

Національна Академія наук України
Інститут історії України НАН України
Служба безпеки України
Обласна редакційна колегія
науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією»
Чернігівська обласна державна адміністрація
Чернігівська обласна рада
Державний архів Чернігівської області
Національна спілка краєзнавців України

Чернігів
Видавництво «Десна Поліграф»
2011

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

У ДВАДЦЯТИ СЕМИ ТОМАХ

ГОЛОВНА РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ТРОНЬКО П.Т.

(голова)

РЕЄНТ О.П.

(заступник голови)

КОКІН С.А.

(заступник голови)

БІЛОКІНЬ С.І.

БОГУЦЬКИЙ Ю.П.

БОРЯК Г.В.

ВЕРСТЮК В.Ф.

ВОЙНАЛОВИЧ В.А.

ГОРБИК В.О.

ЖУЛИНСЬКИЙ М.Г.

ЗЯБЛЮК М.П.

КРЕМЕНЬ В.Г.

ЛИТВИН В.М.

ЛОЗИЦЬКИЙ В.С.

МАКОВСЬКА Н.В.

МАРЧУК Є.К.

МОТРЕНКО Т.В.

НОВОХАТЬКО Л.М.

ПАПАКІН Г.В.

ПИРИГ Р.Я.

ПОДКУР Р.Ю.

(відповідальний секретар)

ПШЕННИКОВ О.М.

РЕПРИНЦЕВ В.Ф.

РУБЛЬОВ О.С.

СКЛЯРЕНКО Є.М.

СМОЛІЙ В.А.

СОХАНЬ П.С.

ТАБАЧНИК Д.В.

УДОД О.А.

ЧИЖ І.С.

ШЕМШУЧЕНКО Ю.С.

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Книга третя

ОБЛАСНА РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ХОМЕНКО В.М.
(голова)
СТРІЛЕЦЬ М.І.
(заступник голови)
ТКАНКО В.М.
(заступник голови)
КОВАЛЕНКО О.Б.
(заступник голови)
ЛИСЕНКО О.В.
(відповідальний секретар)
ВОРОБЕЙ Р.Б.
ДЕМЧЕНКО Т.П.

ДОНЧЕНКО Т.В.
ДУДКО В.В.
ДЯТЛОВ В.О.
ЗАЛІСЬКИЙ А.А.
КРІПАК В.В.
ЛАЄВСЬКИЙ С.Л.
МЕЛЬНИК А.І.
МИХАЙЛИК О.Г.
МІРОШНИЧЕНКО С.С.
МОЙСІЄНКО С.М.
НИКОНЕНКО Д.М.
ОСТРЯНКО А.М.
ПОДКУР Р.Ю.

УДК 94(477.51)«1917/...»-058.57
ББК 63.3(4УКР-4ЧЕР)6-361
Р 31

Науково-документальна
серія книг
«Реабілітовані історією»

**Видається у відповідності до постанов
Президії Верховної Ради України від 6 квітня 1992 р.
та Кабінету Міністрів України від 11 вересня 1992 р.**

Рецензенти:

В.О. Дятлов, доктор історичних наук, професор
К.М. Ячменіхін, доктор історичних наук, професор

Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область /
РЗ1 Упорядники: О.Б. Коваленко, Р.Ю. Подкур, О.В. Лисенко. – Кн. 3. – Чернігів: Десна Поліграф,
2011. – 600 с.

ISBN 978-966-2646-16-0

Видання є складовою частиною науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», покликаної розповісти про політичні репресії радянської доби в Україні. У третій книзі чернігівського тому на основі нововиявлених архівних джерел розкриваються складні й суперечливі відносини між радянською владою і церквою на регіональному рівні.

Книга містить вступну статтю, добірку документів та матеріалів, нариси про репресованих мешканців Чернігівщини, а також біографічні відомості про громадян, які зазнали безпідставних репресій за часів тоталітарного режиму.

Видання розраховане на широке коло читачів – істориків, викладачів, учителів, краєзнавців, усіх, хто цікавиться історією України.

**УДК 94(477.51)«1917/...»-058.57
ББК 63.3(4УКР-4ЧЕР)6-361**

ISBN 978-966-2646-16-0

© Упорядники, 2011
© Автори статей, 2011

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Одне з головних завдань, що постало перед вітчизняними істориками у пострадянський період, полягало в осмисленні драматичних подій ХХ сторіччя, яке увібрало в себе численні військові конфлікти (зокрема, дві світові війни), екологічні катастрофи, масштабні соціальні експерименти й безліч зумовлених ними людських трагедій.

Глибокий слід в історичній пам'яті нашого суспільства залишила тотальна антирелігійна кампанія, яку радянська влада з перших днів свого існування розгорнула проти Церкви. І хоча на словах була декларована свобода віросповідань, влада повсякчас проводила чітко визначену антирелігійну політику, яка не тільки травмувала суспільну свідомість, але й завдала значних втрат історико-культурній спадщині. Ці трагічні події не минули і Чернігівщину: знищувались унікальні ікони, вивозились безцінні культові речі, руйнувались храми, піддавались остракізму священнослужителі.

Підготовка багатотомного науково-документального видання «Реабілітовані історією» стала вагомим внеском в об'єктивну реконструкцію драматичних подій ХХ сторіччя. В нашій області вивченням регіональних особливостей політичних репресій, створенням мартирологу постраждалих від тоталітарного режиму, за підтримки Чернігівської обласної державної адміністрації і за безпосередньої участі істориків та краєзнавців, займається Пошукове агентство по створенню науково-документальних серіалів «Книга Пам'яті» та «Реабілітовані історією».

Третя книга чернігівського тому «Реабілітовані історією» містить ґрунтовну вступну статтю і тематичну добірку документів, які розкривають взаємини між церквою і місцевою владою, біографічні нариси про репресованих та мартиролог. Вона призначена передусім для істориків, викладачів, учителів, студентів, але не залишить байдужим будь-кого, хто схоче дізнатися правду про наше минуле.

Водночас сподіваємось, що ця книга буде сприйнята громадськістю як данина свякій пам'яті усіх безневинних жертв тоталітаризму.

З повагою,

**Голова Чернігівської обласної
державної адміністрації**

В. ХОМЕНКО

ВІД УПОРЯДНИКІВ

За умов розбудови державності, національного і духовного відродження України виняткового значення набуває глибоке і всебічне дослідження та переосмислення історії українського народу доби становлення і функціонування тоталітарної системи. Хоча на зламі XX-XXI ст. сталися докорінні зміни в суспільстві та свідомості громадян країн пострадянського простору, проблема увічнення пам'яті жертв політичного терору й досі залишається актуальною.

Саме з цією метою Національною Академією наук України, Службою безпеки України та Всеукраїнською спілкою краєзнавців був ініційований загальнодержавний проект по створенню науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», затверджений постановою Президії Верховної Ради України № 2256-ХІІ від 6 квітня 1992 р. та постановою Кабінету Міністрів України № 530 від 11 вересня 1992 р. Його складовою частиною є і чергова книга тому «Реабілітовані історією. Чернігівська область».

Багатотомне науково-документальне видання «Реабілітовані історією» покликане сприяти відновленню історичної справедливості, ґрунтовному висвітленню трагічних подій в історії України, повернути незаслужено забуті імена державних діячів, представників інтелігенції, робітників, селян, вшанувати усіх, хто боровся за свободу і незалежність України.

Реалізація державної програми «Реабілітовані історією» започаткувала новий напрям у вітчизняній історичній науці – дослідження радянської тоталітарної системи, тож унікальність цього наукового проекту полягає саме в його масштабності. Кожний том цієї серії являє собою спробу проаналізувати комплекс джерел, що були відкриті після серпня 1991 р. (на превеликий жаль, лише для доволі вузького кола дослідників), та надати широкій громадськості змогу вивчати та осмислювати наше трагічне минуле.

Крім того, науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією» має ще одне призначення. Вона є своєрідним меморіалом жертв однієї з найжорстокіших в історії політичних систем.

Як відомо, процес реабілітації жертв політичних репресій розпочався у 1953 році. Проходив він непослідовно, до того ж реабілітація одних супроводжувалася репресіями проти інших.

Прийнятий 17 квітня 1991 року Закон УРСР «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» активізував справу відновлення історичної справедливості.

Основу джерельної бази тому «Реабілітовані історією. Чернігівська область» склали документи Державного архіву Чернігівської області. Використані також матеріали Галузевого державного архіву Служби безпеки України, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, інших архівних установ, періодичних видань, опублікованих збірників документів.

Третя книга Чернігівського тому «Реабілітовані історією» складається зі вступної статті, в якій схарактеризовано особливості церковного життя на території області в радянську епоху, аналізуються об'єктивні та суб'єктивні фактори репресій проти священнослужителів, закриття храмів; добірки документів, які дозволяють скласти уявлення про методи впливу радянських та партійних органів щодо релігійних громад та віруючих на теренах області.

До книги увійшли також нариси та спогади про репресованих громадян, які народились або проживали на Чернігівщині.

Окремий розділ становить мартиролог, що містить біографічні дані про громадян, які зазнали політичних репресій на території нашої області. Написання прізвищ репресованих громадян публікується за даними з архівно-кримінальних справ, упорядники не виключають можливості

деяких неточностей, пов'язаних з їх перекладом українською мовою, а також неповноту списків.

Археографічне опрацювання документів здійснено на підставі чинних правил публікації історичних джерел. Словоскорочення в тексті документів доповнено без застережень, купюри позначено трикрапкою у квадратних дужках [...]. Довідковий апарат складається зі списку скорочень та географічного покажчика.

Частина документів була опублікована в археографічних виданнях або науковій періодиці, що зазначається у легендах.

Значну науково-методичну допомогу у підготовці третьої книги Чернігівського тому «Реабілітовані історією» надав відділ регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України та Інститут історії, етнології та правознавства ім. О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Упорядники та співробітники Пошукового агентства по створенню науково-документальних серіалів «Книга Пам'яті» та «Реабілітовані історією» висловлюють подяку всім, хто сприяв роботі над виданням, зокрема, співробітникам таких установ:

Управління Служби безпеки України у Чернігівській області, Державного архіву Чернігівської області, Чернігівського обласного історичного музею ім. В.В. Тарновського та його військово-історичного відділу, Ніжинського краєзнавчого музею ім. І.Г. Спаського, Остерського краєзнавчого музею, Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М.М. Коцюбинського, а також співробітнику Інституту національної пам'яті С.В. Бутку і редактору журналу «Сіверянський літопис», власному кореспонденту газети «Голос України» С.О. Павленку.

Окрім того, обласна редколегія висловлює подяку колишнім співробітникам редакційної групи, які доклали багато зусиль, щоб книга побачила світ, – В.М. Росстальному, В.М. Шкварчуку, О.І. Железній.

Особливу вдячність висловлюємо Чернігівській обласній державній адміністрації та Чернігівській обласній раді за всебічну підтримку у роботі над цим науково-просвітницьким проектом.

Церква і влада на Чернігівщині за радянського часу

Виявляємо шкільників
Нехлюйство, що служить у
тайській агітації

Греби
консінєри
зюють

З Бердичіва, від славян, яких у
районі агітації, висловлено, що
вони не хочуть бути агітаторами,
а тільки то, щоб бути
розвідниками до школи, так
вони й зараз працюють
в школі. Говорять, що
вони йдемо, працюють в
школі. Вони йдемо, працюють в
школі. Вони йдемо, працюють в
школі.

Нема тямі
Бердичівський районний
комітет С.С.Р. працює, а
вони не тямі, а тільки то,
що вони йдемо, працюють в
школі. Вони йдемо, працюють в
школі.

**На нума нікто не
подума**
У школі йдемо, працюють в
школі. Вони йдемо, працюють в
школі.

про стан церкви у зв'язку з ви-
криттям контр-революційної діяль-
ності автокефалії, зокрема з її ро-
люю в організації СВУ (Спілки Визво-
лення України)

У соборі брав участь весь еписко-
пат автокефальної церкви, на чолі
з митрополитом Бердичівським та його
заступниками єпископами Окосюком

лавах виявила
раніше брали активну участь у
ських петлюрівських загонах,
старшинами, отаманами або ш
замішані у минулому.

Отже, надзвичайно й собор
фальшиві церкви визнає, що
ська автокефальна православна
ква з вищезазначених причин

ЦЕРКВА І ВЛАДА НА ЧЕРНІГІВЩИНІ ЗА РАДЯНСЬКОГО ЧАСУ

Радянська доба в історії Православної Церкви та інших релігійних конфесій займає особливе місце. Уперше влада відкрито заявила про свій атеїзм і протягом усього періоду існування Радянського Союзу тією чи іншою мірою провадила антирелігійну політику. Втім, взаємини атеїстичної влади з віруючими і релігійними організаціями в Радянському Союзі при, здавалося б, обопільному антагонізмі пройшли різні етапи свого розвитку. Можна визначити два періоди в житті Церкви та віруючих, які розділяє Велика Вітчизняна війна. У перший період Церква, як організаційна структура, була піддана суцільному погрому, вона втратила статус, в тому числі і юридичної особи, майно, аж до начиння включно, кошти, зрештою культові споруди, а священнослужителі усіх рівнів зазнали масових репресій. Водночас розгортався національний церковний рух, причому чи не найбільшого розвитку він досяг в Україні. Влада також інспірувала розкол Православної Церкви, в результаті чого виникли церковні течії «лівого» і «правого» спрямування. В літературі церковне життя 20 – 30-х рр. XX ст. іноді порівнюють з першими віками існування християнства, гоніння більшовицької влади на Церкву і віруючих – з гоніннями в Римській імперії, а постраждалих від них у XX ст. називають новомучениками.

Велика Вітчизняна війна суттєво змінила політичний курс щодо Православної Церкви, що засвідчив нашвидку скликаний за сприяння владних структур у Москві у вересні 1943 р. церковний собор і обрання на ньому Сергія (Страгородського) на патріарший престол, який залишався не зайнятим після смерті патріарха Тихона (Белавіна) у 1925 р.¹ Очевидно, в цей час влада визначила свої конфесійні пріоритети: беззаперечне лідерство на релігійному полі радянського суспільства здобула Російська Православна Церква на чолі з патріархом, тоді як інші конфесії, в тому числі й християнські, опинилися на другому плані. Конкурентів патріаршої Церкви, наприклад, «обновленську течію», колись створену владою, сама ж влада й ліквідувала. Був створений навіть спеціальний урядовий орган – Рада у справах Російської Православної Церкви при Раді Міністрів СРСР, через який здійснювались зв'язок і контроль за життям Церкви в післявоєнний час.

Смерть Й. Сталіна привнесла нові реалії в державно-церковні стосунки, склалася амбівалентна ситуація: процес реабілітації відновив історичну справедливість і щодо священнослужителів, зняв напругу в суспільстві, що в свою чергу породило дисидентство, в тому числі й церковне. Водночас, доба «відлиги» ознаменувалась відновленням антицерковної, антирелігійної кампанії, ще більш безглуздої, ніж у довоєнний час, а тому безсило-жорстокої, хоча і без масових кривавих репресій.

З уповільненням усіх суспільних процесів у період «застою» релігійні об'єднання та віруючі перебували в «тихій опозиції» по відношенню до влади. За часів «перебудови» державна політика щодо Церкви і релігії зазнала суттєвих змін. Саме на цей час припала вікопомна подія в житті Церкви і всього східного слов'янства – підготовка й проведення урочистостей з нагоди 1 000-ліття Хрещення Русі. Загалом церковно-релігійне життя в Радянському Союзі, а потім у незалежних національних державах вийшло на принципово новий рівень.

Так виглядає тернистий шлях Церкви у XX ст., якщо розглядати його, так би мовити, з висоти пташиного польоту. Аби зрозуміти, яким було життя Церкви і віруючих у цей час на регіональному рівні, на теренах Чернігівщини, слід звернутися безпосередньо до фактичного матеріалу.

* * *

Чернігівська єпархія належить до найстаріших адміністративно-територіальних утворень

Православної Церкви на українських землях, з багатющою історичною, культурно-мистецькою, духовно-релігійною спадщиною. Втім, церковна історія Чернігово-Сіверщини аж ніяк не впливала на тих, хто всерйоз заходився руйнувати «старий» світ і будувати «новий», намагався кардинально змінити соціальну, економічну та політичну складові життя суспільства.

Одне з головних завдань місцевих органів радянської влади на Чернігівщині в перші роки її існування полягало у запровадженні в життя декрету Раднаркому більшовицької Росії від 2 лютого 1918 р. про відокремлення Церкви від держави і школи від Церкви. Аналогічний декрет РНК УСРР було ухвалено 22 січня 1919 р. Вже 4 березня 1919 р. у Чернігові був ліквідований орган церковного управління – духовна консисторія, а її функції, як-от ведення метричних записів, передавалися цивільним органам управління. 20 березня 1919 р. було видано постанову, яка зобов'язала усі парафії зорганізуватися в релігійні громади і зареєструватися, скласти описи золотих, срібних та інших дорогоцінних предметів релігійного культу, які оголошувалися народною власністю². У Чернігові й Чернігівській губернії були закриті духовні семінарії й училища, а також жіноче єпархіальне училище. 16 липня 1919 р. почала свою роботу міжвідомча комісія по ліквідації майна церковних, монастирських та інших релігійних установ. Тільки-но комісія взялася за справу, як до Чернігова вступили білогвардійці, які намагалися втягнути духовенство у політичну боротьбу і використати його в своїх цілях. Однак Чернігівський архієпископ Пахомій (Кедров) відмовився відправляти молебні за визволення міста від комуністів, і служби відбувалися за визначеним церковним уставом³. За місяць більшовики повернулися на Чернігівщину і вже рішучіше заходилися зміцнювати робітничо-селянську владу, антицерковна політика якої почала прискорено набирати обертів.

Улітку 1920 р. постановою РНК УСРР релігійні громади і Церква як організація були позбавлені статусу юридичної особи. На цій підставі Чернігівський губревком припинив діяльність місцевої єпархіальної ради, яка виконувала дорадчі й організаційні функції при правлячому архієреї. Почалося закриття монастирів, зокрема Чернігівського Єлецького Успенського, а також Троїцького архієрейського дому (колишнього Троїцько-Іллінського монастиря)⁴. У навчальних закладах заборонялася будь-яка пропаганда релігії (зокрема Закону Божого). Представники влади вимагали видалити ікони зі шкіл, що інколи викликало спротив громад. Так, відмовилися зробити це селяни с. Роїщенська Слобода і в протоколі загальних зборів зазначили, що «в противном случае все наши дети, ученики настоящей школы, будут удалены нами от преподавания настоящего учения»⁵. Наприкінці 1922 р. Чернігівська губернська ліквідаційна комісія звітувала, що, наприклад, «по Черниговском уезду губисполкомом ликвидированы все монастыри и домовые церкви, зарегистрированы 64 религиозные общины, что составляет 58% общего числа церквей по уезду, рассмотрены и утверждены 96% договоров и описей». В інших повітах по різному оцінювалися успіхи ліквідаційних комісій: «в Конотопском уезде работа только что начинает проявляться», а ось Глухівська повітова ліквідаційна комісія прозвітувала про закриття у вересні 1922 р. Глухівського Петропавлівського монастиря⁶.

Більшовики послідовно проводили антирелігійну кампанію. Заборонялися церковні святкові дзвони, хресні ходи, з вулиць, будинків (всередині й назовні) прибиралася релігійна атрибутика, з бібліотек вилучалася відповідна література тощо. Не піддається обрахуванню, скільки цінних пам'яток було попсовано і знищено у перші роки радянської влади. У цьому відношенні показовим є такий припис Чернігівського губчека губвиконкому: «Политуправление Черниговского губчека просит устранить или обязать соответствующих лиц устранить из храмов и других молитвенных домов, составляющих народное достояние, все предметы, оскорбляющие революционное чувство трудящихся масс, как то: мраморные или другие доски, надписи на стенах и на богослужебных предметах, произведенные в целях увековечения памяти каких бы то ни было лиц, принад-

лежащих к членам низвергнутой династии и ее приспешников»⁷. Завзятість вандалів спробували зупинити освітяни, спрямувавши до Чернігівського губвиконкому лист, в якому просили заборонити знищувати бодай пам'ятні написи і дошки у церквах, бо «уничтожение таких памятных предметов и надписей или устранение их путем разъединения с зданиями и предметами, с которыми они связаны в одно историческое целое, является нецелесообразным, а с культурно-исторической и художественной точки зрения неприемлемым»⁸.

Але це був лише початок. Уже діяли губернські міжвідомчі ліквідаційні комісії, які займалися експропріацією церковного майна й начиння. У 1922 р. розгорнулася широкомасштабна акція по вилученню церковних цінностей, у зв'язку з чим відбулися численні судові процеси над служителями культури зі смертними вироками, ув'язненнями, висилками, адміністративними покараннями. Але перед тим, як розглянути цю найтрагічнішу сторінку взаємин нової влади і Церкви, не можна пройти повз ще одну антирелігійну акцію більшовиків у Чернігові. Як відомо, у 1896 р. на загальноімперському рівні відбулася урочиста канонізація святителя Феодосія (Углицького). Давньоруські собори Борисоглібський (де почивало тіло святителя) і Спасо-Преображенський (де знаходилася рака з його мощами після канонізації) стали об'єктами паломництва. 18 лютого 1921 р., саме в день святкування пам'яті святителя Феодосія, більшовики вирішили провести публічну акцію обстеження його мощей. «Вскрытие оказалось крайне неудачным: тело было цело и затверделое. Настроение масс напряженное», – повідомляла місцева влада і просила направити до Чернігова київських науковців, які могли б розібратися у причинах цього феномену. Акція провалилася, але оголені мощі покровителя Чернігова залишили в дерев'яній труні (срібна рака була реквізована) на показ публіці. Тогочасний чернігівський архієпископ Пахомій (Кедров) докладав максимум зусиль, аби повернути мощі до церкви, але марно⁹. Згодом святиню було відправлено до Москви, а звідти до Ленінграда. Пройшло ще чверть століття, минула війна, Чернігів повернувся до мирного життя, а мощі святого Феодосія у вересні 1946 р. привезли в опломбованому вагоні й помістили в Троїцькому соборі діючого натовді жіночого монастиря¹⁰.

Масштабним проявом антицерковної політики в перші роки радянської влади стала кампанія з вилучення церковних цінностей з метою допомоги регіонам, населення яких потерпало від голоду. Відповідний декрет був ухвалений 23 лютого 1922 р. ВЦВК РРФСР і за підписом М. Калініна відправлений в регіони. Варто підкреслити факт особливої ролі правоохоронних і каральних органів «революційної законності», які на практиці контролювали хід експропріації церковних цінностей, хоча ідеологом і безпосереднім розробником антирелігійної політики був Л. Троцький¹¹.

8 березня 1922 р. ВУЦВК, у свою чергу, прийняв постанову «О передаче церковных ценностей в фонд помощи голодающим». Так, згідно з цією постановою вилученню підлягали не лише предмети із золота, срібла і дорогоцінних каменів, а й з платини, слонової кістки, дорогоцінні тканини та шитво. Цікаво, що передбачалося покарання тих, хто приховував цінності, у вигляді примусових робіт терміном до одного року і конфіскації церковного майна¹². Але на практиці за приховування церковних цінностей та опір під час їх вилучення покарання призначалося значно суворіше, адже активний чи пасивний спротив розцінювався більшовиками як «контрреволюційна діяльність».

Вилучення цінностей відбувалося з усіх культових установ й передусім з православних храмів і монастирів. Обсяг і вартість вилученого потребують уточнень, але вочевидь це колосальні цифри. Реакція людності на цю кампанію, передусім, священно- і церковнослужителів, а також парафіян переважно була негативною. Немає сумніву, що більшовицька влада розуміла, які психологічні й економічні наслідки матиме ця акція для Церкви і для віруючих. Заздалегідь було відомо, що опору на місцях (відкритого чи прихованого) не уникнути. Але складається враження, що саме

цього і хотіла влада. Вона ніби шукала конфлікту з Церквою. Про це свідчить історія взаємин між єпископом Пахомієм (Кедровим) і губернською владою з приводу вилучення церковних цінностей на Чернігівщині. Представники влади вимагали від владики Пахомія підписати вже підготовлені відозви. Він відмовлявся, посилаючись на те, що сам здатний написати і поширити такий документ по всій єпархії. Крім того, архієрей особисто відвідував парафії в різних повітах губернії, де виступав перед віруючими із закликом передавати у «Помгол» усі цінні речі, які не використовуються під час богослужіння¹³. У квітні 1922 р. в губернській газеті була надрукована відозва єпископа Пахомія до всіх пастирів, приходських рад і віруючих із закликом жертвувати на користь голодуючих¹⁴. Наміри релігійних громад робити внески на користь голодуючих грошима і продуктами на суму, адекватну вартості наявних церковних цінностей, викликали негативну реакцію влади. Уже в квітні 1922 р. уповноважений Раднаркому УСРР на Чернігівщині, завгубфінвідділом Л. Бенчин попереджав повітвиконкоми: «Некоторые группы граждан предлагают взамен церковных ценностей продовольствие или деньги. Сообщаю, что никакие замены недопустимы. Откупы голодным не нужны. Если были случаи замены, таковые возвратить, ценности изъять, руководствуясь данными инструкциями. Телеграфно ежедневно доносить о ходе работ»¹⁵.

Загалом віруючі широко відгукнулися на заклик радянської влади щодо допомоги голодуючим. На зборах релігійних громад ухвалювалися рішення про добровільну передачу церковних цінностей за винятком начиння, що використовувалося у богослужбовій практиці. Варто навести витяг з протоколу з'їзду представників духовенства і релігійних громад Козелецького повіту від 23 квітня 1922 р., в якому ідеал любові й співчуття постраждалим переданий в патетично-запальному слові: «Заслушав доклад «Церковь и голодающие», Козелецкий уездный съезд представителей религиозных общин находит, что необыкновенное в истории человечества несчастье, поразившее наши республики, весь ужас Поволжья, Юга и Украины, где ежедневно умирают десятки тысяч лучших рабочих и крестьян, требует немедленной и серьезной помощи братьям умирающим. Своего хлеба для прокормления голодающих республика не имеет, не имеет так же и золота для закупки такового за границей, т. к. восьмилетняя война унесла все ценности страны в Америку и другие государства. Вопли голодающих хотя и доходят до буржуазии, но уши у нее завешены золотом и хлеба нам без него не дают. Между тем, есть место, где скопились трудовые копейки рабочих и крестьян, и эти ценности находятся тут же у нас рядом. Это церковная золотая и серебряная утварь. Если буржуазия не имеет сердца, не имеет человечности, если она не внемлет ужасным воплям умирающих, требуя за хлеб золото, уездный съезд представителей духовенства и религиозных общин постановляет: изъять все церковные драгоценности, без которых можно совершать богослужения и изъятие которых не оскорбит религиозных чувств верующих, и бросить в лицо жадной буржуазии, т. к. жизнь тружеников нам дороже золота и бездушных камней»¹⁶. Трапляються і простіші ухвали релігійних громад про свої «дві євангельські лепти», як-от рішення парафіїн Покровської церкви с. Пухівка Остерського повіту: «Пожертвовать в пользу голодающих серебряную чашу весом 2 ф. 9 зол., серебряную кадилицу весом 87 зол., восемь рублей серебряных». Деякі священники Чернігівщини жертвували наперсні хрести на користь голодуючих, як це зробив, наприклад, священник с. Карпилівка В. Одінецов¹⁷.

Усе це не допомогло. Місцеві органи радянської влади й надалі заповзято проводили вилучення церковних цінностей. Так, у травні 1922 р. відбулося засідання Чернігівського ревтрибуналу у справі по обвинуваченню священника Ніжинської Богословської церкви Григорія Вербицького, старости церкви Матвія Твердовського, ігумені Ніжинського Введенського монастиря Смарагди (Онищенко) і різничого монастиря Флорентії (Шабанової) у приховуванні церковних цінностей¹⁸. Коли їх було вилучено з церкви, свідки вказали, що бракує багатьох речей, а інформатори повідо-

мили ймовірне місцезнаходження нестачі – горище у будинку М. Твердовського. З'ясувалося, що не усі віднайдені речі походять з Богословської церкви, частина з них належала Введенському жіночому монастирю. Звинувачені не визнавали своєї провини, крім ігумені Смарагди, яка заявила на допиті: «Спрятала, чтобы не взяли, а чтобы вещи остались мне»¹⁹. Зрештою, з жіночого монастиря були вилучені «большая икона серебряная, вызолоченная в жемчуге и разноцветных камнях, серебряная, вызолоченная риза с иконы с камнями, лампы, короны», а з Богословської церкви – «подвесок разных – 226 шт., риз с икон – 5 шт., венчиков – 14 шт., корон – 5 шт., лом», усього на 1 557 руб.²⁰ Ревтрибунал засудив М. Твердовського до 5 років ув'язнення, Смарагду (Онищенко) – до 3 років, Г. Вербицького – до 2 років, Флорентію (Шабанову) – до 1 року (умовно)²¹. «Что же касается остальных обвиняемых, – зазначив слідчий при уповноваженому губвідділу ГПУ по Ніжинщині І.І. Заліський, – то их имена должны быть занесены на черную доску и преданы гласности, как имена деятелей, преданных делу контрреволюции»²².

Під час роботи комісії з вилучення церковних цінностей у с. Калита Остерського повіту 10 травня 1922 р. дійшло до того, що «члены комиссии со стороны восставших подверглись толканию и чуть не избивению»²³. Опір чинили передусім жінки. Одна з них, Єфросинія Самодей, з'явилася у церкві «с палкой в руке, продвинулась к месту, где работала комиссия, начала потрясать палкой, ударять по полу и кричать»²⁴. Її підтримали Євгенія Шевченко і Олександра Дмитренко, «которые подняли крик и вой, повторяя выражение Самодеевой; следуя их примеру, заволновались и все остальные женщины и, придвинувшись, окружили комиссию, подняли невероятный крик, причем некоторые из них били себя в грудь и кричали: «Кому церковные ценности? Вы их покупали?»²⁵.

Комісія змушена була залишити церкву, але невдовзі учасників опору заарештували. Під час слідства з'ясувалося, що до агітації проти вилучення цінностей нібито причетний настоятель храму Євген Кедров. Під час обходу священиком населення парафії перед Великоднем велися різні розмови, в яких висловлювалася думка, що «все золото и серебро пойдет по карманам жидам, которые скоро будут уезжать в Палестину»²⁶. Від участі у таких розмовах священик категорично відмовлявся і запевняв слідство, що «никому не говорил, что ценности взимаются для того, чтобы коммунисты могли подчинить галифе и чтобы было с чем жидам ехать в Палестину, а наоборот, он как председатель комиссии помощи голодающим везде и всегда старался разъяснить, что ценности взимаются в пользу голодающих»²⁷. Зрештою, ревтрибунал визнав винними священика й чотирьох жінок і 27 червня 1922 р. засудив Євгенія Кедрова «к общественно-принудительным работам на 1 год с лишением свободы», а Єфросинію Самодей, Євгенію Шевченко, Олександру Ковальову і Олександру Дмитренко до таких же робіт терміном на шість місяців, але «через їхній низький культурний рівень» вирок жінкам вважався умовним²⁸.

Подібна ситуація виникла під час вилучення цінностей з церкви с. Вересоч Ніжинського повіту 7 травня 1922 р. Комісія прибула до церкви вранці, але церковний староста заявив, що у нього «ключи от церкви бабы отняли»²⁹. Коли члени комісії таки потрапили до церкви, з'явився натовп, що складався переважно з жінок. Священик Димитрій Ващинський почав умовляти прибулих не хвилюватися і залишити в спокої членів комісії³⁰. У натовпі вигукували: «Батюшка у нас вчера был, сегодня есть, а завтра может и не быть, мы же всегда здесь и никому, и батюшке, не позволим делать опись»³¹. Як згодом свідчив член комнезаму Москаленко, «Вивдя Мурашко с дочерьми, Устиния Горювая и Татьяна Павелекова участвовали в драке в церкви, и последняя из них побилла одного еврея и татарина, ни в чем не повинных»³². Декількох чоловіків і жінок було заарештовано, і 8 травня комісія безперешкодно завершила свою роботу. За фактом інциденту 16 травня відбулося засідання Вересоцької сільради, на якому було ухвалено постанову, в якій, зокрема, зазначалось: «Все это дело невежественных, глупых деревенских баб, действовавших скопом, так что

установить причастность в отдельности кого-либо из них не представляется возможным»³³. До такої думки прийшов і слідчий, який вів цю справу. Зрештою, 20 вересня 1922 р. виїзна сесія Чернігівського губревтрибуналу розглянула справу «по обвинению священ. Ващинского в дезорганизации работы по изъятию церковных ценностей» і постановила «дело прекратить за недоказанностью»³⁴.

Ініціаторами спротиву вилученню церковних цінностей у с. Мути́н Кролевецького повіту також були жінки. 27 квітня 1922 р., коли члени комісії з'явилися до храму, біля нього вже «стояла толпа женщин»³⁵. Пролунав удар дзвона, і церква наповнилася людьми. У церкві і біля храму «вели агитацию в направлении семитизма (так в документі – Авт.), говоря, что эти вещи пойдут на кольца евреям, что вызвало среди публики крики «бей их»³⁶. Комісія змушена була піти геть. П'ятеро призвідників інциденту були заарештовані. Як було відзначено зрештою слідчим у цій справі, «более выдающимся во время проверки ценностей являлись Горохова Анастасия, Суходубова Ульяна, Шерстюкова Мавра, Есипенко Харитина, жена убитого бандита, которые своими криками доводили народ до озверения, стараясь сделать восстание и удержать церковные ценности»³⁷. Священик Олексій Галобудський «открыто не выступал против изъятия ценностей, но по словам церковного старосты Неводничего и председателя совета общины выявлено, что священник получил распоряжение из Черниговской консистории, но объяснил так, что люди не поняли цели изъятия ценностей»³⁸. Інформатор повідомляв слідству, що «мужики в разговорах ругают власть, привлечения не боятся, якобы расстрелы за кусок серебра отменили»³⁹. У цьому випадку заарештовані також були звільнені за недостатністю доказів.

У травні 1922 р. у с. Камка Сосницького повіту, незважаючи на вимогу членів комісії та заклик священика, жителі оточили храм Св. Миколи Чудотворця і відмовилися його відкривати: «В церковь не пустим, иж паприехали сюда; сам не строил, а смотреть и забирать лезешь»⁴⁰. Оскільки під час слідства конкретного винуватця опору виявити не змогли, відтак справу припинили.

У липні 1922 р. відбувся суд над священиком с. Воропаїв Остерського повіту Феоктистом Смельницьким, церковним старостою Василем Бруханським і головою ради церковної громади Андрієм Качканом, звинуваченими у приховуванні церковних цінностей. Справді, священик заздалегідь ознайомив громаду з посланням Чернігівського єпископа Пахомія (Кедрова) про добровільну передачу церковного коштовного начиння, але парафіяни висловилися за те, щоб чекати приїзду комісії. Коли ж вона прибула, священика на місці не виявилось, він поїхав у справах до Києва. Зрештою, слідчий встановив, що «Смельницкий (обвинялся в контрреволюции, но почему-то оправдан) виновен в сознательном укрывательстве церковных ценностей, он является заядлым сознательным врагом власти рабочих и крестьян. Качкан и Бруханский являются виноватыми в соучастии с Смельницким»⁴¹. Усі отримали по одному року громадсько-примусових робіт з позбавленням волі, хоча й умовно.

У серпні – вересні 1922 р. відбулося кілька судових процесів за результатами роботи комісій в Остерському повіті⁴². На цей час із 73 церков повіту було експропрійовано «серебра – 14 п. 29 ф. 71 зол. 91 доля, золота – 1 зол. 85 долей, золотых монет на 20 руб. и серебряных на 44 руб. 10 коп.»⁴³.

Чи не найгучнішого розголосу набула справа про вилучення церковних цінностей з Рихлівського Миколаївського монастиря⁴⁴. Ще у 1921 р. надійшла скарга від «комсомольців-послушників» цього монастиря Артема Холодницького та Захарія Заковенька, в якій зазначалось, що керівництво монастиря не дозволяє їм співати «Інтернаціонал», революційні пісні та палити, а ченці утискують комсомольців і погрожують «поставить их на поклоны»⁴⁵. Комсомольці вимагали, щоб радянська влада їх захистила. Але під час перевірки цієї скарги було встановлено, що «обвинение означенных лиц в контрреволюции основано на недоразумении; освободить всех

монахов от следствия и суда; комсомольцам-послушникам предложить уйти из монастыря, т.к. монашество несовместимо с коммунизмом, и тем успокоить общественную совесть крестьян сс. Верба, Будище, Гавриловка и других»⁴⁶.

На початку квітня 1922 р. місцева влада зажадала від керівництва Рихлівського Миколаївського монастиря представити інвентарний опис монастирського майна. Настоятель обителі архімандрит Євгеній Матвєєв, благочинний Митрофан Радченко, скарбник Серафим Єрмак заявили, що такого опису в монастирі немає. Він начебто був втрачений ще у 1919 р.⁴⁷ Тоді уповноважений з обліку майна на прізвище Гомельський поставив вимогу скласти новий опис. Такий документ впорядкували й направили до Понорницького волосного виконавчого комітету, додавши, на вимогу представників влади, розписку в тому, що вони вписали в реєстр усі наявні речі й готові відповісти за це перед законом⁴⁸. Але уповноважений Гомельський, ознайомившись з реєстром, помітив, що в опису наявних у монастирі речей зазначена їхня точна вага і навіть вартість. На питання, як укладався опис, керівники монастиря відповіли: «С натуры имеющегося имущества»⁴⁹. Про свої підозри Гомельський письмово доповів у Кролевецький повітовий відділ ГПУ. 20 квітня 1922 р. співробітник цієї установи Сергеєнко прибув до Рихлівського монастиря, де в присутності уповноваженого з проведення партмісяця Сорокаліта вимагав пред'явити старий опис. Євгеній і Митрофан заявили, що у 1919 р. монастир пограбувала банда, забрала гроші, речі й опис монастирського майна. Але з'ясувалося, що керівництво нікому з представників влади не повідомило про пограбування монастиря. Ані Євгеній, ані Митрофан не змогли відповісти, як вони зважили величезне панікаділо, яке висіло у храмі, і як встановили його вартість⁵⁰.

Наступне питання стосувалося срібних ковчега-дарохранильниці та двох фігур янголів, які знаходилися раніше на престолі в храмі. Питання уповноваженого, безперечно, було заздалегідь підготовлене. Характер розмови в монастирі свідчить, що Сергеєнко про існування ковчега і янголів дізнався від місцевих жителів. Євгеній і Митрофан відповіли, що дарохранильниця в 1914 р. була передана в Чернігівську духовну консисторію, а фігур янголів у монастирі не було. Уповноважений почав вимагати від ченців розписку в правдивості їхніх свідчень, обіцяючи звернутися до губернської ЧК, щоб вона перевірила наявність ковчега в Чернігові. Сергеєнко в категоричній формі пообіцяв ченцям заарештувати їх, якщо до ранку 22 квітня речі не знайдуться.

Вранці 22 квітня в монастирі з'явилися Сергеєнко, Сорокаліт і Гомельський. Їх зустріли Євгеній і Митрофан, а також скарбник Серафим. Ченці заявили, що ковчег знайшовся, як і опис, складений в 1855 р. Водночас виявилось, що в опису бракує одного аркуша. Крім того, Сергеєнко отримав оперативну інформацію, що перед укладанням реєстру в монастирі відбулося зібрання ченців, на якому обрали нового ключаря, щоб сховати цінні речі. Таким чином, для представників влади стала очевидною наявність змови в монастирі, яка потребувала розслідування. Але попереду ще було вилучення церковних цінностей з монастиря, що також супроводжувалося ускладненнями.

Комісія з вилучення церковних цінностей у Понорницькій волості у складі голови Сірого, членів Базі і Свириденка 26 квітня 1922 р. з'явилася в Рихлівському монастирі й розпочала перевірку речей у храмах, які виявилися під замком. Ключар Мисаїл заявив, що ключі у нього забрала братія. Але братія, яка збралась в кількості 70 чоловік, відповіла: «Кто брал ключи и кто требовал их нам не известно»⁵¹. Комісія вирішила ламати двері й провести обшук у келії Мисаїла. Тим часом, навколо монастиря почали збиратися мешканці навколишніх сіл, чулися вигуки й погрози. Зрештою, біля монастиря зібралось близько 500 чоловік, у багатьох у руках були вили і сокири. Міліції, яка була чи викликана, чи супроводжувала комісію від початку акції, було наказано стріляти у повітря. Натовп кинувся врзтіч, повтікали з монастиря і ченці.

1 травня 1922 р., за розпорядженням Кролевецького відділу ГПУ, були заарештовані архімандрит Євгеній та скарбник Серафим – основні підозрювані в організації опору комісії з вилучення церковних цінностей. Почалося розслідування, яке встановило, що у Рихлівському монастирі вочевидь виникла змова, яку організували очільники монастиря – настоятель, благочинний і скарбник. Йшлося про протидію вилученню цінностей з монастиря шляхом підробки документації, приховування речей, саботажа під час роботи комісії і, зрештою, залучення мешканців сусідніх сіл до відкритого протистояння представникам влади. Викликає подив те, що керівництво монастиря наважилося на такі дії, маючи вже досвід спілкування з радянською владою та її правоохоронними органами. Привертає до себе увагу й активна позиція населення аж до відкритого збройного протистояння міліції.

12 серпня 1922 р. Чернігівський ревтрибунал засудив заарештованих ченців: «Суд ревтрибунала нашел Матвеева, Радченко, Ермака, Игнатенко, Штабу, Комача, Шведа, Гончарова, Бровко, Галушко и Наконечного в инкриминируемых им преступных деяниях виновными, а посему и приговорил: Матвеева Евгения и Радченко Митрофана – расстрелять. Ермака Серафима, Комача Мисаила, Шведа Арсения и Гончарова Феофана заключить в ДОПР без строгой изоляции, сроком на пять лет каждого, с зачетом предварительного заключения. Игнатенко Пантелеймона и Штабу Афиногена заключить на тех же условиях сроком на четыре года каждого. Галушко Моисея и Наконечного Климента заключить на тех же условиях сроком на три года каждого. Бровко Ивана заключить в ДОПР на тех же условиях сроком на два, считая ему это заключение в виду его неискушенности в житейском опыте, молодости и пролетарского происхождения условным в течение одного года.

Договор между Рыхловской православной общиной и мест[ной] властью на право пользования монастырскими строениями и прочим мертвым и живым инвентарем, имуществом и всеми предметами религиозного обихода и т.п., если таковой уже заключен, – аннулировать, всю общину распустить и организацию таковой на территории бывшего Рыхловского монастыря впредь не допускать. Все имущество, составляющее предмет религиозного культа, передать другим общинам, а остальное обратить в распоряжение Кролевецкого уисполкома для организации там рассадника культуры для просвещения темных масс окрестностей»⁵².

Засуджені ченці після оголошення вироку подали касаційну скаргу до Верховного трибуналу при ВЦВК і отримали таке рішення: «Приговор Черниговского губревтрибунала от 12 августа 1922 года по делу Евгения Матвеева, Митрофана Радченко и др. по существу утвердить и во изменение этого приговора осужденных Матвеева и Радченко подвергнуть заключению в ДОПР сроком на три года каждого со строгой изоляцией, а Ермака, Комача, Шведа, Гончарова, Игнатенко, Штабу, Галушко, Наконечного заключить в ДОПР сроком на два года каждого без строгой изоляции»⁵³.

24 червня 1923 р. засуджені ченці уповноважили свого захисника І.Н. Антоненка подати клопотання про їх дострокове звільнення, після чого до губернського суду надійшла його заява, в якій було зазначено: «В 1922 году, 12 августа выездной сессией Черниговского губревтрибунала осуждены за сопротивление по изъятию ценностей между другими Евгений Матвеев, 70 лет, и Радченко Митрофан, 55 лет. По определению Верхтрибунала наказание означенным лицам, вместо расстрела, заменено заключением в ДОПР на 3 года со строгой изоляцией. По амнистии 5-ой годовщины Октябрьской революции наказание сокращено на 1/3, т.е. – 2 года в остатке. Осужденные заключены в ДОПР с 3-го мая 1922 года. Таким образом, в настоящее время они отбыли законную половину наказания. Губраспредкомиссия отказала в досрочном освобождении в июле с.г., несмотря на решение уездной наблюдательной комиссии об освобождении. Настоящим хода-

тайством перед Губсудом о досрочном освобождении Матвеева и Радченко по следующим основаниям: 1) они отбыли требуемую законом половину наказания; 2) находятся в преклонном возрасте; 3) преступление, за которое они осуждены, не может считаться опасным в настоящее время, когда кампания Помгол уже прошла; 4) сопротивление изъятию ценностей имеет своего виновника – б. патриарха Тихона, который осознал свою вину и, тем самым, переложил вину многих в большей степени на себя.

На основании изложенного прошу Губсуд: 1) затребовать из Губраспредкомиссии дело-производство о Матвееве и Радченко; 2) досрочно освободить таковых»⁵⁴. 30 серпня 1923 р. Чернігівський губернський суд, розглянувши це клопотання на відкритому розгляді, постановив: «Осужденных Матвеева и Радченко от дальнейшего отбытия наказания освободить. Остающийся срок считать условным»⁵⁵. За такою ж схемою були звільнені засуджені ченці Рихлівського монастиря, які ще залишались в ДОПРі⁵⁶.

Кульмінацією переслідування духовенства за спротив під час вилучення церковних цінностей став судовий процес над чернігівським єпископом Пахомієм (Кедровим) і групою священнослужителів, який висвітлювався у місцевій пресі. Наводити обставини цієї справи не має сенсу, вона повністю опублікована⁵⁷. Зауважимо лише, що суд реально покарав «соціально-опасного» єпископа Пахомія, який користувався беззаперечним моральним авторитетом у всіх верств населення Чернігівщини. На початку 1923 р. він відправився у висилку на три роки, яка насправді стала початком його хресного шляху.

Архівні матеріали свідчать про значний обсяг вилучених на Чернігівщині церковних цінностей. Тільки в Чернігові на початок травня 1922 р. було «собрано, взвешено, оценено, упаковано и приготовлено к отправке 31 п. 39 ф. 75 зол. серебра, 3 ф. золота и 3 митры с драгоценными камнями – всего на сумму 65 342 золотых рубля; кроме того, еще не разобрано около 15 п. серебра»⁵⁸. З церков Ніжина було вилучено цінностей на «45 051 руб. 13 коп. по оценке довоенного времени»⁵⁹.

Використовуючи кампанію по вилученню церковних цінностей, влада закрила Ніжинський Благовіщенський, Рихлівський Миколаївський, Новгород-Сіверський Спасо-Преображенський, Домницький Різдва Богородиці, Максаківський Спаський та інші монастирі регіону.

Церкви закривалися під будь-яким приводом. Досить показовою була ліквідація в Чернігові у 1923 р. церкви на території, так званого, дитячого містечка. Для цього відвели будинок губернатора, поряд з яким знаходилася маленька церква, що «по заявлению администрации детгородка оказывает нежелательное религиозное влияние на некоторую часть детей, особенно на бывших ранее в старых приютах на той же территории и связанных старой памятью с этой церковью... священник этой церкви по старой памяти, зная этих детей, всячески привлекает их к себе «ласковыми» разговорами, выдачей просфор и всяческим к ним вниманием»⁶⁰.

Подібна доля спіткала церкву, що знаходилася на території казарменного містечка у Чернігові, бо «указанное помещение, являясь манежем, крайне необходимо для культурно-просветительных целей и целей военного обучения 20-го стрелкового полка»⁶¹.

Декрет про відокремлення Церкви від держави спричинив появу низки постанов і розпоряджень, що, по суті, були спрямовані на підризу церковних структур на єпархіальному рівні. Для церковного життя у Радянському Союзі у 1920-х рр. було характерне напівлегальне існування різноманітних церковних рухів. Цей, так би мовити, розрив «хітона церковного» був спричинений, з одного боку, кризовими явищами у самій Православній Церкві, накопиченими протягом синодального періоду, а з іншого боку – інспірованою радянською владою політикою розколу церковної єдності. Загалом розкольницькі течії 1920 – 1930-х рр. на території Радянського Союзу розподіляють на «праві» й «ліві».

Для боротьби з Церквою у 1922 р. при ЦК РКП(б) була створена Антирелігійна комісія. Така ж комісія виникла і при ЦК КП(б)У. Ініціатором і фактичним керівником розкольницької кампанії був Л. Троцький, який готував теоретичні розробки, практичні пропозиції і спрямовував їх до Політбюро та безпосередньо в ГПУ⁶². «Чорнову» роботу по реалізації цих інструкцій виконував начальник 6 («церковного») відділу ГПУ Є.О. Тучков. У надрах цієї організації виникло спочатку «Вище церковне управління» (ВЦУ), а у травні 1922 р. була створена так звана «Жива церква», за якою закріпилася більш стійка назва «обновленці». За протекції влади і тимчасової ізоляції патріарха Тихона (Белавина), «обновленці» поширили свою присутність на всю канонічну територію, і навесні 1923 р. чисельність їхніх парафій перевищила кількість парафій РПЦ. В Україні «обновленці» також знайшли послідовників. У лютому 1923 р. було скликано I Всеукраїнський з'їзд «Живої церкви», на якому організовано Всеукраїнське вище церковне управління (ВУВЦУ)⁶³. Зрештою, «обновленський» розкол поширився в усіх регіонах України, не минаючи і Чернігівщини.

На виконання розпоряджень центральних партійних та державних органів місцева влада проводила цілеспрямовану роботу по підтримці «обновленців». Наприклад, адмінвідділ Чернігівського окрвиконкому давав вказівки відповідним органам згідно з приписами НКВД УСРР про запровадження більш жорсткого контролю за переміщенням служителів культу, але в той же час «обновленському» єпископу Філарету дозволялося без будь-яких обмежень пересуватися Чернігівською єпархією⁶⁴.

Крім того, в Україні у цей час набув значного поширення національний церковний рух, що породив Українську автокефальну православну церкву (УАПЦ). Перший Всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ відбувся протягом 14 – 30 жовтня 1921 р.⁶⁵ Єпископат Російської Православної Церкви в Україні відмовився брати участь у цьому зібранні. Натомість, регіони представляли делегати від церковних громад і організацій. Із 431 делегатів Собору 40 представляли Чернігівщину⁶⁶. Зауважимо, що секретарем Собору був виходець з Чернігівщини Іван Тарасенко⁶⁷.

У перші роки після створення УАПЦ місцеві православні парафії досить охоче переходили до її складу. Так, на кінець 1924 р. у Ніжинській окрузі офіційно налічувалося 195 громад, серед них «144 экзархистских» (тобто прихильників Української Православної Церкви, підпорядкованій Московському патріарху Тихону), «22 автокефалистских» (тобто послідовників УАПЦ), «18 иудейских», «8 евангельских». За переписом парафіян було виявлено 83 697 чоловіків, 95 032 жінок⁶⁸. Цей звіт цікавий тим, що в ньому пропонуються заходи для розколу Церкви: послаблення лідерів «екзархистів» призведе до зниження релігійності населення регіону загалом. Тому, «если бы украинско-автокефальным общинам облегчить некоторые формальности регистрации окружным ликвидкомом, то пожалуй, автокефальное движение может усилиться в два раза, т.е. на 100%», і тоді б вони урівноважували реакційні тенденції «екзархистів». Отже, після утворення УАПЦ органи радянської влади підтримували й цю церковну деномінацію, вважаючи, що український національно-церковний рух складатиме конкуренцію патріаршій Церкві, але невдовзі зрозуміли його небезпечність. Згодом, 1930 р. духовенство УАПЦ звинуватили в участі у СВУ. Побоюючись переслідувань, кілька автокефальних парафій, зокрема у Ніжинській окрузі, подали клопотання про переереєстрацію⁶⁹.

Існування двох основних «конкуруючих» релігійних сил – УПЦ і УАПЦ виявилось замало. У 1925 р. Антирелігійна комісія при ЦК КП(б)У ініціювала створення ще одного церковного угруповання серед православних віруючих – «Собора єпископів України»⁷⁰. До нього увійшли Іоанікій Соколовський, Павло Погорілко, Сергій Лабунцов, Сергій Іваницький, Феofil Булдовський. «Собор» мав імітувати, з одного боку, «Священний собор православних єпископів України», зібра-

ний під владою Київського митрополита, екзарха Михайла (Єрмакова) і визнаного Всеросійським помісним собором 1917–1918 рр., а з іншого – курс на націоналізацію, тобто автокефалію Української Православної Церкви. Чекісти поставили таке завдання перед провокаторами: «Бороться с тихоновцами и липковцами, к обновленцам относиться лояльно». НКВД усім окружним адміністративним відділам розіслав розпорядження про підтримку цього угруповання. Влітку 1925 р. діяльність цих самочинників була засуджена патріаршим місцеблюстителем Петром (Полянським), а 5 січня 1926 р. з'явилося «Решение православных епископов автономной Украинской Православной Церкви об епитимии главарям лубенского раскола в Полтавской епархии, распространяющегося и по другим епархиям». На початку 1930-х рр. «Соборна єпископська церква» втратила будь-який авторитет серед віруючих, а її парафії припинили своє існування⁷¹. На Чернігівщині за офіційною статистикою СЄЦ взагалі не мала прихильників⁷².

Втім, і ця провокація цілком укладалася у теорію Л. Троцького: чим більше в Церкві угруповань і течій, тим краще для «будівничих комунізму». Ситуацію у середовищі православного люду намагалися заплутати до краю. Протягом 1924–1925 рр. органами ОГПУ було задумано й інспіровано створення, так би мовити, українського обновленського руху. 17 травня 1925 р. відкрився Другий Всеукраїнський православний Собор у Харкові, на якому була проголошена так звана Українська православна автокефальна синодальна Церква (УПАСЦ)⁷³. Іноді в одній парафії виникали дві групи віруючих різних конфесій, що претендували на церковне майно, храм тощо. Адміністративні відділи реєстрували обидві, й починалася справжня війна всередині громади. Доходило до бійок, розподілу майна, навіть приміщення храму ділили навпіл.

Станом на 1 вересня 1924 р. у Чернігівській губернії існували 677 громад УПЦ (тихоновці), 54 громади УАПЦ і лише 2 громади обновленців РПЦ. Ситуація виглядала ще більш-менш стабільно, тоді як у Київській губернії склалася така картина: тихоновці – 1 064, обновленці РПЦ – 151, УАПЦ – 489; у Харківській губернії: тихоновці – 436, обновленці РПЦ – 258, УАПЦ – 11; у Полтавській губернії: тихоновці – 935, обновленці РПЦ – 5, УАПЦ – 70. За рік у цих губерніях збереглося приблизно таке ж співвідношення, лише в Чернігівській губернії побільшало релігійних громад УАПЦ до 74. Станом на 1 січня 1926 р. у Чернігівській окрузі налічувалося 137 громад УПЦ (тихоновців), 2 – УАПСЦ, 1 – УАПЦ, станом на 1 січня 1928 р. – 166 громад УПЦ (тихоновців), 25 – УАПСЦ, 5 – УАПЦ⁷⁴. Як бачимо, розкол, інспірований ГПУ – НКВД, приносив свої плоди і на Чернігівщині, хоча й не такі разючі, як в інших регіонах України. Місцева релігійна спільнота в масі своїй зберігала прихильність до традиційних релігійних деномінацій. Наприкінці 1920-х рр. організатори антирелігійної пропаганди самовдоволено констатували, що «религиозная обстановка на Украине определяется развалом прежней единой церковной организации, резкой враждой между церковными группировками и значительным организационным укреплением протестантской, католической религии и сектантства».

«Праві» угруповання в РПЦ почали формуватися ще в період правління патріарха Тихона (Белавіна). Звісно, в рядах православного духовенства знаходилося чимало пастирів і архіпастирів, які дотримувалися непримиренної, ворожої позиції по відношенню до більшовицької влади. Протиріччя загострилися тоді, коли місцеблюстителем патріаршого престолу став митрополит Сергій (Страгородський), який всіляко намагався не допустити сповзання Православної Церкви у підпілля. Взятий курс на легалізацію Церкви, набуття нею юридичних прав, вочевидь, потребував підтвердження (в річищі послань патріарха Тихона) лояльності до радянської влади. У травні того ж таки року митрополит Сергій домігся утворення Синоду при наявності необхідної кількості єпископів, без чого вищий орган управління Церквою не міг існувати. Тоді ж на місцях почали створюватися єпархіальні управління. Відтак, Церква як організаційна структура була легалізована в Радянському

Союзу й отримала канонічне управління.

29 липня 1927 р. у газеті «Известия» з'явилася «Послання Св. Синоду РПЦ до всіх чад Православної Церкви», в якому наголошувалося, зокрема, на лояльності до радянської влади і визнанні Радянського Союзу громадянською батьківщиною. Як зазначалося, її «радості й успіхи – наші радості й успіхи, а невдачі – наші невдачі». Цей документ здобув назву «Декларація митрополита Сергія» і став причиною переходу в опозицію тих, хто категорично не хотів визнавати радянську владу.

Екзарх Української Православної Церкви Київський митрополит Михаїл (Єрмаков) у «Декларації» до віруючих 17 листопада наголошував: «От лица Нашей Украинской Православной старославянской иерархии и паствы настоящим заявляем нашу покорность Социалистической Республике в делах, не касающихся нашей религиозной совести... В сознании своего нравственного долга, мы обращаемся ко всем чадам Православной Украинской Церкви с призывом быть законопослушными и лояльными гражданами нашего Советского Государства. Пусть наша Государственная власть мирно и спокойно творит свою задачу – развития всех сил страны и неуклонный подъем экономического благосостояния трудящихся масс города и деревни. Мы же, исполняя заповедь Христову о любви к ближним, вознося ежедневно заповеданную нам молитву к Отцу нашему небесному – «Отче наш», будем стремиться привлекать ко Христу всех наших братьев, верующих своею молитвою и примером добродетельной жизни»⁷⁵.

У грудні 1927 р. УПЦ була офіційно зареєстрована, а 25 січня 1928 р. відбулася нарада православних єпископів України, відтак, фактично виник Синод УПЦ. Зі свого боку, радянська влада постановою ВЦВК і РНК від 8 квітня 1928 р. «О религиозных объединениях» сформулювала свої вимоги і критерії релігійної політики в Радянському Союзі, гарантії проведення в життя свободи совісті, свободи віросповідання⁷⁶.

В Україні більшість православних віруючих спокійно сприйняла послання/декларації Синодів РПЦ і УПЦ. Однак так звані «праві» течії у Православній Церкві не оминули України. Головними збудниками розколу виступали єпископи, які висловили свою незгоду з «декларацією» і політикою примирення з владою митрополита Сергія (Страгородського). За цих обставин на початку 1930-х рр. сформувалася так звана «Істинно-православна церква»⁷⁷.

На Чернігівщині харизматичною опозиційною особою був єпископ Дамаскін (Цедрик). Народився він 1878 р. у Херсонській губернії, а у 1902 р. прийняв чернечий постриг. Піднесення його на гребінь церковного життя відбулося вже після революції. У 1923 р. в Даниловому монастирі Москви він був хиротонізований єпископом Глухівським, вікарієм Чернігівської єпархії. Оскільки натоді правлячий Чернігівський архієпископ Пахомій (Кедров) був засуджений і висланий за межі Чернігівщини, єпископ Дамаскін став тимчасово управляючим Чернігівською єпархією. Того ж таки року його заарештували, але у 1925 р. звільнили, аби знову заарештувати і відправити до Москви. Там він проходив у справі митрополита Петра (Полянського) і був засуджений на три роки вислання. У грудні 1928 р. повернувся до м. Стародуб, де почав гуртувати довкола себе «праву» опозицію. У 1930 р. знову був заарештований і засуджений до 10 років таборів, але за три роки звільнений по інвалідності. Повернувся до України і певний час проживав у Ніжині на Чернігівщині. Наступний арешт стався влітку 1934 р., за яким приспів вирок – 3 роки висилки. Більше він на Чернігівщину не повернувся і був розстріляний 15 вересня 1937 р. у Карагандинському таборі⁷⁸.

До опозиційного угруповання, з яким підтримував стосунки єпископ Дамаскін (Цедрик), входила родина відомого церковного письменника С. Нілуса, висланого до Чернігова. Висловлювалася думка про приналежність до цієї групи відомого своїм подвижництвом схіархімандрита

Лаврентія (Проскури) та інших священнослужителів і монахів⁷⁹.

Тим часом органи ГПУ-НКВД продовжували руйнівну діяльність, яка полягала в ліквідації релігійних громад, позбавленні їх храмів, вилученні решток церковного майна і засудженні активних членів Церкви – як священнослужителів, так і парафіян.

Загалом до 1925 р. кампанія по закриттю монастирів і церков на Чернігівщині завершилася⁸⁰. Чисельність духовенства на цей час у Чернігівському окрузі, наприклад, становила: тихоновців (екзархистів) – 260 чол., обновленців і живоцерковників – 43, автокефалістів (УАПЦ) – 6, старообрядців – 3; у Новгород-Сіверській окрузі відповідно – 3 10, 22, 21, 2⁸¹.

У другій половині 1920-х рр. на Чернігівщині розгорнулася справжня «війна» зі дзвонами. Лише у 1930 р. у Чернігові з 12 церковних дзвіниць вилучили 83 дзвони загальною вагою майже 47 тон і передали їх «Рудметалторгу»⁸². Тільки 7 старовинних дзвонів вдалося врятувати директору Чернігівського державного музею М. Вайнштейну⁸³. 3 грудня 1930 р. Ніжинська міська рада ухвалила «зняти дзвони з усіх церков Ніжина з тим, щоб передати їх на виготовлення тракторів для Ніжинської округи»⁸⁴.

Як відомо, на думку «класиків теорії будівництва комуністичного суспільства», по мірі просування на цьому шляху класова боротьба мала постійно посилюватися. Вочевидь, це стосувалося й боротьби з церквою та релігією. Так, у березні 1924 р. секретар Чернігівського губкому Кремницький одержав циркуляр ЦК КП(б)У про створення губернських антирелігійних комісій, до яких мали увійти завідувач агітпропу губкому (голова), начальник губвідділу ГПУ (секретар), заступник голови губвиконкому, губернський прокурор. З принципових питань антирелігійна комісія мала тримати зв'язок з центральною антирелігійною комісією через апарат ГПУ⁸⁵.

Усі релігійні громади мали зареєструватися в адмінвідділі, пред'явивши статут, опис майна і заключити відповідний договір (група віруючих у кількості не менше 50 осіб), сплативши за це певну суму. Якщо громада була неспроможна оплатити витрати чи виявлялися порушення при реєстрації, наприклад, реально менша кількість членів громади, то вона знімалась з реєстрації або позбавлялась тієї, що уже мала. У такому випадку майно і приміщення відбиралися⁸⁶.

Облудність подібних вимог засвідчує припис Чернігівського відділу ГПУ до адмінвідділів окрвиконкомів: «1) Организовать особые комиссии по обследованию зданий культа всех течений, исключая обновленческие и сектантские, на предмет обложения тихоновских, автокефальных и еврейских общин штрафами за нарушение договоров, а именно: непроизводство ремонтов, неисполнения требований окрликвидкомов и т.п. 2) Наметить 2 – 8 богатых приходов в окружном городе, преимущественно из тихоновских, на предмет передачи их обновленцам. Причем, мотивом должно служить нарушение договоров. 3) При передаче церковей обновленцам удовлетворяются представлением последними 20 учредителей, тогда как по отношению к другим только 50 учредителей. Всю работу по обновленческому движению предлагается проводить в самом секретном порядке и в строгом контакте окрликвидкомов с органами ГПУ»⁸⁷.

У звіті Новгород-Сіверської окружної ліквідаційної комісії за 1924 р. зазначено, що в окрузі вже закриті церква при колишній чоловічій гімназії, храм при ДОПРі (колишня в'язниця), церква при Глухівському учительському інституті, каплиця при залізничній станції Новгород-Сіверського, Рихлівський, Миколаївський, Новгород-Сіверський Спасо-Преображенський, Глухівський Петропавлівський, Гамаліївський жіночий монастирі⁸⁸.

Зауважимо, що закриття монастирів поставило на порядок денний питання обліку і збереження монастирських книгозбірень і архівів. Слід віддати належне чернігівським архівістам і музейним працівникам, які доклали значних зусиль для їх збереження. У квітні 1923 р. Чернігівський губернський відділ народної освіти ухвалив «меры к охране архивов и книг старой печати ликви-

руемых церквей и монастырей», наголошуючи, що «упомянутое имущество составляет единый государственный архивный фонд, право распоряжаться коим принадлежит исключительно Украинскому архиву при ВУЦИКе и органам его на местах – губархам»⁸⁹. Проїшов рік, а адмінвідділ Чернігівського губвиконкому все ще нагадував про негайне взяття на облік церковних архівних документів, «которые никем не охраняются и гибнут от сырости, небрежного хранения, расхищаются и уничтожаются церковным персоналом на различные хозяйственные нужды»⁹⁰.

Перші обстеження фахівцями культових споруд, які становили історичну цінність, відносяться до середини 1920-х рр.⁹¹ Завдяки наполегливим клопотанням музейних працівників і краєзнавців 18 травня 1929 р. Спасо-Преображенський собор, Успенський собор Єлецького монастиря та Троїцький собор у Чернігові постановою об'єднаного засідання РНК і Екнаради УСРР були оголошені державним заповідником⁹².

Важливою складовою антирелігійної кампанії були пропаганда й агітація, поширення атеїстичних ідей в суспільстві. Так, на Чернігівщині священників примусово виселяли з церковних будинків і влаштовували в них хати-читальні⁹³, молодь підбурювали на демонстративні акції, зазвичай під час церковних свят. Влада вимагала посилення агітації, про що свідчить постанова комісії щодо проведення антирелігійної пропаганди в закладах народної освіти від 22 березня 1923 р.: «1. Обычного весеннего перерыва занятий в школах, приуроченного к Пасхе, не устраивать. Школьные занятия не производить в дни календарных праздников 7, 8 и 9 апреля, причем в эти дни школы должны быть открыты для учащихся, если бы они пожелали заниматься в кружках.

2. Устроить в школах антирелигиозные вечера и утренники, связанные с антирелигиозной пропагандой.

3. В детучреждениях организовать праздник весны и спектакли.

4. Просить фотокиноуправление устроить кинематографические сеансы в субботу и воскресенье 7 и 8 апреля для учащихся и детей; желательна постановка картины антирелигиозного содержания.

5. Если будут организованы демонстрации, шествия на улицах города, привлечь учащихся и детей к участию в них.

6. В профшколах поставить доклады на антирелигиозные темы и организовать силами учащихся и учащихся суд над Христом – основателем христианства»⁹⁴. Чернігівська губерньська рада профспілок ставила перед своїми членами таке завдання: «Провести ряд научно обоснованных докладов на антирелигиозные темы. Возложить на каждого стойкого и способного члена союза обязанность индивидуальной агитации среди рабочих и служащих о борьбе с праздником Пасхи и участие в кампании разоблачений»⁹⁵.

У сільбудах влаштовувалися антирелігійні диспути, вживалися заходи для запобігання проявам релігійності, пов'язаним з хресними ходами у посушливому 1924 р., поширенню чуток про оновлення ікон⁹⁶, перешкоджанню паломництва⁹⁷. Проводити богослужіння у приватних будинках суворо заборонялося⁹⁸. Водночас у другій половині 1920-х рр. на Чернігівщині почалося створення осередків «безвірників», діяльність яких широко висвітлювалася на сторінках місцевої преси.

Масована антирелігійна пропаганда не тільки дезорганізувала значну частину кадрового потенціалу Православної Церкви, а й підштовхнула багатьох до перегляду обраного ними культового служіння. Очевидно, порухувати геть усі випадки зречення священнослужителями свого сану на Чернігово-Сіверщині завдання з непростих. Але безпомилково можна твердити, що такі випадки були не поодинокі. У масштабах Радянського Союзу, тобто в лоні Російської Православної Церкви, без урахування еміграції, говорять про третину священників, які зреклися свого сану. У регіональній пропорційності цієї арифметики можна сумніватися лише в межах соціологічної похибки.

Як годиться, випадки зречення сану місцева влада використовувала й афішувала. Значного розголосу набула, зокрема, заява протоієрея Герасима Смолічева, колишнього викладача Чернігівської духовної семінарії: «я убедился, что место церкви должна занять советская школа, поэтому порываю навсегда с религиозным культом, отрекаюсь от сана и призываю всех благоразумных и честных служителей культа последовать моему примеру»⁹⁹.

Священнослужителів позбавляли виборчого права, членства у громадських організаціях, профспілках, житлових товариствах. Їм заборонялося користуватися землею. На священників не поширювалося соціальне страхування. Обмеження стосувалися і членів їхніх сімей. Зокрема, починаючи з 1923 р. дітей священників не приймали до вищих навчальних закладів. Якщо виявляли таких студентів, то їх виключали з вузів, як, наприклад, було зроблено при перевірці Ніжинського інституту соціального виховання. Залишили одного студента – сина священника, який прилюдно оголосив про свій розрив з власною родиною¹⁰⁰.

На початку 1930-х рр. тривало методичне судове переслідування священнослужителів. Їх заарештовували й звинувачували у «контрреволюційній діяльності». Сам сан був уже підставою для переслідування, бо духовенство за визначенням вважалось контрреволюційною верствою. Під час слідства священникам, зазвичай, закидали їхнє культове служіння, причому тепер, коли набирали обертів репресії, каральні органи радянської влади не зважали на те, до якої релігійної деномінації, групи чи течії людина належала.

Тим священникам, яким вдалося уникнути репресій, якщо вони і не зрікалися свого сану, наприкінці 1930-х рр. на Чернігівщині ніде було служити. Церкви були відібрані у релігійних громад, багато з них було зруйновано, решта використовувалась не за призначенням або просто залишалась пустою.

Таким чином, документальні матеріали регіонального рівня свідчать про постійну і напружену боротьбу владних структур з Церквою. Реалізація декрету Раднаркому про відокремлення Церкви від держави, по суті, мала антицерковний характер.

* * *

Велика Вітчизняна війна на деякий час істотно змінила становище Православної Церкви і віруючих у Радянському Союзі. Сталінські репресії 1930-х рр. завдали страшного удару по всіх релігійних конфесіях, що існували в СРСР. Наприклад, у 1939 р. з архієрейського корпусу РПЦ на волі залишилися тільки 3 правлячі митрополити і один архієпископ. Решта була винищена фізично або перебувала у в'язницях і таборах. В інших конфесіях спостерігалася подібна ситуація – маса репресованих керівників і віруючих¹⁰¹.

Дослідники державно-церковних відносин стверджують, що для віруючих переломними стали останні роки Великої Вітчизняної війни. Ці зміни торкнулися, насамперед, РПЦ. Втім, Д. Поспеловський вважає, що радянська репресивна машина призупинила знищення Православної Церкви в 1939 р. у зв'язку з приєднанням до СРСР Західної України і Західної Білорусі й необхідністю асиміляції мільйонів громадян цих територій, які були здебільшого віруючими¹⁰².

Вже в перший день війни місцеблюстителю патріаршого престолу митрополит Сергій (Старгородський) підготував звернення до віруючих із закликом до боротьби з фашистськими загарбниками, а в 1942 р. благословив розгортання партизанського руху. Патріотична діяльність РПЦ не обмежувалася відозвами. Так, у 1943 р. віруючі зібрали понад 6 млн. карбованців, велику кількість золотих і срібних речей, на які була побудована танкова колона ім. Дмитрія Донського¹⁰³. Керівництво РПЦ зверталося не лише до віруючих, які проживали в межах СРСР, а й тих країн, які воювали на

боці фашистської Німеччини. Так, екзарх України митрополит Миколай (Ярушевич) звернувся до румунських солдатів із закликом не воювати проти одновірців¹⁰⁴.

Думка про те, що саме патріотична діяльність Церкви в роки війни, а також необхідність зміцнити зв'язки з союзниками по антигітлерівській коаліції, зумовили зміну ставлення Й. Сталіна до РПЦ, є цілком правдоподібною. 4 вересня 1943 р. у Кремлі відбулася зустріч Й. Сталіна з тогочасним вищим керівництвом Церкви – патріаршим місцеблюстителем митрополитом Сергієм (Страгородським), Ленінградським митрополитом Олексієм (Симанським) та екзархом України, Київським і Галицьким митрополитом Миколаєм (Ярушевичем). Під час цієї зустрічі було визначено дату проведення Собору єпископів, дозволено відкриття пастирських курсів, які б у майбутньому переросли у духовні академії та семінарії, видання щомісячного церковного журналу та спрощення процесу реєстрації нових громад. Патріарший місцеблюститель торкнувся і такої делікатної проблеми, як звільнення архієреїв, представників духовенства, які знаходилися на засланні, у таборах, тюрмах, надання їм можливості здійснювати богослужіння, вільно пересуватися по країні. Митрополит Сергій порушив також ряд інших питань, які стосувалися внутрішнього устрою Церкви, діяльності священників, матеріальної бази Церкви, зменшення податків з духовенства тощо. На ці прохання також було отримано позитивну відповідь, але їх вирішення покладалося на Раду у справах РПЦ, про створення якої Й. Сталін оголосив на зустрічі¹⁰⁵.

За три дні до Москви з різних куточків Радянського Союзу, з в'язниць, таборів, заслання переправили усіх уцілілих архієреїв. 8 вересня 1943 р. відбувся Собор (фактично архієрейський) РПЦ, на якому було обрано патріарха Сергія (Страгородського). Того ж таки дня при патріархові було створено Священний Синод. Собор змінив назву Церкви – Руська Православна Церква замість Російська. Постановою від 22 серпня 1945 р. патріархії, єпархіальним управлінням, парафіяльним громадам надавалося право відкривати фінансові рахунки, укладати угоди, купувати будівлі, засновувати підприємства, наймати робітників¹⁰⁶.

На початку 1944 р. влада у відповідь за підтримку антифашистського руху дозволила діяльність протестантських громад. У Москві створили центр, головним завданням якого було об'єднати різноманітні протестантські течії. Новостворена церква євангельських християн-баптистів (ЄХБ) існувала лише в СРСР і була наслідком штучного об'єднання під тиском тоталітарної системи віруючих, близьких за віровченням. Першими про своє об'єднання оголосили баптисти і євангелісти, які й створили Всесоюзну Раду ЄХБ, що стала вищим керівним органом¹⁰⁷. ВР ЄХБ відразу ж, не без допомоги влади, розпочала створення централізованої вертикалі своєї Церкви на зразок РПЦ – обиралися старші пресвітери республік та областей. Згодом до ВР ЄХБ почали приєднуватися інші громади баптистського напрямку – лише у складі ЄХБ вони могли отримати право на існування. Першими у 1945 р. до ЄХБ приєдналася частина християн євангельської віри – п'ятидесятників. Того ж таки року про своє приєднання оголосили дарбісти, а в 1947 р. – євангельські християни в дусі апостолів. Процес структуризації протестантських громад у складі ВР ЄХБ тривав до 1964 р. і загалом завершився після приєднання менонітів¹⁰⁸.

Створення Церкви ЄХБ, а також дозволи на діяльність, які отримали в роки війни іудеї, мусульмани і деякі інші конфесії, зумовили створення в листопаді 1944 р. Ради у справах релігійних культів.

У зв'язку зі звільненням території країни у 1944 р. постало питання про долю храмів і молитовних будинків, відкритих на окупованих територіях. Для розв'язання цього питання Раднарком СРСР 1 грудня 1944 р. прийняв постанову «Про порядок відкриття церков і молитовних будинків на території, звільненій від німецької окупації»¹⁰⁹, яка зобов'язувала місцеві органи влади утримуватися від їх закриття, не перешкоджати церковним радам ремонтувати храми, а у випадку вилучення

їх для громадських потреб надавати віруючим інші рівноцінні приміщення.

У 1945 р. в Україні були відкриті богословсько-пастирські курси у Києві, Львові, Луцьку, Одесі. Віруючим залишили Києво-Печерську Лавру. Із сховищ музеїв повернули у діючі храми чудотворні мощі, ікони, вилучені у 1920 – 1930-х рр. Того ж таки року право на легальну діяльність отримали адвентисти сьомого дня (АСД). Реєстрація їхніх громад тривала протягом 1945 – 1946 рр. і пройшла в Україні, Молдавії, Прибалтиці. У РРФСР реєстрація відбулася лише в Москві, Горькому, Ростові-на-Дону, Таганрозі, Ставрополі. У 1946 р. АСД створили власну церковну організацію. На основі московської громади виникла Всесоюзна Рада АСД (ВР АСД), а також було призначено чотирьох Уповноважених ВР АСД по Українській РСР, Молдавській РСР, Латвійській РСР і Естонській РСР. Секретарем ВР АСД став А.Г. Галажев. Уповноваженим ВР АСД по УРСР призначили В.Д. Яковенка¹¹⁰.

Контроль за релігійною сферою покладался на Раду у справах РПЦ і Раду у справах релігійних культів, які через своїх Уповноважених на місцях реалізовували політику влади по відношенню до релігійних структур і віруючих.

* * *

Окремі кроки вищого партійно-державного керівництва СРСР щодо лібералізації державно-церковної політики не означали зміни стратегічного курсу на ліквідацію «релігійного світогляду». 27 березня 1945 р. ЦК КП(б)У направив на місця закритий лист з питань релігії. Поряд з визнанням внеску Церкви у перемогу над фашизмом і критикою грубого поводження деяких державних і партійних керівників з віруючими, у листі наголошувалось: «Необхідно пам'ятати, що взаємовідносини між церквою і державою визначені нашим законодавством і залишаються незмінними. Наша партія і уряд не міняли свого ставлення до релігії та Церкви, а в ході війни Церква змінила своє відношення до Радянської держави. Але ми, комуністи, ні на хвилину не повинні забувати, що ідеологія Церкви суперечить нашому науковому матеріалістичному світоглядові, що вона глибоко реакційна і у кінцевому рахунку має бути подолана. Тому у своїй повсякденній діяльності ми повинні неухильно вести боротьбу проти ідеалістичної та містичної ідеології Церкви, проти її реакційної діяльності. Абсолютно нетерпимим є байдуже ставлення до питань релігії і діяльності Церкви з боку деяких партійних організацій, чим охоче користуються церковники, розвиваючи свою пропаганду». Лист засвідчив, що керівництво Радянської України вважало за необхідне боротися з релігійними громадами постійно і наполегливо. Саме М. Хрущову належить ініціатива ліквідації Української греко-католицької Церкви і проведення ганебного Львівського Собору 1946 р.

В УРСР і надалі продовжувалася активна боротьба з релігійними громадами, вмотивована непропорційно високою питомою вагою релігійних громад у порівнянні з загальносоюзними показниками: станом на 1 січня 1947 р. в УРСР було 8 815 громад Православної Церкви¹¹¹.

Наприкінці 40-х рр. минулого століття розпочалася «холодна війна». Відтак відпала необхідність у широкій міжнародній діяльності РПЦ. Віруючі ЄХБ¹¹², АСД, іудеї були позбавлені безпосередніх стосунків зі своїми західними одновірцями.

На травневому пленумі ЦК КП(б)У в 1946 р. від партійних організацій республіки зажадали «поліпшити зміст природничо-наукової пропаганди, добиваючись високої якості лекцій і різноманітності тематики, щоб вони служили поширенню серед широких верств трудящих основ наукового матеріалістичного світогляду і сприяли боротьбі проти залишків темряви, забобонів, безкультурності та неучтва»¹¹³. У січні 1949 р. відбувся XVI з'їзд КП України, на якому була задекларована

вимога «вести і далі непримиренну боротьбу з деякими проявами буржуазної ідеології»¹¹⁴, частиною якої вважалася релігія.

7 липня 1954 р. ЦК КПРС прийняв постанову «Про великі недоліки в науково-атеїстичній пропаганді і заходи щодо її поліпшення». В ній наголошувалося, що деякі керівники на місцях поблажливо ставляться до віруючих, внаслідок чого «церква і релігійні секти поживали свою діяльність, зміцнили свої кадри і гнучко пристосувалися, посилено поширюють релігійну ідеологію»¹¹⁵.

Ця постанова зобов'язувала проводити антирелігійну роботу «систематично, з усією наполегливістю, методами переконання, роз'яснення та індивідуального підходу». Але, як насправді втілювалася в життя ця постанова, свідчить інша, прийнята вже через чотири місяці, 10 листопада 1954 р., постанова «Про помилки у проведенні науково-атеїстичної пропаганди серед населення». У ній зокрема йшлося про те, що замість копіткої виховної роботи на місцях триває грубе порушення прав віруючих¹¹⁶. Тим не менш, у серпні 1957 р. ЦК КПУ ухвалив постанову «Про деякі питання атеїстичної роботи серед населення», в якій йшлося про зміст і форми атеїстичної пропаганди. ЦК КПРС 28 листопада 1958 р. прийняв постанову «Про заходи щодо припинення паломництва до святих місць». ЦК КП(б)У в лютому 1959 р. прийняв постанову «Про недоліки науково-атеїстичної пропаганди і заходи її поліпшення»¹¹⁷.

Зазнала утисків і Всесоюзна Рада адвентистів сьомого дня (ВР АСД), створена у Москві в 1946 р. Спроби влади взяти під свій контроль її керівництво виявилися невдалими. Секретар О. Галажев і голова П. Мацанов не підкорялися наказам Ради. Представники державних та правоохоронних органів у 1950-х рр. жорстко тиснули на керівництво адвентистів. У 1953 р. на чотири роки заслали О. Галажева, а у грудні 1954 р. вилучили реєстраційну справу у голови ВР АСД П. Мацанова. Причинами цього, за спогадами самого голови, були часті хрестини у московській громаді, зв'язок з незареєстрованими громадами, допомога сім'ям, які постраждали в роки репресій¹¹⁸. Після цього зміни керівництва стали майже щорічними. Тиснули і на членів ВР АСД – його уповноважених в республіках. За 14 років існування цієї посади в Україні її займало чотири особи – В.Д. Яковенко (1946 – 1952), Ф.В. Мельник (1952 – 1957), О.Г. Галажев (1957 – 1959), О.Ф. Парасей (1959 – 1960) – жоден з них не залишив її з власного бажання.

Початок антирелігійної кампанії 1960-х рр. означав перехід до більш дієвих засобів «впливу» на віруючих. 12 грудня 1960 р. більшість членів ВР АСД були викликані в Раду у справах релігій, де їм запропонували підписати документ про самоліквідацію керівного органу. Незважаючи на те, що всі присутні відмовилися підписувати цей документ, 13 грудня чиновники Ради вивезли весь архів ВР АСД, заарештували рахунок у банку. Відсутність реєстраційних довідок ставила будь-які збори керівництва адвентистів поза законом. Отримати ж нову реєстрацію було неможливо. Свою діяльність ВР АСД змогла відновити лише в другій половині 1980-х рр.

Наприкінці квітня 1960 р. у Москві відбулася Всесоюзна нарада Уповноважених Ради у справах РПЦ. У цей же час відбулася нарада і Уповноважених Ради у справах релігійних культур. Перед Уповноваженими було поставлено ряд завдань. По-перше, підвищити вимогливість і принциповість, проявляти більше ініціативи і наполегливості, відцуратися від будь-якого захисту інтересів Церкви. По-друге, покінчити з надто широким тлумаченням постанови уряду від 22 серпня 1945 р. про надання релігійним об'єднанням обмеженого права юридичної особи і в майбутньому дозволяти вести будівництво, купувати транспорт лише у виняткових випадках. По-третє, взяти під контроль господарську діяльність Церкви. По-четверте, домагатися викорінення будь-яких форм благодійництва.

На практиці ці завдання вилилися в масове безпідставне закриття молитовних приміщень і

церков, зняття громад з реєстрації. В офіційних рішеннях причина для зняття завжди була вагома – малочисельність груп, відсутність приміщень, порушення законодавства про релігійні культу. Уповноважений Ради у справах РПЦ по УРСР К.З. Литвин згодом зазначав, що у 1961 р., під час переобліку релігійних організацій на місцях «свідомо зменшували кількість віруючих, що відвідували церкви і молитовні будинки. Робилося це з метою аргументації необхідності закриття культових споруд та зняття з реєстрації релігійних общин»¹¹⁹.

Наслідком цих заходів стала ліквідація 507 релігійних громад у СРСР. В УРСР масштаби ліквідації громад зростали із Заходу на Схід, починаючи від 15–20% до 100%¹²⁰. Таке коливання пояснюється, перш за все, загальною чисельністю віруючих в областях. Головним досягненням цієї кампанії стала поява такого поняття, як «чисті області», де за офіційними даними не було жодної офіційно зареєстрованої релігійної організації.

Рада у справах релігійних культів разом з КДБ у роки антирелігійної кампанії стали ініціаторами розколу у середовищі євангельських християн-баптистів. 25 – 29 грудня 1959 р. відбувся пленум ВР ЄХБ, на якому її голова Я. Жудков, заявив, що зростання Церков викликає незадоволення серед «людей, які належать до іншої ідеології», а тому «Рада з релігійних культів дає зрозуміти, щоб ми увійшли до берегів»¹²¹. На цьому пленумі членів з'їзду змусили прийняти нове «Положення про Союз євангельських християн-баптистів» та «Інструктивний лист старшим пресвітерам ВР ЄХБ». Згідно з новим «Положенням» з'їзд не передбачався. Вимагалось максимально обмежити хрещення віруючих віком від 18 до 30 років. Проповідувати мали право лише пресвітер, члени виконавчого органу та ревізійної комісії, тобто 4 – 5 осіб, що суперечило звичайній практиці. Під час богослужінь потрібно було уникати закликів до публічного покаяння, тобто практично відступити від ідеї євангелізації.

Наступним кроком у боротьбі з релігією стали постанови РМ СРСР від 7 лютого 1961 р. і постанови ЦК КПУ від 1 квітня 1961 р. «Про посилення контролю за виконанням законодавства про культу»¹²². Прийнята на XXII з'їзді КПРС «Програма будівництва комунізму» викликала у релігійному середовищі бурхливу реакцію. Релігійні діячі говорили й писали про співзвучність комуністичного і євангельського ідеалів, заявили про свою безумовну готовність активно включитися в роботу по втіленню в життя цих грандіозних задумів¹²³. Але зовсім інше місце відводилося віруючим керівництвом Радянського Союзу. На одному із засідань М. Хрущов висунув ідею про те, щоб «показати останнього віруючого по телебаченню у 1980 р.»¹²⁴.

У доповіді ЦК XXII з'їзду КПРС зазначалося: «Коммунистическое воспитание предполагает освобождение сознания от религиозных предрассудков и суеверий, которые все еще мешают отдельным советским людям полностью проявить свои творческие силы. Нужна продуманная и стройная система научно-атеистического воспитания, которая охватывала бы все слои и группы населения, предотвращала распространение религиозных воззрений, особенно среди детей и подростков». Новий Статут КПРС, прийнятий на з'їзді, зобов'язував кожного комуніста «овладевать марксистско-ленинской теорией, вести решительную борьбу с любыми проявлениями буржуазной идеологии, с остатками частнособственнической психологии, религиозными предрассудками и другими пережитками прошлого»¹²⁵.

У 1961 р. влада не лише посилила ідеологічний тиск, але й узаконила дії місцевих органів, спрямовані на підрив матеріальної бази Церкви. На початку 1961 р. відділ пропаганди та агітації ЦК КПУ направив до Президії ЦК доповідну записку «Про деякі факти марнотратства і надання допомоги церковникам у відбудові та реставруванні діючих церков, як пам'яток архітектури». 9 травня 1961 р. було прийнято відповідну постанову, а РМ УРСР вже в червні виключила зі списку пам'яток архітектури 364 об'єкти, а згодом за поданням облвиконкомів з обліку зняли ще 378 пам'яток¹²⁶.

Релігійні громади самотужки не могли утримувати ці приміщення у належному стані, відтак їх зазвичай виключали зі списків як аварійні споруди.

У липні 1961 р. Архієрейський Собор РПЦ під тиском Ради у справах РПЦ прийняв ряд доповнень до «Положення про управління РПЦ». Офіційно ці доповнення давали можливість духовенству «сконцентрувати свої зусилля на духовному керівництві парафіями». Але фактично священник відтоді перетворився у требовиконавця. Духовенство було усунуте не лише від керівництва парафіями, але юридично і від самих громад. Логічним продовженням цих нововведень стало переведення у 1962 р. священників на постійні оклади та закріплення за ними лише однієї парафії¹²⁷. Наступним кроком у боротьбі з віруючими став червневий пленум ЦК КПРС 1963 р., на якому були затверджені «Мероприяття по усилению атеистического воспитания населения».

Наслідком усунення від влади у жовтні 1964 р. М. Хрущова у сфері державно-церковних відносин стала, на думку західних дослідників, так звана «постхрущовська відлига» в житті релігійних організацій¹²⁸. Новий Генеральний секретар КПРС Л. Брежнев мало цікавився «релігійними справами», які належали до компетенції секретаря ЦК КПРС М. Суслова. Він був прихильником наступної тактики боротьби: не акцентувати питання, здійснювати підрич впливу Церкви «напівконсервативно», щоб не провокувати кампанії протесту на Заході й всередині країни¹²⁹.

У грудні 1965 – січні 1966 рр. шляхом об'єднання Ради у справах РПЦ і Ради у справах релігійних культів було створено єдиний державний орган – Раду у справах релігій¹³⁰. Невдовзі було об'єднано апарати Уповноважених в областях¹³¹.

В залежності від конфесійної ситуації в апарат Уповноваженого вводилися або посада референта (інспектора), або посада старшого референта (старшого інспектора), або ж ці дві посади одночасно¹³². Уповноважений займався загальною координацією і православними віруючими. Старший інспектор мав займатися іншими легальними конфесіями. Інспектор займався «незаконними» релігійними об'єднаннями.

Жодна подія в житті громади не могла відбутися без санкції Уповноважених, які мали право здійснювати перевірку правильності застосування законодавства про релігійні культу. В разі порушення законодавства Уповноважені лише ставили питання перед відповідними органами про притягнення винних до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності або пропонували скасувати накази, рішення, розпорядження, що суперечили законодавству¹³³.

У 1975 р. Президія Верховної Ради СРСР внесла окремі поправки у постанову 1929 р. «Про релігійні об'єднання», згідно з якими Церкві надавалися обмежені права юридичної особи. 1 листопада 1976 р. «Положення про релігійні об'єднання в УРСР» прийняла і Президія Верховної Ради УРСР.

У 1977 р. була прийнята нова Конституція СРСР, яка гарантувала свободу совісті. Проте в Україні, всупереч законодавству було введено ряд нових заборон, наприклад, нести хрест перед похоронною процесією, проводити богослужіння у жнива, хрестити дітей з інших населених пунктів¹³⁴. Незважаючи на початок «перебудови» в 1985 р. й активну пропаганду політичних перетворень у пресі, на місцях зміни у ставленні до Церкви і віруючих розпочалася лише після зустрічі у квітні 1988 р. Московського патріарха та постійних членів Синоду з М. Горбачовим, на якій останній висловив готовність юридично закріпити зміну ставлення держави щодо Церкви.

* * *

Посаду Уповноваженого Ради у справах РПЦ по Чернігівській області було запроваджено у січні 1944 р. Її посів Т.О. Шашко, якого вже в червні 1945 р. змінив Ф.І. Рєпа¹³⁵. Влітку того ж таки

року в області з'явився і Уповноважений Ради у справах релігійних культів М.С. Стаховський.

Основним завданням цих посадовців була реєстрація діючих релігійних громад. До початку 1946 р. Ф.І. Репа зареєстрував 392 діючі храми й молитовні будинки, 376 священників і 27 дияконів¹³⁶. У 1946 р. М.С. Стаховський облікував 4 громади іудеїв і понад 100 церков ЄХБ.

Водночас у травні 1946 р. на пленумі ЦК КП(б)У було вирішено звільнити всі приміщення культурно-освітніх закладів, зайняті для інших цілей¹³⁷. Виконання цієї постанови було складною і делікатною справою. Офіційно більшість цих споруд були зареєстровані як приміщення релігійних громад. Йшлося про споруди, конфісковані у 1920–1930-х рр. й повернуті Церкві під час нацистської окупації.

Процес повторної конфіскації проходив повільно. У 1946 р. Ф.І. Репа спільно з місцевими органами влади зміг повернути державі лише два клуби – в с. Вороб'ї Любецького району і с. Домашлин Корюківського району¹³⁸. Конфіскація пройшла без зайвого галасу, бо ці громади вже не діяли. Наприкінці 1948 р. на республіканській нараді Уповноважених було поставлено вимогу прискорити звільнення церковними громадами всіх приміщень, зайнятих під молитовні будинки у період нацистської окупації¹³⁹. Заміна терміну «культурно-освітніх споруд» на «громадські споруди» значно розширювала поле діяльності Уповноважених. Так, уже 14 січня 1949 р. у громади м. Ічня було відібрано Преображенську церкву на підставі висновку Ф.І. Рєпи про те, що в цьому храмі раніше була облаштована лазня¹⁴⁰.

У подібній ситуації для віруючих оптимальним варіантом могло стати спорудження нового храму, але в роки відбудови народного господарства навіть за наявності коштів отримати будівельні матеріали було неможливо. Крім того, щоб розпочати будівництво необхідно було зібрати чимало довідок, а також отримати дозвіл Уповноваженого і місцевих органів влади. Внаслідок такої тактики через рік Ф.І. Репа мав вже законні підстави для зняття громади з реєстрації. Отже, схема ліквідації була простою: спочатку конфісковували приміщення, відмовляли в наданні нового, потім знімали з реєстрації.

Першою громадою, знятою з реєстрації за таким сценарієм на Чернігівщині, стала громада Миколаївської церкви с. Крутоярівка Яблунівського району. Ще на початку 1945 р. влада відібрала приміщення як колишній клуб, а 5 жовтня того ж таки року Ф.І. Репа отримав санкцію Ради на зняття громади з реєстрації¹⁴¹. До 1952 р. в Чернігівській області щорічно знімали з реєстрації 2–3 релігійні громади РПЦ.

Контролюючи дотримання нормативних актів та законодавства про релігійні культу, Ф.І. Рєпі часом доводилось захищати віруючих від утисків з боку місцевих органів влади. Зокрема, у 1945 р. Чернігівська міськрада спробувала повернути собі ряд господарських і житлових приміщень, якими користувався Троїцький жіночий монастир, відкритий під час нацистської окупації. Висновок Уповноваженого був категоричним: «Передача приміщень Троїцького монастиря є неможливою»¹⁴².

Ще однією проблемою для Ф.І. Рєпи стало наділення монастирів області землею. Якщо Домницький монастир у 1947 р. отримав 3 га, то 5,5 га, надані Чернігівською міськрадою Троїцькому монастиреві, затоплювалася під час повені на Десні¹⁴³. Усі спроби Уповноваженого добитися переділу землі виявилися марними.

Громада Густинського монастиря також неодноразово зверталася з проханням до Уповноваженого захистити її від свавілля представників місцевої влади. Зокрема, у 1945 р. Прилуцька райрада порушила питання про передачу частини приміщень монастиря Будинку інвалідів. У висновку для Чернігівського облвиконкому Уповноважений визнав таку передачу недоцільною¹⁴⁴. Прилуцька рада, нехтуючи висновком Уповноваженого і без санкції обласної ради, усе ж таки

передала трапезну монастиря Будинку інвалідів. Ф.І. Репа підтримав громаду монастиря і домігся перегляду рішення на засіданні облвиконкому. Але дирекція відмовилася повертати трапезну, мотивуючи це витратою коштів на ремонт. 8 травня 1948 р. Уповноважений отримав санкцію облвиконкому і надіслав голові виконкому Прилуцької райради наказ про заборону дирекції Будинку інвалідів користуватися трапезною¹⁴⁵. Громада монастиря також скаржилася, що місцева влада виділяла ділянку землі кожного року в різних місцях та низької якості. Придатною землею монастир наділили лише у 1951 р.¹⁴⁶. Однак місцева влада і надалі намагалася ліквідувати Густинський монастир. Так, Уповноважений отримав 11 жовтня 1949 р. рішення Прилуцької райради від 30 вересня 1949 р., в якому було поставлено питання про його закриття. Мовляв, священник «без дозволу причащав інвалідів», а «монахині впливають на них»¹⁴⁷.

Дещо іншими були завдання М.С. Стаховського. Вказівку про конфіскацію незаконно зайнятих приміщень він отримав лише 28 квітня 1949 р. і виконав це завдання влітку того ж таки року¹⁴⁸. Причина такої оперативності пов'язана зі специфікою його «підлеглих». Громади іудеїв користувалися синагогами – спеціалізованими будівлями. Більшість церков ЄХБ знаходились у приватних будинках, що під дію постанов не підпадали. Замість конфіскованих будинків громади ЄХБ швидко знаходили інший притулок. Відомий лише один факт зняття з реєстрації общини ЄХБ через відсутність приміщення. Сталося це у травні 1953 р. з с. Рівчак-Степанівка Лосинівського району¹⁴⁹.

Загалом М.С. Стаховський за час перебування на посаді Уповноваженого зняв з реєстрації лише 10 громад ЄХБ, 2 – іудеїв і 1 – старообрядців¹⁵⁰. Основне завдання Уповноваженого у справах релігійних культів полягало у боротьбі з нелегальними сектантськими об'єднаннями.

Протягом 10 років перебування на посаді Ф.І. Репа з 392 релігійних громад зняв з реєстрації лише понад 30. Вірогідно, саме це стало причиною його звільнення і призначення у 1958 р. Уповноваженим у справах РПЦ у Чернігівській області А.Ю. Коробка.

Недовго перебував на посаді і М.С. Стаховський. Його звільнення було санкціоноване постановою бюро Чернігівського обкому КПУ 11 січня 1960 р. Цією ж постановою бюро обкому підтримало кандидатуру нового Уповноваженого у справах релігійних культів М.С. Ручкова¹⁵¹. Формальною підставою для звільнення слугувала заява М.С. Стаховського. Ймовірно, що причиною звільнення також стало незадоволення його діяльністю щодо ліквідації релігійних громад.

А.Ю. Коробка і М.С. Ручков займали посади в роки масштабної антирелігійної кампанії. Основним завданням цих Уповноважених, судячи з архівного матеріалу, було зняття з реєстрації релігійних громад. У 1960 р. на Чернігівщині було закрито 15 церков і 27 молитовних будинків¹⁵², у 1961 р. з реєстрації було знято 76 громад РПЦ, у 1962 р. – 39 громад¹⁵³. М. Ручков у 1960 р. зняв з реєстрації 1 громаду іудеїв і 2 громади ЄХБ¹⁵⁴, у 1961 р. – 2 громади іудеїв і 5 ЄХБ¹⁵⁵, у 1962 р. – 10 громад ЄХБ¹⁵⁶.

Зняття з обліку православних громад на початку 1960-х рр. відбувалося без особливих протестів з боку віруючих. Принаймні, в архіві відсутні прохання про відкриття молитовного будинку чи поновлення діяльності старого¹⁵⁷. Відповідь на питання, чому понад 100 православних громад зникли за короткий термін з релігійної карти області без будь-якого серйозного спротиву, на нашу думку, слід шукати в діяльності Єпархіального управління.

М.С. Ручков, проводячи політику ліквідації релігійних громад, виконував значно більший обсяг роботи. Підготовка до зняття громади з реєстрації розпочиналася задовго до появи формального приводу і проводилася Уповноваженим у тісній співпраці з місцевими органами влади. Так, 29 березня 1961 р. в райони області було розіслано «Рекомендації місцевим органам для прискорення оформлення матеріалів на зняття з реєстрації»¹⁵⁸. Сільраді с. Вертіївка, де мешкали 46 вірую-

чих, а реально відвідувало збори 20–25 осіб, пропонувалося провести наступну роботу: «Посилення індивідуальної роботи з метою добитися виходу з общини певної частини віруючих. Спробувати вплинути на пресвітера общини, особливо на його сина, члена КПРС, щоб добитися від нього розірвання договору на оренду молитовного будинку, так як іншого приміщення немає»¹⁵⁹. Подібні рекомендації направлялися до більшості сільських рад, де помічалася падіння активності віруючих.

Зростання чисельності громад могло відбуватися лише за рахунок нових хрещень. Дозвіл на подібні заходи отримували в Уповноваженого. У 1960 р. з 86 бажаючих охрестили 27 осіб, у 1963 р. з 64 – лише 3 особи¹⁶⁰. Механізм тиску на віруючих при цьому не змінювався. Їх викликали на співбесіди до сільської ради і Уповноваженого. Результатом цих заходів, а також природного зменшення чисельності літніх віруючих стало падіння їх загальної чисельності у Чернігівській області з 2 987 чол. у 1958 р. до 2 299 чол. на кінець 1961 р.

Скарги віруючих на дії місцевих чиновників і самого М.С. Ручкова надходили постійно і в різні інстанції, однак, на них ніхто не звертав уваги. Починаючи з 1961 р. від більшості релігійних громад, які знімалися з реєстрації, надходили клопотання про приєднання до сусідніх, більш чисельних релігійних громад. Наприклад, 16 травня 1961 р. з реєстрації було знято релігійну громаду с. Власівка Ічнянського району¹⁶¹. Але ще до цього, 5 травня М.С. Ручков отримав рішення цієї громади про приєднання до громади с. Гайворон Дмитрівського району і прохання сприяти в оформленні необхідної документації¹⁶². 1 вересня 1961 р. виконком Козелецької райради порушив питання про зняття з реєстрації Церковищенської релігійної громади, але ще раніше було порушено питання про її приєднання до релігійної громади с. Опеньки¹⁶³.

Така тенденція зберігалася і в наступні роки. Вона, напевно, була «взаємовигідною» – чисельність громад в області поступово зменшувалася, чисельність скарг також, а кількість віруючих залишалася майже незмінною. Незважаючи на всі заходи Уповноважених, чисельність громад хоча і скоротилося, але по загальних показниках релігійності область значно відставала від загальноукраїнської статистики. У 1966 р. в області діяло 110 церков¹⁶⁴. За даними 1962 р. Чернігівська єпархія була однією з п'яти, де показники хрещення новонароджених перевищували республіканський відсоток, а по загальному прибутку Церкви єпархія входила в першу п'ятірку¹⁶⁵. Така статистика не подобалася керівництву області. 9 березня 1963 р. на засіданні секретаріату обкому КПУ через поганий стан здоров'я з посади був звільнений А.Ю. Коробка¹⁶⁶. Новим Уповноваженим обком призначив І.І. Котенка.

10 грудня 1963 р. М.С. Ручков також був звільнений з посади у зв'язку з виходом на пенсію. Тимчасово виконуючим обов'язки Уповноваженого був призначений Уповноважений паралельної Ради І.І. Котенко. Лише 18 березня 1964 р. обком КПУ призначив на посаду Уповноваженого у справах релігійних культур В.І. Лотоцького¹⁶⁷.

Наприкінці 1964 р., у зв'язку зі зміною політичної ситуації, процес зняття громад з реєстрації уповільнився. І.І. Котенко переважно виконував окремі доручення Ради, займався переоцінкою страхової вартості церковних приміщень, проводив співбесіди з бажаючими вступити до духовних семінарій і училищ тощо¹⁶⁸.

Різноманітнішою була діяльність В.І. Лотоцького. Чиновники на місцях продовжували тиск на громади ЄХБ і намагалися закрити їх. Уповноважений змушений був постійно перевіряти дії місцевих органів і виправляти їхні помилки. Наприклад, 10 травня 1965 р. надійшло рішення Борзнянського виконкому про зняття з реєстрації Омбишської громади за те, що пресвітер хрестив неповнолітніх. В.І. Лотоцькому довелося особисто пояснювати незаконність такого рішення. Лише після цього виконком відкликав своє рішення¹⁶⁹.

Подібні «вироки» продовжували надходити з районів, але В.І. Лотоцький був єдиним Упов-

новаженим, який не зняв з реєстрації жодну релігійну громаду. Більше того, після перевірок, листів і наказів, він зареєстрував молитовні будинки у Пашківці, Чорнотичах, Городні, Марочкиному. Відновлені були громади у селах Роїще, Жуківка. Були задоволені потреби віруючих колишніх Гайворонівської і Носівської громад. Їх приєднали до сусідніх громад, але з наданням окремих приміщень¹⁷⁰.

І.І. Котенко і В.І. Лотоцький займали свої посади відносно короткий проміжок часу. 10 лютого 1966 р. І.І. Котенко став Уповноваженим Ради у справах релігій в Чернігівській області, а В.І. Лотоцький його референтом¹⁷¹. І.І. Котенко займав посаду Уповноваженого до 1973 р. Остання документальна згадка про референта В.І. Лотоцького датується 1966 р. Прізвище його наступника С.С. Кулешова вперше фіксується у 1973 р.

Сфера діяльності референтів була досить вузькою, офіційно вони мали займатися виключно віруючими ЄХБ. Але в області їх було небагато (36 громад станом на 1 січня 1964 р.)¹⁷². До 1977 р. кількість громад ЄХБ залишалася незмінною. Головною проблемою референтів були виявлення і ліквідація груп розкольників. До 1973 р. в області вдалося виявити 14 груп прихильників розколу¹⁷³. Робота по їх ліквідації тривала. Через незначне завантаження референти займалися не лише ЄХБ, а й іншими релігійними організаціями.

Порівняно з ЄХБ чисельність віруючих РПЦ в області залишалася високою, а тому Уповноважений робив усе можливе для зменшення цього показника. Протягом 1966 – 1973 рр. він зняв з реєстрації понад 20 громад¹⁷⁴. Слід зазначити, що всі вони на час зняття практично не діяли. Серед них лише громада с. Шаповалівка налічувала понад 20 осіб. Через відсутність приміщення і заяв про надання їй молитовного будинку 18 вересня 1972 р. вона була знята з реєстрації¹⁷⁵.

Починаючи з другої половини 1960-х рр., в обов'язки Уповноважених входив аналіз проповідницької діяльності духовництва РПЦ. Повідомлення про неї надходили у відділи пропаганди і агітації райкомів та обкому КПУ. І.І. Котенко помітив такі зміни в Чернігівській єпархії: до 1969 р. служби за Новий рік відбувалися 14 січня, а відтоді 1 січня¹⁷⁶. Під час служби 22 вересня (свято Св. Феодосія Чернігівського) 1970 р. єпископ закликав молитися водночас і за воїнів-визволителів Чернігова¹⁷⁷.

З 1966 р. Уповноважений складав щорічний звіт про святкування в області найбільших релігійних свят – Різдва, Водохреща, Великодня. У звітах наводилися дані про кількість присутніх, окремо про чисельність осіб, які заходили до Церкви, які молилися про прибутки найбільших церков області за ці дні, кількість молоді й дітей. І.І. Котенко, як і його наступники, у ці свята особисто перебував на подвір'ї Воскресенської церкви Чернігова і слідкував за порядком¹⁷⁸.

Надзвичайно складними і фактично не здійсненими стали завдання, поставлені перед Уповноваженими ще в 1963 р. у зв'язку зі створенням комісій і груп сприяння виконанню радянського законодавства про культу, а також груп сприяння запровадженню безрелігійної обрядовості¹⁷⁹.

Тогочасні Уповноважені І.І. Котенко і М.С. Ручков отримали завдання спільно створити обласну комісію по виконанню цих постанов, а також зайнятися підготовкою районних комісій і сільських груп¹⁸⁰. Обласна комісія була створена лише на початку 1965 р., а районні – наприкінці 1966 р. Новий Уповноважений став постійним членом обласної комісії і її головним консультантом. Головами районних комісій були призначені голови райвиконкомів, а сільських груп – голови сільрад. Уповноважений та його співробітники під час поїздок перевіряли наявність комісій та їхню діяльність. Результати цих перевірок були невтішними. Якщо комісії і групи сприяння запровадженню нової безрелігійної обрядовості були створені й діяли успішно, ситуація з комісіями по сприянню виконанню законодавства про релігійні культу була катастрофічною. І.І. Котенко та його наступники постійно наголошували, що згадані комісії або взагалі не створені, або ж існують лише

на папері. У 1975 р. обласна рада прийняла постанову «Про покращення роботи комісії сприяння виконанню законодавства про культу при райміськвиконкомах»¹⁸¹, але ці спроби виявилися марними.

Чернігівський облвиконком 24 серпня 1973 р. звільнив з посади І.І. Котенка і призначив новим Уповноваженим І.Д. Полонського. Обласна рада 27 листопада 1973 р. затвердила це рішення¹⁸². І.Д. Полонський очолював апарат Уповноваженого Ради у справах релігій у Чернігівській області майже 15 років. Референтом при І.Д. Полонському був С.С. Кулешов. Під час реорганізації апарату у 1974 р. він зайняв посаду інспектора по легальних сектантських об'єднаннях і працював до початку 1988 р. Заступники Уповноваженого у справах релігій змінювалися частіше – Л.О. Зубов¹⁸³, Ф.П. Мельник¹⁸⁴, З.М. Вінюков¹⁸⁵.

Початок нового наступу на віруючих, з ініційованого Радою у справах релігій при РМ УРСР, збільшив показники зняття з реєстрації. У 1974 р. на Чернігівщині було закрито 16 громад РПЦ¹⁸⁶. Протягом наступних 11 років в області було знято з обліку ще 24 громади РПЦ¹⁸⁷.

Основним мотивом таких рішень була ситуація у релігійних громадах – більшість з них на момент закриття не діяли 2–3 роки. Наприклад, 19 березня 1986 р. була знята з реєстрації громада с. Радьківка Прилуцького району¹⁸⁸. Фактично вона не мала права діяти ще з 1983 р., коли померло 7 членів її установчої «двадцятки» і ще двоє з неї вийшли добровільно, а замінити їх було ніким. Решта членів «двадцятки» була старшою 70 років і на служби не ходила¹⁸⁹.

Іншим було ставлення І.Д. Полонського до другої за чисельністю категорії віруючих області – ЄХБ. Починаючи з квітня 1976 р., коли було зареєстровано громади ЄХБ в с. Хотіївка Семенівського району¹⁹⁰, влада не перешкоджала створенню нових громад баптистів. Звичайно, їхня чисельність суворо контролювалася. Водночас знімалися з реєстрації занепалі громади. Отже, їх чисельність залишалася сталою. У 1986 р. в області налічувалася 41 громада¹⁹¹.

У перші роки перебування на посаді Уповноваженого І.Д. Полонський відчув наслідки державної політики у галузі церковної освіти. «Недокомплект» священників у єпархії становив 15 осіб станом на 1975 р.¹⁹². Звичайно, тиск на бажаючих вступати в духовні заклади не припинявся¹⁹³. Але апарат Уповноваженого змушений був припинити вилучення реєстраційних карток у священнослужителів за порушення законодавства. У ці роки порушників лише штрафували або переводили на фінансово непривабливі приходи¹⁹⁴.

Наступником І.Д. Полонського на посаді Уповноваженого 17 червня 1987 р. став А.А. Кочерга¹⁹⁵. У цей же час з'явився і новий інспектор – Е.Г. Сонник. Півтора роки діяльності нового апарату проходили під знаком підготовки і святкування 1 000-ліття хрещення Русі. Через це основна увага А.А. Кочерги була прикута до підготовки свята в Чернігівській єпархії. Заходи Уповноваженого у справах релігій були спрямовані на покращення умов діяльності й підняття престижу єпархії та архієпископа. Ще попередник А.А. Кочерги домігся від Ради у справах релігій при РМ УРСР погодження на виділення Чернігівському архієпископу Антонію (Вакарику) нового автомобіля «Волга»¹⁹⁶. А.А. Кочерга сприяв підключенню газу до житлового будинку архієпископа. У листі-клопотанні від 6 травня 1988 р. до Чернігівського виробничого об'єднання газового господарства зазначався мотив – наближення церковного ювілею і можливий візит іноземних гостей.

Діяльність Уповноважених у Чернігівській області є яскравим прикладом реалізації політики держави по відношенню до церкви на місцях. Більшість з них діяла в межах радянського законодавства і поряд з тиском на віруючих часом захищала їх від занадто активних «борців з пережитками капіталізму».

* * *

Велика Вітчизняна війна, дозвіл легальної діяльності окупаційною владою, а також розвиток есхатологічних настроїв, спричинили відновлення і швидкий розвиток православних громад у Чернігівській області. У період окупації масового характеру набув процес відкриття храмів у Вінницькій (822 храми), Київській (604), Рівненській (438), Чернігівській (410) та Полтавській (347) областях¹⁹⁷. Після звільнення від нацистських окупантів Чернігівська область увійшла до умовного «чорного списку» регіонів з високою питомою вагою віруючих. Однак протягом наступних сорока років чисельність парафій Руської Православної Церкви і віруючих у Чернігівській єпархії скоротилася майже в чотири рази, а всі монастирі припинили діяльність.

Умовно закриті у післявоєнний час парафії можна розподілити на три групи. До першої групи відносяться церкви, закриті в 1940–1950-х рр. внаслідок конфіскації приміщень. Другу групу становлять громади, ліквідовані в роки антирелігійної кампанії в адміністративному порядку. До третьої групи увійшли релігійні громади, закриті у 1970–1980-ті рр. внаслідок зменшення чисельності парафіян і саморозпуск.

Так, релігійна громада Преображенської церкви м. Ічня була зареєстрована на початку 1944 р., а 1 лютого 1949 р. була знята з реєстрації і отримала місяць на вивезення церковного майна¹⁹⁸. Споруда Преображенської церкви була вилучена у віруючих у 1936 р., переобладнана під міську лазню і належала райкомунгоспу¹⁹⁹. Передача її релігійній громаді розтяглася майже на півтора роки. Лише 12 липня 1945 р. було підписано договір на оренду²⁰⁰. Всі типові договори, які підписували релігійні громади, містили уніфіковані правила користування орендованими приміщеннями: будинок і майно релігійна громада мала використовувати виключно в релігійних цілях (ст. 1–2); приміщення потрібно було ремонтувати і підтримувати в належному стані власним коштом (ст. 4); пропускати без будь-яких перешкод в церкву представників місцевої влади і Уповноваженого (ст. 6); нести повну відповідальність за псування чи зникнення майна (ст. 7). Договір складався у трьох екземплярах, один з яких зберігався у громаді, другий в райвиконкомі чи міськраді, третій – в Уповноваженого²⁰¹.

Тиск на громаду Преображенської церкви не припинився і після офіційної реєстрації. 15 вересня 1947 р. від благочинного Ічнянського району Серафима в єпархіальне управління надійшла скарга на рішення Ічнянського торгового відділу, який відмовився надавати священику і церковному штату хлібні картки²⁰². 17 вересня 1947 р. ця скарга була передана Уповноваженому у справах РПЦ Ф.І. Рєпі²⁰³, який направив її з власним приписом «Надати картки» до райвиконкому. Хліб актив громади зміг отримувати лише з кінця жовтня 1947 р.²⁰⁴

18 вересня 1948 р. Ічнянський райвиконком зажадав повернути приміщення колишньої лазні²⁰⁵. У висновках Ф.І. Рєпи, які він разом з рішенням райвиконкому передав на розгляд облвиконкому, причини закриття храму були більш деталізовані. Зокрема, йшлося, що у 1936 р. Преображенська церква була повністю перебудована під лазню, при цьому було витрачено 460 тис. крб. За п'ять років існування її послугами скористалося 10–12 тис. осіб. У будівлі збереглося деяке обладнання, зокрема, котли й резервуари. На відстані 200 м від цього приміщення розташована Воскресенська церква, яка вміщує 2 000 осіб. Ф.І. Рєпа пропонував об'єднати дві релігійні громади в одну. Проти такого об'єднання ні благочинний, ні єпископ не заперечували²⁰⁶. Чернігівський облвиконком 27 жовтня 1948 р. підтримав висновки Уповноваженого і передав будинок райкомунгоспу²⁰⁷. У грудні це рішення було затверджено Уповноваженим Ради у справах РПЦ при РМ УРСР²⁰⁸, а 1 січня 1949 р. свою санкцію дала Рада у справах РПЦ при РМ СРСР²⁰⁹. 1 лютого 1949 р. райвикон-

ком отримав повідомлення Ф.І. Рєпи про конфіскацію Преображенської церкви і про об'єднання прихожан з сусідньою Воскресенською громадою²¹⁰.

Парафіяни Преображенської церкви розцінили це як свавілля місцевих чиновників і намагалися відновити справедливість у вищих інстанціях. Перша скарга була переслана Уповноваженому у справах РПЦ по Чернігівській області Ф.І. Рєпі з Ради у справах РПЦ при РМ СРСР у січні 1949 р. У ній йшлося, що конфіскована лазня – це церква, побудована 1800 р. Майно лазні було знищене нацистами. Віруючі зібрали підписи 1 200 громадян, які підтримали повернення приміщення Церкві²¹¹. Наступна заява також була переслана з Ради у справах РПЦ при РМ СРСР. Цього разу віруючі писали, що незважаючи на те, що церква закрита і все майно вивезене, вона пустує. Три експертні комісії навесні 1949 р. визнали будинок непридатним до використання. Скаргу підписали 20 осіб²¹². Інша заява надійшла 5 серпня 1949 р. від віруючого Н.Є. Чалого на ім'я Й. Сталіна. Він просив повернути приміщення Преображенської церкви, що була збудована 200 років тому, а місцеві органи подають дані, що це звичайна будівля²¹³. У 1949 р. в Ічні спалахнула епідемія тифу. Згідно з висновками комісії лікарів епідемія була спричинена зливом брудної води з лазні, яку було закрито²¹⁴.

Восени 1949 р. до віруючих приєдналася і єпархіальна канцелярія, яка клопоталася про відновлення реєстрації Преображенської церкви²¹⁵. Слід зазначити, що жодних рішень чи відповідей на ці скарги не надходило. В результаті віруючим довелося змиритися з рішенням влади.

За іншим сценарієм розгорталися події навколо громади Стретенської церкви у Прилуках. Вона без перешкод пройшла реєстрацію в 1944 р., і 15 серпня Уповноважений зареєстрував священником громади Миколу Мавка, який був щойно рукопокладений єпископом Борисом²¹⁶. Вже у вересні йому вдалося підписати типовий договір про оренду приміщення церкви і зареєструвати її в Уповноваженого у справах РПЦ²¹⁷. У церкві раніше було розмішено Прилуцький краєзнавчий музей, який зазнав у роки війни значних втрат. У звіті комісії про збитки, завдані нацистами, називалася сума у 2 698 201 крб.²¹⁸

Питання про повернення приміщення музею вперше постало наприкінці 1949 р. Натомість Прилуцький міськвиконком просив виділити кошти на реставрацію Спаського собору, який збиралися передати віруючим²¹⁹. 26 квітня 1950 р. заяву було направлено в Управління у справах архітектури при РМ УРСР і начальнику відділу охорони пам'ятників архітектури В. Ігнаткіну. В ній говорилося, що пам'ятка архітектури XVIII ст. Спаський собор починає руйнуватись. На ремонт собору потрібно 500 тис. крб., з яких 300 тис. крб. брали на себе віруючі. Обидві заяви Ф.І. Рєпі було передано у 1952 р., але він порекомендував утриматися від лобювання цієї проблеми²²⁰. Причини відмови в реставрації собору і поверненні приміщення краєзнавчого музею цілком зрозумілі. Уповноважений не міг допустити відновлення собору, а Стретенську церкву можна було б згодом конфіскувати без будь-яких компенсацій.

Але релігійна громада продовжувала діяти. 4 жовтня 1950 р. було призначено нового священика Г. Павлося, який мав не лише духовну освіту – закінчив Київський енергетичний інститут²²¹. 24 травня 1951 р. державна комісія провела технічний огляд церкви. Загалом використання і догляд за приміщенням віруючими визнали задовільним. Вдалося знайти лише ряд дефектів, які громада мала виправити²²². Тим не менше у 1959 р. Прилуцький міськвиконком за погодженням з Ф.І. Рєпою конфіскував приміщення, а Стретенську громаду було об'єднано з громадою церкви св. Іоанна²²³.

Зауважимо, що наступ на Церкву і релігію в середині 1950-х рр. мав зворотній ефект. Люди, наче передбачаючи закриття храмів, розпуск релігійних громад і переслідування священиків, масово почали виконувати церковні обряди. Непоодинокими були випадки, коли обряди здійснювали

партійні й комсомольські працівники та члени їхніх родин. Це сприяло поліпшенню матеріального становища релігійних громад, які висловлювали готовність ремонтувати культові споруди власним коштом. Наприклад, у 1954 р. на Чернігівщині віруючі відремонтували 74 церкви²²⁴.

Громада Вознесенської церкви с. Радківка Прилуцького району була зареєстрована в листопаді 1944 р.²²⁵ Але, починаючи з середини 1970-х рр., громада не мала священика²²⁶. Поступово починає зменшуватися кількість виконаних у храмі обрядів: у 1981 р. було здійснено 16 вінчань і 5 хрещень, у 1982 р. – 9 і 4, у 1983 р. – 0 і 3. Зменшуються в ці роки і прибутки парафії: 1 457 крб. у 1981 р., 1 402 крб. у 1982 р., 392 крб. у 1983 р.²²⁷

Ця релігійна громада припинила діяльність у 1983 р., коли померли 7 членів установчої «двадцятки». У 1985 р. ще 2 особи, включаючи старосту церкви, подали Уповноваженому у справах релігій І.Д. Полонському заяви про вихід з громади. Прилуцька райрада 12 лютого 1985 р. порушила клопотання про закриття церкви. Облвиконком ухвалив відповідне рішення 19 березня 1986 р.

На прикладі цих трьох православних громад можна простежити тактику органів влади щодо Церкви й віруючих, спрямовану, насамперед, на занепад релігійних громад, конфіскацію богослужбових приміщень.

За інформацією Ф.І. Рєпи, на початок 1956 р. в області налічувалося 360 релігійних громад. 48 парафіям бракувало священнослужителів. У 301 храмі відбувалися регулярні богослужіння, а в 7 з них літургія проводилася щодня²²⁸.

Як вже зазначалося, у другій половині 1950-х рр. лідери СРСР обрали курс на жорстоку боротьбу з «релігійними пережитками». Рада Міністрів СРСР 16 жовтня 1958 р. прийняла постанови «Про монастирі в СРСР» та «Про оподаткування доходів підприємств єпархіальних управлінь, а також доходів монастирів», спрямовані на підрив економічного становища Церкви. Їх реалізація на місцях спричинила закриття багатьох храмів, релігійних об'єднань, монастирів, свічних заводів і майстерень. На 1 січня 1960 р. в Україні було зафіксовано рекордну кількість знятих з реєстрації православних громад у післявоєнні роки – 1 552²²⁹.

Водночас було застосовано репресії проти правлячих архієреїв, керівників монастирів, ченців і черниць, парафіяльного духовенства. Причому, ці переслідування носили кримінальний характер. Найгучнішим процесом в Україні стала справа Чернігівського архієпископа Андрія (Сухенка). Він ще у 1937 р. «за контрреволюційну агітацію» був позбавлений волі на 8 років. У 1945 р. звільнився і служив у Харківському кафедральному соборі, потім керував Чернівецькою та Вінницькою єпархіями, а з 1955 р. – Чернігівською єпархією. Проти нього була порушена кримінальна справа «за розкрадання шляхом шахрайства державних коштів і майна, які перебували в користуванні єпархії». Чернігівський обласний суд 23 листопада 1961 р. засудив архієпископа Андрія (Сухенка) до 8 років позбавлення волі у виправно-трудовай колонії з конфіскацією особистого майна. Секретар Чернігівського обкому партії М. Шевчук повідомив ЦК Компартії України, що відкритий судовий процес «максимально використано для посилення атеїстичної пропаганди серед віруючих, домагаючись відриву їх від церкви»²³⁰.

У цей же час було вирішено скоротити кількість єпархій в Україні шляхом їх об'єднання. Пропонувалося залишити лише 8 єпархій. Чернігівська єпархія за цим проектом мала бути об'єднана з Київською та Черкаською. Але цей проект реалізовано не було.

Статистичні дані свідчать про негативну динаміку чисельності православних парафій в УРСР на початку 1960-х рр. Так, у 1959 р. в УРСР налічувалося 8 464 парафії, а 1 січня 1963 р. їх уже було лише 5 321. Відповідно в Чернігівській області в 1959 р. було 357 парафій, а у 1963 р. – 265²³¹. До цього часу в Чернігівській єпархії були закриті всі монастирі, зокрема Чернігівській Троїцький та

Домницький жіночі монастирі. Після закриття Троїцького монастиря і собору був припинений доступ до мощей святителя Феодосія. У Чернігові у віруючих також відібрали Спаський собор та Іллінську церкву.

Як уже зазначалося, встановити динаміку чисельності віруючих важко. Так, на Великодень 1963 р. у єдиній діючій в Чернігові Воскресенській церкві та на її подвір'ї щоденно перебувало 700–800 чоловік. Успенську церкву в Новгород-Сіверському на Великодень відвідало близько 1 000 осіб. Більшість становили жінки і діти, з'являлась і молодь²³².

У грудні 1962 р. у Чернігівську єпархію був призначений єпископ Феодосій (Працюк), який «с первых дней своего приезда в город Чернигов стал усиленно добиваться открытия бывшей монастырской Троицкой церкви и возвращения церковникам мощей так зв. Святого Феодосия»²³³. У подальшому місцева влада намагалася всіляко обмежити ініціативи єпископа Феодосія і клопоталася про його переведення з Чернігова.

У Чернігівській області протягом 1960–1964 рр. було знято з реєстрації 188 релігійних громад, з них 20 громад у першій половині 1964 р. Уповноважений І. Котенко влітку 1964 р. констатував різке зниження в Чернігівській області релігійної обрядовості²³⁴. Зростаюче невдоволення, безвихідь, розгубленість і апатія стали типовими у настроях віруючих.

Навряд чи можна твердити, що з відставкою М. Хрушова політика держави щодо Церкви і віруючих кардинально змінилася, але переслідування зменшилися. Від Уповноваженого по Чернігівській області І. Котенка група віруючих вимагала повернення мощів Св. Феодосія, погрожуючи зібрати кількатисячний натовп людей в знак протесту проти неправомірних дій місцевої влади²³⁵.

До нього також надходили численні скарги від релігійних громад, які вимагали призначення і реєстрації священнослужителів, повернення приміщень, надання дозволів на проведення богослужінь. Християни Чернігова постійно порушували питання про відкриття в обласному центрі бодай ще одного храму, а саме Троїцького собору²³⁶. Незважаючи на намагання влади зменшити рівень релігійності, вона в Чернігівській області залишалася високою: населення традиційно продовжувало хрестити дітей, часто відбувалися вінчання і похорони по церковному обряду, зростали церковні прибутки²³⁷.

У 1970 р. у Чернігівській області існували 157 зареєстрованих релігійних громад РПЦ, 25 з них не мали приміщень для проведення богослужінь, ще у 30 не відбувалося регулярних служб через аварійний стан приміщень і брак священнослужителів²³⁸. В ніч на 7 січня 1971 р. у єдиному в Чернігові Воскресенському храмі служив тогочасний Чернігівський єпископ Володимир (Сабодан). Йому співслужили вісім священників, один диякон, шість прислужників у супроводі хору. Уповноважений І.І. Котенко доповідав, що в церкві знаходилося понад 800 чоловік – більше, ніж у попередні роки. Аналогічна тенденція спостерігалася і в інших храмах області. Наприклад, у церкві містечка Остер у звичайні дні спостерігалось до 100 віруючих, 7 січня 1971 р. – 400, 8 січня – 300, 14 січня – 500, 18 січня – 900, 19 січня – 1 400. У Трьохсвятительській церкві м. Прилуки 19 січня 1971 р. зафіксовано понад 1 500 чоловік. У с. Жуківка Куликівського району на Хрещення Господнє зібралося понад 500 чоловік і т.д.²³⁹

У доповідній записці Уповноваженого Ради у справах релігій І.Д. Полонського Чернігівському обкому КПУ про релігійну ситуацію у 1979 р. зазначалось: «Нет ничего вреднее и ошибочней концепции автоматического отмирания церкви. Она демобилизует наши кадры в идейной борьбе с религией. Жизнь неумолимо повторяет свои кругообороты, старики действительно умирают, но на их смену формируются новые, и церковь продолжает действовать»²⁴⁰.

Планомірна реєстрація громад ЄХБ у Чернігівській області розпочалась одразу після закінчення Великої Вітчизняної війни. Підставою для реєстрації громади с. Гайворон Дмитрівського району (нині – Бахмацького району) стала заява, яка надійшла в апарат Уповноваженого М.С. Стаховського навесні 1946 р. Одночасно із заявою надійшла анкета «служителя культу», яку заповнили пресвітер і члени виконавчого комітету громади. Першим пресвітером став М.Я. Комар²⁴¹.

На підставі цих двох документів М.С. Стаховський 25 травня 1946 р. зареєстрував громаду і повідомив про це Дмитрівський райвиконком. Однак для повноцінної релігійної діяльності необхідне було приміщення. На відміну від православних громад, віруючі ЄХБ не потребували спеціальних приміщень для відправлення культу, їх повністю задовольняли звичайні житлові будинки. Зазвичай, для молитовного будинку використовували житло когось з «братів» або «сестер».

10 червня 1946 р. був підписаний договір на оренду приміщення між пресвітером Гайворонської громади і членом громади О.М. Швецем строком на три роки²⁴². Громада зобов'язувалася підтримувати порядок у будинку, сплачувати за опалення і електропостачання. Тоді ж до Уповноваженого надійшла заява від 26 мешканців сіл Григорівка та Рубанка з проханням дозволити збиратися на молитовні збори. Їхнє прохання М.С. Стаховський задовольнив 27 червня 1946 р., але з однією умовою – «с присоединением к Гайвороновской громаде»²⁴³. Наступного дня апарат Уповноваженого видав довідки, які засвідчували офіційну реєстрацію Гайворонської громади та її право на діяльність.

Останнім кроком, який завершував процес реєстрації, була передача Уповноваженому списку усіх членів громади, який складався членами виконавчого комітету громади і перевірявся представниками місцевої влади. Чисельність Гайворонської громади становила 51 особу, 25 з них проживали в Гайвороні, 8 осіб – у Рубанці й 18 – у Григорівці²⁴⁴. Найстаршому віруючому на момент реєстрації було 74 роки, наймолодшому – 21, але більша частина членів мала понад 40 років. Майже всі віруючі працювали в колгоспі.

Починаючи з 1950 р. у список членів релігійної громади було додано графу про освіту. Традиції баптизму не вимагали від очільників спеціальної освіти, достатньо було поваги серед «братів» і «сестер», уміння писати і читати. Зокрема, пресвітер М.Я. Комар мав лише початкову освіту. Невисоким був освітній рівень і решти членів громади. 13 осіб не мали освіти і вважалися неписьменними, 21 особа закінчила лише 3 класи, п'ятеро – 4 класи, один – 5 класів. Такий освітній рівень у післявоєнний час був типовим для всіх релігійних громад.

2 лютого 1953 р. громада перебралась у будинок, який належав Ф.О. Горлачу²⁴⁵. Тут вона орендувала приміщення до 1 травня 1963 р. За цей час змінився пресвітер, яким став В.А. Семену-ха.

Таким чином, Гайворонська громада пережила роки антирелігійної кампанії, зберігаючи свою чисельність на рівні 55 осіб. Але незабаром почалися проблеми всередині самої громади, і представники влади цим скористалися. 28 березня 1962 р. власник будинку Ф.О. Горлач розірвав договір оренди²⁴⁶. Про причини такого розладу в громаді повідомляла газета «Колгоспник Дмитрівщини» у статті під назвою «Розлад в осиному гнізді». Причини мали особистий характер. Ф.О. Горлач навесні 1962 р. втратив дружину, яка хворіла до цього два роки, але він, слухаючись порад «братчиків», до лікарні її не відвозив; лікували хвору, відмолюючи її гріхи. Через подібну причину громаду залишив М. Кобець, якому не радили лікувати в лікарні дочку, і вона померла. Зрештою, заяви про вихід з громади написали також Н. Летуча, М. Панченко і І. Пономарь. Не все

гаразд було і з керівництвом громади. Зокрема, М.Я. Комара підозрювали у використанні коштів громади для будівництва будинку в м. Конотоп і перебудову будинку в с. Гайворон.

У 1962 р. громада розпалася, а її члени не проявили активності для відновлення молитовних зібрань. Можливо, частина з них належала до т. зв. «розкольників», які виступали проти будь-якої співпраці з владою. Опосередковано це засвідчує заява старшого пресвітера області В.К. Щавлинського від 4 листопада 1962 р., в якій він просив приєднати до Бахмацької громади ЄХБ не всю колишню Гайворонську громаду, а лише 17 її колишніх членів²⁴⁷.

Керівництво Дмитрівського району скористалося такою пасивністю громади, і 11 вересня 1962 р. райрада звернулася до Уповноваженого у справах релігійних культів з клопотанням про зняття її з реєстрації²⁴⁸. М.С. Ручков підтримав подання райради, зазначивши у висновках формальні підстави цього акту. 26 грудня 1962 р. Чернігівська облрада ухвалила рішення про зняття Гайворонської громади з реєстрації²⁴⁹. Досить велика Гайворонська громада ЄХБ офіційно припинила своє існування, але на цьому не закінчилися історія adeptів ЄХБ у цьому населеному пункті.

Того ж таки 1962 р. В.К. Щавлинський подав заяву, на яку спочатку не звернули увагу, але у 1965 р., після виходу постанови президії СРСР від 27 січня 1965 р. «О некоторых нарушениях социалистической законности в отношении верующих», вона стала причиною перегляду рішення про закриття Гайворонської громади²⁵⁰. Була призначена перевірка семи подібних закритих громад, але Гайворонівська і Носівська громади ЄХБ не потрапили до числа тих, яким дозволили відновити свою реєстрацію, хоча їм було надано статус груп з правом на власний молитовний будинок²⁵¹. На початку 1970-х рр. Гайворонівська група увійшла до складу Бахмацької групи і як окрема одиниця припинила своє існування.

Інакше розгорталася історія громади с. Лави Сосницького району. Вона була зареєстрована 17 січня 1945 р. у кількості 50 осіб²⁵². Соціальний статус членів громади був аналогічним – усі колгоспники. Упродовж 1945 – 1985 рр. в громаді з'явилися лише 9 нових членів, тоді як через смерть багатьох членів-засновників, вона значно скоротилася. 28 березня 1986 р. Сосницька райрада ухвалила рішення про зняття Лавської громади з реєстрації. У висновках І.Д. Полонського зазначалося, що в громаді залишилося 9 осіб, 7 з яких інваліди віком понад 70 років. Рада у справах релігій при РМ УРСР підтримала це рішення обласних властей.

Третя громада, на яку слід звернути увагу, належала до числа релігійних об'єднань, що вийшли з-під влади ВРЦ ЄХБ. Представники місцевих органів влади та правоохоронні органи намагалися переконати членів таких громад повернутися у лоно ВРЦ ЄХБ. Зазнавши невдачі – знімали їх з реєстрації. Вже як члени незаконних релігійних об'єднань вони переслідувалися спецслужбами. В результаті очільники релігійних громад притягались до відповідальності або переходили у глибоке підпілля.

Громада ЄХБ в с. Камка Щорського району була зареєстрована 26 жовтня 1945 р. чисельністю 31 особа. У наступні роки чисельність adeptів ЄХБ залишалась стабільною: у 1959 р. – 37 осіб, у 1965 р. – 36²⁵³. Керівництво громади перебувало під постійним наглядом місцевих органів і Уповноваженого у справах релігійних культів. 28 листопада 1958 р. за порушення законодавства було знято пресвітера Соломенка, а його наступником призначено В. Савенка²⁵⁴. 22 вересня 1959 р. Щорський райвиконком повідомив М.С. Стаховського, що пресвітер Камської громади В. Савенко замість дозволених Уповноваженим у справах релігійних культів 3 осіб, охрестив 4. 30 вересня пресвітер був знятий з посади, а на його місце призначили І.Є. Колесніченка²⁵⁵.

У 1966 р. Уповноважений у справах релігійних культів І.І. Котенко отримав з райвиконком повідомлення про те, що у 1965 р. члени Камської громади на чолі з пресвітером Колесніченком є

прихильниками РЦ ЄХБ. Вони збираються в незареєстрованому приміщенні, читають «Братский листок». Профілактичні бесіди, проведені з пресвітером та рядовими членами, виявились безрезультатними.

23 березня 1970 р., І.І. Котенко отримав від завідувача юридичного відділу Ради у справах релігій при РМ СРСР Г. Гольста заяву віруючих Камської громади. На супровідному листі була вказівка «Розібратися»²⁵⁶. Заява адресувалася голові РМ СРСР О. Косигіну, генпрокурору СРСР Р. Руденку і РЦ ЄХБ. Її підписали три колишні пресвітери – Соломенко, Савченко і Колесніченко²⁵⁷.

Реакція апарату Уповноваженого у справах релігійних культів була блискавичною. 31 березня голова Щорського райвиконкому О.В. Костюков отримав від І.І. Котенка завдання пояснити авторам заяви, що РЦ ЄХБ не може бути визнана органами державної влади, бо вона створена з порушенням чинного законодавства, відтак у разі проведення зборів вони будуть притягнуті до відповідальності. Крім того, Уповноважений зажадав повідомляти йому про всі події, які відбуватимуться в громаді, і про заходи місцевих органів щодо відновлення законності.

Відгоді листування між Уповноваженим і Щорським райвиконкомом стало постійним. 13 червня 1971 р. І.І. Котенка повідомили, що 6 червня на свято Трійці вдома у пресвітера Колесніченка відбулися збори за участю 27 чоловік, на яких було накладено штраф в розмірі 30 крб. Зрештою, 19 серпня 1971 р. райрада порушила клопотання про зняття Камської громади з реєстрації. У січні 1972 р., згідно з рішенням Ради у справах релігій, Камська громада припинила існування.

Інші громади ЄХБ, які витримали усі випробування під час радянських антирелігійних кампаній, продовжують існувати у багатьох населених пунктах Чернігівської області.

* * *

На Чернігівщині існувало також кілька порівняно нечисленних груп віруючих інших релігійних деномінацій – іудейські релігійні громади, АСД та старообрядці. Окремі релігійні громади інтерпретувалися як «бузувірські» – групи ППХ, ППЦ (різних напрямків), «п'ятидесятники» та «свідки Ієгови». Деякі з них перебували на нелегальному становищі.

Усі ці конфесії контролювалися Уповноваженим Ради у справах релігійних культів, а згодом – референтами Уповноваженого у справах релігій. Виняток становили старообрядці, які відносилися до православних, і тому контролювалися паралельною Радою, а після 1965 р. ними займався сам Уповноважений Ради у справах релігій.

Вивчення історії старообрядських церков на Чернігівщині у радянську добу є складним завданням через брак архівних матеріалів. Відомо, зокрема, що 11 листопада 1948 р. рішенням облвиконкому було знято з реєстрації і закрито старообрядську релігійну громаду «безпоповців» у смт Добрянка²⁵⁸.

Згідно зі статистичними даними, станом на 1 квітня 1953 р. в області існувала лише одна старообрядська церква «білокриницької згоди»²⁵⁹. Станом на 1 січня 1958 р. на Чернігівщині існували старообрядські церкви «спасової згоди» у Добрянському районі в кількості 50 осіб і в Любецькому – 70 осіб²⁶⁰. З 1959 р. у статистичних даних згадується лише одна старообрядська релігійна громада «білокриницької згоди». Отже, старообрядські громади на Чернігівщині були поширені лише в Ріпкинському районі, а їхнім центром залишалася смт Добрянка. Починаючи з 1962 р., фіксується лише одна старообрядська громада без зазначення релігійної течії чисельністю понад 400 осіб²⁶¹. У наступні роки чисельність віруючих дещо зменшилася і складала приблизно 300 осіб.

Третіми за чисельністю у Чернігівській області були іудейські громади. СРСР визнав траге-

дію єврейського народу у роки Другої світової війни, тому дозвіл на діяльність іудейські громади отримали одними з перших. На Чернігівщині єврейське населення мешкало компактно в шести регіонах. Три великі групи проживали у найбільших містах області – Чернігові, Ніжині, Прилуках, інші три групи у районних центрах – Щорсі, Городні й Новгород-Сіверському.

Іудейські громади пройшли той же шлях реєстрації, що й громади РПЦ і ЄХБ. У реєстрації громад іудеїв була лише одна особливість. Іудаїзм на відміну від православ'я і анабаптизму не мав чіткої вертикальної церковної структури. Відтак, громади іудеїв підпадали під дію ст. 359 Адміністративного кодексу УСРР 1932 р., в якій говорилося, що передумовою для початку «деятельности каждого религиозного общества является регистрация устава общества с подписями 50 учредителей»²⁶². Кожна громада мала самостійно реєструвати свій статут в органах місцевого самоуправління. У 1944 – 1947 рр. це зробили громади міст Чернігова, Ніжина, Прилук і Щорса²⁶³.

На початку 1948 р. спробували зареєструватися громади у Новгород-Сіверському і Городні. 4 березня 1948 р. було відмовлено Новгород-Сіверській громаді²⁶⁴. У висновку М.С. Стаховського зазначалося: малочисельність – 30 осіб, відсутність служителя культу і приміщення для синагоги. Згідно з рішенням Чернігівського облвиконкому від 4 листопада 1948 р. було відмовлено у реєстрації молитовного будинку в м. Городня²⁶⁵. Причини відмови були тотожними. У подальшому заяв від цих громад не надходило. Пізніше в області з'явився ще один центр іудаїзму – в Остерському районі²⁶⁶.

Кампанія проти іудейських громад у 1959 р. була проведена у стислі строки. Станом на 1 січня 1961 р. іудейських громад в області більше не існувало²⁶⁷. Рішенням облвиконкому від 18 березня 1959 р. Чернігівської громада була знята з реєстрації за «систематичне грубе порушення законодавства про релігійні культу»²⁶⁸. Збереглася скарга активу громади на ім'я М.С. Хрушова²⁶⁹. Віруючі скаржилися, що 27 травня 1959 р. представники облвиконкому без будь-якого попередження закрили синагогу і вивезли все майно. Про зняття громади з реєстрації ніхто не знав. Заява залишилася без відповіді з боку Уповноваженого у справах релігійних культів.

У Щорсі події розгорталися за іншим сценарієм. Спершу 29 травня 1959 р. М.С. Стаховський зняв з реєстрації рабина громади Локшина за подвірне збирання грошей на облаштування кладовища, виступи приїжджих канторів без дозволу Уповноваженого у справах релігійних культів, створення похоронного бюро, несвоєчасну реєстрацію орендного договору²⁷⁰. Через декілька місяців, 22 липня, облвиконком зняв Щорську громаду з реєстрації як недіючу²⁷¹. У висновку М.С. Стаховського наведено такі причини зняття: збори відвідує 10 – 15 чоловік, громада більше трьох місяців не може обрати рабина та знайти нове приміщення²⁷².

15 серпня 1960 р. Уповноважений у справах релігійних культів М.С. Ручков підготував висновки про зняття з реєстрації іудейської громади, який був ухвалений рішенням Ніжинського міськвиконкому²⁷³. Причини для зняття були такі: малочисельність, несанкціоноване збирання коштів на ремонт синагоги, неодноразові порушення діючого законодавства. 29 серпня 1960 р. Чернігівський облвиконком зняв громаду з реєстрації²⁷⁴. М.С. Ручков продовжував контролювати ситуацію. З нагоди Нового року за іудейським календарем у Ніжині у вересні 1964 р. відбулися збори 12 осіб, які були розігнані. Наймолодшому з учасників було 72 роки, найстаршому – 105²⁷⁵. Таким чином, антирелігійні кампанії стали катастрофічними для іудейських громад.

У 1968 р. в Чернігові проживало близько 40 віруючих, об'єднаних в два мін'ени²⁷⁶, у 1972 р. було вже три мін'ени чисельністю до 100 осіб²⁷⁷. Хоча групи були незареєстровані, у Чернігові знову була відкрита синагога. У 1975 р. існували вже три групи чисельністю 73 особи. Проте пропаганда, тиск з боку влади далися взнаки. У 1978 р. залишився один мін'ен чисельністю 27 осіб²⁷⁸. 27 травня 1984 р. була закрита синагога²⁷⁹.

Значно складнішою була ситуація для адвентистів сьомого дня (АСД). Віруючі цього спрямування отримали право на легальну діяльність і мали власний союзний і республіканські центри.

Прилуцька громада АСД була виявлена М.С. Стаховським наприкінці 1957 р. у зв'язку з проведенням перевірки чисельності віруючих. Громада отримала статус незареєстрованої і станом на 1 січня 1958 р. нараховувала 20 осіб²⁸⁰. Жодної заяви М.С. Стаховському від віруючих про реєстрацію не надходило. У 1958 р. Уповноважений одержав ряд заяв від віруючих, але це були лише скарги на дії місцевих чиновників, зокрема, секретаря міськради Погребняка, який постійно викликав до себе віруючих і погрожував тюрмою, висилками, штрафом. Член партії Діденко разом з кількома спільниками увірвалися на збори з каністрами керосину, погрожуючи спалити будинок²⁸¹. Скарги залишилися без відповіді Уповноваженого у справах релігійних культів. У 1959 р. Прилуцький осередок АСД був ліквідований²⁸².

У 1961 р. в області було виявлено 3 групи АСД чисельністю 40 осіб²⁸³, а також секта «суботників»²⁸⁴. Наприкінці 1960-х рр. чисельність АСД на Чернігівщині досягла приблизно 150 чоловік²⁸⁵. Проживали вони переважно в Чернігові, Ніжині, Прилуках²⁸⁶. У 1970-х рр. 150 адвентистів поділялись на 10 груп. Така велика кількість груп пояснюється поділом віруючих АСД і «суботників», а також реєстрацією груп, які склалися з однієї сім'ї, якщо вона проживала в окремому населеному пункті. Крім великих міст певна кількість прихильників АСД мешкала в Чернігівському, Ніжинському, Куликівському, Носівському районах²⁸⁷.

Пік боротьби з прихильниками АСД припав на першу половину 70-х рр. У 1974 р. в області залишилися 7 груп АСД, загальною чисельністю 43 особи²⁸⁸. На підставі листа Ради у справах релігій при РМ СРСР від 31 липня 1974 р. з обліку були зняті групи віруючих, які склалися з однієї сім'ї. Під дію цієї вказівки потрапили три групи адвентистів: 2 особи в с. Дрімайлівка Куликівського району, 2 особи у с. Красне Чернігівського району і 3 особи у Чернігові²⁸⁹. Станом на 1975 р. в області залишилися 4 групи чисельністю 36 осіб, 26 з яких проживали в Ніжині.

Якщо в 1960-х рр. центром адвентизму в області були Прилуки, то в 1970-х першість перейшла до Ніжинської громади. Незважаючи на репресії, вона постійно подавала заяви на реєстрацію і писала скарги на відмови²⁹⁰, завдяки чому змогла пережити антирелігійну кампанію. У 1976 р. на Чернігівщині з'явилася офіційно зареєстрована громада АСД²⁹¹, яка й надалі залишалася єдиною, а незареєстровані громади поступово зникли.

Відмовляли у реєстрації та легальній релігійній діяльності й громадам «п'ятидесятників-трясунів», ІПЦ, ІПХ та свідків Ієгови. Частина «п'ятидесятників» у 1944–1946 рр. приєдналася до ЄХБ. Решта громад пішла у підпілля. Однак частина громад, які приєдналися до ЄХБ, використали це для легалізації своєї діяльності. Втім, уже в 1948–1950 рр. вони були ліквідовані. Відбувалося це двома шляхами: їх знімали з реєстрації або об'єднували з більш чисельними і лояльними громадами ЄХБ. Так, згідно рішення Чернігівського облвиконкому від 8 червня 1948 р. з реєстрації було знято громаду в х. Довгий Пашківської сільради Ніжинського району, а віруючих приєднали до громади с. Пашківка²⁹². Офіційною причиною зняття з реєстрації стала відсутність надійного контролю через віддаленість населеного пункту та регулярні порушення законодавства про культури²⁹³.

Виявлення громад ХЄВ розпочалося в 1958 р. На той час в області проживало понад 200 віруючих²⁹⁴ у селах Козилівка, Радомка, Орлівка Холминського району (80), селах Кобижчі, Марківці Бобровицького району (20), м. Корюківка (17), м. Чернігів (100)²⁹⁵. У 1960 р. налічувалося вже шість груп ХЄВ, чисельністю 134 чол.²⁹⁶, у 1962 р. – 10 чисельністю 149 осіб²⁹⁷. Тенденція до зростання зберегалася до 1974 р., коли в області було вже 12 груп чисельністю 156 осіб²⁹⁸.

Виявлення і реєстрація оберталися для них жорстким контролем з боку місцевих органів влади. Це призводило до заборони будь-яких зібрань віруючих. Водночас, застосовувався індиві-

дуальний тиск і з боку влади, і з боку віруючих ЄХБ. Так, у червні 1953 р. М. Стаховський тимчасово заборонив діяльність громад ЄХБ, запідозривши ряд її членів у зв'язках з ХЄВ²⁹⁹.

Керівників ХЄВ постійно викликав Уповноважений та представники місцевих органів влади для «профілактичних бесід», під час яких їх намагалися переконати відмовитися від своїх поглядів. Протягом 1972 р. на прийомі у І. Котенка і В. Лотоцького двічі побували керівники чернігівської групи ХЄВ Т. Кушнір і Я. Карпенко³⁰⁰. Контроль за їхньою діяльністю був постійним. У 1974 р. І. Полонський повідомив свого колегу з Рівненської області про те, що у зв'язку з обміном квартири з Чернігова на постійне місце проживання до Рівного виїхав один з керівників незареєстрованої групи ХЄВ Т. Кушнір³⁰¹.

Протягом 1974 – 1978 рр. кількість громад ХЄВ скоротилася з 12 до 7, а кількість членів – з 156 до 95 осіб³⁰². У 1980-х рр. чисельність віруючих продовжувала зменшуватися внаслідок смерті літніх членів громади. Головною подією у цей період стала автономна реєстрація чернігівської групи у 1981 р.³⁰³

Уповноважені у справах релігійних культів активно переслідували релігійні громади Істинно-православних християн та Істинно-православної Церкви. Через есхатологічний характер свого вчення ІПХ і ІПЦ відмовлялися від участі в суспільно-політичному житті країни, а також не визнавали жодних законів і влади. Це змусило владу зарахувати їх до «бузувірських» напрямків сектантства.

За свідченням А. Белова, наприкінці 1950-х рр. майже всі громади ІПХ у СРСР були розгромлені. Станом на 1 січня 1962 р. в Україні залишалися лише 9 громад³⁰⁴. Арешти здійснювали правоохоронні органи та співробітники УКГБ УРСР. Уповноважені у справах релігійних культів виявляли ці групи і повідомляли в правоохоронні органи чи місцевим органам влади. Вперше інформація про істинно-православних фіксується в 1958 р., коли було виявлено 11 груп (150 осіб) в Остерському районі, 2 групи (50 осіб) у Прилуцькому районі, 13 осіб – у Срібнянському і 8 осіб – у Михайло-Коцюбинському³⁰⁵. Наступного року в Остерському районі чисельність віруючих досягла 200 осіб, у Прилуцькому районі залишилася лише одна група в с. Замістя. Були виявлені нові групи у с. Гурбинці Срібнянського району (30 осіб), у с. Бирине Новгород-Сіверського району (20 осіб), у с. Ведільці Михайло-Коцюбинського (7 осіб)³⁰⁶.

Основний удар по ІПЦ – ІПХ на Чернігівщині було нанесено у 1960 – 1961 рр. Станом на 1 січня 1962 р. залишилося 6 груп віруючих чисельністю 127 осіб³⁰⁷ у двох районах – Козелецькому і Прилуцькому³⁰⁸.

Наступні 12 років виявилися відносно спокійними для громад ІПЦ – ІПХ. Їм навіть вдалося збільшити свою чисельність (1974 р. – 6 груп і 155 осіб). До 1979 р. в області залишилися 4 групи в кількості 97 чол.³⁰⁹ Чисельність віруючих і надалі зменшувалася, і на початку 1990-х рр. вони практично повністю зникли, що було зумовлено не лише репресивними заходами, а й плином часу, новими суспільно-політичними реаліями.

До «бузувірських» релігійних громад в Радянському Союзі відносили також свідків Ієгови, одну з багатьох течій пізнього протестантизму, що виникла наприкінці XIX ст. у США. Чернігівщина не була регіоном поширення ієговізму. Тому основне завдання Уповноважених у справах культів і місцевих органів влади полягало в тому, щоб не допустити його поширення. Головне порушення, яке закидали віруючим, – ухиляння від виконання громадянських обов'язків за релігійними мотивами, відмова від участі у виборах, мітингах, маніфестаціях, громадській роботі тощо. Станом на 1 січня 1958 р. апарат Уповноваженого у справах релігійних культів виявив 8 ієговістів. Вони проживали у шести районах області – Михайло-Коцюбинському, Сосницькому, Холминському, Срібнянському, Новобасанському і Прилуцькому. Через 2 роки в області залишилося лише 5 віруючих.

У доповідній записці Уповноваженого у справах релігій І.Д. Полонського від 27 листопада 1973 р. було зазначено, що у с. Жовтневе Менського району діяла група з 3 осіб у складі М.І. Бойка, 1910 р.н., його дружини – Т.І. Бойко, 1923 р.н. і тещі Х.Є. Оліфіренко, 1892 р.н. 31 липня 1974 р. громада була знята з реєстрації.

Після 1974 р. за офіційними даними на Чернігівщині ієговістських груп не існувало, але у 1977 р. під час виборів в області було зафіксовано два порушення – двоє віруючих-ієговістів відмовились від участі у голосуванні через релігійні переконання.

* * *

Повсякденне життя віруючих за радянського часу було складним. Контроль з боку місцевих органів влади поширювався не лише на релігійні обряди і збори віруючих. Члени релігійних громад перебували на обліку, що мало негативне значення для їхнього особистого життя. Списки віруючих передавалися партійним осередкам за місцем роботи чи навчання. Керівництво підприємств, організацій, навчальних закладів проводило профілактичні бесіди, створювало негативну громадську думку, заважало кар'єрному зростанню. Абсолютна більшість віруючих складалася з малокваліфікованих робітників і колгоспників. Вища освіта залишалася недоступною для тих, хто відкрито демонстрував свої релігійні переконання.

Таким чином, декларована радянською Конституцією свобода совісті й віросповідань, як і решта демократичних свобод, залишалася лише на папері. Ради у справах РПЦ, релігійних культів, а згодом релігій та їхні Уповноважені в областях здійснювали тотальний контроль за діяльністю релігійних громад. Головним їх завданням було скорочення мережі релігійних організацій, храмів і молитовних будинків.

**Олександр Тарасенко,
Михайло Ковальов**

1. Зазначимо, що патріарх Сергій (Страгородський) зустрічався зі Й. Сталіним лише один раз 4 вересня 1943 р., будучи ще в статусі митрополита, блюстителя патріаршого престолу. Натомість наступник з 1944 р. патріарх Алексій І (Симанський) регулярно зустрічався з вождем.

2. Радянська влада та Православна Церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр. Збірник документів і матеріалів. – Чернігів, 2010. – С. 18.

3. Тарасенко А.Ф. Пахомий (Кедров): портрет целостной личности на переломе эпох // Пахомий (Кедров), архиепископ Черниговский и Нежинский: материалы к биографии. – Чернигов, 2006. – С. 14.

4. Радянська влада та Православна Церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр. ... – С. 199 – 200; 202 – 203.

5. Там само. – С. 23 – 24.

6. Там само. – С. 66.

7. Там само. – С. 30.

8. Там само. – С. 85.

9. Там само. – С. 308 – 316.

10. Докладніше див.: Тарасенко А.Ф. Святитель Феодосий, архиепископ Черниговский. – Дубно, 2005. – С. 150 – 163.

11. Цыпин В. История Русской Церкви. 1917 – 1997. – М., 1997. – С. 75.

12. Збірник узакошень та розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України. – 1922. – № 11. – Ст. 183. – С. 182.

13. Держархів Чернігівської області, ф. Р-4609, оп. 1, спр. 6842, арк. 78 – 78 зв., 212 – 213.

14. Красное знамя. (Чернігів). – 1922. – 6 квітня. – № 75.

15. Радянська влада та Православна Церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр. ... – С. 264 – 265.

16. Там само. – С. 268 – 269.

17. Там само. – С. 35.
18. Держархів Чернігівської області, ф Р-4609, оп. 1, спр. 6006; Радянська влада та православна Церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр. ... – С. 270 – 275.
19. Держархів Чернігівської області, ф Р-4609, оп. 1, спр. 6006, арк. 56 зв.
20. Там само, арк. 10 – 11.
21. Там само, арк. 101.
22. Там само, арк. 56 зв. – 67.
23. Там само, ф Р-4609, оп. 1, спр. 6371, арк. 58.
24. Там само.
25. Там само, арк. 58 зв.
26. Там само.
27. Там само, арк. 59.
28. Там само, арк. 87 – 88.
29. Там само, спр. 6019, арк. 22.
30. Там само, арк. 47.
31. Там само, арк. 21 зв.
32. Там само, арк. 18.
33. Там само, арк. 12.
34. Там само, арк. 57.
35. Там само, спр. 5948, арк. 1 зв.
36. Там само., арк. 4 зв.
37. Там само, арк. 51.
38. Там само, спр. 5948, арк. 23.
39. Там само, арк. 25.
40. Там само, спр. 6445, арк. 9 зв.
41. Там само, арк. 34.
42. Там само, спр. 6392.
43. Радянська влада та Православна Церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр. ... – С. 282.
44. Тарасенко О., Болва Л. До історії закриття Рихлівського Миколаївського монастиря // Сіверянський літопис. – 2007. – № 1. – С. 66 – 73.
45. Держархів Чернігівської області, ф. Р-4609, оп. 1, спр. 2822, арк. 15 – 16.
46. Там само, арк. 80.
47. Там само, спр. 5970, арк. 12.
48. Там само, арк. 26.
49. Там само, арк. 23.
50. Там само, арк. 23 зв.
51. Там само, арк. 15 – 15 зв.
52. Там само, арк. 164 – 164 зв.
53. Там само, арк. 165.
54. Там само, арк. 179 – 179 зв.
55. Там само, арк. 185.
56. Там само, арк. 187 – 189.
57. Пахомий (Кедров), архієпископ Черниговский и Нежинский: Материалы к биографии / Сост. А.Ф. Тарасенко. – Чернигов, 2006. – С. 111 – 192.
58. Радянська влада та Православна Церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр. ... – С. 276.
59. Там само. – С. 87 – 89; 282 – 283.
60. Там само. – С. 213.
61. Там само. – С. 216.
62. Більш докладно про роль Л. Троцького, ДПУ, органів НКВС в організації розколу, розвалу і знищення православної Церкви див.: Тригуб О.П. Розгром української церковної опозиції в Російській

православній церкві (1922 – 1939 рр.). – Миколаїв, 2009. – С.193 – 232.

63. Білан Г.І. Обновленський рух в Україні 20 – 30-х рр. XX ст. : Автореферат дис. Канд. іст. наук. – Запоріжжя, 2005. – С. 12.

64. Радянська влада та Православна Церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр. ... – С. 173 – 175.

65. Перший Всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ 14 – 30 жовтня 1921 року. Документи і матеріали / Упорядники Г.М. Михайличенко, Л.Б. Пилявець, І.М. Преловська. – Київ-Львів, 1999.

66. Там само. – С. 401 – 436.

67. Докладніше див.: Демченко Т.П. Іван Тарасенко – секретар Всеукраїнської православної Ради // Семінаріум. Церква – ментальність – культура: питання історії та історіографії. – Чернігів, 2010. – Вип. 2. – С. 126 – 139.

68. Держархів Чернігівської області, ф. Р-16, оп. 1, спр. 873, арк. 20 – 20 зв.

69. Радянська влада та Православна Церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр. ... – С. 191 – 192.

70. Держархів Чернігівської області, ф. П-8744, оп. 3, спр. 294, арк. 78-79.

71. Про перебіг подій, пов'язаних з «СЄЦ» див.: Тригуб О.П. Розкол Російської православної церкви в Україні (1922 – 1939 рр.): між державним політичним управлінням та реформацією. – Миколаїв, 2009. – С. 123 – 151.

72. Тригуб О.П. Розкол Російської православної церкви в Україні (1922 – 1939 рр.) ... – С. 141.

73. Там само. – С. 88 – 122.

74. Там само. – С. 287 – 298.

75. Цитується за: Тригуб О.П. Розгром української церковної опозиції в Російській православної церкві (1922 – 1939 рр.) ... – С. 298.

76. Куроедов В.А. Религия и церковь в Советском обществе. – М., 1984. – С. 108 – 109.

77. Про формування в Україні осередків ПЦ див.: Тригуб О.П. Розгром української церковної опозиції в Російській православної церкві (1922 – 1939 рр.)... – С. 127 – 192.

78. Докладніше див.: Косик О.В. Истинный воин Христов: Книга о священномученике епископе Дамаскине (Цедрике). – М., 2009.

79. Шумило В. Схиархимандрит Лаврентий и его время. Очерк церковной истории Черниговщины (1868 – 1950 гг.). – Чернигов, 2001.

80. Радянська влада та Православна Церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр. ... – С. 124 – 126.

81. Там само. – С. 133.

82. Там само. – С. 305.

83. Там само. – С. 298 – 299.

84. Там само. – С. 306.

85. Держархів Чернігівської області, ф. П-8477, оп. 3, спр. 146, арк. 204 – 204 зв.

86. Там само, ф. Р-16, оп. 3, спр. 4, арк. 65.

87. Радянська влада та Православна Церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр. ... – С. 176 – 177.

88. Там само. – С. 96 – 97.

89. Там само. – С. 81.

90. Там само. – С. 95.

91. Там само. – С. 227.

92. Там само. – С. 244 – 245.

93. Там само. – С. 79.

94. Там само. – С. 317 – 318.

95. Там само. – С. 318 – 319.

96. Там само. – С. 98 – 101.

97. Там само. – С. 120 – 123.

98. Там само. – С. 176 – 177.

99. Там само. – С. 334.

100. Лисенко О., Подкур Р., Железна О. Політичні репресії радянської доби на Чернігівщині (1918 – 1939 рр.) // Реабілітовані історією. Чернігівська область. – Чернігів, 2008. – Кн. 1. – С. 10.

101. Єленський В. Сувора «відлига» // Людина і суспільство. – 1990. – № 6. – С. 21.
102. Поспеловський Д. Російська Православна Церква у ХХ ст. – С. 183.
103. Пашенко В. Православ'я в новітній історії України. – Полтава, 1997. – Ч.1. – С. 99.
104. Там само. – С. 100.
105. Там само. – С. 102.
106. Войналович В.А. Партійно-державна політика щодо релігії та релігійних інституцій в Україні 1940 – 1960-х років: політологічний дискурс. – К., 2005. – С. 197.
107. Єленський В. Державно-церковні взаємини на Україні у 1917 – 1990 рр. – К., 1991. – С. 35.
108. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного і Б. Лобовика. – К., 1996. – С. 146.
109. Пашенко В. Православ'я в новітній історії України. – Полтава, 1997. – Ч.1. – С. 107.
110. Из истории Церкви Адвентистов Седьмого Дня в России. – Калининград, 1993. – С. 123.
111. Там само. – С. 448.
112. Євангельські християне-баптисти
113. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. – К., 1997. – Т. 2. – С. 148.
114. Там само. – С. 256.
115. Пашенко В. Православ'я в новітній історії України. ... С. 261.
116. Історія релігій в Україні у 10-ти т. / Редкол.: А. Колодний (голова) та ін. – К., 1999. Т. 3. – С. 448.
117. Пашенко В. Православ'я в новітній історії України. ... С. 280.
118. Из истории Церкви Адвентистов Седьмого Дня в России. – Калининград, 1993. – С. 125.
119. Меркатун П. Антирелігійна кампанія 50 – 60 рр. на Україні // УДЖ. – 1991. – № 10. – С. 73.
120. Історія релігій в Україні. – Т. 3. – С. 456.
121. Історія релігій в Україні у 10-ти т. / Редкол.: А. Колодний (голова) та ін. – К., 2002. Т. 5. – С. 396.
122. Там само. – Т. 3. – С. 454.
123. Єленський В. Сувора «відлига»... – С. 24.
124. Історія релігій в Україні. – Т. 5. – С. 397.
125. О религии и Церкви // Из истории Церкви христиан АСД. – Заокский, 2001. – С. 137.
126. Пашенко В. РПЦ наприкінці хрущовської відлиги // УДЖ. – 2001. – № 5. – С. 143.
127. Історія релігій в Україні. – Т. 3. – С. 455.
128. Єленський В. Держава і Церква в СРСР: з історії передквітневого двадцятиліття // Людина і світ. – 1991. – № 1. – С. 5.
129. Шкаровский Н.В. Русская Православная Церковь при Сталине и Хрущеве. – М., 1999. – С. 391.
130. ЦДАВОВУ, ф. Р-4648, опис фонду, арк. 1.
131. Там само, ф. Р-4648, оп. 5, спр. 1, арк. 3.
132. Там само, арк. 4.
133. Єленський В. Держава і Церква в СРСР в історії передквітневого двадцятиліття // Людина і світ. – 1991. – № 2. – С. 9.
134. Історія релігій в Україні. – Т. 3. – С. 459.
135. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 23.
136. Шліхта Н. Чернігівські віруючі на захист своїх прав: один епізод з життя православної Церкви у повоєнній радянській Україні // Сіверянський літопис. – 2003. – № 5-6. – С. 117.
137. Пашенко В. Православ'я в новітній історії України. – Полтава, 2001. – С. 237.
138. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 23, арк. 57, 64.
139. Пашенко В. Православ'я в новітній історії України. ... С. 239.
140. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 23, арк. 159.
141. Там само, арк. 53.
142. Там само, спр. 1, арк. 10.
143. Там само, арк. 23.
144. Там само, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 2, арк. 14.
145. Там само, арк. 39.

146. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 2, арк. 60.
147. Там само, спр. 2, арк. 51.
148. Там само, оп. 2, спр. 1, арк. 43.
149. Там само, оп. 1, спр. 2, арк. 31.
150. Там само, спр. 3, арк. 28.
151. Там само, ф. П-470, оп. 7-Л, спр. 2417, арк. 19.
152. Там само, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 35, арк. 6.
153. Там само, спр. 60, арк. 14.
154. Там само, оп. 2, спр. 3, арк. 18.
155. Там само, арк. 19.
156. Там само, арк. 20.
157. Там само, оп. 1, спр. 35, арк. 2.
158. Там само, оп. 2, спр. 14, арк. 45.
159. Там само, арк. 46.
160. Там само, арк. 50.
161. Там само, оп. 2, спр. 12, арк. 41.
162. Там само, арк. 43.
163. Там само, спр. 13, арк. 8.
164. Шліхта Н. Чернігівські віруючі – на захист своїх прав... – С. 118.
165. Пащенко В. Російська православна Церква наприкінці хрущовської відлиги // УІЖ. – 2001. – № 5. – С. 156.
166. Держархів Чернігівської області, ф. П-470, оп. 10-Л, спр. 339, арк. 31.
167. Там само, оп. 7-Л, спр. 2417, арк. 21.
168. Там само, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 71, арк. 10.
169. Там само, оп. 2, спр. 18, арк. 84.
170. Там само, арк. 72.
171. Там само, ф. П-470, оп. 10-Л, спр. 339, арк. 32.
172. Там само, оп. 2, спр. 3, арк. 24.
173. Там само, оп. 3, спр. 15, арк. 75.
174. Там само, спр. 20, арк. 8.
175. Там само, спр. 11, арк. 34.
176. Там само, спр. 5, арк. 33.
177. Там само, арк. 34.
178. Там само, спр. 5, арк. 43 – 55.
179. Там само, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 68, арк. 139.
180. Там само, арк. 151.
181. Там само, оп. 3, спр. 23, арк. 3.
182. Там само, спр. 15, арк. 163.
183. Там само, спр. 19, арк. 3.
184. Там само, спр. 23, арк. 32.
185. Там само, спр. 36, арк. 26.
186. Там само, спр. 20, арк. 9.
187. Там само, спр. 74, арк. 70.
188. Там само, спр. 89, арк. 1.
189. Там само, спр. 83, арк. 3.
190. Там само, спр. 25, арк. 10.
191. Там само, спр. 74, арк. 70.
192. Там само, спр. 20, арк. 8.
193. Там само, оп. 1, спр. 18, арк. 95.
194. Там само, спр. 25, арк. 91.

195. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 84, арк. 62.
196. Там само, спр. 28, арк. 72.
197. Войналович В.А. Партійно-державна політика щодо релігії та релігійних інституцій в Україні 1940 – 1960-х років ... С. 202.
198. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 23, арк. 213.
199. Там само, арк. 189.
200. Там само, арк. 164.
201. Там само, оп. 2, спр. 28, арк. 106.
202. Там само, оп. 1, спр. 23, арк. 179.
203. Там само, арк. 178.
204. Там само, арк. 177.
205. Там само, арк. 190.
206. Там само, арк. 189.
207. Там само, арк. 188.
208. Там само, арк. 187.
209. Там само, арк. 161.
210. Там само, арк. 213.
211. Там само, арк. 210.
212. Там само, арк. 199-200.
213. Там само, арк. 195.
214. Там само, арк. 195 зв.
215. Там само, арк. 240-241.
216. Там само, спр. 28, арк. 102.
217. Там само, арк. 73, 106.
218. Там само, арк. 83.
219. Там само, арк. 94.
220. Там само, арк. 93.
221. Там само, арк. 105.
222. Там само, арк. 125.
223. Там само, арк. 78.
224. Войналович В.А. Партійно-державна політика щодо релігії та релігійних інституцій в Україні 1940 – 1960-х років... – С. 236.
225. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 3, спр. 83, арк. 26.
226. Там само, арк. 25.
227. Там само, оп. 3, спр. 83, арк. 3.
228. Держархів Чернігівської області, ф. П-470, оп. 9, спр. 413, арк. 14 .
229. Войналович В.А. Партійно-державна політика щодо релігії та релігійних інституцій в Україні 1940 – 1960-х років... – С. 238.
230. Там само. – С. 248 – 249.
231. Там само. – С. 686 – 687.
232. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 1, спр. 58, арк. 1 – 3.
233. Там само, спр. 68, арк. 114.
234. Там само, спр. 58, арк. 102 – 104.
235. Там само, оп. 3, спр. 5, арк. 2 – 3.
236. Там само, арк. 9 – 12.
237. Там само.
238. Там само, арк. 122.
239. Там само, оп. 3, спр. 8, арк. 1 – 6.
240. Там само, оп. 1, спр. 38, арк. 45.
241. Там само, оп. 2, спр. 15, арк. 129.

242. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 2, спр. 15, арк. 136.
243. Там само, арк. 143.
244. Там само, арк. 140-142.
245. Там само, арк. 159.
246. Там само, арк. 170.
247. Там само, арк. 174.
248. Там само, арк. 171.
249. Там само, арк. 182.
250. Там само, спр. 18, арк. 75.
251. Там само.
252. Там само, оп. 3, спр. 83, арк. 43.
253. Там само, оп. 2, спр. 20, арк. 25.
254. Там само, оп. 2, спр. 4, арк. 96.
255. Там само, арк. 103.
256. Там само, спр. 20, арк. 31.
257. Там само, арк. 32.
258. Там само, спр. 2, арк. 4.
259. Там само, спр. 3, арк. 6.
260. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 2, спр. 238, арк. 77.
261. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 2, спр. 14, арк. 51.
262. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 1, спр. 421, арк. 4.
263. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 2, спр. 3, арк. 6.
264. Там само, арк. 2.
265. Там само, арк. 7.
266. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 2, спр. 238, арк. 8.
267. Там само, спр. 3, арк. 20.
268. Там само, спр. 6, арк. 137.
269. Там само, арк. 144.
270. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 2, спр. 4, арк. 23.
271. Там само, спр. 6, арк. 267.
272. Там само.
273. Там само, спр. 8, арк. 234.
274. Там само, арк. 231.
275. Там само, арк. 90.
276. Там само, оп. 3, спр. 5, арк. 17.
277. Там само, спр. 10, арк. 2.
278. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 7, спр. 28, арк. 138.
279. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 2, спр. 6, арк. 1.
280. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 2, спр. 238, арк. 79.
281. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 2, спр. 4, арк. 8.
282. Там само, спр. 5, арк. 15.
283. Там само, спр. 13, арк. 140.
284. Там само, арк. 6.
285. Там само, ф. Р-660, оп. 1, спр. 235, арк. 13.
286. Там само, ф. Р-5166, оп. 3, спр. 5, арк. 18.
287. Там само, арк. 76.
288. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 3, спр. 28, арк. 138.
289. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 3, спр. 19, арк. 41.
290. Там само, оп. 1, спр. 9, арк. 26.
291. Там само, спр. 21, арк. 9.

292. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 2, спр. 2, арк. 6.
293. Там само, арк. 8.
294. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 2, спр. 238, арк. 79.
295. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 2, спр. 5, арк. 13.
296. Там само, спр. 13, арк. 140.
297. Там само, оп. 3, спр. 25, арк. 86.
298. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 7, спр. 28, арк. 138.
299. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 3, спр. 83, арк. 90.
300. Там само, спр. 42, арк. 37.
301. Там само, спр. 18, арк. 115.
302. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 7, спр. 28, арк. 138.
303. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 3, спр. 76, арк. 31.
304. Пащенко В., Нагорна Т. ПІХ в Україні: невідомі факти чи замовчувані сторінки історії? // Сіверянський літопис. – 2003. – № 1. – С. 122.
305. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 2, спр. 238, арк. 80.
306. Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп. 2, спр. 5, арк. 13.
307. Там само, оп. 3, спр. 25, арк. 87.
308. Там само, ф. Р-660, оп. 1, спр. 235, арк. 13.
309. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 7, спр. 28, арк. 138.

Розділ 1

Мовою документів

...вимою підтвердженням цього Миколаївського району і вже майже у кожного було відома...

Геть релігійну омалу апостола неправда, екстазі, затьмарень розуму римського з його помічниками!

Хай живе нація! Хай живе держава!

Самостар

9050-04

М.М. Овесь

...вимою підтвердженням цього Миколаївського району і вже майже у кожного було відома...

Геть релігійну омалу апостола неправда, екстазі, затьмарень розуму римського з його помічниками!

Хай живе нація! Хай живе держава!

...вимою підтвердженням цього Миколаївського району і вже майже у кожного було відома...

Геть релігійну омалу апостола неправда, екстазі, затьмарень розуму римського з його помічниками!

Хай живе нація! Хай живе держава!

Самостар

9050-04

М.М. Овесь

...вимою підтвердженням цього Миколаївського району і вже майже у кожного було відома...

Геть релігійну омалу апостола неправда, екстазі, затьмарень розуму римського з його помічниками!

Хай живе нація! Хай живе держава!

ГОРОДСЬКІ І ПАРТІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАСЯСЬКО СТАВЛЯТЬСЯ ДО СПРАВ КУЛЬТУРИ

Взятися за цю роботу і взятися ударним темпом

Коли-ж це справді буде?

Вибірничий район, як район суцільної колективізації, треба радифікувати — так вирішили вчорашні організатори роботи, але місцем час колективізації протіє, а в радифікації шор не розсипатись.

В Воєнщині є кілька архаїчних культурно-просвітних установ, які треба радифікувати, щоб вони не втрачали свого значення.

Де-ж культурно-просвітна робота?

Вибірничий район, як район суцільної колективізації, треба радифікувати — так вирішили вчорашні організатори роботи, але місцем час колективізації протіє, а в радифікації шор не розсипатись.

В Воєнщині є кілька архаїчних культурно-просвітних установ, які треба радифікувати, щоб вони не втрачали свого значення.

державного нормування зарплатні

...вимою підтвердженням цього Миколаївського району і вже майже у кожного було відома...

Геть релігійну омалу апостола неправда, екстазі, затьмарень розуму римського з його помічниками!

Хай живе нація! Хай живе держава!

Витяг з постанови Чернігівського повітвиконкому про реєстрацію церковних общин та опис церковного майна

20 березня 1919 р.

1) Предлагается всем религиозным общинам (приходам и пр.) по исполнении декрета об отделении церкви от государства¹ организовываться в виде частных обществ по общим положениям (с уставом, правлением и пр.).

2) Служителям культа (священники, раввины и пр.) предлагается совместно с представителями соответственных религиозных общин составить опись всех золотых, серебряных и др. драгоценных предметов религиозного культа, находящихся в пользовании данной общины.

3) Описи должны быть составлены по г. Чернигов до 1-го апреля, к какому времени их надлежит сдать в юридический отдел уездного исполкома [...].

4) Все поименованные в описи предметы культа, являясь народной собственностью, остаются в пользовании соответствующей общины под ответственностью выбранных общиною лиц, имена и фамилии коих надлежит сообщить при представлении описи.

5) Обо всех кражах, утерях и пр. поименованных в описи предметов надлежит немедленно сообщать в соответствующий волостной исполнительный или уездный юридический отдел. Обо всех перемещениях поименованных предметов надлежит предварительно сообщать учреждению, хранящему опись.

6) Виновные в утайке драгоценных предметов культа предаются Народному Суду.

7) Всем Советским учреждениям надлежит до 1 апреля представить в уездный юридический отдел опись икон и других предметов культа, находящихся в занимаемом ими помещении, религиозные общины, желающие получить таковые в свое пользование, должны заявить об этом в юридический отдел.

Черниговский уездный исполнительный комитет

Известия губернского исполнительного комитета Советов рабочих, солдатских и крестьянских депутатов Черниговщины. – 1919. – № 49. – С. 1.; Оуб.: Радянська влада та православно церква на Чернігівщині у 1919–1930 рр. Збірник документів та матеріалів. – Чернігів, 2010. – С.20–21.

---

1. У Декреті про відділення церкви від держави і школи від церкви від 23 січня 1918 р. зазначалося:

«1. Церковь отделяется от государства.

2. В пределах Республики запрещается издавать какие-либо местные законы или постановления, которые бы стесняли или ограничивали свободу совести, или устанавливали какие бы то ни было преимущества или привилегии на основании вероисповедной принадлежности граждан.

3. Каждый гражданин может исповедывать любую религию или не исповедывать никакой. Всякие праволишения, связанные с исповеданием какой бы то ни было веры или неисповеданием никакой веры, отменяются.

Примечание. Из всех официальных актов всякое указание на религиозную принадлеж-

ность и непринадлежность граждан устраняется.

4. Действия государственных и иных публично-правовых общественных установлений не сопровождаются никакими религиозными обрядами или церемониями.

5. Свободное исполнение религиозных обрядов обеспечивается постольку, поскольку они не нарушают общественного порядка и не сопровождаются посягательствами на права граждан Советской Республики. Местные власти имеют право принимать все необходимые меры для обеспечения в этих случаях общественного порядка и безопасности.

6. Никто не может, ссылаясь на свои религиозные воззрения, уклоняться от исполнения своих гражданских обязанностей. Изъятия из этого положения, под условием замены одной гражданской обязанности другою, в каждом отдельном случае допускаются по решению народного суда.

7. Религиозная клятва или присяга отменяется. В необходимых случаях дается лишь торжественное обещание.

8. Акты гражданского состояния ведутся исключительно гражданской властью, отделами записи браков и рождений.

9. Школа отделяется от церкви. Преподавание религиозных вероучений во всех государственных и общественных, а также частных учебных заведениях, где преподаются общеобразовательные предметы, не допускается. Граждане могут обучать и обучаться религии частным образом.

10. Все церковные и религиозные общества подчиняются общим положениям о частных обществах и союзах, и не пользуются никакими преимуществами и субсидиями ни от государства, ни от его местных «автономных и самоуправляющихся установлений».

11. Принудительные взыскания сборов и обложений в пользу церковных и религиозных обществ, равно как меры принуждения или наказания со стороны этих обществ над их сочленами, не допускаются.

12. Никакие церковные и религиозные общества не имеют права владеть собственностью. Прав юридического лица они не имеют.

13. Все имущества, существующих в России, церковных и религиозных обществ объявляются народным достоянием. Здания и предметы, предназначенные специально для богослужбных целей, отдаются, по особым постановлениям местной или центральной государственной власти, в бесплатное пользование соответственных религиозных обществ.

Подписали: Председатель Совета Народных Комиссаров Ульянов (Ленин)

Народные Комиссары: Подвойский, Алгасов, Трутовский, Шлихтер, Прошьян, Менжинский, Шляпников, Петровский.

Управляющий делами Совета Народных Комиссаров Вл. Бонч-Бруевич». *Див.: СУ РСФСР, 1918, № 18, ст. 263; Газета Рабочего и Крестьянского Правительства. – 1918. – № 15. – 23 січня.*

№ 2

Постанова Чернігівського губвиконкому про виконання декрету Раднаркому УСРР про відокремлення церкви від держави

22 жовтня 1921 р.

Во исполнение декрета Совнаркома УССР от 22 января 1919 г. об отделении церкви от государства губисполком постановляет:

1. Все церковные имущества, как то: храмы, церкви, костелы, кирхи, монастыри, синагоги и прочие молитвенные дома объявляются народным достоянием.

2. Все церковные служители и представители религиозных культов христианского, иудейского, магометанского и прочее, а также сектанты: евангелисты, духоборы, штундисты и прочих толков, имеющие в своём фактическом ведении все перечисленные в § 1 имущества, обязаны в присутствии представителей местной власти составить в трёх экземплярах опись находящегося в настоящее время в поименованных выше помещениях инвентарного имущества и представить таковые описи в Черниговском уезде и Чернигове в губюротдел, по остальным уездам – в уюротделы.

Примечание: описи имущества молитвенных домов, расположенных в сёлах, направляются в уюротделы через волисполкомы.

3. Составленные описи должны быть тождественны со старыми инвентарными книгами, в случаях сокрытия вещей виновные будут преданы суду ревтрибунала.

4. Молитвенные здания и предметы культов могут быть отделены в пользование религиозной общины, устав которой утверждён отделом управления губ- или уисполкома, и которая возьмет на себя ответственность по особому договору за сохранение помещения и предметов, перечисленных в описи того или иного молитвенного дома, согласно ст. 18 и 20 инструкции «Об отделении церкви от государства» от 10 июня 1920 г.

5. Религиозные общины, устав коих утверждён отделом управления губ- или уисполкома, имеют право пользоваться соответствующей печатью.

Примечание: старые печати и штампы, присвоенные различным религиозным учреждениям, епархиальным советам, причтам и т. п., должны быть немедленно сданы в отделы управления.

6. Срок явки представителей культов с инвентарными книгами и описями назначается для городов десятидневный, для сёл и местечек трёхдневный.

Срок же регистрации религиозных общин отделами управления – месячный со дня опубликования сего.

Председатель губисполкома
Зав[едующий] губюротделом
Зам[еститель] заведующего губотуправ

ЛЮБЧЕНКО¹
ИВАНОВ

Друкується за: Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919–1930 рр.: Збірник документів та матеріалів. – Чернігів, 2010. – С.27–28.

1. **Любченко Панас Петрович** (1897 – 1937) – народився в м. Кагарлик Полтавської губ. (нині Кагарлицького р-ну Київської обл.) у селянській родині. Закінчив 2-класну сільську школу, з 1909 р. навчався в Київській військово-фельдшерській школі. З 1913 р. – учасник есерівської течії революційного руху. З 1914 р. – військовий фельдшер. З початком Першої світової війни служив у 33-му Єлеському піхотному полку на Південно-Західному фронті, був двічі поранений. З 1916 р. почав друкуватися в пресі, співробітничав з часописами «Соціалістична думка» і «Наше слово». Після Лютневої революції 1917 р. став членом Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР), входив від неї до Київської ради робітничих депутатів, а потім також до Української Центральної Ради. Належав до лівої фракції, що виступала за встановлен-

ня на українських землях радянської влади й співпрацю з російськими більшовиками. Тоді ж екстерном склав іспити на атестат зрілості й рік учився на медичному факультеті Київського університету. Паралельно слухав лекції на правничому факультеті цього ж університету. З березня 1919 р. – член новоствореної УПСР (комуністів; з серпня цього ж року – Українська комуністична партія (боротьбистів); УКП(б)). У березні 1920 р. разом з переважачою більшістю лідерів УКП(б) – О. Шумським, Г. Гриньком, Г. Михайличенком та ін. – увійшов до складу КП(б)У. Призначений секретарем Київського губкому КП(б)У. Згодом став заступником начальника політвідділу Другої Кінної армії. Деякий час керував Чернігівським губернським виконкомом. Від 1922 р. – заступник голови Донецького губернського виконкому. Цього ж року призначений головою правління Співки сільськогосподарської кооперації УСРР. З 1925 р. – голова Київського губернського виконкому (з 1926 р. – Київський окружний виконком), кандидат у члени ЦК КП(б)У. З 1927 р. займав посаду секретаря і був членом ЦК КП(б)У. З 1929 р. – кандидат у члени політбюро ЦК КП(б)У. У 1930 р. виступив як «громадський обвинувач» на процесі «Співки визволення України». Як свідчать документи, невдовзі потому став відігравати керівну роль у колективізації сільського господарства в УСРР й конфіскації продовольства у селян. З 1933 р., будучи секретарем ЦК КП(б)У, одночасно працював 1-м заступником голови РНК УСРР. Цього ж року на листопадовому об'єднаному пленумі ЦК і Центральної контрольної комісії КП(б)У слідом за П. Постишевим і С. Косіором виголосив погромницьку промову «Огонь по націоналістичній контрреволюції та по націонал-ухильниках» (22 листопада 1933 р.). 28 квітня 1934 р. став головою РНК УСРР. Цього ж року був обраний членом політбюро ЦК КП(б)У і кандидатом у члени ЦК ВКП(б). 29 серпня 1937 р. на пленумі ЦК КП(б)У по доповіді С. Косіора на розгляд було поставлено санкціоноване Й. Сталіним (на основі наданих слідчими органами «свідчень» колишніх боротьбистів, зокрема А. Хвилі) питання «Про буржуазно-націоналістичну організацію колишніх боротьбистів і про зв'язок з цією організацією Любченка П.П.». Наступного дня до обіду він виступив із промовою і категорично відкинув усі висунуті проти нього обвинувачення. Від 15-ї до 18-ї години в роботі пленуму було оголошено перерву. Одразу після перерви й за відсутності Любченка пленум ЦК КП(б)У ухвалив: «На підставі матеріалів слідства та очних ставок Любченка з заарештованими учасниками контрреволюційної націоналістичної організації [...], а також на підставі заяви Хвилі на ім'я т. Єжова, Пленум ЦК КП(б)У вважає встановленим, що Любченко П.П. не тільки був особисто тісно зв'язаний з керівною групою націоналістичної української контрреволюційної організації, а й входив до складу керівництва цієї антирадянської організації». У зв'язку з цією ухвалою було також вирішено: «1. Виключити Любченка П.П. з Політбюро та зі складу членів ЦК КП(б)У. 2. Зняти Любченка П.П. з поста голови Раднаркому УРСР. 3. Поставити перед ЦК ВКП(б) питання про виведення Любченка П.П. зі складу кандидатів у члени ЦК ВКП(б) та про виключення його з рядів партії. 4. Передати справу Любченка П.П. у НКВС». Одразу потому присутнім на пленумі повідомили, що в перерві між засіданнями пленуму Любченко застрелив дружину й застрелився сам. С. Косіор з цього приводу додав: «Поки ми з вами приймали рішення, Любченко застрелився, підтвердивши тим самим, що ми правильно цю справу розібрали». З приводу смерті Любченка існують різні версії, зокрема й та, що і його самого, і його дружину вбили співробітники НКВД УРСР. Див.: *Рубльов О.С. Любченко Панас Петрович. В кн.: Уряди України у ХХ ст.: Науково-документальне видання. К., 2001; Лозицький В.С. Політбюро ЦК Компартії України: історія, особи, стосунки (1918– 1991). – К., 2005.*

№ 3

**Інформація відділу юстиції Прилуцького повітвиконкому до відділу юстиції
Полтавського губвиконкому про запровадження в життя Декрету про відокремлення
церкви від держави**

27 жовтня 1921 р.

До сего времени все дела по ликвидации церковных и монастырских имуществ находились в ведении отдела социального обеспечения. Из просмотренного дела установлено, что собесом произведено следующее: собраны сведения о храмах, домах и прочих сооружениях, принадлежащих религиозным обществам, произведена ликвидация Густынского мужского монастыря¹, причём здания храмов и некоторые жилые и холодные пристройки, а также некоторое количество инвентаря (из домашней обстановки) переданы в ведение монашеской братии, остальные дома и инвентарь переданы в пользование открывшейся там детской колонии. В настоящее время отделом юстиции предложено вероисповедным обществам представить описи имущества, как предназначенного для религиозных и обрядовых целей, так и не предназначенного для этих целей. Кроме того потребовали от них сведения о капиталах и других ценностях, затребовали сведения от финотдела о капиталах, принадлежащих религиозным обществам и т. д.

Метрические книги изъяты у духовенства. Бывшие домовые церкви при бывшей мужской гимназии и бывшем высшем начальном училище закрыты, имущество их религиозного характера передано в местную соборную церковь.

Церковное помещение в допре очищено от религиозного культа и помещение это приспособлено под школу для заключенных.

Соглашение о передаче в бесплатное пользование верующим гражданам храмов и других предметов религиозного характера будет подписано по составлению описи имущества и по отпечатанию типографией бланков договоров, которые уже заказаны.

Зам[еститель] заведующего отделом юстиции
Представитель отдела управления
Секретарь

Друкується за: Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919– 1930 рр.: Збірник документів та матеріалів. – Чернігів, 2010. – С.29– 30.

---

1. Йдеться про Густинський Троїцькій чоловічий монастир, який був заснований на землях князів Вишневецьких на початку XVII ст. У 1786 р. – перетворений у позаштатний, у 1799 р. – закритий. Знову відкритий у 1844 р. і діяв до 1924 р. Після закриття монастиря у його приміщеннях розмістили комуну для безпритульних дітей, згодом – психоневрологічний диспансер. Монастир відновив роботу у 1993 р. як жіночий. Див.: *Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919– 1930 рр.: Збірник документів та матеріалів. – Чернігів, 2010. – С. 338.*

Резолюція зборів благочинних Ніжинського повіту, настоятелів церков і голів релігійних громад Ніжина про передачу церковних цінностей на допомогу голодуючим

26 березня 1922 р.

На соборанні присуствовали: благочинный 1 округа протоиерей о. Павел Соломаха (он же настоятель Покровской церкви Нежина), благочинный 2 округа священник о. Тихон Медведев (он же настоятель Вознесенской церкви с. Галица), благочинный 3 округа священник о. Николай Фомин (он же настоятель Николаевской церкви с. Веркиевка), священник Троицкой церкви Михаил Громаковский и председатель религиозной общины Андрушко, председатель Покровской религиозной общины Авельянов, священник Соборно-Николаевской церкви Алексей Цульманов и председатель религиозной общины Гомоляко, священник Успенской церкви Александр Вронский и председатель религиозной общины Сидоренко, Пантелеймоновасильевской церкви священник Доброгаев и зам. председателя религиозной общины Пархоменко, священник Богоявленской церкви Баптиданов и председатель религиозной общины Крыга, священник Вознесенской церкви о. Павел Косминский и председатель религиозной общины Хоменко, священник Воздвиженской церкви о. Константин Чикилевский и председатель религиозной общины Войтиченко, священник Преображенской церкви о. Иван Томашевич (он же председатель религиозной общины), священник Введенской церкви Богоявленский и председатель религиозной общины Красновид, от церкви «Утоли моя печали» священник о. Николай Калиновский, священник греческой церкви Красноков и председатель религиозной общины Милосов, священник Благовещенского мужского монастыря о. Серафим и председатель религиозной общины Бутков.

«Мы, все присутствующие на сём соборанні, настоятели церквей и председатели общин г. Нежин, заслушав доклад о стихийном бедствии – голоде, постигшем Поволжье и юг Украины¹, и учитывая то обстоятельство, что ужасы голода могут быть значительно облегчены и уменьшены, если ценности, ныне находящиеся в наших церквах, будут без ущерба для выполнения религиозного культа и богослужения отданы на алтарь помощи нашим несчастным умирающим от голода братьям, единогласно постановляем: во-первых, считать возможным изъять и сдать все ценности – золото и серебро – без коих можно обойтись при богослужении и совершении религиозного культа, заменив в нужных случаях вещами и предметами менее ценными и тем самым спасти людей от голодной смерти; во-вторых, свидетельствуя стихийное бедствие, постигшее нашу родину, обязуемся всемерно помочь религиозным общинам выполнить свой божеский и человеческий долг в области оказания действительной помощи умирающему от голода человечеству путем широкого разъяснения членам религиозных общин и верующими о необходимости в дни стихийно свирепствовавшего голода, уносящего в могилу тысячи человеческих жертв, и в дни тяжелого испытания по примеру Христа отдать все, что послужит к спасению и облегчению страданий невинно умирающих наших братьев во Христе – этих жертв стихийного ужасного бедствия, и наша церковь, как и всегда в этом святом для нас деле, выполнит по первому свой долг».

Друкується за: Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919–1930 рр.: Збірник документів та матеріалів. – Чернігів, 2010. – С.33–35.

1. Докладніше про голод 1921–1922 рр. на півдні України див.: Голод 1921–1923 років в Україні: Збірник документів та матеріалів / Упор. О. М. Мовчан та ін. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.

Постанова Чернігівського губвиконкому про проведення опису церковного майна

30 березня 1922 р.

1. Во исполнение требований 18 ст. инструкции НКЮ и НКВД от 10 ноября 1920 г. о применении законоположений об отделении церкви от государства, губисполком обязывает советы религиозных общин, а где их нет – граждан, в чьём фактическом обладании находятся храмы и прочее богослужбное имущество – представить не позже 10 апреля сего года в уездные ликвидационные комиссии по отделению церкви от государства, а где их нет – в уездные бюро юстиции описи в трёх экземплярах специально предназначенного для богослужбных целей имущества с обязательным включением в них ниже указанных данных.

Примечание 1. Срок по г. Чернигов назначается к 1 апреля сего года.

Примечание 2. В случае, если описи были представлены в ликвидкомиссии, юротделы или исполкомы, а также, если списки были получены общинами по подписанию договоров, но не содержат в себе нижеуказанных сведений, надлежит представить в ликвидкомиссии или уотюсты требуемые этим постановлением сведения. Для этого лица, представившие описи в ликвидкомиссию или исполком, требуют в 3-х экземплярах описи обратно для пополнения её недостающими сведениями и передают таковые по заполнению в ликвидкомиссию. При подписании же договора и возвращении копии описи общине, последняя представляет в ликвидкомиссии или уотюсты в трёх экземплярах лишь дополнительные описи со включением в них сведений, указанных в п. 5 сего постановления.

2. Представляемые описи обязательно должны быть проверены представителем исполкома или сельсовета, а общины и лица, фактически сохраняющие церковное имущество, где нет общин, обязаны пригласить таковых представителей для проверки описей или дополнительных сведений.

3. Уисполкомы немедленно делают распоряжение о командировании представителей от волисполкомов и сельсоветов для поверки описей, а там, где таковые не составлены, - для побуждения граждан к составлению их и представлению в уликвидкомиссии.

4. На представленных описях или дополнительных сведениях представитель исполкома или сельсовета делает свою надпись о том, что помещённые в них сведения им фактически на месте проверены.

5. В описи должны быть помещаемы нижеследующие сведения.

В описи надлежит указать год постройки храма, год последующих построек.

Опись должна быть составлена точно и подробно так, чтобы легко можно было видеть, какие предметы имеют историко-художественное значение, какие предметы имеют материальную ценность, из какого материала сделаны они, их размер, вес, стоимость в момент приобретения (в золотой валюте), отметить, если предмет серебряный, не позолоченный, какого размера на Евангелиях серебряные доски, их размер, довоенная стоимость, нет ли на медных Евангелиях серебряных углов и какой пробы, из какого металла напрестольные кресты, отметить особо серебряные, их вес, пробу, отдельно медные, сколько весят сосуды, например, дискос, тарелочки, звезда и лжица, нет ли серебряных ковшиков, стаканчиков, чаш, нет ли позолоченных подсвечников, семи-свечников, паникадил, люстр и проч. Из какого они металла, вес, проба, если они из серебра или золота. Какой вес имеют серебряные, золотые ризы (или вызолоченные ризы). Довоенная стоимость каждой из них. Нет ли украшений из драгоценных камней, каких именно. Нет ли серебря-

ных кадил, вызолоченных, проба, вес, стоимость. Нет ли вызолоченных чаш для водосвятных. Нет ли крестильного ящика серебряного с прибором. Вес медных купелей. Сколько венцов для венчаний, металл. Из какого металла хоругви, их вес, проба, если из благородного металла. Нет ли мощей и чьи именно, какая рака. Лампады, балдахины, подсвечники, вес, проба, довоенная стоимость. Сколько митр, каких, с какими украшениями, их довоенная стоимость. Сколько колоколов на колокольне, вес каждого из них.

Нет ли в храме картин известных художников (какие), название и их размер, в каком году написаны.

Нет ли старинной мебели и какой именно.

Нет ли старинных облачений, какие именно, из какой материи.

Если затруднительно при составлении описи ответить на все поставленные вопросы вполне точно и определённо, например, вес, то при проверке описи и при заключении договора представитель местного исполкома обязан внести в опись по крайней мере один ответ или о весе предмета из золота или серебра, или довоенной стоимости его.

Проверку инвентарных описей представитель исполкома обязан производить по инвентарным книгам данной церкви или монастыря.

В случае умышленного скрытия инвентарных книг или утаивания церковного или монастырского имущества, надлежит передать дело для расследования в губчека или уездполитбюро – в уездных городах.

Вр. предгубисполкома
Врид заведующего губотуправ
Секретарь

БЕНЧИН
ИВАНОВ
ХОБОТНЯ

Друкується за: Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919–1930 рр.: Збірник документів та матеріалів. – Чернігів, 2010. – С.36–38.

№ 6

Витяг з Бюлетеня інформаційного підвідділу Чернігівського губвідділу ГПУ про діяльність релігійних громад

26 травня 1922 р.

Совершенно секретно

[...] Духовенство и секты

В отчетном месяце главную роль в жизни духовенства играли 2 факта: изъятие ценностей в пользу голодающих и религиозные распри. В отношении изъятия ценностей духовенство придерживается линии пассивной враждебности, проявляющейся в различных условиях в целях предотвращения изъятия. Для отвода глаз духовенством выпущено воззвание с приглашением сдавать духовные ценности в пользу голодающих, на деле же в процессе изъятия духовенство постоянно ставит палки в колеса, вплоть до скрытия церковной утвари, имеющей большую ценность, в землю и ломки самих вещей (Нежинский уезд). В отчетном месяце имели место поездки по губернии православного автокефального епископа с целью религиозной пропаганды. Последняя в отчет-

ном місяце заметно усилилась.

Автокефалисты. Украинская рада существует с ноября 1921 г., но до сего времени в губернском масштабе почти ничего не сделано, ибо связи с периферией в губернии у Рады нет. В конце апреля предполагался съезд представителей украинизированных приходов, который отложен на неопределенное время в виду арестов в Киеве и связи с раскрытием заговора.

Приходы еще не учтены. Политическая работа установлена: ведется внутренняя организационная работа и широкая пропаганда за украинизацию церкви.

Евангелисты. За отчетный период себя не проявили.

Сионисты. Среди сионистов проходят организационные собрания и сбор пожертвований; тщательное наблюдение за движением затрудняется крайней осторожностью и конспиративностью их работы. По непроверенным сведениям, существует конспиративное эмиграционное бюро, оказывающее содействие евреям, желающим эмигрировать в Палестину. Бюро держит связь с таковым, находящимся в Одессе. К сионистским организациям принадлежит спортивная организация еврейской молодежи «Маккаби»¹. Существование организации с достоверностью не установлено. Отдельные члены ее продолжают заниматься спортом ЧОН, выделяясь отдельной группой чисто национального сионистического духа. [...]

Заведующий секретно-информационным подотделом [підпис]

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 1638, оп.1, спр.82, арк.21– 21 зв. Оригінал. Машинопис.

1. «Маккабі» (іврит «Молот») – міжнародна єврейська спортивна організація. Клуби «Маккабі» виникли в 1917 р., діяли у складі молодіжної сіоністської організації «Гашомер-Гацоір», ставили за мету фізичний розвиток єврейської молоді, її підготовку до сільськогосподарської праці в поселеннях Палестини, та їх захисту. Була заборонена у 1927 р.

№ 7

Витяг з доповідної записки уповноваженого ГПУ по Новгород-Сіверському повіту Цейруля про діяльність релігійних громад

[серпень 1922 р.]

Совершенно секретно

[...] Духовенство и секты

Интересно отметить, что, по имеющимся данным, духовенство среди деревни не потеряло своего влияния, и в отделенных глухих местах по текущим вопросам дня крестьяне часто обращаются к попам за разъяснением вопросов. Духовенство деревни пассивно в связи с угрозой по их адресу со стороны комнезамов.

Автокефалисты. Их обитает по уезду малое число, которые никакой авторитетностью не пользуются и влияния среди самых темных масс не имеют.

Евангелисты-баптисты. Их насчитывается по уезду несколько десятков человек, каковые в данное время в связи с полевыми работами никакой активности не проявляют, число по волос-

тям активных баптистов в среднем 15-17 чел.

Сионисты. В городе группа сионистов достигает до 20 чел., но со своими организационными формами очень слабы, есть документальные данные, что часть настроена палестинизмом и ведут переписку с родственниками, живущими в Палестине. Корреспонденция в наших руках, и по этому вопросу ведется усиленная разработка по установлению руководителей и активных членов, ведется внутренняя разработка, с кем сионисты держат связь в Гомеле и Чернигове, по одному документу видно, что отдельные члены ведут переписку с Черниговским Сетмасс¹. Все указанное тщательно проверяется. [...]

Уполномоченный губотдела
Госполитуправления
по Новгород-Северскому уезду [підпис] ЦЕЙРУЛЬ²

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 1638, оп.1, спр.82, арк.26 зв.– 27. Оригінал. Машинопис.

1. «Сетмасс» – («Союз еврейских трудящихся мас», повна назва з 1919 р. – «Всероссийский союз еврейских трудящихся мас») – громадська організація, створена в 1917 р. у Києві (початкова назва – «Народні ради єврейських общин Росії») за ініціативою рабина А.Я. Житника. Її метою було поліпшення економічного становища єврейських мас і одночасне задоволення їхніх релігійних потреб. Нарховувала десятки тисяч членів, розподілених на секції за професійною ознакою. Членський квиток прирівнювався до профспілкової книжки, дозволяв «лишенцям» відновити свої права і звільняв від примусової трудової мобілізації. Рабина А.Я. Житника відсторонили від керівництва в 1923 р., а у 1924 р. діяльність більшості осередків була згорнута. В окремих місцях осередки продовжували діяти до 1926 р.

2. Копія направлена до президії Новгород-Сіверського повітвиконкому.

№ 8

Витяг з доповідної записки тимчасово виконуючого обов'язки уповноваженого ГПУ по Новгород-Сіверському повіту Ленчика про діяльність релігійних громад

[вересень 1922 р.]

Совершенно секретно

[...] **Духовенство.** Религия – дело вековых угнетателей (правлящих кругов), рельефней всего выделяется и труднее всего искореняется. Служители церкви до настоящего момента между населением, особенно деревни, пользуются сравнительно большой популярностью, до сего момента закоренелые верователи в Бога не могут очнуться от этого религиозного угара. Священство, прекрасно учитывая, что популярностью они еще пользуются, активной противосоветской работы не ведет и, ограничивается нашептыванием на ушко темному крестьянину, главным образом, кулацкому элементу. Деревня нашептывание слушает и молчит, но вполне допустимо, что носящиеся в атмосфере нашептывания найдут почву и место для ростков. Учитывая все это, за духовенством ведется неусыпное наблюдение. Все духовенство взято на учет и периодически проверяется. Но-

вое течение церкви черным духовенством встречается враждебно, это выявилось при опубликовании воззваний «живой церкви».

Евангелисты-баптисты. По уезду их насчитывается много, но точного учета, к сожалению, нет, известно, что деятельность этих общин выражается в частых молитвенных богослужениях.

Новых религиозных общин и сект не зарегистрировано.

Временно исполняющий должность

уполномоченного ГО ГПУ

по Новгород-Северскому уезду

[підпис]

ЛЕНЧИК¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 1638, оп.1, стр.82, арк.31 зв. Оригінал. Машинопис.

1. Копія направлена до президії Новгород-Сіверського повітвиконкому.

№ 9

Звіт про діяльність Прилуцької повітової ліквідаційної комісії по відокремленню церкви від держави за грудень 1922 – січень 1923 рр.

9 лютого 1923 р.

На основании постановления ВУЦИКа от 6 сентября 1922 г. «О передаче отдела по отделению церкви от государства и его местных органов из Наркомюста в Наркомвнудел» дела Прилуцкой уездной ликвидационной комиссии от губюста отделом управления приняты 22 декабря прошлого года.

Ликвидационная комиссия при отделе управления организована в составе председателя завуотуправа и членов – представителя от особой сессии народного суда, представителя уполномоченного ГПУ по Прилуцкому уезду и технического секретаря.

За время существования уликвидкома при отделе управления деятельность такового за отчетный период выражается в следующем. На основании распоряжения губотуправа от 8 ноября 1922 г. № 72/с, основанного на обязательном постановлении губисполкома от 8 ноября 1922 г., произведена регистрация всех служителей религиозных культов по Прилуцкому уезду. Регистрация закончена 20 декабря прошлого года. Регистрационные карточки с фотографиями лиц, заполнивших их, при общих списках служителей культов отосланы по одному экземпляру в губотуправ и уполномоченному ГПУ по Прилуцкому уезду.

На основании распоряжения губотуправа от 27 октября 1922 г. № 7848 составлен и представлен список всех храмов и молитвенных домов по Прилуцкому уезду с подробными указаниями: наименование храмов и молитвенных домов, где они находятся, когда заключены договора и какого направления община – автокефалисты или экзархисты.

На основании ст. 20 инструкции от 10 ноября 1920 г. сделано циркулярное распоряжение за № 534 от 18 января сего года о заведении религиозными общинами инвентарных книг на запись вновь приобретаемого богослужебного имущества.

На основании п.п. А, Б и В ст. 3 договора, заключённого гражданами религиозных общин с советской властью, сделано циркулярное распоряжение за № 524 от 17 января сего года всем волисполномам и сельсоветам Прилуцкины выдавать разрешения на устройство собраний гражд-

дан религиозных общин нерелигиозного характера, а именно: для решения вопросов по управлению принятым имуществом, по вопросам о ремонте храмов и т. п., а также поручено волисполкомами сельсоветам обязать граждан религиозных общин представлять в уликвидком по 3 экземпляра книг, брошюр, листов, посланий и прочего, предназначенных для раздачи верующим. Кроме этого, на основании распоряжения губликвидкома от 28 октября 1922 г. № 15/7942-с, предложено волисполкомам и сельсоветам чутко прислушиваться к тому, что делается в религиозных общинах в связи с происходящим расколом среди верующих и обо всём сообщать уликвидкому для принятия соответствующих мер для воспрепятствования захвата прав советской власти со стороны кого бы то ни было.

На основании ст. 32 инструкции от 10 ноября 1922 г., имея сведения, что некоторое небогослужебное имущество, перечисленное в названной статье, до сего времени находится в пользовании религиозных общин или отдельных лиц – служителей культов (например, в домах по-прежнему живут священники и т. д.) – уликвидком 29 января сего года за № 907 сделал распоряжение всем волисполкомам и начальнику Прилукской уездной милиции проверить, в чьём фактическом пользовании в настоящее время находится всё небогослужебное имущество всех религиозных общин Прилукского уезда на предмет действительной передачи этого имущества в соответствующие советские учреждения.

На основании распоряжения губликвидкома от 28 октября 1922 г. за № 11/7950 и от 21 декабря 1922 г. № 63/9431 ликвидируется бывшая домовая церковь в здании третьей трудовой школы г. Прилуки. Богослужебное имущество этой церкви передается на временное хранение в один из храмов г. Прилуки впредь до решения вопроса о сдаче группе верующих или в соответствующие советские учреждения для более рационального использования. Имущество небогослужебного характера, по приведению его в известность (точной описи имущества до сего времени составлено не было, а старая инвентарная книга утеряна), будет передано в соответствующее советское учреждение.

Кроме выше перечисленного, в отчетном периоде производилась различная мелкая техническая переписка и работа: рассылка некоторых экземпляров договоров и описей имущества религиозным общинам, т. к. таковые своевременно почему-то выданы не были, и выдача разрешений религиозным общинам г. Прилуки на право устройства собраний нерелигиозного характера – для решений вопросов по управлению имуществом и прочее.

На основании распоряжения уликвидкома № 15/7942-с производится проверка правильности описей церковного имущества, приложенных к договорам, посредством сличения их со старыми инвентарными книгами церковного имущества. Эта работа осложняется по тем причинам, что в делах ликвидационной комиссии не имеется никаких сведений об изъятых церковных ценностях, поэтому для установления того, какие церковные ценности по тем или другим причинам до сего времени не изъяты, уликвидкому необходимо запросить сведения от волисполкомов и отдела финансов о том, какие церковные ценности в своё время были уже изъяты, и тогда только возможно будет произвести тщательную проверку описей и старых инвентарных книг.

В отношении п.п. 2, 5 и 6 циркуляра губликвидкома от 28 октября 1922 г. № 15/7942-с уликвидком просит преподать более обширную инструкцию в смысле практических указаний по вопросам чистки приходов по идеям живой церкви, т. к. граждане верующих общин в громадном большинстве и до сего времени находятся в полной власти религиозного гипноза, всемерно поддерживаемого хитрыми служителями старой церкви. Договора с религиозными общинами по Прилукскому уезду заключены. До сего времени не заключён договор Переволочанским волисполкомом с религиозной общиной Преображенской церкви, поэтому ликвидкомом сделано категори-

ческое распоряжение Переволочнянскому волисполкому немедленно приступит к заключению договора – в противном случае будут приняты соответствующие меры.

Председатель
Секретарь

АЛЕКСАНДРОВ
БЕЛАЩЕНКО

Друкується за: Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919–1930 рр.: Збірник документів та матеріалів. – Чернігів, 2010. – С.75–78.

№ 10

Циркуляр № 40 Конотопського окружного комітету КП(б)У всім райкомам КП(б)У про антирелігійну пропаганду

4 квітня 1923 р.

Циркулярно

Дорогие товарищи!

Антирелигиозная пропаганда одна из очередных задач коммунистической партии. Компартия ведет неустанную борьбу со всеми видами невежества, фанатизма, являющимся основой рабства, угнетения человека человеком. Религия – источник фанатизма и невежества; религиозные предрассудки рабоче-крестьянских масс использовались классом капиталистов, как вернейшее орудие угнетения и эксплуатации. Вот почему капиталистическое общество заботилось об углублении религиозного фанатизма и невежества, тратя на религиозную пропаганду горы золота, организуя целые полки духовных жрецов и сотни духовных учреждений.

Компартия написала на своем Красном знамени: «Наука, Просвещение, Знание» и под этим светлым лозунгом ведет борьбу с дикими формами невежества и фанатизма среди рабоче-крестьянских масс, препятствующими движению пролетариата в царство истинной свободы и равенства, в царство светлого разума, в царство коммунизма. Таким образом, антирелигиозная пропаганда должна стать проводником знания, просвещения рабоче-крестьянских масс, ум которых затемнен еще неизжитыми религиозными предрассудками. Отсюда антирелигиозная пропаганда требует специальной подготовки, строгой системы для проведения научных знаний в рабоче-крестьянские массы. Религиозное невежество и фанатизм требует специального подхода к их изживанию и, следовательно, нужны методы осторожного подхода, умелого лавирования в сфере религиозных выкладок, чтобы положительно повлиять на психологию массы, не получить обратных действий. С таким же методом мы должны отнестись к предстоящей антипасхальной пропаганде.

Окрпартком предлагает следующие мероприятия:

1. В антипасхальной пропаганде ограничиться только докладами:

- а) прохождение христианских праздников;
- б) происхождение христианской Пасхи¹;

поручив эти доклады лучшим, выдержанным товарищам Вашей организации.

Доклады должны быть прочитаны в рабочих клубах на общих собраниях КП(б)У, КСМ с рабочими массами 7-го и 8-го апреля.

Материалами для докладов использовать посланные тезисы, календарь за 1923 год (статьи «Религиозные праздники»).

2. Всякого рода антирелигиозные демонстрации, безусловно, недопустимы.

3. Возложить на каждого стойкого и способного члена ведения индивидуальной агитации, подходя к ней осторожно и направляя ее сначала на группы рабочих и селян более сознательных.

4. Индивидуальную агитацию вести в таком направлении:

а) о неспраздновании Пасхи;

б) о работе в праздничные дни;

в) о перенесении дня отдыха воскресенья на среду (среда день Октября).

Ответственность за выполнение настоящего циркуляра возлагается на секретарей.

Секретарь окрпарткома

Заведующий агитпропом

Держархів Чернігівської області, ф. П– 8477, оп.1, спр.1051, арк.16– 16 зв. Копія. Машинопис.

1. Так, агітпропом були розроблені тези до антипасхальної кампанії, які розкривали значення слова «Пасха» та провадили його історичний аналіз:

«1. Каждый пролетарий должен сознательно относиться ко всем явлениям окружающей его жизни и в особенности к явлениям общественной жизни.

2. Вся человеческая культура как материальная так и духовная, создавалась до сего времени в условиях классовой общественности и носит, естественно, отпечаток классового господства буржуазии. В этих условиях буржуазный класс стремится использовать свое господство для затемнения классового самосознания пролетариата. Одним из таких средств служит ему религия. [...]». Див.: *Держархів Чернігівської області, ф. П– 8477, оп.1, спр.1331, арк.123-24.*

№ 11

Циркуляр № 164 секретаря ЦК КП(б)У Е. Квірінга¹ про створення губернських антирелігійних комісій

9 березня 1924 р.

Совершенно секретно

Секретарю Черниговского губернского комитета КП(б)У т. Кремнищкому

В настоящий момент антирелигиозная работа является весьма важной в политическом отношении и требует особенного внимания со стороны партийных и Советских органов. Благодаря недостаточно внимательному отношению и различным линиям, проводимым разными органами, происходили некоторые недоразумения, приносившие большой ущерб этой работе и даже приводили к противоположным результатам.

В целях устранения этого Антирелигиозная комиссия при ЦК КП(б)У вынесла постановле-

ние о немедленном образовании при губкомах Антирелигиозных комиссий в следующем составе:
Председатель комиссии – заведующий агитпропом губкома.

Члены: заместитель председателя губисполкома, губпрокурор и начальник губотдела ГПУ или помощник начальника губотдела ГПУ.

Секретарь комиссии – председатель ГПУ.

Такой состав комиссии и надлежащая связь с Центром должны быть гарантией тому, что во всех губерниях и по всем ведомственным линиям будет проводиться единая и правильная линия в антирелигиозной работе. Все принципиальные вопросы должны обсуждаться на заседаниях Антирелигиозных комиссий для всех органов, с коими соприкасаются непосредственно или косвенно представители религиозных течений.

По принципиальным вопросам Антирелигиозные комиссии через аппарат ГПУ сносятся непосредственно с Центральной Антирелигиозной комиссией при ЦК КП(б)У. Работа Губкомиссий централизована, но директивы получают одновременно и от губкомов.

Отчеты комиссий должны направляться в губкомы и через аппарат ГПУ в Центральную комиссию.

По отдельным вопросам текущей работы сносятся с ГПУ.

Секретарь ЦК КП(б)У

[підпис]

Заведующий Агитпропом

ШУМСКОЙ

Держархів Чернігівської області, ф. П– 8477, оп.3, спр.146, арк.204– 204 зв. Копія. Машинопис. Завірена копія. Машинопис.

1. Квірінг Емануїл Йонович (1888 – 1937) – народився в с. Фрезенталь Новоузенського повіту Самарської губернії (нині с. Новолиповка Советського району Саратовської області, РФ) у сім'ї німецького колоніста. Брав участь у революційному русі з 1906 р. З 1912 р. працював у газеті «Правда», був секретарем більшовицької фракції в IV Державній Думі. Після Лютневої революції в Росії – секретар Катеринославського комітету РСДРП(б) і голова Катеринославської ради робітничих і солдатських депутатів. З жовтня 1918 р. до березня 1919 р. – перший секретар ЦК КП(б)У. Е. Квірінг очолював т. зв. катеринославську фракцію, яка виступала за окупацію України російськими радянськими військами; сприяв входженню Катеринославщини до складу Донецько-Криворізької Радянської Республіки. У 1919 р. – голова Раднаркому України, у 1919–1920 рр. – секретар Катеринославського губкому КП(б)У. У 1921 р. входив до складу радянської делегації на мирних переговорах з Польщею і підписав разом з Ю. Коцюбинським від УСРР Ризький мирний договір. У 1921 – 1923 рр. – секретар Донецького губкому КП(б)У. У 1923 – 1925 рр. – перший, потім генеральний секретар ЦК КП(б)У. Перебуваючи на цій посаді, чинив опір проведенню політики українізації. У 1925 р. відкликаний до Москви. У 1925 – 1927 рр. – заступник голови ВРНГ СРСР, у 1927 – 1930 рр. і 1934–1937 рр. – заступник голови Держплану СРСР. З 1930 р. очолював Економічний Інститут червоної професури, у 1932 – 1936 рр. – директор Економічного інституту Комуністичної академії. Заарештований органами НКВД СРСР 16 жовтня 1937 р. 26 листопада 1937 р. Військовою колегією Верховного Суду СРСР засуджений до розстрілу. Вирок виконаний в той же день. Реабілітований 14 березня 1956 р. Військовою колегією Верховного Суду СРСР. Див.: Лозицький В.С. Політбюро ЦК Компартії України: історія, особи, стосунки (1918–1991). – К., 2005. – С. 192.

№ 12

Циркуляр № 78 заступника наркома НКВД УСРР М. Черлюнчакевича адміністративним відділам губернських виконкомів про недопустимість залучення служителів культів у якості відповідачів

15 квітня 1924 р.

По ликвидкому

По имеющимся с мест сведениям многие сельсоветы привлекают к несению обязанностей ответчиков служителей культа, подвергая их при этом различным оскорблениям, угрожая им арестами и проч.

Такие действия сельсоветов, являясь противоречащими духу советского законодательства, уважающего человеческую личность, производят к тому же обратные действия, ибо вызывают к служителям культов только сочувствие даже со стороны неверующего населения и создают почву для агитации о гонениях на веру со стороны Советской власти.

Ввиду этого Наркомвнудел предлагает Вам в срочном порядке:

1) Дать сельсоветам категорическое разъяснение о недопустимости привлечения служителей культа к несению обязанностей ответчиков и о целесообразности применения к ним каких-либо [мер], имеющих характер насмешки или оскорбления, и

2) Возложить на председателя райисполкома, как непосредственно заведующего военно-административным делопроизводством, исполнение директив и распоряжений вышестоящих органов по линии отделения церкви от государства и наблюдение за деятельностью сельсоветов в этой области.

Об исполнении и принятых мерах сообщите¹.

Замнаркомвнудел
Заведующий отделом НКВД по отделению
церкви от государства

ЧЕРЛЮНЧАКЕВИЧ²

ГОЛЬБЕРТ

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 61, оп.3, спр.4, арк.11. Завірена копія. Машинопис.

1. На документі рукописна резолюція адмінвідділу Ніжинського окрвиконкому: «Копію райвиконкомам з пропозицією суворо стежити за тими головами сільрад, які дозволяють собі грубе поводження з служителями культів, доводячи про кожний такий випадок до відома окрадмінвідділу. 29 квітня 1924 р.».

2. **Черлюнчакевич Микола Олександрович** (1876 – 1938) – народився в с. Опша Люблінської губ. Українець, освіта вища, був членом ППС, потім ВКП(б). Член Верховного Суду СРСР. Заарештований 17 квітня 1938 р., по обвинуваченню у «шпигунстві». Засуджений 28 липня 1938 р. Військовою колегією Верховного Суду СРСР до розстрілу. Вирок виконаний того ж дня. Реабілітований у березні 1956 р. Військовою колегією Верховного Суду СРСР.

З доповідної записки агітаційно-пропагандистського відділу Чернігівського губкому КП(б)У про діяльність православних церков і антирелігійну пропаганду

[не раніше 1 листопада 1924 р.]

[...] Состояние церковных и религиозных дел характеризуется подъемом. Заметно оживление церковников и сектантов. Участились обновления икон, обнаружение криниц, крестные ходы. Священные криницы привлекали паломников из других губерний. Были случаи обновления икон у незаможников. Источники религиозного движения надо искать в недороде, расслоении села, пробуждении кулацкой идеологии.

Общее количество церквей по губернии 800, из них 125 обновленческих и 118 автокефальных. За последние месяцы увеличилось число обновленческих церквей. Автокефалисты ведут довольно интенсивную работу и даже улавливают рабочих (транспортные рабочие станций Бахмач и Конотоп). Сектанты также усилили свою деятельность и стали распространять свою работу на молодежь. Имеется союз евангелической молодежи (Конотоп 305 чел.), который занимается изучением Евангелия.

В Новгород-Северском были проведены курсы по подготовке священнослужителей автокефальной церкви под руководством Чеховского¹, бывшего министра народного просвещения не то гетмана, не то Петлюры. Методы работы были различны: диспуты, лекции, доклады, естественнонаучные кружки, кружки безбожников, антирелигиозная выставка.

В борьбе с шарлатанством на обновление икон и пр. применялись административные меры. Но не было полного согласования, делались ошибки. Обновленные иконы просто увозили без разоблачения устроителей этого дела, часто медленно реагировали организации на проявление различных чудес.

Коммунисты на селе ещё не очистились от религиозных пережитков: в квартирах иконы, члены семьи посещают церковь, пример очень скверный. Ячейки КСМ делали грубые выпады, занимали здания церковников, Юловские отряды² производили стычки с селом, устраивая песни против церкви во время богослужения, тогда как состав отрядов этих по национальному признаку не выдержан. Получались скверные последствия.

Губкомом через антирелигиозную комиссию взята линия на приспособление методов антирелигиозной пропаганды и действий к задачам момента. Кружки безбожников, уголки религиозных реликвий, все внешние резкости, могущие вызвать недовольство верующих, ликвидируются. Вся работа строится на популяризации естественнонаучных и агрономических знаний, выводы из которых используются против религии.

Усиливаются библиотеки антирелигиозной литературой. В Чернигове организована антирелигиозная выставка, которая дала уже хорошие результаты. Она пропустила за 22 дня 6 846 чел., из которых 82 % беспартийных, остальные – члены партии, КСМ. По социальному положению: рабочих – 30 %, крестьян – 20, служащих – 30 %, остальные учащиеся и прочие. На ближайшее время необходимо определить передвижки для обслуживания районов и озаботиться пополнением новыми экспонатами.

Все действия организаций, имеющих отношение к религиозным общинам, подчинены антирелигиозной комиссии, где каждый шаг расценивается с точки зрения интересов антирелигиозной пропаганды. В пропагандистскую работу втягиваются учителя и студенты.

Серьезное значение антирелигиозной пропаганды ставит перед организациями задачу пус-

тять на эту работу лучшие силы. Каждый пропагандист должен быть антирелигиозником. [...]

Друкується за: Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919–1930 рр.: Збірник документів та матеріалів. – Чернігів, 2010. – С.324–326.

1. Чеховський Володимир Мусійович (1876 – 1937) – народився в с. Гороховатка Київського повіту в родині священика. У 1900 р. закінчив Київську духовну академію зі ступенем кандидата богослов'я. Потім склав при університеті іспит на вчителя гімназії. З 1897 р. входив до складу студентського гуртка українських соціал-демократів – «драгоманівців». З 1905 р. – магістр богослов'я. У 1901 – 1904 рр. – помічник інспектора Кам'янець-Подільської духовної семінарії, з 1904 р. – Київської духовної семінарії (переведений з попередженням за українофільські погляди). У 1905 – 1906 рр. – вчитель російської мови в Черкаському духовному училищі, учитель історії літератури та теорії словесності в Черкаській чоловічій гімназії. В 1902 – 1904 рр. – член Револьюційної партії України, потім до кінця січня 1919 р. – член Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП). За участь у революційній діяльності в 1906 р. був висланий до Вологди, але в 1907 р. повернувся до Києва. В 1908 – 1917 рр. жив у Одесі, викладав у гімназії, комерційному і технічному училищах. Перебував під гласним наглядом поліції. Брав активну участь у діяльності Української громади і товариства «Просвіта». Після Лютневої революції 1917 р. – редактор газети «Українське слово», що виходила в Одесі, очолив Одеський комітет УСДРП і (з квітня 1917 р.) – член Української ради від Одеси. З травня 1917 р. – окружний інспектор Одеської шкільної ради, очолював Одеську філію Всеукраїнського вчительського союзу. З літа 1917 р. – гласний Одеської міської думи від українських партій. Очолював Херсонську губернську раду об'єднаних громадських організацій, а в жовтні-листопаді 1917 р. – Одеський революційний комітет. З листопада 1917 р. – політичний комісар Одеси і губернський комісар освіти Херсонщини. У листопаді 1917 р. – обраний членом Всеросійських установчих зборів (за списком українських соціал-демократів, від Одеси). На початку 1918 р. – обраний членом ЦК УСДРП. З квітня 1918 р. – директор департаменту віросповідань з правами міністра в уряді УНР. Під час повстання проти гетьманського режиму в грудні 1918 р. очолив Український революційний комітет. З грудня 1918 р. по лютий 1919 р. – голова Ради міністрів і міністр закордонних справ УНР. Під час його прем'єрства 22 січня 1919 р. був проголошений універсал про об'єднання УНР і Західноукраїнської народної республіки (ЗУНР) в соборну Україну. 1 січня 1919 р. уряд УНР схвалив закони про державну мову України (українську) і про автокефалію Української православної церкви, затверджені потім Директорією. З приходом військ Червоної армії залишився на території України. В 1920 р. – один з лідерів Української Комуністичної партії (незалежних). У жовтні 1921 р. брав участь у Першому Всеукраїнському Церковному Соборі, який підтвердив автокефалію УАПЦ. Був радником митрополита УАПЦ Василя Липківського. Організатор Пастирських курсів у Києві. Один з головних ідеологів української церковної автокефалії, прихильник християнського соціалізму. У жовтні 1927 р. – голова другого Всеукраїнського собору УАПЦ. Працював в історико-філологічному відділенні ВУАН, професор медичного та політехнічного інститутів у Києві, викладав на соціально-економічних курсах. 29 липня 1929 р. заарештований у справі «СВУ». Засуджений до розстрілу, який замінили 10-річним ув'язненням. Відбував покарання у Хабаровському і Ярославському політизоляторіях, з 1933 р. – у Соловецькому таборі особливого призначення. В 1936 р. додатково засуджений до трьох років позбавлення волі. З листопада 1937 р. розстріляний за постановою трійки УНКВД Ленінградської області в урочищі Сандормох (Карелія, РФ).

2. Йдеться про дитячі загони «Юних Ленінців».

№ 14

Обіжник ч. 26/г заступника наркома НКВД УСРР М. Черлунчакевича адміністративним відділам губернських виконкомів про надсилання матеріалів про релігійні «чудеса»

[травень 1924 р.]

Тасмно

По ліквідкому

В останні часи релігійний рух на Україні жваво виявився в так званих «чудесах», що місцями, наприклад, на Поділлі, Волині, частково Київщині, досяг розміру масового релігійного психозу.

І це цілком зрозуміло, бо «чудеса» ґрунтуються на самій природі релігії, що живе в галузі фантазії.

Біля цих «чудес» утворюється ціла низка казань та легенд, дуже характерних для виявлення соціального обличчя релігії.

Ці матеріали, безумовно, мають велике значення в справі антирелігійної пропаганди, але на місцях цілком не використовуються.

Отже, Наркомвнусправ звертає Вашу увагу на необхідність надіслання всіх цих матеріалів до центру, де вони будуть систематизуватись.

Це розпорядження повинно виконувати по мірі поступлення цих матеріалів до ліквідкомів регулярно.

Про одержання цього повідомте.

Замнаркомвнусправ
Начадмінвідділу
Заввідділенням НКВС по відокремленню
церкви від держави

ЧЕРЛЮНЧАКЕВИЧ
НЕВСЬКИЙ
ГОЛЬБЕРТ

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 61, оп.3, спр.4, арк.55. Завірена копія. Машинопис.

№ 15

Обіжник ч. № 25/г заступника наркома НКВД УСРР М. Черлунчакевича адмінвідділам губвиконкомів про ставлення баптистів та євангельських християн до військової служби

22 травня 1924 р.

м. Харків

Тасмно

По ліквідкому

Євангельські християни й баптисти ще за часи царату, як в викладах свого віровизнання, так і на своїх з'їздах висловлювались за необхідність виконання державних податків та військової служби.

В минулому 1923 році Всесоюзний з'їзд євангельських християн підтвердив це відношення, ухваливши «всебічно підтримувати Радянську владу не із страху, а по чистому сумлінню, не припускаючи агітації проти військової служби та уплати податків».

Але по відомостям з місць спостерігається, що деякі громади євангельських християн та баптистів не вважають для себе обов'язковою цю постанову з'їзду і відмовляються від військової служби.

Отже, щоб виявити загальне відношення українських євангелістів та баптистів до військової служби, Наркомвнусправ пропонує Вам негайно надіслати до НКВС відомості про те, чи були в призов 1902 р. в Вашій губернії випадки баптистів, вказавши приблизну кількість таких випадків та загальну кількість євангельської та баптистської молоді, що підлягає прийому в цьому році до військової служби.

Замнаркомвнусправ
Начадмвідділу
Завідуючий відділенням НКВС
по відокремленню церкви від держави

ЧЕРЛЮНЧАКЕВИЧ
НЕВСЬКИЙ
ГОЛЬБЕРТ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-61, оп.3, спр.4, арк.50. Завірена копія. Машинопис.

№ 16

Циркуляр № 109 заступника наркома НКВД УСРР М. Черлунчакевича адміністративним відділам губернських виконкомів про заборону релігійним громадам втручатися у порядок експлуатації кладовищ

11 червня 1924 р.

г. Харьков

По ликвидкому

По поступающим с мест сведениям установлено, что некоторые религиозные общества препятствуют погребению на кладбищах по обряду гражданских похорон лиц, не принадлежащих ни к какой религии, и претендуют на получение доходов с кладбищ: от сдачи в аренду сенокоса, порубки деревьев и проч.

Ввиду этого Народный Комиссариат Внутренних Дел разъясняет, что кладбища находятся в городских местностях в ведении Гороткомхозов, и сельских – в ведении земельных отделов исполкомов, а потому ни распоряжаться погребением на кладбищах тех или иных граждан, ни извлекать каких-либо доходов от него, и вообще, вмешиваться в дело управления кладбищами религиозные общества не имеют никакого права.

Исполкомам надлежит иметь за этим постоянное наблюдение.

Заместитель Начкомвнудел
Начальник админотдела
Заведующий отделом по отделению
церкви от государства

ЧЕРЛЮНЧАКЕВИЧ
НЕВСЬКИЙ
ГОЛЬБЕРТ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-61, оп.3, спр.4, арк.59. Завірена копія. Машинопис.

№ 17

Директива № 112/с заступника начальника адмінвідділу Чернігівського губернського виконкому Голембівського окрадмінвідділам про виявлення випадків створення канцелярій самопроголошених єпископств

11 червня 1924 р.

Секретно

По ликвидкому

По имеющимся в губликвидкоме сведениям на местах образуются епископства различных направлений, которые открывают свои «канцелярии».

Таковые канцелярии выявлены в Сновском округе – канцелярия Городнянского епископства (бывший Городнянский уезд) и в Конотопском округе – Борзенского (бывший Борзенский уезд).

Губликвидком считает образование таких канцелярий нецелесообразным и лишним, что и сообщается Вам для сведения и руководства.

В целях выявления таковых по губернии губликвидком предлагает вам на будущее время в своих ежемесячных докладах отмечать все случаи образования указанных выше «канцелярий», с указанием точного их направления (тихоновцы, автокефалисты и проч.).

Заместитель начадминотдела

[підпис]

ГОЛЕМБИОВСКИЙ

Секретарь губликвидкома

[підпис]

ЭЙСЫМОНТ

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 61, оп.3, спр.4, арк.54. Оригінал. Машинопис.

№ 18

Инструкция № 24/с заступника начальника адмінвідділу Чернігівського губернського виконкому Голембівського про методи роботи з релігійними об'єднаннями

28 червня 1924 р.

Секретно

Настоящим губадмотдел в практической работе Окрликвидкома предлагает руководствоваться следующим:

1. Если действительно установлено по отзыву местного райисполкома, что данное религиозное общество, за отсутствием средств, не может нести расходов по регистрации устава и заключению договоров, следует, не принимая по отношению к нему прямых репрессивных мер, применять к руководителям данного общества, как меру принуждения, вызовы в исполком, к отобранию подписки с указанием срока заключения договора и регистрации устава, каковые с оплатой надлежащих расходов обязательны для всех обществ.

2. В случае намеренно злостного уклонения религиозных обществ от регистрации, следует применять к руководителям их меры вызова и отобрания подписки о регистрации устава обще-

ства в указанный срок, если эти меры не действуют, необходимо привлекать их к уголовной ответственности, на основании § 103-1 Уголовного кодекса.

3. Если группа верующих, взявшая по договору молитвенное здание (пятидесятка) вследствие ухода из нее части членов или перехода их в другую группировку не имеет положенного по закону количества членов, необходимо такой группе (пятидесятке) доизбрать недостающее число их.

4. Если от какого-либо из членов общины поступило заявление, что выборы пятидесятки произведены неправильно, необходимо расследовать это дело и в случае действительной неправильности, сообразуясь с политическим моментом, произвести пере выборы.

5. Так как культовое имущество из закрытых домов культа, в частности монастырей находится в ведении Ликвидкома, то оно в виде церковно-обиходных, не имеющих «священного» значения предметов, может быть передаваемо и для пользования партшколы, но изъятие этих предметов может быть произведено только из закрытых домов культа, в пользовании религиозных обществ в данное время не находящихся.

6. В дело исповеди священниками малолетних и учеников трудовых школ, если эта исповедь производится в здании культа, вмешиваться не следует, достаточно ограничиться в этом вопросе соответствующей пропагандой в школе, клубах и пр.

7. О всех лицах, снявших с себя «священный сан», следует все материалы с указанием их краткого жизнеописания, причин ухода из духовного «звания» и пр. присылать в губцентр. На местах же подход к ним должен быть строго индивидуальный и предоставление службы должно применяться к лучшим из них.

8. Совмещение в одном лице звания члена сельсовета и обязанности члена пятидесятки вообще не желательно, но если такое совмещение все-таки наблюдается, то необходимо таким членам сельсовета не давать каких-либо видных по сельсовету заданий и осторожно проводить принцип их постепенной замены.

9. Религиозная община, взявшая церковь по договору и зарегистрировавшая свой устав надлежащим образом, не может не допускать к пользованию той же церковью другой общины, если последняя также имеет зарегистрированный устав и заключила договор с исполкомом на совместное пользование указанной церковью, т. к. в договоре религиозных общин имеется пункт, по которому религиозные общины не имеют права препятствовать пользоваться храмом и культовым имуществом всем домогающимся этого единоверцам.

Заместитель начальника губадмотдела
Секретарь Губликвидкома

ГОЛЕМБИОВСКИЙ
ЭЙСЫМОНТ

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 61, оп.3, стр.4, арк.65. Копія. Машинопис.

№ 19

Директива адмінвідділу Чернігівського губвиконкому адмінвідділам окружних виконкомів про реагування на «оновлення» ікон

11 липня 1924 р.

г. Нежин

По ликвидному

В последнее время на Черниговщине губликвидкомом отмечается усиление случаев «обновления» икон и «чудес». Между тем, окрликвидкомы уделяют этому мало внимания и не принимают мер к прекращению подобных явлений. Так в Сновском округе были случаи «обновления» икон, и дела об этом переданы в нарсуд, что является в корне неправильным.

При имеющихся случаях «обновления» необходим выезд на места специальных комиссий с экспертом-химиком для точного выявления причин обновления, так как установлено, что указанные выше «обновления», могут происходить сами по себе, под влиянием тепла или иных атмосферных явлений, вызывающих явление и заставляющих изменить цвет риз и изображения икон кустарного производства, содержащих в себе свинцовые белила.

В случаях, если будет установлена в делах «обновления» искусственная работа, дела следует передавать в чрезвычайные органы для производства надлежащего расследования и привлечения виновных к ответственности. Причем, обновившиеся иконы, пользующиеся особенным успехом и вызывающие паломничества, должны быть изъяты. Все случаи «обновления» надлежит фиксировать в соответствующих актах, копии которых направлять немедленно губликвидкому.

Заместитель начальника губадминотдела
Секретарь губликвидкома

[підпис]
[підпис]

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 61, оп.3, спр.4, арк.82.Оригінал. Машинопис.

№ 20

Звернення секретаря ЦК РКП(б) В. Молотова¹ до ЦК нацкомпартій, крайкомів, обкомів та губкомів РКП(б) про проведення антирелігійної пропаганди

5 вересня 1924 р.

Совершенно секретно

Из ряда мест, главным образом, из районов, подвергшихся неурожаю, приходят сообщения о росте религиозных настроений среди крестьянства (требования открытия мошей, массовые мирские молебны, чудесные явления икон и т. д.). Меры административного воздействия, применяемые в этих районах, могут дать и дают лишь резко отрицательные результаты, содействуя росту фанатизма и вызывая политическое недовольство некоторых слоев деревни.

Борьба с этими религиозными предрассудками прежде всего требует широкой агитационной и разъяснительной работы партии и политпросветучреждений, а также зависит от степени успешности деятельности органов власти на местах, направленной в сторону помощи затронутым неурожаем слоям населения, от степени успеха борьбы с кабальными сделками, развития кредитования, от своевременности и правильности снабжения семсудой и другими видами помощи, от энергии и темпа работы всего советского аппарата. На это должно быть обращено главное внимание при решительном отказе от таких административных мер, как огульное закрытие церквей, преследование крестных ходов и т. п.

Антирелигіозна пропаганда повинна вестись согласно неоднократним циркулярам ЦК і ясним директивам XIII съезда в формі популярного роз'яснення естествонаучних положень, подриваючих віру в бога і розоблачаючих на даних, конкретних фактах шарлатанство і корыстолюбие устроителей чудес, обновлений і т. п.

Никаким образом нельзя применять такие формы массовой антирелигиозной агитации (диспуты, инсценировки и т. п.), которые резко оскорбляют и задевают чувство верующей части населения, особенно крестьян, и позволяют враждебным нам элементам эту обиду религиозного сознания направлять против нас, оформляя ее в политическое недовольство и создавая атмосферу религиозного психоза и эксцессов.

В неурожайных местах необходимо центр тяжести антирелигиозной пропаганды перенести на объяснение причин засухи и популяризацию мер борьбы с нею (стойко засушливые культуры, мелиорация, сухое земледелие), апелляция к здоровой энергии и самодеятельности населения.

К этой работе необходимо привлекать сельскую интеллигенцию, инструктируя и руководя ею через политпросветительные учреждения.

Разумеется, эта работа не только не исключает, но и предполагает необходимость через соответствующие органы тщательно следить за поведением духовенства и враждебных нам элементов при соблюдении должной осторожности, применять меры для пресечения и предупреждения преступных попыток спекуляции на религиозных настроениях. При этом необходимо стремиться к выявлению и разоблачению деятельности этих элементов на конкретных и убедительных для населения фактах, подвергая эти факты в соответствующих случаях широкой огласке.

Необходимо иметь также в виду, что в ряде мест при намечившемся понижении авторитета духовенства наблюдается рост сектантского движения, которому зачастую присущ кулацко-политический налет, враждебный пролетарской диктатуре, пролетарской государственности (агитация против наборов в Красную армию, за неплатеж налогов и прочее). В связи с тем, необходимо, наряду с разъяснительной кампанией против духовенства, разоблачить социальные корни и антипролетарские тенденции сектантства.

О фактах роста религиозного настроения среди крестьянства, а также о мерах, принимаемых партийными и советскими органами в связи с этим, предлагается и впредь своевременно и точно информировать ЦК.

Секретарь ЦК РКП(б)

В. МОЛОТОВ

Держархів Чернігівської області, ф. П– 8477, оп.3, спр.294, арк.28. Типографський друк.

1. Молотов (Скрябін) В'ячеслав Михайлович (1890-1986) – народився у слободі Кукарка Вятської губернії. З 1902 р. – навчався в Казанському реальному училищі. З 1906 р. – член РСДРП(б). У квітні 1909 р. заарештований і засланий у Вологодську губернію. З 1912 р. – проводив пропагандистську роботу серед робітників Петрограду і Москви, співпрацював у більшовицьких газетах «Зоря» і «Правда». З 1916 р. – член Російського бюро ЦК РСДРП(б). Після лютого 1917 р. – член Виконкому Петроградської Ради і Петроградського ВРК. З 1918 р. – голова Ради Народного Господарства Північного району; з кінця 1919 р. – голова Нижньгородського губвиконкому. У вересні 1920 р. був направлений на Донбас, у жовтні 1920 р. обраний секретарем Донецького губкому більшовицької партії, з листопада 1920 р. – перший секретар ЦК КП(б)У. З листопада 1920 р. по березень 1921 р. – перший секретар ЦК КП(б)У. У березні 1921 р. – 1930 рр. – секретар ЦК ВКП(б), з 1926 р. – член Політбюро партії. В грудні

1930 р. – призначений головою РНК СРСР. У 1939–1949 рр. – народний комісар (з 1946 р. – міністр) закордонних справ СРСР. Після смерті Й. Сталіна став одним з керівників опозиції щодо нового курсу М. Хрущова. У червні 1957 р. разом з Л. Кагановичем, Г. Маленковим та Д. Шепіловим виведений із складу ЦК КПРС. У 1957–1962 рр. – на дипломатичній роботі у Монголії та Австрії. У 1962 р. – виключений із партії. У 1984 р. – поновлений у членстві КПРС. Див.: *Лозицький В.С. Політбюро ЦК Компартії України: історія, особи, стосунки (1918–1991)*. – К., 2005. – С. 233.

№ 21

Звіт Ніжинського окружного виконкому про релігійний рух в окрузі

15 жовтня 1924 р.

1. Всего молитвенных общин на учете в округе состоит 195, из них экзархистских – 144, автокефалистских – 25, евангельских – 8, иудейских – 18.

2. Происходит анкетная перерегистрация духовенства по округу (по 5 анкет). Перерегистрированы все районы за исключением Носовского и Нежинского.

3. Взято всюду по округу на точный учет духовенство на предмет учета при помещениях: по г. Нежин – 38 чел. Остальные учитываются на местах в районах, не предоставляя сведений о числе учтенных.

4. Производится перепись всех верующих прихожан (по приходам) всех общин по округу в трех экземплярах. Всего верующих мужчин 83 697 чел., женщин – 95 032 чел.

5. Кроме того, все районные секретари также в полугодовых отчетах дали видимо более точные сведения о количестве верующих прихожан, чем вышеозначенная информация.

6. Из показанного процентного соотношения общин видно еще довольно устойчивое состояние экзархистов, которое можно объяснить несколькими причинами: а) собственного значительно сильного внутреннего сопротивления, опирающегося, так сказать, на освященную связь религии с древнепринятым в богослужении славянским языком, а посему, значит являющемуся как бы священным, и б) недостаточно сильным давлением автокефального движения, которое само по себе сравнительно еще слабо, в силу чего и других причин не пользуется авторитетом серьезного противника экзархизму, но, во всяком случае, уже теперь вполне достаточно уравновешивающим прежние реакционные тенденции экзархистов. Если бы им, украинско-автокефальным общинам, облегчить некоторые формальности планизации окружным ликвидкомом, то, пожалуй, безошибочно можно сказать, что таковое, т. е. автокефальное движение, может усилиться в два раза, т. е. на 100%.

7. Санционирующая работа ликвидкома приостановлена с мая месяца, недавно собранная (с неделю) комиссия не утвердила договоров, из коих было несколько автокефальных, постановив: все договоры перерегистрировать обязательно типовыми печатями типографского образца.

Таким образом, работа по перемещению центра тяжести религиозного движения приостановлена на неопределенное время.

Что же касается евангелистского и иудейского религиозного движения, то таковые находятся без перемен, и ничем заметно себя не проявляют.

Начотделения культтов

[підпис]

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 61, оп.1, стр.873, арк.20-20 зв. Незавірена копія. Машинопис.

№ 22

Директива заступника наркома НКВД УСРР М. Черлюнчакевича про облік релігійних «чудес» та випадків зречення сану служителями культу

13 грудня 1924 р.

Цілком таємно

м. Харків

Черниговському губернському административному відділу

Из поступающих от Губадминотделов (по отделению культов) отчетов, видно, что места, несмотря на неоднократные указания НКВД, не ведут учета «Чудес» (обновления икон, установка крестов и пр.), религиозных обычаев (передачи хлебов, устройства трапез и пр.) и случаев отказов служителей культа от «сана» и служения церкви.

Ввиду этого, НКВД напоминает Вам, что указанным явлениям религиозного движения необходимо вести тщательный учет, чтобы каждое самое мелкое из них было своевременно и точно зафиксировано и, таким образом, была бы возможность создать полную картину количества этих явлений, степени влияния их на верующих и пр.

Сведения надлежит Вам составлять по приложенным здесь форматам и представлять в НКВД вместе с очередным квартальным отчетом.

Особое внимание обратите при этом на привлечение к этой работе Райисполкомов, которым разошлите так же и настоящий циркуляр.

Приложение 2 формы ведомостей¹.

Замнаркомвнутдел
Начадминотделом
Зав. отделением культов
С подлинным верно:

[підпис]

ЧЕРЛЮНЧАКЕВИЧ
НЕВСКИЙ
ГОЛЬБЕРТ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-17, оп.1, спр.74, арк.42.Завірена копія. Машинопис.

1. Не публікуються.

№ 23

Директива наркома НКВД УСРР В. Балицького¹ завідувачому Чернігівським адмінвідділом про заходи щодо відокремлення церкви від держави

15 грудня 1924 р.

Совершенно секретно

Уважаемые товарищи!

В целях установления единообразия мероприятий по отделению церкви от государства, считаю необходимым и своевременным обратить Ваше внимание на нижеследующее:

Статья 23-я Конституции УССР обеспечивает за трудящимися действительную свободу совести путем отделения церкви от государства на началах, указанных в декрете Правительства Украины от 22-го января 1919 года, статья 5-я этого декрета «обеспечивает свободное исполнение религиозных обрядов, поскольку они не нарушают общественного порядка и не сопровождаются посягательством на права граждан советской Республики». Статьи 11, 12 и 13 приравнивают религиозные общества в отношении их деятельности за исключением прав юридического лица и права ответственности к частным обществам и союзам, а статья 2-я запрещает установление каких-либо преимуществ или привилегий на основании вероисповедной принадлежности граждан.

Между тем, на местах, при проведении в жизнь положений об отделении церкви от государства, наблюдается не всегда выдержанная линия с допущением, зачастую, слишком свободного административного усмотрения, вопреки закону целесообразности.

В частности, необходимо отменить следующие недопустимые явления:

а) Места не всегда точно придерживаются установленного порядка закрытия домов культа.

Последние могут быть закрываемы лишь в случаях, точно указанных в циркулярном письме ВУЦИК за № 131 от 14.08.1924 г.² и циркуляре НКВД за № 128 от 26.08.1924 г.³, т.е.

Всякое закрытие домов культа временных или постоянных всех группировок и течений без различия может совершаться в следующих случаях, которые должны быть точно указанными в предоставляемых на утверждение Президиума ВУЦИКа протокольных постановлениях Президиума Губисполкома:

1) При наличии серьезной государственной или общественной необходимости в помещении и при этом, если указанная мера отвечает выраженному в постановлениях общих собраний желанию большинства трудящихся данного населенного пункта, принадлежащих к данному культу и если верующие, удовлетворяющие свои религиозные потребности в предположенном к закрытию здании культа, будут иметь полную возможность удовлетворять их в другом молитвенном здании того же культа или течения. Однако, в таких случаях необходимо всякий раз проверять, не может ли государственная или общественная необходимость в помещении быть удовлетворена иным путем.

2) При отсутствии или недостаточном количестве верующих (циркуляр НКВД № 390 от 05.10.1923 г.⁴), желающих взять здание культа по договору.

3) Когда функционирование здания культа по его ветхости, установленной актом технического осмотра здания особой комиссией может угрожать общественной безопасности.

В сельских местностях, где молитвенными домами пользуется преимущественно крестьянское население, необходимо категорически воздержаться от закрытия их, за исключением случаев, предусмотренных в п. 3-ем настоящего циркулярного письма.

Закрытие здания культа ни в коем случае не может производиться до получения на месте утверждения Президиума ВУЦИКа соответствующего постановления Президиума Губисполкома.

В случае утверждения Президиумом ВУЦИКа постановления ГИКа о закрытии того или иного молитвенного здания, Админотдел Губисполкома во избежание грубых приемов при ликвидации его обязан послать на место опытного товарища, на ответственность которого должно

быть возложено правильное проведение этого постановления в жизнь.

Между тем, в отдельных случаях (закрытие молитвенного дома евангельских христиан-баптистов в с. Перекопе Харьковского округа и губернии, закрытие православной церкви в с. Ново-Алексеевке Мариупольского округа Донецкой губернии, закрытие еврейских молитвенных домов по гор. Киеву) здания культа были закрыты вопреки указанному и без всякой в том настоятельной необходимости.

б) Изъятие предметов, имеющих особое культовое значение, например: антиминс, престол, сосуды и т.д. производилось и производится во многих местах в форме, оскорбляющей чувства верующих, как-то: со вхождением в храм в головных уборах, курением при этом табаку, прикосновении и насильное изъятие предметов, имеющих особое посвящение и несоответственное использование указанных предметов без настоятельной в том необходимости.

Между тем, предметы, специально освященные и имеющие для верующих особое культовое значение, например: антиминс, сосуды, хоругва, иконы и т.д. не могут быть изъяты для клубов, театров и проч., а должны изыматься из молитвенных зданий самими верующими для передачи по описи в соседнее здание того же культа, в случае желанья на то верующих, или в соответствующую хранилища УССР (примечание к ст. 1 циркулярного письма ВУЦИКа № 131 от 14.08.1924 г.) при отсутствии такового желанья.

в) Следует так же отметить частую неосновательность расторжения договора на молитвенные здания. По общему правилу расторжение договоров допустимо лишь в случаях:

1) Невыполнения условий договора (не ремонт храма, не уплата страховки, местных сборов и пр.) при непременно условии заблаговременного предупреждения верующих о последствиях этого.

2) За контрреволюционные действия лиц, подписавших договор на молитвенные здания.

После расторжения договора в том и другом случае необходимо немедленно заключить новый договор с другими уполномоченными того же религиозного общества, или передать молитвенное здание и имущество другому религиозному обществу.

Во всяком случае расторжение договора не должно влечь за собой механического лишения верующих права или возможности пользоваться храмом, т.к. круг лиц, пользующихся им, несомненно шире лиц, нарушивших договор, или виновных в преступных деяниях.

г) В вопросах распределения молитвенных помещений между различными течениями верующих, так же не всегда соблюдается равное отношение к ним, что создает как бы привилегированное положение одних перед другими.

Особенно не следует допускать действий и выражений, которое давали бы основания заключать, что какой-либо группировке или течению оказывается предпочтение, как это в ряде случаев имело место в практике некоторых губерний.

При необходимости, в целях удовлетворения всех религиозных течений зданиями культа, передачи какого-нибудь из них в совместное пользование двум группировкам одного и того же культа, надлежит учитывать взаимное согласие на то общин и технические условия молитвенного здания, передавая в совместное пользование церкви с несколькими престолами или этажами.

д) Устройство молитвенных собраний, на которых совершаются отправления культа и провознесение во время его проповедей чисто религиозного характера в зданиях, исключительно предназначенных для богослужбных целей, а равно совершение тех или иных религиозных обрядов, обслуживающих данную семью (молебны, панихиды, предпраздничные молитвы служителей культа и проч.) как в этих зданиях, так и в домах верующих, допускаются беспрепятственно без особого всякий раз разрешения. Точно так же допускаются беспрепятственно без особого всякий раз

разрешения молитвенные собрания верующих одного и того же культа, объединенных в районные религиозные общества (сектантские объединения и объединения из лиц, принадлежащих к национальным меньшинствам) в определенных специально для молитвенных целей, снятых или отведенных верующими помещениях, как в районном центре области, так и по месту жительства его членов, с уведомлением местного исполкома о всякой перемене места и времени таких собраний. Малочисленные религиозные объединения (сектантские и из нац. меньшинств) не имеющие возможности из-за отсутствия в районе единоверцев объединятся в районные религиозные общества могут устраивать свои молитвенные собрания и в частных домах, и квартирах своих членов, но каждый раз с уведомлением местного исполкома о времени и месте собрания. Малое количество верующих не может служить основанием к запрещению таких собраний. Публичные религиозные церемонии, т.е. религиозные обряды, совершающиеся под открытым небом на улицах, площадях, на берегах рек и пр. (крестные ходы, ношение икон, обряды крещения у евангелистов и адвентистов и пр.) так же не должны встречать препятствий в распоряжениях местной власти, поскольку они не нарушают общественного порядка, с предварительного каждый раз разрешения местного Исполкома (ст. 48 Инструкции НКЮ от 10.11. с.г.⁵). Запрещение на совершение этих обрядов может иметь место только в случае эпидемий, развития бандитизма и каждый раз должно ясно и понятно для всех мотивироваться. Подаваемые в местный Исполком заявления с уведомлением о времени и месте молитвенных собраний оплате и канцелярским сборам не подлежат.

е) При сдаче по договору церковных зданий (церковные сторожки, находящиеся внутри ограды и служащие для жилья сторожа, а равно и подвалы, находящиеся под зданием культа и связанные с его обслуживанием, надлежит обязательно сдавать верующим вместе с молитвенным зданием, так как в противном случае верующие будут лишены возможности выполнять условия договора по охране и обслуживанию здания (циркуляр № 175 НКВД от 15.11.1924 г.⁶).

ж) В отношении бывших церковных домов следует руководиться ниже следующим: бывшие церковные дома находятся в ведении органов коммунального хозяйства (циркуляр НКВД № 108 от 11.08.1924 г.⁷) и могут быть использованы для общественных или государственных целей. Религиозные общества могут иметь их в своем пользовании на основании платного арендного договора с соответствующим отделом колхоза: выселение из этих домов служителей культа может производиться только по истечении срока договора, если таковой имелся, и при условии предоставления выселяемому другого помещения на общих со всеми гражданами основаниях. Местный Исполком (по колхозу) обязан поддерживать национализированные дома своевременным ремонтом в исправном виде.

з) В отношении посещения лицами, не достигшими 18-ти летнего возраста, молитвенных собраний необходимо соблюдать следующее: лица, не достигшие 18-ти летнего возраста, не могут посещать таких собраний, которые имеют специальной целью преподавание религии, в частности миссионерских собраний. Не допускается образование при религиозных обществах так же специально юношеских и детских религиозных кружков. Но посещение малолетними (до 18-ти летнего возраста) обычных молитвенных собраний, на которых совершаются отправления культа и произнесение тесно связанных с ним проповедей, а равно и совершение ими тех или иных религиозных обрядов, должно быть допускаемо беспрепятственно (циркуляр № 6 от 07.01.1924 г.⁸).

и) Особо важно отметить, совершенную недопустимость вмешательства административных органов во внутреннюю деятельность религиозных обществ. В этих случаях не следует допускать мер, имеющих характер навязывания религиозному обществу тех или иных служителей культа, участия в выборах уполномоченных общества, дачи уполномоченным особых инструкций и т.п.

к) Ввиду различных требований, предъявляемых при регистрации уставов религиозных обществ надлежит принять к точному руководству следующее:

При регистрации уставов религиозных обществ, требуется:

1) Заверка нотариальным порядком (нотариусом, нарсудьей или РИКом) 50 подписей учредителей общества на подаваемом ими заявлении о регистрации (инструкция пред. РИКом от 15.10.1924 г.⁹).

2) Простой гербовый сбор 2-го разряда в 1 руб. на заявлении (разъяснение НКЮ № 4145041 от 28.08.1924 г.¹⁰).

3) Плата за публикацию в губернском официальном органе регистрации общества (ст. 18 постановления ВУЦИКа от 01.11.1924 г.¹¹).

4) Простой гербовый сбор 2-го разряда в 1 руб. на экземпляре зарегистрированного устава, с учинением на нем разрешительной (регистрационной) подписи, который выдается губ. учреждениям.

Никаких иных сборов при регистрации устава религиозных обществ законом не предусмотрено и не должно быть взимаемо.

При заключении договоров, заверки подписей на нем не требуется (инструкция НКВД пред. РИКом от 15.10.1924 г.).

Не следует так же в отношении дел, связанных с исполнением религиозных обрядов, предъявлять также формальные требования, которые оказываются серьезным препятствием к выполнению религиозных обрядов. Сюда относятся требования заверки нотариальным порядком подписей на самом уставе и договоре, сюда относятся так же требования от каждого гражданина подачи оплаченного гербовым сбором заявления о желании совершения того или иного обряда.

Такие требования основания в законе не имеют и истолковываются верующими, как намеренная волокита.

Равным образом, не следует применять к общинам требования выписки различных газет и журналов, при чем иногда эти требования носят характер враждебной демонстрации, например выписки «Безбожника», сбор на усиление антирелигиозной пропаганды и проч.

л) В отношении сборов и налогов на культовые имущества, а так же и на служителей культа, ввиду той же разнообразной практики на местах, следует иметь ввиду, что лишь нижеуказанные налоги и сборы установлены законом:

1) Страхование молитвенных зданий, при чем обязательному страхованию подлежат не только само молитвенное здание, но и находящееся в нем культовые имущества (ст. 20 инструкции НКЮ и НКВД 1920 г.¹² и п. 2 договора).

2) Местный сбор со строений (взимаемый только в городах и городских поселениях), в размере 1/4 % со стоимости молитвенного здания в год (циркуляр НКФ СССР от 03.09.1923 г. и 19.01.1924 г.¹³).

3) Арендная плата за земельный участок внутри церковных оград (в городах и городских поселениях) взимается по ставкам, принятым в данном городском поселении для частновладельческих усадебных земель (инструкция НКФ СССР от 15.09.1923 г.¹⁴).

Служители культа подлежат следующим налогам:

1) подоходно-поимущественному, который уплачивают, как лица свободных профессий (ст. 6 положения о государственном подоходно – поимущественном налоге от 13.11.1923 г.¹⁵);

2) единому сельско-хозяйственному налогу, если они занимаются сельским хозяйством;

3) единовременным налогам, устанавливаемым в общем порядке, например, в пользу голодающих.

Подоходно – поимущественный не взимается с тех служителей культа, которые не получают за свою службу от общин ни какого постоянного вознаграждения (разъяснение НКФ от 23.08.1924 г. № 32606¹⁶).

В отношении сборов, производимых религиозными обществами, необходимо иметь ввиду, что сборы во время молитвенных собраний внутри здания культа, производится общинами беспрепятственно, сборы вне молитвенных зданий в пределах данного прихода, и лишь с членов данного религиозного общества, допускаются, с письменного каждый раз разрешения местного исполкома, на покрытие расходов, связанных с содержанием молитвенного здания и культового имущества, как-то: на ремонт храма, уплату страховки, сбора со строений. Сбор добровольных пожертвований самими служителями культа при исполнении ими тех или иных обрядов (в том числе и молитв по домам верующих перед Рождеством и Пасхой) производится беспрепятственно.

н) Наконец, не имеется законных оснований к запрещению постройки новых молитвенных зданий.

Постройка новых молитвенных зданий культа и достройка неоконченных допускается беспрепятственно с соблюдением общих для возведения сооружений техническо-строительных правил (ст. 31 инструкции НКФ от 10.11.1923 г.¹⁷). По окончании сооружения, здание культа поступает в ведение государства и сдается верующим на общих, установленных для передачи зданий культа, основаниях (ст. 15 декрета от 22.01.1919 г.). Молитвенные собрания в тех зданиях, а равно совершение тех или иных религиозных обрядов, допускаются беспрепятственно.

Выполнение всего вышеизложенного и особо внимательное наблюдение за недопущением в своих действиях и в действиях нижестоящих органов мер, могущих привести к оскорблению религиозного чувства верующих, приведет к тому, что будут избегнуты случаи возбуждения верующих на религиозной почве, сократится возможность для работы среди сельских масс различных темных элементов, сеющих религиозные предрассудки, что несомненно ускорит освобождение трудящихся от них.

Выполнение нижеизложенного несколько, однако, не должно отвлекать внимание от другой цели – отделение церкви от государства – пресечения возможности использовать религию и церковь в интересах сохранения классового строя (ст. 23 Конституция УССР) и ослаблять бдительность в смысле наблюдения за тем, что бы церковь и религиозные общества не обратили религию в оружие контрреволюции.

Подчеркивая всю необходимость умелого и осторожного подхода к разрешению на практике вопросов об отделении церкви от государства, я полагаю необходимым, чтобы эта работа была сосредоточена в руках опытных и ответственных товарищей.

Народный комиссар
Внутренних дел

[підпис]

БАЛИЦКИЙ

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 17, оп.1, спр.74, арк. 37– 40 зв. Оригінал. Машинопис.

1. **Балицкий Всеволод Аполлонович** (1892-1937) – народився у м. Верхньодніпровськ Катеринославської губернії (нині Дніпропетровської обл.) у родині службовця. Член РСДРП(м)

у 1913 – 1915 рр., член Компартії з 1915 р. У 1912 – 1915 рр. навчався на юридичному факультеті Московського університету (не закінчив). У 1915 р. закінчив Тифліську школу прапорщиків. З 1915 р. – на службі в армії. У лютому 1917 р. – обраний головою полкового комітету 114-го запасного полку Кавказького фронту. З жовтня 1917 р. – заступник голови, голова Ради солдатських депутатів (Тавріз, Персія). З 1918 р. – на нелегальній роботі в Грузії, заарештовувався грузинським урядом. У грудні 1918 р. – введений до складу колегії Всеукраїнської ЧК (ВУЧК). У 1919 р. – завідувач секретаріату ВУЧК, у вересні 1919 р. – голова ВУЧК у м. Гомель. У вересні – жовтні 1919 р. – голова ревтрибуналу Гомельського укріпрайону. У жовтні 1919 р. – голова Української організаційної комісії, по-літінспектор ВЧК. З листопада 1919 р. – голова Волинської, з грудня 1919 р. – Київської губЧК і одночасно повпред ВЧК по Правобережній Україні. У 1920 р. – виконуючий обов'язки начальника тилу і голова трибуналу Південно-західного фронту, член колегії НКВД УСРР. У 1920-1921 рр. – заступник голови Центрального управління надзвичайних комісій. З квітня 1921 р. до березня 1922 рр. – заступник голови ВУЧК і командувач військами ВУЧК. З липня 1922 р. – заступник голови, з вересня 1923 р. по червень 1931 р. – голова ГПУ УСРР і одночасно повпред ГПУ-ОГПУ СРСР в УСРР, а в березні 1924 р. — листопаді 1930 р. – нарком внутрішніх справ УСРР. Від вересня 1930 р. член ЦКК ВКП(б). З 31 липня 1931 р. до 10 липня 1934 р. – заступник голови ОГПУ СРСР. У 1932 р. – очолив комісію з введення паспортів, приводом стала «необхідність вичистити великі міста від зайвих і антигромадських елементів». У листопаді 1932 р. направлений особливоуповноваженим ОГПУ СРСР в УСРР, де в цей час лютував голод, із завданням «безумовно виконати план хлібозаготівель». З 21 лютого 1933 р. – повноважний представник ОГПУ в УСРР і голова ГПУ УСРР, з 15 липня 1934 р. – нарком внутрішніх справ УСРР. З 1934 р. – член ЦК ВКП(б). 11 травня 1937 р. переведений начальником Далекосхідного УНКВД СРСР. 7 липня 1937 р. заарештований і виключений з партії. 27 листопада 1937 р. «в особливому порядку» засуджений до страти. Розстріляний. Не реабілітований. Див.: *Петров Н.В., Скоркин К.В. Кто руководил НКВД, 1934 – 1941: Справочник / Общество «Мемориал», РГАСПИ, ГАРФ; Под. Н.Г. Охотина и А.Б. Рогинского. – М.: Звенья, 1999. – С.99 –100.*

2. Не публікується.
3. Не публікується.
4. Не публікується.
5. Не публікується.
6. Не публікується.
7. Не публікується.
8. Не публікується.
9. Не публікується.
10. Не публікується.
11. Не публікується.
12. Не публікується.
13. Не публікується.
14. Не публікується.
15. Не публікується.
16. Не публікується.
17. Не публікується.

[1925 р.]

Совершенно секретно

Всем окружным антирелигиозным комиссиям

В целях разложения тихоновщины и липковщины, как группировок, проводящих антисоветскую работу, в начале сего года была начата подготовительная работа к созданию новой церковной группировки. Эта группировка должна иметь те преимущества, которые выдвигают тихоновцы и липковцы. Таким образом, чтобы эта группировка могла успешно бороться с тихоновщиной, епископы, возглавляющие ее, должны быть «строго каноничны» с точки зрения верующих масс, кроме того, для борьбы же с липковцами, играющими на шовинизме украинцев, эта группировка должна возглавляться украинцами; для этого она должна стать на путь автокефалии Украинской церкви и украинизации богослужения.

После проведения подготовленной работы сторонниками такого церковного направления оказалось 5 епископов, а именно:

Архиепископ Иоаникий, объединяет Харьковскую, Екатеринославскую и Донецкую епархии, епископ Павел Погорилко (Подolie), епископ Сергей Лабунцев (Золотоноша), Сергей Иванович (Сновск Черниговской губернии), Феофил Булдовский (Лубны).

Все эти епископы занялись подготовкой своих верующих и духовенства, и в начале июня сего года удалось закрепить проделанную работу на соборе епископов Украины, состоявшемся в г. Лубнах Полтавской губернии.

На этом соборе присутствовали все вышеназванные епископы и делегаты от духовенства и мирян.

Канонический собор обосновывает свою линию таким образом:

Согласно постановления Всероссийского Поместного собора 1918 года Украинская церковь получила автономию и руководящим церковным органом на Украине должен быть «Священный собор православных епископов Украины» (см. деяния Всероссийского собора 1917–1918 гг.¹)

Экзархом Украины Киевским митрополитом Михаилом Ермаковым был созван в 1922 году собор епископов Украины, на котором было решено вступить на путь автокефалии. Патриарх Тихон в своей грамоте № 145 от 24/III-24 г.² говорит об украинской церкви, как о ставшей на путь автокефалии. Собор же 1922 года всеми православными течениями на Украине признается вполне каноничным, но деятельность его не продолжена, так как митрополит Михаил находится в ссылке, другие же епископы даже не признают автономии, а всецело подчиняются Москве, посему Лубненский собор, имея каноническую преемственность, является вполне законным и считает излишним входить в какие-либо переговоры с митрополитом Крутицким о разрешении созыва его.

Отношение к другим церковным группировкам собор определил так:

- 1) бороться с тихоновцами и липковцами;
- 2) к обновленцам относиться лояльно.

Собор резко осудил деятельность епископов, эмигрировавших в заграничу, и отказался признать их притязания на Украинские кафедры.

Становясь на путь активной лояльности по отношению к Советской власти, собор признал

недопустимым ведение антисоветской, контрреволюционной или иной политической работы руководителями церкви и духовенства.

Отношение свое к патриаршему местоблюстителю митрополиту Петру собор определил так: ввиду того, что митрополит Петр возглавляет автокефальную Российскую церковь, а собор является главой Украинской автокефальной церкви, распоряжения Петра Крутицкого не признавать и им не подчиняться. Епископ Феофил и Сергей Лабунцев, который получил от митрополита Петра отношение, находятся вне пределов патриаршей московской власти и суду ее не подлежат.

Собор признал необходимым проведение украинизации богослужения и, если верующие будут настаивать на служении на славянском языке, то разрешил таковое допускать, но считать, как исключение из общего правила.

Исполнительным органом собора является президиум в составе председателя, его 2-х заместителей и 1-го кооптированного секретаря. Председатель живет в Харькове, хотя он не был Харьковским епархиальным архиереем, и носит титул архиепископа всея Украины.

В состав президиума вошли:

1. Председатель – епископ Павел Погорилко.
2. Первый заместитель – архиепископ Иоаникий Соколовский.
3. Второй заместитель – Феофил Булдовский.

В данный момент имеется до 2000 приходов, исключительно бывших тихоновских, признавших собор епископов за канонический высший церковный орган на Украине.

Таким образом, соотношение сил между различными церковными группировками благодаря этому изменилось и в приблизительных цифрах оно таково:

Прежде:

Тихоновцы	–	5 056
Обновленцы	–	2 928
Липковцы	–	1 600

Теперь:

Тихоновцы	–	3 056
Обновленцы	–	2 928
Липковцы	–	1 600
Собор епископов	–	2 000

Группировка «Собор епископов Украины» с политической стороны является левым крылом тихоновщины, так как она стала на путь активной лояльности в отношении Советской власти³.

Секретарь Комиссии

ВИКТОРИЯ⁴

Держархів Чернігівської області, ф. П-8477, оп.3, спр.294, арк.78-79. Завірена копія. Машинопис.

1. Не публікується.

2. Не публікується.

3. Невдовзі нове угруповання отримало назву «Українська соборно-єпископська церква». Її очолив єпископ Павло (Погорілко) з титулом «архієпископа всієї України», перший заступник – архієпископ Іоанікій (Сколовський), другий – єпископ Феофіл (Булдовський). Органи ГПУ УСРР матеріально та організаційно підтримували «УСЄЦ», сподіваючись використати розкольників у боротьбі з «тихонівцями» та «липківцями» і спрямувати релігійні настрої населення у «вигідний

для радянської влади бік». Наприкінці 1927 р. Булдовський скликав чергову «сесію собору єпископів України» у Лубнах. На ній він був обраний головою і рукоположений в сан архієпископа. Але чекісти переконалися у неефективності «лубенського розколу» у боротьбі з Православною церквою. В 1933 р. Булдовський переїхав до Луганська, де мав прихильність віруючих. В 1941 р. після окупації УРСР окремі приходи Полтавської, Харківської, Воронежської, Курської та Сумської областей визнали Феофіла (Булдовського) «першоієрархом», який оголосив себе «митрополитом Харківським». Однак, в липні 1942 р. Феофіл приєднався до УАПЦ. *Див. докладніше: Лубенський раскол и «иоанникиевщина» в документах Патриаршей канцелярии // Вестник православной истории. – 2008. – № 1 (9) – С.56 – 84.*

4. Так в тексті.

№ 25

Циркуляр ЦК КП(б)У про релігійний рух в УСРР

23 травня 1925 р.

1. Религиозное движение

Для правильной постановки антирелигиозной пропаганды необходим учет религиозного движения, знакомство с религиозной обстановкой и изменениями внутри отдельных религиозных и церковных группировок. Современная религиозная обстановка характерна сложностью отношений и оформлением через религиозные организации мелкобуржуазной идеологии, приспособлением религиозных организаций к интересам и запросам масс путем изменений методов и форм работы.

Религиозная обстановка на Украине определяется развалом прежней единой церковной организации, резкой враждой между церковными группировками и значительным организационным укреплением протестантской, католической религии и сектантства.

Религиозное движение на Украине развивается по двум линиям: во-первых, рационализация, упрощение религии (отбрасывание слишком устарелых и идущих вразрез с современной наукой и культурой обрядов и догматов), приспособление ее к новым интересам и запросам масс и, во-вторых, по линии возвращения религии к самым худшим методам и формам влияния на массы для ведения под религиозным флагом активной политической работы. Через организацию «чудес», «обновлений», «тайных вечерь» создание мистических сект, вплоть до применения сожжений, убийств и т. д.

Этот раздел религиозного движения на две основные части проливает свет на социальную сущность двух видов религиозного движения. Рационализированное православие, сектантство и частично обновленчество, охватывает вновь выросшие мелкобуржуазные слои деревни и города, и характеризует оформление мелкобуржуазной идеологии в условиях советской действительности. Другой вид религиозного движения – тихоновщина и мистическое сектантство является формой влияния помещичьих старорежимных групп и отдельных групп нэпманов на обнищавшее городское мещанство и отсталые слои сельского населения. В этом смысле тихоновщина и мистическое сектантство могут быть названы «религиозным фашизмом». Тихоновщина и мистическое сектантство путем «религиозного фашизма» пытаются использовать церковные организации для проведения широкой политической работы против Соввласти через организацию масс и повышение религиозных настроений.

Вместо прежней православной церкви на Украине имеются четыре основных церковных

группировки: тихоновская, обновленческая, автокефальная и Діяльна Христова Церква. Борьба между ними принимает резкий характер, идет по линии захвата храмов, влияния на верующих, приводит часто к избиениям и дракам. Вражда ослабляет, дезорганизует церковные организации и дискредитирует духовенство.

Тихоновская церковная группировка объединяет 5 463 общины – 4 819 627 человек. Тихоновцы принимают активное участие в религиозном движении, проводят тайные собрания, участвуют в организации чудес и проводят значительную политическую работу. Обнаружение церковных ценностей в Лавре несколько ослабило активность тихоновщины и привело к изменению отношения тихоновского духовенства к патриарху – в смысле порицания его. В настоящее время заметно повышение активности тихоновского духовенства по вопросу о легализации тихоновских общин, при этом, почти все свои требования к власти тихоновцы предъявляют через верующих и церковные советы, замаскировывая свое активное участие в требованиях.

Раскол автокефалии на две группировки: ВПЦР¹ и ДХЦР² – наметился еще с 1923 года. ВПЦР составляет правую группировку автокефальной церкви, насчитывая до 1 600 приходов. Руководящая верхушка ВПЦР проводит значительную политическую работу. Политически автокефальная церковь представляет шовинистически-петлюровскую организацию, в смысле руководящего состава духовенства, ориентирующуюся на Петлюру и на соединение Украинской Народной Республики, ведущую значительную антисоветскую работу. В последнее время в отдельных группах ВПЦР заметно проявление внешней лояльности по отношению к Советской власти, причем эта лояльность определяется желанием получить легализацию церковных управлений. Организационно ВПЦР значительно укрепилась, хотя влияние ее преимущественно на Правобережьи (Киев, Волынь, Подолия, Чернигов) имеется и там она пользуется поддержкой кулацких слоев сельского населения. «Діяльна Христова Церква» организована в 1924 г³, насчитывает сейчас до 256 общин. Организационно находится в рядах автокефалии, хотя, одновременно, постановлениям ВПЦР не подчиняется. Политически – большим влиянием не пользуется и самостоятельной роли не играет. Она составляет левое крыло автокефальной церкви.

Обновленческая церковь пытается рационализироваться, т. е. приспособиться к новым запросам масс, политически безвредна. В религиозном движении, в смысле связи с «чудесами», участия не принимает, хотя в ряде губерний пытается развернуть широкую пропагандистскую работу, главным образом, в борьбе с тихоновщиной за влияние на массы. В последнее время в ряде губерний (Киев, Волынь) замечен переход к обновленцам отдельных тихоновских общин с кулацким составом. Имеется тенденция и кулацкого сельского населения к переходу в обновленчество. Обновленцы выпускают свой журнал «Голос Православной Украины», всего общин насчитывают 2 200 и 1 200 000 человек.

Для нацменьшинств церковь и религия еще до сих пор остаются существенными факторами общественной жизни. Среди нацменьшинств церковные организации обеспечивают себе исключительное влияние. Одновременно с этим, в отличие от православия, католическая и лютеранская церковь сохранили свой авторитет и организационное единство. Костел и лютеранская церковь довольно прочно связаны с сельским населением, пользуются влиянием на него, так что не нуждаются в организации «чудес», «обновлений» и т. п. экстраординарных мер, принимаемых православием для повышения религиозного настроения населения. Но в политическом отношении между костелом и лютеранской церковью имеются некоторое различие: католический костел тесно связан с польским правительством, часть ксендзов на Украине назначается Луцким епископом, который дает указания, директивы и деньги для работы польских ксендзов на Украине. Выступления Федуковича и Шоновича с осуждением польского правительства вызвали раскол среди

верующих католиков и духовенства по вопросу об отделении костела в Польше. Отдельными группами католического духовенства выдвигается вопрос о создании викариата на Украине, подчиненного папе. Католический костел на Украине объединяет верующих разных национальностей: поляков, немцев, украинцев. Католическое духовенство, связанное с украинским и немецким населением, резко выступает против политической работы духовенства, подчиненного Польше. Лютеранская церковь значительно укрепилась. В последнее время она организовала синод, проводит периодически совещания лютеранских церковных общин, пасторов и кистеров. Имевшее место сектантское движение ослабло. В общинах устанавливается твердая дисциплина, проводится кампания по выявлению физиономии каждого члена общества, причем членам общины воспрещается участвовать в советах, общественной жизни и т. д.

Особое положение на Украине занимает синагога. Насчитывается 1 242 общины и 443 333 человек. Синагога большим влиянием на Украине в пролетарских слоях не пользуется. Сохранила еще только свой авторитет в местечках среди мешанского населения. В конце 1924 года в синагоге было заметно оживление со стороны еврейской общественности сионистов, которые пытались поддерживать иудейскую религию и синагогу путем организации клубов и культурных развлечений в храмах. Но эта попытка потерпела неудачу. В настоящее время синагога ничем себя не проявляет.

Рост сектантства имел место в [19]21, [19]22 и [19]23 гг., причем отдельные общины возросли в 3–4 раза. В настоящее время сектантство организационно значительно укрепилось. В ряде сект введено твердое членство, дисциплина и даже в кое-каких общинах проводится проверка состава. Развернута широкая работа проповедничества, объезды общин, создаются кружки, проводятся беседы. Особое внимание обращают на привлечение в общины молодежи. Захват молодежи под свое влияние – один из основных лозунгов сектантства. Руководящая роль в сектантских группировках принадлежит кулацкому и середняцкому слою. Общины пытаются экономически укрепиться путем получения льгот, приобретения мельниц, маслобоек и т. д. Вопросы о воинской повинности и налогах не являются в последнее время актуальными и спорными. Большинство сектантских группировок примирилось с постановлением власти по этим вопросам. Основной вопрос, какой сейчас выдвигается внутри сект, – есть отказ от участия в общественной советской жизни, изоляция сект от влияния Советской власти. Руководители сектантства стремятся полностью подчинить сектантскую массу своим интересам, ведя антисоветскую пропаганду и восстанавливая секту против мероприятий власти. На этой почве имеется ряд процессов, характеризующих состояние отдельных сект и общин на Украине. Целый ряд общин (малеванцы⁴, евангелисты и баптисты) раскололись по вопросу об отношении к Советской власти и отказались подчиняться влиянию руководителей. Руководители сектантства принимают все меры для сохранения единства внутри общин. Через сектантство оформляется идеология мелкобуржуазных слоев сельского населения. Всего сектантов общин имеется до 2 000. Общее количество сектантов равно 250 тысячам (сект больше двадцати).

Меннониты – секта, объединяющая немецкое население колоний. Меннониты являются замкнутой религиозной организацией: они не вербуют новых членов, но строго следят, чтобы не было никаких отклонений от религии. Меннонитские проповедники широко используют для политических целей недовольство немецкого населения, вытекающее из ухудшения экономического положения в связи с недородом и высоким сельскохозяйственным налогом. Руководители меннонитов ведут кампанию за эмиграцию из России в Америку. Систематически проводят объезд общин, собирают деньги и организуют выезды за границу. Руководители меннонитов извращают принципы и законы Соввласти по отношению к церкви и религии, растолковывая законы об отделении церкви от государства, как религиозное гонение.

На Украине заметен рост, так называемого, хлыстовского сектантства⁵. Отличие его от рационалистического в методах воздействия на массы, во внутренней организации. Политически хлыстовское сектантство враждебно Советской власти. Организационно оно построено по строгой иерархии, имеет проповедников, организаторов, агитаторов, Христов, богородиц, богов, по чьим именам обыкновенно строится секта.

Мистическое сектантство имеет влияние, главным образом, в районах пограничных. Оно имеет связь с заграничными контрреволюционными организациями, политически враждебно Соввласти. Руководители его ведут активную антисоветскую работу (материалы «чудес», процесс Корнея). Руководителями мистического сектантства на селах является кулацкий элемент, связанный с тихоновским духовенством и монахами.

Тихоновщина и мистическое сектантство прибегают к самым разнообразным формам и методам влияния на массы, при этом эти формы и методы углубляются и усовершенствуются. Одной из основных форм является организация «чудес». Имевшие место на Украине «чудеса» и «обновления» имели необычайное влияние на массы. Всего зарегистрировано до 3 000 «чудес», причем большая часть «чудес» осталась не зарегистрированной. По характеру и качеству «чудеса» были: обновлений – 450 случаев (обновлений куполов, крестов, криниц), 450 случаев обновления икон. Постановка крестов и крестоношений – 1 156 случаев, при этом в отдельных местах устанавливалось до 30 000 крестов по 10 пудов каждый. Прошло по Украине «чудо» от Черниговской губернии до Черного моря – хождение вдов с калекими. Обнаружено 7 случаев передачи калачей. Хождение детей с религиозной проповедью, слухи о нахождении мощей, святые кринички, онемение девицы, появление божьей матери, плачущие вербы, гроб господень (плавающий). Чудеса пережили несколько стадий развития от простейшей формы обновления икон и куполов через установку крестов и передвижение куличей перешли к устройству кружков, организации ячеек для распространения легенд о чудесах.

Чудеса делятся на несколько типов по масштабу своего влияния: местные, окружные, губернские, всеукраинские. Количество принимавших участие в чудесах подсчитать почти невозможно. Во всяком случае, в отдельных крупных чудесах принимали участие до миллиона двухсот тысяч человек (Калиновское чудо, Степашки и Есафатова долина). Чудеса организуются враждебно настроенными к Советской власти организациями (тихоновщиной и мистическим сектантством). Через эту форму религиозного влияния проводится широкая политическая работа. Поэтому лозунги, связанные с чудесами, очень гибки и могут быть самыми разнообразными способами истолкованы («Чудеса – кара божья»), 17 калачей – 17-й год. Служение молебна Романовым (пришли времена красных драконов, необходимо убивать молодежь, – сожжение).

На Украине имеется 43 900 религиозных общин, которые объединяют 7 465 040 человек. Храмов – 8 000, закрытых храмов – 950, проповедников 30 000. Содержание сельского духовенства и храмов на селах обходится 13 900 000 руб. (по официальным материалам). Фактически содержание сельского духовенства обходится до 35 000 000 руб. До революции содержание сельского духовенства и монастырей равнялось 51 000 000 руб. За два последних года от сана отреклось 1 200 священнослужителей.

Существующая в настоящее время вражда между церковными группировками ярко выявляет различные тенденции развития отдельных церковных организаций и сектантства. При этом отличие их, как в социальной базе, на которую они опираются и которой в своем движении питаются, так и формах и методах воздействия на массы.

Религиозные организации и сектантство являются в современных условиях единственной легальной формой организации масс и через них оформляется идеология мелкой буржуазии.

В основном религиозное движение на Украине развивается по линиям: один вид (тихоновщина и мистическое сектантство) есть форма борьбы враждебно настроенных к Советской власти слоев, использующих для политической работы религиозные и церковные организации. Другой вид религиозного движения – рационализация характеризует приспособление православия (рационалистические секты, частично — обновленчество к запросам, интересам масс).

За последнее время оба вида религиозного движения (рационализация и религиозный фашизм) достигли значительных результатов в смысле усовершенствования методов и форм работы. Для усиления своего влияния тихоновщина и мистическое сектантство прибегают к варварским способам и методам работы (чудеса, обновления и т. д.) в то время как рационалистическое сектантство и обновленчество пытается организационно оформиться, создать крепкие ячейки, развернуть проповедническую работу. Интересно отметить, что в поисках лучших методов религиозные организации приступают к изучению постановки антирелигиозной пропаганды на своих съездах и совещаниях.

Для ведения антирелигиозной пропаганды необходим точный учет состояния религиозного движения в каждой губернии и округе. Необходимо изучить религиозное движение, выявить внутренние процессы, причины повышения религиозных настроений масс, необходим учет составов религиозных группировок, тенденций роста и т. д.

Изучение религиозного движения особенно остро ощущается и потому, что под религиозными лозунгами и через религиозные организации проводится политическая работа против Советской власти.

Задача партийных комитетов – приступить к изучению религиозного движения, выяснить состояние церковных и сектантских организаций, формы и методы их влияния на массы. Необходимо учесть не только количественный состав религиозных организаций, но и их состав внутренний.

Держархів Чернігівської області, ф. П-8477, оп.3, спр.358, арк.12-14. Копія. Машинопис.

1. Йдеться про Всеукраїнську православну церковну раду (ВПЦР, ВУПЦР) – тимчасовий керівний орган УПЦ. Створена на початку грудня 1917 р. організаційним комітетом зі скликання Всеукраїнського церковного собору. Діяла при Софійському соборі у м. Київ. До складу Ради входили представники духовенства та вірних зі всієї України. Очолювали ВУПЦР архієпископ Олесій Дородницький і протоієрей Василь Липківський. ВПЦР рішуче виступала за автокефалію Української Церкви від Москви й скликала Всеукраїнський Церковний Собор на початку 1918 р. в Києві. Собор виступив за створення незалежної від Московського патріархату української церкви. Однак, 19 січня робота Собору перервалася наступом більшовиків на Київ. У березні 1919 р. було відновлено роботу Всеукраїнської церковної ради. Головою Ради обрали мирянина М. Мороза, а до секретаріату – І. Тарасенка. Серед головних натхненників Всеукраїнської церковної ради були Василь Липківський, Нестор Шараївський. ВПЦР звертала особливу увагу на українізацію парафій і богослужіння. Перша Служба Божа українською мовою у Києві в Миколаївському Соборі на Печерську відбулася 9 травня 1919 р. 10 липня почалися україномовні богослужіння в Софії Київській. Заходами ВПЦР у 1920 р. у Києві була проголошена автокефалія й у 1921 р. скликано Собор,

на якому поставлено ієрархію УАПЦ. У 1928 р. президія ВПЦР складалася з голови протоієрея Л. Юнакова й членів: архієпископ І. Оксіюк, митрополит М. Борецький, архієпископ К. Малюшкевич, о. М. Грушевський, о. Я. Чулаївський, протоієрей Л. Карпов, В. Чехівський, С. Кобзар. ВПЦР у зміненому складі діяла до знищення УАПЦ в УСРР. Див.: Явдась М. *Українська автокефальна православна церква. Документи для історії української автокефальної православної церкви.* – Мюнхен–Інгольштадт, 1956; Воронін О. *Автокефалія української православної церкви.* – Кенсінгтон, 1990; *Історія християнської церкви на Україні. Релігієзнавчий довідковий нарис.* – К., 1992; Пилявець Л. *Мусимо устроювати нашу церкву // Людина і світ.* – 1999. – № 8; *Перший Всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ. 14–30 жовт. 1921 року: Документи і матеріали.* – К.; Львів, 1999.

2. ДХЦР – (Діяльна Христова церква) – заснована у 1920 р. утворено Братство (Товариство) «Діяльно – Христова Церква» (ДХЦ), члени якого в 1921 р. поповнили склад Української Автокефальної Православної Церкви. Одним з його засновником став М. Мороз (майбутній голова ВПЦР). Українське православне церковне Братство «Діяльно – Христова Церква» функціонувало у Київській, Подільській, Чернігівській, Катеринославській та Одеській губерніях. Співробітники ГПУ УСРР використали амбіції декотрих єпископів – засновників Братства для розколу УАПЦ. У 1924 р. суперечності настільки загострилися, що у лютому 1925 р. керівництво ДХЦР Вищим церковним судом було виключено з УАПЦ. У жовтні у Михайлівському соборі відбувся з'їзд прихильників ДХЦР, на якому було засуджено принципи управління УАПЦ і запропоновано передати церковне керівництво новоутвореній Раді Всеукраїнської спілки братських об'єднань (ВЦПР – ДХЦ) на чолі з К. Янушевським. Невдовзі чекісти вже не потребували розкладу УАПЦ з середини і члени ДХЦР теж підпали під репресії. Протягом 1926–1927 рр. члени УПЦ Братства «ДХЦ» поступово припинили діяльність. Подальша доля вирішувалася вже на Великих Покровських Зборах УАПЦ (жовтень 1926 р.), Великих Микільських Зборах УАПЦ (11–13 травня 1927 р.) та на Другому Всеукраїнському Православному Церковному Соборі УАПЦ (жовтень 1927 р.). Приєднавшись до складу ВПЦР УАПЦ, деякі члени колишнього Братства «ДХЦ» продовжили свою єпископську працю у вільних церковних округах УАПЦ. Див.: Пилявець Л. *Хрещениця ДПУ. З історії Діяльно-Христової Церкви // Людина і світ.* – 1992. – № 5–6. – С. 26–29; Ігнатуша О. *Видавничча діяльність Братства «Діяльно – Христова Церква» (1924 – 1927 рр.) // Історія релігій в Україні. Тези повідомлень VII Міжнародного столу (Львів, 12 – 14 травня 1997 року).* – Львів, 1997. – С. 82 – 83; Киридон А. *«Собор єпископів України» та «Діяльно – Христова Церква» як вияв оновлення церковного життя в умовах утвердження тоталітаризму // Історія релігій в Україні: Праці X – ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 16 – 19 травня 2000 року).* – Львів, 2000. – Кн. 1.– С. 198 – 203.

3. Так в тексті.

4. Мальованці – релігійна секта, що виникла в 1890-х рр. у Київській губернії. Заснована баптистом К. Мальованим, звідки й назва. Віровчення являє собою суміш учень баптистів, «хлистів» і «толстовства». Поширилася у Харківській, південноросійських губерніях та в Сибіру.

5. Йдеться про «хлистів» або «христововіров» – одна з старіших нецерковних релігійних течій, яка виникла в середині XVII ст. серед православних селян Московського царства. Самоназва – «люди Божі», «Христова віра». Назва «хлисти» походить від обряду самокатування або від видозміненого слова «христи».

№ 26

Роз'яснення голови ГПУ УСРР В. Балицького щодо розторгнення договорів з релігійними громадами про використання молитовних будинків та передачу їх у спільне користування

23 червня 1925 р.

Цілком тасмно

г. Харьков

Всем губернским административным отделам

Практика последнего времени показала, что значительную часть дел, поступающих на разрешение НКВД по линии отделения церкви от государства, составляют дела, возбуждаемые по жалобам верующих о расторжении договоров на молитвенные здания и передаче этих зданий в совместное пользование, так как при возбуждении этих дел в НКВД, в большинстве случаев, не имеется исчерпывающего по ним материала, ни заключения мест, то окончательное разрешение их в центре невозможно без соответствующих материалов.

Кроме того, имеющиеся в НКВД материалы свидетельствуют, что при разрешении вопросов о расторжении договоров на молитвенные здания и передаче этих зданий в совместное пользование двух группировок одного культа места не всегда точно придерживаются циркуляра НКВД (от 16.12.1924 г. за № 78/с п.п. «п» и «г»¹) о необходимости учитывать степень удовлетворения верующих разных группировок данного населенного пункта молитвенными зданиями, возможность более или менее мирного сожительства их при пользовании одним молитвенным зданием и проч.

Ввиду этого НКВД по согласованию с соответствующими органами считает необходимым и практически целесообразным разрешение вопросов о расторжении договоров на молитвенные здания и передаче их в совместное пользование сосредоточить в НКВД, поэтому Вам надлежит в случае возникновения в вашей работе указанных вопросов, не разрешая их самостоятельно, весь материал по ним со своим по существу дел исчерпывающим заключением направлять в НКВД на рассмотрение.

Наркомвнудел
Председатель ГПУ
Начальник админотдела
Заведующий Отделением культов

БАЛИЦКИЙ
НЕВСКИЙ
ГОЛЬБЕРТ

С подлинным верно: Нач. губотдела культов

[підпис]

Держархів Чернігівської області, ф. Р-17, оп.1, спр.74, арк.42. Завірена копія. Машинопис.

---

1. Не публікується

Обіжник Прилуцького окружного управління селянськими будинками до інспектур народної освіти райвиконкомів про проведення антирелігійних кампаній у сільбудах і хатах-читальнях

14 грудня 1926 р.

Ще в недавньому минулому були випадки, що протирелігійна кампанія переводилась деякими С[ільських] Б[удинків] та Х[ат]-Ч[италень], таким чином, що ображала релігійні почуття віруючих, відбиваючи цим дорослих селян від С[ільських] Б[удинків] та Х[ат]-Ч[италень], гублячи у них свій авторитет, разом підриваючи авторитет радвлдади, і тому така антирелігійна кампанія залишала після себе дуже мало наслідків. Надалі подібні явища необхідно остаточно вижити. Протирелігійна кампанія як в повсякденній роботі, так і особливо на різні релігійні свята повинна обов'язково провадитися, але не в формі явного насаджування безбожжя зверху, а виховувати безбожжя через поширення серед селянських мас наукового матеріалістичного світогляду. Елементами протирелігійної кампанії С[ільських] Б[удинків] та Х[ат]-Ч[италень] буде повсякчасна боротьба їх за грамотність, культурність і поширення серед населення точних наукових знань і в першу чергу основних знань світознавства, агрономії і суспільствознавства, а також виявлення негативних явищ старого побуту. Відсіль виходить, що антирелігійна пропаганда повинна йти як через добре підготовлених для ведення цієї праці партійців та комсомольців, так і з повним використанням агронома, лікаря, вчителя, бібліотекаря з книжкою про світознавство, агрономів та селянина з природничого гуртка С[ільських] Б[удинків] чи Х[ат]-Ч[италень].

Торкаючись самих Різдвяних свят, то тут необхідно посилити нашу антирелігійну пропаганду, що повинно визнатися в наступуючому:

1. Провести до свят доповіді, бесіди про такі явища природи, як дощ, сніг, вітер, про епідемії, посуху і т. п., коли для цього маються відповідні сили: лікар, агроном, вчитель і ін., а коли немає їх, то силами активу С[ільських] Б[удинків] та Х[ат]-Ч[италень] – голосні читки відповідної наукової та агрономічної літератури, закінчуючи їх бесідами по прочитаному. Для того, аби на читках були дорослі селяни, про них необхідно добре сповістити як через оголошення, так особливо усні агітації через самих дорослих селян – активних членів С[ільських] Б[удинків] та Х[ат]-Ч[италень].

2. Внаслідок переведеної вищезазначеними формами праці поглибленої протирелігійної пропаганди необхідно організувати з активу слухачів природничий гурток, звичайно при наявності відповідного керівника і літератури. В дні свят необхідно організувати масові художні вечори, причому п'єси підбирати по можливості ті, що мають новий побут, з подіями революційного минулого, уникаючи безбожних п'єс.

3. Підібрати відповідну літературу та газети по природознавству з антирелігійним ухилом та снабдити такими куткові хати-читальні для проведення голосних читок.

Темами бесід в дні релігійних свят крім науково-природних та антирелігійних можуть бути теми, зв'язані з кампанією по перевиборах кооперації, КНС, рад, С[ільських] Б[удинків] та Х[ат]-Ч[италень] і т. п.

У стінгазетах (коли мається відповідна література для матеріалу) можна містити коротеньку статтю, виявляючи класовість релігії, як бореться радвлдада з релігією і т. п.

У книгозбірні С[ільських] Б[удинків] і Х[ат]-Ч[италень] повинні вивісити списки антирелігійної літератури, а коли її нема, то по можливості придбати.

Кутки безвірника організувати не слід, коли вони не з'являються наслідком праці природ-

ничо-наукового гуртка, виявляючи його досягнення.

Всю роботу по переведенню Різдвяних свят треба переводити в погодженні з райпарткомми.

В день проведення свята Нового року та напередодні свята С[ільські] Б[удинки] та Х[ати]-Ч[итальні] повинні підготувати художні вечори, співи, декламації, вистави тощо.

Окрінспектор

Зав[ідуючий] окр[ужним] упр[валінням] сіл[ських] буд[инків]

Секретар

ШАРИЙ

БЕРЛЯВСЬКИЙ

МАЦЕНКО

Друкується за: Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919-1930 рр.: Збірник документів та матеріалів. – Чернігів, 2010. – С.328– 330

№28

Інформація Ніжинського окрвиконкому про діяльність релігійних громад у Плисецькому та Ічнянському районах

[січень 1929 р.]

Плисецький район

Загальний стан

Характерною рисою для Плисецького району, яка малює стан релігійних течій, є поступове й настирливе завоювання позицій автокефальною орієнтацією. Досить навести низку прикладів [боротьби] за молитовний будинок (Плиски, Петрівка) поміж автокефальною та старослов'янською громадами. Тріщали замки, чуби, лилася «православна» кров, старости ходили з ломами. Пани обдурювали один одного. Так, на Великдень старослов'янська община, аби відбити хліб у суперника, святити паски о 5 годині вечора в страсну суботу, а вербу святити не у вербну суботу увечорі, а в суботу ранком. На Юрія, на зелені свята, обидві общини йдуть на жито (кропити) і повертаються з бійкою. Боротьба виходила за межі району, обидві громади посилали своїх представників у Харків, збиралися кошти, але перемога – на боці автокефалістів.

Керівники автокефального руху обрали недарма Плисецький район своєю цитаделлю й послали туди своїх кращих проповідників. За роки громадянської війни й боротьби з бандитизмом Плисецький район вславився прихильністю до відомих бандитів Шекери, Ангела, Голуба та інших (з часу ліквідації бандитизму недобитки його шукають собі виходу в захисті «української національної церкви»). Ось чому Плисецький район, що мав у 1925 році 9 старослов'янських і 3 автокефальних релігійних громади, в 1929 році має 7 автокефальних і 5 старослов'янських. Досить характерно відмітити роботу благочинного по Плисецькому району тов. Орлика, що посідає Плисецьку парафію. Сам 32-35 років, до 1922 року вчителював. Ходять чутки, що приймав участь в повстанні Тютюнника. Досить гарний промовець, гарний, здоровий чоловік. Внаслідок його роботи, Плисецька автокефальна громада налічує зараз 1 430 членів, в той час як в 1927 році автокефальна й старослов'янська громади в Плисках разом нараховували 521 члена.

Загалом же стан релігійного руху по Плисецькому району характеризується такими цифрами (за станом на I/I-1929 року):

1. По району 11 релігійних громад, з них: 7 – автокефальних, 4 – старослов'янських.

2. Членів релігійних громад – чоловіків – 5 778, щодо загальної кількості виборців, чоловіків складає 73%, жінок – 6 944, щодо загальної кількості жінок виборців складає – 76%.

3. Бюджет релігійних громад (утримання службовців культу, видатки по церкві тощо) 56 000 крб., що до бюджету Наросвіти по району складає 64%, а до бюджету Політосу – 215%.

Кілька цікавих фактів:

1) попи переймають політосвітні методи роботи. Зараз переводиться концентрація святих в церкві за принципом куточків: куточок Спасителя, куточок Матері Божої та інші.

2) Утворюються світові гасла в церквах.

3) Аби доказати лояльність до радвледи, в 1928 році з власної ініціативи попів переводився збір на постраждалих від землетрусу в Криму та відповідні на Далекому Сході.

4) В 1925 році по всьому району пройшла хвиля чудес. Було оновлено понад 100 ікон та оголошено цілющим ключ, що забив по дорозі на с. Загорівку (зараз цей ключ занесено піском).

5) Переймаються наші методи роботи щодо жінок, так, в складі однієї церковної ради – 16% жінок (Івангородська), а другої – 25%.

Сектантство

Особливого поширення впливу на населення з боку сектантів непомітно. По району зареєстровано 2 секти, які називають себе баптистами: 1 секта в с. Петрівка, кількість 25 чоловік (власне, не родин), та 1 – в с. Фастівці, яка називає себе баптистами, в кількості 12 осіб, але по вчинках їхніх опитати їхньої орієнтації неможливо. Так, вони не платять ніяких податків, відмовляються від військової служби, коли в одного з них згоріла клуня, він відмовився одержати гроші, кажучи що на них клеймо антихриста. Цікаво, що вони ходили до церкви, але, коли довідалися, що піп пішов до сільради по якійсь власній справі – вони перестали ходити до церкви, мовляв, «піп тепер має на собі печать антихриста». Взагалі група Фастовецька наближається до так званої «краснодраконівської» секти, секти явно контрреволюційної, до якої необхідно вжити адміністративних заходів. В минулому це – куркулі, що мали 60-100 десятин землі, зараз же після землеустрою нічого не роблять і звели своє господарство нанівець, дожидаючи, що скоро прийде помазаник божий.

Слід зупинитися й на баптиській секті с. Петрівка. Вона має власного пресвітера, що обслуговує й секти в с. Омбиш Комарівського району, в с. Круничполе Ічнянського району й саму Ічню. Пресвітер цей, на прізвище Калоша, був офіцер, сам бідняк, коли його сільвиборчком позбавив виборчих прав, подав скаргу до райвиборчкому, це означає, що він сільський активіст, був навіть в минулому складі сільради, активно бере участь в обговоренні всіх питань на сходах і райвиборчком, порушивши інструкцію, поновив йому виборчі права.

Сама секта починає останніми часами активізуватися:

1) одного з членів секти обрано до Петрівської сільради;

2) секта, що має в своєму складі 25 родин, за часом вступу розподіляється так:

в 1921 році – 5 родин вступило;

в 1922 році – 5 родин вступило;

в 1923 році – 9 родин вступило;

в 1926 році – 2 родини вступило;

в 1928 році – 4 родини вступило.

Причому ті, що вступили в 1928 році – народження 1905 – 1908 років. Це каже за те, що секта поступово починає втягувати до своїх лав молодь. Крім цих 2-х сект, у Петрівці та Фастовцях, є ще окремі групи, що не зареєстровано в райадмінвідділі по 3–4 родини: у Плисах та в Великій Загорівці – баптисти й в с. Мартинівка – 2 родини «краснодраконівців». Але групи в цих селах ще потребують вивчення.

Участь у кампаніях

Треба відзначити спочатку погляд населення на церковні орієнтації для того, аби краще пояснити методи церковників, які вони вживають під час різних кампаній, зокрема, перевиборчої. Так, в уявленні селян – автокефалісти – це церква бідняків, старослов'янська – куркулів. І от куркулі використовують ці настрої. Звичайно, церковним активом був використаний попівський обхід перед різдвом та водохрещею для агітації за своїх кандидатів до майбутньої сільради. Так, в с. Велика Загорівка актив церковної ради переводив нелегальні збори, обговорював кандидатури й підготував навіть власний список, але завдяки нечуваній організованості бідноти й середняцтва церковники були так приголомшені, що навіть не подали свого списку до президії. В с. Плиски на зборах бідноти церковний сторож-бідняк (що возить за попом хліб і ріковщину, коли той ходить по дворах з хрестом) зривав збори й намагався ввести до списку кандидатур до складу сільради членів церковної ради. Взагалі слід відзначити, що церковні ради брали активну участь в підготовці до перевиборів сільрад, намагаючись провести туди своїх кандидатів.

Щодо сектантів, то вище я зазначав наскільки Петрівська група виявила себе активно, провівши навіть одного зі своїх членів до сільради. Сектантська ж група в Фастівцях відмовилася одержати виборчі картки й взагалі агітувала проти перевиборів.

Антирелігійний рух

На мій погляд, питанням антирелігійної роботи та вивченню релігійного руху й течій ні партійна організація, ні суспільство не приділяли ніякої уваги. По району немає жодного осередку Безвірників¹. Був колись в Плисках, але розпався, роботи ніякої не проводив. Антирелігійна робота переводилася випадково, безпланово, під час лише кампаній. Вчительство не бере ніякої участі в антирелігійній роботі, навпаки ходять до церкви, грають з попами в карти (вчитель Іценко – в Плисках). Лікар Плисецької лікарні столується у попа. Можливості до переведення антирелігійної роботи є. Є багато фактів, які можливо використати. Взяти, наприклад, хоча б те, що протягом 1928 року по Плисецькому району відмовилися від сану 4 попи. Цей момент не був зовсім використаний.

Як недолік, слід відмітити також негнучкість райадмінвідділу, який повинен розполагати відомостями і в той чи інший час сигналізувати, коли потрібно.

Пропозиції:

1. Необхідно організувати осередки Безвірників в селах, де є партійні та комсомольські осередки, постановивши перед районом завдання: до закінчення огляду безвірницької роботи – 1 000 Безвірників.
2. Налагодити облік релігійних громад, особливу увагу звернувши на сектантські угруповання.
3. Зайнятись вивченням форм та методів роботи, так релігійних громад, як і сектантських організацій.
4. Перевірити стан молитовних будинків, майна, необхідного ремонту тощо.
5. Організувати в 7-річках гуртки «Юних Безвірників», широко притягуючи та використовуючи вчительство.

Ічнянський район

Загальний стан

Треба зазначити, що районний адмінвідділ Ічнянського району зовсім не слідкує за станом та роботою релігійних громад. Відомості по деяких громадах мають лише за 1926–1927 роки. Це не дало можливості зібрати повністю матеріали за стан релігійних течій та руху по Ічнянському району. Проте, деякі відомості по району вдалося зібрати.

1. Всіх молитовних будинків по району є – 21.
2. Релігійних громад старослов'янської орієнтації – 17, автокефальних – 5, баптистських сект – 3, адвентистів – 3.
3. Членів релігійних громад: чоловіків – 11 107, або 75% до загальної кількості виборців чоловіків,

жінок – 12 614, або 82% до загальної кількості жінок-виборців.

4. Бюджет релігійних громад складає 99 000 крб., або до бюджету Наросвіти – 80%, до бюджету політосвітніх установ – 291%.

5. За віком члени релігійних громад розподіляються так: від 18 до 25 років – 22,2%, від 25 до 30 років – 15,9%, від 30 до 50 років – 34,3%, зверх 50 років – 27,6%.

6. За освітою серед членів релігійних громад: письменних – 43,30%, з нижчою освітою – 56,54%, з середньою – 0,14% (32 особи), з вищою – 0,02% (3 особи).

7. За соцстаном розподіляються: робітників – 41, бідняків – 14 059, середняків – 9 222, куркулів – 201, непманів-крамарів – 58.

Факти

Так, в райвиконкомі, як і в АПВ РПК, відомостей про стан релігійних течій і вивчення їх не мається зовсім. Коли я зробив на РПК інформацію про стан релігійного руху, всі були здивовані, ніхто не цікавився цим питанням. Проте в балачках з деякими з товаришів вдалося дещо дізнатися, а саме:

1. Серед духівництва йдуть балачки про об'єднання православної церкви з англіканською й підлеглисть єпископу Кентерберійському.

2. На ринкові мається надзвичайний спрос на ікони. Так, протягом січня місяця 1929 року дві іконних крамниці в м. Ічня продали 130 пар ікон і на І/ІІ-29 р. мається запас в цих крамницях до 400 пар ікон.

3. По селах ходять скупщики Держторгу, які скуповують тряпки, котячі шкурки тощо, і розплачуються хрестиками, ладанками.

Антирелігійний рух

Ічнянський район, що в 1927 – 1928 році був зразковим по постановці антирелігійної роботи, на сьогоднішній день здав позиції. Мені не вдалося знайти ні райради, яка колись працювала, ні осередку самої Ічні, ні відомостей, в яких селах існують осередки спілки Безвірників. Треба констатувати, що парторганізація не надає уваги антирелігійній роботі.

Єдине позитивне явище – це постановка антирелігійного виховання в школі. По всьому району в школах, де є 3 і 4 групи (не кажучи вже про семирічки), організовано гуртки «Юних Безвірників». Це має вже свій відбиток на відвідуванні шкіл учнями в дні релігійних свят. Відсоток відвідування на Різдво, Новий рік, Водохреща за старим стилем сягає 85-90%.

Пропозиції:

1. Налагодити та закріпити роботу існуючих осередків спілки Безвірників, в першу чергу притягнувши до життя райраду Безвірників.

2. Налагодити облік осередків.

3. Під час огляду безвірницької роботи довести кількість членів до 2 000.

4. Райвиконкому налагодити облік релігійних громад, ввівши дисципліну щодо своєчасної надсилки останнім відомостей.

5. Помічаючи зріст сектантського руху, зайнятись вивченням форм та методів роботи сектантських угруповань.

[Проценко]

Держархів Чернігівської області, ф. Р-589 оп.1, спр.819, арк.212–213. Копія. Машинопис.

1. Йдеться про Союз войовничих безвірників (безбожників) (спочатку Союз безбожників).

Товариство друзів газети «Безбожник») – добровільну громадську організацію, засновану у 1925 р. На першому з'їзді у 1925 р. було вирішено створити Всесоюзне антирелігійне товариство «Союз безбожників». Друкованим органом став журнал «Антирелигиозник». На другому з'їзді 11 – 15 червня 1929 р. (1 200 делегатів) організацію було перейменовано в «Союз воєвничих безбожників», створено організацію «Юних воєвничих безбожників», затверджено новий статут. Напочатку Великої Вітчизняної війни організація фактично припинила свою роботу. Офіційно організація була розпущена у 1947 р. Функції антирелігійної пропаганди перейшли до Всесоюзного товариства по поширенню політичних та наукових знань.

№ 29

Обіжник № 621 адміністративного управління НКВД УСРР про передачу Московському утилізаційному заводу № 1 позолочених речей з недорогоцінних кольорових металів і дерева із закритих церков та молитовних будинків¹

28 серпня 1929 р.

м. Харків

Рада Праці та Оборони Союзу РСР постановою з 05.07.1929 р². про використання другоступеневого лому кольорових металів (що її оголошено в газеті «Экономическая жизнь» з 23.07.1929 р., № 166 та в «Збірнику Законів СРСР» 1929 р., № 46, арт. 405³) зобов'язала всі державні установи здавати Московському утилізаційному заводу № 1 (що є у віданні Господарського Відділу ОДПУ) позолочені речі, що вийшли з користування та не мають історичної й художньої цінності, а так само лом з позолотою.

У виконання цієї постанови РПО Адміністративне Управління Наркомвнудсправ УСРР пропонує всім окрадмінвідділам і райадмінвідділкам:

а) в тижневий зі дня одержання цього обіжника реченець повідомити Утилізаційний завод № 1 (Москва, Мар'їна роша, Олександр. вул. № 94) про позолочені речі в закритих на їх терені молитовнях;

б) в майбутньому повідомляти негайно після одержання на місцях постанови ВУЦВК про закриття молитовні, подаючи такі відомості:

1) про приблизну кількість золоченого дерева в закритій молитовні, наприклад – золоті різьби фарблених іконостасів – цілком позолочених іконостасів, кіотів, рам тощо в квадратних одиницях;

2) про розміри (хоча б діаметру) золочень бань, що їх не знято, глазків і хрестів;

3) про кількість золоченого недорогоцінного металу (наприклад, в люстрах, панікадилах, підсвічниках, лампадах, корогвах тощо);

4) про точну адресу місця закритої молитовні.

Коли Московський утилізаційний завод № 1 визнає за доцільне використати позолочене дерево, він негайно повідомить про це окрадмінвідділ, або райадмінвідділок, кого слід.

Всі речі культового майна з дорогоцінних металів (платини, золота, срібла) передаються з закритих молитовень до Державного Сховища Наркомфіну.

Речі культового майна з міді, польського срібла та інших кольорових недорогоцінних металів передаються до рудметалторгу на підставі пояснення НКВС УСРР з 25/VII-28 р., ч. 560 та обіжнику НКВС УСРР з 01.08.1928 р., ч. 583⁴, коли ці речі без позолоти.

Коли ці речі позолочені та вони не мають історичної й художньої цінності, їх, а так само лом з позолотою, передається до Московського утилізаційного заводу № 1.

На місцях треба звернути увагу на те, що це є продаж позолочених предметів культу з кольорових металів, а не даремна передача їх. Гроші за ці надіслані позолочені речі з недорогоцінних металів надсилає окрадмінвідділам або райадмінвідділкам, кому слід, Московський утилізаційний завод № 1 за цінами, що їх встановила Вища Рада Народного Господарства Союзу РСР, порозумівшись з Народним Комісаром Зовнішньої та Внутрішньої Торгівлі Союзу РСР, а саме від 330 крб. до 500 крб. за тунну кольорового металу з позолотою (від 5-ти крб. 40 к. до 8 крб. 20 к. за пуд), в залежності від сорту металу.

Гроші, одержані за позолочені металічні культові речі закритих молитовень, треба зараховувати на прибуток до місцевого бюджету.

Адміністрація НКВС УСРР пропонує окрадмінвідділам точно виконати постанову РПО Союзу РСР за 05.07.1929 р⁵. про використання другоступеневого лому кольорових металів, стежити за виконанням зазначеної постанови РПО підлеглими органами щодо закритих молитовень та тих, що їх закривається за постановою ВУЦВК.

Тимчасово виконуючий обов'язки
начальника Адміністрації НКВС
і начальник Робітничо-Селянської
міліції УСРР

ОЛЕЙНИК

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 61, оп.1, спр.1229, арк.14. Копія. Машинопис.

1. Копію надіслано: начальнику Робітничо-Селянської міліції АМСРР.
2. Не публікується.
3. Не публікується.
4. Не публікується.
5. Не публікується.

№ 30

Інформація з газети «За більшовицькі колгоспи» про проведення антипасхальної кампанії

24 квітня 1935 р.

Наближається релігійне свято – «Пасха» Це «свято» цього року збігається з революційним святом трудящих всього світу – 1 травня.

Антипасхальну кампанію треба провести під лозунгом боротьби проти пережитків капіталізму в економіці й свідомості людей, проти релігійного попівського куркульського свята «Пасхи», за комуністичне перевиховання трудящих мас, за новий соціалістичний побут, за зміцнення братерської єдності всіх трудящих проти експлуататорів. Попи й сектанти посилюватимуть свій вплив на малосвідомі маси трудящих. Проти цих класово-ворожих впливів треба провести найрішучішу боротьбу. Треба викрити перед трудящими масами контрреволюційну суть релігії, шахрайство церковників і сектантів та їх блокування з куркульсько-петлюрівськими, націоналістичними негодитками і іншими антирадянськими елементами, спрямоване на зрив соціалістичного будівниц-

тва, на зрив колгоспного ладу.

Треба на основі широкої масово-роз'яснюючої роботи, конкретними фактами довести колгоспникам, що релігійні свята служать лише на користь експлуататорам.

Дні релігійних свят треба перетворити на дні ударної роботи на колгоспних ланах. Домогтися того, щоб жодне виробництво не мало прогулу у ці дні. Антирелігійна пропаганда має сприяти успішному і повному виконанню виробничих планів колгоспів, підприємств тощо, особливо під час ударної роботи на сівбі.

Антирелігійна кампанія повинна стати посиленням антирелігійної роботи на підприємствах, в колгоспах, колбудах, школах, хатах-читальнях і т. д. В ці дні треба домогтися організаційного зміцнення СВБ (спілка бойовничих безвірників), втягнення до неї нових членів з робітників, колгоспників та трудящої інтелігенції. Навколо антипасхальної кампанії треба організувати всю радянську громадськість – школи, профспілки. Комсомольські організації повинні стати ініціаторами в цій справі.

Партійні і КСМ організації повинні особливу увагу звернути на посилення релігійної роботи серед дітей, учнів, даючи нещадну відсіч церковникам і сектантам, які подекуди ширять свої шкідницько-ворожі впливи.

В антипасхальній кампанії треба використати всі засоби агітації і пропаганди: театри, кіно, радіо, шкільні бесіди, лекції, низову колгоспно-радгоспну пресу та інш. Особливу увагу треба приділити роботі серед жінок. З ними треба провести окремо бесіди про шкідливість релігії.

Поставлені конкретні завдання можуть бути цілком виконані за умов, коли буде забезпечений організаційний провід керівництвом районних і сільських організацій.

П. ЛОПОТЬКО

За більшовицькі колгоспи. (Орган райкому КП(б)У та РВК Ново-Басанцини). – 1935. – № 41. – С. 2.

№ 31

Інформація начальника Любецького райвідділу НКВД УСРР Векслера секретарю райкому КП(б)У про закриття церкви у селищі Радуль¹

[не раніше 17 грудня 1935]²

Цілком таємно

м. Любеч

Имеющиеся у нас сведения – сигнализировали о наличии волюнчных тенденций религиозной части населения поселка Радуль, в связи с оформлением поселковым Советом и местными организациями, материалов на закрытие церкви.

Проверкой установлено, что актив поселка Радуль, в частности парторг т. Землянский, председатель Сельсовета Мельников и директор школы, использовал закрытие церкви по причине отказа религиозной общины от ремонта ее, согласно технического акта, начали проводить кампанию по оформлению законного закрытия церкви, т.е. собрание подписей населения, вынесения постановления рабочих и т.д.

Добившихся в этом на первый взгляд положительных результатов и не окончив работы, поселковый совет разрешая вопрос о закрытии церкви, вынес постановление о снятии колоколов на основании чего поселковый актив приступил к изготовке материалов для снятия колоколов. С целью осуществить постановление поселкового совета, активистами без участия религиозной общины, 15.12.1935 г. был отбит от дверей колокольни – замок, что активировало религиозников и в тот же момент за час времени, около церкви собралась толпа, с криками, угрожающими по адресу активистов на случай если последние приступят к снятию колоколов.

Здесь же верующие начали оформлять списки на открытие церкви.

Не считаясь с подобной обстановкой, указанные лица – активисты поселка, все же твердо решили, 17 декабря утром снять колокола, подготавливая необходимые для этого бревна и т.д., что продолжало активизировать религиозников, последние собрались толпой около церкви по 120-150 душ.

Ставля целью не допустить волынки, уполномоченным УГБ РО НКВД т. Василенко на месте производить снятие колоколов было запрещено, однако указанные лица, из числа поселковых активистов, оставшись недовольными, продолжают быть настроенными и высказываются за немедленное снятие колоколов, не считаясь ни с чем.

О вышеизложенном ставим Вас в известность для соответствующего реагирования.

Начальник РО НКВД
Уполномоченный УГБ

[підпис]
[підпис]

ВЕКСЛЕР
ВАСИЛЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. П-720, оп.1, спр.82, арк.44. Оригінал. Машинопис.

1. Копії направлені голові райвиконкому та районному прокурору.
2. Документ розташований за датою події.

№ 32

З доповідної записки уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області Ф. Рєпи голові Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР Г. Карпову про діяльність релігійних громад області у другому півріччі 1955 року

6 січня 1956 р.

Секретно

За второе полугодие 1955 года в количестве действующих религиозных общин изменений не произошло – на 01.01.1956 года всего на учете действующих состоит 360.

Из-за отсутствия священников, на отчетный период в области вакантных приходов 48. Церковная служба в них совершается не регулярно, наблюдающими священниками ближайших сел, где есть действующие религиозные общины.

Церковные службы, совершаемые систематически в воскресные дни, проводятся 301 общиной.

Церковные службы (литургии), проводимые ежедневно в 7 точках.

Церковных общин в которых не проводилось за 1955 г. ни одной церковной службы – 4 – это в таких населенных пунктах: с. Горск Городнянского района; с. Ушня Менского района; с. Иванов Понорницкого района; с. Орловка Куликовского района.

Правящие епископы – [например] Гурий прилагал все усилия к тому, чтобы как можно большим числом духовенства схватить вакантные приходы: много делал рукоположений в сан священника, безотказно принимал приезжающих из других епархий, пополнял заштатным духовенством и все-же при всех стараниях вопрос заполнения вакантных приходов духовенством остался не разрешенным.

В вопросе расстановки кадров епископ Андрей продолжает линию поведения прежних правящих епископов – так же стараясь заполнить вакантные приходы, принимая с других епархий священников с плохими рекомендациями. Так он принял с Полтавской епархии священника Бессонова с очень плохой рекомендацией. О нем епископ Андрей сказал мне так: «Рекомендуют его с отрицательной стороны в бытовых вопросах – как пьяницу и развратника, но я его предупредил, может быть, он исправится. Беда в том, что священники у нас дефицитный товар и поневоле приходится многое прощать, так как спрос на них большой».

О духовенстве

Количество священников в Черниговской области на 01.01.1956 года – 329, епископ – 1, диаконов – 20.

В перемещении духовенства в области за отчетный период произошли такие изменения:

Прибыло духовенства за 2-ое полугодие:

Рукоположены в священники:

Сухомлин Василий Васильевич, рождения 1883 года, из крестьян. Образование – 3 класса начальной школы. В 1932 году судим на три года за неуплату причитающихся налогов. С 1935 года по 1941 год – чернорабочий спиртзавода с. Криски Понорницкого района. Находился на оккупированной территории. С 1942 года в должности псаломщика в разных приходах области.

Настич Борис Антонович, рождения 1925 года, из рабочих. Образование 7 классов средней школы. После окончания семи классов работал в колхозе. В 1943 году призван в армию и участвовал в Великой Отечественной войне. Был тяжело ранен, вернулся домой инвалидом Отечественной войны 3-ей группы. По возвращении домой работал в колхозе кладовщиком. В 1951 году поступил в Киевскую духовную семинарию и окончил в 1955 году.

Пичевский Игнатий Миронович, рождения 1901 года, из крестьян. Образование – 4 класса начальной школы. Занятие сельское хозяйство и псаломщик с 1924 года. В 1934 году судим по статье 58 УК УССР за невыполнение госпоставок на 5 лет с высылкой в северо-восточные лагеря. По возвращению из ссылки – псаломщик.

Из диаконов рукоположены в священники: Белан Алексей Тимофеевич и Цыганков-Куриленко Александр Георгиевич.

Рукоположены в диаконы:

Нелеп Константин Яковлевич, рождения 1885 года, из крестьян. Образование – церковно-приходская школа. По окончании школы ушел в город Киев на столярную работу и работал там до 1906 года. В 1906 году призван на военную службу, где находился три года, а после военной службы вернулся домой и занимался сельским хозяйством. С малых лет принимал участие в церковном хоре. Последнее время псаломщик.

Прибыли из других епархий:

Из Тернопольской епархии священник – Струкало Василий Григорьевич, рождения 1915 года, образование 7 классов средней школы и пасторские курсы Почаевской Лавры. В диако-

ны рукоположен в 1946 году, в священники в 1949 году.

Из Полтавской области прибыл священник – Бессонов Федор Иванович, рождения 1888 года. Образование – окончил в 1912 году Пензенскую духовную семинарию. Рукоположен в диаконы в 1912 году, в священники в том же году.

Из Новосибирской области прибыл священник – Чайковский Захарий Алексеевич, рождения 1881 года, бывший Черниговский священник. Образование – церковно-учительская школа. В священники рукоположен в 1907 году. Не судим.

Прибыли из – заштата священники: Никоненко Петр Степанович и Шугаев Алексей Константинович.

Снято запрещение с священника Бойко Дмитрия Степановича.

Убыло духовенства за 2-ое полугодие.

Ушли в заштат по старости и болезни священники: Доценко, Махивец, Смеловский, Земский, Московка, Богдановский.

Умерло – священники: Булденко и Назаренко.

Анализируя данные пополнения и убыль духовенства за второе полугодие мы имеем такие данные – прибыло священников 11 и один диакон, убыло – 12 священников за это же время. Таким образом, по сравнению с данными за 1-ое полугодие имеем уменьшение на одного священника и одного диакона.

Епархиальное управление, принимая все меры к пополнению кадров духовенства, не может обеспечить постоянными священниками всех приходов области.

За это же время было проведено перемещений с прихода в приход – 35, в основном в те приходы, где продолжительное время не проводилась церковная служба.

По образованию духовенство области распределяется так: лиц имеющих высшее образование – 16 человек; среднее образование – 121 человек; низшее образование – 213 человек.

По стажу работы духовенство области распределяется так: со стажем до 1 года – 48 человек; от 1 года до 5 лет – 36 человек; от 5 лет до 10 лет – 166 человек; от 10 до 20 лет – 35 человек; от 20 до 30 лет – 40 человек; от 30 до 40 лет – 18 человек; от 40 и свыше – 7 человек.

В свете указаний Совета по изучению духовенства области мною проделана следующая работа:

Из имеющих у меня данных и представлений о небольшом круге духовенства, бывающих у меня на приёмах по тем или иным вопросам довольно часто, потому больше зная их, чем остальных священников, я выделил и наметил список тех, которые по моим данным подходили к той категории лиц, с которыми необходимо вести более глубокую систематическую работу, расположив их к себе, завоевав их доверие. Кроме того, я просмотрел имеющиеся у меня автобиографические данные на духовенство области и по этим данным, также, выбрал определенное количество священников для такой же цели. Таким образом, из общего количества духовенства, на первое время, мною был намечен список в количестве 15 человек. С этими людьми я старался под тем или иным предлогом чаще встречаться, используя выезды на места, их визиты ко мне по разным вопросам. В работе с духовенством круг вопросов в беседе с ними мною был значительно увеличен. Во время бесед, наряду со служебными делами, интересовался бытовыми вопросами, взаимоотношениями с местными руководящими работниками с положением хозяйственной деятельности села, колхоза, касался вопросов общественной и политической жизни нашей страны и международной обстановки.

Такие беседы дают возможность глубже познать и иметь правильное представление о том или ином слугителе культа, а также получить от него необходимые сведения о деятельности рели-

гиозной общины, епархиального управления.

Если священник проникнется доверием к уполномоченному, он расскажет то, что трудно выявить при любом обследовании и его материалы пополнят наши знания о церковной деятельности.

Для работы за границей в странах народной демократии можно рекомендовать священников:

1. Благочинного Нежинского района, настоятеля Вознесенской церкви города Нежина Юшкова Г. Н., рождения 1884 года, уроженец Черниговской области. Не судим. Образование – окончил С.-Петербургский университет в 1909 году. В священники рукоположен в 1942 году, до этого преподаватель математики. Вдов – семьи не имеет. Читает и пишет со словарем немецкий и французский тексты. Разбирается в основных законах Советского Союза. Правильно разбирается в вопросах текущей и международной политики.

Священник Юшков Г.Н. часто бывает на приёме, в беседе сообщает о состоянии приходов и их деятельности, о духовенстве своего благочиния, о епархиальном управлении.

2. Благочинный Бобровицкого района настоятель Успенской церкви г. Бобровица Котляров Л.И., рождения 1891 года, уроженец Черниговской области. Не судим. Образование – окончил духовную семинарию в 1913 году. Рукоположен в священники в 1913 году. Иностранных языков не знает. Из семьи имеет жену. Священник Котляров Л.И. также как и священник, Юшков разбирается в Советском законодательстве и в вопросах текущей и международной политики. Среди верующих и духовенства пользуется авторитетом. Часто бывает у меня на приёмах и в беседах со мной также сообщает о состоянии и деятельности приходов, о духовенстве и епархиальном управлении.

Для обслуживания приезжающих в СССР иностранных церковных делегаций объектами могут быть 3 действующих церкви г. Чернигов – Спасо-Преображенский кафедральный собор, где находятся «мощи» Феодосия, Воскресенская церковь и Троицкая монастырская церковь. Также четыре церкви г. Прилуки и все действующие церкви г. Нежин.

Все перечисленные объекты отремонтированы, имеют прекрасный вид как снаружи, так и внутри.

Для сопровождения их могут быть использованы священники:

1. Настоятель Воскресенской церкви г. Чернигов митрофорный священник Тычина А.К., двоюродный брат академика Тычины, рождения 1891 года. Образование – окончил духовную семинарию в 1913 году. В священники рукоположен в 1913 году. Не судим. Имеет большой кругозор и хорошо разбирается в вопросах текущей политики. Внешний вид его внушительный – всегда опрятно одетый, хороший рост и умение держать себя с достоинством.

2. Секретарь епархиального управления, настоятель кафедрального собора священник Красковский А.И., рождения 1891 года, образование – окончил духовную семинарию в 1912 году. В священники рукоположен в 1912 г. Награжден митрой. Часто бывает у меня на приёме и о многих вопросах из церковной деятельности информирует меня. Судим гражданским судом по 33 статье на 5 лет. Всесторонне развит, хорошо разбирается в вопросах текущей и международной политики. Имеет солидный, внушительный вид. Пользуется авторитетом у верующих.

Аналогичные данные имеют священники:

Малявицкий Ф.И., рождения 1898 г., настоятель Троицкой церкви местечка Носовка. Образование 5 классов духовной семинарии. Не судим и ничем себя не скомпрометировавший.

Головань В.Е., рождения 1908 г., образование – высшее железнодорожное училище, в 1923–1925 г. богословскую школу г. Киев. Настоятель Ивановской церкви г. Прилуки. Не судим.

Навроцкий А.А. – настоятель Воскресенской церкви села Журавка Варвинского района,

рождения 1905 г., образование – окончил гимназию в г. Прилуки в 1922 г. В священники рукоположен в 1944 году. Не судим. Всесторонне развит и хорошо разбирается в вопросах текущей и международной политики.

Забиякин М.П. – настоятель Преображенской церкви села Браница Бобровицкого района, рождения 1903 г., образование 2 класса духовной семинарии. Не судим. По своему общему развитию, по объективным данным вполне подходит к намеченной миссии.

Заслуживает внимания и тот факт, что проезжая жизнь духовенства порождает среди некоторой прослойки бытовое разложение – пьянство, разврат, стяжательство, в связи с тем возникают внутрицерковные распри, конфликты между священником и церковным активом, поступают жалобы в адрес уполномоченного и епархиального управления.

В отчётном периоде имели место такие факты:

[...] Большой конфликт между священниками Шахновичем, Цыганков-Куриленко и диаконом Супряга, Воскресенской церкви м. Ичня на почве стяжательства – распределения между собой доходности. Епископ Андрей заявил им, что если до праздника у них не наладится дело, то после праздника он всех переведет в другие приходы.

[...] Приведенные факты вызывают брожение, недовольство среди церковного актива и верующих. Представители верующих села Локнистое, города Прилуки, села Чепелев Щорского района, будучи у меня на приёме высказывались так: «Через такого батюшку у нас многие верующие перестали посещать церковь, посещает только одна треть верующих. Лучше сидеть дома, чем слушать такого прохвоста».

Воззвание патриарха и архиепископа Гурия в вопросе воздержания от алкогольных напитков, на некоторых служителей культа не оказало действия.

Такое поведение священников является самой доходчивой, самой действенной религиозной пропагандой.

Правящие епископы стараются особенно не вникать во внутрицерковные распри и не замечать проступков священников, все прощая им, а в крайнем случае ограничиваются переводом с прихода на приход, придерживаясь поговорки: «На безрыбье и рак рыба».

Духовенство, прибывшее из ссылки и получившее приходы, пока что ни чем себя не проявляет. Изучает обстановку, во всех вопросах консультируется у благочинных, священников соседних действующих церквей, в епархиальном управлении.

Посетители и поднятые ими вопросы, заявления и жалобы

Из поступивших жалоб во втором полугодии можно отметить следующее:

Жалоба церковного старосты села Кудровка Сосницкого района на председателя Кудровского сельского Совета тов. Мерного, который якобы снял с работы его и «назначил» на его место гражданина Руденко – т. е. допустил вмешательство во внутрицерковную жизнь.

Проверкой установлено, что церковный староста Клименко снят с работы старосты постановлением «двадцатки» как не справившийся с работой.

В августе месяце 1955 года, религиозный актив с. Кудровка был возмущен поведением Клименка, который не подписался под обращением Всемирного Совета Мира и когда обсуждался этот вопрос, в народе, раздавались возгласы «Снять его, он еще желает войны». Его поведением недоволен и председатель сельского совета.

По внесенному предложению священником, учитывая такое поведение Клименка и вдобавок его нечестность в денежных делах, общее собрание «двадцатки» проголосовало единогласно освободить Клименка от занимаемой работы в церковной общине.

Жалоба церковного старосты села Вербовка Добрянского района Шульги Д.Д. на председа-

теля Вербовского сельского Совета т. Есипенко и директора школы Крутилова, которые якобы избили его за церковную изгородь, заставляя переставить её дальше, уменьшив церковный погост, от чего староста отказался.

Жалоба эта мною была направлена в областную прокуратуру для проверки и привлечению к судебной ответственности виновных.

Данные расследования прокуратуры таковы: «Изложенные в жалобе церковного старосты села Вербовка Добрянского района гр-на Шульги Д.Д., факты избияния его председателем Вербовского сельсовета Есипенко и директором школы Крутиловым, в процессе произведенной проверки не подтвердились».

Жалоба правления церковной общины села Листвен Тупичевского района на председателя колхоза этого села, который по разрешению церковного старосты, засыпал зерном притвор храма, обещая освободить его от зерна после месячного строка, но и по истечению шести месяцев притвор от засыпки зерна не освобождает.

Мною было послано в райисполком разъяснение по данной жалобе, в результате чего притвор храма был освобожден.

Церковный совет с. Синявка Березнянского района возбудил жалобу на местные органы власти, которые предъявили претензии на церковный погост как колхозный земельный участок.

По этой жалобе выезжал на место, и вопрос был разрешен в пользу религиозной общины.

Местные органы власти села Локнистое обратились с жалобой на незаконные действия священника Четчко села Локнистое Березнянского района, который делал подворный объезд по селу со сбором продуктов – картофеля, муки, зерна, крупяных изделий, яиц и др., с установленной нормой сбора со двора – ведро картофеля, мерки муки и т.д.

Священник Четчко был вызван мною и предупрежден, впредь не допускать нарушения законности – прекратить подворные специальные объезды со сбором продуктов, кроме хождения по домам с молитвой – по просьбе верующих.

Жалоба Нежинского райфинотдела на священника села Круты Гирмана и Остерского райфинотдела на священника села Евминка Клименко, как злостных неплательщиков подоходного налога.

Поставил в известность архиепископа Гурия о недостойном поведении указанных священников, архиепископ Гурий дал распоряжение погасить задолженность и перевел на другие приходы.

Жалоба церковной общины села Лукашовка Черниговского района о запрещении строительства церковной сторожки не разрешена и на сегодняшний день. Мотив отказа в строительстве – отсутствие свободного участка земли, так как земельную ренту община платит за 525 квадратных метра (участок, занимаемый церковью), а за остальную землю, ренту уплачивает колхоз и потому мотивируют, что строительство на колхозном участке является нарушением сельскохозяйственного устава.

На священника Секач, села Петровка Городнянского района поступила жалоба местного руководства о нарушении им законности, выразившейся в том, что он допустил сбор денег по домам для уплаты в райфинотделе церковной задолженности. Было собрано около 2 тысяч рублей.

Архиепископ Гурий о данном поступке священника Секача был поставлен в известность. Священник Секач мною был вызван и предупрежден впредь не допускать подобных нарушений.

Жалобы духовенства на завышенные налоги, мною направлялись для проверки и принятия, соответствующих мер в налоговой облфинотдела.

Жалобы внутрицерковного характера принимал к сведению, оставлял без последствий –

говоря, что этот вопрос моему рассмотрению не подлежит (внимательно выслушивал жалобщиков, выказывал сочувствие и брал себе на заметку).

Заявление верующих села Горск Городнянского р-на о возвращении им изъятого здания пока что находится в стадии разрешения.

03.11.1955 года мною была подана докладная записка в адрес председателя облисполкома тов. Ванденко Л.С. и секретаря обкома партии тов. Шевчук Н.С., копию которой к сему прилагаю, но вопрос с руководством еще не решен.

Заявления о возвращении изъятых клубных зданий – отвечал, что нет оснований к пересмотру прежнего решения, и что изъятое здание возврату не подлежит.

За отчетный период принято посетителей 132 человека, в том числе по вопросу назначения и перемещения – 67 человек.

Были подняты вопросы:

О ремонтах церковных помещений. О регистрации вновь организуемых религиозных общин в м. Корюковка и селе Лениновка Березнянского р-на – отказано из-за отсутствия церковных помещений и близости действующей церкви. Вопросы подоходных налогов. Вопросы, касающиеся жизни и деятельности монастырей и разные вопросы, касающиеся внутрицерковной жизни. (Внутриобщинные конфликты, переизбрание правлений и пополнение «двадцаток» и другие).

Характеристика состояния и деятельности церкви.

При изучении состояния и деятельности церкви руководствовался указаниями Совета и республиканского уполномоченного.

Изучение состояния и деятельности церкви осуществлялось теми же методами и приёмами, о которых много было изложено в информационном отчете за 1-ое полугодие 1955 года.

Во втором полугодии 1955 года на выезды в р-ны по своей непосредственной работе затрачено 12 дней.

Выезжал в районы Березнянский, Городнянский, Прилукский, Нежинский.

О религиозной обстановке Березнянского р-на, мною были даны сведения Совету и республиканскому уполномоченному по возвращению из этого района.

В Городнянский р-н выезжал по вопросу заявления верующих села Горск, результат поездки – моя докладная записка в адрес областного руководства.

В Прилукский район выезжал для ознакомления с положением и деятельностью Густынского женского монастыря.

В Нежинский район в порядке углубления изучения церковной деятельности религиозных общин района и проверки перемещения Успенской религиозной общины в предоставленное ей помещение.

Постановление ЦК КПСС от 10 ноября 1954 года оказало свое воздействие на активизацию религиозных общин. Если до постановления, последние годы, прекратилась подача заявлений о регистрации вновь организуемых религиозных общин, в данное время такие заявления начали поступать. За второе полугодие поступило заявлений – от гражданки м. Корюковка Гузь М.Е. и от гражданки Белашко А.Ф. села Лениновка Березнянского района.

Стали поступать заявления о возвращении изъятых ранее клубных зданий – так за отчетный период поступили заявления из сел – Зметнев Сосницкого района, села Великая Загоровка Бахмачского района.

В селах, где раньше общины были сняты с учета как не действующие продолжительное время, также стали поступать заявления о регистрации вновь организуемых общин, при чем ходатайства возбуждает один – два человека. Такие заявления поступили из села Грязна Щорского

района; села Смычина Тупичевского района.

Епархиальное управление и духовенство области активизировало свою деятельность в направлении приведения церковных помещений в надлежащий вид. Если раньше ремонту церковных зданий не уделялось или мало уделялось внимания, то в данное время на ремонт церковных зданий ежегодно расходуются большие суммы церковных денег и в основном все церковные здания области, за малым исключением, отремонтировали и имеют прекрасный, как внешний, так и внутренний вид. Для иллюстрации приведу цифровые данные расходования денежных средств на ремонт церковных помещений в разрезе районов за 1954-1955 годы.

Прилуцкое благочиние, которое охватывает четыре района – Прилуцкий, Новобасанский, Варвинский и Яблуневский - в них всего действующих общин 36.

На ремонт 36 церковных зданий этого благочиния израсходовано: 1954 г. – 178 126 рублей; 1955 г. – 158 221 рубль.

По Батуриному благочинию (8 действующих общин).

На ремонт 8 церковных зданий израсходовано: 1954 г. – 31 723 рубля; 1955 г. – 38 752 рубля.

По Нежинскому благочинию (27 действующих общин – Нежинский и Лосиновский районы) на ремонт израсходовано: 1954 г. – 136 064 рубля; 1955 г. – 170 591 рубль.

На ремонт всех церковных зданий области – 360 израсходовано средств по годам: 1954 году – 1 188 279 рублей; 1955 году – 1 153 469 рублей.

Кроме больших затрат на ремонт помещений, религиозные общины по настоянию духовенства тратят большие деньги на внутреннее украшение храмов – обновление живописи, пополнение икон, приобретение крепдешина для зановесей, цветов, митры, ковры на пополнение и улучшение церковных хоров. Некоторые религиозные общины на церковный хор расходуют в месяц от 2-х до 3-х тысяч рублей – кафедральный собор г. Чернигов; Сретенская и Ивановская церкви г. Прилуки; Успенская религиозная община г. Нежин.

О больших материальных возможностях религиозных общин могут свидетельствовать такие данные:

Сретенская религиозная община г. Прилуки за 1955 год имела возможность делать такие расходы:

На ремонт церковного помещения – 22 836 руб.

Отчисления епархиальному управлению – 5 800 руб.

Отчисления в пенсионный фонд – 3 000 руб.

На содержание хора – 25 000 руб.

Ко всему этому содержит двух священников и диакона, платит страховку и земренду.

Успенская религиозная община г. Нежин в 1955 году израсходовала:

На ремонт церковного здания – 44 011 руб.

Отчисление епархиальному управлению – 9 600 руб.

Пенсионный фонд – 1 800 руб.

На содержание хора – 22 000 руб.

Содержат двух священников.

Материальные возможности сельских религиозных общин, конечно, значительно меньше, но и они имеют возможность совершать ремонт, платить епархиальные взносы, делать отчисления в пенсионный фонд, содержать священника и в большинстве случаев – хор, платит страховку и земельную ренту.

О больших материальных возможностях патриархии свидетельствуют такие данные: в 1949 году на ремонт кафедрального Спасо-Преображенского собора было отпущено средств

220 000 рублей. В 1954 году на ремонт Троицкой колокольни города Чернигов – памятника архитектуры – 250 000 рублей.

В 1955 году на приобретение архиерейского дома и канцелярии 265 000 рублей.

По данным секретаря епархиального управления Красковского – он же настоятель кафедрального собора, патриархия обещала помощь в 200 000 рублей для оборудования парового отопления в кафедральном соборе.

Правящие епископы располагают большими средствами – в их распоряжении есть кроме собственной легковой машины, две епархиальных (легковых), имеют возможность содержать двух шоферов, иметь личного врача на своем содержании (как это было у архиепископа Гурия) и другие блага.

Будучи у меня на приеме игуменя Троицкого монастыря города Чернигов Антония, поделилась о встрече её в летний период, в городе Москва, во время празднования Сергия, с архиепископом Борисом. Передавая от него привет и самые лучшие пожелания, она очень тепло отзывалась о нём, говоря, что встрече с ней очень обрадовался, обо всех не забыл, о каждом расспрашивал. Чернигов называл своею родиной, а расставаясь дал ей в качестве подарка 5 000 рублей, сопровождающей монашке – 1 000 рублей, по 1 000 рублей передал двум бывшим его поварихам, дряхлым старухам монашкам, которым он ежемесячно пересылает по 250 рублей и 1 000 рублей священнику монастырской церкви Марченко. Одновременно им было дано 9 000 рублей – сумма довольно большая.

Большие материальные возможности религиозных общин, духовенства, патриархии составляют из пожертвований верующих, а это говорит за то, что пережитки капитализма в сознании людей – религиозные, еще очень живут.

Епархиальное управление

За отчетный период изменилось епархиальное управление в области. Архиепископ Гурий выехал в Днепропетровск на его место приехал епископ Андрей из Винницкой области.

В церковной жизни области играет большую роль личность правящего епископа, он является центральной фигурой и от него многое зависит.

С правящими епископами старался установить нормальные отношения, поддерживая с ними необходимый контакт и деловую связь и в этом вопросе не могу пожаловаться – с моим мнением правящие епископы считаются, знакомят меня с проводимыми мероприятиями, ставят в известность о своих выездах в районы, с предполагаемой перестановкой и новым назначением духовенства, информируют о монастырской жизни.

Систематически поддерживают со мною связь, используя для этого телефон и лично бывая у меня на приёмах.

За отчетный период архиепископ Гурий был у меня на приёме семь раз.

Ставил передо мной такие вопросы:

О покупке архиерейского дома и канцелярии и проведения всяких хозяйственных мероприятий, по благоустройству их – проводка электросети, водопровода и другие.

Ставил вопрос о строительстве на территории приобретенной усадьбы архиерейской церкви. По данному вопросу я ему посоветовал сделать пристройку комнаты к его жилому дому и там устроить архиерейскую домашнюю молельню. Он спросил моего разрешения по этому вопросу обратиться за советом к республиканскому Уполномоченному, я одобрил его намерение и не возражал, но он прежде обратился с этим вопросом к экзарху и тот посоветовал ему то же, что и я и таким образом вопрос был решен.

По вопросу перемещения Успенской религиозной общины города Нежин из занимаемого

общественного здания в свободное церковное помещение.

По вопросу подбора монашек для поездки за границу.

По вопросу внутрицерковных конфликтов Трехсвятительской религиозной общины города Прилуки; села Чепелев Щорского района – аморальные поступки священника Бойко.

По вопросам перемещения духовенства. Архиепископ Гурий часто выезжал по районам, больше без предупреждений, с целью ознакомления с деятельностью религиозных общин и духовенства. Сам осуществлял приемы духовенства, давая соответствующие наставления – о проявлении заботы, о ремонте, благолепии храмов, церковных хорах и другие.

В городских церквях рекомендовал для большего охвата верующих совершать ранние церковные службы и там где имеется один престол, организовать по возможности два.

С мнением архиепископа Гурия духовенство считалось и старалось выполнить его советы. У верующих Гурий пользовался расположением и любовью.

Епископ Андрей прибыл в Чернигов в декабре месяце. За время пребывания в Чернигове у меня на приёме был три раза. Любит много говорить и о себе большого мнения.

Будучи у меня на приеме поделился тем, что дела епархиальные принял и жаловался на то, что на счету епархиального управления денег почти нет. Что пенсии заедают епархию, ложатся на неё тяжким бременем – в месяц поглощают 30-35 тысяч рублей и потому доходность епархии, едва покрывает расходную часть. Что доходность епархиальных управлений в Российской республике значительно выше, чем на Украине. Что архиепископ Свердловский, имел 140 приходов, располагает доходностью в год 9 миллионов рублей, по Винницкой же области, где 590 действующих приходов, годовая доходность 4 миллиона рублей, по Черниговской же – около 2-х миллионов рублей.

Епископ Андрей переездом в Чернигов доволен, говоря, что это его родные места.

В адрес архиепископа Гурия высказался так: «Он хороший духовник, но плохой хозяин – цену деньгам не знает, имея колоссальные доходы в Ташкентской епархии, потому переплатил за архиерейский дом, который не стоит уплаченной суммы 175 тысяч, кроме того больших затрат на постройку гаража и канцелярии – 85 тысяч и требуются еще крупные добавочные денежные вложения на окончания всех работ по этой усадьбе. И место нахождения усадьбы не хорошее – низкое, заливное. В Виннице я выстроил очень хороший, с большими удобствами архиерейский дом в два этажа стоимостью около миллиона рублей».

По вопросу перемещения епископов высказался так: что его переместили в связи с его ходатайством о переводе на другую епархию, так как Винницкая епархия тяжелая и измотала его здоровье.

Епископ Симон переведен потому, что он не советский епископ: «Был же там и прошлое его не безукоризненно, оставлять в Днепропетровске его дальше невозможно, а Гурий по своим объективным данным подходит на Днепропетровскую епархию».

Черновицкий епископ, вступивший в управление после Андрея, как он выражался: «По качествам уступает Андрею. Епископ должен иметь теоретический багаж духовный или светский, чего у Черновицкого нет».

Высказывал недовольства на Черновицкого епископа, который после отъезда Андрея из Черновиц стал порочить его, создавая о нём не хорошие разговоры среди духовенства.

Поделился тем, что он занимался вопросом подбора монашек для посылки за границу. Изложил суть дела так:

Игуменья Антония дала ему список десяти монашек и сказала, что они заявили ей так, что если в порядке послушания, то они едут, а добровольного согласия на поездку не дают.

Епископ Андрей вызвал их всех и вел с ними беседу: «Прочел им лекцию о климатических

условиях данной местности, о монастыре, находящемся там и условиях жизни в нём, о святых местах, рассказал о тех хороших отзывах, которые поступили от уехавших туда монашек из Украины».

На его слова они ответили: «Это только так говорят, а на деле кто знает как», вступили с ним в пререкание, говоря, почему их выделили, а не других, стали ссылаться на болезни, и так не до чего конкретного не договорился.

В адрес монашествующих Черниговского монастыря он выразился: «Разве это монашки, настоящего монашеского смирения у них нет, мирские дела их одолели. Нашли приют и живут себе».

Практика Совета посылать уполномоченным обзорные письма о работе Совета, уполномоченных, освещая в них актуальные вопросы нашей практической деятельности – весьма ценное и полезное мероприятие, которое необходимо продолжать и в дальнейшем.

Письма эти будут нацеливать нас на узловые – главные вопросы, помогут избежать многих ошибок в нашей дальнейшей работе. Пожелание – больше освещать практическую деятельность лучших уполномоченных, с тем, чтобы можно было позаимствовать это лучшее, каждому из нас.

Уполномоченный Совета по делам
православной церкви при Совете Министров
СССР по Черниговской области

[підпис]

Ф. РЕПА

Держархів Чернігівської області, ф. П-470, оп.9, спр.413, арк.14-34. Оригінал. Машинопис.

№ 33

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігійних культів при Чернігівському облвиконкомі Н. Стаховського секретарю Чернігівського обкому КПУ про діяльність сектантських громад

24 лютого 1956 р.

1. Районы области, где больше всего религиозных обществ евангельских христиан-баптистов.

Ичнянский р-н	– 4	религ. общ.
Корюковский	– 4	религ. общ.
Остерский	– 3	религ. общ.
Семеновский	– 4	религ. общ.

в остальных районах по 1–2 религиозных общества ЕХБ.

2. Районы области, в которых особенно активно действуют религиозные общества:

Холменский р-н
Корюковский
Остерский
Щорский
г. Прилуки
Бобровицкий район

3. В целом ряде районов религиозные общества в 1956. г. будут проводить водные креще-

ния, подавших заявления о желании вступить в общество. Подало заявлений:

В Батуринском районе 6 человек, причем, один из них со средним образованием.

М-Коцюбинский район – 6 человек.

В г. Нежин 8 человек, из них молодежи – 3 человека.

В Бахмачском районе – 5 человек

В Щорском районе – 3 чел. из них молодежи – 1 чел.

В Комаровском районе – 4 чел., все подавшие заявления рождения 1937 года.

В Остерском районе – 5 чел.

В г. Чернигов – 4 чел.

В Понорницком районе – 3 чел. молодежи.

4. В Черниговской общине ЕХБ на молитвенных собраниях присутствуют некоторые учащиеся кооперативного техникума и зоотехникума, причем, 4 студента принимают участие в церковном хоре.

5. Имели место факты администрирования со стороны органов местной власти.

В с. Орловка Холменского района, председатель сельсовета пришел на молитвенное собрание пятидесятников и разогнал их, требуя немедленно идти на работу в колхоз.

Секретарь Корюковского райисполкома вызвал к себе пресвитера религиозного общества ЕХБ с. Софиевка и предъявил ему обвинения в том, что он совершил обряд погребения в воскресный день и тем самым отрывал колхозников от работы.

5. Прилагаю список религиозных обществ с указанием района, села, количества членов религиозного общества¹.

Уполномоченный Совета
по делам религиозных культов
по Черниговской обл.

[підпис]   Н. СТАХОВСКИЙ

Держархів Чернігівської області, ф. П-470, оп.9, спр.413, арк. 52-54. Оригінал. Машинопис.

---

1. Не публікується.

№ 34

Інформація секретаря Чернігівського райкому ЛКСМУ С. Балуки про атеїстичну пропаганду серед молоді

18 грудня 1959 р.

Райкомом комсомола, комсомольськими організаціями проведена некоторая работа по улучшению атеистической пропаганды среди комсомольцев района.

Силами группы докладчиков в 1959 году прочитано на антирелигиозные темы 32 лекции, проведено с верующими 40 бесед.

В Количевском, Седневском, Клочковском и других клубах района оформлены уголки атеиста. В районе имеются случаи венчания даже комсомольцев. С этой целью силами аппарата райкома комсомола, членов комитета комсомольских организаций организовываются комсомольско-молодежные свадьбы. В 1959 году было проведено 9 таких свадеб (в с. Киенка, Внучки, Иваш-

ковка, Клочков и других).

Комсомольские организации активно включились в борьбу за ликвидацию храмов. Так, например, в селах Товстолес, Черторейки, Лукашовка, Ивановка, Количевка и ряде других были проведены молодежно-комсомольские собрания, на которых молодежь и комсомольцы осудили справление религиозных праздников (храмов). Для проведения таких комсомольских собраний посылался комсомольский актив. В селах Товстолес, Довжик, Мохнатин комсомольцы участвовали в патрулировании в день храма по дорогам, идущим в село и проводили разъяснительную работу с населением.

В с. Мохнатин в религиозный день «Пасху» комсомольцы организовали воскресник по вывозке местных удобрений на участок комсомольско-молодежного звена.

В районе работает передвижной клуб атеиста, цель которого – разъяснить комсомольцам и молодежи реакционную сущность религии, о вреде храмов.

В программу клуба атеиста входит лекция на атеистическую тему, 2–3 киножурнала по теме. Имеется так же наглядная агитация, стенды.

Секретарь Черниговского
райкома ЛКСМ Украины

[підпис]

С. БАЛУКА

Держархів Чернігівської області, ф. П–767, оп.1, стр.2647, арк.45–46. Завірена копія. Машинопис.

№ 35

Інформація заступника секретаря Бахмацького сільського виробничого парткому КПУ П. Давидова про атеїстичну пропаганду серед населення

25 квітня 1963 р.

м. Чернігів

С получением постановления бюро Черниговского сельского обкома КП Украины от 15 марта 1936 года «О докладной записке идеологического отдела обкома КП Украины по вопросам научно-атеистической работы», были разработаны и утверждены на бюро сельского парткома мероприятия по усилению атеистического воспитания трудящихся. Вопрос этот был обсужден на семинаре секретарей партийных организаций, пропагандистов и культпросветработников.

Ряд партийных организаций последнее время активизировали и несколько улучшили работу по атеистическому воспитанию трудящихся.

В районе работают два передвижных клуба атеиста (Бахмацкий и Коропский). Они выступают перед трудящимися два раза в месяц. Интересно прошло выступление клуба атеиста на х. Петровский, лектор тов. Костянюк Н.И. прочитал лекцию о происхождении религиозных праздников и обрядов, ответил на многочисленные вопросы, были продемонстрированы химические и физические опыты, раскрывающие сущность религиозных чудес. В заключении вечера выступала агитбригада районного Дома культуры.

В районе работают 37 кружков (867 слушателей) и 3 теоретические семинара (78 слушателей), по научному атеизму. Их слушатели выступают с лекциями и беседами на атеистические темы перед населением.

Атеистическую работу среди населения ведут 319 агитаторов-атеистов.

Важное место в атеистическом воспитании трудящихся играют лекции. В этом году лекций по атеистической тематике прочитано 181. Наиболее активно атеистическую лекционную пропаганду ведут сельские группы общества знаний с. Октябрьское, Лукнов.

Так в апреле м-це лекторы с. Октябрьское прочитали лекции «Правда о религии», «Происхождение и классовая сущность», о полете советского человека в космос. Лекции сопровождалась демонстрацией диафильмов «Наука и религия о возникновении и развитии жизни на земле» и др.

Все более широко применяется и такая форма атеистической работы как читательские конференции, тематические вечера, вечера вопросов и ответов, демонстрирование художественных и документальных кинофильмов на атеистическую тематику.

Партком и первичные парторганизации провели некоторую работу по внедрению в быт трудящихся новых обрядов и традиций. Так, например, в с. Фастовцы хорошо организуется работа по регистрации браков. Это делается так: молодожены подают в сельсовет заявление с просьбой произвести регистрацию брака. Назначается день регистрации, обычно воскресенье.

Заявление вывешивается в специальной витрине «Заявления в ЗАГС» об этом сообщается в организацию, где работают жених и невеста (колхоз и др.). Правление колхоза выделяет для проезда «тройку» или автомашину, готовый подарок молодоженам.

Для регистрации брака в сельсовете подготовлен специальный зал, он украшен цветами, знаменами и имеет праздничный вид, на красном полотнище написано: «Прочная семья – прочное и государство».

Когда к назначенному времени приезжают молодожены, их встречает председатель сельсовета. Здесь уже ожидает много народа – молодые и пожилые жители села. Приведя себя в порядок (для этого отведена специальная комната) молодожены заходят в специально подготовленный зал для регистрации. Здесь в торжественной обстановке проходит регистрация брака.

Молодоженам вручается свидетельство о браке, их поздравляют представители общественных организаций, вручаются ценные подарки. Играет духовой оркестр. После этого свадебный поезд отправляется к родителям невесты, где их встречают короваем. Продолжается свадьба.

В этом году так зарегистрировали свой брак 9 пар: рабочий межколхозстроя Иван Корнач и звеньевая колхоза «40 річчя жовтня» Мария Чеминос, шофер колхоза им. Мичурина Владимир Самура и звеньевая Галина Муха, учетник МТФ колхоза «40 річчя жовтня» Иван Гаптенко и доярка Мария Дениско и др. 10 февраля с.г. брак зарегистрировали сразу 5 пар.

Сельсовет с. Фастовцы и его обрядно-бытовая комиссия оформляют специальный «Альбом счастливых», в котором помещаются фотографии из хода свадьбы регистрации по новому обряду.

Свадебный обряд до регистрации и после справляется за украинским народным обычаем. Не стало очень много старого: венчание в церкви, родительское благословление молодых иконами, свечи и т. д. На свадьбах все более слышно современные песни, музыка, танцы.

Новая церемония регистрации браков в с. Фастовцы хорошее начинание. Намечается провести здесь специальный семинар председателей сельсоветов, распространять этот опыт на другие села.

Однако атеистическое воспитание трудящихся в ряде сел ведется еще на низком уровне, особенно в селах Петровка, Шаповаловка, Стрельники, Носелевка. Здесь лекции на атеистические темы читаются редко, мало проводится интересных вечеров, читательских конференций, бесед с верующими. Как результат значительная часть населения подвержена влиянию религиозных предрассудков.

Партком в настоящее время принимает меры к усилению атеистической пропаганды среди населения этих сел.

В мае месяце во многих парторганизациях намечаются партсобрания по вопросу состояния ате-

истического воспитания трудящихся.

Все усилия идеологических работников района в настоящее время направлены на то, что бы обеспечить проведение в сжатые сроки весеннего сева, при высоком качестве работ, выполнение планов продажи продуктов животноводства государству.

Заместитель секретаря Бахмацкого
сельского производственного
парткома КП Украины

[підпис]

П. ДАВИДОВ¹

Держархів Чернігівської області, ф. П–8331, оп.1, стр.22, арк. 81–84. Оригінал. Машинопис.

1. **Давидов Петро Миколайович**, народився 21.12.1918 р. у с. Волинка Сосницького р-ну Чернігівської області, українець. Член КПРС з липня 1942 р. З 1939 по 1947 рр. служив у рядах Червоної Армії. У 1948–1951 рр. навчався на історичному факультеті Ніжинського педагогічного інституту. У 1947–1951 рр. – директор семирічних шкіл у Дмитрівському та Коропському районах. З 1951 р. – на партійній роботі. 1953–1963 рр. – слухач заочної вищої партійної школи. 28.11.1954 р. обраний на посаду другого секретаря Коропського РК КПУ, де перебував до 1962 р. З грудня 1962 р. працював інспектором-парторганізатором парткому Бахмацького виробничого колгоспно-радгоспного управління. Нагороджений двома орденами «Червоної Зірки» та двома медалями. *Докладніше див.: Держархів Чернігівської області, ф.П.–470, оп.8-л, стр.29.*

№ 36

Довідка уповноваженого Ради у справах релігійних культур при Чернігівському облвиконкомі М. Ручкова про кількість сектантських релігійних громад станом на 1 січня 1962 року

[січень 1962 р.]

№ п/п	Название культы	1958 г.		1959 г.		1960 г.		1961 г.	
		количество общин	в них членов	количество общин	в них членов	количество общин	в них членов	количество общин	в них членов
1.	Евангельские христиане баптисты	63	2 987	59	2 950	52	2 818	42	2 299
2.	Иудейского вероисповедан ия	3	—	2	—	—	—	—	—
3.	Старообрядцы белокриницкого согласия	1	400	1	400	1	400	1	400

II. Снято с регистрации общин

1. Евангельские христиане-баптисты:

в 1959 году – 4
в 1960 году – 7
в 1961 году – 10

2. Иудейского вероисповедания:

в 1959 году – 1
в 1960 году – 2

III. Подано заявлений на принятие водного крещения в общинах ЕХБ

в 1958 году 121 – крестилось 111
в 1959 году 73 – крестилось 55
в 1960 году 86 – крестилось 27
в 1961 году 64 – крестилось 3

IV. Доход от пожертвований в религиозных общинах евангельских христиан-баптистов

в 1960 году – 141 489 руб. в старом исчислении
в 1961 году – до 150 тыс. руб. в старом исчислении

Наибольший доход составляет в Черниговской религиозной общине около 25 тыс. в старом исчислении, Нежинской – 10 343 руб., Прилуцкой – около 9 тыс., Софиевской Щорского района 5 100 руб. В остальных общинах доход составлял от одной до трех тыс. руб.

V. Наибольшее количество общин ЕХБ

в Щорском районе	– 4	количество членов – 253
в Городнянском районе	– 4	количество членов – 165
в Понорницком районе	– 4	количество членов – 179
в Остерском районе	– 3	количество членов – 120
в Нежинском районе	– 3	количество членов – 155

Уполномоченный Совета по делам

религиозных культов при облисполкоме

[підпис]

М. РУЧКОВ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.2, спр.14, арк.66–67. Оригінал. Машинопис.

№ 37

Інформація секретаря Чернігівського міськкому КПУ Б. Сенька відділу пропаганди і агітації Чернігівського обкому КПУ про стан науково-атеїстичної пропаганди серед населення

[березень 1962 р.]

Выполняя решения ЦК КПСС, ЦК КП Украины и бюро обкома КП Украины «О недостатках научно-атеистической пропаганды среди трудящихся» и с целью улучшения пропаганды научно-атеистических знаний, горкомом КП Украины разработаны мероприятия по проведению научно-атеистической работы.

Был проведен семинар секретарей первичных парторганизаций, где были обсуждены воп-

росы: «Советское законодательство о культах», «Отношение Коммунистической партии и советского государства к религии и церкви», об усилении атеистического воспитания трудящихся. Проведен также семинар лекторов-атеистов, агитаторов, заведующих клубами и агитпунктами по вопросу усиления научно-атеистической пропаганды среди населения.

Городской комитет КП Украины, учитывая, что наиболее действенные результаты при проведении научно-атеистической пропаганды дает индивидуальная дифференцированная работа с верующими, подобрал группу агитаторов в количестве 900 человек из наиболее опытных и авторитетных первичных [...] ¹, которые проводят с верующими глубокую, [...] ² атеистическую работу.

Значительное внимание уделяет горком КП Украины и первичные партийные организации работе с членами религиозных сект, которые действуют в городе, по отрыву сектантов от религии.

Первичные партийные организации взяли на учет всех членов религиозных сект, которые работают на том или ином предприятии, поручили опытным товарищам проводить с ними индивидуальную работу по отрыву от сект, постоянно осуществляют контроль за этой работой.

Так, на фабрике первичной обработки шерсти для проведения индивидуальной работы с баптистами по отрыву их от сект выделены члены КПСС с высшим образованием – т. Михайлова Е.Д., Дюжен Н.В., в кооперативном училище – Акуленко Г.Л. и другие. Также к этой работе привлекаются опытные лекторы атеистической секции Общества по распространению политических и научных знаний т.т. Асамов В.И., Трегубенко К.В., Праут Л.К. и другие.

Надо сказать, что многие члены религиозных сект (например, секты евангельских христиан-баптистов), которые раньше не принимали никакого участия в общественной жизни, не посещали кино, театров, лекций в результате индивидуальной работы с ними частично отошли от сект, стали интересоваться общественной жизнью, выполнять отдельные общественные поручения, посещать культурно-просветительные учреждения.

Например, члены секты евангельских христиан-баптистов фабрики художественных изделий им. 8 Марта, Любенко Л.Е. – телеграфистка горконторы связи, Лайко Н.И. – слесарь ТЭЦ, Дзюба Л.И. и другие стали интересоваться жизнью коллектива, посещают лекции, кино.

Неослабное внимание уделяет горком КП Украины и первичные партийные организации подбору лекторов-атеистов и агитаторов и работе с ними по повышению теоретического уровня и пропагандистского мастерства.

С лекторами-атеистами и агитаторами постоянно проводятся семинары и совещания, на которых обсуждаются вопросы улучшения научно-атеистической пропаганды, проводится обмен опытом работы по атеистическому воспитанию трудящихся, по организации и проведению этой работы на предприятиях и по месту жительства.

Члены научно-атеистической секции лекторской группы горкома партии, лекторы первичных партийных организаций и Общества по распространению политических и научных знаний т.т. Марченко С.С., Усенко А.П., Асамов И.Р., Рябиченко и другие постоянно выступают перед трудящимися с лекциями, принимают участие в чтении циклов-лекций на атеистические темы в организациях города.

Такие циклы лекций читаются и в городском Доме культуры, в парке культуры и отдыха, в лектории стройтреста № 4, в Доме культуры фабрики первичной обработки шерсти, завода синтетического волокна и других предприятиях и организациях.

В эти циклы лекций вошли такие темы: «Отношение Коммунистической партии и Советского государства к религии и церкви», «О реакционной сущности религиозных праздников и обрядов», «О морали коммунистической и морали религиозной», «Женщина и религия», «Современное религиозное сектантство и его реакционная сущность», «О вселенной» и ряд других.

Значительную работу по атеистическому воспитанию трудящихся проводит городской и областной Дом атеиста. На лекции, беседы, вечера вопросов и ответов и другие мероприятия приглашаются верующие. Это дало возможность проводить научно-атеистическую пропаганду именно с теми людьми, которые более всего нуждаются в разъяснении лживости религиозных верований.

Организовывается чтение лекций, проведение бесед бывших служителей церкви, которые ныне порвали с религией. На эти лекции и беседы приглашаются верующие и монахини Троицкого монастыря.

Домом атеиста проводятся и такие мероприятия, как вечера вопросов и ответов на антирелигиозную тематику на предприятиях, строительных и других организациях города.

Так, например, такой вечер вопросов и ответов состоялся в мае м-це в лектории стройтреста № 4, в котором приняли участие лекторы-атеисты т.т. Асамов и Трегубенко; такой вечер в июне м-це будет проведен на заводе синтетического волокна, швейной фабрике.

Большая работа по атеистическому воспитанию трудящихся и пропаганде естественнонаучных знаний проводится на астрономической площадке парка культуры и отдыха.

Астроном-любитель, лектор Общества по распространению политических и научных знаний т. Трегубенко К.В. провел много интересных, содержательных лекций и бесед о строении вселенной, о планетах солнечной системы, о проблемах межпланетных путешествий и на другие темы.

В парке культуры и отдыха действует передвижной планетарий, Это дало возможность значительно расширить и улучшить научно-естественную и атеистическую пропаганду.

Определенную работу по атеистическому воспитанию трудящихся проводят библиотеки города, кабинеты политического просвещения на общественных началах, постоянно-действующие агитпункты.

Во всех городских библиотеках и при их помощи, в кабинетах политического просвещения на общественных началах, в Домах культуры, клубах, красных уголках, в городском парке культуры и отдыха, организованы фото выставки, выставки литературы по вопросам научно-атеистической пропаганды в списки рекомендованной литературы по вопросам атеизма в помощь агитаторам. Доводятся тематические и литературные вечера, вечера вопросов и ответов, читательские конференции на антирелигиозную тематику.

В проведении научно-атеистической, пропаганды используются также кино, радио, периодическая и стенная печать. На страницах многотиражных газет помещаются статьи авторов, которые порвали с религией и сами ведут научно-атеистическую пропаганду.

ГК КП Украины и горсовет депутатов трудящихся при широкой поддержке общественности осуществили закрытие (в 1960 году) Спасо-Преображенского собора. В этом здании готовится к открытию выставка-музей Киевских Печерских лавр.

В настоящее время проводится работа по закрытию Троицкого женского монастыря в г. Чернигов.

С этой целью создана комиссия под председательством заместителя председателя Исполкома городского Совета депутатов трудящихся тов. Прониковой В.Д. Комиссией разработаны, а затем утверждены на бюро горкома КП Украины мероприятия по проведению научно-атеистической работы и подготовке к закрытию монастыря.

Наряду с проведением большой научно-атеистической работы среди монахинь, предусмотрены организационные мероприятия, а именно: через агитаторов, председателей уличных комитетов провести разъяснительную работу с родственниками монашек с целью их прописки на

жилплощади родственников; горсовету депутатов трудящихся выяснить, кто из монахинь не имеет родственников и определить их на жительство в дома престарелых и дома инвалидов и ряд других оргмероприятий.

В лекционной, и пропагандистской работе лекторской группой ГК КП Украины и Общества по распространению политических и научных знаний широко используются материалы судебного процесса над бывшим архиепископом Андреем и завхозом епархии Слабоспицким И.П., которые злоупотребляя доверием верующих, занимались хищением церковного имущества.

Материалы судебного процесса наглядно убеждают трудящихся в лживости и не состоятельности утверждений церковной морали, о стяжательстве и корыстолюбии служителей церкви, об обмане верующих и реакционности религиозной морали вообще.

Горком КП Украины, руководствуясь постановлениями ЦК КПСС, ЦК КП Украины и обкома партии, предусматривает усиление научно-атеистической пропаганды, отрыв верующих от религии путем глубокого и научного разъяснения лживости религиозных вероучений и приобщение их к активному участию в строительстве коммунизма.

Секретарь горкома КП Украины

[підпис]

Б. СЕНЬКО

Держархів Чернігівської області, ф. П-616, оп.1, стр.2463, арк.1-6. Оригінал. Машинопис.

1. Текст нерозбірливий.

2. Текст нерозбірливий.

№ 38

Довідка уповноваженого Ради у справах релігійних культів при Чернігівському облвиконкомі М. Ручкова завідуючому відділом пропаганди та агітації обкому КПУ І. Собку про діяльність релігійних громад

16 липня 1962 р.

Количественный состав религиозных общин евангельских христиан-баптистов зарегистрирован в органах государственной власти, по состоянию на 15 июля 1962 года в области существует – 42 общины с числом членов – 2 299 чел.

Наибольшее количество общин ЕХБ в таких районах:

Щорском	– 4 общины	– 253 члена общины
Городнянском	– 4 общины	– 165 членов общины
Понорницком	– 4 общины	– 179 членов общины
Остерском	– 3 общины	– 120 членов общины
Нежинском	– 3 общины	– 155 членов общины

Подали заявления о принятии водного крещения в 1962 году – 53 человека, в том числе 9 мужчин, 44 женщины. По возрасту – до 25 лет – 12 чел., от 25 до 35 лет – 15 чел., от 35 до 45 лет – 4 чел., старше 45 лет – 22 чел. Среди подавших заявления принять водное крещение рабочих – 8 чел., колхозников – 36 чел., домашних хозяек – 7 чел., не работающих – 1 чел.

Наибольшее количество подавших заявления о принятии водного крещения относится к таким общинам: с. Бакаевка Лосиновского района – 9 чел., в том числе до 30 летнего возраста –

5 чел., с. Опенки Козелецкого района – 6 чел., в том числе – 3 человека до 30 летнего возраста.

В религиозных сектах Нежинского района и городе Нежин – 10 чел., в г. Прилуки – 4 чел., в г. Чернигов – 5 чел.

Необходимо отметить, что в результате усиления контроля за деятельностью религиозных объединений, более широкого разворота культурно-массовой работы и научно-атеистической пропаганды в ряде религиозных общин за последние годы значительно упала активность, уменьшается количество посещений молитвенных собраний, уменьшается сумма добровольных пожертвований. Снято с регистрации как самораспавшиеся – 24 религиозных общины, из них – 21 община ЕХБ и 3 иудейского вероисповедования.

В 1962 г. оформлен материал на снятие с регистрации еще 2 общин ЕХБ. Материал находится в Совете на рассмотрении.

В религиозных общинах с. Роище Черниговского района, с. Гайворон Дмитровского района, с. Крупицполе Ичнянского района, Носовка Носовского района более 6 месяцев собрания не проводятся ввиду того, что религиозные общины не могут подыскать молитвенного дома.

Однако, ряд общин, в которых в настоящее время, все еще проявляется большая активность, общины растут, молитвенные собрания проводятся регулярно и их много посещают. К таким общинам относятся общины – в г. Нежин, г. Прилуки, в с. Омбыш Нежинского района и в с. Марочкино и с. Черещкое Городнянского района. Со стороны служителей культа допускаются нарушения советского законодательства о культах.

Так, бывший пресвитер Черниговской общины ЕХБ Моховик Степан способствовал проведению молитвенных собраний на частных квартирах, допуская детей на собрания, тогда как членами общины могут состоять только лица, достигшие 18-ти летнего возраста, пресвитер снят с регистрации.

Бывший пресвитер Любечской общины ЕХБ Иногда Митрофан – общественный суд за воровство сена в колхозе осудил его и подверг штрафу 7 руб. Иногда штраф уплатил, но повел среди населения пропаганду, что его судили не за воровство, а за то что он баптист. Кроме того, в этой религиозной общине допускалось принудительное взыскание денежных средств для оказания помощи пресвитеру и другим членам общины – подворный обход населенных пунктов с целью вербовки граждан в секту. Пресвитер с регистрации снят. Оформляется материал о снятии с регистрации общины.

Бывший пресвитер общины ЕХБ с. Жуковщина (бывш. Шидлова Гребля) Остерского района Бондарчук Иван с целью оживления богослужения приглашал хор молодежи из религиозных общин г. Киев.

Всего, по разным причинам, снято с регистрации пресвитеров и членов исполнительного органа за последние три года – 29 человек.

В конце 1961 г. и в 1962 г. проявилось грубое нарушение советского законодательства со стороны сект, не подлежащих регистрации – пятидесятников.

Так, в с. Холмы Понорницкого района руководитель секты пятидесятников Коваленко Василий проводил на квартирах верующих собрания с исполнением мистических обрядов, приносящих вред здоровью граждан, вел антигосударственную пропаганду среди верующих. Разъезжал по другим селам и городам с целью налаживания связей пятидесятнических сект, и сбора «пожертвований», получая денежные переводы из разных мест.

В марте 1962 года народный суд за антиобщественную деятельность приговорил Коваленка В.И. к 5 годам лишения свободы и выселения его на такой же срок.

В июле 1962 года три дня проходил суд над руководителями группы пятидесятников в

г. Чернигов – Неделько Д.Ф., Гомоля А.Н. и Осадчей М.Я., которые также последнее время раз-
вернули антиобщественную деятельность, носящую антигосударственный и изуверческий ха-
рактер. Народный суд приговорил руководителей секты к 4-м годам лишения свободы.

В Прилукском районе в селах Боршна, Замостье и др. секта истинно-православных хри-
стиан или как они себя именуют последователями Лабунского (Лабунский – бывший священ-
ник с. Боршна, за сотрудничество с немцами во время войны и антигосударственную деятель-
ность осужден и умер в тюрьме.).

Они стали, открыто проповедовать, что Иван Лабунский является спасителем мира
второго пришествия, он должен скоро прийти и судить. С целью усиления своей пропаганды
они оборудовали молитвенные дома на частных квартирах в селах Замостье и Боршна. Выбра-
ли более выгодные для них по месту расположения могилы на кладбищах в с. Боршна, объяви-
ли, что в них похоронены матушка и отроки Лабунского, огородили железной оградой, поста-
вили портрет Лабунского и еще несколько икон и два креста, организовали паломничество к
этой могиле, возбуждали суеверия в массах населения, проводили сбор денежных средств.
Этой группой руководила Носач Степанида, бывшая монашка Ладанского монастыря, пас-
порта не имеет, нигде не приписана и ведет бродячий образ жизни. Активную помощь оказы-
вала в проведении антиобщественной деятельности Джегаль Пелагея – жена полицейского, а в
последствии староста во время немецкой оккупации. Джегаль в колхозе не работает, и не
работала.

Обком КП Украины, его отдел пропаганды и агитации, а также бюро Прилукского гор-
кома партии провели соответствующую работу по прекращению незаконной деятельности
религиозной секты. Руководители группы Носач и Джегаль привлекаются к уголовной ответ-
ственности.

Уполномоченный Совета по делам
религиозных культов при облисполкоме

[підпис] М. РУЧКОВ

*Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.2, спр.14, арк.91–95. Оригінал. Ма-
шинопис.*

№ 39

Інформація секретаря Чернігівського міськкому КПУ Б. Сенька відділу пропаган- ди і агітації Чернігівського обкому КПУ про самоліквідацію жіночого монастиря в Чернігові

14 вересня 1962 р.

Выполняя постановление ЦК КПСС, ЦК КП Украины и обкома партии по вопросам
научно-атеистической пропаганды, городской комитет партии, первичные парторганизации
стали больше уделять внимание этому вопросу.

На заседаниях бюро горкома КП Украины и семинарах секретарей парторганизаций
неоднократно обсуждался вопрос о состоянии атеистической работы в ряде парторганизаций
города и мерах ее усиления.

Для проведения индивидуальной научно-атеистической работы среди верующих пер-
вичными парторганизациями было выделено около тысячи агитаторов.

На предприятиях, стройках, в клубах, красных уголках и постоянно действующих агитпунктах систематически организовывалось чтение лекций на научно-атеистические темы, широко разъяснялись материалы судебных процессов над архиепископом Андреем и группой пятидесятников.

В городских кинотеатрах и клубах регулярно демонстрировались фильмы «Тучи над Борском», «Исповедь» и другие, которые убедительно разоблачают реакционную суть религии. Эти фильмы посмотрело почти все население города, проведен кинофестиваль антирелигиозных фильмов.

На предприятиях, учреждениях, учебных заведениях и библиотеках организовывались фотовыставки, выставки литературы на научно-атеистические темы, проводились тематические вечера, на которых пропагандировались диалектико-материалистические взгляды, достижения советской науки.

В городском передвижном планетарии систематически проводились лекции и беседы на темы: «Наука и религия о строении Вселенной», «Проблемы полета человека в космос», «Наука и религия о жизни и смерти», «Достижения кибернетики» и другие.

На страницах газет «Деснянська правда», «Комсомолец Чернігівщини» и многотиражных помещались статьи и беседы на научно-атеистические темы, выступления людей, которые порвали с религией.

Большое внимание горкомом партии было обращено на проведение научно-атеистической работы среди жителей района расположения женского монастыря. Лекторы, докладчики, агитаторы музыкально-мебельной фабрики, первичной обработки шерсти, школы № 4 и других предприятий и организаций, расположенных в непосредственной близости от монастыря, систематически выступали перед населением по месту жительства. Особенно активно работали агитаторы-коммунисты тт. Дудко, Мясников В.И. и Савиных Г.Д. (музыкально-мебельная фабрика), Ткачев Б., Самойленко М.В. и Лазуткин С.Н. (фабрика первичной обработки шерсти) и многие другие. Опыт научно-атеистической работы учительского коллектива школы № 4 подробно осветил на страницах газеты «Деснянська правда» директор школы т. Байдала И.В.

Могучее воздействие идей XXII съезда КПСС, новой Программы партии, а также широко организованная научно-атеистическая работа во многом способствовали тому, что из монастыря произошел массовый уход монашек. Уходу монашек также способствовали некоторые организационные мероприятия, проведенные горкомом партии и исполкомом городского Совета депутатов трудящихся, в том числе их трудоустройство и определение на постоянное жительство.

Если за 1961 год монастырь покинули 44 монашки, то за 8 месяцев 1962 года из монастыря ушло более ста монашек. Произошел самораспад монастыря, что зафиксировано решением городского Совета депутатов трудящихся от 31 августа 1962 года за номером 462.

14 сентября имущество монастыря и Ильинской, Троицкой и Введенской церквей принято комиссией горсовета.

В период распада монастыря и передачи комиссии горсовета никаких инцидентов не было.

Секретарь Горкома КП Украины

[підпис]

Б. СЕНЬКО

Держархів Чернігівської області, ф. П-616, оп.1, спр.2463, арк. 48-50. Оригінал. Машинопис.

Звіт уповноваженого Ради у справах релігійних культів при Чернігівському облвиконкомі М. Ручкова секретарю Чернігівського сільського обкому КПУ про діяльність релігійних громад у 1962 р.

[січень 1963 р.]¹

І. Религиозная обстановка и мероприятия по усилению контроля за соблюдением законодательства о культах

По состоянию на 1 января 1962 года в области числилось зарегистрированных религиозных общин евангельских христиан-баптистов – 42 с количеством верующих 2 299 человек, одна старообрядческая церковь Белокриницкого согласия расположена в городе Добрянка, количество верующих примерно до 400 человек, проживающих в г. Добрянка и в окружающих селах.

В области есть группы верующих, не регистрируемых культов, а именно, пятидесятники до 50 чел., проживающих в г. Чернигов, Семеновском, Щорском районах и некоторых населенных пунктах других районов ОПЦ² и И[стинно]-П[равославных] Х[ристиян] до 130 человек, проживающих в основном в Козелецком, Прилуцком районах и несколько человек иеговистов, проживающих по одному-два человека в отдельных селах.

В городах Чернигов, Нежин, Прилуки, Мена, Щорс, где раньше существовали религиозные общины иудейского вероисповедания, эти общины с регистрации снято, но часть верующих преклонного возраста иногда, особенно в дни больших религиозных праздников, пытаются собираться на частных квартирах тайно. Проводят иногда тайно на частных квартирах в Нежинском районе, в городах Чернигов, Прилуки и в некоторых селах Бобровицкого района, адвентисты. Общин или групп адвентистов зарегистрированных нет.

Основной формой религиозной пропаганды для всех религиозных общин, как это отмечалось в отчетах и раньше, является проведение молитвенных собраний. На молитвенных собраниях выступают с проповедью «Слова божьего» пресвитера, проповедники из числа членов исполнительного органа, а также верующие, как это происходит в большинстве общин евангельских христиан-баптистов во время коленопреклонения. Так, например, в г. Чернигов, Прилуки, Нежин и др. молитвенных собраниях выступают 4-5 человек верующих, которые громко, во всеуслышание высказывают покаяния и призывают верующих к любви Христа, укреплению религиозной общины, не впадать в соблазн дьявола и т.п.

У евангельских христиан-баптистов молитвенные собрания проводятся, как правило, по воскресеньям утром и вечером еще один день в неделю, в среду вечером, кроме того, молитвенные собрания проводятся в большие праздничные дни. На собраниях в праздничные дни зачитываются поздравительные письма, поступающие в общины от религиозного центра ВСЕХБ, от республиканского и областного пресвитера. Во всех общинах ЕХБ во время молитвенных собраний совершается хоровое пение религиозных стихов и гимнов. Специальных хоров в общинах нет, но в пении молитв участвуют почти все присутствующие, причем, как правило, в каждой общине обязательно есть несколько человек, которые являются запевалами. В некоторых общинах, как например, в Чернигове, Щорсе, Прилуках – один-два раза в месяц эта группа запевал остается после молитвенного собрания на час-два и разучивает церковные песни.

Выполняя решения партийных органов и план намеченных мероприятий на 1962 год в области, была проведена соответствующая работа по усилению контроля за соблюдением Советского законодательства о религиозных культах.

В первом квартале 1962 года мною совместно с Уполномоченным Совета по делам русской православной церкви проверено, как выполняется исполкомом Городнянского районного Совета депутатов трудящихся постановление Совета Министров Украинской ССР от 29 апреля 1961 года «Об усилении контроля за выполнением законодательства по культам». Проверкой установлено, что в райисполкоме заведены дела на каждое религиозное объединение, создан и работает передвижной клуб атеиста, организован лекторий для верующих, члены которого проводят работу с верующими, выступают перед ними с лекциями, докладами. В этом районе зарегистрировано 4 религиозных общины евангельских христиан-баптистов.

В докладной записке исполкому областного Совета депутатов трудящихся было изложено, что в районе контроль за выполнением законодательства о культах осуществляется неудовлетворительно. Комиссия содействия по усилению контроля по делам религиозных культов, плана работы не имеет и не уделяет достаточного внимания вопросам наблюдения за деятельностью религиозных объединений и их руководителей. Исполком Райсовета за последние два года ни одного раза не заслушивал и не обсуждал на своих заседаниях вопроса об усилении контроля за деятельностью духовенства и религиозных обществ. Не обсуждался этот вопрос и в исполкомах сельских Советов. Многие председатели и секретари сельских Советов не знают по существу советское законодательство о культах, не осуществляет контроль за деятельностью духовенства, а иногда сами проявляют незаконные действия по отношению к религиозным общинам.

Ослабление контроля со стороны исполкома районного и ряда сельских Советов депутатов трудящихся за выполнением законодательства о культах в известной мере давало возможность духовенству и руководителям сект нарушать советские законы о культах. В ряде религиозных общин, служители культа – пресвитеры, священники до последнего времени единолично управляли делами религиозного общества, распоряжались его средствами, тогда, как предусмотрено законодательством, что управление делами религиозных общин должны заниматься исполнительные органы. В селе Марочкино в религиозной общине евангельских христиан-баптистов налог с пресвитера за пользование огородом 0,61 га уплачивается общиной, а не пресвитером. Приходо-расходную книгу ведет пресвитер и у него хранятся деньги, поступающие от пожертвований и тарелочного сбора. Райисполком и сельские советы слабо используют предоставленное право государственным органам периодического осмотра имущества и проверки приходо-расходной книги и других документов, а также отвода отдельных лиц, нарушающих законодательство из состава членов исполнительного органа и ревизионной комиссии.

В докладной записке отмечено также, что имеет место, когда мало уделяется внимания проведению культурно-массовой работе среди населения, особенно в отдельных населенных пунктах и селах, где расположены молитвенные дома сектантов. Так, например, в населенном пункте Черецкое Моложавского сельсовета и Марочкино Ильмовского сельсовета имеются молитвенные дома ЕХБ, хорошо оборудованы, а клубы находятся в запущенном состоянии, лекций, докладов, вечеров по вопросам научно-атеистической пропаганды проводятся очень мало.

В ряде сел района все еще совершается высокая религиозная обрядность, активно отмечают хорошие и другие праздничные дни.

В докладной записке отмечено ряд фактов нарушения законодательства со стороны руководителей русской православной церкви.

О всех выявленных недостатках доложено руководству райисполкома, бюро Райкома партии, проведен инструктивный семинар с председателями и секретарями сельских Советов.

Исполком областного Совета депутатов трудящихся обсудил докладную записку уполномоченных Совета и решил направить ее всем исполкомам городских и районных Советов депута-

тов трудящихся и обязал их рассмотреть вопрос о состоянии контроля за соблюдением Советского законодательства о культах. В течении первого полугодия этот вопрос обсуждался во всех райгорисполкомах, принимались соответствующие решения, что безусловно сказалось на усилении контроля по вопросам соблюдения законодательства о культах.

В мае 1962 года мною проверено и изучено состояние научно-атеистической пропаганды и соблюдения советского законодательства о культах в г. Нежин и Нежинском районе. В этом районе было 3 религиозных общины ЕХБ и одна община ЕХБ в городе.

Наряду с положительной работой было установлено, что в проведении научно-атеистической пропаганды имеются существенные недостатки: лекции, доклады, беседы зачастую читаются без учета аудитории, для неверующих, а людей, которые посещают церковь, молитвенные дома, совершают религиозные обряды и др. не вовлекают в проводимые мероприятия, индивидуальная работа с верующими проводится недостаточно.

В районе и городе население все еще много совершает религиозных обрядов, совершалось бракосочетание по обряду религиозной общины ЕХБ над молодыми, не состоявшими в общине, 10 человек взрослых надали заявление о принятии водного крещения, имело место крещение и совершения других религиозных обрядов на частных квартирах.

Некоторые партийные организации с. Вертиевка и с. Омбыш занимают примиренческую позицию к коммунистам. Так, например, коммунист Суярко проживает в молитвенном доме, жена и дочь коммуниста Власенко Андрея Порфирьевича вступили в религиозную общину ЕХБ. О результатах проверки доложено на идеологической комиссии при отделе пропаганды и агитации обкома КП Украины. На заседание комиссии были приглашены зав. отделом горкома партии и Секретари Городского и районного Совета депутатов трудящихся. Приняты мероприятия по усилению научно-атеистической пропаганды и усилению контроля по выполнению советского законодательства о культах.

В результате выполнения намеченных мероприятий в районе значительно ослабела деятельность религиозных организаций. За последнее время снята с регистрации религиозная община ЕХБ в с. Вертиевка, как самораспавшаяся и не проводятся молитвенные собрания в общинах ЕХБ с. Пашковка и с. Омбыш, за отсутствием молитвенных домов.

С целью оказания помощи советским работникам, лекторам-атеистам и другим по вопросам осуществления контроля за деятельностью руководителей религиозных культов и сектантских объединений, выступал с лекциями на областном семинаре лекторов-атеистов, на семинаре секретарей райкомов комсомола, семинаре пропагандистов и секретарей парторганизации г. Чернигов. На семинарах лекторов-атеистов и секретарей парторганизации в Черниговском, Остерском Семеновском и других районах. Всего прочитано 23 доклада.

В течении прошлого года было 22 выезда в райцентры и села области, где проводились беседы с советскими и партийными работниками по вопросу состояния в религиозных общинах и усилении контроля за деятельностью руководителей культа. Проводил беседы с [лицами] исполнительных органов и пресвитерами по вопросам законодательства о культах, прослушал содержание 12 проповедей на молитвенных собраниях в общинах ЕХБ.

В прошедшем году всего было приглашено на беседу 28 пресвитеров общин ЕХБ, священник старообрядческой церкви и 48 человек членов исполнительного органа. Все они были предупреждены о необходимости строгого соблюдения законодательства о культах.

Необходимо отметить, что в результате усиления контроля за деятельностью религиозных объединений, более широкого разворота культурно-массовой и научно-атеистической пропаганды в ряде религиозных общин значительно падает активность, уменьшается количество посеще-

ний молитвенных собраний.

В прошедшем году в преобладающем большинстве религиозных общин ЕХБ в предпасхальные дни и дни пасхи на молитвенных собраниях было намного меньше чем позапрошлый год. Так, например, в общине ЕХБ г. Чернигов, где числится более 1 500 членов на первый день пасхи на молитвенном собрании утром было не более 50 человек и то в основном лица преклонного возраста, вечером на молитвенном собрании было до 85 человек. Меньше чем позапрошлый год была посещаемость молитвенных собраний в общинах ЕХБ г. Прилуки, Щорс, Городня и др.

В религиозных общинах ЕХБ с. Крупичполе Ичнянского района, г. Носовка Бобровицкого района и др. более 9 месяцев не проводятся молитвенные собрания ввиду того, что религиозные общины не имеют молитвенных домов, и активности в подыскании помещений для молитвенных домов они не проявляют.

Все более и более падает деятельность, ранее особенно активной религиозной организации ЕХБ с. Костобоброво Семеновского района. В составе этой общины 51 человек принял водное крещение до 1941 года. Актив общины ежегодно вовлекал новых членов, в том числе и молодежь до 25 летнего возраста, допускал ряд нарушений Советского законодательства о культах.

Вопрос о деятельности этой религиозной общины обсуждался в обкоме КП Украины. Обком партии указал местным партийным и советским органам на недостаточную научно-атеистическую работу среди населения и слабый контроль за деятельностью религиозного объединения и ее руководителей.

Отдел пропаганды и агитации обкома партии оказал конкретную помощь и парторганизации и колхозу с. Костобоброво. В это село регулярно посылались квалифицированные лектора атеисты, работники культурно-просветительных организаций. Семеновский райком партии и парторганизация с. Костобоброво, которая насчитывает в своих рядах более 60 человек, развернула широкую целеустремленную работу среди населения и в частности среди сектантов, организовываются вечера вопросов и ответов, читаются лекции и доклады на научно-атеистические темы, проводится индивидуальная работа с отдельными членами общины и их семьями.

За последнее время более 30 членов общины проживающих в окружающих селах прекратили посещать молитвенные собрания, 13 членов общины, проживающих в с. Костобоброво подали заявление о выходе из общины. В своем заявлении бывший член общины Кравченко Александр пишет: «Ставлю в известность, что в связи с своим убеждением выхожу из общины евангельских христиан-баптистов», а Гавриш Николай, бывший член ревизионной комиссии общины снял в своей квартире все написанные библейские тексты и открыто заявил, что порывает связь с общиной.

Колхозники и общественные организации возмущаются действиями сектантской организации и на своих собраниях требуют привлечения к ответственности руководителей секты за нарушение законодательства о культах, а общину снять с регистрации.

Об ослаблении активности в религиозных общинах свидетельствует и такой факт. Из числа 64 приближенных подавших заявления о принятии водного крещения в 1962 году приняло крещение только 6 человек. В течение года было установлено такие характерные нарушения советского законодательства о культах.

В религиозной общине ЕХБ с. Маньки Любечского района пресвитер Иногда М.М., член исполнительного органа Томилка, Кривопуста и др. посещали дома граждан, проводили беседы на религиозные темы, пытались вербовать членов в свою общину.

В общине без разрешения исполкома районного Совета депутатов трудящихся проводили собрания верующих, на которых обсуждали вопросы, связанные с управлением делами религиоз-

ного общества, а также заявления граждан о их семейной жизни. В общине проводились сборы денежных средств для оказания материальной помощи на строительство дома и курортное лечение. Отдельные члены общества, в том числе и пресвитер, решением общественного суда были подвергнуты штрафу за воровство сена в колхозе. Штраф они уплатили, но руководители и некоторые члены общины упорно стали распространять слухи среди населения, что их судили не за кражу, а за то, что они верующие-баптисты.

За систематическое нарушение советского законодательства община снята с регистрации.

Снят с регистрации пресвитер Черниговской общины ЕХБ Моховик Степан, который способствовал организации проведения молитвенных собраний вне стен молитвенного дома на частных квартирах под предлогом новоселья, рождения в семье ребенка и т.п.

Член исполнительного органа общины ЕХБ г. Чернигов Ланько И.Д. на частных квартирах собирал членов общины и обсуждал письма Прокофьева и Крючкова.

Член исполнительного органа общины ЕХБ с. Костобоброво Медведок С.Я., Белоножко И.Б. ходили по домам с целью вербовки граждан в общину, они рассказывали о преимуществе религиозного вероучения баптистов перед русской православной церковью. Активно вмешивались в семейную жизнь, когда муж запрещал жене посещать молитвенные собрания. Они убеждали жену бросить мужа и не покидать общину.

Всего за нарушения законодательства о культах в течение года снято с регистрации одну общину, шесть пресвитеров общины, 3 членов исполнительного органа.

Снято с регистрации по заявлениям самих пресвитеров 3 человека.

В течение года всего снято с регистрации пять общин ЕХБ, из них 4 в связи с распадом и одну за нарушение законодательства о культах.

В 1962 году выявлено поступление писем в религиозные общины ЕХБ г. Чернигов, Нежинского, Коропского, Варвинского, Прилукского и других районов, а также старшему пресвитеру и некоторым членам, от подпольной религиозной организации, возглавляемой Прокофьевым и Крючковым. Выявленные письма изъяты, активной поддержки этих писем общинами не установлено, но отдельные члены, как например Ланько, Белан из общины ЕХБ г. Чернигов сочувственно относятся к этим письмам.

В 1962 году проведена большая работа по выявлению деятельности нерегистрируемых религиозных групп. Так, в городе Чернигов группа пятидесятников, руководимая Неделько Д.Ф., рождения 1927 года прибывшего в Чернигов из г. Бельцы Молдавской ССР и активно помогающие ему в работе Гомоля А.Н. рождения 1922 г. и Оснач М.Я., рождения 1912 года, обе они проживали и работали в г. Чернигов. Эта группа, как установлено в судебном заседании, на нелегальных собраниях в своих проповедях призывала верующих к отказу от общественной деятельности, запрещали пользоваться культурными благами: посещать кино, клубы, театры, слушать радио, смотреть передачи по телевизору, читать газеты и интересоваться любой другой литературой, кроме религиозной. Моление в секте, «крещения духом» сопровождается бессмысленным бормотанием, так называемым «общением с богом на ином языках», тряской, все это доводило верующих до такой степени религиозного экстаза, что они впоследствии становились душевнобольными и находились на излечении в психоневрологической больнице. На нелегальных собраниях пятидесятников зачастую присутствовали их дети. Так, например, дочь подсудимой Гомоля – Гомоля Шура, 1950 года рождения, часто привлекалась на собрания пятидесятников, она воспитывалась в постоянном страхе перед «богом», не посещала кино, театр, не вступала в пионеры, была замкнутой, уклонялась от дружбы с учениками и подругами.

Пятидесятники вовлекли в свою секту рабочего стройуправления гр-на Чадюка Т., рожде-

ния 1944 года, под их влиянием Чадюк отказался вступать в члены профсоюза и комсомол, прекратил посещать кино. Проживая в общежитии, Чадюк выключал радио, стремился один закрыться в комнате, где молился, читал религиозную литературу. Пятидесятники пытались вовлечь в секту молодежь и на других предприятиях города. Они приглашали на свои собрания гр-н из других городов и сел Черниговской области, имели связь с городами Нальчик, Гомель и др.

Народный суд г. Чернигов приговорил Недельку Д.Ф. к 4 годам, а Гомолю А.Н. и Оснач М.Я. к 3 годам лишения свободы с отбытием в освободительно-трудовой колонии.

В селах Замостье, Боршна Прилукского района выявлена деятельность религиозной группы истинно-православной церкви. Руководителем этой группы являлась Носач С.Г., по возрасту старше 60 лет, бывшая монашка женского монастыря, который существовал еще до Октябрьской революции в местечко Ладан Прилукского района. Носач уроженка с. Липова Талалаевского района Сумской области, разъезжала по селам Украины, долгое время проживала в с. Замостье Прилукского района. Активное участие в проведении религиозной пропаганды этого направления принимала Джегиль П.В., жена бывшего старосты при оккупации немецкими фашистами территории Прилукского р-на. Носач и Джегиль хорошо были знакомы с руководителем религиозной организации И[стинно]-П[равославная] Ц[ерковь] до 1941 г. и во время Отечественной войны священником Лабунским, который был осужден и умер в тюрьме в 1946 году. Последователи Лабунского считают, что он не умер, а вознесся на небеса и возвратился на землю «спасителем мира второго пришествия». В селе Замостье они оборудовали молитвенный дом, проводили тайно молитвенные собрания.

В селе Боршна на кладбище они выбрали удобные для них могилы, на возвышенной местности и стали рассказывать, что в них похоронена матушка Лабунского и его отроки. Огородили могилы железной оградой, поставили железные кресты, вывесили портрет Лабунского с надписью «Спаситель мира второго пришествия». Лабунского они рисуют в виде иконы, державшего в руках раскрытую книгу, на которой написаны слова на славянском языке такого смысла: «Заповедь новую даю Вам. Любите друг друга больше, чем самого себя и душу свою положите за друзей своих». Среди населения распространялись фотокарточки с изображением Лабунского, как священника с крестом на груди. Для своих молитв и проповедей пользовались псалтырем и библией, делали из них выписки на отдельных листках и записей в тетрадях. В проповедях призывали не подчиняться советским законам. В праздничные дни на кладбище около созданной ими могилы организовывали пение псалмов, моление и собирали пожертвования.

Народный Суд Прилукского района приговорил руководителей секты Носач и Джегиль к 4 годам лишения свободы каждой, а после отбытия срока наказания к 5 годам высылки в отдаленные места. Более 250 чел. присутствующих на суде местного населения с большим одобрением встретили приговор суда. Материал о судебном процессе транслировался по местному радиовещанию, этому вопросу помещено ряд статей в областных газетах. Среди населения эта религиозная секта популярностью не пользуется и деятельность ее, по существу, прекратилась.

Состоялся судебный процесс над руководителем группы пятидесятников в городе Холмы Коваленко В.И. Коваленко В.И., 32 лет, уроженец Брянской области, долгое время проживал в г. Жданов закончил торгово-кулинарную школу в Гомеле, нигде не работал. В 1960 году приехал в Холмы Черниговской области, купил себе дом и стал проводить тайно в частных квартирах, особенно на хуторах, молитвенные собрания пятидесятников. В процессе судебного заседания установлено, что Коваленко около 15 лет проводит проповедческую деятельность пятидесятников, он с этой целью разъезжал по городам и селам страны, имел связь с руководителями пятидесятников Молдавской АССР, Латвийской ССР, городами Могилев, Жданов, Пхалтуба (Грузия) и др. Народный суд за антиобществен-

ную деятельность приговорил Коваленко к 5 годам лишения свободы и выселение его на такой же срок, лишил его отцовских прав. Решение суда присутствующими, которых было более 600 человек, встречено с большим одобрением.

Проводимая научно-атеистическая работа среди населения и состоявшиеся судебные процессы над руководителями пятидесятников и истинно-православной церкви в значительной степени ослабили деятельность нерегистрируемых религиозных групп. В настоящее время не установлено, чтобы существовали и собирались где-либо на молитвенные собрания организованные группы верующих этих сект.

II. Религиозные объединения на территории области

По состоянию на 1 января 1963 года в области числятся зарегистрированных религиозных общин евангельских христиан-баптистов – 37 и одна старообрядческая церковь Белокриницкого согласия.

Религиозные общины ЕХБ находятся в таких районах и городах области:

№№ п/п	Название районов	Количество общин	Количество верующих
1.	Бахмачский	2	91
2.	Бобровицкий	2	133
3.	Ичнянский	3	152
4.	Козелецкий	3	132
5.	Коропский	3	125
6.	Нежинский	2	110
7.	Прилукский	3	114
8.	Репкинский	2	79
9.	Семеновский	3	164
10.	Новгород-Северский	3	120
11.	Черниговский	2	97
12.	Щорский	5	292
13.	город Городня	1	37
14.	город Нежин	1	61
15.	город Прилуки	1	79
16.	город Чернигов	1	153
	Всего:	37	1 939

Религиозные общины евангельских христиан-баптистов специальных культовых помещений, или отдельных нежилых помещений под молитвенные дома не имеют. Все молитвенные дома находятся в частновладельческих жилых помещениях.

По состоянию на 1 января молитвенных домов, находящихся в частновладельческих помещениях, 30, из них 23 молитвенных дома находятся в жилых домах, которые имеют только одну комнату, где проживают хозяева и члены их семьи, готовится и принимается пища, проходит сон и в этих же комнатах совершаются молитвенные собрания и только 7 молитвенных домов помещаются в частновладельческих помещениях, которые имеют по две комнаты.

Общины, расположенные в селах Крупичполе, Омбыш, Пашковка, Носовка, Хлопяники, Костобоброво, Роише, молитвенных домов не имеют и собрания не проводят.

В связи с тем, что молитвенные дома религиозных общин находятся в частновладельческих помещениях, которые имеют только по одной комнате, где проживают и сами хозяева, то в этом году со стороны противопожарного надзора и санитарных комиссий предъявлены требования о недопустимости проведения молитвенных собраний в таких помещениях. Так, например, госинспектор Щорского района тов. Корниевский В.И. и начальник горпожкоманды тов. Киселев в своем акте в отношении молитвенного дома общины ЕХБ г. Щорс пишут, что дом, в котором проводятся молитвенные собрания, является жилой квартирой, в семье имеются трое детей, площадь молитвенной комнаты 16,5 кв. м., что составляет на одного молящего 0,32 кв. м., а норма не менее 0,75 кв. м., вход в моленную комнату идет через кухню. Комиссия делает заключение – немедленно прекратить проведение молитвенных собраний в этом помещении, акт комиссии утверждает исполком Райсовета депутатов трудящихся. Аналогичные заключения даны и по другим молитвенным домам, которые находятся в жилых помещениях.

Я, как Уполномоченный Совета, обращался по этому вопросу в Совет и к Уполномоченному Совету по республике, просил дать разъяснение, как должен поступить Уполномоченный Совета при Облисполкоме, какие существуют указания и положения о молитвенных домах, находящихся в жилых помещениях, но ответа не получил.

В области, как указывалось выше, есть одна старообрядческая церковь Белокриницкого согласия, где община имеет специальное культовое здание, расположенное в центре поселка Добрянка Репкинского района. До войны это помещение принадлежало Добрянской средней школе. Возбуждался вопрос о возврате этого помещения школы, но так как другого помещения местные органы власти предоставить не могут, община продолжает проводить церковную службу в этом помещении.

Религиозные группы не регистрируемых культов находятся в таких районах:

№№ п/п	Название культа	Название района	Примерное количество
1.	Пятидесятники	Семеновский	40
2.	Пятидесятники	Щорский	50
3.	Пятидесятники	Ичнянский	15
4.	Пятидесятники	Черниговский	12
5.	Истинно-православные христиане и ИПЦ	Козелецкий	90
6.	Истинно-православные христиане и ИПЦ	Прилуцкий	15
7.	Иеговисты	Новгород-Северский	3

Активного действия, общения друг с другом, молитвенных собраний верующих этих сект в настоящее время не установлено.

III. Характеристика положения культов

Количественный состав религиозных общин ЕХБ характеризуется так:

Всего общин – 37, количество верующих 1 939, в том числе общин:

с количеством до 30 человек	3 общины,
с количеством от 30 до 40 чел.	11 общин,
с количеством от 40 до 50 чел.	7 общин,

с количеством от 50 до 60 чел.	7 общин,
с количеством от 60 до 70 чел.	4 общины,
с количеством от 70 до 100 чел.	3 общины,
с количеством свыше 100 чел.	2 общины.

В течение года прибыло в общины членов – 16 человек, в том числе:

принявших водное крещение	6 чел.,
прибывших из общин других областей	10 чел.

Выбыло из общин – всего – 376 человек, в том числе:

выехали за пределы области	24 чел.,
умерли	24 чел.,
отлучены из общин	19 чел.,
прекратили посещать молитвенные собрания	309 чел.

Состав верующих в общинах ЕХБ характеризуется следующими данными:

по возрасту:

до 25 лет	– 5 чел.,
от 25 до 30 лет	– 38 чел.,
от 30 до 35 лет	– 120 чел.,
от 35 до 45 лет	– 310 чел.,
от 45 до 60 лет	– 385 чел.,
старше 60 лет	– 1 081 чел.,

по образованию:

неграмотных	– 403 чел.,
до 4-х классов	– 1 207 чел.,
до 8 классов	– 185 чел.,
до 10 классов	– 123 чел.,
высшее	– 1 чел.,

по социоложению:

рабочих и служащих	– 142 чел.,
колхозников	– 1 844 чел.,
домохозяек	– 380 чел.,
пенсионеров	– 73 чел.

Из приведенных данных видно, что состав верующих, состоявших в религиозных общинах, по возрасту старше 45 лет составляет 76% всего состава, неграмотных и малограмотных более 80%. Следует отметить, что среди верующих преобладающее большинство, более 75%, женщин.

В общинах 380 женщин домохозяек. Это число в основном относится к городским общинам, и оно по сравнению с прошлыми годами увеличилось, остается почти неизменным и число пенсионеров, состоявших членами общины. В 1961 году пенсионеров, состоявших членами общины, было 70, а в 1962 году 73, домохозяек было 368, а в 1962 году 380. Это свидетельствует о недостаточной культурно-массовой и воспитательной работе среди этой категории населения.

Предложения:

Ввиду того, что нет ясного указания в отношении помещений молитвенных домов, находящихся в частновладельческих помещениях и, особенно в жилых домах, это вызывает

разного рода толкования и действия, как со стороны работников местных органов власти, так и со стороны руководителей религиозных культов. Зачастую по этому вопросу возникают ненужные споры, пререкания и незаслуженные обвинения Уполномоченного Совета. Считаю необходимым, чтобы Совет по делам религиозных культов совместно с органами, ведающими противопожарным и санитарным надзором, дали по этому вопросу соответствующее разъяснение.

За последнее время в ряде общин ЕХБ на молитвенных собраниях во время коленопреклонения, под видом покаяния, а по существу с проповедью «Любите Христа, не поддавайтесь соблазну дьявола» и т.п., выступают дополнительно 4-5 человек проповедников не члены исполнительного органа. Это по существу нарушает Положение о союзе ЕХБ. Следует предложить ВСЕХБ дать указания своим общинам, чтобы выступали с проповедями только лица, входящие в исполнительный орган.

Уполномоченный Совета по делам
религиозных культов при облисполкоме   [підпис]   М. РУЧКОВ³

В связи с проведением укрупнения районов, сообщаю новое административное деление Черниговской области:

I. Города в подчинении облисполкома по промышленности:

1. Чернигов
2. Прилуки
3. Нежин
4. Бахмач
5. Городня
6. Корюковка

II. Районы в подчинении облисполкома по сельскому хозяйству:

1. Бахмачский
2. Бобровицкий
3. Ичнянский
4. Козелецкий
5. Менский
6. Нежинский
7. Новгород-Северский
8. Прилукский
9. Репкинский
10. Семеновский
11. Черниговский
12. Щорский

III. Адреса религиозных обществ по новому административному делению

№ п/п	Местонахождение религиозного общества	Название района, города
	а) подчинения облисполкома по сельскому хозяйству:	
1.	г. Бахмач общество ЕХБ	Бахмачский район
2.	с. Краснополье общество ЕХБ	Бахмачский район
3.	г. Носовка общество ЕХБ	Бобровицкий район
4.	с. Погребцы общество ЕХБ	Бобровицкий район
5.	с. Бакаевка общество ЕХБ	Ичнянский район
6.	с. Крупицполе общество ЕХБ	Ичнянский район
7.	с. Опеньки общество ЕХБ	Козелецкого района
8.	с. Евминка общество ЕХБ	Козелецкого района
9.	с. Сорокошичи общество ЕХБ	Козелецкого района
10.	г. Мена общество ЕХБ	Менского района
11.	с. Лавы общество ЕХБ	Менского района
12.	с. Хлопяники общество ЕХБ	Менского района
13.	с. Омбыш общество ЕХБ	Нежинского района
14.	с. Пашковка общество ЕХБ	Нежинского района
15.	с. Калиновка общество ЕХБ	Нежинского района
16.	с. Юховка общество ЕХБ	Новгород-Северского района
17.	с. Вишеньки общество ЕХБ	Новгород-Северского района
18.	с. Радичев общество ЕХБ	Новгород-Северского района
19.	с. Варва общество ЕХБ	Прилукского района
20.	с. Дегтяревка общество ЕХБ	Прилукского района
21.	с. Тернавщина общество ЕХБ	Прилукского района
22.	с. Костобоброво общество ЕХБ	Семеновского района
23.	с. Козиловка общество ЕХБ	Семеновского района
24.	с. Радомка общество ЕХБ	Семеновского района
25.	с. Роище общество ЕХБ	Черниговского района
26.	с. Ковпыга общество ЕХБ	Черниговского района
27.	г. Щорс общество ЕХБ	Щорского района
28.	с. Софиевка общество ЕХБ	Щорского района
29.	с. Камка общество ЕХБ	Щорского района
30.	с. Лениновка общество ЕХБ	Щорского района
31.	с. Смычин общество ЕХБ	Щорского района
32.	с. Марочкино общество ЕХБ	Репкинского района
33.	с. Черецкое общество ЕХБ	Репкинского района
	б) подчинения облисполкома по промышленности:	
1.	г. Чернигов общество ЕХБ	г. Чернигов
2.	г. Прилуки общество ЕХБ	г. Прилуки
3.	г. Нежин общество ЕХБ	г. Нежин
4.	г. Городня общество ЕХБ	г. Городня
5.	г. Добрянка старообрядческая церковь Белокриницкого согласия	г. Городня

Уполномоченный Совета по делам
религиозных культов при облисполкоме

[підпис] М. РУЧКОВ

Держархів Чернігівської області, ф. П–8331, оп.1, спр.58, арк.3–23. Оригінал. Машинопис.

1. Датовано за сусіднім документом.

2. Так в тексті.

3. **Ручков Михайло Семенович**, 1903 р.н., народився у с. Старостуденівка Сердобського р-ну Пензенської області, РФ. Член КП(б)У з серпня 1926 р. Освіта вища, закінчив Загальноросійський інститут комуністичної просвіти у 1933 році, а у 1954 р. заочно закінчив Вищу партшколу. З лютого 1933 р. по червень 1941 р. – на педагогічній роботі. З червня 1941 р. по жовтень 1947 року служив у Червоній армії. З жовтня 1946 р. по серпень 1947 р. – завідуючий сектором місцевого радіомовлення Чернігівського облрадіокомітету. З вересня 1947 р. по 1949 р. – інструктор відділу пропаганди та агітації обкому КП(б)У. У 1949–1954 рр. – завідуючий сектором агітації. У 1954–1956 рр. – інструктор відділу пропаганди та агітації обкому КПУ. 1956–1959 рр. – секретар облпрофради м. Чернігів. З 1960 р. уповноважений Ради у справах релігійних культів при РМ СРСР по Чернігівській області. *Докладніше див.: Держархів Чернігівської області, ф. П.–470, оп.7-л, спр.2417.*

№ 41

Інформація уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка голові Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР В. Курєдову¹ про святкування віруючими Великодніх свят

[не раніше 23 квітня 1963 р.]

г. Москва

В предпасхальные и пасхальные дни, приток верующих в Воскресную церковь города Чернигов значительно увеличился.

7 апреля с.г. в «Вербное воскресенье» церковь в Чернигове была переполнена, всего в ней было примерно 700 – 800 человек молящихся, в том числе свыше ста человек находилось у входа в церковь (в ограде).

Верб освящалась и раздавалась в помещении храма, но часть верующих приходили в церковь и со своей вербой.

В «Страстной четверг» (11 апреля с.г.), церковь в Чернигове тоже была переполнена молящимися, в ней находилось около 700 человек верующих.

В пасхальную ночь (с 13 по 14 апреля), приток молящихся в Воскресную церковь г. Чернигов особенно был большой. Поскольку церковь была переполнена молящимися, то значительная часть верующих с куличами разместились вокруг храма (в ограде).

Всего в пасхальную ночь молящихся в церкви г. Чернигов было примерно 5–6 тысяч человек, в том числе половина из них являлась прибывшими для освящения куличей из окрестных сел города (Павловка, Котов, Бобровицы).

Предпасхальные и пасхальные церковные службы в церквях и молитвенных домах сел и районных центров проходили так же при переполненных храмах молящимися.

Например, в Воскресенской церкви с. Остер Козелецкого района, в пасхальную ночь было около 1 500 чел. молящихся, в том числе были верующие из сел Карпиловка, Пархомава и др. Вместе с родителями было свыше 30 детей.

В Успенской церкви с. Новгород-Северска в пасхальную ночь присутствовало свыше 1 000 человек.

Состав молящихся в этом году значительно отличался по своему составу от прошлых лет. Доминирующее большинство из них женщины, до 85%, остальные – 15-20% мужчины. Процент молодежи совсем незначительный – 1-2%.

Молящиеся в большинстве своем являются людьми преклонного возраста, домохозяйки и пенсионеры.

в г. Чернигов

В дни «Великого поста» в церкви была молодежь, в основном женщины, появлялись также дети школьного и дошкольного возраста.

В пасхальную ночь детей школьного и дошкольного возраста в церкви и около нее не было, но несколько сот женщин в возрасте 20-30 лет находилось в ограде около церкви и ожидали освящения куличей, свыше ста человек (парней и девушек) находилось на дороге около церкви в порядке любопытства.

В дни «Радоницы» (21-23 апреля с.г.) панахиды на городском кладбище в г. Чернигов, а так же на кладбищах в других городах (кроме г. Козелец) и селах области не служились. Панахиды служились в церквях.

Предпасхальные и пасхальные дни, как в г. Чернигов, так и других населенных пунктах области прошли нормально, без происшествий².

Уполномоченный Совета по делам

Русской православной церкви

при СМ СССР по Черниговской области

[підпис]

И. Котенко

Держархів Чернігівської області, ф. П-8332, оп.1, спр.11, арк. 59-61. Оригінал. Машинопис.

1. Куроедов Владимир Алексійович (1906 – 1994) – у 1960 – 1965 рр. – голова Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР, у 1965 – 1984 рр. – голова Ради у справах релігій при РМ СРСР. Його призначення призвело до жорсткого антирелігійного курсу, максимального обмеження діяльності Московського патріархату. Див. докладніше: *Записка в ЦК КПСС председателя КГБ СССР А.Н. Шелепина и председателя Совета по делам Русской православной церкви В.А. Куроедова.* // «Исторический архив». – 2008. – № 1. – С. 51 – 52.

2. Копії були надіслані: уповноваженому Ради у справах російської православної церкви при РМ УРСР Пінчуку, секретарю Чернігівського (сільського) обкому КПУ Шевчуку та секретарю Чернігівського (промислового) обкому КПУ Собку.

№ 42

Директивний лист заступника голови Чернігівського облвиконкому В. Панченка голові виконкому Ніжинського райвиконкому А. Михалку про створення Комісії по контролю за виконанням радянського законодавства про культу

16 травня 1963 р.

В целях усиления контроля за соблюдением советского законодательства о религиозных культах, рекомендуем создать при райисполкоме и по Вашему усмотрению в селах комиссии по контролю за соблюдением советского законодательства о культах.

Прошу до 1 июля 1963 года сообщить облисполкому о составе этих комиссии.

Примерное положение о составе и задачах комиссии прилагается¹.

Заместитель председателя исполкома
областного (сельского) Совета
депутатов трудящихся

[підпис]

В.ПАНЧЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5282, оп.2, спр.1054, арк. 6. Оригінал. Машинопис.

1. Не публікується.

№ 43

Звіт уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка уповноваженому Ради у справах Російської православної церкви при РМ УРСР Г. Пінчуку про використання колишніх церковних приміщень

14 червня 1963 р.

По сообщению исполкомов городских и районных Советов депутатов трудящихся, большинство церковных зданий, снятых с регистрации религиозных обществ в 1959 – 1960 – 1961 и 1962 годах, а так же бывших общественных зданий, изъятых у религиозных обществ в 1962 году, используются общественными организациями и учреждениями под клубы, школы, спортзалы, склады и зернохранилища.

Вместе с тем, имеются ещё изъятые церковные помещения, которые по ряду причин не используются под общественные нужды.

Данные сообщаются по районам области, в соответствии с новым административным делением.

Бахмачский район

Из 5 подлежащих по решениям 1962 года изъятию у религиозных обществ бывших клубных и общественных зданий, используются только 2. В с. Лукново – бывшее клубное помещение передано колхозу и используется как зернохранилище, а в с. Бахмач II – под складское помещение.

В селах Карыльское, Октябрьское и Пролетарское церковные помещения у религиозных обществ еще не изъяты.

Бобровицкий район

По решениям 1962 г. подлежало изъятию у религиозных обществ 6 бывших клубных и обще-

ственных зданий, но по существу используется только одно в с. Носовка – торговыми организациями под складское помещение.

В селах Браница, Ярославка, Щасновка и Белоцерковцы – проводятся плотницкие работы по переоборудованию помещений под сельские клубы, а в гор. Бобровица – под кинотеатр.

В с. Макеевка церковное помещение подлежит разборке, а строительные материалы будут использованы для строительства школы.

Ичнянский район

Из 3 изъятых в 1962 г. у религиозных обществ бывших общественных зданий в с. Красный Колядин – используется под сельский клуб, в с. Дмитровка – под пионерский клуб, а в с. Андреевка – изъятое здание в этом году будет переоборудовано под школу.

Козелецкий район

Согласно имеющимся решениям за 1962 год, подлежало изъятию у религиозных обществ 7 бывших общественных зданий. Используется лишь только 5. Так, в с. Блудше помещение передано колхозу и используется под зерносклад, в с. Булахов – под спортивный зал и мастерскую школы, в с. Карпиловка здание используется средней школой, в с. Дымерка – участковой больницей, в с. Держановка – передано школе.

В г. Козелец и с. Моровск здания не освобождены ещё от культового имущества.

Менский район

В с. Городище церковное здание передано средней школе, в с. Конятин – переоборудовано под сельский клуб, в с. Оболонье – передано колхозу и используется им под зерносклад.

Изъятые у религиозных обществ здания в с. Макошино (в 1962 г.) и в с. Октябрьское (в 1961 г.) разобраны и строительный материал использован для строительства сельских клубов.

Нежинский район

По гор. Нежин – бывшее здание Троицкой церкви (изъято у религиозного общества в 1959 г.) используется под городской и сельский архив, здание летней Покровской церкви (изъято в 1960), переоборудовано и используется горпищекомбинатом под складское помещение, здание зимней Покровской церкви (изъято в 1961 г.) переоборудовано и используется детской спортивной школой, здание Крестовоздвиженской церкви (изъято в 1962 г.) переоборудовано под кинопркатную базу, здание Преображенской церкви (изъято в 1961 г.) используется под склад Нежинторга.

Изъятые у религиозных обществ здания в 1962 году в с. Григоро-Ивановке – используется колхозом «Дружба» под детские ясли, в с. Бурковка под клуб, в с. Вересоч – под Дом народного творчества, а в с. Данино переоборудуется под сельский клуб.

Прилукский район

Изъятые у религиозных обществ в 1962 году бывшие клубные здания в с. Линовица используются под Дом культуры, а в с. Белоречица – под детские ясли.

Репкинский район

Бывшие клубные и общественные здания, изъятые в 1962 году у религиозных обществ в с. Карповка – передано колхозу и используется им, как складское помещение, в пос. Радуль – школой под спортивный зал, в с. Незаможное (Вертеч) как складское помещение, но будет переоборудовано под клуб.

В с. Даничи помещение изъято в апреле 1963 года и будет переоборудовано под клуб.

Семеновский район

Изъятое в 1962 году здание у религиозной общины в с. Козиловка будет переоборудовано под школу. Для этих целей из местного бюджета для начала работ выделено 5 тыс. рублей.

По городу Чернигов

В здании Спасо-Преображенского Собора (изъято в 1960 г.) размещается филиал исторического музея, помещение Троицкой церкви (летней) – используется под склад Облкнигокультурторга, здание Введенской (зимней) церкви, находящейся рядом с Троицкой, передано под склад горпищеторгу. Здание Ильинской церкви не используется, из-за плохих подходов к ней (стоит на горе).

Черниговский район

Из подлежащих изъятию в 1962 году у религиозных обществ 6 бывших клубных и общественных зданий, изъято и используется только 4 здания. Так, в с. Друцкое – под сливной пункт по приёмке молока от населения, в с. Масаны – передано колхозу им. Котовского и используется, как зернохранилище, в селах Ключков и пос. Березное помещения переданы школам.

В сёлах Горбово и Олишевка – помещения у религиозных общин еще не изъяты.

Щорский район

Из 4-х подлежащих в 1962 году изъятию у религиозных обществ бывших клубных зданий, изъято только одно в с. Перепис.

В селах Чепелево, Охромеевичи и Андроники бывшие клубные здания у религиозных обществ не изъяты и, ни одно помещение по-существу не используется.

Исполкомами городских и районных Советов депутатов трудящихся принимаются меры к улучшению использования зданий, снятых с регистрации религиозных обществ и бывших клубных и общественных зданий, изъятых у религиозных обществ.

О результатах буду Вас информировать.

Уполномоченный Совета по делам русской
православной церкви при СМ СССР по
Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.1, спр.58, арк.6–11. Оригінал. Машинопис.

№ 44

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігійних культів при Чернігівському облвиконкомі М. Ручкова уповноваженому Ради у справах релігійних культів при РМ УРСР К. Полонніку про діяльність релігійних громад Семенівського району¹

[не раніше 18 вересня 1963 р.]²

Секретно

Выполняя указания, данные в Вашем письме от 30 августа 1962 года и на совещании уполномоченных Совета 18 сентября с.г. мною изучена религиозная обстановка в Семеновском районе.

Некоторые данные об этом районе

Расположен он в северной части области, расстояние от областного центра около 250 км. Всего населения 50 тыс. человек. В районе 16 сельских советов, 92 населенных пункта, 29 колхозов, 31 клуб, 28 библиотек, 34 киноустановки, из них 30 стационарных и 4 передвижных, работает 28 семилетних и 7 средних школ.

В настоящее время в районе 3 русских православных церкви, из них действует только одна

в с. Костобобров, а остальные две – в Семеновке и Орликовке не действуют, так как нет священников. Однако в районе все еще совершается много религиозных обрядов.

Так, например, в 1961 г. из 823 новорожденных совершено крещений в церкви 440 или 53%; из 403 умерших похоронено по церковному обряду 124 или 30%; из 356 бракосочетаний венчалось в церкви 6 человек.

В первом полугодии 1962 года из 403 новорожденных совершено крещений в церкви 268 или 66%; из 247 умерших 66 или 26% похоронено со священником.

В этом районе было зарегистрировано в 1945 – 1946 годах 4 религиозных секты евангельских христиан-баптистов, как ранее действующие с количеством более 240 человек.

Три религиозных общества, а именно в с. Буревестник, с. Хотиевка и с. Леоновка в 1960-1961 г.г. сняты с регистрации как самораспавшиеся.

Так, например, в с. Леоновка пресвитер общины Довженко отказался от обязанностей пресвитера, другого пресвитера община не пожелала избирать, молитвенные собрания проводились редко, да и посещало их малое количество членов, часть верующих и старший пресвитер ЕХБ по области обратились с просьбой снять общину с регистрации, а верующим дать возможность посещать другую зарегистрированную общину единоверцев.

Религиозная община ЕХБ с. Хотиевка с 1958 г. прекратила рост и перестала проявлять свою активность, верующие, которые проживали в населенных пунктах все реже и реже стали посещать молитвенные собрания, а с декабря 1960 года молитвенные собрания в общине не проводились вообще. Пресвитер Кузьменко Яков Кузьмич не изъявил желания далее работать пресвитером и сдал секретарю райисполкома справку о регистрации служителя культа. Домохозяйка Кравченко Татьяна Тихоновна расторгла с общиной договор об аренде частновладельческого помещения под молитвенный дом, другого помещения община не подыскала. Решением облисполкома с согласием Совета по делам религиозных культов эта община в июле 1961 года с регистрации снята.

Характерно отметить, что в 1962 г. в августе месяце в это село приехал из г. Львов бывший житель этого села, а ныне один из руководителей религиозного общества ЕХБ в г. Львов Лозовский Михаил Онуфриевич и пытался оживить работу среди оставшихся верующих, он собрал в одном доме человек 10–12 местных жителей, выступил перед ними с проповедью, но успеха не имел. В этом селе не установлено, чтобы бывшие члены религиозной общины проявляли активность по восстановлению религиозной общины.

В настоящее время в Семеновском районе осталась одна община ЕХБ в с. Костобобров. В 1960 г. она имела 79 человек, в 1961 г. 106 человек, а в 1962 г. – 80 человек. Рост общины в 1961 г. был за счет принявших водное крещение и прибывших членов из ближайших сел снятых с регистрации общин, но большинство их прекратили посещать молитвенные собрания и поэтому исполнительный орган общины с. Костобобров исключил их из списков своего состава в 1962 г.

Община ЕХБ в с. Костобобров зарегистрирована в 1945 г. как ранее существующая. Эта община проводит активную работу, она располагает красноречивыми проповедниками, фанатиками своего вероубеждения.

Состав общины характеризуется такими данными – мужчин – 23, женщин – 58. Возрастной состав – до 25 летнего возраста – 24 чел.; от 25 до 30 лет – 4 чел.; от 30 до 40 лет – 14 чел.; от 40 до 50 лет – 14 чел.; от 50 до 60 лет – 4 чел.; старше 60 лет – 42 человека.

Из приведенных данных видно, что почти половина состава общины (42,5%) состоит из людей до 50 летнего возраста, и такое же количество верующих старше 60 летнего возраста.

В составе общины 51 человек принял водное крещение до 1941 г., 15 человек в общину вступили в 1941–1945 гг.

Таким образом, в составе общины 63,8% людей, которые вступили в общину до начала Отечественной войны и 18,7% в годы войны.

Актив общины ежегодно вовлекает новых членов. Так, с 1948 года по 1962 г. в общине приняли водное крещение 25 человек, из них молодежи до 25 летнего возраста 13 чел. Следует отметить, что в числе принятых водное крещение, а также и в числе приближенных в своем большинстве выходит из семейств членов общины, однако, все они учились в этом селе и почти все закончили от 5 до 8 классов средней школы.

Руководители секты Белоножко, Медведок, Мищюк, Гавриш, Борисевич и их актив, примерно 8-10 человек хитро проводят свою работу. В разговорах с представителями местных властей и другими они как-будто осуждают людей, которые не участвуют в общественной жизни, а на деле осуждают, кто из членов ходит в клуб, кино, библиотеку на собрания и т.д.

Так, в беседе с остальными верующими они заявляют, а руководители общины их учат, что вера должна быть на первом месте в мыслях, чувствах и делах. Все, что за пределами общины это – греховный свет, в котором животеют «заблудшие овцы», а поэтому мы не должны ходить туда, где не говорят о вере в нашего спасителя Христа.

Вот почему, как об этом заявила Валентина Климащенко, Гавриш Николай и др. когда они стали членами общины, перестали посещать кино, клуб и участвовать в общественной жизни. Когда они учились в школе, то посещали кино и участвовали в художественной самодеятельности.

В беседах с верующими я не встретил ни одного, который бы активно участвовал в общественной жизни, посещал кино, клуб, читал художественную литературу, участвовал в самодеятельности, но зато большинство членов общины систематически и регулярно читают «Братский вестник», активно участвуют в хоровом исполнении духовных песен во время молитвенных собраний. Молитвенные собрания проводились два дня в неделю – среда одно собрание, воскресенье – два собрания. Актив секты систематически проводил работу по вербовке новых членов в общину. Для этой цели они используют разные методы, а именно, посещению отдельных граждан и «задушевный разговор» с ними, они вмешивались в семейную жизнь: вот характерный пример. Руководители секты Медведок и Белоножко стали посещать квартиры граждан Мокиенко И.М. и Седень В.Е. и оказывать влияние на женщин, которым мужья запрещали ходить на молитвенные собрания. Они говорили женам, чтобы не слушали своих мужей и не обращали внимания на их возражения о том, чтобы не посещать молитвенные собрания: «Муж твой – первый враг тебе, ты его не бойся, если и бить будет, то на том свете получишь большое вознаграждение от Христа, а лучше – бросить его».

Так по настоянию Медведка гражданка Мокиенко Анна разошлась со своим мужем, оставив без отца двоих детей.

Актив секты оказывает вредное влияние на детей школьного и дошкольного возрастов, проживающих в семьях членов секты. Так, например, Акуленко Таня, ученица 6 класса, пионерка, но вдруг сняла галстук и стала пассивной, оказалось, что такой поступок был совершен под влиянием отца-сектанта и только после вмешательства руководителя класса т. Сенько М.С. и учеников школы Таня Акуленко стала проявлять активность в школе.

Ученица 4 класса Сеткова Аня, которая жила у бабушки – члена религиозной общины ЕХБ. Бабушка не давала девочке денег на кино, запрещала посещать библиотеку, клуб, но зато

упорно убеждала посещать молитвенные собрания.

Сектанты используют и такую форму вербовки в общину, как, например, оказание материальной помощи павшим в нужду. Гражданка Евдокия Шевлохова осталась с детьми без мужа, к ней стали ходить сектанты помогать лен выбирать и участвовать в другой работе, а вместе с тем, поставили цель завербовать колхозницу в общину.

Есть и такой случай, когда с помощью общины их член, девушка 30 лет два года подряд посылалась на курорт.

Активная деятельность этой общины и противозаконные действия некоторых ее членов объясняются тем, что со стороны местных партийных и советских органов не уделялось достаточного внимания научно-атеистической пропаганде и ослаблен контроль за выполнением советского законодательства о культах.

Обком КП Украины указал местным партийным и советским органам на этот недостаток в работе и оказал существенную конкретную помощь, особенно парторганизации и колхозу с. Костобобров. В это село регулярно направляются лекторы-атеисты, работники культурно-просветительских организаций и др.

Семеновский райком партии и парторганизация с. Костобобров, которая насчитывает в своих рядах 66 человек, в настоящее время развернули широкую и целеустремленную работу среди населения и в частности среди сектантов. Проводятся вечера вопросов и ответов, читаются лекции и доклады на научно-атеистические темы, проводится индивидуальная работа с отдельными членами секты и их семьями.

Проводимая работа значительно сказалась на ослаблении активности сектантской организации, и отдельные ее члены публично порвали связь с сектой. Так, в своем заявлении Кравченко Александр пишет: “Ставлю в известность, что в связи со своим убеждением выхожу из общины евангельских христиан-баптистов”, а вот один из активистов общины Гавриш Николай снял в своей квартире все написанные библейские тексты и открыто заявил, что порывает связь с общиной.

Следует отметить, что колхозники и другие общественные организации возмущаются действиями сектантской организации и на своих собраниях требуют привлечь к ответственности сектантов, нарушающих советские законы о культах.

В июле 1962 года за нарушение законодательства о культах снят с регистрации пресвитер общины Белоножко И.В. и член исполнительного органа Медведок С.Я.

В сентябре 1962 года решением облисполкома с согласия Совета по делам религиозных культов при Совете Министров СССР в селе Костобобров закрыт молитвенный дом религиозной общины ЕХБ, так как здание не отвечает требованиям противопожарного и санитарного оборудования.

Уполномоченный Совета по делам
религиозных культов при облисполкоме

[підпис]

М. РУЧКОВ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.2, спр.16, арк.7-11. Оригінал. Машинопис.

1. Копія направлена завідувачому відділом пропаганди та агітації обкому КП України І.П. Собку.
2. Документ розміщено за датою події.

№ 45

Доповідна записка старшого інспектора уповноваженого Ради у справах по Російській православній церкві при СМ УРСР С. Голубаня уповноваженому Ради у справах Російській православній церкві при РМ СРСР по УРСР Г. Пінчуку про відрядження у Чернігівську область

6 січня 1964 р.

По Вашему порученню с 23 по 30 декабря 1963 года находился в командировке в Черниговской области, где изучал [следующие] вопросы: использование церковных зданий, снятых с регистрации религиозных общин; изъятие в религиозных обществах бывших общественных помещений, которые никогда не были церковными; оказание практической помощи Уполномоченному Совету по Черниговской области тов. Котенко И.И.

Как показала проверка, в Черниговской области в 1960 – 1963 снято с регистрации 166 религиозных обществ по причине прекращения их деятельности. За этот же период у религиозных обществ изъято 41 помещение, которые ранее использовались школами, больницами, культпросветучреждениями и т.д.

Установлено, что за четыре года из 207 снятых с регистрации религиозных общин в настоящее время используется так:

под клубы и спортзалы	47 зданий
под школы и школьные мастерские	41 здание
под библиотеки	16 зданий
под медпункты	9 зданий
под архивы	4 здания
под кинотеатры	1 здание
под электростанцию	1 здание
под музеи	5 зданий
под складские помещения	51 здание.

По состоянию на 30 декабря 1963 года по Черниговской области не используются всего 27 бывших церковных зданий, из них в населенных пунктах: Браница, Ярославка, Щасновка, Белоцерковцы, г. Бобровица Бобровицкого района; Андреевка Ичнянского района; Карповка, Незаможное, Даничи Репкинського района; Козиловка Семеновского района; Комаровка Нежинского района, Ильинская церковь в г. Чернигов, (которые сняты с регистрации в 1961 и 1962 г.г.).

Из 27 зданий, которые не используются, 15 помещений у религиозных обществ еще не изъяты и не освобождены от культового имущества. Из них в селах: Карильское, Октябрьское, Пролетарское Бахмачского района; Моровск, г. Козелец Козелецкого района; Кучиновка, Охрамиевичи, Андроники, Новые Боровичи, Рогозки, Хреновка, Тютюница Щорского района; Горбово, Олишевка Черниговского района; Шатура Нежинского района.

Кроме того, значительная часть из 51 здания, которые используются колхозами как складские помещения, в основном под зерно, фактически по 6-7 месяцев в год пустуют. Все эти пустующие бывшие культовые здания привлекают внимание верующих и в некоторой степени служат делу активизации церковников, вызывают жалобы и ходатайства верующих о восстановлении деятельности церкви.

По состоянию на 30 декабря 1963 года в области состоит на регистрации 186 религиозных обществ, из них в 29 нет служб, за отсутствием священников и в 43 религиозных обществах отсут-

ствують помешчення для молитвенних цілей. В православних церквях числяться 120 священників, 5 діаконов і 15 псаломщиків. В області також діє 36 зареєстрованих обществ ЕХБ, які об'єднують більше 2 тисяч віруючих і ряд нелегальних сектантських груп, де налічується около 100 людей їх послідователів.

Перевірка показала, що, незважаючи на значительне скорочення кількості релігійних обществ, православна церква в Чернігівській області все ще залишається активною. Наприклад, її грошові доходи в 1961 році склали 493 938 руб., а в 1962 році – 404 301 рубль.

Значительні шари населення Чернігівської області виконують релігійні обряди. В області в 1962 році: з 25 441 родившогося, хрещено в церквах – 10 461 дитина (41,1%), з 13 690 померлих; поховано по церковному обряду 3 959 осіб. (28,8%), з 12 592 зареєстрованих шлюбів венчалось в церкві – 277 пар (2,2%), а за перше півріччя 1963 року здійснено хрещень – 5 451 дитина; поховань – 2 148 осіб., шлюбів – 157 пар.

В Щорському районі з 691 родившогося хрещено в церквах – 213 дітей, а з 426 померлих – захоронено по церковному обряду – 135 осіб. Шлюбів по району в 1963 році здійснено 2, (в с. Кучинівка – 1 і в с. Смяч – 1). Ще більш висока релігійна обрядовість по деяким населеним пунктам цього ж району. Наприклад, по місту Щорс в 1963 році зареєстровано в ЗАГСі народжень – 66, смертей – 34, шлюбів – 26 пар, а здійснено обрядів в церквах: хрещень – 53, що становить 80% до кількості родившихся і поховань – 13 або 38% до кількості померлих.

По селу Петрівка в 1963 році з 24 родившихся, 18 хрещено в церкві, з 4 померлих 4 поховано по церковному обряду. По с. Нові Борівці в 1963 році з 7 дітей родившихся, 5 хрещено в церкві, з 14 померлих 14 поховано по церковному обряду.

В Щорському районі приміщення ЗАГСа явно не відповідає своєму призначенню. Для ЗАГСа відведена одна кімната в 20 м², яка до того ж заставлена шафами з архівними документами, причому багато архівних матеріалів також лежить на підлозі і підоконниках. ЗАГС обладнано погано, диван і столи старі, стільців тільки 3, завіс на вікнах і квіток немає, стіл покритий папером з чорними плямами.

Партійно-радянські органи області мало цікавляться і не використовують матеріали реєстрації релігійних обрядів в своїй практичній роботі по відокремленні віруючих від релігії і церкви. Тому дивно, що кількість хрещених дітей з року в рік в ряді населених пунктів зростає. Встановлено і такі факти, коли серед хрещених зустрічаються діти членів КПРС. Наприклад, в с. Александрівка Щорського району комбайнер колгоспу «Україна», член КПРС Савенко Н.Н. 8 грудня 1963 року в торжественній обстановці зареєстрував народження свого дитини, а 15 грудня 1963 року над цим дитиною в церкві здійснено обряд хрещень. В цьому ж селі, 2 вересня 1963 року ударом блискавки був убитий колишній машиніст електростанції с. Низківка громадянин Чемирис Ф.І. Профсоюзна організація організувала громадянські похорони з духовим оркестром. Однак, коли процесія порівнялася з церквою, церковники підхватили покійника і занесли його в церкву, де священник Догаєв С.В. здійснив над ним відпівання.

В області існують факти, коли деякі місцеві Ради депутатів трудящих Чернігівської області формально виконують постановлення Радянського Уряду «Про посилення контролю за виконанням законодавства о культурах». Голови виконкомів поселкових і сільських Рад депутатів трудящих Щорського, Нежинського, Чернігівського районів не контролюють виконання служителями культури і релігійними громадами законодавства о культурах, в результаті чого окремі священники грубо порушують його. Так, священники Шостак, Захарчук з сіл Носівка і Хотинівка Щорського району систематично хрестили по квартирах дітей, до того ж часто без квитанцій, а служитель культури Махновець з Сумської області (в травні 1963 року

снимался с регистрации) крестил детей по домам верующих с. Веркиевка Нежинского района. Заштатные священники Серик и Калюжный из с. Данино проводили крещения детей в церквях села Шатура, религиозная община которой снята с регистрации в 1962 году и в с. Красные Партизаны, где нет церковных служб из-за отсутствия священника.

Имеют место случаи, когда в ряде религиозных обществ учет обрядов до сего времени отсутствует, квитанции выписываются небрежно, иногда по ним нельзя узнать за исполнение какого обряда взяты деньги, кто платил и т.д.

Обращает на себя внимание и такое обстоятельство, когда в г. Щорс по ул. Володарского № 63, бывший священник Секач организовал и оборудовал в своей квартире домовую церковь с престолом и 30 иконами, в которой совершал обряды крещения и проводил службы и чтения псалмов и т.д. Об этом факте местные органы власти знали, но никаких мер по прекращению незаконных действий Секача не принимали.

В Черниговской области до сего времени после укрупнения районов, комиссии содействия при райисполкомах по контролю за выполнением законодательства о культурах не возобновили своей работы. Следует в ближайшее время оживить работу этих комиссий, проинструктировать их, чтобы они строго следили за соблюдением духовенством и церковниками советского законодательства о культурах; изучали методы работы церковников среди верующих, особенно среди молодежи и детей, а также приспособленчество и проповедническую деятельность служителей культа, новые тенденции в деятельности русской православной церкви.

В связи с переходом духовенства на твердые оклады в религиозных общинах области накапливаются денежные средства. Местные Советы депутатов трудящихся, областной Уполномоченный Совета по делам русской православной церкви проводят соответствующую работу среди религиозных обществ по внесению излишков средств в фонд мира. Так, в 1962 году и первом полугодии текущего года религиозными общинами внесено в фонд мира 12 094 рублей.

В Черниговской области со стороны некоторых местных органов власти проявляется администрирование по отношению к церкви и верующим, что наносит серьезный вред в борьбе за полное преодоление религиозных предрассудков. Так, секретарь исполкома Нежинского городского Совета депутатов трудящихся тов. Кононец С.И. вызвал благочинного и установил график проведения церковных служб в церквях города и района: по г. Нежин в воскресные дни до 12 часов, в районе – до 10 часов, а вечерние службы проводить только до 20 часов. Бывший председатель сельского Совета с. Осьмаки Менского района Демченко М.К. забрал у церковного старосты Прокопенко П.К. церковные деньги в сумме 515 рублей, якобы для погашения задолженности взносов за 1963 год. Подобные действия местных органов власти только разожгли религиозный фанатизм и этим активизировали верующих.

В декабре 1962 года на Черниговскую епархию был назначен епископ Феодосий (Процюк И.И.), который с первых дней своего приезда в город Чернигов стал усиленно добиваться открытия бывшей монастырской Троицкой церкви и возвращения церковникам мощей так наз. «святого» Феодосия¹. Больше того, по этим вопросам епископ Феодосий является возбудителем, и способствовал разжиганию у верующих религиозного фанатизма.

Епископ Феодосий не выполняет рекомендаций не только Уполномоченного Совета по делам русской православной церкви по Черниговской области, но даже и Уполномоченного Совета по УССР, которые неоднократно рекомендовали ему прекратить активизацию верующих об открытии бывшей монастырской Троицкой церкви и о мощах, а также переехать в предоставляемое местными органами власти другое помещение по переулку Дзержинского № 15. Однако епископ Феодосий от выполнения этих советов отказался. Со дня своего назначения епископ Феодосий

еженедельно проводит сам службы в Воскресенской церкви и привлекает к прислуживанию заштатных священников. Так, например, ему систематически прислуживают: бывший секретарь епархии Красковский, архимандрит Антоний (Коцюк), отец епископа Феодосия и другие.

В беседе с партийно-советскими работниками области последние заявили о том, чтобы епископа Феодосия с Черниговской области убрать.

Во время пребывания в командировке Уполномоченному Совету тов. Котенко И.И. была оказана практическая помощь по всем вопросам, относящимся к деятельности церкви и духовенства. Тов. Котенко И.И. правильно понимает свои задачи по выполнению решения Совета Министров СССР от 16 марта 1961 года «Об усилении контроля за выполнением законодательства о культурах», поддерживает деловую связь с партийно-советскими органами.

О выявленных недостатках мною проинформированы заместитель заведующего идеологическим отделом сельского обкома КП Украины тов. Музыченко И.И., а также заместитель председателя сельского облисполкома тов. Панченко В.Ф.

Старший инспектор уполномоченного

Совета по УССР

[підпис]

С. ГОЛУБАНЬ

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 5166, оп.1, спр.68, арк.109– 115. Оригінал. Машинопис.

1. Див. докладніше про вилучення мощей св. Феодосія: Реабілітовані історією. Чернігівська область. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2008. – Кн.1. – С.22 – 23.

№ 46

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка уповноваженому Ради у справах Російської православної церкви при РМ УРСР про діяльність релігійних громад у 1963 році

16 січня 1964 р.

По состоянию на 01.01.1964 года в области состоит на учете религиозных обществ – 186.

В том числе:

- а) в сельской местности – 174
- б) по промышленной зоне – 12
- Действующих церквей и молитвенных домов – 142.

Из них:

- в сельской местности – 133
- по промышленной зоне – 9

Проводятся церковные службы в 114 церквах и молитвенных домах.

Из них служат:

- а) в сельской местности – 107
- б) в промышленной зоне – 7

Не проводятся церковные службы по различным причинам (отсутствие священников, затухания приходов, аварийности помещений) и другим причинам, в 29 церквах и молитвенных домах.

Не имеют молитвенных помещений 43 религиозных общества, у которых в 1962 – 1963 гг.

помещения были изъяты, как бывшие клубные и другие общественные помещения, а религиозным обществам предоставлено право аренды других помещений, но они этого права не используют, и тех из них, которые не найдут помещений на правах аренды, в 1963 году будут сняты с регистрации, как не имеющие более года молитвенных помещений.

Таким образом, не проводится служба в 72 населенных пунктах области, где имеются еще на учете религиозные общества.

Служит в церквях и молитвенных домах:

- а) священников – 124
- б) диаконов – 7
- в) псаломщиков – 54

Снято с регистрации религиозных обществ за 1960-1963г.г. всего – 167.

- в 1960 г. – 52
- в 1961 г. – 48
- в 1962 г. – 39
- в 1963 г. – 28

Религиозная обрядность.

Религиозная обрядность по годам выглядит так:

	Крещения	Венчания	Погребения
1960 г.	13 283	866	5 445
1961 г.	11 661	579	5 866
1962 г.	10 461	277	3 959
1963 г.	10 992	263	3 559

В том числе: в 1963 г. совершено религиозных обрядов в сельской местности и по промышленной зоне:

	Крещений	Венчаний	Погребений
а) в сельской местности	8 633	211	2 901
б) по промышленной зоне	2 359	52	658

Доходы религиозных обществ:

Доходность религиозных обществ по сравнению с 1960 г. значительно сократилась, так:

- в 1960 г. она составляла – 7 008 820 руб.
- в 1961 г. в новом исчислении – 493 939 руб.
- в 1962 г. – // – – 404 301 руб.
- в 1963 г. – // – – 474 102 руб.

В 1963 году доходы религиозных обществ составили:

- в сельской местности – 324 946 руб.
- по промышленной зоне – 149 156 руб.

В 1963 г. в сравнении с 1962 годом, на 42 336 руб. сократился и доход Черниговского епархиального управления. Если в 1962 г. он составлял 136 944 руб., то в 1963 г. составил – 94 608 руб.

Если в 1962 г. епархиальным управлением было отчислено в Московскую патриархию – 100 руб., то в 1963 г. отчислений денежных средств в патриархию не производилось. От Московской

патриархии в 1963 г. епархиальное управление получило 40 тыс. руб. дотации для выплаты пенсий священникам, вдовам и сиротам духовенства. В 1962 г. епархиальное управление дотации от Московской патриархии по пенсиям не получило.

За I и II полугодия 1963 г. религиозная обрядность и доходы религиозных обществ по области и отдельно по сельской и промышленной зоне выглядят так:

Религиозные обрядности:

	I полугодие		II полугодие		Всего за 1963 г.	
	сельская местность	промышл. зона	сельская местность	промышл. зона	сельская местность	промышл. зона
Крещения	4 552	1 220	4 081	1 139	8 633	2 359
Венчания	145	17	66	35	211	52
Погребения	1 874	383	1 027	275	2 901	658

Доходы религиозных обществ:

I полугодие		II полугодие		Всего за 1963 г.	
сельская местность	промышл. зона	сельская местность	промышл. зона	сельская местность	промышл. зона
199 962	86 545	124 984	62 611	324 946	149 156

Со своей стороны, как уполномоченный Совета по делам русской православной церкви, вношу предложения:

1. С учетом уже накопленного опыта разработать тезисы для лекции о внедрении в жизнь и быт трудящихся гражданских обрядов, а примеры будут использоваться лекторами, исходя из местных условий.

2. Ввести центральный квитанционный учет совершаемых религиозных обрядов (крещений, венчаний, погребений и заочных отпеваний).

3. Продумать вопрос о возможном изменении или дополнении отдельных положений, изложенных в инструкции по применению законодательства о культах. В частности, нужно четко определить п. б § 9 – можно или нельзя совершать обряды на домах верующих по просьбе умирающих или тяжелобольных без разрешения или уведомления органов власти, так как по данному вопросу имеются устные разъяснения, которые инструкцией не предусмотрены.

Уполномоченный Совета по делам Русской православной церкви при СМ СССР по Черниговской области

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 5166, оп.1, стр.58, арк.23– 26. Копія. Машинопис.

Інформація уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка уповноваженому Ради у справах Російської православної церкви при РМ УРСР Г. Пінчуку про реагування священників на прийняття «Програми будівництва комунізму»

27 лютого 1964 р.

Настоятель Воскресенской церкви в г. Чернигове священник Старыш Т.С. 24 февраля с.г. в беседе с уполномоченным сказал, что он лично и некоторые другие священники, с которыми ему приходилось беседовать, одобрительно отзываются о принятой XXII съездом КПСС Программе строительства коммунизма в нашей стране, так как к такому общественному устройству, по его выражению, призывал и Иисус Христос.

Старыш говорит: «В библии написано, что для верующих времен ветхого завета устраивались общие столы, так называемые «Агапы», и верующие всё, что зарабатывали и приобретали, жертвовали на общую пользу, для всех.

Делая выводы сказанному, Старыш заявил, что как он понимает, то общественное «устройство того времени почти совпадает с устройством строящегося коммунистического общества в нашу эпоху», поэтому, как выразился Старыш, церковь призывает «использовать идеи коммунистического общества».

Кроме того, Старыш рассказал, что ему лично неоднократно приходилось беседовать с другими священниками по вопросу «будут ли существовать церкви при коммунизме».

В одной из таких бесед заштатный священник пенсионер Красковский сказал ему, что «при коммунизме церковь существовать не будет, каждый из сегодняшних верующих убедится, что она является лишним для человека».

Продолжая этот разговор, Старыш высказался о том, что «наше молодое поколение, которое воспитывается в духе марксизма-ленинизма, оно точно узнает, что религия выдумана самим человеком, якобы для порядка, что бог тоже выдуман человеком для того, чтобы наказывать тех, которые совершают нехорошие поступки против ближних».

Подводя итог сказанному, Старыш заявил: «Тем более церковь не нужна будет при коммунизме для воспитания, как до сего времени, потому что высокое сознание людей коммунистического общества будет далеко от совершения поступков, записанных в заповедях: не укради, не убей, не лжесвидетельствуй».

Священник из с. Шаповаловки Бахмачского района Михаль И.С. 20 февраля с.г. в беседе сказал: «Церковь уже скоро не нужна будет, молодежь почти не посещает церковные службы, а это показатель того, нужна она будет или нет».

Из практики работы уполномоченного Совета известно, что церковь в данное время посещают в основном лица преклонного возраста – от 50 лет и больше, причем в своем большинстве это женщины (80%). Наибольшая посещаемость церковей и молитвенных домов на большие религиозные праздники: рождество, крещение, пасху и другие. В воскресные или обычные дни, посещаемость церковных служб незначительная и колеблется в городах 30-80 человек, в селах 10-20 человек.

Следует отметить, что церковники, обеспокоены снижением религиозности, отходом верующих от церкви, стремятся всеми доступными им средствами и прежде всего организацией и проведением пышных церковных служб, удержать верующих, и это в известной мере им удается,

так как в организация таких служб им активно помогают церковные Советы, заинтересованные в увеличении доходов религиозных обществ.

Обращает на себя внимание и тот факт, что Московская патриархия даже те незначительные свои печатные издания, к примеру – православный церковный календарь, оформляет красочно, с помещением в нем фотографий высшего духовенства.

В православном церковном календаре на 1964 год напечатана пасхалия на 1964 – 1980 гг., т.е. на 17 лет вперед.

Уполномоченным получены также данные о том, что отдельные священники, находящиеся на пенсии, начинают уже беспокоиться о том, что если при коммунизме церкви будут закрыты, то прекратятся им выплаты пенсий по церковной линии. Например, священник-пенсионер Красковский так говорит: «Конечно, при коммунизме церквей не будет и прекратятся выплаты церковных пенсий священникам, но я думаю, что тогда решится вопрос и о наших пенсиях, ведь старость должна быть обеспечена».

Из приведенных выше, даже незначительных, фактов видно, что служители религиозного культа русской православной церкви в данное время пытаются свое вероучение приспособить к научному коммунизму, делают выводы, что между коммунизмом и религией серьезных расхождений нет.

Вместе с тем, они сами понимают, что надобность церквей при коммунизме отпадет, что церкви не нужны будут, в связи, с чем уже сейчас отдельные из священнослужителей-пенсионеров начинают беспокоиться о своем пенсионном обеспечении при коммунизме.

Уполномоченный Совета по делам Русской
православной церкви при СМ СССР по
Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 5166, оп.1, спр.68, арк.118– 120. Оригінал. Машинопис.

№ 48

Інформація уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка уповноваженому Ради у справах Російської православної церкви при РМ УРСР Г. Пінчуку про зустріч з єпископом Феодосієм

10 березня 1964 р.

В соответствии с Вашим указанием сообщаю, что 28 февраля с.г. уполномоченным Совета был принят Черниговский епископ Феодосий по его просьбе.

В беседе Феодосий сообщил, что Московская патриархия вызывает его с отчетом о работе епархиального управления за 1963 год и что он намерен выехать в Москву 2 – 3 марта с.г.

После этого Феодосий спросил уполномоченного, как решается вопрос о регистрации священников Михалы Ивана, Клименко Семена, Товстогона Григория и других, о которых ранее шла речь на вакантные приходы, поскольку указанные священники уже по 6 – 8 месяцев находятся без службы, после снятия религиозных обществ с регистрации с изъятия у религиозных обществ бывших общественных зданий, в которых указанные священники служили.

Как и прежде, уполномоченный разъяснил епископу Феодосию о целесообразности назначения и регистрации священников Михалю, Клименко, Товстогона и других, на вакантные приходы, где активность верующих низкая.

Тогда Феодосий ознакомил уполномоченного с жалобами и заявлениями, поступившими в его адрес от религиозных обществ в частности, из села Полова Прилукского района, села Брусилів Черниговского, села Красные Партизаны Нежинского и села Макаровка Бобровицкого районов с просьбой назначить им священников.

По данному вопросу епископу Феодосию также были даны соответствующие разъяснения. Однако, поскольку аналогичные разъяснения ему даются уполномоченным на протяжении года, он выразил удивление и спросил: «Скажите Иван Иванович, может быть, имеются указания не регистрировать священников на вакантные приходы?». Уполномоченный ответил, что таких указаний нет.

Епископ Феодосий сказал уполномоченному, что по пути в Москву или на обратном пути он обязательно остановится в Киеве и пойдет к республиканскому уполномоченному т. Пинчуку Г.П. или заместителю уполномоченного т. Гладаревскому М.И. и поговорит с ними еще раз о назначении и регистрации священников на вакантные приходы в те села, откуда в течении года поступают жалобы и прошения от религиозных обществ и верующих, чтобы «дать» им священника.

На вопрос епископа Феодосия, можно ли выдать справку священнику Секачу, проживающему в г. Щорсе, что епархиальное управление не возражает против переезда его на службу в Новгородскую епархию, уполномоченный не возражал.

После этого, Феодосий сообщил уполномоченному, что к нему в качестве гостя должен приехать, видимо, на пасхальные дни, возможно летом, архимандрит Антиохийской церкви Фаддуль Гавриил, настоятель собора в Ливане, якобы учится в Московской духовной академии, где Феодосий с ним и познакомился.

Когда все имеющиеся у Феодосия вопросы к уполномоченному были разрешены, уполномоченный спросил у него, почему же он не выполняет решение Черниговского горисполкома о переселении епархиального управления и его квартиры в особняк, предоставленный ему местными органами власти, по ул. Дзержинского, 15.

Епископ Феодосий ответил, что в указанный особняк он переселяться не будет, так как не сможет разместить в нем епархиальное управление и свою квартиру. При этом Феодосий заявил, что он усиленно подыскивает дом, чтобы купить его и переселиться, так как не желает, чтобы о нем плохо думали местные органы власти.

Такой особняк, со слов Феодосия, он уже подыскал на Лесковице, по ул. Пивденная, 39. Два владельца этого дома дали согласие продать свои части, а третий, инженер, фамилии его епископ не знает, в принципе тоже не возражает продать свою часть дома, но не подыскал еще подходящего себе дома. За этот особняк, состоящий из 7 комнат, его владельцы запросили у епископа 30 тыс. рублей, а патриархия якобы сможет отпустить ему только 20 тыс. рублей.

Район Лесковицы не совсем подходящее место для переселения епархии и квартиры епископа, потому что находится недалеко от бывшего Троицкого монастыря, т.е. там, где сейчас находятся канцелярия епархии и квартира епископа.

Это еще раз подтверждает твердое намерение Феодосия не удаляться от Троицкой церкви, где находятся и мощи святого Феодосия.

По заявлению Феодосия, в конце 1962 года местные органы власти предлагали его предшественнику епископу Игнатию особняк по ул. Урицкого. Феодосий усиленно просит ходатайства уполномоченного перед местными органами власти, чтобы ему отдали особняк по ул. Урицкого и разрешили там же поставить финский дом.

Городской Совет, испытывая трудности с жилплощадью в городе, не может передать епископу особняк по ул. Урицкого, так как для переселения из него жильцов нужно 3–4 благоустроенных квартиры. Однако, не взирая на это, уполномоченный будет еще раз ходатайствовать перед местными органами власти о возможном предоставлении епископу Феодосию особняка по ул. Урицкого, поскольку его переселение на Лесковицу нецелесообразно.

Епископ Феодосий в беседе с уполномоченным рассказал, что он читал статью секретаря ЦК КПСС т. Ильичева Л.Ф.¹ «Формирование научного мировоззрения и атеистическое воспитание», содержание которой ему понравилось в той части, где речь идет о недопустимости администрирования со стороны местных органов власти в отношении священнослужителей и верующих.

По данному вопросу Феодосий, примерно, так сказал: «Правильно ставится вопрос, чтобы атеистическую пропаганду вести на научной основе, без администрирования. Для нас, священнослужителей, это очень приятно».

Наряду с этим, Феодосий выразил свое недоумение и сказал, почему же в данной статье очень мало сказано о мероприятиях против сектанства. Ведь сектанты, – говорил Феодосий, – изуверы, они всегда были против Советской власти, но о них в статье сказано мало, больше о русской православной церкви, которая всегда поддерживала и поддерживает мероприятия Советской власти и правительства: в годы войны она выступала против фашизма, сейчас выступает за мир, за разоружение».

Епископ Феодосий как на приеме 17 февраля, так и 26-го февраля с.г. вел себя вежливо, тактично, свои недовольства выражал сдержанно, без запальчивости и нервозности. Вопросы о Троицкой церкви и мощах так называемого святителя Феодосия не ставил.

Уполномоченный Совета по делам русской
православной церкви при СМ СССР по
Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р–5166, оп.1, спр.58, арк.40-42. Оригінал. Машинопис.

1. **Іллічов Леонід Федорович** (1906 – 1990) – народився в м. Катеринодар (нині м. Краснодар, РФ). В 1918 – 1924 рр. – робітник. Член партії з 1924 р. В 1930 р. закінчив Північно-Кавказький комуністичний університет, в 1937 р. – Інститут червоної професури, у 1937 – 1944 рр. – викладач, в з 1938 р. – відповідальний секретар журналу «Большевик», в 1944 – 1948 рр. – головний редактор газети «Известия», в 1951 – 1952 рр. – головний редактор газети «Правда», в 1953 – 1958 рр. – завідуючий відділом друку Міністерства закордонних справ СРСР. В 1958 – 1961 рр. – завідуючий відділом агітації та пропаганди ЦК КПРС, в 1961 – 1965 рр. – секретар ЦК КПРС, голова Ідеологічної комісії ЦК КПРС. Доктор філософських наук, з 1962 р. – академік АН СРСР. У 1965 – 1989 р. – заступник міністра закордонних справ СРСР, з 1989 р. – радник при МЗС СРСР.

№ 49

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка заступнику голови Чернігівського сільського облвиконкому В. Панченку про використання вилучених у релігійних громад приміщень

14 березня 1964 р.

Как установлено проверкой, в 1960–1963 годах, в Черниговской области изъято 164 церков-

ных здания при снятии 166 религиозных обществ с регистрации, по причинам прекращения их деятельности. Кроме того, в 1962–1963 гг. изъято у религиозных обществ 43 здания, как бывших клубных, школьных и других общественных помещений, с предоставлением 43 религиозным обществам права аренды других помещений для молитвенных целей.

Таким образом, в 1960–1963 гг. у религиозных обществ было изъято 207 зданий.

подавляющее большинство изъятых церковных зданий в данное время используется местными органами власти под клубы, школы и школьные мастерские, библиотеки, медпункты, музеи и под складские помещения.

Причем, значительная часть бывших церковных помещений (около 30 зданий), используемых колхозами под зернохранилища, фактически по 6–7 месяцев в году пустуют.

34 бывших церковных здания, в основном, изъятых у религиозных обществ в 1962–1963 гг., не используются еще местными органами власти по назначению, а 20 из них не освобождены даже от культового имущества.

Так, не освобождены от культового имущества изъятые у религиозных обществ бывшие клубные, школьные и общественные помещения: в Бахмачском районе, в селах Карильское с 04.10.1962 г., Октябрьское и Пролетарское с 22.09.1962 г., в с. Носелевка с 31.08.1963 г. и селе Райгородок с 15.11.1963 г.

В Козелецком районе в с. Моровск с 22.08.1962 г.

В Прилукском районе в селах Белоречица с 10.05.1962 г. и с. Смош с 29.12.1962 г.

В Репкинском районе в селах Карповка с 22.09.1962 г., в с. Вертечь (бывш. с. Незаможное) с 09.01.1962 г.

В Нежинском районе в с. Переясловка с 15.11.1963 г. и с. Веркиевка с 09.10.1963 г.

В Черниговском районе, в с. Горбово с 09.01.1962 г. и селе Дроздовка с 15.11.1963 г.

В Щорском районе в селах Охрамиевичи с 29.08.1962 г., Новые Боровичи, Рогозки и Хреновка с 28.XI-1962 г., селе Тютюнице с 20.12.1962 г. и селе Кучиновка с 31.08.1963 г.

Освобождены от культового имущества, но не используются по назначению изъятые у религиозных обществ помещения в следующих районах области:

Ичнянский район

В селе Андреевка с 26.04.1962 года.

Козелецкий район

В селах Будище с 03.07.1962 г., Дымерка с 03.07.1962 г. и в селе Выползов с 1960 года.

Менский район

В селах Оболонье с 17.03.1962 г. и Конятин с 16.05.1962 г.

Нежинский район

В с. Шатура с 29.12.1962 года.

Репкинский район

В селах Даничи с 4.10.1962 г., Владимировка с 31.08.1963 г. и в селе Грибова Рудня с 21.08.1963 г.

Щорский район

В селах Чепелев с 26.04.1962 г., Андроники с 29.08.1962 г., Низковка с 28.11.1962 г. и Конотоп с 20.12.1962 г.

Таким образом, не используется еще изъятых у религиозных обществ церковных зданий, в Щорском районе – 10, Козелецком – 4, Репкинском и Бахмачском – по 5, Нежинском – 3, Черниговском – 2, Менском и Прилукском по 2, Ичнянском – 1 здание.

Особенно плохо обстоит дело с использованием изъятых церковных зданий в Щорском,

Козелецком, Репкинском, Бахмачском и Нежинском районах.

Пустующие и особенно не освобожденные от культового имущества, изъятые у религиозных обществ церковные здания привлекают к себе пристальное внимание верующих и церковников, от которых поступают жалобы и ходатайства в адрес уполномоченного Совета, Совета по делам русской православной церкви при СМ СССР и Республиканского уполномоченного Совета, а также в вышестоящие партийные и советские органы, о восстановлении церквей в селах, где они по существу по году и более не действуют.

По данному вопросу особенно много жалоб поступает от верующих из Щорского, Бахмачского и Нежинского районов.

Докладывая о вышеизложенном, прошу Вашего воздействия на председателей райисполкомов о немедленном принятии ими мер к использованию изъятых у религиозных обществ церковных помещений по назначению.

Уполномоченный Совета по делам Русской
православной церкви при СМ СССР по
Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.1, спр.68, арк.27-29. Оригінал. Машинопис.

№ 50

Інформація уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка уповноваженому Ради у справах Російської православної церкви при РМ УРСР Г. Пінчуку про реагування єпископа Феодосія на переміщення його із Чернігівської до Полтавської єпархії

23 квітня 1964 р.

21 апреля сего года епископ Феодосий посетил уполномоченного Совета и сообщил, что 22 апреля он, согласно указу патриарха всея Руси, выезжает в г. Полтаву для принятия дел Полтавского епархиального управления.

В беседе Феодосий выразил сожаление и недовольство тем, что его перевели в Полтаву. Он выразился, примерно, так: «Этот перевод для меня равносильен наказанию». На вопрос уполномоченного: «Почему?», Феодосий ответил: «Как же, то я был архиереем на две епархии – Черниговскую и Сумскую, а теперь только на одну, то в моем распоряжении было 220 церквей, а теперь только 52».

Продолжая выражать свое недовольство перемещением его в Полтаву, Феодосий рассказал, что он просил нового экзарха Украины отдать ему и Сумскую епархию, поскольку Нестер отказывается от нее, что от Полтавы до Сум 150 км, а от Чернигова до Сум – 400 км, но экзарх, якобы, ему в этом отказал. А Нестер говорил уполномоченному, что экзарх даже пожурил Феодосия за нескромность просить еще одну епархию.

В заключение беседы Феодосий заявил, что в Полтаве он будет временно, так как он «молод еще» и со временем ему предоставят что-либо посолондней, возможно, даже объединят Полтавскую с другой епархией, так как держать архиерея на 50 церквей нецелесообразно, что в Полтаве «негде даже развернуться ему».

Из последней беседы с Феодосием лишний раз подтверждается его стремление к наживе за счет церквей, к желанию развернуть религиозную деятельность в более значительных масштабах.

Анализируя полученные из Черниговского епархиального управления сведения о заявках епархии и полученных изделиях из мастерской Московской патриархии (сведения Вам высланы при № 9-1/155 от 18 апреля 1964 г.), приходится констатировать, насколько Феодосий активен в распространении церковных изделий. Например, если в 1962 и 1963 гг. была дана заявка в патриархию на 2 000 свечей, то на 1964 г. Феодосий дал заявку на 7 500 шт. свечей.

Если на иконы в 1962 и 1963 гг. епархией давалась заявка на 600 шт., то на 1964 г. Феодосий дал заявку на 8 тыс. шт. На крестики давалась заявка в 1962-1963 гг. на 5 тыс. шт., а на 1964 г. – на 40 тыс. штук. В 1962 – 1963 гг. давалась заявка на 6 тыс. шт. венчиков и такое же количество молитв. На 1964 г. сделана заявка Феодосием на получение 20 тыс. венчиков и 20 тыс. молитв.

Безусловно, что такого «разворота» в Полтаве он не сможет иметь, хотя Феодосий высказал такую мысль: «Из всего, что произошло с моим перемещением, только одно радует, в г. Полтаве три церкви, в том числе хороший собор, есть, где послужить». А служить он любит. Даже в условиях одной церкви г. Чернигова архиерейские службы он всегда проводил пышно, торжественно, привлекая к ним по несколько священников-пенсионеров.

Из близкого окружения епископа и его семьи уполномоченному стало известно, что переводом Феодосия в Полтаву очень доволен отец Феодосия, который говорил, что: «Вот в Полтаве-то мы уже послужим», видимо имея в виду себя и своих сыновей – Феодосия и двух других, которые служат священниками в Хмельницкой области.

Сообщаю Вам для сведения.

Уполномоченный Совета по делам Русской
православной церкви при СМ СССР по
Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р– 5166, оп.1, спр.58, арк.61–63. Оригінал. Машинопис.

1. Копія була направлена члену ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР Г. Казизаєву.

№ 51

Пам'ятка про проведення у 1964 році заходів по впровадженню безрелігійної обрядовості на кладовищах області

[травень 1964 р.]

Церковники ежегодно, через неделю после первого дня т.н. религиозного праздника «Пасха», устраивают на кладбищах «поминовение усопших».

В этот день священнослужители выходят на кладбища и отправляют панихиды по усопшим и те, кто заказывает панихиды, соответственно вознаграждают служителей культа.

В 1964 году «Пасха» будет праздноваться церковниками и верующими 3 мая, а «поминовение усопших», по православному церковному календарю будет проводиться ими 12 мая (во вторник).

В противоположность церковникам, в 1964 году необходимо в городах и селах области организовано провести 10 мая «день памяти умерших и погибших» по новой советской обрядности, а в дальнейшем таким днем установить второе воскресенье мая месяца и широко это разрекламировать среди населения города, поселка, села, чтобы это входило в традицию. Осуществление этих мероприятий возлагается на обрядно-бытовые комиссии, созданные в городах, райцентрах и селах районов области.

В тех городах, райцентрах, поселках и селах, где обрядно-бытовые комиссии еще не созданы, их нужно срочно создать и соответственно утвердить на исполкомах городских, районных, поселковых и сельских Советов депутатов трудящихся.

Для участия в подготовке и проведении дня памяти умерших рекомендуется привлечь депутатов городских, районных, поселковых и сельских советов, актив партийных, советских, комсомольских и профсоюзных организаций города, райцентра, поселка, села.

Комиссии должны:

1. Из своего состава выделить ответственных лиц за приведение в порядок кладбищ и могил за подготовку духовых оркестров, лозунгов, плакатов, объявлений, оповещений населения по радио, за подготовку ораторов на братских могилах и могилах знатных людей, текстов выступлений для ораторов и за охрану общественного порядка на кладбищах, во время проведения «дня памяти умерших и погибших».

2. О том, что 10 мая 1964 г. на кладбищах организовано будет проводиться «день памяти умерших и погибших», необходимо:

а) горкомам и парткомам провести совещания со всеми секретарями первичных партийных и комсомольских организаций, руководителями предприятий, организаций и учреждений;

б) в городах, райцентрах и селах объявить декадник по приведению в надлежащий порядок кладбищ, с чем на всех улицах, видных местах, расклеить объявления, а там, где это, возможно, сделать оповещения населения по радио.

Примерный текст объявления, оповещения по радио:

«10 мая 1964 г., в 12 часов дня, на кладбище или кладбищах (если их два, три) будет проведен день памяти умерших и погибших. Комиссия просит всю общественность города или села (указать название) принять участие в этих мероприятиях. По всем вопросам, связанным с проведением дня памяти умерших и погибших, обращаться в горисполком или сельский совет. Комиссия».

3. В период подготовки к проведению «дня памяти умерших и погибших» комиссии с помощью общественности города или села выявляют и приводят в порядок братские могилы, обелиски, памятники воинам Советской армии, могилы партийно-советского актива, погибших в годы гражданской и Отечественной войн, и в период коллективизации, а также могилы знатных людей, тружеников города или села, оставивших о себе память, и достойных, чтобы в этот день о них рассказать прибывшим на кладбище.

4. Граждане городов, сел, приводят в порядок могилы своих родственников, близких, знакомых.

5. Для оказания помощи населению по приведению в порядок кладбищ, могил, комиссии обеспечивают доставку на кладбище песка, возможно и кирпича, саженцев деревьев. Приводят в порядок ограды кладбищ, подъезды и подходы к кладбищам, дорожки на кладбищах посыпаются песком.

6. Арки и ворота кладбищ оформить лозунгами и траурными флагами.

При входе на кладбища вывесить обрамленные черным крепом лозунги. Примерный их текст:

«Вечная слава умершим и погибшим, которые своей борьбой и честным трудом на благо нашей Родины оставили о себе хорошую память среди трудящихся».

7. Выход из кладбища 10 мая 1964 года сделать организованно (коллективами предприятий, учреждений, организаций).

8. Во время открытия митингов на кладбищах, духовые оркестры играют мелодии государственных гимнов – союзного и республиканского. Затем выступают ораторы на братских могилах и могилах знатных людей.

9. Выступающие (ораторы) от имени партийных и советских организаций, воинов Советской армии, от рабочих, колхозников интеллигенции, молодежи и от семей умерших или погибших должны говорить по 10–15 мин. об истории прошлого, о лучших людях, отдавших свои жизни за счастье народа, за мир и свободу трудящихся и о задачах строительства коммунизма в нашей стране.

10. После траурного митинга на братских могилах, отдельных могилах знатных людей присутствующие расходятся по могилам умерших и погибших родственников, знакомых чтить их память.

Духовые оркестры в это время должны перемещаться по всей территории кладбища и играть траурные мелодии.

11. Рекомендуется использовать в мероприятиях ко «дню памяти умерших и погибших» хоровые кружки художественной самодеятельности, которые должны в этот день на кладбищах петь союзный и республиканский гимны и классические произведения траурной музыки.

12. На братские могилы и могилы знатных людей, где будут проводиться траурные митинги, возложить венки. Вообще же желательно, чтобы венки на могилы возложили все, кто пожелает.

13. На кладбищах, в день памяти умерших, все находятся без головных уборов и не курят.

14. Не допустить фактов хулиганства на кладбищах и продажи спиртных напитков. Обеспечить надлежащий общественный порядок.

15. Поскольку день памяти умерших и погибших должен внедряться для будущих поколений, надо привлечь к участию пионерские организации с тем, чтобы эта традиция прививалась людям с малых лет.

Подготовку к проведению дня памяти умерших организовать так, чтобы население убедилось, что в этот день на кладбищах проводится день памяти умерших, а не увеселительные мероприятия, как это в ряде мест служители религиозного культа пытались внушить верующим.

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.1, спр.68, арк.170–173. Копія. Машинопис.

№ 52

Інформація уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка уповноваженому Ради у справах Російської православної церкви при РМ УРСР Г. Пінчуку про виконання постанови ЦК КП України «Про посилення науково-атеїстичного виховання населення в республіці»

8 червня 1964 р.

В соответствии с Постановлением ЦК КП Украины от 5 марта 1964 года, бюро Черниговского сельского обкома партии от 4 апреля 1964 года и бюро Черниговского промышленного обкома

партии от 7 апреля с.г. приняли Постановление «Об усилении научно-атеистического воспитания населения в области».

Постановления ЦК КП Украины и бюро обкомов партии способствовали улучшению научно-атеистического воспитания населения в Черниговской области и усилению местными органами власти и комиссиями содействия контролю за соблюдением священнослужителям законодательства о религиозных культах.

Местными органами власти проводятся мероприятия индивидуальной работы с верующими.

При школах в городах и селах созданы и работают родительские лектории по научному атеизму.

Передвижные районные и городские клубы атеиста выезжают в поселки и села области, где лекторы-атеисты выступают перед населением с лекциями и докладами на научно-атеистические темы.

Областной Дом атеиста в г. Чернигов имеет 4 своих филиала на промышленных предприятиях г. Чернигов: на музыкальной фабрике, заводе синтетического волокна, фабрике первичной обработки шерсти и на станции Чернигов.

Читаются лекции по научному атеизму и в лектории при кинотеатре им. Щорса.

В школах города созданы и работают кружки юного атеиста и оборудованы специальные уголки, где имеется литература и наглядная агитация по атеизму.

Всего в области обществом «Знания» в 1964 году прочитано 3 755 лекций и докладов по научно-атеистической тематике.

В результате проводимых мероприятий по усилению научно-атеистической работы среди населения области, в I квартале 1964 года, в сравнении с этим периодом 1963 года имеется некоторое снижение религиозной обрядности.

Так, например, если в I кв. 1963 года крещений детей в церкви было 1 717, а погребений – 1 029, то в I кв. 1964 года крещений зарегистрировано по области 1 578, а погребений – 850.

Религиозная обрядность по крещениям и погребениям сократилась в городах промышленной зоны Бахмаче и Прилуках, в районах Бобровицком и Прилукском.

Вот сравнительные данные:

	Крещения		Погребения	
	I кв. 1963 г.	I кв. 1964 г.	I кв. 1963 г.	I кв. 1964 г.
Города:				
Бахмач	73	31	39	3
Прилуки	114	75	74	53
Районы:				
Бобровицкий	188	122	148	46
Прилукский	106	83	88	74

В церкви г. Чернигов крещение детей сократилось с 206 случаев совершенных в I кв. 1963 г. до 136 случаев зарегистрированных в I кв. 1964 года.

Вместе с тем, в ряде городов и районов области некоторые виды религиозной обрядности в I кв. 1964 г., в сравнении с этим же периодом 1963 года, возросли.

Привожу сравнительные данные:

	Крещения		Венчания		Погребения	
	I кв. 1963 г.	I кв. 1964 г.	I кв. 1963 г.	I кв. 1964 г.	I кв. 1963 г.	I кв. 1964 г.
Города:						
Нежин	96	108	7	15	63	35
Мена	12	18	-	-	11	24
Ичня	28	45	-	-	22	29
Районы:						
Бахмацкий	130	211	-	7	48	93
Нежинский	67	137	14	12	60	81
Черниговский	85	116	7	12	47	69

Снижение в I квартале 1964 года религиозной обрядности в целом по области, в сравнении с этим же периодом 1963 года, свидетельствует о том, что местные органы власти стали более целеустремленно и действенно осуществлять мероприятия по отрыву верующих от религиозных предрассудков.

В этом отношении особенно заслуживает внимания проведенный местными органами власти 9 и 10 мая с.г. «день памяти умерших и погибших» на кладбищах в городах, поселках и селах области, что получило всеобщее одобрение населения, в том числе и верующих, и резко снизили посещение населением кладбищ 11 и 12 мая с.г. на религиозный праздник 2поминовение усопших».

Как Вам уже сообщалось № 9-1/145 от 16.04.1964 г., Черниговский сельский обком партии в начале апреля с.г. провел совещание с секретарями парткомов по идеологическим вопросам, редакторами районных газет, заведующими районных отделов культуры, отделов народного образования и заведующими радиовещаниями по вопросу внедрения в жизнь и быт трудящихся области современных безрелигиозных обрядов и, в частности, о проведении 10 мая с.г. на кладбищах в городах и селах области «дня памяти умерших и погибших» по новой советской обрядности.

На этом совещании секретарям парткомов по идеологии были вручены памятки о подготовке и проведению в 1964 году мероприятий по внедрению безрелигиозной обрядности на кладбищах.

Промышленный обком партии, данный вопрос обсудил на заседании идеологической комиссии и рекомендации этой комиссии о проведении 10 мая «дня памяти умерших и погибших» выслал горкомам партии промышленной зоны.

В соответствии с указаниями обкомов партии, на местах были проведены семинары председателей сельских Советов, секретарей партийных и комсомольских организаций, совещания с руководителями предприятий, учреждений и организаций и председателями профсоюзных организаций. В городах, поселках и селах области были созданы комиссии по организации и проведению на кладбищах 9 и 10 мая с.г. «дня памяти умерших и погибших». Путем объявлений и по радио комиссии широко оповестили население о подготовке к этим мероприятиям.

С помощью общественности приводились в порядок кладбища, братские могилы, выявлялись и приводились в надлежащий вид могилы погибших в годы гражданской и Великой Отече-

ственной войн, погибших в период коллективизации, а также могилы умерших знатных людей, оставивших о себе память и достойных, чтобы 9 и 10 мая рассказать о их немеркнущих делах прибывшим на кладбища.

Граждане городов и сел приводили в порядок могилы умерших своих родственников и знакомых.

Арки на кладбищах были украшены цветами, на них были вывешены траурные флаги и транспаранты с текстами: «Вечная слава умершим и погибшим, которые своей борьбой и честным трудом на благо нашей Родины оставили о себе память среди трудящихся».

Для оказания помощи населению, участвующему в приведении в порядок кладбищ и могил, местные органы власти организовали доставку на кладбища песка, кирпича и саженцев деревьев. 10 мая, а в некоторых городах 9 мая, повсеместно, почти на всех кладбищах в области были проведены траурные митинги, на которых выступали руководители городских, районных, поселковых и сельских Советов депутатов трудящихся, представители партийных, комсомольских организаций, представители от воинских частей, рабочих, колхозников, интеллигенции и пионерских организаций.

Во время открытия траурных митингов духовые оркестры исполняли гимны Советского Союза и Украинской ССР.

В гор. Чернигов, 10 мая с.г. пришло на кладбище почтить память умерших и погибших до 40 тысяч человек. Общий траурный митинг не проводился. На братской могиле выступали горвоенком тов. Терещенко И.А. и представители от воинских частей.

Делегации от коллективов предприятий, учреждений и организаций города посетили могилы умерших своих сослуживцев и возложили на их могилы венки, цветы, а у могил захороненных железнодорожников, коллектив железнодорожного узла ст. Чернигов провел небольшой траурный митинг, на котором выступил секретарь парторганизации паровозного депо т. Павленко Н.А. и другие товарищи.

В городе Нежине «день памяти умерших и погибших» проводился 9 мая на девяти кладбищах города.

На одном из кладбищ г. Нежин, траурный митинг открыл председатель горсовета тов. Погорелко Г.А., после чего выступили: начальник политотдела в/ч тов. Кезиков М.В., слесарь механического завода тов. Леонов, председатель завкома машиностроительного завода т. Волобуев, от пионеров выступила ученица 4 класса Череповская Таня.

На кладбища в г. Нежин вышло почтить память умерших и погибших до 10 тыс. чел.

Зав. идеологического отдела Нежинского ГК партии т. Савченко А.Ф. говорит, что при подготовке проведения «дня памяти умерших и погибших» на кладбищах г. Нежин «не была забыта ни одна могила».

День памяти умерших и погибших хорошо отмечался в г. Ичня и селах Ичнянского района. 10 мая в 13 часов, председатель Ичнянского горсовета тов. Прищепа Е.С. вступительной речью открыл митинг на кладбище в г. Ичня. Духовой оркестр исполнил государственный гимн. Затем слово для выступления было представлено старому коммунисту, участнику борьбы за установление советской власти в Ичнянском районе т. Синице Петру Григорьевичу. Он говорил о давней традиции народа отмечать день памяти умерших и погибших, называет тех, которые отдали свои жизни за наше настоящее и будущее.

Председатель колхоза тов. Кузьменко Н.Д. говорил о многих бывших колхозниках, похороненных на кладбище, дела которых народ не забывает.

Зам. секретаря комсомольской организации т. Мирошниченко А.М. вспоминает о комсо-

мольцах Ичнянщины, находившихся в годы борьбы с немецким фашизмом на фронтах Отечественной войны и в партизанских отрядах и отдавших свои молодые жизни за нашу Родину, называет некоторых из них похороненных на данном кладбище и призывает чтить их память. От имени молодежи района тов. Мирошниченко обещает трудиться, не покладая рук во имя мира на земле, во имя построения коммунизма.

От имени пионеров на митинге выступила ученица Загребельская Люба, которая заверила присутствующих, что молодое подрастающее поколение будет свято хранить память о своих отцах и братьях, отдавших жизни за счастливое детство.

На кладбище в г. Ичня 10 мая собралось около 4 тыс. человек.

После траурных митингов, делегации от предприятий и организаций, пионерские дружины, а также все другие прибывшие расходились по кладбищам к могилам умерших родственников, друзей и знакомых, чтобы почтить их память.

Под звуки траурных мелодий на могилы возлагались венки, цветы. Присутствующие при этом стояли без головных уборов, отдавая дань уважения к умершим и погибшим.

На кладбищах и селах Степановка, Сидоровка и других, Нежинского района, кроме духовых оркестров, выступали и хоры художественной самодеятельности сельских клубов, исполнявших революционные песни.

В селе Сидоровка, в хоровом кружке, исполнявшем на кладбище революционные песни, участвовали и учителя школы.

Характерно отметить, что при подготовке проведения «дня памяти умерших и погибших», устанавливались в других областях родственники погибших воинов в период Великой Отечественной войны и похороненных на кладбищах в Черниговской области, которые по приглашению приезжали почтить память близких.

Например, в годы Великой Отечественной войны на кладбище в с. Пилипча, Репкинского района был похоронен погибший в боях с немецкими оккупантами воин Советской армии Король Григорий Николаевич, уроженец Полтавской области.

Пионеры школы с. Пилипча более 20 лет с любовью и заботой ухаживали за могилой погибшего воина Король Г.Н. А в этом году в период подготовки проведения «дня памяти умерших и погибших», школа и пионерская организация разыскали в Полтавской области родных погибшего воина Король Григория Николаевича и пригласили их приехать в село Пилипча.

В село приехали две дочери Король Г.Н., Анна и Екатерина, которые 10 мая вместе с жителями села почтили память своего отца.

Недавно партийный комитет получил письмо от родных Король Г.Н. В письме они благодарят заведующего начальной школой с. Пилипча тов. Бондаренка Иосифа Митрофановича и учеников этой школы, от которых 3 мая 1964 года узнали, что их отец Король Григорий Николаевич, 1904 года рождения, погибший 22 октября 1943 года при переправе через Днепр, похоронен на кладбище с. Пилипча, о чем они не знали с 1943 года. Так же благодарят председателя колхоза т. Литвина и секретаря парторганизации т. Мельниченко, за их внимание к братским могилам. Родственники Король Г.Н. выразили благодарность парткому и коммунистам района за отеческое внимание к ним, сообщившим о месте захоронения близкого им человека.

Проведенный в городах и селах Черниговской области «день памяти умерших и погибших» у всех слоев населения вызвал одобрение и пожелание проводить такие мероприятия ежегодно.

После организованного выхода населения на кладбища 9 и 10 мая, и проведения дня памяти умерших и погибших по новой советской обрядности, отпало желание у верующих идти на кладбища 11 и 12 мая, в день религиозного праздника «поминовение усопших».

В городе Чернигове, например, 11 мая на кладбище было не более 500 человек или немногим более 1% к числу посетивших кладбище 10 мая, а в 1963 году в этот день было до 5 тысяч человек.

Священники 11 и 12 мая нигде в области на кладбища не выходили. Священник церкви пос. Борзна Михаль Иван в беседе с уполномоченным Совета заявил: «Зачем же я пошел бы на кладбище, когда меня туда в этом году никто не приглашал».

Аналогичные высказывания были и от других священников.

О контроле за соблюдением священнослужителями законодательства о религиозных культурах.

В 1964 году контроль за соблюдением священнослужителями советского законодательства о религиозных культурах значительно улучшился.

Во всех районах, городах и ряде сел области созданы комиссии содействия по контролю за соблюдением законодательства о культурах. Эти комиссии стали предметно заниматься контролем по соблюдению священнослужителями законности о религиозных культурах.

Например, комиссия содействия в с. Смолянка Черниговского района установила и 7 мая с.г. сообщила уполномоченному Совета о том, что священник церкви Мирон Никифор выезжает из села Смолянка в соседние села Олишевка, Орловка, Грабовка якобы для того, чтобы проведать там своих знакомых, а в действительности совершает на дому крещения детей и причастия верующих, а 2 мая с.г. он выезжал в с. Олишевка и освятил там на дому ряду жителей села куличи. Священник Мирон пытался еще освящать на дому куличи, но члены комиссии сообщили об этом в сельский Совет, который предотвратил незаконные действия Мирона.

9 мая с.г. священник Мирон был приглашен уполномоченным на беседу по вопросу его нарушений законности о культурах. В беседе Мирон признал, что он в целях «побочного заработка» выезжал в села Олишевка, Орловка и Грабовка, где совершал на дому крещения детей и причастия верующих, а 2 мая в с. Олишевка на дому одной старушки двадцати прибывшим к ней жительницам этого села освятил куличи.

За нарушение законодательства о культурах священник Мирон 9 мая с.г. был снят с регистрации. Возвращая 20 мая с.г. справку о регистрации, священник Мирон заявил уполномоченному, что он выезжает в Молдавию к себе на родину.

Усилили контроль за соблюдением законодательства о культурах и местные органы власти.

Так, председатель Борзнянского поселкового совета Бахмачского района т. Цылык в апреле месяце с.г. сообщил уполномоченному Совета, что настоятель церкви пос. Борзна священник Павлюк И.И., получая по договору с религиозным обществом месячный оклад содержания 150 рублей, совершает причастия верующих на дому и погребения умерших без квитанций, а церковный староста Демченко потворствует в этом священнику. Причем, как было установлено, в феврале с.г. за погребение умершей Буряк священник Павлюк у родственников умершей дважды взял по 5 руб. и присвоил эти деньги себе.

Когда псаломщик церкви Баранец сказал Павлюку, что не следовало дважды брать деньги за погребение умершей Буряк, священник Павлюк со злостью спросил у Баранца: «А ты, что уполномоченный по церквям?» и тут же запретил ему появляться в церкви.

Дополнительной проверкой было выявлено, что священник Павлюк занимается вымогательством денег у верующих, а именно: перед началом службы в церкви, обращаясь к верующим, он говорил: «Кто хочет мне дать деньги за труды праведные то ложите на аналойчик» и верующие выполняли наставления Павлюка.

По окончании церковных служб, священник Павлюк забирал деньги, заявляя при этом: «Это – мое, за труды праведные». Причем, все это происходило в присутствии церковного старосты Демченко.

Священник Павлюк за указанные нарушения законодательства о культах 4 апреля сего года снят с регистрации на 3 месяца, а на период снятия его с регистрации уполномоченным, согласно указу епископа, в церковь п. Борзна зарегистрирован другой священник Михаль Иван.

Снят с регистрации и церковный староста Демченко, вместо которого избран другой.

Хорошо осуществляет контроль за деятельностью священнослужителей секретарь Репкинского райисполкома т. Давискиба Ф.А., он же председатель комиссии содействия.

В апреле сего года из Репкинского райисполкома к уполномоченному поступила докладная записка члена комиссии содействия, председателя колхоза т. Алгимина из с. Вербовка о том, что священник церкви с. Вербовка Воронков совершает крещения детей на дому и выезжает для совершения религиозных треб в другие села района.

8 мая сего года священник Воронков был приглашен уполномоченным на беседу по известным фактам нарушения им законности о культах.

Воронков категорически отрицал, что он совершает крещения детей на дому, но подтвердил и собственноручно написал в своем объяснении, что выезжает в соседние села Александровка, Строевка и пос. Добрянка, где по просьбе верующих совершает причастия верующих да дому и погребения, умерших с отпеваниями их на кладбищах. Воронков также рассказал и указал в объяснении, что он лично оформляет квитанции на совершаемые им религиозные требы, поскольку, как заявил Воронков, церковный староста «малограмотный».

Священника Воронкова предупреждали местные органы власти, что согласно имеющейся у него справки уполномоченного о регистрации священником церкви с. Вербовка, он не имеет права выезжать в другие села и совершать там религиозные требы, но Воронков их не слушал и заявлял, что делает это он по просьбе верующих.

Уполномоченному Совета Воронков также заявил, что: «Церковь отделена от государства. По просьбе верующих выезжал, и буду выезжать в другие села и совершать требы, и представители органов власти не имеют права вмешиваться в мои дела».

После такого заявления священником Воронковым, уполномоченный объявил ему, что за нарушения законодательства о культах снимает его с регистрации, и предложил возвратить справку о регистрации, но Воронков отказался отдать справку и только 13 мая прислал ее уполномоченному по почте.

Другой священник в с. Вербовка не регистрировался, так как церковное здание там изъято, как бывшее клубное.

Всего в 1964 г. за нарушения законодательства о культах снято с регистрации 5 священников: Шостак Н.П., Павлюк И.И., Воронков Б.Ф., Мирон Н.Г. и Покиньюборода А.Г.

Из числа снимавшихся с регистрации священник Шостак по истечении срока, восстановлен 29 апреля с.г. в регистрации по с. Носовка Щорского района.

В 1964 году уполномоченный Совета трижды выступал с лекциями – о соблюдении законодательства о культах: на областном семинаре секретарей и инструкторов райисполкомов, внештатных инструкторов облисполкома и на семинаре слушателей областной школы атеизма. Кроме того, дважды выступал с лекцией о внедрении в жизнь и быт трудящихся новой советской обрядности.

Выезжал в Нежинский район по оказанию практической помощи работникам райис-

полкома по вопросам соблюдения законности о религиозных культах. По этим же вопросам неоднократно проводил беседы с членами комиссии содействия в Черниговском районе.

Уполномоченный Совета по делам Русской
православной церкви при СМ СССР по
Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.1, стр.68, арк.183-196. Оригінал. Машинопис.

№ 53

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка уповноваженому Ради у справах Російської православної церкви при РМ УРСР Г. Пінчуку про продаж виробів релігійного вжитку

10 червня 1964 р.

В соответствии с Вашими указаниями мною проведена выборочная проверка о продаже в церквях изделий церковного обихода (свечей, икон, крестиков, венчиков, молитв и других) в 1962 и 1963 г.

Анализируя полученные из Черниговского епархиального управления сведения о заявках епархии и полученных изделиях из мастерской Московской патриархии, видно, что епархиальное управление и, прежде всего бывший Черниговский епископ Феодосий, стремились в 1964 году, в сравнении с предыдущими годами, к увеличению заявок на изделия церковного обихода с целью их большего распространения среди верующих, а стало быть, и получения от их продажи в церквях большего дохода.

Например, если в 1962 и 1963 годах епархиальным управлением давалась заявка в патриархию на получение по 2 000 кг свечей, а получено их было в 1962 г. – 3 150, а в 1963 г. – 2 710, то на 1964 год дана заявка на 7 500 кг.

Если в 1962 и 1963 годах давалась епархией заявка на получение из московской патриархии по 600 шт. икон, а получено их было в 1962 г. – 1 850 шт., а в 1963 г. – 2 900 шт., то на 1964 год дана заявка на 8 тыс. шт.

На крестики в 1962 в 1963 г. давалась заявка по 5 000 шт., а на 1964 г. 40 тыс. штук.

На венчики и молитвы в 1962-1963 г. епархия давала заявку на получение по 6 тыс. штук, а получено их было 8 в 12 тыс., то на 1964 г. дана епархией заявка на получение по 20 тыс. штук венчиков и молитв.

Сопоставляя данные о заявках на получение изделий и проданных изделий церковного обихода в церквях, приходится констатировать, что нужды в увеличении заявок на них в 1964 году не было.

Так, если в церкви г. Чернигова (считается Кафедральным собором) в 1962 году было продано икон 1 304 на сумму 1 262,60, то в 1963 году их продано 714 на сумму 565,60.

Если крестиков в 1962 г. было продано 5 543 шт. на сумму 1 662,90, то в 1963 г. их продано 3 574 на сумму 1 124,50.

Венчиков и молитв было продано в 1962 г. по 3 098, а в 1963 г. по 1 181 шт.

По Васильевской церкви гор. Нежина, в 1962 году было продано свечей на сумму 7 198 р., а в 1963 году на 6 289 руб.

В этой же церкви, в 1962 году было продано крестиков 957, а в 1963 году – 641 шт. Венчиков и молитв в 1962 г. было продано 201, а в 1963 году только по 139.

Спрашивается, какая же нужда у епархиального управления была, чтобы увеличивать заявки на церковные изделия, получаемые из мастерских Московской патриархии.

На данный вопрос дал ответ Уполномоченному Совета секретарь епархиального управления, священник Бычек И.И., который в беседе с Уполномоченным в очень осторожной форме сказал: «Конечно, нужды в увеличении заявок на изделия у нас не было, но нам рекомендовали в патриархии, чтобы в заявках указать больше, так мы и сделали».

Изменения в ценах, на продаваемые изделия церковного обихода в некоторых церквях были, но они существенного увеличения доходов религиозным обществам не давали. Доход религиозных обществ, как устанавливается, увеличивался не от изменения цен на изделия, а от количества проданных их в церквях.

Например, в церкви города Бахмач, в 1962 году свечи продавались по 1-00, 0-55, 0-50, 0-40, 0-35, 0-30, 0-25 и по 0-20 коп., а в 1963 году они продавались уже по 2-50, 0-80, 0-55, 0-40 и по 0-25 коп.

Доход религиозного общества в г. Бахмаче в 1963 году, в сравнении с 1962 годом, увеличился на 1 041 р. 35 коп., но в 1963 г. и свечей было продано на 3 000 штук больше.

Иконы в церкви г. Бахмач, в 1962 году продавались по 2-00, 1-50, 0-80 и по 0-60 коп., а в 1963 году по 2-50 и по 1-00. Однако доход религиозного общества от этого не увеличился, так как икон было продано меньше, по количеству на 11 шт., а по сумме на 15 руб.

В этой же церкви были изменения цен и на продажу крестиков, но религиозное общество получило увеличение дохода не от изменения цен на крестики, а от большего количества проданных их в церкви. Так, если в 1962 году их было продано 297 на сумму 114 руб., то в 1963 году крестиков было продано уже 445, на сумму 201 р. 65 коп.

Из этого опять таки видно, что доход религиозного общества увеличился от количества проданных изделий.

По другим, взятым мною на выборку церквям, в частности, в городах Чернигове, Прилуках, Нежине (Вознесенская), Остре, пос. Борзна и с. Александровке, Щорского района изменений цен на продаваемые изделия церковного обихода не было.

Уполномоченный Совета по делам русской
православной церкви при СМ СССР по
Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.1, спр.68, арк.43–46. Оригінал. Машинопис.

1. Копія була направлена члену Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР Г. Казизаєву.

№ 54

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка бюро Чернігівського (сільського) обкому КПУ про релігійну обрядовість у Чернігівському районі

1 липня 1964 р.

Черниговский сельский производственный партком письмом № 154 от 18 июня 1964 года обратился в бюро Черниговского сельского обкома партии с просьбой «воздействовать на соответствующие организации области», которые якобы «вместо оказания практической помощи районной партийной организации в борьбе с религиозными пережитками и объединениями, зачастую поощряют их действия».

Как же в действительности обстоит дело с церковной обстановкой и религиозной обрядностью в Черниговском районе и кто поощряет и активизирует религиозные общества.

Всего действующих религиозных обществ в районе – 19, но проводятся службы только в 16 церквях и молитвенных домах. В селах Дроздовка и Горбово службы не проводятся, потому что там изъяты церковные здания, как клубные, а в селах Киселевка и Смолянке нет священников. В с. Киселевке 6 июня сего года Черниговский епископ временно запретил священнику Рубан в священнослужении, а в с. Смолянке 9 мая с.г. уполномоченный снял священника Мирона с регистрации на 3 месяца (предел прав уполномоченного).

В 1964 г. в Черниговском районе снято с регистрации 5 религиозных обществ. Однако, несмотря на уменьшение религиозных объединений в районе, религиозная обрядность в I квартале 1964 года в районе намного возросла в сравнении с соответствующим периодом 1963 года.

Так, если в I квартале 1963 г. было совершено крещений детей в церквях 85, а венчаний 7, то в I квартале 1964 г. только в одиннадцати церквях из шестнадцати действующих совершено: крещений – 116, а венчаний – 12. Венчания составили 7,1% к числу зарегистрированных браков в районе, в то время как по области венчания составляют только 2,9%.

По пяти действующим церквям райисполком не представил сведения по религиозной обрядности, которая выглядела бы еще выше.

Спрашивается, зачем же Черниговский партком апеллирует в бюро обкома партии, чтобы на кого-то «воздействовать», когда в районе при уменьшении в 1964 г. сети религиозных обществ и церквей религиозная обрядность в сравнении с 1963 годом сильно возросла.

Здесь дело обстоит так не потому, что «соответствующие организации» не оказывают парткому практической помощи «в борьбе с религиозными предрассудками и объединениями», а видимо в другом.

Достаточно привести хотя бы такой факт. Уполномоченный Совета неоднократно подсказывал и просил местные органы власти, в частности секретаря парткома т. Белявского Н.Д., не активизировать затухающие религиозные общества в районе (к примеру, в с. Кувечичи) обложением их налогами. Но это не принималось во внимание. Религиозное общество в с. Кувечичи где не проводились церковные службы с 1961 года, облагалось налогами и этим активизировалось. Зачем понадобилось это затухающее общество облагать в феврале месяце 1964 г. налогами, тогда как в марте официально райисполком вынес решение о снятии его с регистрации, как прекратившего свою деятельность. Но религиозное общество, согласно врученному ему платежному извещению № 20 от 10 февраля 1964 г. уплатило в

Госбанк за 1964 г. налог со строений церкви – 172 руб. 94 коп. и земренту – 14 руб., после чего активизировало свою деятельность и настоятельно требовало регистрации священника в с. Кувечичи.

Желательно спросить у секретаря парткома т. Балюры В.Г., кто не «поощряет» действия религиозных обществ.

В результате такой «борьбы с религиозными пережитками и объединениями» в Черниговском районе уполномоченному стоило больших усилий, чтобы доказать представителям религиозного общества с. Кувечичи, Черниговскому епископу, Совету (в Москве) и республиканскому уполномоченному Совету (в Киеве), что финансовые органы в Черниговском районе «ошибочно» обложили налогами религиозное общество в с. Кувечичи. Трудности заключались в том, что указанное религиозное общество имело на руках документы об уплате налогов за 1964 г., вполне справедливо требовало регистрации священника.

Или другой пример, как местные органы власти Черниговского района активизировали деятельность религиозного общества села Брусилы (о чем особо расписано парткомом в письме в адрес бюро обкома партии).

В с. Брусилы не проводились церковные службы с июня 1962 г., а не 4 года, как об этом пишет в обком партии т. Балюра В.Г. Религиозное общество в этом селе было активное, все время настаивало на регистрации в церковь священника. Об этом представители общества писали жалобы в вышестоящие инстанции в Москву и Киев, ездили в Киев, к республиканскому уполномоченному, который еще в 1963 г. предлагал зарегистрировать священника в с. Брусилы. Но священник в Брусилы не регистрировался.

Черниговский райисполком решением № 142 от 11 мая 1963 г. ходатайствовал об изъятии у религиозного общества с. Брусилы церковного помещения, которое до войны использовалось колхозом под зерносклад и одновременно о снятии активно действующего общества в этом селе с регистрации, как прекратившего свою деятельность.

Поскольку общество в с. Брусилы активное, то и речи быть не могло о снятии его с регистрации. Изымать же у общества церковное здание не было оснований, поскольку здание это культовое и никогда местными органами власти не переоборудовалось. Оставались два другие варианты, снизить его активность, либо объединить с обществом с. Ульяновка, либо проводить работу по разложению.

Об этом уполномоченный давал рекомендации райисполкому и т. Белявскому Н.Д., но последний, не считаясь с активно действующим в Брусилы религиозным обществом, говорил: «В Брусилы нужно закрыть церковь и снять общество с регистрации». Безусловно, такая постановка вопроса не могла снизить активности верующих. Больше того, ставя вопрос о «закрытии» церкви в с. Брусилы, районные организации 10 февраля 1964 г. вручают ему платежное извещение № 16 об уплате налога со строений церкви и земренты. Где же логика?

После этого, общество с. Брусилы, стоящее на грани дачи согласия на объединение с религиозным обществом с. Ульяновки, настолько активизировалось, что никакие доводы и разъяснения уполномоченного не могли уже снизить его накала. Члены общества настоятельно требовали регистрации им священника.

В апреле месяце сего года граждане с. Брусилы написали в вышестоящие инстанции в Москву заявление-жалобу, что уполномоченный длительное время не регистрирует им священника.

Заявление это подписало 450 человек жителей с. Брусилы. Совет по делам русской православной церкви при СМ СССР предложил с этим заявлением ознакомить обком партии,

разобраться и в соответствии с советским законодательством о религиозных культах решить вопрос о регистрации священника в с. Брусилов.

28 апреля сего года было доложено обкому партии, а 29 апреля по указанию секретаря обкома т. Шевчука Н.С. уполномоченный должен был ознакомить с заявлением граждан с. Брусилов и письмом Совета первого секретаря Черниговского парткома тов. Балюру В.Г.

29 апреля, утром, уполномоченный прибыл в Черниговский партком, где тов. Белявский Н.Д. сказал ему, что т. Балюры нет, и сам ознакомился с коллективным заявлением гр-н с. Брусилов и письмом Совета.

Уполномоченный высказал т. Белявскому свое мнение о необходимости регистрировать в с. Брусилов священника и этим снизить там накал верующих. Тов. Белявский сказал, что в селе Брусилове партком «уже много поработал с верующими», что регистрировать туда священника не следует. Больше того, т. Белявский заверил уполномоченного, что он примет дополнительно меры, чтобы из с. Брусилов никуда больше не поступали жалобы и ходатайства о регистрации священника.

Так и решили. Почему же т. Балюра пишет в обком, что уполномоченный т. Котенко не считается с мнениями и предложениями «районных организаций», не является в район по их приглашению и, как коммунист, ведет себя неправильно. Извините, товарищи члены бюро обкома, но и после этого сомневаюсь, что т. Балюра В.Г. может правильно судить о поведении коммуниста.

В соответствии с советским законодательством о религиозных культах, уполномоченный Совета, выслушав тов. Белявского Н.Д. мог и должен был зарегистрировать в с. Брусилов священника, но он этого не сделал, поверив т. Белявскому, что он примет меры к снижению активности верующих в с. Брусилов. Но этого не случилось. 2 мая сего года верующие открыли в с. Брусилов церковь, молились в ней, а затем освятили куличи (освящал 87-летний псаломщик этой церкви Голобуцкий А.Т.) и закрыли церковь. Узнав об этом, т. Белявский Н.Д. дал указание сельскому Совету с. Брусилов повесить на двери церкви свой замок (об этом говорил уполномоченному сам т. Белявский). Это грубое вмешательство секретаря парткома т. Белявского Н.Д. в дела действующего, причем активного, религиозного общества вызвало у верующих с. Брусилов еще большее недовольство: началось паломничество к епископу и уполномоченному с требованием к епископу – назначить, а к уполномоченному – зарегистрировать в Брусилов священника. Продолжалось это до 17 июня. Удивляет только одно, что, повесив замок на церковь, местные органы власти ничего больше не сделали, чтобы прекратить паломничество верующих из с. Брусилов к уполномоченному и в епархиальное управление.

17 июня уполномоченный известил лично т. Белявского Н.Д. и секретаря райисполкома т. Филисюк Л.А. о том, что в с. Брусилов регистрируется священник.

Тов. Белявский заявил, что он этого не допустит, а затем начал говорить: «Вы поддерживаете попов! Вы в этом заинтересованы! Я буду на Вас жаловаться! Я с Вами больше не буду разговаривать!»

18 июня в 9 час. 30 мин. по телефону позвонил уполномоченному первый секретарь парткома т. Балюра В.Г. и пригласил его зайти в партком.

Уполномоченный ответил, что сейчас не может этого сделать, так как приглашен промышленным обкомом на областной актив, который начинается в 10 час. утра, но после актива может зайти.

Тов. Балюра В.Г. начал говорить: «Вы не считаетесь с партийными органами! Мы на Вас будем жаловаться в ЦК». Уполномоченный ответил, что неплохо бы было, если

бы партком написал в ЦК, но ведь есть обком партии, облисполком. Тов. Балюра повесил трубку.

Зачем же т. Балюра извращает состоявшийся у него разговор с уполномоченным по телефону, что якобы тот заявил: «Вы мне не указывайте». Ведь и указаний то с его стороны уполномоченному никаких не было. К тому же т. Балюра В.Г. прекрасно знает, что уполномоченный получает указания в облисполкоме и обкоме партии.

Предложения:

1. Секретарю парткома т. Белявскому Н.Д. желательно указать, чтобы он прекратил грубое администрирование по отношению верующих, так как это осуждено ЦК КПСС, ЦК КП Украины и Черниговским сельским обкомом партии и приводит к нежелательным последствиям, о чем указано выше.

Необходимо предложить т. Белявскому глубоко вникнуть в причины, порождающие в районе рост религиозной обрядности в 1964 г., в то время как обществ и церковей стало меньше, а религиозная обрядность выше, что из-за Черниговского района значительно возрос процент венчаний по области.

2. Секретарю парткома т. Балюре В.Г. следовало бы порекомендовать, чтобы в дальнейшем он так легко и опрометчиво не подписывал бы письма в бюро обкома партии, аналогичные письму парткома № 154 от 18 июня с.г., и не поощрял бы нарушения советского законодательства о религиозных культах. Желательно также посоветовать ему глубже знать церковную обстановку и религиозную обрядность в районе.

Доходило до смешного, когда Черниговский партком в начале 1964 г. просил уполномоченного дать сведения о религиозной обрядности за 1963 год.

3. Весьма необходимо, чтобы обком партии обязал руководителей партийных и советских органов Черниговского района не активизировать затухающие религиозные общества, где нет церковных служб, обложением их налогами. Очень важно указать местным органам власти, чтобы они не упустили благоприятно созданные уполномоченным условия для объединения религиозного общества с. Киселевки с обществом с. Ульяновка.

Объединение религиозных обществ в районе нужно проводить в широком плане, с учетом сложившейся обстановки, без грубого администрирования. И это даст положительные результаты по отрыву верующих от церкви.

Вот, примерно, далеко не охватывающий всего перечень вопросов, на которые уполномоченный просил бы обком партии обратить внимание секретарей Черниговского производственного парткома т.т. Балюры В.Г. и Белявского Н.Д. и порекомендовал им проводить их в жизнь наряду с теми большими мероприятиями обкома партии по научно-атеистическому воспитанию населения в области.

Уполномоченный Совета по делам русской
православной церкви при СМ СССР по
Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.1, спр.58, арк.105-111. Оригінал. Машинопис.

№ 55

Довідка уповноваженого Ради у справах Російської православної церкви при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка уповноваженому Ради у справах Російської православної церкви при РМ УРСР Г. Пінчуку про діяльність релігійних громад станом на 1 липня 1964 року

8 липня 1964 р.

В 1960–1964 годах в области снято с регистрации 188 религиозных обществ. В том числе: в 1964 году в сельской местности их снято – 20.

В настоящее время в сельской местности области состоит на учете – 157 религиозных обществ, но службы проводятся только в 94 церквах и молитвенных домах. В 32 церквах служб нет по различным причинам, и 31 религиозное общество не имеет помещений, так как у них церковные здания изъяты, как клубные и другие общественные, а других помещений для молитвенных целей на правах аренды они не подыскали.

Наибольшее количество религиозных обществ в следующих районах: Бахмачском – 24, Нежинском, Черниговском и Щорском по 19.

В 1964 году за нарушения законодательства о культах снято с регистрации 7 священников.

Религиозная обрядность

Религиозная обрядность в сравнении с 1960 годом резко сократилась. Если в 1960 году по области было совершено: крещений – 13 283, венчаний – 866 и погребений – 5 445, то в 1963 г. в сельской местности крещений было – 8 633 (41,1% к числу родившихся), венчаний – 211 (2,3% к числу зарегистрированных браков) и погребений – 2 091 (18% к числу умерших).

Вместе с этим, необходимо отметить, что религиозная обрядность в I квартале 1964 года соответственно этому же периоду 1963 года снизилась очень незначительно. Если в I квартале 1963 года крещений было 1 228 то их столько же (1 228) совершено и в I квартале 1964 г., венчаний в I кв. 1963 г. было 76, а в 1964 г. – 75, погребений было 821, в 1964 г. – 697.

В 1964 г. особенно возросла религиозная обрядность в Бахмачском, Нежинском и Черниговском районах.

Например, в Нежинском районе в I квартале 1963 г. было совершено крещений – 67, а в I квартале 1964 г. – 137, венчаний было – 14, а в I квартале 1964 г. – 12, на два случая меньше, но венчания составили 4,4%, в то время как по области они составляют – 2,9%, погребений в I кв. 1963 г. совершено – 60, а в 1964 г. – 81 (или 28,7%), в то время как по области погребения составляют – 23%.

В г. Новгород-Северск, в I полугодии 1963 г. крещений было совершено 144, а в I полугодии 1964 г. их стало 212.

Использование изъятых церковных зданий

В настоящее время по области числится на учете 31 изъятое церковное здание, большинство из которых по-настоящему еще, не используется местными органами власти.

Так, только в одном Щорском районе не используется 10 таких церковных зданий, в селах Рогозки, Новые Боровичи, Хреновка, Низковка, Тютюница, Конотоп, Андроники, Чепелев и Охрамиевичи, изъятых у религиозных обществ в 1962 г. и в с. Кучиновка – в августе 1963 года.

Причем, не освобождены еще даже от культового имущества церковные здания в селах: Новые Боровичи и Хреновка с 28.11.62 г., Тютюница с 20.12.1962 г. и Кучиновка с 31.08.1963 г.

Имеются изъяты в 1962 – 1963 гг. церковные помещения в Репкинском, Козелецком, Менском и других районах области, которые не используются местными органами власти по назначению.

Это приводит к тому, что верующие ходатайствуют о возвращении им этих церковных зданий, а в ряде мест самовольно открывают их и проводят службы (с. Шатура Нежинского района).

Причины роста активности верующих

Одной из причин активизации верующих является то, что местные органы власти, не думая о последствиях, облагают налогами религиозные общества, у которых изъяты помещения, или общества в тех селах, где в церквях длительное время не проводятся службы и даже облагают налогами религиозные общества, снятые с регистрации.

Так, в с. Шатура Нежинского района религиозное общество и церковь были сняты с регистрации еще в декабре 1962 г. Но церковь не освобождалась от культового имущества и, больше того, в апреле с.г. с несуществующего общества в с. Шатура Лосиновское отделение Госбанка приняло налоги.

В церкви с. Кувечичи Черниговского района не проводились службы с 1961 года. Это было по существу затухающее религиозное общество, но в феврале 1964 г. с него взяли налоги.

В 1964 г. вручены были платежные извещения религиозному обществу с. Райгородок Бахмачского района, у которого в 1963 г. изъято церковное помещение и обществу с. Волосковцы Менского района, где в церкви не служит с июля 1963 г. Руководители Менского района говорят, что религиозное общество в с. Волосковцы распалось и регистрировать туда священника нет необходимости, тогда зачем же распавшееся общество облагать налогами? В результате этого указанные общества активизировались и настоятельно требуют священников.

Уполномоченный Совета по делам Русской
православной церкви при СМ СССР по
Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.1, спр.58, арк.102–104. Оригінал. Машинопис.

№ 56

Постанова № 515 Чернігівського (сільського) облвиконкому про грубі порушення радянського законодавства про релігійні культу у Новгород-Сіверському районі

30 вересня 1964 р.

Розглянувши доповідну записку уповноваженого Ради в справах руської православної церкви при Раді Міністрів СРСР по Чернігівській області т. Котенка та матеріали перевірки заступника уповноваженого в справах руської православної церкви при Раді Міністрів УРСР т. Гладаревського, виконком обласної (сільської) Ради депутатів трудящих відмічає, що в Новгород-Сіверському районі послаблено контроль за діяльністю духовенства і релігійних громад, а також мають місце грубі порушення радянського законодавства з боку служителів релігійних культів та руської православної церкви.

Секретар виконкому районної Ради депутатів трудящих т. Сенцакова, яка відповідає за цю

роботу, голови сільських Рад депутатів трудящих не контролюють діяльність релігійних громад та додержання ними радянського законодавства, внаслідок чого мають місце грубі порушення цього законодавства. Не дивлячись на категоричну заборону виготовлення в церквах кустарним способом свічок та їх реалізацію, в м. Новгород-Сіверськ релігійна громада організувала виготовлення свічок і продала їх більше як на 1 000 крб.

Новгород-Сіверський райфінвідділ (зав. т. Коваль) не контролював фінансовий стан в цій релігійній громаді, не реагував на порушення встановлених законодавством положень, не притягнув до відповідальності винних осіб у незаконній виробці свічок.

Внаслідок слабого контролю з боку виконкомів районних та сільських Рад депутатів трудящих деякі релігійні громади Новгород-Сіверського району приймають від віруючих продукти харчування – цукор, яйця, хліб, а потім реалізують їх через магазини сільпо. Замість того, щоб присікати такі незаконні дії, деякі сільські Ради не ведуть з цим боротьби і дозволяють церквам здавати в сільпо зібрану продукцію.

Є випадки, коли священнослужителі, які зняті з реєстрації та ті, що знаходяться на пенсії, шляхом домового обходу хрестять дітей і ніхто такої діяльності їх не присікає.

Деякі голови сільських Рад депутатів трудящих, які повинні контролювати діяльність релігійних громад, часто своїми непередуманими діями самі сприяють активізації релігійних громад та порушенню радянського законодавства по відношенню до віруючих.

Так, голова Дехтярівської сільської Ради депутатів трудящих т. Воробей видала гр. Приходько М.О. довідку з підписом і печаткою сільради про те, що він не є членом КПРС і що ця довідка видана для пред'явлення Новгород-Сіверській церкві. Подібні довідки видавались громадянам для пред'явлення в церкви в Шептаківській, Полошкінській та Биринській сільських Радах. Після одержання таких довідок церкви проводили хрещення дітей, вінчання та інші релігійні обряди.

Такі нерозумні дії окремих голів сільських Рад свідчать про те, що вони не тільки не сприяють зниженню релігійної активності населення, а навпаки підвищують її і стимулюють жителів сіл до активної релігійної діяльності.

Організована при Новгород-Сіверському райвиконкомі комісія по контролю за додержанням радянського законодавства по відношенню до релігії майже ніякої роботи не проводить і працює незадовільно.

Виконком обласної (сільської) Ради депутатів трудящих рішив:

1. Визнати роботу Новгород-Сіверського райвиконкому по питанню додержання радянського законодавства по відношенню до релігійних культів незадовільною.

2. Попередити секретаря райвиконкому т. Сенцакову про її незадовільну роботу по питанню додержання радянського законодавства по відношенню до релігійних культів.

3. Зобов'язати Новгород-Сіверський райвиконком (т. Діброву, Сенцакову) негайно вжити необхідних заходів до виправлення становища та суворо дотримуватись радянського законодавства по відношенню до релігійних культів.

4. Голові Дехтярівської сільської Ради депутатів трудящих т. Воробей за порушення радянського законодавства по відношенню до культів оголосити догану та зажадати від неї негайно виправити становище, яке створилося внаслідок її неправильних дій по відношенню до релігійної громади.

5. Зобов'язати виконкоми районних Рад депутатів трудящих поживавити роботу комісій по контролю за додержанням радянського законодавства в справах релігійних культів, організувати такі комісії при всіх сільських Радах.

З метою кращої організації роботи сільських Рад депутатів трудящих по питанню додержан-

ня радянського законодавства по відношенню до культів провести в листопаді місяці семінар голів сільських Рад по цьому питанню.

6. Голові Новгород-Сіверського райвиконкому т. Діброві доповісти облвиконкому про виконання цієї постанови до 15-го жовтня 1964 року.

Голова виконкому обласної (сільської)
Ради депутатів трудящих
Секретар виконкому обласної (сільської)
Ради депутатів трудящих

В. ЗАМУЛА

Т. ЛЕЩЕНКО

*Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.1, спр.58, арк.144-146. Копія. Маши-
нотис.*

№ 57

**Інформація секретаря Чернігівського обкому КПУ О. Дериколенка ЦК КП України
про хід виконання постанови ЦК КП України від 22 січня 1964 року
«Про стан і заходи поліпшення атеїстичної роботи серед трудящих, які перебувають під
впливом релігійного сектантства»**

17 вересня 1965 р.

м. Київ

Виконуючи постанову ЦК КП України від 22 січня 1964 року «Про стан і заходи поліпшення атеїстичної роботи серед трудящих, які перебувають під впливом релігійного сектантства», партійні організації області посилили увагу до питань науково-атеїстичного виховання. Для проведення антирелігійної пропаганди залучені нові сили атеїстів, у виховній роботі з віруючими ширше використовуються перевірені життям, форми і методи, створена і удосконалюється єдина система науково-атеїстичного виховання трудящих.

Обласний комітет КП України, міськкоми, райкоми партії особливу увагу приділяють підготовці висококваліфікованих кадрів атеїстів. Лише торік в системі політичної освіти працювало 470 шкіл, гуртків і семінарів по вивченню питань наукового атеїзму, в яких навчалось близько 13 тисяч чоловік. При партійних комітетах створені постійно діючі семінари по підготовці атеїстів. Так, в м. Чернігові працювала міська дворічна школа лекторів-атеїстів, яку цього року закінчило 45 слухачів.

При кабінеті політичної освіти Щорського райкому партії п'ятий рік працює семінар з питань теорії наукового атеїзму, в якому зараз навчається близько 50 слухачів. Це, в основному, керівники сільських лекторіїв, члени пересувного клубу атеїста, лектори, агітатори. В селах Петрівка, Камка, Софіївка, м. Корюківці працюють школи агітаторів, в яких вивчають атеїзм близько 200 чоловік. Проблеми наукового атеїзму, кращий досвід роботи з віруючими, радянське законодавство про культу вивчається на семінарах секретарів первинних партійних, комсомольських організацій, голів і секретарів сільських Рад, культосвітніх працівників, вчителів, медиків.

Більшість слухачів лекторіїв, семінарів по вивченню наукового атеїзму, які працюють в області, виступає перед населенням з лекціями, бесідами, на атеїстичні теми, проводять індивідуальну роботу з віруючими. В містах і селах науково-атеїстичну пропаганду ведуть зараз більше

4 тисяч лекторів, пропагандистів, агітаторів. Це, переважно партійні і радянські працівники, вчителі, лікарі, спеціалісти промисловості і сільського господарства. Заслуженим авторитетом користуються серед населення виступи провідних лекторів-атеїстів члена ради Будинку атеїста Т.К. Рябиченка, кандидата філософських наук С.П. Марценюка, директора Чернігівської середньої школи № 4 І.В. Байдали, колишнього пресвітера общини євангельських християн-баптистів Г.П. Баранов та ін.

Партійні, радянські, громадські організації у виховній роботі з віруючими стали ширше застосовувати найбільш дієві форми і методи пропаганди атеїстичних знань. Нині в області на громадських началах працюють Будинки атеїста, 27 пересувних міських та районних клубів атеїста, планетарій, популярні лекторії для віруючих, науково-атеїстичні секції при обласній, міських та районних організаціях товариства «Знання». Постійну методичну допомогу надають їм Будинки політичної освіти обкому партії, обласний Будинки атеїста, та Будинки народної творчості.

В атеїстичній роботі добре зарекомендували себе пересувні клуби атеїста. Вони широко впроваджують такі активні форми масової пропаганди як тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, усні журнали, конференції тощо. Клуби атеїста забезпечені кваліфікованими кадрами лекторів і пропагандистів, мають обладнані машини з кіноустановками, набором наочних посібників та науково-атеїстичної літератури. Діяльністю клубів керують ради, які затверджуються бюро партійних комітетів.

Регулярно, двічі на місяць виїздить у віддалені села і хутори Ріпкинський клуб атеїста. Ос-таннім часом він побував в селах Радуть, Суличівка, Грабів, Добрянки та інших. З метою залучення віруючих на проваджені заходи, члени клубу виготовили спеціальні запрошення. Крім того, разом з активістами сіл вони відвідують сім'ї сектантів, запрошують їх прибути на розмову в клуб. В результаті такої організаційної роботи на масові заходи клубу атеїста завжди приходять чимало віруючих, виникають запитання, дискусії. Лектори дають вичерпні відповіді, спростовують релігійні догми, проводять з віруючими індивідуальні бесіди.

Активну участь в роботі Ріпкинського пересувного клубу атеїста беруть лектор райкому партії т. Грінченко, лікар райлікарні т. Калиниченко, лікар М. Лиственської лікарні т. Зубець, працівники бібліотеки та інші.

Змістовно пройшов вечір в Горностаївському сільському клубі. Для віруючих були прочитані лекції: «Досягнення радянської техніки та релігія», «Розвиток медицини і релігія», організовано бібліографічний огляд нової атеїстичної літератури, бесіду біля картинної виставки, наприкінці вечора присутні подивилися кінофільм «Грішниця».

Заслуговує на увагу також робота пересувних клубів атеїста, які працюють в Ніжинському, Менському, Ічнянському та інших районах.

Особливу увагу приділяють партійні організації області індивідуальній роботі з віруючими. Виховання в колективі, закріплення агітаторів за окремими сектантами – ось основні форми антирелігійної пропаганди, які взяли на озброєння атеїсти Семенівського району. Вони уважно вивчають умови життя віруючих, їх запити, причини утвердження у них релігійних переконань. Уміло організована антирелігійна робота нерідко приводить до позитивних наслідків.

Батько Олександр Івченко загинув на фронті в роки Вітчизняної війни, а мати померла і дівчина виховувалась у діда-сектанта. Під його впливом кинула школу, почала активно відвідувати секту.

Партійна організація, активісти села Костобобрів вирішили відірвати молоду дівчину від секти. Агітатори написали листа до родичів Олександри у Краснодарський край і ті викликали дівчину до себе. Наполеглива робота громадськості увінчалась успіхом: дівчина вийшла з секти, почала активно працювати в колгоспі. А нещодавно все село урочисто відсвяткувало комсомольсько-

молодіжне весілля Олександрі Івченко з комсомольцем Леонідом Путнім.

Слідом за Олександрою Івченко, в результаті кропіткої індивідуальної і масової атеїстичної роботи покинули секту молоді дівчата Олександра Корецька і Тетяна Несторенко. А всього з 1962 року костобобрівським атеїстам вдалося вирвати з секти ЄХБ 22 колгоспника.

Кілька років тому з сектантом Іваном Семеновичем Шакало, мешканцем села Хотіївка Семенівського району трапилось лихо: він повністю втратив зір. Сектанти часто відвідували хворого, влаштовували молебні. А через деякий час вони безапеляційно заявили, що по волі бога осліп Шакало і ніхто йому очей не поверне.

Зовсім інакше розмовляли з І.С. Шакало закріплені агітатори. Вони вселяли в нього віру в могутність науки, в можливості радянської медицини. Активісти організували хворому консультацію в районній лікарні, а потім він був направлений в Чернігів, де йому вдало зробити складну операцію.

Про те, як реагували на це сектанти, розповідає сам Шакало: «Зайдуть у хату, подивляться, що я вже бачу і швидше назад». А коли Шакало розповів про тих, хто дійсно повернув йому світло життя на сторінках районної газети, це було серйозним ударом по сектантах.

Досвід індивідуальної роботи з сектантами узагальнюється і розповсюджується партійними комітетами і первинними партійними організаціями. З цією метою в містах і районах області проводяться семінари і наради лекторів і агітаторів з питань науково-атеїстичної пропаганди. Нещодавно Ніжинський райком партії провів семінар атеїстів, що індивідуально працюють з віруючими. В ньому взяло участь більше 70 чоловік. Аналогічні заходи проведені в Прилуцькому, Щорському та Ріпкинському районах.

Партійні організації області проводять значну роботу по атеїстичному вихованню учнівської молоді. Під керівництвом вчителів в багатьох школах організовані атеїстичні секції, гуртки юних атеїстів. Взяти, наприклад, Чернігівську середню школу № 4. Протягом останніх 4 років в ній працює гурток «Юний атеїст», який очолює директор школи І.В. Байдала. Гуртківці разом з учителями виявляють релігійних батьків, діти яких вчаться в школі, провадять з ними бесіди, організовують вечори, оформили куточок атеїста.

Обком партії вживає заходів до поширення досвіду педагогічного колективу Чернігівської середньої школи № 4 по науково-атеїстичному вихованню учнів. Гуртки «Юний атеїст» уже створені в багатьох школах Ріпкинського, Ічнянського, Бобровицького та інших районів.

Керуючись рішеннями ЦК КП України, обком, міськкоми і райкоми партії здійснюють заходи по поліпшенню атеїстичної роботи. Для координації діяльності партійних, комсомольських, профспілкових організацій по атеїстичному вихованню трудящих при ідеологічних комісіях партійних комітетів створені атеїстичні секції. В первинних партійних організаціях підприємств, колгоспів, радгоспів, установ, шкіл виділені комуністи, які відповідають за організацію науково-атеїстичної пропаганди. Вживаються заходи, щоб в проведенні атеїстичної роботи з'єднати воедино зусилля і засоби усної пропаганди, кіно, преси, радіо, культосвітніх закладів.

Особлива увага звертається на суворе дотримання радянського законодавства про культу, на вивчення релігійної обстановки в сектах, на широке впровадження нових радянських обрядів і ритуалів. З цією метою переглянуто склад міських і районних комісій, а в селах - груп сприяння органам влади по дотриманню законодавства про культу. В комісії залучені політично підготовлені люди, які глибоко знають законність, користуються авторитетом серед віруючих.

Так, члени комісії при виконкомі Ніжинської міської Ради регулярно відвідують молитовні збори, знайомляться і розмовляють з сектантами, вивчають характер проповідей. Це допомагає Ніжинським атеїстам правильно визначити шляхи і методи виховної роботи з сектантами. Не зали-

шається поза увагою партійних і радянських органів жоден факт порушення законодавства про культури.

В області стали ширше впроваджуватися в побут нові радянські обряди і ритуали. В сільських клубах, Будинках культури систематично проводяться урочисті реєстрації шлюбів, молодіжні ве-сілля, дні повноліття, свята новонароджених тощо. Популярністю користуються також такі масові заходи, як свята Серпа і Молота, дружби народів, зустрічі Весни, першого Снопа, та інші. В містах і селах області стало традиційним проведення днів пам'яті померлих і загиблих на війні.

Питання поліпшення атеїстичної роботи серед трудящих перебувають в центрі уваги обкому, міськкомів, райкомів партії, первинних партійних організацій. У березні цього року бюро обкому КП України заслухало питання про стан і заходи поліпшення науково-атеїстичної пропаганди серед трудівників колгоспу ім. Петровського Щорського району. Питання атеїстичного виховання і, зокрема, роботи серед трудящих, які перебувають під впливом релігійного сектантства обговорено на бюро переважної більшості міськкомів і райкомів партії.

В зв'язку з активізацією діяльності т. з. «розкольників» в сектах євангельських християн-баптистів партійні організації області вживають заходів до поліпшенні антирелігійної пропаганди і особливо індивідуальної роботи серед трудящих, які підпали під вплив релігійного сектантства.

Разом з тим в проведенні науково-атеїстичної пропаганди в області є істотні недоліки. В окремих селах мало читається лекцій, рідко проводяться тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, інші масові атеїстичні заходи, подекуди слабо організовано індивідуальну роботу з віруючими, а також обмін кращим досвідом антирелігійної пропаганди.

Обком, міськкоми, райкоми КП України, радянські, профспілкові, комсомольські органи спрямовують свої зусилля на усунення наявних недоліків, на безумовне виконання постанови ЦК КП України «Про стан і заходи поліпшення атеїстичної роботи серед трудящих, які перебувають під впливом релігійного сектантства».

Секретар Обкому КП України

[підпис]

О. ДЕРИКОЛЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. П-470, оп. 11, спр. 66, арк. 98-105. Оригінал. Машинопис.

№ 58

Інформація секретаря Ніжинського райкому КПУ І. Білана Чернігівському обкому КПУ про роботу партійних організацій по упровадженню нової обрядовості

14 лютого 1968 р.

Нежинский райком КП Украины сообщает, что на территории района зарегистрировано 7 церковных общин. Все общины имеют помещения, из них 5 церквей и два молитвенных дома. Денежные доходы церковных общин в 1967 году сократились по сравнению с 1966 годом на 6 692 рубля.

В прошедшем году проведено религиозных обрядов: крещений – 324, все дети окрещены дошкольного возраста, венчаний – 13, захоронений по церковному обряду – 152, заочных отпеваний – 74.

Сравнительные данные религиозных обрядов с актами гражданского состояния:

Реабілітовані історією. Чернігівська область

родилось детей	окрещено детей	зарегистрировано браков	обвенчано	умерло	захоронено по церковному обряду
1966 год					
1 179	455	525	22	696	198
1967 год					
946	324	510	13	618	152

Следовательно, уменьшилось церковных обрядов в 1967 году по сравнению с 1966 годом – крещений на 131, венчаний на 9, захоронений на 46.

Зарегистрированы две общины евангелистов-христиан-баптистов в селах: Калиновка Великодорожского сельсовета, Пашковка Безугловского сельсовета. В селе Леонидовка Викторовского сельсовета есть группа евангелистов-христиан-баптистов, которым разрешено один раз в месяц проводить религиозные обряды.

Роста числа верующих в районе сектантов не отмечается, фактов водного крещения зарегистрировано не было.

С целью улучшения атеистического воспитания трудящихся и оказания практической помощи лекторам и агитаторам в районе работает комиссия содействия научно-атеистической пропаганды среди трудящихся в составе 7 человек (председатель тов. Данильченко Н.Н.).

Внештатной лекторской группой и группой докладчиков РК КП Украины и РК ЛКСМУ в населенных пунктах Синдаревское, Калиновка, Леонидовка систематически согласно плану проводятся лекции, беседы среди населения с приглашением верующих евангелистов-христиан-баптистов. Здесь выступили тт. Зорка Г.Н. – редактор газеты «Під прапором Леніна», Ковтун С.М. – главврач, Ремез Т.Т. – судья, Черкес А.Ф. – прокурор, Данильченко Н.Н. – секретарь райисполкома, Афанасьев Н.Ф. – зав. отдела соцобеспечения, Кривошейн П.М. – инструктор райкома партии и др.

При районной организации общества «Знание» работает научно-атеистическая секция (руководитель преподаватель химии и биологии техникума механизации тов. Остапенко С.Ф.), а в первичных организациях общества функционируют научно-атеистические секции, в которые вошли 165 членов общества «Знание». В 1967 году в районе прочитано на научно-атеистическую тематику 280 лекций, проведено 26 тематических вечеров и устных журналов.

Кроме того, за прошедший год прочитано лекций по медицине – 269, биологии – 143, химии, физике и астрономии – 222. На пленуме правления общества «Знание» рассмотрен вопрос «О состоянии и мерах по усилению научно-атеистической пропаганды среди трудящихся района».

Районная газета систематически публикует материалы на атеистические темы. В прошедшем году печатались статьи тов. Симоненко В.И. «Союз креста и меча», «Против темноты и предрассудков», бывшего служителя культа тов. Чикилевского «Молись, молись, а кушать не проси», «Религия и революция». Всего напечатано в прошедшем году 12 антирелигиозных статей.

Местное районное радиовещание постоянно делает обзор материалов работы клубов атеизма, организывает выступления верующих, порвавших с религией, ведет передачи под рубрикой «Новый быт и новые обычаи».

Во всех средних школах района работают кружки «Юный атеист», а при Вертиевской средней школе создан и работает клуб юного атеиста. Здесь разработан и утвержден устав клуба, избран Совет, ежемесячно выпускается членами клуба стенная газета «Юный атеист», ежеквартально клуб готовит новую программу художественной самодеятельности атеистического направления, систематически проводятся тематические вечера, вечера «Чудеса без чудес» (химических опытов). В школах работают ученические атеистические лектории для учащихся 5–7 и 8–10 классов. Для учащихся школ проведено в 1967 году свыше 500 лекций, бесед и тематических вечеров. В педагогических коллективах школ созданы Советы по атеистическому воспитанию детей. Работают атеистические лектории для родителей.

Определенная работа среди учащихся и учителей района по вопросам атеизма проводится Нежинским пединститутом. Так, преподаватели института тт. Глинка М.Г., Содатов М.П. для учащихся старших классов прочитали лекции: «Таинственные явления человеческой психологии», «Наука и религия о психической деятельности человека», «Явления биологической информации» и т.д.

Некоторую работу по атеистическому воспитанию трудящихся проводят культурно-просветительные учреждения района. В 1967 году в сельских клубах прочитано 803 лекции на научно-атеистические темы, проведено 36 тематических вечеров. Лучше проведены тематические вечера в с. Зруб на тему: «Почему я перестал верить в бога», Григоро-Ивановке – «Чудес в мире не бывает», с. Крапивное – «Химия разоблачает религию».

В книжных фондах библиотек оборудованы уголки на темы «Народ о религии», «Наука и религия», «Народные праздники и обряды», организованы книжные выставки «Правда о религии», «Путь в неизвестное», изготовлены альбомы «Наука и религия», «Советский народ – победитель космоса» и т.д.

В библиотеках проводятся тематические вечера, выпуски устных журналов, читательские конференции, библиографические обзоры. Так в селе Пашковка проведен тематический вечер «Религия и здоровье человека», в с. Галица – вечер «Чудеса без чудес», в с. Великая Кошелевка – вечер вопросов и ответов на тему «Как человек познает и преобразует мир», в с. Данино – читательская конференция по книге Гирмана «В чем сущность свободы совести», в с. Великая Кошелевка по книге Евдокимова «Грешница», в с. Куриловка – устный журнал «Наука и религия», проведены беседы по книгам «О чем умалчивает церковный календарь», «Баптизм».

Всего сельскими библиотеками в 1967 году на атеистическую тематику проведено: читательских конференций – 25, тематических вечеров, диспутов, устных журналов, вечеров вопросов и ответов – 26, изготовлено библиотечных плакатов, книжных выставок – 197, выдано трудящимся научно-атеистической литературы 6 552 книги.

Путем подворного обхода и индивидуальной работы привлечены к чтению литературы много сектантов. Например, член секты евангелистов-христиан-баптистов с. Вертиевка Суярко Я.М. в прошедшем году прочел около 40 книг.

Культпросветучреждения района ведут работу по внедрению новых гражданских безрелигиозных обрядов и ритуалов. Прочно вошли в жизнь народные праздники и ритуалы: первого снопа, обжинки, праздник урожая, Нового года, весны, проводы в Советскую Армию, проводы на пенсию дни памяти погибших и умерших.

Умело и интересно проведены в прошедшем году праздник «Первого снопа» в селах Кукшин, Лосиновка, Круты; вечер «Проводы призывников в ряды Советской Армии» в селах Лосиновка, Шатура, Переясловка; Новогодние шедровки в селах Березанка, Черняховка, Данино, Вертиевка; торжественные проводы на пенсию в селах Григоро-Ивановка, Галица, Кукшин, комсо-

мольские свадьбы в селах Данино, Колесники, Вертиевка.

В районе работают Лосиновский, Галицкий, Кукшинский и Вертиевский передвижные клубы атеизма. Организовывались выезды в села Пашковка, Леонидовка, Бурковка и городского передвижного клуба атеистов. Каждый передвижной клуб обслуживает свою зону. Так, Лосиновский клуб сделал выезды в села Великая Дорога, Леонидовка, Погребец, Викторовка; Вертиевский клуб атеизма в села Титовка, Бобрик, Хомино, Малая Кошелевка.

Всю работу по научно-атеистическому воспитанию тружеников села возглавляют первичные партийные организации. В большинстве случаев эту работу координирует член бюро партийной организации, руководитель секции атеизма общества «Знание» или заместитель секретаря партийной организации. В райкоме КП Украины непосредственно отвечает за организацию научно-атеистической пропаганды и внедрению новой обрядности инструктор отдела пропаганды и агитации т. Кривошейн М.П.

Для проведения индивидуальной работы среди верующих евангелистов-христиан-баптистов подобраны лучшие агитаторы, в основном коммунисты, в количестве 101 человека.

При подборе агитаторов было обращено внимание на то, чтобы по возможности между верующим и агитатором были или родственные связи, или общий профиль работы, по возможности близкое соседство жительства, дружественные отношения и чтобы агитатор пользовался авторитетом среди населения. Для агитаторов, индивидуально работающих с верующими, были проведены 2 районные семинара по методике индивидуальной работы.

При чтении естественнонаучных и других лекций агитаторы приглашают верующих, привлекают их к чтению художественной литературы, совместно с верующими посещают тематические вечера и кино, просматривают отдельные телепрограммы. Так, верующие с. Калиновка с интересом смотрели научно-документальные фильмы «Вселенная», «Как человек создал бога», «Звездные братья», «Иван Франко». В селе Леонидовка верующие ЕХБ активно посещают лекции «О международном положении СССР», «Нежинщина за 50 лет Советской власти», смотрят телепрограмму «Время», «Летопись полувека».

В селах Безугловка, Талалаевка, Круты, неплохо ведется индивидуальная работа в религиозных семьях, где имеются дети школьного возраста.

За последние годы проведена некоторая работа по разложению «двадцаток», отрыву верующих от религии и церкви. За это время в селах Вертиевка, Переясловка, Великая Кошелевка, Шатура, Данино и Березанка церковные общины сняты с регистрации.

Райком партии постоянно уделяет внимание вопросу формирования научного мировоззрения у всех тружеников района на основе марксистско-ленинского учения и считает одним из важных звеньев идеологической работы – атеистическое воспитание трудящихся.

На заседаниях бюро райкома партии систематически слушались вопросы и принимались меры к усилению научно-атеистической работы среди населения. Так, 27 января 1967 года на бюро был рассмотрен вопрос «О состоянии научно-атеистической пропаганды среди трудящихся населенных пунктов Великодорожского сельсовета», 16 сентября состоялся пленум райкома КП Украины по вопросу «О состоянии и мерах по усилению идейно-воспитательной работы районной партийной организации», 8 декабря 1967 года рассмотрен бюро райкома партии вопрос «О состоянии научно-атеистической пропаганды в с. Безугловка».

На районном семинаре секретарей первичных партийных организаций заслушан вопрос «О формах и методах усиления научно-атеистической пропаганды и внедрения новой обрядности среди трудящихся района».

В большинстве первичных партийных организаций вопросы усиления научно-атеистичес-

кого виховання трудящих села розглядалися на партійних зборах і бюро.

Комісії по впровадженню нової обрядності сільських рад в 1967 році декілька покращили свою роботу. При сільсоветах і клубах працюють 22 кімнати щастя. В них за новими ритуалами зареєстровано новонароджених 493 і виконано в торжественній обстановці 187 шлюбів.

В 1967 році районні, сільські комісії по виконанню законодавства о культурах проводили певну роботу. За діяльністю службовців культів встановлено нагляд. Грубих порушень законодавства о культурах зареєстровано не було. Допускалися окремі випадки, що священики виконували церковні обряди по похованню в інших селах району. За ці порушення вони суворо попереджалися.

Бувші церковні приміщення сіл Данино і Мала Кошелевка в теперішній час переобладнані під сільські клуби. Церковні приміщення сіл Вертиевка і Березанка використовуються під товарні склади райспоживсоюзом, а сіл Велика Кошелевка і Шатура – під склади і зернохранилища колхозів.

В теперішній час райком партії приймає заходи по посиленню науково-атеїстичної пропаганди і впровадженню нової обрядності серед трудящих району.

Секретарь Нежинского РК КП Украины

[підпис]

И. БЕЛАН

Держархів Чернігівської області, ф.П-1669, оп.17, спр.16, арк.10-16. Оригінал. Машинопис.

№ 59

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка голові Ради у справах релігій при РМ СРСР В. Куродову про реагування священнослужителів та віруючих на події в Чехословаччині

6 вересня 1968 р.

По надійшлим до уповноваженому Раді по справах релігій повідомленням, священнослужителі і віруючі області в більшості своїй схвалюють заходи, прийняті ЦК КПСС, радянським урядом і урядами країн Варшавського Договору о введенні своїх військ в Чехословаччину.

Священик Цехмістренко Ф.М. із с. Волошковці Менського р-на, благочинний церкви Щорського району, 22 серпня с.г. по даному питанню сказав так: «Приятно, коли соціалістичні країни виконують свої договірні зобов'язання по наданню одна одній допомоги, зокрема до воєнної. В цьому заключена велика сила дружби».

Знаючи про це в г. Чернігові священик Скакун І.А. із села Талалаевка Нежинського району, дізнавшись про те, що країни Варшавського Договору ввели свої війська в Чехословаччину, щоб не дати реакційним елементам перетворити соціалістичну Чехословаччину в буржуазне державство, відвідав уповноваженого Раді і в бесіді висловився приблизно так: «Ці заходи покладають кінець діяльності контрреволюції в Чехословаччині. Желательно, конечно, чтобы все обошлось без войны». Після цього Скакун почав говорити уповноваженому, що віруючі просять його провести в церкві с. Талалаевка спеціальні служби з дзвіном, щоб не було війни. Уповноважений порадив священику Скакуну церковні служби проводити як і раніше, сказав йому при цьому, що війни не буде. Скакун погодився.

Священик Рябуха С.А. із с. Радковка Прилуцького району 23 серпня заходив до уповноваженого Раді і в бесіді по подіях в Чехословаччині так висловився: «Если братья из Чехословаччині

запросили нас о помощи, надо помочь им избавиться от врагов, поднявшихся против сложившихся в их стране принципов социализма. Ведь социализм - это мир».

30 августа с.г. уполномоченного Совета в г. Чернигов посетил благочинный церковью Козелецко-го округа священник Цыганков А.Г. из г. Остер, который в беседе рассказал, что в первые дни после ввода в Чехословакию войск стран Варшавского Договора среди верующих г. Остер шли разговоры о том, что антисоциалистические контрреволюционные группы могут вызвать столкновение армии и народа Чехословакии с нашими войсками и войсками стран Варшавского Договора. В связи с такими обстоятельствами, как заявил Цыганков, верующие усиленно молились. Затем, говорит Цыганков, когда было опубликовано коммюнике о советско-чехословацких переговорах в Москве, опасения верующих рассеялись. 29 августа Цыганков беседовал с прихожанином церкви Ивановым, который с удовлетворением говорил ему о помощи дружественной Чехословакии, оказанной правительствами стран Варшавского Договора. Наряду с этим, он возмущался, что Югославия и Румыния предоставили «приют» реакционным силам, бежавшим из Чехословакии.

Поступили также сведения и о том, что отдельные верующие неодобрительно высказывались против посылки наших войск в Чехословакию, опасаясь, что это может привести к войне.

Так, благочинный церковью Черниговского района, священник Старыш Т.С. 03.09.1968 г. рассказал уполномоченному, что, общаясь с верующими своего прихода в г. Чернигов, он лично слышал от некоторых из них неодобрительные отзывы о вводе войск в Чехословакию, называвших это «вмешательством во внутренние дела Чехословакии». Но множество людей, как заявил Старыш, одобряют действия правительства Советского Союза и правительств стран Варшавского Договора, направивших свои войска в Чехословакию по просьбе их правительства и народа.

В г. Чернигов активизировались отдельные верующие: Хаврун Анна, Дубовик Матрена, Омельяненко Татьяна и некоторые другие, которые после некоторого перерыва возобновили ходатайства об открытии в г. Чернигов другой церкви – Троицкой.

Работники исполкома Черниговского городского Совета депутатов трудящихся провели среди указанной категории лиц соответствующую разъяснительную работу.

Уполномоченный Совета по делам религий
СМ СССР по Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.4, арк.1-3. Копія. Машинопис.

1. Копії були направлені уповноваженому Ради у справах релігії по УРСР К.З. Литвину, секретарю Чернігівського обкому КП України А.І. Дериколенку та заступнику голови виконкому обласної ради депутатів трудящих Н.П. Кубуті.

№ 60

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка про клопотання віруючих щодо відкриття у Чернігові Трійської церкви та повернення мощей св. Феодосія

10 вересня 1968 р.

В высшие государственные и партийные инстанции, в облисполком, горсовет и Уполномо-

ченному Совету по делам религий от группы фанатично настроенных лиц, жителей города Чернигов Хаврун А.П., Дубовик М.М., Бурой П.И., Шарпатога М.Г., Омеляненко Т.Д. и ряда других с 1965 года систематически поступают жалобы и заявления с ходатайствами об открытии в Чернигове другой церкви – бывшей Троицкой и возвращении верующим мощей Феодосия, находящихся в подвальном помещении этой церкви.

Сказанная группа лиц настоятельно продолжает такие ходатайства и в данное время. Они собирают подписи среди верующих города Чернигов, распространяют различного рода провокационные слухи, что Воскресенскую церковь (возле рынка) будут закрывать, здание Троицкой церкви власти наварены снести, а мощи Феодосия в одном случае якобы вывезли, а в другом – зарыли в землю. Этими действиями среди верующие развивается фанатизм. Верующие толпами собираются около Воскресенской церкви, группами до 20–40 человек ходят к Троицкой церкви «поклониться» мощам Феодосия, идут к Уполномоченному и в горсовет.

Например, 13 августа сего года к Уполномоченному Совету по додам религий зашли 9 человек, из которых известны Хаврун А.П., Дубовик М.М., Бурая П.И. и Омеляненко Т.Д., которые заявили: «Мы требуем открытия Троицы... Давайте нам мощи нашего спасителя Феодосия».

Уполномоченный Совета в беседе с заявителями давал им необходимые разъяснения, но никто из присутствующих не желал слушать и, перебивая друг друга, они требовали: «Открывайте нам храм Троицы... Давайте мощи Феодосия».

Хаврун при этом кричала: «Мы добьемся, что за нарушение закона о церкви руководителей городской власти и Вас с ними будут судить. Все Вы будете на скамье подсудимых».

Дубовик тогда же заявила: «Коммунисты... забрали власть в свои руки и командуете. Нет на Вас погибели». И обращаясь ко мне, сказала: «А Вы будете кипеть в смоле».

19 августа сего года Хаврун, Дубовик и Омеляненко собрали большую группу подобных им фанатиков, пошли в горсовет и бушевали там около двух часов, требуя открытия Троицкой церкви. Секретарь горсовета тов. Александрова М.К. говорит, что в этот день фанатиков было в горсовете до ста человек.

29 августа сего года в кабинет Уполномоченного Совета зашли Дубових М.М., Омеляненко Т.Д. и Бурая П.И., с тем же требованием: «Откройте нам Троицу». Когда Уполномоченный начал разъяснять, что в 1967 году в г. Чернигов создан архитектурно-исторический заповедник, в состав которого входит и здание бывшей Троицкой церкви, в связи с чем местные органы власти отказывают верующим в возвращении им Троицкой церкви, Бурая заявила: «А мы требуем отдать нам Троицу. Если Вам мало 40 человек, которые ходили в горсовет, то завтра-послезавтра приведем к Вам или в облысполком 200 человек, а может и больше. Мы сделаем Вам демонстрацию как на 1 Мая».

2 сентября сего года к Уполномоченному зашла член церковного совета, казначей церкви г. Чернигов Железная Вера Васильевна и сообщила, что в тот же день утром в церковь зашла неизвестная женщина, худая, высокая, лет 40 и спросила у обслуживающего персонала Гой и Спунтай, где священники. Ей ответили, что священники в понедельник отдыхают и, в свою очередь, поинтересовались, зачем ей нужны священники. Неизвестная им ответила: «Мы ночью совещались насчет открытия Троицы. Нам нужны священники».

В 1967 году Хаврун неоднократно говорила Уполномоченному: «Если Вы не отдадите нам Троицу и мощи Феодосия, мы сами их возьмем».

6 декабря 1967 года Хаврун демонстративно заявила: «Раз наши жалобы об открытии Троицы не удовлетворяются на месте и Москвой, будем писать иностранцам».

Хаврун, Дубовик, Шарпатый являются пенсионерами, имеют нормальные жилищные условия. Шарпатый проживает в доме по улице Шевченко, 23, кв. 2.

Хорошо изучил личности Хаврун, Дубовик, Омеляненко и Бурой, организовавших 19 августа сего года массовый поход фанатично настроенных верующих в горсовет, и склонен верить, что они могут организовать толпу верующих для похода в облисполком. Для них важно сейчас не посещение облисполкома, а появиться толпой на улицах города, чем самым устроить демонстрацию протеста на отказ им в возвращении Троицкой церкви и мощей Феодосия.

В связи с тем, что поведение и намерения Хаврун, Дубовик, Омеляненко, Бурой и других носят явно антиобщественный, демонстративный характер, к ним следует применить срочные меры общественного воздействия.

Уполномоченный Совета по делам религии
при СМ СССР по Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.5, арк.2-4. Оригінал. Машинопис.

№ 61

Информация секретаря Ніжинського райкому КПУ І. Білана про виконання постанови бюро Чернігівського обкому КПУ від 23 вересня 1968 року «Про доповідну записку відділу пропаганди та агітації обкому КПУ «Про посилення роботи партійних організацій по викриттю ворожої діяльності незареєстрованих сектантських угруповань в області»

18 грудня 1968 р.

Нежинский райком КП Украины сообщает, что состоянием на 1 декабря 1968 года в районе зарегистрированы и действуют 7 общин православной церкви – в селах Безугловка, Круты, Кунашевка, Липов Рог, Черняховка, Талалаевка, Дуболуговка и 2 общины христиан-баптистов – в селах Калиновка (Великодорожский сельсовет), Синдаревское (Безугловский сельсовет).

За последнее время первичные партийные организации вместе с организациями общества «Знание», агитколлективами, группами политинформаторов усилили научно-атеистическую пропаганду среди трудящихся, в результате чего уменьшилось количество случаев крещения детей, венчаний, церковных погребений. В жизнь людей шире стали входить новые советские обряды – комсомольские свадьбы, звезды, проводы в армию и т. д.

При каждом сельском Совете открыты комнаты счастья, где в торжественной обстановке производится регистрация брака, новорожденных.

Непосредственно атеистической работой занимаются секции атеизма, которые функционируют при всех первичных организациях общества «Знание» и объединяют 165 членов общества. Руководит ими районная научно-атеистическая секция (руководитель тов. Остапенко С.Ф.). Значительную помощь оказывает комиссия содействия научно-атеистической пропаганде среди трудящихся, которой руководит тов. Данильченко Н.Н.

Вопрос улучшения атеистического воспитания трудящихся рассматривался на районных семинарах агитаторов, лекторов, культпросветработников. Особое внимание обращалось на усовершенствование форм и методов работы с верующими.

В районе работает 4 передвижных клуба атеистов – Лосиновский, Кукшинский, Галицкий, техника механизации. В этом году они организовали 11 выездов в села Леонидовка, Калиновка,

Зруб, Пашковка, Малая Кошелевка, Бобрик, Куриловка, Хомино, Титовка и другие.

115 агитаторов проводят индивидуальные беседы среди верующих евангелистов-христиан-баптистов. Дважды на районных семинарах агитаторов обсуждались вопросы методики индивидуальной работы с верующими.

В ноябре 1968 года для пропагандистов комсомольской политсети была прочитана лекция «Ленин об отношении рабочей партии к религии».

Активно ведут работу научно-атеистическую среди верующих агитаторы и лекторы тт. Пигнастий А.С. (с. Леонидовка), Кузьменко Т.А. (пгт. Лосиновка), Дуброва И.П. (с. Великая Дорога), Слинко Г.Ф. (с. Круты), Гребень Е.И. (с. Кунашевка), Ильченко Г.С. (с. Кукшин) и другие.

В селах Калиновка, Леонидовка, Синдаревское согласно графика выступаю и ведут разъяснительную работу члены лекторской группы райкома партии, члены исполкома тт. Черкес А.Ф., Данилкин П.Е., Зорка Г.Н., Данильченко Н.Н., Чепела С.Д., Бедный Н.Ф. и другие.

Определенная работа проводится атеистическими кинолекториями в техникуме механизации, в селах Вертиевка, Леонидовка, Пашковка.

Особое внимание уделяется атеистической работе среди детей школьного возраста.

В ряде школ (например, Лосиновской, Вертиевской, Крутовской, Кукшинской) работают кружки юных атеистов, оформлены уголки «Наука и религия – несовместимы». В Кукшинской, Великокошелевской, Сальнянской, Крутовской средних школах оформлены уголки «Русские писатели и религия».

Повсеместно на лекториях для родителей читаются лекции на научно-атеистические темы.

Лекторами первичных организаций общества «Знание» за 11 месяцев 1968 года прочитано 180 лекций по атеистической тематике. Кроме того, 606 лекций прочитано на медицинские темы, 107 – по биологии, 104 – по астрономии, 56 – по физике и математике, которые также разоблачают антинаучную, ложную сущность религии.

Во всех сельских библиотеках оформлены уголки атеиста, подобрана научно-атеистическая литература, списки рекомендованной литературы и т.д. В клубах и библиотеках проведено 27 читательских конференций, 57 тематических вечеров, устных журналов, вечеров вопросов и ответов, 63 библиографических обзора.

В клубе с. Кукшин, в техникуме механизации сельского хозяйства проведены тематические вечера «Как наука разоблачает религию», в с. Пашковка – «Религия и здоровье человека», в с. Галица – «Вечер занимательной химии», в с. Великая Дорога – читательская конференция на тему: «Религия – враг науки», в с. Великая Кошелевка – вечер вопросов и ответов на тему: «Как человек познает и преобразует мир» и т.д.

Благодаря индивидуальной работе, в селах Леонидовка, Калиновка и других отдельные баптисты начали посещать кино, читать художественную литературу.

Вопросы о состоянии и мерах по улучшению атеистического воспитания тружеников периодически обсуждаются на бюро РК КП Украины, на партийных, комсомольских, профсоюзных собраниях, на собраниях женщин.

Секретарь Нежинского РК КП Украины

[підпис]

И. БЕЛАН

Держархів Чернігівської області, ф. П-1669, оп.17, спр.16, арк.51-54. Оригінал. Машинопис.

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка про настрої та діяльність євангельських християн баптистів

[січень 1969 р.]

23 ноября 1969 года в с. Смычин Городнянского р-на местные органы власти установили, что в квартире гражданки Мозоль Татьяны Ивановны, 1916 г.р., верующей ЕХБ, являющейся сторонницей т.н. «Совета церквей ЕХБ», собралось 7 человек молящихся, проживающих в с. Смычин, а также присутствовало ряд неизвестных лиц. В связи с тем, что неизвестные отказались назвать свои фамилии и сообщить откуда они прибыли, председатель сельского Совета тов. Ковган В.А. пригласил участкового уполномоченного Городнянского РОМ тов. Рак Ф.Г., чтобы он оказал содействие в установлении личностей неизвестных.

Личности неизвестных были установлены и ими оказались: Белашов Михаил Афанасьевич, 1930 г. рождения, являющийся одним из активных вожаков раскольнической группы г. Чернигов и области, рабочий-слесарь Черниговского специализированного управления № 13, проживающий в г. Чернигов по ул. Попудренко 12-а, кв. 4; Буряк Василий Петрович, 1943 г. рождения, инвалид III гр., проживающий по пер. Орджоникидзе, 11; Мирошниченко Григорий Степанович (назвавшийся Иваном Степановичем), 1952 г. рождения, учится в профтехучилище № 40, работает поваром в ресторане «Украина», проживает в г. Чернигов по ул. Рокоссовского 3, кв. 48; Скоропуд Ольга Анатольевна, 1951 года рождения, работает на овощесушильном заводе, проживает по ул. Коммунистическая, дом 11-а, кв. 7; Скоропуд Вера Анатольевна, работает на камвольно-суконном комбинате рабочей, проживает по ул. Щорса 37, кв. 54; Стукало Екатерина Авдеевна, 1954 года рождения, учится в профтехучилище № 22, проживает по ул. Коммунистическая 11, кв. 7.

Из с. Камка Щорского р-на на указанном сборище находился Колисниченко Иван Емельянович – пресвитер Камской общины ЕХБ, верующие которой не признают законодательство о религиозных культах, а также духовного центра ВСЕХБ.

На сборище присутствовал житель из с. Заречье Щорского р-на Булденко Николай Трофимович, 1926 г. рождения, инвалид II гр.

Из жителей с. Смычин в квартире Мозоль Татьяны Ивановны находились и участвовали в противозаконном сборище:

Копытько Михаил Фомич, 1924 года рождения, якобы техник-строитель, окончил строительный техникум в г. Остер Козелецкого р-на, Черниговской области, проживает где-то в Чернигове (пока не установлен),

Сергиенко Наталия Ивановна,
Сахоненко Наталия Стратоновна,
Кашпур Татьяна Федотовна,
Прищеп Татьяна Демьяновна,
Копытько Аниса Федотовна,
Шанайло Анна Львовна.

Община ЕХБ в с. Смычин Городнянского р-на состоит на регистрации, но отдельные ее члены, как устанавливается, поддерживают раскольников ЕХБ г. Чернигов.

По материалам, поступившим из Городнянского РОМ на сборище раскольников ЕХБ в с. Смычин 23 ноября 1969 г. также присутствовал еще один из вожаков Черниговской раскольни-

ческой группы Барташ Николай Григорьевич, на которого составлен протокол о наложении на него административного взыскания, в соответствии с Указом Президиума Верховного Совета УССР от 26.03.1966 года, но в акте он почему-то не значится.

При составлении акта о нарушении поименованными выше гражданами законодательства о религиозных культах, выразившемся в организации и проведении в с. Смычин Городнянского р-на в квартире гр. Мозоль Татьяны Ивановны противозаконного сборища раскольников ЕХБ, сторонников т.н. «Совета церковей ЕХБ», у Белашова М.А. и Сорокопуд О.А. были изъяты для ознакомления блокноты и отдельные листки с записями, которые в конце декабря 1969 г. поступили к уполномоченному Совета по делам религий. У Белашова была также изъята и библия с различными пометками на ней.

Просмотром имеющихся записей в блокноте, принадлежащем Белашову М.А., выявлено до 50 адресов его сторонников, как по Черниговской области, так и по другим областям, в частности, по г. Киев имеется адрес Кечик Зинаиды Федоровны. Имеется также адрес и за пределами СССР, в частности, по Чехословакии – ЧССР, г. Прага 10, ул.Русская 170, Францух Ян.

В записях Белашова М.А. обнаружен листок из отрывного календаря, на 1969 год, в котором отмечены дни его выезда с миссионерской деятельностью к своим приверженцам. В основном такими днями являлись суббота и воскресенье. Наиболее интенсивная деятельность Белашова была в ноябре месяце. Запланировано 7 выездов (2, 7, 8, 9, 16, 23, 29).

Об одном его выезде, 23 ноября, известно, о других выездах Белашов ничего не рассказывал, заявив, что это – тайна, и он не скажет. Места его выездов в блокноте не указаны.

Обнаружена так же запись на небольшом клочке бумаги о том, сколько по области было наложено штрафов и на какую сумму.

Белашов собственноручно вел учет о количестве налагаемых на раскольников штрафов и удержаний по области и г. Чернигов. Но делал он это явно с провокационной целью, namного превысив количество штрафов. Например, Белашов записал, что «по области не точно 275, по Чернигову – 185 удержаний» и там же записано, что «всего было 485 – 495 штрафов».

В беседе, состоявшейся с Белашовым 13 января 1970 года, на вопрос, откуда он располагает такими сведениями о налагаемых штрафах на сторонников т.н. «Совета церковей ЕХБ» за противозаконную их деятельность, он ответил: «Возможно, что данные о штрафах завышены, но ведь вас штрафуют».

На вопрос, сколько же раз в 1969 году местные органы власти подвергали штрафу его лично в его сторонников в г. Чернигов, Белашов ответил, что один раз. На следующие вопросы уполномоченного к Белашову: «Зачем он пишет неправду и для кого готовит такие сведения», он ответил, что записи делив для себя и очень сожалеет, что они попали к уполномоченному.

В 7 блокнотах, принадлежащих Сорокопуд Ольге, 1951 года рождения, являющейся сторонницей т.н. «Совета церковей ЕХБ», имеется много духовных песен, которые входят в «Сборник духовных песен евангельских христиан баптистов», выданный в 1968 году, раскрывающих духовный облик верующих ЕХБ, их идеализм, пессимизм, желание быстрее уйти из земной жизни. К примеру, в них указывается: «Нам домой, нам домой, нам домой в небеса», или «Только в небе будет радость, вкусишь там покой в сладость».

Вместе с тем, в блокнотах Сорокопуд Ольги обнаружены записи, отражающие подлинное лицо раскольников ЕХБ, их настроения и одержимость идеей религиозного фанатизма. Прежде всего, настроения их проникнуты верой в загробную жизнь: «Край чудесный ждет нас

на небе, где окончатся труд и печаль».

В духовных песнях, переписанных Сорокопуд Ольгой в свои блокноты, предназначенных для того, чтобы ими могли пользоваться на молитвенных собраниях многие верующие, нет ни единого слова о любви к нашей Родине. Почти во всех песнях проповедуется: «В край родной неземной, от обмана мирской суеты, я иду и приду».

В отдельных стихах отражается явное несогласие раскольников ЕХБ с развитием науки и техники, в частности, с завоеванием и изучением космоса. Ими утверждается, что творцом вселенной есть бог и покорять космос не следует. Об этом свидетельствует, например, такая запись: «Не надо строить башни нам, ни космос покорять, чтобы подняться в небеса и там планеты созерцать. Христос творец восхитит нас, мелькнет Венера ниже нас».

Это стихотворение один из вожаков раскольнической группы в г. Чернигов Белашов Михаил, в беседе с уполномоченным Совета 13 января 1970 года, так прокомментировал: «Стихотворец правильно выразил мысль. Зачем добираться до бога: то башню Вавилонскую строили, теперь в космос летят, славу себе хотят добыть. Все равно бога не увидите, он выше нас и славу не добудете».

В тех же блокнотах имеются записи, в которых излагаются призывы одержимых фанатиков к действиям крайних мер, даже приносить себя богу в жертву. Так, в одной из записей читаем: «Жить для Иисуса, с ним умирать, лучшую долю можно ль желать», в другой записи призывается к тому, что за это «стоит бороться, стоит трудиться (трудиться, конечно, как говорят верующие, на ниве господней), стоит за это жизнь всю отдать». В третьей записи, как бы завершающей утверждается: «Мы за бога все здесь умрем в борьбе, богу в жертву себя принесем».

По мнению уполномоченного, такие призывы раскольников ЕХБ, пока обличенные в стихотворную форму, могут перерасти в действия. Поэтому они заслуживают серьезного внимания и принятия соответствующих мер, направленных на разубеждение верующих против одержимости религиозным фанатизмом.

Венцом повествования раскольников ЕХБ, прославляющих бога и не признающих ничего земного, во всем их облике выражены настроения в такой записи, обнаруженной в одном из блокнотов, принадлежащих Сорокопуд Ольге: «Земля бесплодная пустыня, ее просторы – угрюмый край. Бесплодна Воркута ты приняла в железные оковы от юга изгнанных свидетелей Христа».

Когда уполномоченный в беседе с вожаком раскольников Белашовым Михаилом, состоявшейся 13 января сего года, спросил у него, в каком сборнике духовных песен есть стихотворение о Воркуте, он ответил так: «У нас есть свои духовные поэты, которые воспевают нашу жизнь для будущих поколений. Ведь и сегодня объятия открыты, и Воркута ждет узников без всякой вины, хотя вы и разьясняете мне, что в нашей стране за веру не судят».

В начале справки указывается, что 23 ноября 1969 года у Белашова Михаила, во время его пребывания в с. Смычин Городнянского района, где он в доме Мозоль Т.Н. руководил сборами раскольников ЕХБ (сторонников т.н. «Совета церковью ЕХБ»), были изъяты для знакомления библия с пометками на ней, блокнот и отдельные листки с различными записями.

5 января 1970 года Бельшов Михаил, сам, без вызова, явился к уполномоченному Совету и сказал, что из Городнянского РОМ он получил извещение о том, что все его «документы и вещи» направлены в Чернигов уполномоченному Совету по делам религий и попросил возвратить их ему.

Хорошо знал, что Белашов идти к уполномоченному без согласия других руководите-

лей раскольнической группы г. Чернигове (Маховиков С.М., Карташа И.Г. и Буряка Петра) не решился бы, уполномоченный спросил у него, кто знает из его сторонников, что он пошел к уполномоченному, Белашов ответил: «Мы советовались с членами церкви, и они дали согласие чтобы я пошел к Вам и взял свои вещи, но в разговоры с Вами не вступал».

В тоже время в беседе с Белашовым выяснилось, кроме вещей (Библии и блокнота), он очень интересуется вопросом регистрации своей раскольнической группы. Белашов неоднократно спрашивал, что требуется от их «церкви», чтобы стать на регистрацию.

Уполномоченный ответил Белашову, что для этого надо выполнять законодательство о религиозных культах и прекратить связь с т.н. «Советом церквей ЕХБ». Беседа была длительной, вопросов Балашов задавал много, которые сводились к тому, что законодательство о религиозных культах их группа обязуется признавать только в том случае, если им будет разрешено поддерживать связь с «центром», т.е. «Советом церквей ЕХБ». Уполномоченный объяснил Белашову, что их «центр» т.е. т.н. «Совет церквей ЕХБ», создан незаконно и занимается антисоветской деятельностью. Белашов с этим не согласился.

Видя упорство Белашова, уполномоченный спросил у него, имеет ли он полномочия вести переговоры о регистрации их группы. Он ответил, что официально полномочий таких не имеет, что ему давно все ясно, а вот членам их церкви не ясно, поэтому он и решил об этом поговорить и рассказать им.

Уполномоченные к тому времени не знал еще, что верхушка т.н. «Совета церквей ЕХБ» 6 декабря 1969 года провела свое совещание и приняла соответствующее обращение к своим приверженцам, но чувствуя колебания вожаков раскола в г. Чернигов, которые ранее заявляли: «Нам не нужна регистрация», вдруг начала интересоваться условиями регистрации, решил закончить беседу с Белашовым, предложив ему продолжить разговор 9 или 10 января 1970 года.

Белашов ответил, что в эти дни он не сможет зайти к уполномоченному, так как будет участвовать на молитвенных собраниях. На замечание уполномоченного, что они не должны собираться, что их действия является противозаконными, Белашов ответил: «Мы собирались и будем собираться».

Заканчивая беседу с Белашовым, уполномоченный предложил ему прекратить разъезды по области и, к удивлению уполномоченного, он дал на это согласие. Договорились с Белашовым встретиться и продолжить разговор 12 или 15 января.

На 6-8 января уполномоченный вызывался в г. Киев на совещание, где решил пожучить разъяснения о дальнейших действиях в отношении раскольников ЕХБ.

13 января Белашов после работы зашел к уполномоченному в 18 часов, и беседа продолжилась. Незадолго перед этой беседой уполномоченного проинформировала секретарь Горднрянского райисполкома т. Могилевец Н.Ф. о том, что 11 января в село Смычин опять приезжали вожаки раскола ЕХБ из Чернигова и пытались провести там сборище своих сторонников, но уже в другой квартире. Однако местные органы власти не дали им этого сделать.

Фамилии приезжавших в с. Смычин раскольников из г. Чернигов т. Могилевец не смогла назвать, сказав, что они разбежались.

Когда уполномоченный в беседе о Белашовым 13 января спросил у него, чем он занимался 11 января, он ответил, что до обеда болел, а затем был на молитвенном собрании. Выяснилось, что он в с. Смычин не ездил, но и не сказал, кто из его сторонников там был, заявив: «Это тайна, и я не скажу. Я лично болел и не ездил туда».

Белашов опять вел разговор об условиях регистрация «своей церкви», при условии,

чтобы подчиняться «Совету церквей ЕХБ». В заключение беседы по этому вопросу он сказал уполномоченному: «К Вам должны зайти те, которым поручат вести переговоры с Вами о регистрации нашей церкви».

На вопрос, что им по этому поводу рекомендует «центр», Белашов как-то неуверенно ответил: «Говорят: держитесь и мы победим». После этого уполномоченный спросил у Белашова, что становится не совсем понятно, о регистрации своей группы они сами решили или на это имеют указания «Совета церквей», Белашов сказал: «Это тайна церкви».

Поведение Белашова пока не понятно. Хорошо уже то, что он «заболел» и не поехал в с. Смычин, в то время, как является одним из вожаков раскольнической группы в г. Чернигов, которому поручено отрывать на свою сторону колеблющихся верующих, состоящих в зарегистрированных общинах ЕХБ, о чем свидетельствует свыше 50 адресов в его блокноте, его выезды в Носовку, Иваницу, Смычин и др. места, куда он выезжал с поручениями Черниговской раскольнической группы, организовывал там сборища раскольников, но провести их ему не удавалось, так как местные органы власти своевременно знали об этом и пресекали намерения раскольников.

Белашов рассказал, что члены их «церкви» каждую пятницу, субботу и воскресенье беспрепятственно совершают богослужения в г. Чернигов, заметив при этом: «А вот я, куда бы не выехал, везде меня ждет неудача. Скажите, за мной следят или в нашей церкви есть иуда?» Уполномоченный ответил Белашову, что в районах, городах и селах области местные органы власти знают его и отколовшихся, что ему надо прекратить разъезды и антиобщественную деятельность. Белашов на это заявил: «Не обещаю. Отказаться от разъездов – равносильно прекратить веру в Христа».

Когда зашел разговор о «братском листке», издаваемом «Советом церквей ЕХБ», и сможет ли он ознакомить уполномоченного с последними номерами, Белашов ответил: «Они что-то не поступают», а на вопрос, каким образом они к ним поступают, ответил с ехидцей: «Вы очень много хотите знать, их доставляют голуби на крылышках», затем начал говорить, что у них есть связные, что почта на его имя не идет, а потом заявил: «Вы забираетесь в душу, чтобы я Вам что-то рассказал и постепенно стал Вашим помощником. Этого не будет. Никогда не будет. Дом Ваш и вы, все законники, служите дьяволу, а кто не с богом, тот против нас. Ведь сено не тонет, всегда всплывает на поверхность. Иудой не стану».

Возвратив Белашову Библию, уполномоченный приглашал его заходить. Но он сказал: «Может быть и зайду, если церковь поручит мне вместе с другими вести с Вами переговоры о регистрации нашей церкви. Без дела заходить не буду. Я и так уже много Вам наговорил».

Уполномоченный Совета намерен с Белашовым Михаилом не порывать связи. Ставится задача – оторвать его от разъездов по области.

В ближайшее время необходимо провести беседы с вожаком раскольнической группы ЕХБ Барташом Н.Г. и рядовыми сторонниками раскола в ЕХБ Сорокопуд Ольгой, ее сестрой Верой, Мирошниченко Григорием, Буряк Василием и некоторыми другими. С основным руководителем раскольнической группы в г. Чернигов и области Маховиком Степаном Мефодиевичем, 1931 г. рождения, работающим слесарем на комбинате синтетических волокон, беседа проводилась 28 октября 1969 года, по месту его работы с участием начальника цеха, секретаря парторганизации и цехового комитета профсоюза. Маховик вел себя вызывающе.

Уполномоченный Совета по делам религий
при СМ СССР по Черниговской области

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.5, арк.41-51. Копія. Машинопис.

Інформація секретаря Ніжинського райкому КПУ І. Білана Чернігівському обкому
КПУ про роботу пересувних атеїстичних клубів

[лютий 1969 р.]

Ніжинський райком КП України повідомляє, що в районі працюють 4 пересувні клуби по атеїзму: Лосинівський, Вертіївський, Кукшинський та Галицький.

Робота Лосинівського клубу атеїстів організована так: селище Лосинівка розділено на 4 зони. В кожній зоні працює одна секція клубу атеїстів в приміщеннях середньої школи, двох початкових та відділені «Сільгосптехніка». Запрошення віруючим розносять учні. Кожну лекцію чи бесіду, які проводять учні та вчителі, обговорюють на Раді клубу, підбирають унаочнення.

Тематика: «Будова всесвіту», «Білок – основа життя», «Походження людини», «Освоєння космічного простору», «Мистецтво і релігія», «Виникнення релігійної моралі».

В клуб по атеїзму входять крім вчителів учні 9-10 класів. Виступати перед віруючими мають право ті, які рік працювали в «Клубі юного атеїста».

При читанні лекції «Мистецтво і релігія» використано магнітофон, проєкційний ліхтар, пластинки з записами музики Моцарта (реквієм).

Розпочалася лекція з опису архітектурних стилів, вплив їх на віруючих. На магнітофоні прослухали запис про собор Парижської богоматері. І тут же переглянули проєкції цього собору та Печерської лаври. Провели порівняння стилів (готичний і романський), ознайомили віруючих з творами епохи Відродження з стилем бароко, зупинились на модернізації церкви сучасних капіталістичних держав.

Детальніше зупинилися на образотворчому мистецтві. Розповіли про картину Рубльова «Трійця», продемонстрували картину Іванова «Явлення Христа народу», коротко розповіли про художника, підкресливши що він був віруючим, а став атеїстом.

Використали «Вдовушку» Федотова – першого російського художника-атеїста, який вдало викрив лицемірство церкви і влади.

Учні розповіли зміст картин «Дочь Иакра», «Крестный ход в Курской губернии» Рєпіна, «Чаепитие в Метишах» Перова, «Монастырская трапеза», «Встреча иконы», «Неравный брак» Пукірева, «Перед венцом» Журавльова.

При читанні лекції «Походження людини» вдало були зачитані місця з «Забавної біблії» Лео Тексіля.

Враховуючи, що в аудиторії є частина віруючих євангелістів-християн-баптистів, розповідаючи про сучасне життя нашого народу робить порівняння як розуміють життя баптисти:

«Пусть устаешь ты с каждым днем
Пусть с каждым днем слабеют силы,
Что ж радуйся! Таким путем
Скорей дойдешь ты до цели жизни,
До цели жизни – до могилы».

Цікаво проведена лекція «21 Вселенський собор». Лосинівський пересувний клуб по атеїзму зробив виїзди в села Погребець, Леонідівка, Калинівка, Лустівка і т.д.

Значну роботу проводить пересувний клуб по атеїзму с. Вертіївка. Тут постійно працюють атеїстичні лекторії для батьків. В цьому році прочитано для них лекції: «Походження християнських свят та їх суть», «Свобода совісті в СРСР і радянське законодавство про релігію і

релігійні організації», «Жінка і релігія», «Наука і релігія про походження життя».

Пересувні клуби атеїстів зробили виїзди в села Тихівка, Бобрик, Хоміно, Зруб, Переходівка, Стодоли, Яхнівка. В с. Велика Кошелівка провели вечір запитань і відповідей на тему: «Як людина пізнає і перетворює світ».

Питання про стан і міри покращення атеїстичного виховання трудящих району періодично виносяться на обговорення бюро райкому КП України.

Секретар Ніжинського райкому КП України

І. БІЛАН

Держархів Чернігівської області, ф. П-1669, оп.18, стр.14, арк.16-18. Копія. Машинопис.

№ 64

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка завідувачому відділом пропаганди та агітації Чернігівського обкому КПУ І. Музиченку про діяльність релігійних громад станом на 10 вересня 1969 року

12 – 17 вересня 1969 р.

По Русской православной церкви

На регистрации состоит 157 религиозных обществ. Службы проводятся в 112 церквах и молитвенных омах. Вакантных приходов 20, из них: с 1961 г. – 1, с 1962 г. – 11, с 1963 г. – 2, с 1964 г. – 3, с 1965 г. – 2 и один с 1967 г. (с. Ивковцы Прилуцкого района). Не имеют молитвенных помещений 25 религиозных обществ, у которых церковные здания изъяты в 1962–64 годах, а обществам дано право арендовать для молитвенных целей другие помещения.

От ряда религиозных обществ, где церковные приходы вакантные, а также и от обществ, у которых церковные здания изъяты, поступали и продолжают поступать жалобы с ходатайствами о назначении и регистрации священников, о возвращении изъятых церковных зданий и возобновления в них служб. Таких жалоб от верующих поступило: в 1965 г. – 209, в 1966 г. – 140, в 1967 г. – 120, в 1968 г. – 57. В первом полугодии их поступило 35. В 1963 году жалоб и заявлений от верующих было свыше 300.

За период с 1963 года, в соответствии с законодательством о культурах, были зарегистрированы священники активнейшим религиозным обществам в селах Буромка Ичнянского и Кр.Партизаны Носовского района в 1964 году, в селах Волосковцы, Степановна и Осьмаки Менского района в 1965 году и в село Даниловка Менского района в 1969 году, откуда был массовый поток жалоб и заявлений.

За этот же период снято с регистрации 59 религиозных обществ, как распавшихся и прекративших свою деятельность и изъято 16 церковных зданий, как бывших клубных и других общественных помещений.

В настоящее время продолжает поступать жалобы и заявления с ходатайствами о регистрации священников от религиозных обществ из сел Вишневка Ичнянского и Костобоброво Семеновского районов, где не проводятся службы по причине аварийности церковных зданий с 1962 года, с. Смолянка Куликовского района, где нет служб с 1964 года, с. Бахмач Бахмачского района по причине аварийности молитвенного дома с 1965 года, сел Ивковцы и Голубовка, где умерли священники в 1965–1967 годах.

Согласно законодательству о культах нужно регистрировать священников религиозным обществам в села Смолянка, Ивковцы и Голубовка.

Религиозным обществам сел Вишневка и Костобоброво разъяснено, что священники им будут зарегистрированы после проведения ремонта церковных зданий.

В с. Бахмач следовало бы направить из г. Чернигов специалистов (архитектора и инженера-строителя), которые дали бы окончательное заключение о техническом состоянии молитвенного дома, поскольку религиозное общество с. Бахмач жалуется в различные инстанции на необъективность акта об аварийности молитвенного дома, составленного специалистами Бахмачского района.

Поступают жалобы от религиозных обществ из сел Н. Боровичи Щорского, Веркиевка Нежинского, Пролетарское Коропского и ряда других сел (где церковные здания были изъяты) о возвращении верующим изъятых церковных зданий, поскольку они используются под складские помещения или вовсе не используются, как, например, в с. Оболонье Коропского района.

В селе Н. Боровичи Щорского района бывшее церковное здание целесообразно использовать под музей, так как перестраивать его под спортивный зал школы верующие не дают.

Систематически поступают жалобы от верующих г. Чернигов с ходатайствами об открытии еще одной церкви, Троицкой. По данному вопросу в различные инстанции верующими г. Чернигов было направлено жалоб в 1966 г. – 12, в 1967 г. – 9, в 1968 г. – 6, в 1969 году уже 12. Жалобы и заявления в основном пишут и рассылают в инстанции Хаврун А.П., Дубовик М.М., Шарпатый И.Г., Тарасевич Е.Д и ряд других фанатично настроенных лиц, которым удается собирать большое количество подписей под своими ходатайствами.

Религиозная обрядность

Годы	Крещения	Венчания	Погребения	Заочные отпевания
1966 г.	8 728 (39,9%)	156 (1,3%)	3 121 (22,7%)	3 571
1967 г.	8 813 (40,6%)	142 (1,1%)	3 299 (22,0%)	4 281
1968 г.	7 929 (39,6%)	86 (0,7%)	3 165 (21,2%)	4 199

Из приведенных данных устанавливается, что обрядность по крещениям за последние три года находится на одном уровне и составляет 40%. в сравнении с другими областями Союза, это – большой процент. Увеличение обрядности идет за счет ряда районов. Например, в 1968 году крещения в Бахмачском районе составили 62%, Борзнянском и Прилуцком по 61%, Ичнянском – 58%.

Венчалось в 1968 году по области 86 пар (0,7%), а в Менском и Ленинском районах по 12-13 пар (3,3%), в с. Кр. Партизаны Носовского района – 15 пар (4,4%).

Захоронения умерших по церковному обряду составляют по области 21-22%, а в городах Нежин и Прилуки до 60%, в Куликовском районе – 39%.

В г. Чернигов в 1968 году было окрещено детей 952 (38%), в то время как в 1966 году – 663 (29%), венчания на одном уровне – 11– 13 пар (0,6%).

В первом полугодии 1969 года крещения по области составили 35,5% (окрещено 3 541 чел.), венчалось 55 пар (0,9%), захоронено по церковному обряду 1 734 чел. (21,9%). Примерно такая

же обрядность была и в первом полугодии 1968 года.

Церковные доходы

Доходы религиозных обществ в области за 1968 год составили 706 421 рубль, в то время как в 1963 году они составляли 474 102 рубля, т. е. увеличились на 232 319 рублей (на 32%).

В г. Чернигов доходы церкви в 1968 г. составили 122 559 рублей, а в 1963 году они составили 64 032 руб. За 4 года церковные доходы в г. Чернигове возросли на 58 527 руб. или на 47%.

Уполномоченный Совета по делам религий
при СМ СССР по Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.5, арк.9-12. Оригінал. Машинопис.

№ 65

Информация уполномоченного Рады у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка голові Ради у справах релігій при РМ СРСР В. Куроедову про реагування віруючих на інтерв'ю В. Куроедова газеті «Известия»

[вересень 1968 р. – жовтень 1969 р.]¹

Опубликованное 30 августа с.г. в газете «Известия» интервью председателя Совета по делам религий при Совете министров СССР тов. Куроедова В.А., озаглавленное «несколько вопросов о религии и церкви», 6 сентября было напечатано в Черниговской областной газете «Деснянская правда».

С 10 сентября к уполномоченному Совета стали обращаться верующие, одни с просьбой разъяснить им отдельные положения из интервью тов. Куроедова В.А., а другие с ходатайствами «открыть церкви» или «назначить священников».

При этом следует отметить, что уполномоченного посетили верующие из тех населенных пунктов, где имеются состоящие на регистрации религиозные общества и церкви, но в церквях по 3 и более лет не проводятся службы, посетили верующие из сел, где религиозные общества и церкви сняты с регистрации, а также из ряда сел, где религиозных объединений и церквей не было.

Так, житель пос. Березна Менского р-на Горошко В.Е., 1892 г. рождения, неоднократно ходатайствующий от имени верующих об «открытии» церкви в пос. Березна, 13 сентября в беседе с уполномоченным спросил: «Как понимать, что сделан такой крутой поворот в отношении открытия церквей». Уполномоченный ответил гр. Горошко, что никакого «крутого поворота» нет, а понимать нужно так, как ответил тов. Куроедов В.А. в своем интервью редакции газеты «Известия». После этого гр. Горошко сказал: «Из статьи тов. Куроедова, напечатанной в газете «Известия» мы, верующие, сделали вывод, что государство не только охраняет законные права верующих, но практически, через органы власти на местах, оказывает им помощь в открытии церквей и молитвенных домов» и начал интересоваться, как же открыть церковь в пос. Березна. Уполномоченный разъяснил гр. Горошко, что верующим прежде всего нужно решить о регистрации религиозного общества (общество и церковь в пос. Березна сняты с регистрации в 1964 году), а затем уже ставить вопрос о молитвенном помещении. Гр. Горошко заявил: «Нет, мы будем добиваться открытия церкви, а регистрация общества это формализм. Я ездил к уполномоченному в Киев, был у тов. Куроедова в Москве и опять поеду в Москву».

15 сентября уполномоченного Совета посетили верующие из села Дягова Менского р-на Павленко К.М. 1903 г. рожд. и Харченко Е.Я. 1893 г. рожд., с ходатайством об открытии церкви в с. Дягова и назначения священника. Уполномоченный разъяснил им, что в с. Дягова религиозное общество и церковь сняты с регистрации в 1962 году. Указанные выше верующие заявили: «Тов. Куроедов написал статью, напечатанную в газете «Известия», чтобы верующим возвратили церкви». Уполномоченный прочитал гр. Павленко и Харченко интервью тов. Куроедова В.А. и дал соответствующие разъяснения в соответствии с советским законодательством о культурах.

Посетившие уполномоченного Совета 22 сентября сего года верующие гр. Хоменко Феодосия Фроловна, 1903 г. рожд. из с. Бригинцы и Дахно Елизавета Вакуловна, 1904 г. рожд. из с. Мирное Козелецкого р-на, обратились с просьбой возобновить церковные службы в с. Карасиновка (церковные службы не проводятся с 1962 года) или дать разрешение на строительство молитвенного дома в с. Бригинцы, где ни религиозного общества, ни церкви вообще не было. Верующих села Карасиновка обслуживает требами священник Струкало из с. Даневка Козелецкого р-на.

23 сентября к уполномоченному прибыли верующие из г. Носовка Носовского р-на Иваницкий Ф.В. и Золотарь П.Я., с ходатайством открыть церковь в г. Носовка. Уполномоченный разъяснил им, что религиозное общество и церковь в Носовке сняты с регистрации в 1963 году. Указанные выше посетители заявили: что им читали статью тов. Куроедова, в которой указано, чтобы «молящимся отдали все церкви и, чтобы местные органы власти не вмешивались больше в дела религиозных обществ». Уполномоченный прочел им интервью тов. Куроедова В.А. и дал разъяснения согласно законодательства о культурах.

Верующие из с. Дроздовка Черниговского р-на Андрушко Агрипина Николаевна, 1900 г. рожд. и Бедрик Мария Васильевна, 1904 г. рожд., посетив уполномоченного 27 сентября в беседе рассказали, что они лично прочли в газете «Деснянская Правда» за 6 сентября сего года, а затем в газетах «Известия» и «Правда Украины» статью тов. Куроедова о том, что верующим должны бесплатно предоставлять помещения для молений. В связи с этим, как заявили Андрушко и Бедрик, они обратились к председателю сельского Совета тов. Кравченко П.Т., с просьбой вернуть им бывшее церковное здание, изъятое у верующих в 1963 году. Но Кравченко отказал им в их просьбе, ответив, что бывшее церковное здание используется школой под спортивный зал. Андрушко и Бедрик начали просить уполномоченного «позвонить» т. Кравченко и «приказать» ему отдать церковь верующим. Уполномоченный разъяснил им, религиозному обществу в с. Дроздовка предоставлено право аренды другого помещения для молитвенных целей и рассказал порядок оформления документов на это. Однако Андрушко и Бедрик категорически заявили, что подыскивать дом для произведения в нем церковных служб не будут и заявили: «Пока в газетах не писали, чтобы верующим отдали церкви, мы и не обращались к органам власти, а сейчас просим вернуть нам церковь, а спортзал для школьников пусть строят власти».

С аналогичным ходатайством о возвращении верующим церкви к уполномоченному 26 сентября обратились верующие из с. Козиловка Сосницкого района Ананченко Михаил Сазонович, 1881 г. рожд. и Куземка Иосиф Аврамович, 1884 г. рожд. Религиозное общество и церковь в с. Козилровке сняты с регистрации в 1963 г.

Ананченко и Куземка заявили: «Село наше красивое, люди живут хорошо, имеется 2 клуба, а церкви нет. Как же нам быть без церкви?».

16 сентября с просьбой о возобновлении служб в церкви села Стрельники Бахмачского р-на, к уполномоченному обратились пом. Церковного старосты Рябоконт И.К. и др. верующие. Поскольку это ходатайство верующих соответствовало их законным правам, 23 сентября с.г. епископ Нестор назначил религиозному обществу с. Стрельники священника Дмитрака и уполномо-

ченный зарегистрировал его.

К уполномоченному совета обратились и верующие иудейского вероисповедания, жители г. Чернигов Прусс Абрам Ицович, 1897 г.р., Резников Яков Давыдович, 1885 г.р. и Рабинович Сендер Давыдович 1898 г.р., которые так же ссылаясь на интервью тов. Куроедова В.А., просили разрешить им совершать групповые моления на дому. Они заявили: «Мы не настаиваем на открытии в г. Чернигов синагоги или молитвенного дома, а просим разрешить нам собираться на моления по субботам и праздникам по 10 человек потому, что местные органы власти запрещают нам это делать». Указанным верующим даны разъяснения в соответствии с советским законодательством о культах.

В беседах с некоторыми священниками, последние выразили свое полное одобрение в отношении интервью данным тов. Куроедовым В.А. Так, священник Старыш, 14 сентября сказал уполномоченному примерно так: «Подобные выступления печати авторитетных представителей власти, нас священников и верующих радует. Из статьи тов. Куроедова священники и верующие убедились, что их права охраняются законами государства, что за религиозные убеждения не преследуют, административное вмешательство в дела церкви запрещается, верующим в бесплатное пользование предоставляются церкви, имеются специальные учебные заведения в которых готовят священников».

Заштатный священник, пенсионер Ульянович, посетив 24 сентября уполномоченного Совета сказал: «Был в Чернигове по личным делам и решил зайти к Вам и поведать о том, что сейчас в с. Кучиновка Щорского района идет много разговоров вокруг статьи тов. Куроедова, напечатанной в газетах. Говорят, что будут открывать все церкви». И тут же спросил «Правда ли, что будут открывать все церкви?». Убедившись, что священник Ульянович интервью тов. Куроедова В.А. сам не читал, а пользуется слухами, уполномоченный прочел ему интервью, после чего Ульянович сказал: «Теперь мне все ясно, но статья хорошая».

Церковники реагируют на статью тов. Куроедова В.А. совершенно иначе. Например, 28 сентября уполномоченного Совета посетила церковный староста из с. Количевка Черниговского района гр. Петренко Агафия Ефимовна, 1897 г. р. и рассказала, что ей читали статью, напечатанную в газете, в которой написано, что «будут открывать все церкви». Уполномоченный спросил, когда и в какой газете напечатана такая статья. Петренко ответила: «В какой газете напечатана такая статья – я не помню, а читали мне ее 25 сентября». Затем Петренко, обращаясь к уполномоченному, заявила: «Какая нужда открывать церкви во всех селах? Нашу церковь в Количевке посещают верующие из ближайших сел Ивановка, Лукашовка, Анисов и других. Ни кто не жалуется, все довольны».

По разделу интервью тов. Куроедова В.А. о нововывявленных баптистах (раскольниках), как верующие, так и другие слои населения одобрительно отзываются о мерах, принятых к ним за противозаконность их требований и действий.

Многие баптисты в области поняли истинные намерения руководителей раскольнического подпольного центра т.н. Совета церковей ЕХБ.

В результате разъяснительной работы среди раскольников, Каменская (Менского района) община ЕХБ с количеством 30 чел. верующих в ней, возглавляемая пресвитером Стародубец Я.Б. в августе с.г. порвала с раскольниками. Стародубец уже выступал перед верующими ЕХБ, попавшими под влияние раскольников, разъясняя им противозаконную деятельность вожаков подпольного центра «Совета церковей ЕХБ».

Продолжается процесс отхода верующих от раскольников в Городнянской, Камской (Щорский район) общинах ЕХБ и в общине г. Прилуки.

Уполномоченный Совета и референт уполномоченного систематически ведут разъяснительную работу среди верующих о советском законодательстве о культурах, а так же выступают перед советско-партийным активом необходимости правильного соблюдения и применения законодательства о религиозных культурах на местах.

Уполномоченный Совета по делам русской православной церкви при СМ СССР по Черниговской области

И. КОТЕНКО²

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.4, арк.4–9. Копія. Машинопис.

1. Датовано за сусідніми документами.

2. Копії були направлені уповноваженому Ради у справах релігії по УРСР К.З. Литвину, секретарю Чернігівського обкому КП України А.І. Дериколенку та заступнику голови виконкому обласної ради депутатів трудящих В.Ф. Панченку.

№ 66

Інформація секретаря Ніжинського райкому КПУ І. Білана Чернігівському обкому КПУ про хід виконання постанови бюро обкому КПУ від 30 травня 1969 року «Про недоліки у керівництві Чернігівського та Новгород-Сіверського райкомів КПУ науково-атеїстичною пропагандою і боротьбою комуністів з релігійними забобонами»

14 жовтня 1969 р.

Выполняя постановление бюро обкома КП Украины от 30 мая 1969 года, Нежинский райком КП Украины на заседании бюро 27 июня 1969 года, утвердил мероприятия по усилению руководства партийных организаций района научно-атеистической пропагандой и борьбой коммунистов с религиозными предрассудками.

В июле текущего года было проведено совещание секретарей парторганизаций совместно с председателями сельских советов и председателями первичных организаций общества «Знание» по вопросу дальнейшего улучшения научно-атеистической пропаганды.

Во всех партийных организациях разработаны мероприятия по усилению атеистического воспитания, дифференцировано до различных групп населения.

В населенных пунктах Леонидовка, Пашковка, Калиновка партийные организации выделили коммунистов для индивидуальной работы с верующими евангелистами-христианами-баптистами.

Пополнен состав лекторов, ведущих научно-атеистическую пропаганду, из числа коммунистов.

На президиуме правления районной организации общества «Знание» в августе обсужден вопрос об улучшении работы первичных организаций общества по атеистической пропаганде среди населения.

На районном семинаре культпросветработников в сентябре обращено внимание на более широкое использование в репертуарах самодеятельных коллективов произведений антирелигиозного содержания, пропаганду научно-атеистической литературы, обновление и пополнение уголков атеиста.

При средних и восьмилетних школах созданы научно-атеистические лектории для родите-

лей.

В районе оборудованы на территориях сельских Советов 22 помещения для торжественной регистрации новорожденных и браков. Более широко внедряются новые советские обряды и ритуалы в жизнь. Улучшилась деятельность сельских Советов на местах за выполнением церковниками и сектантами законодательств о культах.

Вопросы улучшения научно-атеистической пропаганды среди населения систематически обсуждаются на бюро райкома КП Украины.

В сентябре слушался на бюро райкома партии вопрос «О состоянии научно-атеистической пропаганды в селе Дуболуговка».

Правление колхоза, партийная и комсомольская организации, жители с. Бурковка в этом году обратились по местному радиовещанию и через районную газету к трудящимся соседних сел с призывом – не принимать участия в проведении храма и сообщили, что колхозники колхоза «Перемога» в этот день все будут работать в поле.

Райком партии принимает меры по усилению атеистической пропаганды среди населения района и отрыву верующих от религии, повышает ответственность коммунистов и комсомольцев в атеистическом воспитании трудящихся, требует от первичных партийных организаций давать принципиальную оценку фактам примиренческого отношения коммунистов и комсомольцев к религии.

Секретарь Нежинского РК КП Украины

[підпис]

И. БЕЛАН

Держархів Чернігівської області, ф. П–1669, оп.18, спр.14, арк.115–117. Оригінал. Машинопис.

№ 67

Інформація секретаря Чернігівського єпархіального управління і кафедрального настоятеля Г. Солов'янова уповноваженому Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенку про реакцію віруючих на статтю В. Курєдова «Подстрекатели»

29 жовтня 1969 р.

По поводу статьи «Подстрекатели», напечатанной в газете «Известия» за 18 октября сего года, где вмещены ответы председателя Совета по делам религий при Совете Министров СССР В.А. Куроедова, можно сказать следующее: рядовые верующие Русской Православной церкви не вполне в курсе того, какая антисоветская пропаганда ведется врагами нашего государства и государственного строя под прикрытием якобы религиозной деятельности и «защиты» интересов верующих в СССР. Эта статья доказывает нам, как бдительны должны быть советские люди и, в том числе верующие, ко всем и всяким ухищрениям агентов антисоветского лагеря и их прессы, чтобы их распознавать и с ними бороться и тогда, когда они маскируются под истинных ревнителей православия и защитников свободы религии во всем мире.

Каждому взрослому человеку нашей Родины хорошо известны наша Конституция и законы, стоящие на страже свободы совести всех граждан СССР и предоставляющих свободу всем религиям. Каждый видит, что в храмах беспрепятственно совершаются богослужения и требы, что

верующие члены православных и других общин имеют возможность удовлетворять свои религиозные нужды.

Мы, деятели и верующие Русской Православной церкви, решительно и с гневом осуждаем зарубежных клеветников, унижающих в глазах верующих честь и достоинство нашей Родины и сеющих ложь о нашей церкви. Глубоко сожалеем, что люди за границей не имеют достаточной и правильной информации о религиозной жизни в СССР и доверяются лживой и враждебной нам информации, получаемой ими через свои газеты, журналы, радио и другие источники, которые преследуют свои лишь политические цели и не стесняются умышленно извращать и искажать факты.

Нельзя не приветствовать устанавливающиеся связи личные контакты деятелей Русской Православной церкви с деятелями зарубежных церквей и религиозных объединений, которые верующим людям за границей и, в частности, русским эмигрантам раскрывают глаза на правду о положении религий в нашем государстве.

Созыв и участие в межцерковных и межрелигиозных съездах и конференциях наших церковных деятелей, приезд в СССР религиозных деятелей других стран и народов, поездка наших иерархов и церковных делегаций за границу - эти и другие мероприятия, устанавливающие добрососедские, нередко и дружественные, взаимоотношения, а также статьи в наших газетах, подобные этой статье, опубликованной в «Известиях» 18.10. сего года, которые читаются и нашими и зарубежными верующими, сильное и могучее средство против всякой лжи и всех клеветников, нападающих на нашу Родину и ее политику в отношении к религии, способствующее взаимопониманию между людьми и народами, служащее делу упрочения мира во всем мире.

Секретарь Черниговского епархиального
управления и кафедральный настоятель

Г. СОЛОВЬЯНОВ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166., оп.3, спр.4, арк.10. Копія. Машинопис.

№ 68

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка про зустріч з єпископом Володимиром¹

30 грудня 1969 р.

30 декабря епископ Владимир позвонил уполномоченному Совета и высказал желание встретиться, чтобы согласовать ряд имеющихся у него вопросов. Уполномоченный принял Владимира в тот же день. Встреча состоялась по месту службы уполномоченного.

Зная со слов Владимира, что в ноябре месяце сего года, в составе большой группы туристов, он выезжал в Австралию в Новую Зеландию, естественно беседа началась об этой его поездке. Владимир рассказал, что 1 ноября, в составе 22 человек туристов, он вылетел из Москвы в Австралию. По пути останавливались в Индии (в г. Дели). Затем посетили ряд городов Новой Зеландии.

Группу туристов возглавлял председатель курортов СССР т. Козлов Ив.Ив. Из всех впечатлений, о которых говорил Владимир, уполномоченный счел возможным и необходимым воспроизвести в этой справке только то, что касалось русской и украинской церквей, находящихся в Австралии и Новой Зеландии.

По Австралії

Со слов Владимира, в Австралии проживает очень много русских и украинских эмигрантов и невозвращенцев. Город Мельбурн, к примеру, называют русским городом, в которой имеется 5 русских и 4 украинских церкви.

В городе Мельбурне размещаются филиалы многих русских антисоветских эмигрантских организаций «Посев»² и др., и украинских националистических организаций. По этому поводу Владимир образно выразился так: «В г. Мельбурн на каждом шагу можно встретить монархиста и анархиста».

Русские и украинские церкви и духовенство в Австралии полностью находятся в руках американских религиозных центров.

Главой зарубежной русской церкви в Австралии является американский ставленник архиепископ Савва.

Украинская церковь там делится на два течения: униатская и автокефальная.

Униатская церковь контактируется с католиками и поддерживается Ватиканом, возглавляет ее епископ Иван Пряшко, который якобы в прошлом году был на Украине, посетил город Львов и село в Львовской области, где захоронены его родители. Целью приезда Ивана Пряшко на Украину, в частности, в Западную Украину, видимо, являлось установление деятельности униатов, так как в беседе с Владимиром он говорил: «Есть, есть на Украине униаты и действуют. Правда, действуют они в катакомбах, но важно, что они есть и действуют».

Автокефальная церковь проводит враждебную Советскому Союзу националистическую деятельность. Возглавляется она архиепископом Сильверстом Гаевым, находившемся в 1942 году в г. Киев. Сильверст Владимира не принял и даже пригрозил ему не заниматься пропагандой советизма.

Владимир заявил, что пресса в Австралии и церковные деятели очень извращенно преподносят информацию о русской православной церкви в Советском Союзе. В печати широко пропагандируется, что церковь в СССР гонима, храмы закрыты, служителей культа и верующих преследуют.

Наряду с этим, Владимир привел такой характерный факт. Глава русской зарубежной церкви в Австралии, архиепископ Савва, узнав о том, что в составе туристов в Австралию прибывает епископ московской патриархии Владимир, издал указ, в котором предписывалось духовенству и верующим не вступать ни в какие контакты с прибывшим из России коммунистическим епископом. В этом же указе, как заявил Владимир, указывалось, если кто ослушается и вступит в контакт с прибывшим из России епископом, будет отлучен от причастия и церкви.

Этот указ был наклеен на входных дверях всех русских церквей в Австралии, которые смог посетить Владимир.

Со слов Владимира, обстановка для него в Австралии была чрезвычайно сложной, но он находил все же возможности беседовать с верующими русскими и украинцами, которые сами шли на контакты с ним, охотно шла с ним на контакты молодежь – дети русских и украинских эмигрантов и невозвращенцев, находил он также возможность встречаться и беседовать с рядовым духовенством и даже с епископами.

Духовенство и верующие, проживающие в Австралии, с которыми встречался и беседовал Владимир, одни прямо, другие намеками, говорили ему о том, что правительство Австралии, а особенно главы русской и украинской зарубежных церквей, очень боятся, чтобы на континенте Австралии, в частности, в городах Мельбурн и Ньюкасл, московская патриархия не открыла своих приходов.

Но, если этого опасаются и не желают правительство Австралии и находящиеся там главы церквей проамериканской ориентации, – сказал Владимир, – то в ряде мест там уже есть группы верующих, которые изъявляют согласие порвать с русской зарубежной церковью и просить московского патриарха принять их под свое покровительство и направить им священников от московской патриархии.

По данному вопросу Владимир так выразился: «Дело это сложное, но там надо утвердиться. Надо завязать постоянные контакты с верующими, которые желают принять покровительство московского патриарха. Надо сплотить находящихся в Австралии русских верующих».

В г. Ньюкасл, со слов Владимира, обстановка была наиболее благоприятной, чем во всей Австралии. Губернатор города и находящийся там епископ, приняли всю группу туристов, в которую входил и он. В других городах таких приемов не было.

По Новой Зеландии

В каждом городе Новой Зеландии, как сказал Владимир, есть русская церковь и русские школы. Информация для проживающих там русских и украинцев о положении русской церкви и других религий в СССР, как и в Австралии, преподносится в извращенном виде. Священников, побывавших в Советском Союзе и пытающихся хоть сколько-нибудь объективно говорить о положении церкви и верующих в СССР, объявляют красными, коммунистическими.

Владимир говорит, что духовенство в Новой Зеландии вообще избегало с ним встреч, пряталось, боясь ответственности за контактирование с «коммунистическим епископом», прибывшим из Москвы. Если Владимир завязывал там беседы с духовенством, то они выражали ему и вообще стране Советов свои симпатии, в то же время делали вид, что куда-то спешат, намекая, что с ним говорить запрещено.

Владимир так же рассказал уполномоченному, что есть религиозные общества русских и в Индии, в частности, в г. Дели, но они незначительные и тоже проамериканского направления. В Индии в основном индуско-магометанская религия, много буддистов. Есть одна русская церковь в г. Сингапур, но она тоже проамериканской ориентации.

В Австралии и Новой Зеландии в основном англиканская церковь – 70%, имеются также католические и другие религии.

Находясь в городах Австралии и Новой Зеландии, Владимир выступал с проповедями в англиканских церквях, а в русских нет, так как служители их делали все возможное, чтобы не дать ему выступать в них перед русскими верующими.

Владимира приглашали в учебные заведения, где он 10 – 15 мин. говорил «о свободе совести и религии в СССР», а затем по три часа отвечал на вопросы студенческой молодежи.

Где бы Владимир не появлялся, по его заявлению, за ним следовали корреспонденты и фотокорреспонденты. Пресса, как сказал Владимир, его пребывание и пребывание всей группы туристов в Австралии и Новой Зеландии в основном освещала объективно. Но для большей сенсации, в статьях обязательно помещались какие-либо анекдотичные факты. На один из протестов их руководителя, издатели газет охотно дали согласие дать опровержение, однако намекнули при этом, что опровержение вызовет еще большую сенсацию.

По служебным делам Владимир высказал уполномоченному просьбу в отношении дачи согласия на проведение в период рождественских праздников по одной-две службы в «самозакрывшихся» церквях, в связи со смертью и уходом за штат ряда настоятелей. Таких церквей только за последние 4 месяца оказалось девять. Уполномоченный дал Владимиру на это согласие, так как поступило много заявлений от верующих, где умерли на приходах священники, с просьбой приписать им священников близлежащих приходов.

При этом уполномоченный рекомендовал Владимиру выдать необходимые документы тем священникам, которые по его мнению могут провести в январе месяце 1970 года службы в «самозакрывшихся» церквах с тем, чтобы выдать им соответствующие справки, т.е. узаконить это в соответствии с законодательством о культах.

На вопрос уполномоченного, как будут проводиться церковные службы под Новый год, Владимир ответил: «В церкви города Чернигов под Новый год, как и в прошлом году, будет торжественная служба. Правда, мне написали уже анонимку, в которой указывается, зачем в церкви служить на советский Новый год. Пришлось разъяснять молящимся, что Новый год – это общий праздник всего нашего народа, и церковь не может праздновать другой Новый год, т.е. по старому стилю, так как он не предусмотрен ни законом, ни церковным канонам. Вроде дошло молящимся». А если кому не нравится, – сказал Владимир, – пусть сидит дома.

Владимир так же сообщил уполномоченному, что синод назначил бывшего черниговского архиепископа Андрея архиепископом Омским и Тюменским.

Уполномоченный Совета по делам

религий при СМ СССР по Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р.-5166, оп.3, стр.5, арк.24-30. Оригінал. Машинопис.

1. **Його блаженство кир Володимир (у миру Віктор Маркіянович Сабодан)**, народився 23 листопада 1935 р. З 1966 року архієрей Української православної церкви (Московського патріархату), з 1992 року її предстоятель, митрополит Київський і всієї України. Голова і постійний член Священного Синоду Української православної церкви. Постійний член Священного Синоду Російської православної церкви. Член Президії Міжсоборної присутності РПЦ, Герой України (2011).

2. Йдеться про друковане видання Народно-трудового союзу російських солідаристів «Посев» – політичної організації російської еміграції. Під час Другої світової війни частина членів НТС співробітничали з спецслужбами нацистської Німеччини. У період «холодної війни» членів НТС залучали до операцій англійської та американської розвідок, антирадянських агітаційно-пропагандистських кампаній. Друковані видання НТС «Посев», «Грани» були внесені у перелік антирадянських видань. Після розпаду СРСР переслідування членів НТС було припинено. З 1996 р. була зареєстрована у Російській Федерації як громадсько-політичний рух. Див.: *Рар Л., Оболенський В. Ранние годы. Очерк истории Народно-Трудового Союза 1924–1948. – М.: Изд-во Посев, 2003. 192 с.; НТС. Мысль и дело 1930–2000. – М.: Изд-во Посев, 2000. – 128 с.*

№ 70

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка про бесіду з керівником релігійної громади ЄХБ (Рада церков ЄХБ) С. Маховиком

25 червня 1970 р.

25.06.1970 года, по договоренности с начальником отдела кадров комбината химических волокон тов. Ильяшенко М.Т., он организовал мне встречу с Маховиком Степаном Мефодиевичем, работающим слесарем в цехе анид комбината химических волокон, предоставив для беседы с ним кабинет в отделе кадров.

В бесіде с Маховиком було в'яснено, що раскольники ЕХБ г. Чернігов і області, керівником яких він є, по-прежнему збираються на молитвенні зборання в домі Буряка, по переулку Орджонікідзе, 11.

Як звичайно, Маховик в розмові був немногословен, вів себе сдержанно, але краще, ніж раніше. На запитання він відповідав коротко, а по деяким відмовчався або заявляв, що він повинен порадитися з членами своєї церкви (т.є. со своїми приверженцями, сторонниками «совета церковей ЕХБ»).

Наприклад, по приводу підписаного і направленного їм (Маховиком), Барташом і Дмитриком заявлення в Совет Міністрів СРСР і в копіях Генеральному прокурору СРСР і «совету церковей ЕХБ», с ходатайством об звільненні із-під арешта члена «СЦ ЕХБ» Румачика і прекращенні «репресій над віруючими», Маховик сказав, що це заявлення було написано і відправлено в вказанні адреси від імені членів їх церкви (раскольников ЕХБ г. Чернігов).

По порученню церкви, як заявив Маховик, вказанне заявлення підписали Барташ Николай, Дмитрик Анна і його жінка – Маховик Євгенія Петрівна.

Мною було роз'яснено Маховику, що писати такі заявлення від імені всіх членів ЕХБ г. Чернігов не можна, так як по-суттєву авторами його є невелика група (до 30 чоловік) відделившихся від ЕХБ, підтримуваних підпольнодіюючий «совет церковей ЕХБ», а віруючі зареєстрованої Чернігівської общини ЕХБ «совет церковей ЕХБ» і їх сторонників не підтримують. Крім цього, Маховику ще раз було роз'яснено, що «совет церковей», який вони підтримують і вважають своїм «духовним центром», є незаконно встановленим, займається антиобщественною діяльністю, ніж найбільш грубо порушує законодавство о культурах і рекомендував йому і возглавляемой їм групі відделившихся прекратить зв'язь з «советом церковей ЕХБ».

Враховуючи, що Маховик по даному запитанню свого висловлення не висказав, вирішив віддатися мовчанням, я запитав у нього – зрозуміло їм моє роз'яснення. Він відповів, що йому все це давно зрозуміло, але сам він вирішити запитання о розриві зв'язі з «советом церковей» не може і сказав, що йому треба порадитися з членами їх церкви (с раскольниками ЕХБ).

Після цього я запитав у Маховика, має ли він і його група зв'язь з керівництвом «совета церковей», яким образом ця зв'язь здійснюється і отримують ли вони від СЦ братські листки. Маховик відповів, що зв'язь з «центром», т.є. с «советом церковей ЕХБ» вони мають, братські листки їм присилають, але хто саме і яким шляхом це здійснюється, не сказав.

Коли я попросив Маховика занести мені для ознайомлення братські листки, прислані йому і його групі «советом церковей», він сказав: «Ви ж читали їх, чому я буду заносити. К тому ж, їх зараз у мене немає».

Продовжуючи бесіду з Маховиком, я запитав у нього, їздять ли він і члени керівної їм групи відделившихся (раскольников ЕХБ) по районах області, він відповів, що їздять, але коли, куди і хто з них виїжджав, говорити не став. По цьому запитанню Маховик так сказав: «В районах області у нас є свої брати і сестри, які запрошують мене і членів нашої церкви на молитвенні зборання, і ми з ними виїжджаємо, а вони до нас їздять».

При цьому ж Маховик заявив, що їх виїзди до своїх приверженців, сторонників «совета церковей ЕХБ», не є порушенням законодавства.

Вислухав Маховика, я настоятельно рекомендував йому і членам його групи Барташу, Белашову і другим прекратить виїзди по області, так як це є грубим порушенням законодавства о культурах.

Маховик відповів, що він повинен порадитися з членами своєї церкви і заявив: «Як

они решат, так и будем делать». Я предупредил Маховика об ответственности за нарушение законодательства, на что он сказал: «Хорошо, будем отвечать».

В дальнейшей беседе с Маховиком, я напомнил ему о заявлении, которое он и другие его приверженцы (20 человек) прислали мне с просьбой зарегистрировать их группу и спросил, почему они не интересуются результатами рассмотрения своего заявления. Маховик сказал: «А что нам интересовать. Заявление вам направлено, и Вы должны письменно дать нам ответ». Я спросил, на каких же условиях они просят зарегистрировать их группу. Маховик ответил, что все в заявлении написано как требуется, по форме. На это я сказал Маховику, что в их заявлении указывается только ходатайство о регистрации их группы отделившихся, что они «желают образовать религиозное общество» и иметь молитвенный дом по 1-му переулку Орджоникидзе, в доме Буряка, и ничего не указывается о том, порывают ли они связь с незаконно созданным и действующим «советом церквей» или нет.

Маховик начал говорить, что они желают зарегистрировать группу в общину ЕХБ, а так же зарегистрировать молитвенный дом у гр-на Буряка, где они собираются и проводят свои молитвенные собрания, чтобы местные органы власти не препятствовали им проводить свои собрания. На вопрос, а связь с «советом церквей» они порывают, Маховик ответил: «Нет, мы просим зарегистрировать нашу группу в общину ЕХБ и молитвенный дом с условием, что подчиняться будем своему центру – «совету церквей ЕХБ».

Я еще раз разъяснил Маховику, что «совет церквей ЕХБ» создан противозаконно, занимается антиобщественной деятельностью, и их ходатайство о регистрации отделившихся верующих ЕХБ г. Чернигов в самостоятельную общину будет решаться только при условии, если они представят гарантийное письмо, что порывают связь с «советом церквей ЕХБ». Маховик сказал: «Хорошо, я посоветуюсь с членами нашей церкви (с раскольниками ЕХБ) и дадим вам ответ».

На этом беседа с Маховиком была прекращена. Я приглашал его и членов руководимой им группы отделившихся заходить к Уполномоченному. Маховик не обещал заходить к Уполномоченному, сказав, что на это нужно иметь согласие всех членов их церкви (раскольников ЕХБ). Если церковь, как заявил Маховик, разрешит, то они будут заходить к Уполномоченному.

Уходя от Уполномоченного, Маховик заметил, что их «центр» («совет церквей ЕХБ») дал им указания, чтобы с Уполномоченным по делам религий и представителями органов власти иметь связь только официально и при крайней на то необходимости (писать ходатайства о регистрации их группы и молитвенного дома, обжаловать действия органов власти, если они препятствуют им проводить молитвенные собрания или подвергают кого-либо из членов их церкви штрафу или аресту). Вступать же в разговоры, подобные сегодняшнему, сказал Маховик, центр им категорически запретил, и об этом знают все отделившиеся (т.е. раскольники ЕХБ).

Уполномоченный Совета по делам религий
при СМ СССР по Черниговской области

[підпис]

И. Котенко

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.5, арк.81–84. Оригінал. Машинопис.

№ 69

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка секретарю Чернігівського обкому КПУ А. Дериколенку про проповідницьку діяльність духовенства

9 грудня 1970 р.

В Черниговской области продолжается начавшийся два–три года тому назад процесс само-закрытия церквей в связи с недостатком священников. По этой причине, на 1 ноября 1970 года не проводятся службы в 30 церквях и молитвенных домах, в том числе в текущем году, по причинам смерти священников и уходу их за штат по старости и болезни оказалось 8 вакантных церковных приходов. В этой же связи 17 священников обслуживают по два церковных прихода.

Таким образом, из 157 состоящих на регистрации религиозных обществ русской православной церкви, 25 обществ не имеют молитвенных помещений (молитвенные здания в разное время были изъяты, как бывшие общественные, с предоставлением этим обществам права аренды других помещений для молитвенных целей) и, в 30 церквях службы не проводятся по причинам их аварийности и из-за отсутствия священников.

Второй год, от ряда религиозных обществ русской православной церкви поступают жалобы о том, что отдельные благочинные настоятельно начали требовать от исполнительных органов религиозных обществ, в основном от церковных старост, чтобы епархиальные взносы они вносили не менее 20% от квартального или годового церковного дохода. Проверкой установлено, что в результате ослабления местными органами власти контроля за деятельностью Прилуцкого благочинного Навротского, он же является настоятелем Трехсвятительской церкви в г. Прилуки, это общество, под его воздействием в первом квартале 1970 года перечислило в епархиальное управление 62% денежных средств к общему квартальному доходу церкви, а за 9 месяцев эти взносы составили до 30%.

Благочинный Козелецкого благочиния протоиерей Цыганков, в беседе рассказал, что секретарь епархиального управления Соловьянов предложил ему, чтобы епархиальные взносы от религиозных обществ по благочинию составляли не менее 200 руб. в квартал. В связи с таким новым явлением, с епископом Владимиром, секретарем епархиального управления Соловьяновым, благочинными Навротским и Цыганковым проведены соответствующие беседы и даны разъяснения, что епархиальные взносы, как и другие взносы, кроме обязательных налогов, должны быть добровольными. При этом же им было разъяснено, что всякое установление ими процентов или обязательных сумм по епархиальным взносам является принудительным обложением религиозных обществ по взысканию с них сборов в пользу церковных организаций, что противоречит советскому законодательству о религиозных культурах, и предложено им впредь законности не нарушать.

Проведенные беседы с Козелецким благочинным Цыганковым, восприняты им положительно, епархиальные взносы религиозных обществ по благочинию за 9 месяцев составили 10%.

О проповеднической деятельности духовенства

Служители культов в своей деятельности широко применяют проповедь, как одну из форм религиозного влияния.

Анализ проповедей духовенства русской православной церкви, как и прежде, свидетельствует о том, что тематика их разнообразная в основном библейского содержания, нравственно-поучительного характера.

Так же установлено, что духовенство ряд своих проповедей приспособливает к современной обстановке, призывая молящихся к миру с господом богом, ближними и со всеми окружающими людьми планеты.

Вместе с тем, в отдельных проповедях, молящимся преподносятся как жизнеутвержденные истины консервативного направления в религии.

Библейские легенды, духовенство русской православной церкви изредка подкрепляет истори-

ческими событиями и патриотическими призывами, что весьма охотно воспринимаются верующими. Воздействие же на верующих при любом содержании проповедей, остается религиозным, так как во всех из них несколько раз повторяется, что все происходит от господ бога и, что ему надо «молиться и молиться».

Например, 7 ноября сего года, в день празднования 53-й годовщины Великой Октябрьской социалистической революции, настоятель Воскресенской церкви города Чернигов протоиерей Соловьянов, обращаясь к верующим с проповедью, начал словами: «Непрестанно молитесь и молитесь! Мы должны всегда благодарить бога и воздать ему почести за ниспосланные нам благодеяния ... за его ненареченные к нам милости ... особенно за то, что вот уже в течении многих лет наша страна, как носительница мира ратует за мир и справедливость во всем мире и мы, под руководством нашего правительства, живем мирно и благополучно».

Проповедь эта проникнута патриотическими чувствами и умело, приспособлена к современности. Но направленность ее религиозная.

В этом отношении характерна и другая патриотическая проповедь протоиерея Соловьянова, произнесенная им 31 октября 1970 года, о значении поминовения усопших и так называемой Дмитриевской поминальной субботы. Соловьянов об этом рассказал молящимся так: «Дмитровская поминальная суббота установлена как память о Куликовской битве, о вождях и воинах погибших на поле брани во время этого сражения. Мы до сих пор их не забываем и молимся. Мы так же молимся о всех наших усопших родственниках, о вождях и воинах последней Отечественной войны, когда многие наши отцы, братья и сыновья пали смертью храбрых при защите нашего отечества от фашизма».

Духовенство произносит проповеди и чисто религиозного характера. Тематика их подбирается с учетом категории молящихся.

Так, 28 августа сего года, в день религиозного праздника «Успение пресвятой владычицы богородицы», в церкви г. Чернигов выступал епископ Владимир с проповедью «О бессмертии душ». Рассказав о богородице Марии, Владимир начал поучать молящихся о бессмертии души. Об этом он говорил примерно в такой плоскости, что в природе ни что бесследно не умирает, «происходит таинство смерти человека и одновременно происходит таинство вознесения душ». При этом, он привел верующим сравнение, простое но доходчивое, что вот наступает осень, деревья как бы замирают, листья опадают, а весной деревья вновь оживают, чтобы еще лучше и энергичней продолжать жизнь. Так происходит и с человеком, – сказал Владимир, – он умирает, а затем его душа вновь оживает и продолжает жить. Эта проповедь епископа Владимира была воспринята молящимися с интересом, поскольку подавляющее большинство из них было престарелого возраста и, он сумел внушить им о бессмертии души.

Изучение проповедей, произносимых проповедниками евальгенских христиан-баптистов, показывает, что в основном они библейского содержания, а в проповедях и молитвах раскольников по прежнему возносятся призывы и просьбы к Иисусу Христу помочь узникам и наказать тех, кто «преследует» сторонников т.н. «совета церквей ЕХБ».

Так, 4 октября сего года, на молитвенном собрании зарегистрированной Черниговской общины ЕХБ присутствовало 80 человек верующих, в их числе 20 мужчин и 6 детей дошкольного возраста. Во время богослужения произносились краткие проповеди, читались отдельные повествования из евангелия, исполнялись религиозные гимны. Верующие, приготавливая себя к обряду хлебопреломления, через отдельные промежутки времени становились на колени, закрывали глаза и шептали молитвы про себя. Отдельные же из них поочередно произносили молитвы в слух со словами благодарения богу и раскаяния.

В одной из таких проповедей, верующий Василий Леоненко, устремив взгляд на присутствовав-

шого в молельном доме референта уполномоченного совета по делам религий, говорил: «Неверующим, безбожникам, кажется чудным наша вера в Христа. Но, пройдет время и все они убедятся в своих заблуждениях и примут веру в Христа». Такой выпад по отношению верующих, Леоненко сделал не случайно.

С одной стороны, чтобы верующие твердо верили в Христа и не колебались в своей вере. С другой стороны он знал, что референт не выступит против такого его заявления на происходящем собрании верующих ЕХБ.

25 октября сего года, уполномоченный совета и референт посетили молитвенное сборище группы раскольников ЕХБ в городе Чернигов, проводившееся в доме одного из активных сторонников т.н. «совета церквей ЕХБ» Буряка П.М., на котором присутствовало 28 человек, в их числе было 2 школьника и трое детей от 4 до 7 лет. Сборищем руководил, один из вожаков раскольников Белашов Михаил. Раскольники, сделав вид, что не заметили вошедших в дом уполномоченного и референта, не ответили на приветствие «Здравствуйте».

Когда уполномоченный предложил Белашову, Буряку и рядовым верующим прекратить противозаконное собрание, они сразу же все встали на колени в том числе и дети. Выступавшие с краткими проповедями и молитвами, просили Христа помочь узникам. Затем выступил с проповедью Белашов Михаил. Он зывал к Христу, чтобы тот защитил их и наказал всех, кто их преследует. Затем посмотрел на референта уполномоченного Совета, стоявшего у двери, подумал и сказал: «Накажи всех кроме тех, кто находится в этом доме».

При этом следует отметить, если раньше пресвитеры ЕХБ и вожаки раскольников охотно приглашали уполномоченного и референта посетить их молитвенные собрания, то за последнее время они стараются об этом умолчать. Исполняющий обязанности старшего пресвитера ЕХБ области Списовский, в октябре месяце сего года высказывался даже о нецелесообразности посещения уполномоченными и референтом молитвенного дома зарегистрированной общины ЕХБ в г. Чернигова на праздник «единства» под тем предлогом, что в этот день к ним якобы должны зайти приглашенные вожаки и рядовые верующие из «отделившихся», т.е. «раскольников ЕХБ». В данном случае, поведение главарей, которые поддерживают т.н. «совет церквей ЕХБ вполне понятно, так как посещение их сборищ уполномоченного Совета или референтом связано с тем, что им будет предложено прекратить противозаконное молитвенное собрание, а это им не выгодно и вносит раздор в среду верующих. Но, поведение Списовского, исполняющего обязанности старшего пресвитера ЕХБ области, вызывает недоумение. Проверкой установлено, что на праздник «единство» никто из «отделившихся» на молитвенном собрании зарегистрированной общины ЕХБ г. Чернигов не был.

Списовский так же заявляет, что присутствие уполномоченного Совета и референта на молитвенных собраниях в зарегистрированных общинах ЕХБ, верующими общин и «отделившимися» вообще воспринимается отрицательно.

В связи с таким болезненным восприятием и.о. старшего пресвитера области Списовского Г.Ф. и верующих зарегистрированных общин ЕХБ на посещение их молитвенных собраний уполномоченным Советом и референтом, целесообразно чаще посещать молитвенные собрания ЕХБ не только уполномоченным и референтом, но и другими представителями местных органов власти, атеистами. Это даст возможность глубже изучить поведение верующих-сектантов, а самое главное – будет сковывать их деятельность в привлечении детей к участию в молитвенных собраниях.

В отношении раскольников ЕХБ, местные органы власти должны принимать самые энергичные меры по пресечению их антиобщественной, и воспитательной работы с рядовыми верующими и применением административных и других мер к вожакам раскола.

Уполномоченный Совета по делам религий
при СМ СССР по Черниговской области

[підпис]

И.КОТЕНКО¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.5, арк.122-128. Оригінал. Машинопис.

1. Копії були направлені заступнику голови виконкому обласної ради депутатів трудящихся В.Ф. Панченку та секретарю Чернігівського міськкому КП України В.М. Нікулишеву.

№ 71

**Інформація завідувача відділу пропаганди і агітації Ніжинського райкому КПУ
Д. Феня секретарю Ніжинському райкому КПУ про форми проведення науково-атеїстичної
пропаганди**

10 лютого 1971 р.

1. Всього атеїстичних кадрів в районі	196
в тому числі:	
а) лекторів-атеїстів	61
б) агітаторів, що ведуть індивідуальну роботу з віруючими	126
2. Кількість циклів лекцій з науково-атеїстичної і природничонаукової тематики	-
3. Лекторіїв	-
4. Кінолекторіїв	-
5. Народних університетів з наукового атеїзму	-
6. Шкіл: «Знання про природу»	8
7. Пересувних клубів атеїста	2
8. Гуртків «Юний атеїст»	17
9. Інші форми	-
10. Проведено районних (міських) семінарів з атеїстами в 1970 році	2
11. Створено районних шкіл атеїзму	1
12. Шкіл молодого атеїста (вказати де)	-
13. Будинків щастя	-
14. Кімнат щастя	22

Примітка: Школи «Знання про природу» працюють в селах: Лосинівка, Сальне, Вертіївка, Кукушин, Черняхівка, Данине, Талалаївка, Велика Кошелівка.

Завідувач відділу пропаганди і агітації
РК КП України

[підпис]

Д. ФЕНЬ

Держархів Чернігівської області, ф. П-1669, оп.20, спр.15, арк.23. Оригінал. Машинопис.

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка голові Ради у справах релігій при РМ СРСР В. Курєдову про святкування віруючими різдвяних свят

22 лютого 1971 р.

По поступившим сведениям из районов области и личного наблюдения в г. Чернигов о праздновании верующими и духовенством религиозных рождественских и крещенских праздников в 1971 году установлено, что проходили они так же, как и в предыдущие годы.

В ночь на 7 января в Воскресенской церкви г. Чернигов проходило всенощное бдение в связи с религиозным праздником «Рождество господа бога и спаса Иисуса Христа».

Еще до начала службы церковь была заполнена молящимися.

В 23.30 духовенство встретило с почестями епископа Владимира. Богослужение было торжественным, но с некоторым сокращением, которое и закончилось в 5 часов утра.

В богослужении принимали участие восемь священников, один диакон, шесть прислужников и верхний хор.

Религиозная община готовилась к этому празднику: было убрано помещение церкви, заменены все занавески, установлены елки и вертеп.

В период службы епископ Владимир зачитал рождественское послание местоблюстителя патриаршего престола митрополита Пимена, а затем выступил с проповедью библейского содержания в связи с рождественским праздником, совершил елеопомазание и в заключение поздравил всех с этим праздником.

В церкви находилось до 800 чел. Причем, в основном из числа городского населения. Такое количество верующих было в 1969 году, в другие же годы, начиная с 1965 года, число верующих посетивших церковь в рождественские праздники не превышало 700 человек.

Доходы религиозного общества в г. Чернигов за рождественские праздники составили 1 184 руб., что приравнивается к среднему доходу этой церкви за эти праздничные дни, за последние 5 лет. Основной доход, как и прежде, был от продажи свечей. В этом году, он составил 622 руб.

14 января, как и в предыдущие годы, церковь посетило около 400 человек. В этот день доход церкви составил 902 руб., из них от продажи свечей 742 руб.

18 и 19 января на «крещение» церковь так же была переполнена. Большое количество молящихся находилось в ограде церкви. Приток верующих в эти дни шел за счет населения близлежащих сел. Вода освящалась в ограде церкви.

Доход церкви в эти дни составил 1 662 руб., из них от продажи свечей 1 527 руб. Такой доход был только в 1969 году, в остальные же годы он не превышал 800-900 руб.

Детей и подростков в церкви было несколько человек.

Крещения в церкви г. Чернигов в дни указанных религиозных праздников в этом году не проводились, было только одно очное и 13 заочных отпеваний.

В дни рождественских и крещенских праздников, в отличие от воскресных и особенно от обычных дней, посещаемость верующими церковей и молитвенных домов, как и в предыдущие годы, значительно возросла. Аналогичное положение посещаемости верующими и доходов церковей было и в приходах области. Например: в г. Остер Козелецкого р-на в обычные дни церковь посещают до 100 человек, в праздничные же дни было: 7 января – 400 человек, 8 января – 300 человек, 14 января – 500 человек, 18 января – 900 человек и 19 января примерно 1 400 человек.

В предыдущие годы такого количества верующих, посетивших церковь, не было. Самое наибольшее число верующих было 18 января 1969 года – 700 человек, в другие же годы эта цифра колебалась от 100 до 500 человек.

Доход религиозного общества г. Остер составил: 7 и 8 января – 228 руб., 14 января – 124 руб., 18 и 19 января – 422 руб. В предыдущие годы (1966–1969) за 7 и 8 января доход в среднем составлял 162 руб., в 1970 г. – 253 руб., за 18 и 19 января доход из года в год растет, особенно велик был в 1969 году – 430 руб., тогда как в 1970 году был незначительным – 139 руб., ввиду малого количества верующих из-за снежных заносов.

В с. Носовка Щорского района церковь посетило: 7 и 8 января по 100 человек, 14 января – 50 человек, 18 января – 100 человек и 19 января – 250 человек. Церковный доход составил: 7 и 8 января – 224 руб., 14 января – 161 руб., 18 и 19 января – 662 р.

В с. Круты Нежинского района по заявлению священника Голушка М.Т. церковь посетило: 7 января – 100 человек, 19 января – 300 человек, тогда как в обычные (воскресные) дни верующих бывает 20-50 человек.

В с. Рогощи Черниговского района, церковь посетило 7 и 8 января по 50 человек, 18 января – 400 и 19 января – 500 человек.

В г. Прилуки, в Трехсвятительской церкви, перед рождественскими праздниками были заменены все занавески, установлены 2 елки с гирляндами из электрических лампочек, вертеп с ягненком, выпеченным из теста.

В праздники церковь посетило: 7 января утром – 900 человек и вечером – 100 человек; 8 января утром – свыше 1 000 человек, вечером – 30 человек. В утреннюю службу совершался крестный ход вокруг церкви. 13 января вечером – 100 человек, 14 января (совпадает с храмовым днем Василия Великого) – 800 человек, 18 января – до 1 000 человек, 19 января – свыше 1 500 человек. Вода освящалась оба дня в ограде церкви. Детей и молодежи почти не было. Пел штатный и любительский хоры.

На рождественские и крещенские праздники с проповедями на библейские темы выступал благочинный, он же настоятель церкви, Навротский А.А.

Доход Трехсвятительской церкви за эти дни составил: 7 января – 428 руб., 8 января – 458 руб., 14 января – 453 руб., 18 января – 332 руб., 19 января – 702 руб. Тогда как в эти же дни в 1970 году доход составлял: 7 января – 381 руб., 8 января – 294 руб., 14 января – 312 руб., 19 января – 318 руб. Свечей продано: 7 января – 535, 8 января – 403, 14 января – 535, 18 января – 373 и 19 января – 966 штук. Основной доход был за счет продажи свечей и тарелочного сбора.

В церкви с. Степановка Менского р-на на рождественские праздники было до 200 чел., в церкви с. Волосковцы тоже Менского р-на на крещение было 18 января до 150 чел., а 19 января – до 300 человек. Детей и молодежи в церкви не было. Вода освящалась в церковной ограде.

В с. Жуковка Куликовского р-на, по заявлению священника Демиденка В.П., 7 и 8 января в церкви присутствовало 200–300 человек, 14 января было до 150 человек, 19 января – до 300 человек. Тогда как 7 и 19 января 1969 года эту церковь посетило до 500 человек.

В с. Куликовка в церкви находилось молящихся: 7 января – 30 человек, 8 января – 60 человек, 18 января – 100 человек. Доход церкви составил: 7 и 8 января – 105 руб., 18 января – 100 руб.

В беседе со священником Путря Н.З. выяснено, что на рождественские и крещенские праздники в церкви пос. Короп было молящихся: 5 января с 17 до 19.15 (всенощное бдение) до 80 человек, 6 января с 9 до 11 часов – 150-200 человек, 7 января с 4.00 до 9.30 церковь была переполнена. Вечером в этот день с 17 до 19.15 было около 200 человек верующих, 8 января с 9 до 11 ч. присутствовало до 150 человек, 13 января с 17 до 19 ч. – до 150 человек, 14 января с 9 до 11 ч. – около

300 человек молящихся, 17 января с 17 до 19 – 200 чел., 18 января с 9 до 11.30 и с 17 до 19.30 было более чем по 300 человек. Многие даже не заходили в церковь, предпочитая освящать воду, принесенную из своих домов, 19 января с 9 до 11.00 присутствовало около 200 чел.

Посещаемость верующими церкви в пос. Короп в сравнении с данными 1966 и 1967 годов значительно возросла. В те годы посещаемость колебалась в пределах 50-100-150 человек.

Как и в прежние годы церкви и молитвенные дома в основном посещают женщины и мужчины преклонного возраста. Детей и молодежи почти не было. Некоторые священники не рекомендуют водить детей в церковь. В частности, об этом говорит верующим священник Майдан в церкви села Заудайка Ичнянского района.

В зарегистрированных общинах ЕХБ рождественские праздники проводились ежедневными молитвенными собраниями 24, 25, 26 и 27 декабря 1970 года. Крещение отмечалось 19 января. Накануне крещения с 1 по 7 января была проведена неделя усиленных вечерних молитв, также как и в предыдущие годы.

О проведении богослужений в незарегистрированных группах верующих данных не имеется.

В старообрядческой церкви пос. Добрянка Репкинского района праздник «Рождество» отмечался 7 января 1971 года. Церковь посетило около 500 человек молящихся. Священник Каменщиков Г.Е. зачитывал рождественские поздравления Никодима – епископа Кишеневского, заместителя архиепископа Московского и Всея Руси и Иринарха – епископа Киевско-Винницкого и Одесского, выступал с проповедью на библейскую тему о рождестве Христа и поздравил верующих с этим праздником.

В дни проведения рождественских и крещенских религиозных праздников никаких нарушений законодательства не было.

Уполномоченный Совета по делам религий
при СМ СССР по Черниговской области   [підпис]   И. КОТЕНКО¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.8, арк.1-6. Оригінал. Машинопис.

1. Копія направлена уповноваженому Ради у справах релігій при РМ УРСР К. Литвину.

№ 73

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка секретарю Чернігівського обкому КПУ О. Дериколенку про протизаконну діяльність релігійної громади «Ради церков ЄХБ»

24 лютого 1971 р.

Изучая противозаконную деятельность отколовшейся части баптистов по г. Чернигов, активно поддерживающих подпольно действующий т.н. «совет церквей ЕХБ», в 1970 – 1971 годах уполномоченным Советом и референтом проведены беседы с главарями раскольников Маховиком Степаном, Белашовым Михаилом, Буряком Петром и отдельными, наиболее фанатично настроенными рядовыми верующими – раскольниками ЕХБ. Всем им разъяснялось советское законодательство о религиозных культах и сделаны предупреждения об ответственности за организацию и

проведение нелегальных сборищ, и участие в них.

Однако названные выше главари раскола ЕХБ продолжают проводить противозаконные сборища своих сторонников, вербуют в свою раскольническую группу молодежь и пытаются проводить с несовершеннолетними занятия по изучению религии.

Личным наблюдением за деятельностью раскольников ЕХБ установлено, что, несмотря на принимаемые к руководителям раскольников меры, вплоть до административных, в доме Буряка П.М. по первому пер. Орджоникидзе, 11 продолжают проводиться противозаконные сборища раскольников, на которых всегда присутствуют дети дошкольного и школьного возраста и молодежь 16–20 лет. Вместе с тем, вызвало подозрение, что на собраниях в доме Буряка в конце 1970 и начале 1971 года собирается не более 30 человек, в то время как в г. Чернигов раскольников учтено до 50 человек и, что на этих сборищах часто отсутствуют вожаки Маховик, Барташ и известные раскольники из числа молодежи. Такое обстоятельство дало основание предполагать, что вожаки раскола где-то отдельно с молодежью проводят молитвенные собрания и занятия по изучению ими религии.

Особенно это стало подозрительным после того, как 25 октября 1970 года, в такой большой для баптистов религиозный праздник, как «день единства», в доме Буряка собралось только 28 человек раскольников, 10 мужчин, 13 женщин и 5 чел. детей.

Аналогичное положение было зафиксировано и 24 января 1971 года, когда на сборище в доме Буряка не присутствовало до 20 чел. раскольников, в основном из числа известной молодежи.

В связи с такими обстоятельствами, уполномоченный Совета и референт приняли ряд мер к установлению других возможных мест нелегальных сборищ молодежи, являющихся сторонниками т.н. «совета церковей ЕХБ». С этой целью были установлены контакты с преподавателями и секретарем комсомольской организации профтехучилищу № 3, где учится раскольница Стукало Екатерина и Саватейко Вера, отсутствующие на сборищах в доме Буряка, с домоуправляющими, уличкомами и участковыми инспекторами гор. Отдела милиции.

Указанным лицам было разъяснено, что из ряда семей верующих ЕХБ, проживающих в селах области, молодежь приезжает в г. Чернигов на учебу в ремесленные училища или на работу и определяются на жительство в домах и квартирах своих единоверцев, а затем обрабатываются и вербуются Маховиком Степаном и другими главарями раскола в раскольническую группу ЕХБ, в связи, с чем некоторые квартиры раскольников были взяты под контроль. Такие мероприятия вскоре дали положительные результаты. Начальник ЖЭК № 4 тов. Сизов В.В. установил на жительстве в квартире раскольницы ЕХБ гражданки Вершняк У.Н., по ул. Коммунистической 11-а, кв. 7 четырех девушек, прибывших из разных районов области и уже завербованных Маховиком в раскольническую группу: Сорокопуд Ольгу и Дейнегу Марию работающих на обувной фабрике № 18, прописанных по указанному адресу и Стукало Екатерину и Саватейко Веру учащихся профтехучилища № 3, прописанных в доме Буряка по первому пер. Орджоникидзе, 11 у которого систематически проводятся сборища раскольников ЕХБ. Была взята на контроль и квартира пятидесятницы Титенок М.П., проживающей по ул. Папанина, 63.

3 февраля 1971 года, после 19 часов, в квартире гражданки Титенок М.П. собралась молодежь. Гражданка Горская В.С., зная, что Титенок М.П. и ее сын Титенок Алексей являются сектантами, сообщила о собравшейся в их доме молодежи председателю уличного комитета тов. Наринскому А.Н., а тот участковому инспектору милиции тов. Якуба А.Д., который с группой дружинников выехал по указанному адресу и установил противозаконный характер сборища сектантов раскольников. На данном сборище присутствовало 14 человек, в том числе 10 человек молодежи (девушек и парней) из которых пятеро было несовершеннолетних. Список участников сборища

раскольников ЕХБ находившихся в квартире Титенок прилагается.

Указанное сборище сектантов проводилось противозаконно и сугубо конспиративно; в 50 метрах от дома стоял на охране сын хозяйки, Титенок Алексей, который пытался сообщить своим единоверцам о появлении участкового инспектора милиции тов. Якуба и дружинников, но не успел.

Тов. Якуба, составил протоколы об административной ответственности хозяйки квартиры, в которой проводилось противозаконное сборище раскольников Титенок М.П. и руководителя данного сборища Маховика Федора, предложил участникам сборища разойтись.

В результате проведенных бесед с советско-партийным активом и рядом верующих находившихся 3 февраля на нелегальном сборище в квартире Титенок выяснилось, что хозяйка квартиры Титенок Мария и ее сын Алексей являются сектантами-пятидесятниками, что раскольники ЕХБ в их квартире в 1971 году провели уже четыре сборища. До этого они собирались в доме Буряка.

Получены также данные, что сборища раскольников ЕХБ на квартире Титенок М.П. с привлечением на них несовершеннолетних организовывались для проведения молитвенных собраний и изучения религии.

Занятия с молодежью по изучению религии ими 3 февраля 1971 года проводил Маховик Федор Мефодиевич, 1949 года, работающий маляром на радиоприборном заводе. Его брат Маховик Степан Мефодиевич является руководителем раскольников в г. Чернигов и области.

Уполномоченным Совета и референтом проведены беседы с рядом верующих раскольников ЕХБ, которые посещали нелегальные сборища в доме Буряка и на квартире Титенок. Такие беседы проводились в присутствии руководителей предприятий и учреждений, начальников цехов, секретарей партийных и некоторых комсомольских организаций.

Изложенное сообщается Вам для сведения и принятия, соответствующих мер к пресечению противозаконных действий главарей раскольников ЕХБ Маховика, Белашова, Барташа, Вырвы и содержателя нелегального молитвенного дома раскольников ЕХБ Буряка.

Начальника управления МВД тов. Седака А.И. прошу поощрить участкового инспектора ГОВД г. Чернигов тов. Якуба А.Д. за активное участие в выявлении и пресечении противозаконной деятельности раскольников ЕХБ.

Приложение: список раскольников ЕХБ, участвовавших в нелегальных сборищах в квартире Титенок, на «2» листах¹.

Уполномоченный Совета по делам религий
при СМ СССР по Черниговской области

И. КОТЕНКО²

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.6, арк.119-122. Копія. Машинопис.

1. Не публікується.

2. Копії направлені заступнику голови Чернігівського облвиконкому В. Панченку, прокурору Чернігівської області М. Єрепу та начальнику УМВС по Чернігівській області А. Седаку.

№ 74

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка голові Ради у справах релігій при РМ СРСР В. Курєдову про підготовку Чернігівського єпархіального управління до Помісного собору

26 квітня 1971 р.

В предсоборную комиссию обратился епископ Черниговский и Нежинский Владимир с предложением выдвинуть только одного кандидата на пост главы русской православной церкви в лице патриаршего местоблюстителя митрополита Пимена.

В соответствии с письмом комиссии по подготовке Поместного собора, 22 апреля 1971 года епископ Владимир, в епархиальном управлении провел собрание клира и мирян Черниговской епархии для избрания делегатов на Поместный собор от духовенства и мирян.

На собрании присутствовали епископ Владимир, 6 благочинных от округов Нежинского, Бахмацкого, Прилуцкого, Козелецкого, Черниговского, Менского и секретарь епархиального управления, он же настоятель Черниговского Воскресенского кафедрального собора Соловьянов.

От мирян присутствовали церковные старосты религиозных обществ: гг. Чернигов, Бахмач, Нежин, Прилуки и прихожанка Черниговского собора Лемешко. Всего 13 человек.

От духовенства делегатом на Поместный собор единогласно был избран секретарь епархиального управления, он же настоятель собора в г. Чернигов Соловьянов Георгий Николаевич; от мирян делегатом на Поместный собор единогласно избран церковный староста Васильевской церкви гор. Нежин Нечваль Михаил Федорович, 1903 года рождения.

Нечваль является церковным старостой религиозного общества Васильевской церкви г. Нежин с 1969 года. Церковным старостой он был избран членами «двадцатки» Васильевской церкви на собрании 27 апреля 1969 года. Уполномоченный Совета зарегистрирован 10 июня 1969 года.

Уполномоченный Совета по делам религий
при СМ СССР по Черниговской области   [підпис]   И. КОТЕНКО¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.6, арк.150–151. Оригінал. Машинопис.

1. Копії направлені уповноваженому Ради у справах релігій при РМ УРСР К. Литвину, заступнику голови Чернігівського облвиконкому В. Панченку.

№ 75

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка голові Ради у справах релігій при РМ СРСР В.А. Курєдову про святкування віруючими та духовенством Великодніх свят

14 травня 1971 р.

По поступившим сведениям из районов области и личным наблюдением установлено, что религиозные предпасхальные праздники и «Пасху» духовенство и верующие в 1971 году отмечали, как и в предыдущие годы частыми богослужениями и большим притоком молящихся в церкви и молитвенные дома.

Большой приток молящихся в церквях был 10 апреля вечером, накануне «Вербного воскресенья». Так, церкви в городах Чернигов, Прилуки, Нежин, Новгород-Северский и Остер Козелецкого района, были переполнены. В г. Чернигов было заготовлено, освящено и роздано прихожанам

свыше четырех тысяч пятисот штук веток вербы.

Верба освящалась только в церквях и церковных оградах.

Церкви были переполнены и в «Страстной четверг» 15 апреля.

В пасхальную ночь, с 17 на 18 апреля, приток молящихся и присутствующих в церквях и молитвенных домах значительно возрос. Церкви и молитвенные дома были переполнены, много молящихся находилось в церковных оградах, а в городе Чернигов и на дороге, прилегающей к церкви.

Ввиду малого разлива рек в этом году, значительно больше было молящихся, чем в прошлые годы, в церкви г. Остер Козелецкого р-на. В церкви с. Кобыжча Бобровицкого р-на молящихся было свыше двух тысяч чел., в с. Атоша Коропского р-на свыше 500 чел., в с. Круты Нежинского района около одной тысячи человек, в г. Борзна – 2 000 чел., в с. Носовка Щорского района свыше 2 тыс. чел.

Наиболее массовым было посещение верующими церкви с. Чернотичи Сосницкого района, поскольку она расположена на трассе и очень много людей в ней было приезжих из близлежащих сел.

В тоже время в церквях Новгород-Северского района роста молящихся в сравнении с прошлым годом не наблюдалось.

В предпасхальные дни и на «Пасху» церкви посещали в подавляющем своем большинстве лица преклонного возраста и, в основном женщины (80-85%).

Детей школьного и дошкольного возрастов в эти дни в церквях было мало. Причем, в большинстве из них детей не было вовсе.

В городах Чернигов, Прилуки, Нежин, Бахмач, Остер в пасхальную ночь в церквях было много молодежи. По отзывам верующих, церковных старост и духовенства поведение некоторой (небольшой) части молодежи было неприличным, отдельные из них пытались нарушать порядок. Но, в этом году, лучше, чем когда-либо, возле церквей был наведен общественный порядок и предприняты меры к недопущению происшествий.

Пасхальные куличи освящались в церквях, молитвенных домах и церковных оградах. Например, в г. Чернигов освящение их проводилось в церкви и в церковной ограде 17 апреля с 4 часов дня до 9 часов вечера, а 18 апреля с 4 до 7 часов утра.

В предпасхальные дни и на «Пасху», в сравнении с предыдущим годом, значительно возросли церковные доходы. Религиозное общество церкви гор. Чернигов за указанные дни реализовало свыше 42 тысяч штук свечей на сумму 14 тысяч рублей и свыше 14 тысяч штук просфор на сумму 4 тысячи рублей, в то время как в 1970 году было реализовано 28 тысяч штук свечей на сумму 10 тысяч рублей и 9 тысяч штук просфор на сумму 2 тысячи 700 рублей.

Доход религиозного общества Трехсвятительской церкви г. Прилуки за «великий пост» составил 9 тыс. руб. В том числе: от продажи свечей – 4 тыс. руб., от продажи просфор – 1 098 руб., от исполнения обрядов – 1 516 руб., тарелочно-кружечного сбора 2 тыс. руб.

За три пасхальных дня (17 – 18 – 19 апреля) доход этой церкви составил 1 687 руб., из которых 1 089 руб. было получено от продажи свечей и 500 руб. дал тарелочный сбор.

Доход религиозного общества г. Нежин составил на «Вербное воскресенье» 385 руб., на 2-й Страстной четверг 2 200 руб. и на «Пасху» 1 338 руб. В 1970 году они были меньшими и составили в «Вербное воскресенье» 247 рублей, в «Страстной четверг» 132 рубля и на «Пасху» 648 рублей.

Религиозное общество церкви г. Бахмач за три дня «Пасхи» (17-18-19 апреля) получило доход в сумме 1 295 руб., в том числе от продажи свечей – 814 руб.

За указанные предпасхальные праздники и в дни «Пасхи» доход религиозного общества

г. Остер Козелецкого р-на, составил 1 122 руб., в том числе: на «Вербное воскресенье» – 238 руб. и за три дня «Пасхи» 716 руб. Примерно такой же доход это религиозное общество имело и в 1968 году.

В двух церквях Новгород-Северского р-на (г. Новгород-Северский и с. Гремяч) сумма дохода за предпасхальные праздники и на «Пасху» составила 4 500 руб., в то время, как за весь I кв. 1971 г. доход этих церквей составил 6 044 руб.

Религиозные общества евангельских христиан-баптистов предпасхальные праздники «Благовещение», «Вербное воскресенье» и «Страстной четверг» проводили в те же дни, что и в русской православной церкви.

Религиозный праздник «Пасха» отмечался ими усиленными богослужениями утром и вечером 18, 19 и 20 апреля.

Большинство христиан евангельской веры (пятидесятники) принимали участие в предпасхальных и в пасхальных богослужениях вместе с верующими евангельских христиан-баптистов.

Детей на богослужениях было мало.

Верующие иудейского вероисповедания (мужчины в возрасте от 70 до 95 лет) религиозный праздник «Пасху» праздновали мелкими группами, в период с 10 по 17 апреля, путем усиленных молитв.

День памяти умерших и погибших в 1971 году проводился на кладбищах местными органами власти 25 апреля.

Религиозные общества 26 и 27 апреля проводили в церквях панихиды по усопшим. На кладбища духовенство не выходило.

Панихид было меньше чем в 1970 году. Так, например, в церкви г. Остер Козелецкого района 26 апреля панихид было на одну треть меньше, чем в 1970 году, а 27 апреля, несмотря на то, что и погода была теплая, панихид было не более десяти.

Сигналов о нарушении законодательства о религиозных культурах не поступило.

Уполномоченный Совета по делам религий
при СМ СССР по Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.8, арк.7–10. Оригінал. Машинопис.

1. Копія була направлена уповноваженому Ради у справах релігій при РМ УРСР К. Литвину.

№ 76

Інформація секретаря Ніжинського райкому КПУ Н. Гребенка про виконання постанови бюро Чернігівського обкому КПУ «Про стан науково-атеїстичної роботи в області»

29 жовтня 1971 р.

В соответствии с постановлением бюро обкома КП Украины «О состоянии научно-атеистической работы в области» Нежинский райком партии на заседании бюро утвердил мероприятия по усилению научно-атеистического воспитания трудящихся района.

Во всех партийных организациях обсуждено постановление бюро райкома КП Украины и согласно мероприятиям райкома партии разработаны и утверждены свои конкретные

мероприяття.

На семінаре секретарей первичних партійних організацій колхозів, совхозів, підприємств і організацій обговорено питання «О задачах партійних організацій по удосконаленню науково-атеїстического виховання трудящихся району».

Партійні організації посилюють контроль за дотриманням комуністами вимог Програми і Уставу КПСС. Кожен випадок участя комуністів в проведенні релігійних обрядів обговорювався на партійних зборах.

В червні 1971 року на пленумі правління Нежинської районної організації товариства «Знання» розглянуто питання «О стані і заходах по посиленню науково-атеїстическої пропаганди в селах Талалаєвка, Крути і Кунашівка».

Во всіх первичних організаціях товариства «Знання» обговорено питання «Об посиленні пропаганди науково-атеїстических знань серед трудящихся».

За 9 місяців поточного року в районі прочитано на науково-атеїстическу тематику 246 лекцій і продемонстровано 42 науково-популярних фільми. При всіх середніх школах створено атеїстическі лекції, де продемонстровано 56 художественних і науково-атеїстических фільмів.

Для удосконалення постановки науково-атеїстическої роботи серед трудящихся населених пунктів, де існують сектанти, як села Синдарівське, Калиновка, Леонідовка систематически направляються кращі лектори атеїсти району.

За віруючими євангелістами-християнами-баптистами закріплені агітатори-атеїсти в кількості 83 людини.

В серпні на засіданні бюро райкому партії обговорено питання об участі комуністів парторганізації колхоза ім. Мічуріна с. Перебудова в науково-атеїстическої пропаганді серед населення.

С 1970 року працює дворічна районна школа атеїстів, в якій навчається 45 осіб.

В жовтні проведено перше заняття в школі другого року навчання. Слухачам прочитано лекції «Наука критика біблії» (читав старший викладач Пединститута тов. Солдатов М.П.) і «Ленінське атеїстическе спадщина і сучасність» (читав – викладач Пединститута тов. Проскура М.І.). Слухачі школи переглянули фільм «Армагеддон».

Активно ведуть науково-атеїстическу роботу серед віруючих тт. Серая Т.А., Дуброва І.П., Павлюк Г.Н., Ільченко Г.С., Веревка А.П., Пігнастий Г.С., Немерич Н.А.

В 10 первичних організаціях товариства «Знання» існують секції по науково-атеїстическої пропаганді, постійно працюють 2 клуби атеїстів. В загальноосвітніх школах створено атеїстическі лекції.

В районі працюють 10 шкіл «Знання про природу». При райисполкомі створено комісія по вивченню і узагальненню досвіду і впровадженню нових громадянських свята і обрядів. В Дому культури пгт Лосиновка в поточному році був проведений обряд торжественної реєстрації шлюбів, на який були запрошені голови сільських Рад району.

В результаті проведеної роботи зменшилось кількість осіб, совершивших релігійні обряди. За три квартали 1971 року народився 561 дитина, було хрещено – 185 дітей; зареєстровано 408 шлюбів, совершено 6 шлюбів; померло 482 людини, з них 62 поховані по церковному обряду.

З семи церковей активно працюють: Талалаєвська і Кунашівська.

Проводиться робота по виявленню і запобіженню порушень законодавства о

культях.

За нарушение законодательства о культурах староста Черниговской церковной общины снят с работы, служитель культа Крутовской церкви снят с регистрации. В настоящее время Черняховская церковь не работает.

Однако в постановке научно-атеистической работы в районе имеется ряд недостатков. Еще есть случаи, когда коммунисты принимают участие в отправлении религиозных обрядов, а партийные организации занимают примиренческую позицию. Проводимые атеистические мероприятия не охватывают всех слоев населения. Недостаточно занимаются научно-атеистическим воспитанием трудящихся культпросветучреждения и сельские советы.

Райком партии принимает необходимые меры по усилению научно-атеистической работы среди тружеников района, предупреждению случаев совершения религиозных обрядов трудящимся.

Секретарь Нежинского РК КП Украины

[підпис]

Н. ГРЕБЕНОК

Держархів Чернігівської області, ф. П-1669, оп.20, спр.15, арк.67-70. Оригінал. Машинопис.

№ 77

Інформація секретаря Ніжинського райкому КПУ Н. Гребенка секретарю Чернігівського обкому КПУ про стан науково-атеїстичної пропаганди

6 грудня 1971 р.

16 сентября 1971 года на Пленуме обкома партии в докладе первого секретаря обкома КП Украины тов. Уманец Н.В. Нежинский район был подвергнут критике за то, что отдельные коммунисты крестят своих детей и отправляют другие религиозные обряды.

Учитывая критические замечания, Нежинский райком партии провел определенную работу по выявлению случаев отправления коммунистами религиозных обрядов. В результате тщательной проверки установлено, что на протяжении 1969, 1970, 1971 годов, 26 членов и кандидатов в члены КПСС крестили своих детей или отправляли другие религиозные обряды.

Результаты проверки обсуждены на заседании бюро райкома партии, разработаны конкретные мероприятия по усилению научно-атеистического воспитания трудящихся в районе.

Во всех партийных организациях колхозов, совхозов, предприятий и организаций обсуждено постановление бюро райкома КП Украины и разработаны свои мероприятия по усилению атеистической работы в массах. Кроме того, в 12 партийных организациях района, коммунисты которые допустили отправление религиозных обрядов, были рассмотрены их персональные дела и наказаны в партийном порядке.

В настоящее время партийные организации усилили контроль за соблюдением коммунистами требований Устава КПСС. Каждый случай участия коммунистов в отправлении религиозных обрядов обсуждается на партийных собраниях.

С целью усиления научно-атеистической пропаганды среди трудящихся района в 10 первичных организациях общества «Знание» созданы секции по научно-атеистической пропаганде, работает два клуба атеистов, 10 школ «Знание о природе». С 1970 года работает двухгодичная районная школа атеистов, в которой занимается 45 человек.

Вопросы научно-атеистической пропаганды среди тружеников района периодически заслушиваются на бюро райкома партии и первичных партийных организациях.

При райисполкоме создана комиссия по изучению и обобщению опыта и внедрению новых гражданских праздников и обрядов. Проводится работа по выявлению и предупреждению нарушений законодательства о культах.

Секретарь Нежинского РК КП Украины [підпис] Н. ГРЕБЕНОК

Держархів Чернігівської області, ф. П-1669, оп.20, спр.15, арк.77-78. Оригінал. Машинопис.

№ 78

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка про діяльність релігійних громад

28 червня 1972 р.

В области состоит на регистрации 157 религиозных обществ русской православной церкви, одно старообрядческое общество (в пос. Добрянка Репкинского района) и 34 общества ЕХБ (евангельских христиан-баптистов).

Совершаются службы в 112 церквях и молитвенных домах, но активно проводятся службы только в 98 церквях.

Наряду с этим, в области действует до 30 различных не состоящих на регистрации групп верующих, в том числе свыше десяти групп раскольников ЕХБ.

Раскольнические группы ЕХБ имеются в городах Чернигов, Прилуки, в селах Камка и Кучиновка Щорского, Смычин Городнянского, Пашковка Нежинского, Даниловка Менского, Козероги Черниговского, в пос. Любеч Репкинского, Хотиевка Семеновского, Иваница и Заудайка Ичнянского районов.

Наиболее активно себя проявляют главари раскольников ЕХБ в г. Чернигов Маховик Степан, работающий слесарем на комбинате химического волокна, Дацкий в г. Носовка, работает на сахарном заводе, Колесниченко в с. Камка и Мирошниченко в с. Кучиновка Щорского района. Эти главари раскольников ЕХБ систематически проводят противозаконные сборища с привлечением к участию в них детей, распространяют подпольно-изданные «советом церковью ЕХБ» братские листки, вербуют в раскольники молодежь, призывают ее фанатично верить в бога и в загробную жизнь, чем самым духовно калечат детей и молодежь и отрывают их от активного участия в строительстве новой жизни, свободной от религиозных суеверий и предрассудков.

Религиозная обрядность

Религиозные обряды крещения, венчания, погребения умерших в динамике с 1962 года снижаются. Если в 1962 году крещения детей в церкви составляли 41%, то в 1971 году – 39,9%. Если венчания составляли 2,2%, то в 1971 году – 0,8%. Если хоронили умерших по церковному обряду 28,8%, то в 1971 году – 21,3%.

Вместе с тем, следует отметить, что отпевания умерших за 10 лет снизились на 7,8%, венчания – на 1,4%, а крещения только на 1,2%.

Большое количество крещений еще совершается в Борзнянском районе – 53,7%, в

Ичнянском – 59,8%, Коропском – 64,8%, Куликовском – 61,5%, Менском – 51,8%, Сосницком – 57%, а в имеющейся только в одной церкви в Талалаевском районе, в с. Сильченково, в 1971 году окрещено детей 68,8% к числу родившихся в 1971 году детей в районе.

Значительно меньше совершается крещений в Городнянском районе – 29%, Корюковском – 20% и в г. Нежин – 16%.

Много еще венчается в Черниговском районе – 27 пар (3,3%), в Носовском, Менском и Козелецком районах – по 13–15 пар (2,5%), в то время как по области венчания в 1971 году составили 0,8%.

Захоронения умерших по церковному обряду с 1965 года по области составляют 21–22%, а в Куликовском районе и в гор. Прилуки этот вид обрядности в 1971 году составил свыше 50%.

В 1971 году в церкви г. Чернигов крестила своих детей 8 членов КПСС, в том числе Семченко Владимир Яковлевич, работает на камвольно-суконном комбинате, Годок Николай Михайлович, работает на комбинате стройматериалов и др.

Крестили детей 12 комсомольцев.

В 1972 году уже окрестили в церкви г. Чернигов своих детей 18 чел. из числа молодежи, работающих на камвольно-суконном комбинате и 14 человек, работающих на комбинате химического волокна.

В июне месяце 1972 года в области имело место два неприятных случая, когда неизвестными преступниками, проникшими в недействующие с 1962 года молитвенные дома, но состоящие на регистрации, в с. Борки Козелецкого района и в с. Озеряны Варвинского района, побито культовое имущество, в том числе иконы. Характерно, что ключи от этих молитвенных домов находятся в сельских советах, а о случившемся уполномоченный по делам религий узнал, в одном случае от священника, а в другом – 16 июля сего года находился в с. Озеряны и сам обнаружил в молитвенном доме побитое культовое имущество. О случившемся в с. Борки духовенство уже доложило в вышестоящие инстанции, а я доложил только зам. председателя облисполкома тов. Сенько Б.И.

Находясь в с. Карпиловка Сребнянского района 15 июня с.г. обнаружил, что церковный староста Антоненко Иван продал колхознице Приходько Татьяне здание молитвенного дома, предоставленное религиозному обществу в аренду колхозом, т.е. продал колхозное помещение.

Церковный староста Антоненко Иван умер, а Приходько Татьяна купленное ею здание молитвенного дома разобрала. Это могло случиться только в результате отсутствия всякого контроля за деятельностью религиозного общества.

Местные органы власти должны хорошо знать церковную и религиозную обстановку в селе, городе, районе.

Правильно оценивать обстановку, усилить контроль за соблюдением законодательства о религиозных культах и улучшить информацию.

Уполномоченный Совета по делам религий [підпис] И. КОТЕНКО¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р–5166, оп.3, спр.9, арк.19–21. Оригінал. Машинопис.

1. Довідка складена за вказівкою завідувача відділу пропаганди та агітації Чернігівського обкому КПУ Музиченка.

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Котенка голові Ради у справах релігій при РМ СРСР В. Курсову про стан контролю за дотриманням законодавства про релігійні культури

3 жовтня 1972 р.

В соответствии с Постановлением ЦК КПСС от 16 июля 1971 года, ЦК КП Украины от 2 августа и обкома КПУ от 16 августа 1971 г., уполномоченным Советом, советскими и административными органами проведены и проводятся соответствующие мероприятия, направленные на усиление контроля за соблюдением законодательства о религиозных культурах в области.

В этих целях наведен порядок в учете незарегистрированных религиозных объединениях в области.

Руководители и организаторы противозаконных сборищ групп сторонников т.н. «совета церквей ЕХБ» (раскольников ЕХБ) привлекались к административной ответственности, а наиболее фанатично настроенные из них Маховик С.М. и Белашов М.А. 29 августа с.г. осуждены народным судом в г. Чернигов по ст. 209 ч. 1 УК УССР к разным срокам наказания.

С августа месяца 1971 года (после выхода в свет Постановления ЦК КПСС) с участием уполномоченного Совета партийными и советскими органами проведено 7 семинаров, в том числе три областных, по вопросам улучшения атеистического воспитания населения и усиления контроля за соблюдением законодательства о культурах. Так, 16 сентября 1971 года был проведен семинар с секретарями комсомольских организаций области, на котором присутствовало 150 чел., 9 октября 1971 года проводился двухдневный семинар с работниками райкомов и горкомов КПУ и комсомола и с руководителями лекторских групп, занимающихся вопросами атеизма. 30 августа 1972 года проведен с учителями и преподавателями по атеизму средних и высших учебных заведений области.

Проводились семинары с членами комиссий содействия контроля за соблюдением законодательства о культурах, с председателями сельских и поселковых советов депутатов трудящихся в Городнянском, Нежинском, Черниговском районах и в гор. Чернигов.

На семинарах уполномоченный Совет выступал с лекцией о советском законодательстве о культурах, знакомил слушателей семинаров с религиозной обстановкой и обрядностью в районах области. Кроме этого, в порядке пропаганды законодательства о культурах, уполномоченный прочел еще 9 таких лекций для работников органов МВД и милиции, председателей сельских и поселковых советов, повышающих свою деловую квалификацию на постоянно действующих курсах при обкоме КП Украины, для слушателей школ лекторов-атеистов и секретарей партийных организаций колхозов.

Значительная работа проведена по упорядочению религиозных обществ, которые ряд лет не имеют молитвенных помещений и прекратили свою деятельность, а также по проверке использования местными органами власти зданий, в разное время изъятых у религиозных обществ. С этой целью уполномоченный Совет выезжал в Прилукский, Сребнянский, Варвинский, Козелецкий и Репкинский районы.

Следует отметить, что наряду с разъяснительной работой среди верующих сторонников т.н. «совета церквей ЕХБ», в августе месяце 1972 года административными органами были привлечены к уголовной ответственности и 29 августа народным судом осуждены главари раскольников ЕХБ Маховик Степан Мефодиевич, 1931 года рождения. И Белашов Михаил

Афанасьевич, 1930 года рождения, которые, проживая в гор. Чернигов, на протяжении ряда лет занимались антиобщественной, противозаконной деятельностью. В открытом судебном заседании, проходившем с 24 по 29 августа с.г., народный суд гор. Чернигов установил, что Маховик С.М. и Белашов М.А. являлись руководителями зарегистрированной группы сторонников «совета церковей ЕХБ» в Черниговской области. Под предлогом проповедования религиозных обрядов они посягали на личность и права граждан, с понуждением граждан к отказу от общественной деятельности, что Маховик и Белашов втягивали в руководимую ими группу раскольников ЕХБ малолетних детей и несовершеннолетних учащихся, распространяли среди своих приверженцев литературу, нелегально изданную «советом церковей ЕХБ». Суд приговорил Маховика С.М. и Белашова М.А. по ст. 209 ч. I УК УССР к лишению свободы в ИТК, первого сроком на 3 года и 6 месяцев, а второго сроком на 3 года. (Более подробно об этом сообщено Вам № 16-2/99 от 27.09.1972 года).

За истекший период стала чаще публиковать материалы на антирелигиозные темы областная газета «Деснянская правда». 16 сентября 1972 года в газете была напечатана статья корреспондента Куксовой Е.Г., разоблачающая противозаконный характер деятельности главарей раскольников ЕХБ в г. Чернигов Маховика и Белашова. (Эта газета выслана Вам 27 сентября с.г. вместе с информацией по делу осужденных Маховика и Белашова).

14 июня с.г. в Нежинской районной газете «Под знаменем Ленина» была напечатана статья А. Бороденка «Под маской лицемерия», в которой разоблачается антиобщественная деятельность главарей незарегистрированных групп адвентистов седьмого дня Плаксина и Пилипенка в городе Нежин. (Газета выслана Вам).

Согласно указаниям Совета, уполномоченный и местные органы власти ведут соответствующую работу против вмешательства церковных фанатиков в формирование «двадцаток», а также пытающихся под различными предложениями исключать из «двадцаток» и исполнительных органов неугодных им лиц. Например, церковные фанатики в г. Чернигов Хаврун Анна, Чайникова Ксения, Омеляненко Татьяна, Козенко Ольга и некоторые другие на протяжении ряда лет ходатайствуют об открытии в гор. Чернигов Троицкого собора. В связи с тем, что местные органы власти отказывают в их просьбе, они стали писать различные выдумки клеветнического характера на уполномоченного Совета, считая его виновником в отказе им Троицы. Видя, что из этого у них ничего не выходит, они начали клеветать на церковного старосту действующей церкви в г. Чернигов Путинцеву с тем, чтобы ее «сняли», а в это время они смогли бы поставить церковным старостой своего человека. Они подготовили и список новой «двадцатки». Как оказалось, Чайникова, Омеляненко и Козенко являются тайными монашками и добиваются открытия Троицкого собора для того, чтобы на базе этого собора возобновить потом деятельность бывшего женского Троицкого монастыря, а Путинцева отказывается подписывать их народные ходатайства. (Об этом подробно Вам сообщено № 16-2/101 от 27 сентября с.г.).

В осуществлении контроля за соблюдением законодательства о культах имеются недостатки. Многие комиссии содействия контролю в районах работают еще плохо.

В городах Чернигов и Носовка, в селах Смычин Городнянского и с. Хотуничи Щорского районов раскольники ЕХБ, а в г. Корюковка пятидесятники, продолжают незаконно проводить молитвенные сборища, в местные органы власти недостаточно ведут среди них разъяснительную работу с целью отрыва верующих от главарей сектантского подполья.

Имеются и другие недостатки. Уполномоченному Совета они известна, и им принимаются меры к тому, чтобы контроль за соблюдением законодательства о культах полнее соответствовал требованиям ЦК КПСС, ЦК КП Украины, обкома партии и Совета по делам религий.

Уполномоченный Совета по делам религий
при СМ СССР по Черниговской области

[підпис]

И. КОТЕНКО¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, стр.9, арк.52-56. Оригінал. Машинопис.

1. Копія направлена уповноваженому Ради у справах релігій при РМ СССР по УРСР К. Литвину.

№ 80

Інформація Ніжинського райкому КПУ про роботу Ніжинського райвиконкому по контролю за діяльністю релігійних громад

21 березня 1973 р.

Исполком районного Совета депутатов трудящихся проводит определенную работу по контролю за соблюдением советского законодательства о религиозных культах священнослужителями.

Проводятся мероприятия по выполнению указаний областного исполнительного комитета от 27 ноября 1969 года «О работе по предупреждению нарушения законодательства о религиозных культах». Решением Райисполкома от 16 января 1972 года обновлена районная комиссия по внедрению советских обрядов, которая состоит из 13 человек, а от 20 января 1973 года разработаны мероприятия по предупреждению нарушений законодательства о культах.

В быт населения внедряются новые советские обряды, ритуалы и традиции. Лучше они организуются в пгт Лосиновка селах Великая Кошелевка, Данино.

Вместе с тем, в организации и проведении работы исполкомом районного Совета депутатов трудящихся по контролю за деятельностью религиозных культов в районе имеются серьезные недостатки и упущения.

Еще слабо осуществляется контроль за деятельностью религиозных общин, что дает возможность служителям церкви проводить крещения детей, особенно в таких селах как Дуболуговка, Талалаевка, Кунашевка, Круты.

Не ведется со стороны Райисполкома и сельских Советов должный надзор за деятельностью религиозных организаций, за сохранностью помещений и имущества культа. Осмотр культового и обиходного имущества и проверка инвентарных записей, сверка денежных добровольных пожертвований верующих уполномоченными исполкомов Советов проводится очень редко.

При Райисполкоме имеется комиссия содействия по соблюдению законодательства о религиозных культах, которой руководит т. Данильченко Н.Н. Однако она не осуществляет постоянного контроля за деятельностью религиозных организаций и духовенства, не оказывает настоящей помощи сельским советам по разъяснению советского законодательства о религиозных культах. Слабо изучает формы и методы деятельности религиозных организаций района, а также осуществляет контроль за подлинностью списков учредителей религиозных обществ и верующих евангельских христиан-баптистов.

Руководитель районной школы атеистов т. Данильченко Н.Н. не организовал изучение председателями, а также секретарями сельских советов законодательства о религиозных культах.

В таких селах как Вертиевка, Березанка, Шатура и Бурковка имеются церковные здания,

которые до сих пор не используются для культурно-бытовых нужд населения. Должные меры по их эксплуатации Райисполкомом не принимаются.

Недостаточно внедряется в районе новая обрядность, особенно торжественная регистрация браков и рождений.

Из 746 человек родившихся в 1972 году в торжественной обстановке зарегистрировано – 362, браков соответственно из 464 только 299.

Неудовлетворительно работает комиссия по внедрению новых советских обрядов (председатель тов. Лукьянюк Н.М.). В сельских советах по-настоящему не оборудованы комнаты торжественных событий.

Отсутствуют сценарии новых советских обрядов и ритуалов, нет магнитофонных тематических записей, бюстов В.И. Ленина, флагов и т.д. Не подобраны и не утверждены обрядовые старосты. Регистрация браков и новорожденных, семейно-бытовые торжества в сельских советах в большинстве проводятся формально.

В результате этого многие труженики села совершают религиозные обряды.

Так, например, в 1972 году в районе проведено 34,9% крещений, имели место 2 случая венчания молодежи, 20% похорон совершено по религиозной обрядности.

На заседаниях исполкомов и сессиях местных Советов депутатов трудящихся вопросы усиления контроля за деятельностью религиозных организаций и внедрения новых советских обрядов, ритуалов и традиций обсуждаются очень редко.

Справку подготовили:

Лектор райкома КП Украины	[підпис]	А. КРОТЕНКО
Председатель народного суда	[підпис]	П. ШИПУЛИНА
Ответственный секретарь районной организации общества «Знание»	[підпис]	С. КОНДРАТЮК
Член райкома КП Украины, секретарь партийной организации мясокомбината	[підпис]	В. ЗАХАРЧЕНКО
Председатель колхоза им. Калинина с. Вертиевка	[підпис]	И. РЯБУХА
Старший юрисконсульт районного управления сельского хозяйства		М. КУЛИШ

Держархів Чернігівської області, ф. П-1669, оп.22, спр.21, арк.37-39. Оригінал. Машинопис.

№ 81

Інформація завідувача відділу пропаганди та агітації Ніжинського райкому КПУ М. Кривошейна першому секретарю Ніжинського райкому КПУ про діяльність релігійних громад та дотримання законодавства про релігійні культу

7 січня 1974 р.

На территории района действуют 7 церковных общин, две секты и две группы евангельских-христиан-баптистов.

В 1973 году церковники исполнили религиозных обрядов:

	1973 год	1972 год	- + к 1972 году
Крещений детей	186	260	-74
Венчаний	Нет	2	-2
Захоронений	102	124	-22

В районе в 1973 году родилось 667 детей, из них окрещено в церкви 125 детей, что составляет 18%.

Из других районов и областей окрещен 61 ребенок. (Сведения по сельским Советам даны в приложении).

Церковные денежные доходы за 1973 год характеризуются следующими данными:

№№ п/п	Наименование общин	Сумма поступлений (рублей)	Сумма расходов (рублей)	- + к поступлениям 1972 года (рублей)
1.	Талалаевская	8 317	8 543	+187
2.	Кунашевская	3 574	4 079	-1 136
3.	Липоврогская	3 086	3 070	+77
4.	Дуболуговская	4 737	4 532	+124
5.	Черняховская	1 094	976	-179
6.	Крутовская	5 028	4 454	+923
7.	Безугловская	5 149	5 015	-906
	Всего:	31 165	31 531	-910

С церковных доходов отчислено в фонд мира 7 923 рубля, на охрану памятников культуры, истории и архитектуры – 986 руб.

В 1973 году несколько улучшили свою деятельность районная и сельские комиссии по соблюдению законодательства о культах. За нарушение законодательства о культах подвергнут штрафу служитель культа Сирик (Кунашевская община).

В некоторой мере улучшилась работа комиссий по внедрению новых советских обрядов. В прошедшем году в торжественной обстановке проведено 505 регистраций браков и 409 регистраций детей.

Постоянно осуществляется контроль за работой парторганизаций по улучшению научно-атеистической пропаганды среди населения. За 1973 год прочитано 227 научно-атеистических лекций и проведено вечеров, ежемесячно работает по субботам районная школа атеизма и 9 семинаров по проблеме «Формирования материалистического мировоззрения и пути преодоления религиозных пережитков».

Повысилась ответственность коммунистов за совершение ими религиозных обрядов. В 1973 году допущен случай, что коммунист парторганизации колхоза им. Щорса тов. Донец А.М.

(шофер) совершил крещение своей дочери. Партийное собрание обсудило поступок Донца А.М. и вынесло ему выговор.

Особое внимание обращено на деятельность религиозных сект. В районе действуют:

Калиновская община ЕХБ, Великодорожского сельсовета – 29 чел.

Пашковская община ЕХБ, Безугловского сельсовета – 42 чел.

Леонидовская группа ЕХБ, Викторовского сельсовета – 45 чел.

Вертиевская группа ЕХБ, Вертиевского сельсовета – 19 чел.

Возраст членов общин и групп евангелистов-христиан-баптистов – 45 лет и старше.

Моления христиан-баптистов проводятся в специально зарегистрированных уполномоченным по делам религии при Совете Министров СССР по Черниговской области частных домах.

Нарушений законодательства о культах сектантами не выявлено, за исключением случая, когда пресвитер Леонидовской группы Покрасен организовал моление баптистов на похоронах не в установленном месте.

Админкомиссия при райисполкоме оштрафовала его в размере 50 рублей.

Доходы евангельских христиан-баптистов за 1973 год характеризуются следующими данными:

Калиновская община – 217 руб. 00 коп.

Пашковская община – 203 руб. 60 коп.

Леонидовская группа – 386 руб. 10 коп.

Вертиевская группа – 295 руб. 00 коп.

Всего: – 1 101 руб. 70 коп.

Их расходы составляют: отчислению духовному центру ВСЕХБ, духовному центру в г. Киев, старшему пресвитеру области.

В селе Великая Кошелевка имеются две семьи, которые состоят в секте субботников в г. Киеве, а именно:

1. Бисько Прасковия Яковлевна, 1913 года рождения.

2. Падалка Анна Петровна, 1922 года рождения в настоящее время проживает в г. Киеве.

3. Ярешко Федора Петровна, 1923 года рождения.

4. Ярешко Наталия Петровна, 1894 года рождения.

В прошедшем году их деятельность несколько раз проверялась секретарем райисполкома тов. Данильченко Н.Н. и раз представителем из г. Чернигов.

Молений в с. Великая Кошелевка они не проводят, а ездят на моления в г. Киев. Никакой работы по вовлечению в секту среди односельчан не проводят.

Незарегистрированных религиозных сект в районе нет.

В Пашковской общине в начале 1973 г. Намечался раскол под влиянием бывшей жительницы с. Долгое Безугловского сельсовета Бутенко Любви, которая входит в группу раскольников, действующей в г. Чернигове. Под влияние Бутенко попали ее отец и мать (оба глубокие старики).

Черниговский отдел внутренних дел прислал дело на гр. Ясько, бывшего жителя с. Долгое за то, что он посещал моления раскольников. Райисполкомом рассмотрено это дело, проведена беседа с гр. Ясько. Установлено, что гр. Ясько проживает в г. Чернигов, работает на заводе, отрицает всякое причастие к баптистам, и в свое оправдание предоставил документы, что он «Ударник коммунистического труда».

Райисполкомом дело было отправлено в адрес отдела внутренних дел города Чернигов с соответствующим письмом.

Общины сектантов регулярно посещают и контролируют их действия работники райиспол-

кома, члены комиссии содействия по соблюдению законодательства о культах, актив сельсоветов, а именно: секретарь Райисполкома тов. Данильченко Н.Н., члены комиссий содействия тт. Матющенко Ф.А., Калиниченко М.А., Товстый И.К., Полулях В.Д.

Для индивидуальной работы с верующими закреплены агитаторы. В результате проведенной работы в настоящее время раскола в общинах нет. Проводится дальнейшая работа по ограничению влияния баптистов на население.

Заведующий отделом пропаганды
и агитации райкома КП Украины

[підпис]

М. КРИВОШЕЙН

Держархів Чернігівської області, ф. П-1669, оп.23, спр.15, арк.1-4. Оригінал. Машинопис.

№ 82

**Інформація завідувача відділу пропаганди та агітації Ніжинського райкому КПУ
М. Кривошейна секретарю Ніжинському райкому КПУ про хід виконання постанови бюро
Ніжинського райкому КПУ від 29 квітня 1974 року «Про роботу партійної організації колгоспу
ім. Щорса по науково-атеїстичному вихованню трудящих»**

[квітень 1974 р.]

На партийном собрании от 30 апреля 1974 года обсуждено постановление бюро райкома Компартии Украины «О работе партийной организации им. Щорса по научно-атеистическому воспитанию трудящихся» и разработаны мероприятия по его выполнению.

Выполняя указанное постановление бюро райкома Компартии Украины, партийная организация колхоза вместе с первичной организацией общества «Знание» стали больше уделять внимания пропаганде научно-атеистических знаний среди тружеников села. В 1974 году для трудящихся лекторами первичной организации общества «Знание» было прочитано 77 лекций, в том числе 12 лекций по научно-атеистической тематике.

Лекции были прочитаны на темы: «Религия и здоровье», «Коммунистическая и религиозная мораль об отношении к женщине», «Космос и религия», «Сектанство и гносеологические корни религии», «Христианство и его реакционная сущность» с которыми выступили лекторы т.т. Хвост А.Г., Шовкун Н.В., Крачковская В.Е., Герасименко М.А., Косуха Н.И.

Агитаторами проведено 34 беседы по антирелигиозной и естественнонаучной тематике.

Индивидуальную работу с верующими и теми, кто склонен к вступлению в секту, проводят агитаторы Папуша М.Г., Носенко И.И., Крачковская В.Е., Полинчик М.Т.

Проведено два тематических вечера: «Отношение КПСС к религии и церкви», «Подрыв социальных корней религии».

На заседании исполкома сельского Совета депутатов трудящихся был обсужден вопрос «О работе сельских клубов и библиотек по пропаганде научно-атеистических знаний среди тружеников села». Депутаты сельского Совета, члены комиссии по соблюдению законодательства о культах т.т. Косуха Е.Н., Товстый И.К., Дуброва И.П., Полинчик М.Т., проводят индивидуальные беседы с верующими и в целях контроля за деятельностью секты посетили по 2-3 раза молитвенный дом.

В библиотеках оборудованы атеистические уголки, подобрана и распространяется среди населения атеистическая литература. Клуб в селе Калиновка электрифицирован, приобретен не-

обходимый инвентарь.

В сельском Совете оборудована комната, где в торжественной обстановке были зарегистрированы все вступающие в брак и новорожденные дети.

В 1974 году в секту евангельских христиан-баптистов никто из жителей сел Великодорожского сельского Совета не вступил. Все трудоспособные члены секты выработали минимум выхододней. Дети дошкольного и школьного возраста на моления не ходят.

Однако в проведении работы по научно-атеистическому воспитанию трудящихся колхоза им. Щорса имеется ряд недостатков. Чтение лекций для жителей села Калиновка проводится не систематически, индивидуальная работа с верующими ведется случай от случая, до сих пор не решен вопрос о назначении заведующего клубом в селе Калиновка. Партийная организация на своих собраниях и заседаниях бюро не заслушивает отчеты лекторов и агитаторов коммунистов об их участии в атеистическом воспитании трудящихся.

В ходе проверки выполнения постановления бюро райкома Компартии Украины от 29 апреля 1974 года предложено первичной парторганизации, ее секретарю т. Чумаченко А.А. устранить имеющиеся недостатки.

Постановление бюро райкома Компартии Украины «О работе партийной организации колхоза им. Щорса по научно-атеистическому воспитанию трудящихся» находится под контролем отдела пропаганды и агитации, и принимаются меры по его выполнению.

Заведующий отделом пропаганды
и агитации райкома КП Украины

[підпис]

КРИВОШЕЙН

Держархів Чернігівської області, ф. П-1669, оп.23, спр.15, арк.7-8. Оригінал. Машинопис.

№ 83

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського секретарю Чернігівського обкому КПУ про діяльність релігійних громад в області

15 червня 1979 р.

В решениях Центрального Комитета нашей партии не однократно подчеркивалось, что воспитание Советских людей в духе коммунистической морали должно осуществляться в процессе непримиримой борьбы с пережитками прошлого в их сознании, с частнособственническими инстинктами, недобросовестным отношением к труду и общественной собственности, эгоизмом и пренебрежением общественным долгом, религиозными суевериями и националистическими взглядами, аполитичностью, бескультурьем и другими явлениями, доставшимися нам в наследство от буржуазного строя. Эти пережитки тормозят продвижение к коммунизму, висят тяжелым грузом на ногах строителей нового мира.

Преодоление пережитков прошлого не задача отдаленного будущего, это задача, которую надо решать сегодня всеми средствами, имеющимися в партийных, советских и общественных организациях.

Одним из наиболее живучих и цепких пережитков прошлого являются религиозные представления и предрассудки в сознании некоторой части трудящихся. В нашей стране подорваны

социальные корни религии. Грандиозные социалистические преобразования, осуществленные в СССР, гигантский рост нашей экономики, небывалый расцвет науки, техники, приобщение трудящихся масс к процессу создания нового общества подняли сознание нашего народа на небывалую высоту. Но у нас есть еще значительные слои населения, которые находятся в плену религиозных предрассудков под определенным воздействием церкви. Об этом свидетельствуют многие факты. И, прежде всего, все еще высокий уровень религиозной обрядности. За прошлый год, например, в области крещено 5953 детей, что составляет 31% к родившимся. Еще выше процент их в отдельных районах. Так, в Новгород-Северском, Сосницком – 57-58%, Талалаевском – 60%, Ичнянском – 63%.

За год в церквах области обвенчалось 175 пар новобрачных, из них в Чернигове – 43, Черниговском районе – 33, Менском – 28.

Продолжают расти денежные доходы церквей. Так, в 1978 году по области они составили 1160 тыс. рублей. Особенно возросли они в Бахмачском, Борзнянском, Козелецком, Н.Северском, Щорском районах, в городах Нежин и Чернигов.

В области не изжиты случаи нарушения законодательства о религиозных культах некоторыми старостами церквей и служителями. Они проявляются прежде всего в крещении детей в домах граждан, разъездах сектантских проповедников, проведении сборищ сектантов под видом свадеб, именин, самовольном ремонте молитвенных зданий и т.д. Такие факты имели место в Менском, Прилукском, Талалаевском, Черниговском районах.

Вследствие отсутствия воспитательной работы с такой категорией людей, как пенсионеры, из Бахмачского, Козелецкого, Куликовского, Щорского районов начали поступать заявления о возобновлении церковных служб в ряде населенных пунктов. Особенно много таких писем в различные инстанции идет из села Слободка Талалаевского района, причем письма эти, как правило, подписаны десятками людей. В значительной степени этот поток писем объясняется и тем, что в ряде сел стоят ничем не занятые бывшие культовые здания, снятые с регистрации. Это в Городище Менского района, Шатуре Нежинского, в Шилевичах и Андреевке Ичнянского, Смолянке Куликовского, Бубновшине Прилукского районах и др. До сего времени не решены вопросы упорядочения религиозной сети и вывод из подполья сектантских объединений. В области действует 19 обществ и групп не состоящих на регистрации в тоже время Репнинский и Козелецкий райисполкомы продолжают бесосновательно отказывать верующим сел Маньки и Жуковщина в их регистрации.

За последнее время церковь пытается всеми способами усилить свое влияние среди молодежи. Она ведет очень тонкую и хитрую работу по привлечению молодежи в храмы, вербует ее в духовные учебные заведения, старается омолаживать состав служителей культа. Ставка на молодежь – это главное направление в деятельности православной церкви и сектантства.

У нас же, даже в отдельных кругах партийного и советского актива до сих пор еще бытует мнение, что церковь по составу верующих является «стариковской» и молодежь в ней – явление крайне редкое. Именно на этом успокоительном положении свила себе гнездышко гнилая «теорийка», что церковь изживает сама собой; как только умрут старики и старухи, так она и прекратит свое существование.

Нет ничего вреднее и ошибочнее такой концепции автоматического отмирания церкви. Она демобилизует наши кадры в идейной борьбе с религией. Жизнь неумолимо повторяет свои кругообороты, старики действительно умирают, но на их смену формируются новые и церковь продолжает действовать.

Конечно, это верно, что подавляющим большинством верующих являются пожилые и пре-

старелые люди. Но церковь имеет свои позиции, и в некоторых случаях довольно крепкие, среди молодежи и людей среднего возраста. Недооценивать этого никак нельзя.

Уполномоченный Совета

[підпис]

И.Д. ПОЛОНСКИЙ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.38, арк.43-45. Оригінал. Машинопис.

№ 84

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського Чернігівському обкому КПУ про релігійну обрядовість у Бобровицькому районі

12 листопада 1979 р.

Религиозная обстановка

В Бобровицком районе состоит на регистрации 7 религиозных обществ Русской православной церкви в селах Кобыжча, Макаровка, Новый Быков, Новая Басань, Озеряны, Петровка, Рудьковка.

Кроме того, в районе действует одна незарегистрированная группа верующих пятидесятников в количестве 19 человек в селах Марковцы, Озеряны и Кобыжча. По своему составу верующие характеризуются так: мужчин—2, женщин—17, по возрасту: от 50 до 60 лет 5 чел., старше 60 лет — 14 чел. Два человека имеет неполное среднее образование, остальные — начальное и малограмотные. На моления собираются редко в отдельные большие религиозные праздники в доме гр-ки Голик Г.П. (с. Марковцы).

Православные религиозные общества обслуживают 4 священника: Веселый Г.В., 1928 г.р., образование — 3 курса техникума; Дудаш Г.М., 1957 г.р., образование среднее; Пилипенко Г.Р., 1918 г.р., образование — 7 классов; Литовченко Г.И., 1904 г.р., образование — 2 класса.

Состояние религиозной обрядности

Религиозная обрядность характеризуется следующим образом:

Годы	Крещения	Венчания	Погребения
1977	128 (19%)	-	196 (20%)
1978	256 (37%)	1 (0,1%)	181 (19%)

Как видно из приведенных данных, число крещений детей в 1978 году возросло вдвое по сравнению с 1977 годом. Больше всего крестят детей в церкви с. Макаровка — 86 чел. (из 256), с. Кобыжча — 66 чел., с. Рудьковка — 61. Одно венчание было совершено в церкви с. Макаровка (Бобровицкого городского Совета народных депутатов).

В 1978 году в церквях и молитвенных домах исповедовалось (говело) 2 506 верующих, в 1977 году этому обряду было подвержено 1 164 чел.

Доходы религиозных обществ.

Доходы религиозных обществ православной церкви в 1978 году по району составили 34,8 тыс. рублей, в том числе: от исполнения религиозных обрядов - 7,9 тыс. руб., добровольных пожертвований — 8,8 тыс. руб., от продажи предметов культа — 18,1 тыс. рублей (52%).

В 1977 году церковные доходы были 38,7 тыс. рублей.

Хотя в 1978 году и наметились тенденции к некоторому снижению доходов церквей, они все еще достаточно велики.

На патриотические цели в 1978 году религиозными обществами отчислено 9,2 тыс. руб., что составляет 26% от общего церковного дохода.

За деятельностью духовенства, религиозных объединений, а также верующих установлен контроль со стороны аппарата уполномоченного Совета, исполкомов районного и сельских Советов народных депутатов.

Случаев нарушения законодательства о религиозных культурах в 1978 и 1979 годах в районе не было.

Уполномоченный совета

И.Д. ПОЛОНСКИЙ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.38, арк.46-47. Копія. Машинопис.

№ 85

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського секретарю Чернігівського обкому КПУ В. Половцю про діяльність релігійних громад області у 1979 році

18 лютого 1980 р.

Религиозная обстановка

Религиозная обстановка в области характеризуется дальнейшим неуклонным ослаблением влияния религии, проявляющимся прежде всего в отходе многих людей от религии, снижением религиозной обрядности, уменьшении количества объединений, церквей и молитвенных домов.

В 1979 году в области учтено 178 религиозных объединений (в 1975 году их было 220). Из них, зарегистрированные: 116 православных обществ, одно – старообрядческое; 40 объединений ЕХБ, одно – адвентистов седьмого дня;

Незарегистрированные: 6 филиалов зарегистрированных обществ ехб, 2 группы этого культа, взятые на учет, 5 групп сторонников тн. «СЦ» ЕХБ, 5 групп ХЕВ, 1 группа ипх, одна группа иудеев.

Краткая характеристика религиозных объединений.

Русская православная церковь

В 1979 году в области состояло на регистрации 116 православных обществ, из которых действовало 104. В 7 объединениях церковные службы не проводились из-за отсутствия священников, в 2 – нет молитвенных помещений, в 3 – здания церквей аварийные.

В большинстве церквей богослужения совершаются только по воскресеньям и в дни больших религиозных праздников, в отдельных же два-три раза в год. Количество верующих, посещающих богослужения в сельских церквях, крайне незначительно. Нередко на службах присутствует всего лишь 10–15 чел. По своему составу верующие в основном преклонного возраста, женщины, с низким общеобразовательным уровнем. Не случайно церкви в селах Озеряны Бобровицкого, Верба Коропского, Полова и Радьковка Прилукского, Юрьевка Черниговского районов находятся в стадии затухания. Да этого не скрывают и сами церковники. Так, 24 мая 1979 года правящий архиерей назначил священником религиозного общества в с. Радьковка Прилукского района игумена Болюха. А 13 сентября последний направил архиерею телеграмму следующего содержания

«Ваше преосвященство, моя служба в Радьковке окончена, прошу покорнейше Вас больше не посылать, служить не с кем и некому. Игумен Алексей». Знакомя с упомянутой телеграммой уполномоченного Совета архиепископ Антоний признал, что такое же положение наблюдается во многих церквах и высказал свою озабоченность этим.

Безусловно, указанные выше факты говорят о кризисных явлениях, переживаемых РПЦ. О них свидетельствует и постоянная нехватка духовенства. Несмотря на направление учебным комитетом нескольких выпускников духовных учебных заведений в рукоположение Антонием 3–4 священников в год, его попытка пригласить отдельных священников из других епархий и из-за штата, дефицит духовенства увеличивается. И чтобы как-то хотя бы продлить процесс затухания целого ряда приходов архиепископ Антоний прибегает к частому перемещению служителей (особенно молодых), что нередко вызывает недовольство со стороны последних и даже жалобы.

Старообрядческая церковь

В области действует одно зарегистрированное старообрядческое общество белокрыницкого согласия. По составу оно малочисленно, молодежь и дети церковь не посещают. Доходы церкви за год составили 3 031 рубль. Крещено в церкви 15 детей из 70 родившихся в пос. Добрянка, причем 11 крещено из других областей. В 1979 году совершено 10 очных и 21 заочных отпеваний, 56 исповедования. Влияние церкви на население крайне незначительно. Изучение деятельности религиозного общества показывает, что старообрядческая церковь утратила свои позиции, находится в стадии отмирания.

Иудеи

В г. Чернигов взята на учет одна действующая группа иудеев, которая насчитывает 21 чел. Молитвенные собрания проходят в частном домовладении и только в дни больших религиозных праздников. Учитывая, что верующие иудеи люди глубоко преклонного возраста (70 лет и больше), группа находится в стадии распада.

Евангельские христиане-баптисты

Всего в области учтено 53 объединения ЕХБ, объединяющих около 1 800 чел. верующих. Из них: зарегистрированных в органах власти 40 объединений (1510 чел.); филиалов зарегистрированных общин ЕХБ – 6 (140 чел.); взятых на учет, как признающих законодательство, 2 группы (38 чел.), ведется работа по регистрации в 1980 г. филиалов общин ЕХБ в сс. Вертиевка Нежинского и Жуковщина Козелецкого районов. Имеется также 5 групп сторонников т.н. «совета церковей ЕХБ» (раскольники).

Зарегистрированные объединения ехб действуют в основном в рамках закона. Однако, Черниговское общество (бывшие раскольники) продолжает поддерживать контакты с «советом церковей ЕХБ», отдельные ее члены ставят свои подписи под письмами явно клеветнического характера, обращаются в директивные органы с осуждением советского законодательства о культах, допускают другие нарушения.

Христиане евангельской веры

Верующих пятидесятников в области учтено 5 объединений, в которых насчитывается до 100 человек. Самое крупное из них в с. Козиловка Корюковского района – 44 чел., остальные малочисленны, особой активности не проявляют. Молитвенные собрания пытаются проводить нелегально.

Адвентисты седьмого дня

В г. Нежин действует зарегистрированное объединение асд (21 ч.) жителей Нежина и Нежинского района. Состоит оно в основном из лиц женского пола, пенсионеров и инвалидов. Объединение действует в рамках Закона. Влияния на окружающих не оказывает, новыми членами не

пополняется, наоборот, ежегодно уменьшается.

Истинно-православные христиане (ИПХ)

В с. Боршна Прилукского района имеется группа ИПХ в количестве 15 человек, возглавляемая Котеленец И.И. Большинство верующих преклонного возраста, связаны между собой родственными отношениями. Влияния на население не оказывает, на протяжении многих лет не пополняется, ежегодно уменьшается за счет естественной убыли. В результате усиления контроля со стороны органов власти молитвенных собраний не проводит. В отчетном году Котеленцем принята лишь одна попытка провести нелегально сборище единомыслителей, однако была пресечена.

Имеются семьи ИПХ в селах Козелецкого района. Однако они организации не имеют, на совместные молитвы не собираются, религиозные потребности удовлетворяют в своих собственных домах.

2. Кадры служителей культа и церковный актив

В 1979 году в Черниговской епархии состояло 75 православных священников, 35 из них обслуживали по 2 прихода. По социодемографическим данным они характеризуются следующим образом:

а) по возрасту: до 40 лет – 15 (20%), от 41 до 60 лет – 29 (39%), старше 60 лет – 31 (41%);

б) по образованию светскому: с высшим – нет, средним – 21 (28%), неполным средним – 27 (36%), начальным – 27 (36%); богословскому: с высшим – 4 (3%), средним – 16 (21%), начальным – 6 (8%), не имеющих образования – 49 (66%).

В истекшем году архиепископом Антонием рукоположены в священники 4 человека: (Ду-даш, Казак, Ивченко, Патокин).

В православных церквях зарегистрированы также 2 диакона и 19 псаломщиков. Диаконы старше 60-летнего возраста, духовного образования не имеют. Среди псаломщиков в возрасте свыше 60 лет 13 чел., 45-60 лет – 4 чел., до 45 лет – 2. По образованию: со средним – 2 чел., неполным средним – 6 чел., начальным – 11 чел.

В религиозных обществах рпц насчитывается около 2 200 человек церковного актива, в т.ч. 673 чел. членов исполнительных органов и ревизионных комиссий. Из них 367 женщин и 306 мужчин. По соположению рабочих – 14, колхозников – 63, пенсионеров – 596. По возрасту: до 40 лет – 2, 41-60 лет – 127, старше 60 лет – 544 чел. По образованию: со средним и н/средним – 56 чел., с начальным и малограмотных – 617 чел. В числе церковного актива находится также 1 527 чел. членов «двадцаток». Из них мужчин – 358, женщин – 1 169. По возрасту: до 40 лет – 15, 41– 60 лет – 57, старше 60 лет – 1 455 чел. По образованию: со средним и н/средним – 93 чел., с начальным и малограмотных – 1 434 чел.

Старообрядческая церковь

Старообрядческая церковь в пос. Добрянка Репкинского района обслуживается 92-летним священником Каменщиковым Г.Е. с общим начальным образованием, духовного не имеет. В обществе имеется 14 чел. учредителей общества, все они старше 60 лет, женщины, с начальным образованием.

Евангельские христиане-баптисты

В объединениях ехб зарегистрировано 42 служителя культа, из них пресвитеров – 36, диаконов – 6. В общинах ЕХБ с. Смычин Городнянского района и с. Подлесковое Козелецкого района служителей нет, имеются т.н. руководящие.

В общинах ЕХБ г. Чернигова и с. Хотеевка Семеновского района, зарегистрированных автономно, служители культа имеются, но на регистрации в уполномоченного Совета не состоят. С ними на этот счет ведется воспитательная работа.

Зарегистрированные служители культа ехб по возрасту характеризуются: от 41 до 60 лет – 19 чел, старше 60 лет – 23 чел. Все эти лица, кроме ст. пресвитера ехб по области, с начальным образованием, духовного не имеют. Пресвитеры, диаконы ехб в основном лояльно относятся к мероприятиям местных органов власти, законодательство о культах не нарушают.

Однако, ст. пресвитер Списовский и отдельные пресвитеры общин из числа его ярых приверженцев (Мицук с. Костобоброво, Тененика г. Носовка, Цевка г. Прилуки) в последнее время, особенно со времени избрания ст. пресвитером ехб по Украине Духонченко, всячески пытаются выйти из-под контроля, игнорировать и осуждать Законодательство о культах, не представлять в органы власти отчетных данных, предусмотренных законодательством и т.д.

3. Формы и методы политико-воспитательной работы с духовенством

Аппаратом уполномоченного Совета в течение года проведена значительная политико-воспитательная работа со служителями культов и церковным активом. Основными формами ее продолжает оставаться индивидуальные и групповые беседы, которые проводятся как в аппарате уполномоченного Совета, так и непосредственно в церквах (молитвенных домах) при посещении религиозных обществ.

Проводимая работа с духовенством и церковным активом предусматривает прежде всего повышение у них чувства гражданственности, советского патриотизма, уважительного отношения к советским законам.

При встречах с духовенством, членами исполорганов, учредителями религиозных объединений им разъяснялись вопросы внешней и внутренней политики советского государства, на конкретных примерах раскрывались достижения нашей страны в экономике, культуре, науке и технике. Постоянно разъяснялись Конституция СССР, законодательство о религиозных культах, другие документы.

Духовенству неоднократно давались рекомендации по усилению патриотических мотивов в проповедях и беседах, их активизации в борьбе за мир. Эта работа дает положительные результаты. В отчетном году возросли денежные отчисления религиозных объединений на патриотические цели и составили 18% от общего дохода, 70 священнослужителей РПЦ добровольно внесли в фонд мира свои месячные за работы, общая сумма которых составила 8 300 рублей.

В политико-воспитательной работе с духовенством и церковным активом принимали участие также ответственные работники Советов народных депутатов, комиссии содействия контролю, члены общества «Знание» и другие.

4. Проповедническая деятельность духовенства

Тематика православных проповедей в целом не выходит за пределы общепринятых религиозных канонов. Подавляющее большинство их посвящено различным религиозным праздникам и святым, поздравлений с новым 1980 годом, встречаются отдельные нравственно-назидательные проповеди.

Проповеди служителей религиозных культов, их содержание и направленность изучаются аппаратом уполномоченного Совета, а также учеными, преподавателями школ и техникумов, наиболее подготовленными членами комиссий содействия контролю. Основной формой их изучения является прослушивание, иногда ознакомление с имеющимися у проповедников текстами, анализ проповедей.

5. Состояние религиозной обрядности

За последние пять лет религиозная обрядность в области значительно снизилась, о чем свидетельствуют статистические данные по православной церкви (по другим концессиям они незначительны).

Годы	Крещения в % к родившимся	Венчания	Очные отпевания
1975	33,4%	1,09%	18%
1979	30,9%	0,9%	14%

Тем не менее уровень обрядности все еще высокий. В области крещено детей 5 923 (440 из других областей), повенчано 150 пар, похоронено с духовенством – 2 875 человек. В 1975 году соответственно 6 463, 177, 3 285.

В зависимости от ряда причин (недостаточный уровень воспитательной работы, контроля за деятельностью церковников и т.д.) количество религиозных обрядов в различных районах далеко не одинаково. Так, если в Бахмачском районе, при наличии 9 православных церквей, крещение детей составляет 18%, то в соседних Ичнянском и Борзнянском районах при меньшем количестве церквей они достигли соответственно 43 и 53%. Венчаний к количеству браков в Менском районе было 3,9%, в соседнем Куликовском 0,3% и т.д. Ежегодно много еще похорон с услугами духовенства совершается в г.г. Прилуки, Нежин, Репкинском и Куликовском районах.

Изучение состава лиц, венчавшихся или крестивших своих детей, беседы с ними показывают, что в абсолютном большинстве своем они неверующие, но в силу недостаточного общеобразовательного и политического уровня, не смогли противостоять настояниям престарелых родителей и родственников, многолетним традициям и обычаям.

В значительной мере «устойчивость» религиозных обрядов объясняется также своим несовершенством, слабым пока, особенно в отдельных селах, внедрением новых советских обрядов.

Религиозная обрядность верующих других религий крайне незначительна. В отчетном году зарегистрировано 49 крещений в секте ехб и 15 – в старообрядческой церкви.

б. Пути и средства религиозного влияния на население (молодежи и детей)

Подавляющее большинство верующих в православных религиозных объединениях и старообрядческой церкви составляют люди преклонного возраста, преимущественно женщины-пенсионеры, с низким общеобразовательным уровнем. Многие из них живут отдельно от детей, заняты в основном только домашним хозяйством. Преклонный возраст, ухудшение состояния здоровья, чувство одиночества нередко вынуждает этих людей искать утешение в религии, в молитвах, в вере в загробную жизнь. Одной из главных причин приобщения этой категории граждан к религии есть слабая постановка атеистической пропаганды, неудовлетворительная работа культурно-просветительных учреждений, а порой равнодушное отношение к этим людям, неумение вести индивидуальную работу с ними, дойти до каждого человека, незнание их настроений, нужд, забот и потребностей.

Дети и молодежь церкви и молитвенные дома не посещают даже в дни больших религиозных праздников. Есть отдельные случаи посещения молодежью церкви из-за любопытства.

В религиозных объединениях сектантов, особенно в городских общинах ехб, молодежь присутствует регулярно. Она принимает участие в богослужениях, в хорах. Не единичны случаи, когда на молитвенные собрания ЕХБ верующие приводят своих детей, которых они с раннего детства воспитывают в религиозном духе.

Следует отметить, что в последние годы педагогические коллективы школ, комиссии содействия контроля за соблюдением законодательства о культурах, комиссии по делам несовершеннолетних при исполкомах районных и городских Советов народных депутатов провели определенную работу, направленную на отрыв детей верующих сектантов от религии.

Взяты на учет все семьи сектантов, где есть дети дошкольного и школьного возраста. В

школах, во внешкольных детских учреждениях, по месту жительства ведется работа по привлечению детей к участию в различных кружках, культурно-массовых мероприятиях, приобщению к общественной работе и к общественно полезному труду.

С целью изучения религиозности населения в ряде сельских районов области были проведены социологические исследования, в которых принимали участие работники партийных и советских органов, лекторы областной и первичных организаций общества «Знание», преподаватели высших учебных заведений, учителя, специалисты сельского хозяйства, работники культпросветучреждений и др.

Как показало исследование, в ходе которого было опрошено около 6,0 тыс. человек, назвали себя верующими 30,7%, не верующими – 45,6%, 23,7% опрошенных ответили, что они над этим вопросом не задумывались. Как свидетельствуют данные опроса, среди верующих 81% женщин 19% мужчин, 48,4% верующих старше 60 лет, 24,6% – от 51 до 60 лет, 21,3% – от 31 до 50 лет, 5,3% – до 30 лет. Среди верующих 9,2% служащих, 78,3% колхозников, 12,5% рабочих. 68% верующих составляют пенсионеры.

Значительное количество верующих – это лица с низшим общеобразовательным уровнем.

Причины верований различны. Но главным фактором воспроизводства и поддержания религиозности является воздействие семьи. 76,6% опрошенных указали, что они стали верующими под влиянием родителей.

Результаты социологического исследования говорят о том, что еще значительное количество людей в сельской местности остается религиозным. Кроме того, есть категории граждан, отошедших от религии, но еще не примкнувших к сознательному атеизму.

7. Денежные доходы

Денежные доходы зарегистрированных в области религиозных объединений в 1979 году составили 1 245,3 тыс. рублей в том числе:

- по православной церкви – 1 212 тыс.руб.;
- старообрядческой церкви – 3,0 тыс.руб.;
- общине асд – 0,1 тыс. руб.;

Общий церковный доход за 1979 год в сравнении с предыдущим годом возрос на 58,3 тыс. рублей, в основном за счет православной церкви.

Поступления денежных средств религиозных объединений рпц за последние 5 лет по основным статьям характеризуются такими данными:

Годы	Церковный доход в тыс. руб.	В том числе		
		От исполнения обрядов	Добровольные пожертвования	От продажи свечей и др. предметов культа.
1975	1 057,0	230,8	180,0	646,2
1979	1 212,3	281,0	172,4	758,9

Церковные доходы против 1978 года выросли в Бобровицком районе на 6,6 тыс. руб., Козелецком – на 2,6 тыс. руб., г. Чернигов на 31 тыс. руб., г. Прилуки – на 6 тыс. руб. В то же время они уменьшились в Бахмачском районе – на 6,7 тыс. руб., Талалаевском – на 6,0 тыс. руб. Черниговском – на 4,0 тыс. руб., Менском на 4,9 тыс. руб. и др.

В результате улучшения политико-воспитательной работы с духовенством и церковным

активом всех религий возросли отчисления в патриотические цели. В фонд мира и на охрану памятников поступило 226,6 тыс. рублей, в 1978 году их было 207,3 тыс. рублей.

8. Состояние контроля за соблюдением законодательства о культурах

В соответствии с Положением о Совете по делам религий при Совете Министров СССР и Инструкцией по применению законодательства о религиозных культурах исполкомы местных Советов народных депутатов и аппарат уполномоченного Совета по делам религий принимали меры к усилению контроля за строгим соблюдением религиозными объединениями и духовенством законодательства о религиозных культурах.

Значительное внимание в отчетном году уделялось контролю за выполнением указаний директивных органов, решений и рекомендаций Советов по делам религий при СМ СССР и УССР.

Согласно плану работы непосредственно на местах изучалась организация контроля за соблюдением законодательства о культурах в Борзнянском, Козелецком, Талалаевском, Ичнянском, Менском, Семеновском, Репкинском, Прилукском, Щорском и других районах.

Нами анализировалась деятельность исполкомов местных Советов, комиссий содействия и других органов по организации контроля за соблюдением законодательства о религиозных культурах, изучалась работа по рассмотрению жалоб, писем и заявлений, а также личного приема граждан по вопросам религий. О результатах проверок составлялись справки, о них информировались секретари РК КП Украины, председатели исполкомов районных Советов народных депутатов.

Работники аппарата уполномоченного Совета оказывали практическую помощь на местах, читали лекции, проводили беседы, консультации, давали разъяснения по применению законодательства о культурах. Изучался также вопрос о соблюдении законодательства религиозными объединениями, их исполнительными органами и служителями культов. С этой категорией лиц проводились беседы о Конституции СССР в Конституции УССР, о расширении социалистической демократии, о советской избирательной системе, о внутренней и внешней политике КПСС и Советского государства, о борьбе за мир и разрядку международной напряженности, о повышении чувства гражданственности и советского патриотизма. Значительное внимание во время этих бесед уделялось разъяснению законов советского государства о религии и церкви.

В 1979 году систематически изучались вопросы о праздновании верующими и духовенством больших религиозных праздников в православных церквях и сектантских объединениях.

В работе по контролю за соблюдением законодательства о культурах и борьба с его нарушителями уполномоченный Совета поддерживает тесную связь с партийными, советскими и административными органами, систематически информирует их о религиозной обстановке в области, о случаях нарушения законодательства церковниками, новых тенденциях и явлениях, происходящих в религии.

При исполкомах районных и городских Советов работают комиссии содействия контролю за соблюдением законодательства о культурах. Неплохо организовали работу комиссии содействия в Нежинском, Прилукском, Корюковском, Черниговском райисполкомах.

В 1979 году в области имели место несколько случаев нарушения законодательства о культурах служителями культов и верующими. Наиболее характерными из них являются совершение религиозных обрядов служителями культа, выведенными за штат, крещение детей вне молитвенного дома, организация сборищ незарегистрированными объединениями, представление помещений для их проведения и др.

Составленные материалы о нарушении законодательства были переданы на рассмотрение административных комиссий райгорисполкомов. Нарушители подвергались штрафу в размера 50 рублей каждый, отдельные предупреждены.

В прошлом году было выявлено два случая нарушения законодательства о культах местными органами власти и должностными лицами. Так, длительное время местные органы власти отказывали в прописке гр. Мозолю И.Д., назначенному в религиозное общество с. Осьмаки Менского района. После вмешательства уполномоченного Совета вопрос о прописке был решен положительно.

В апреле прошлого года 4 верующих зарегистрированной общины ЕХБ с. Днепровское Черниговского района были оштрафованы председателем местного колхоза за то, что не вышли на работу в день религиозного праздника – «Благовещения». По письму уполномоченного Совета прокурор района отменил это решение как не законное.

В целях усиления атеистической пропаганды, усиления контроля за соблюдением законодательства о религиозных культах и для координации этой работы в области создан и работает координационный Совет, в состав которого входят работники партийных, советских, комсомольских органов, преподаватели высших учебных заведений, юристы, уполномоченный совета по делам религий и др. Такие же советы созданы в городах и районах, где активно действуют религиозные объединения.

9. Работа по рассмотрению писем, жалоб и заявлений

В 1979 году в аппарат уполномоченного Совета поступило 37 заявлений, писем и жалоб по вопросам религий, из них:

– о регистрации религиозных общин и групп – 7 (от верующих ЕХБ Пугач Д.С. из пгт Талалаевка и Ценцеры А.Н. из Сумской области);

– о возобновлении церковных служб в аварийных зданиях – 13 заявлений (гр. Белоус И.С. из с. Слободка Талалаевского района, Лукьяница Х.И., Вольховская Н.Т. из с. Бахмач Бахмачского района);

– о возвращении верующим бывших культовых помещений – 2 (гр. Кривенко У.Ф. из с. Кучиновка Щорского района, Кулик У.И. из с. Шатура Нежинского района);

– о строительстве подсобного помещения (сарая) для хранения церковного хозинвентаря и топлива – 2 (гр. Романенко Л.Т. из с. Жуковка Куликовского района, Товста Д.Е. из с. Петрушин Черниговского района);

– о внутрицерковных конфликтах, фактах злоупотребления в финансово-хозяйственной деятельности – 2 (с. Носовка Щорского района, с. Чемер Козелецкого района);

– о фактах вмешательства служителей культа в финансовую деятельность религиозных обществ – 1 (архиепископ Антоний);

– по другим вопросам – (об отказе от участия в выборах, дачи сведений о себе при переписи населения – верующими пятидесятниками из с. Козилровка Корюковского района, Жигайло П.П. из с. Орловка Новгород-Северского района, о беспорядке в ряде церквей, недостойном поведении священников, об отказе в прописке псаломщику Мозолю И.Д.). Среди этой категории заявлений было 3 заявления от верующих раскольников г. Чернигов, требующих отмены законодательства о религиозных культах.

Работу с письмами, заявлениями и жалобами верующих граждан аппарат уполномоченного Совета и местные органы власти проводят в строгом соответствии с постановлением ЦК КПСС от 28 апреля 1976 года «О дальнейшем совершенствовании работы с письмами трудящихся в свете решений XXV съезда КПСС».

Все письма и заявления верующих граждан рассматриваются лично уполномоченным Советом, отдельные – заместителем председателя облисполкома т. Прониковой В.Д. По заявлениям, со стороны ответственных работников областных организаций, горрайисполкомов, аппарата упол-

номоченного принимаются меры к максимальному удовлетворению просьб верующих.

Уполномоченный Совета

И.Д. ПОЛОНСКИЙ¹

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.38, арк.86-98. Копія. Машинопис.

1. Копія направлена заступнику голови облвиконкому В. Проніковій.

№ 86

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського голові Ради у справах релігій при РМ УРСР про святкування віруючими і духовенством різдвяних свят

23 січня 1981 р.

Аппаратом уполномоченного Совета по делам религий при Совете Министров УССР по Черниговской области, исполкомами ряда местных Советов народных депутатов, комиссиями содействиями исполкомам по контролю за соблюдением законодательства о культах изучалась организация и проведение верующими и духовенством праздников «Рождество» и «Крещение» в области 1981 году. Каких-либо особенностей или отличий от проведения этих праздников в прошлые годы не было.

По сообщениям рай(гор)исполкомов и результате личных посещений и наблюдений, количество верующих и граждан, посетивших богослужения, в некоторых церквах было несколько выше, чем в прошлом году.

Так, Трехсвятительскую церковь в г. Прилуки в дни праздников посетили в этом году 850 человек, а в 1980 году – 630 чел. Несколько увеличился и церковный доход: с 1779 руб. до 1985 руб. в 1981 году, в том числе добровольные пожертвования составили соответственно 258 и 293 рубля.

Васильевскую церковь г. Нежин в 1981 году посетили 2 050 чел. Это больше чем в 1980 году (1680 чел.), но меньше чем в 1979 году (2 400 чел.) и в 1978 году (около 3 000 чел.). Доход церкви составил 11 539 руб., что на 39 рублей меньше, чем в прошлом году.

В Воскресенской церкви г. Чернигов в дни рождественских праздников было около 3 000 тыс. человек, в дни крещенских – 4 000 тыс. человек несколько больше, чем в прошлом году. В основном это были люди пожилого возраста, преимущественно женщины. Значительную часть верующих составили жители близлежащих сел. Их привлек здесь более высокий уровень богослужения, торжественность, красочное оформление храма, наличие церковного хора, возможность увидеть и услышать высших духовных лиц.

Доходы церкви в дни празднования «Рождества» составили 3 100 рублей, в том числе добровольных пожертвований – 500 руб., «Крещения» – соответственно 3 700 и 520 рублей.

Церковь в селе Горск Щорского района в дни праздников посетили 460 чел., в 1980 году – 140 чел. Доходы религиозного объединения в этом году составили 198 руб., в прошлом – 110 руб., в том числе добровольные пожертвования соответственно 80 и 39 рублей.

В некоторых церквах посещений было несколько меньше, чем в прошлые годы. Так, в селе Киреевка Сосницкого района в церкви побывало в этом году 180 чел., а в 1980 году – 220. Доходы в этом году составили 102 руб., в прошлом – 119 руб. добровольные пожертвования соответствен-

но 38 и 61 рублей.

Во всех восьми церквах Куликовского района на рождественские и крещенские праздники побывало 1 700 чел. Денежные доходы составили 1 200 руб., в том числе добровольные пожертвования – 104 рубля. Все эти показатели ниже уровня прошлого года.

В ряде церквей многие граждане во время богослужения в молитвенные помещения не заходили, а ожидали освящения воды на территории церкви.

Богослужения в старообрядческой церкви пос. Добрянка Репкинского района не проводились в связи с отсутствием священника, умершего в августе 1980 года.

Праздники «Рождества» в «Крещение» – отмечали так же сектантские религиозные объединения. 7 января на утреннем молитвенном собрании общины ЕХБ в г. Чернигов по ул. Октябрьской 43 присутствовало около 90 чел., в том числе 12 чел. молодежи, 4 детей дошкольного и младшего школьного возраста.

На вечернем молитвенном собрании этой общины по случаю празднования «Крещения» присутствовало около 60 чел., в том числе 12 чел. молодежи и 5 детей дошкольного и младшего школьного возраста.

В день празднования «Рождества» утреннее собрание в Черниговском объединении ЕХБ, зарегистрированном автономно, не проводилось. На вечернем собрании присутствовало около 30 чел., в том числе 3 чел. молодежи и один ребенок дошкольного возраста.

В этот же день на молитвенных собраниях в Нежинской общине ЕХБ присутствовало 20 чел.

В русских православных церквах присутствия молодежи и детей не наблюдалось.

Нарушений законодательства о религиозных культурах в дни празднования верующими и духовенством «Рождества» и «Крещения» не установлено.

Уполномоченный совета

[підпис]

И.Д. ПОЛОНСКИЙ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.57, арк.43-45. Оригінал. Машинопис.

№ 87

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського заступнику голови Чернігівського облвиконкому В. Проніковій про контроль за дотриманням законодавства про культури у Менському районі

30 січня 1981 р.

В Менском районе из 17 снятых с регистрации и закрытых культовых зданий 12 освоено и 4 снесено. Одно, в поселке Домница, на территории военного госпиталя – аварийное. Планируется его снос в 1981 году. В селе Максаки культовое сооружение ранее использовалось под клуб, сейчас оно является складом тары потребительского общества. В селе Куковичи здание было не типовое (молитвенный дом), снесено, как аварийное, в 60-х годах. Согласно разъяснению Совета для сноса нетиповых аварийных молитвенных домов специального разрешения Совета по делам религий не требуется. В селе Городище церковное помещение длительное время использовалось под краеведческий музей. Ввиду ветхого состояния здания имущество музея из него вывезено. В настоящее время в нем находится колхозная кладовая.

В селе Дягова молитвенное сооружение используется под кладовую материалов и обору-

дования колхоза.

В селе Борковка бывшее культовое здание правлением колхоза «Родина» оборудуется под историко-краеведческий музей.

Все упомянутые здания требуют ремонта. Исполком районного Совета народных депутатов обязал правления колхозов изыскать необходимые средства на эти цели. Вопрос освоения зданий рассматривается на заседании районной комиссии содействия контролю 29.10. и 26.12.1980 года. Жалоб и заявлений верующих из упомянутых сел о возвращении им бывших культовых зданий не поступало.

В районе действует 8 православных обществ и 2 евангельских христиан-баптистов. Учтена также группа незарегистрированных баптистов, сторонников т.н. «СЦ» ехб в количестве 13 человек в с. Лениновка, а также отдельные верующие в других населенных пунктах. В числе верующих ехб в с. Лениновка 7 человек старше 60 лет, в т.ч. и руководитель Маховик (1908 г.р.). Молитвенные собрания в группе в течение последних лет не проводились. Попытки собраться на моления были пресечены, руководитель и хозяин дома предупреждены об ответственности за нарушения законодательства. К административной ответственности не привлекались ввиду их преклонного возраста. Деятельность их находится под контролем сельского Совета.

В результате недостаточного контроля за соблюдением законодательства о религиозных культурах со стороны секретаря райисполкома, как отвечающего за этот участок работы, в районе имели место ряд нарушений со стороны религиозных обществ. Так, не всегда в церквях актируется тарелочный сбор, слабо работают ревизионные комиссии религиозных обществ, имели место случаи крещения детей без обоюдного согласия родителей, без разрешения органов власти проводятся ремонтные работы культовых сооружений. Правда, указанные в справке покраска забора и пристройка навеса для топлива нарушением не являются. Действительно, в г. Мена религиозное общество приобрело 7 тыс. кирпича с целью обложить молитвенное помещение, имело на это разрешение райисполкома. Однако, в дальнейшем выяснилось, что это здание нигде на балансе не состоит, является выморочным. В свое время какая-то верующая гражданка добровольно передала свой дом верующим, сама умерла. В этой связи ремонт был запрещен. Органы власти изучают вопрос взятия здания на баланс коммунального хозяйства.

Выявлен факт присвоения священником Менской церкви денег, поступающих на совершение молитвы – нарушение законодательства. Нами священник приглашался на беседу. Он предупрежден, что при допущении хотя бы одного подобного случая он будет снят с регистрации.

На совещании в райисполкоме обо всех имеющихся недостатках предупреждены и старосты религиозных обществ. В селах района за неимением специально оборудованных похоронных автобусов, покойников везут на открытых грузовых машинах или несут на руках, в сопровождении родных и близких. Иногда последние несут кресты, хоругви и т.д. Это не является нарушением законодательства, хотя вами рекомендуется этого не делать.

В районе создана комиссия содействия контролю при райисполкоме и группы в селах, где имеются религиозные объединения. Для районной комиссии, как и для всех других районных комиссий, нами в 1973 году была отработана вся документация – типовые договора, бланки описей культового имущества, учетные карточки на религиозные общества, анкеты служителей культа – которая затем была направлена на места. Когда в декабре 1979 года нами проводилась проверка Менского района, вся она была предъявлена бывшим секретарем райисполкома т. Ермоленко. Затем, по его словам, как и многие другие документы – протоколы, планы, была сдана в архив. Нами вновь отработывается вся эта документация, она будет вручена вновь избранному секретарю РИК.

В период проверки нами также были установлены целый ряд, подобных, изложенных в справке, недостатков. О них было указано тов. Ермоленко. Ему была оказана практическая помощь. Совместно было проведено совещание председателей групп содействия контролю, где предельно, на фактических примерах показано, как что делать. Об этом проинформирован был (устно и письменно) председатель райисполкома тов. Виктор К.И. и бывшая секретарь райкома партии тов. Маховик П.Ф.

На наличии указанных недостатков сказались несомненно длительная болезнь т. Ермоленко, частая сменяемость председателей сельских Советов (за последние годы сменились председатели в Мене, Даниловке, Синявке, Киселевке), и, конечно, недостаточный контроль и помощь со стороны уполномоченного Совета.

Вследствие изложенного выше в Менском районе в определенной мере на протяжении многих лет наблюдается высокая религиозная обрядность. Так, в 1980 году по крещениям детей она составляет – 26,6% (против 24% в 1979 году), венчаниям – 3,6% (17 пар), в 1979 году было соответственно – 3,9% и 20 пар, очным и заочным отпеваниям 61%.

Учитывая все это, считал бы необходимым заслушать на одном из заседаний областной комиссии по советским традициям, праздникам и обрядам – председателя Менской районной комиссии – о состоянии дел в районе по внедрению новой обрядности, с приглашением секретаря райисполкома.

Уполномоченный Совета

И.Д. ПОЛОНСКИЙ

Держархів Чернігівської області ф. Р-5166, оп.3, спр.57, арк.62–65. Копія. Машинопис.

№ 88

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського голові Чернігівського облвиконкому про контроль за дотриманням законодавства про культу в Чернігівській області у 1980 році

4 березня 1981 р.

Усиление атеистического воспитания, контроля за соблюдением законодательства о культурах вызвали дальнейшее ослабление религии, падение ее влияния на население. За 1980 год сеть религиозных объединений в области сократилась на 5 единиц, снизилась религиозная обрядность, уменьшилось количество служителей культов.

И все же, несмотря на эти существенные изменения, на территории области продолжает действовать еще значительное количество религиозных объединений различного толка и направления, которые оказывают свое воздействие на отдельные слои населения. Об этом свидетельствуют данные о религиозной обрядности. Так, в области в истекшем году совершено 5694 крещения, 29,6% к числу родившихся детей. Еще выше этот обряд в Щорском 63%, Сосницком 54%, Прилуцком и Ичнянском районах 40%. Много молодежи венчается. В Менском районе было 17 пар, Репкинском – 10, Черниговском и Козелецком – по 8, в городе Чернигове – 36.

Совершается значительное количество похорон с услугами духовенства. В городе Прилуки их было 38%, в Козелецком районе – 31%, Репкинском – 30%, Куликовском – 25% и т.д.

В прошлом году несколько увеличились и денежные доходы многих религиозных обществ.

Особенно возросли они в Бахмачском, Менском, Талалаевском, Щорском районах. Отчисления же церквей на патриотические цели (фонд мира, фонд охраны памятников) в ряде районов продолжают оставаться незначительными и составляют по области 19% от доходов, а в Нежинском, Щорском и Ичнянском по 9% в Бахмачском и Менском – по 8% в Коропском – 7% и в городе Прилуки всего лишь 6%. Приведенные данные говорят об отсутствии должной воспитательной работы со стороны должностных лиц со старостами и церковным активом.

В области не изжиты еще случаи нарушений законодательства о культах некоторыми служителями культов, членами исполорганов и отдельными верующими. Всего за год было привлечено к административной ответственности 33 человека. Наиболее характерными нарушениями являются: организация незаконных сборищ сектантов, не состоящих на регистрации, и предоставление квартир для их проведения. Имели место также совершение обрядов в домах верующих (крещение, отпевание), ремонт культовых зданий и переизбрание исполнительных органов религиозных обществ без разрешений горрайисполкомов, несоблюдение обоюдного согласия родителей при крещении детей, нарушение финансовой деятельности, выразившиеся в хранении денег религиозных обществ на руках старост, а не в отделениях Госбанка, всевозможных незаконных выплатах денежных средств и т.д.

В ряде районов, в частности в Козелецком, Менском, Нежинском и др. неудовлетворительно используются в народном хозяйстве бывшие культовые здания, снятые с регистрации. Они нередко длительное время не ремонтируются, ветшают, приходят в аварийное состояние, что порождает жалобы и нареkanie, оскорбление чувств верующих.

Отдельные исполкомы местных Советов народных депутатов (их комиссии содействия) самоустранились от контроля за деятельностью религиозных объединений, не изучают происходящих в них процессов и явлений, не анализируют проповедническую деятельность служителей культов, недостаточно знают состав исполорганов и ревкомиссий, в среду которых пытаются внедриться жулики и проходимцы, религиозные фанатики, а иногда и тунеядцы.

До сего времени в области имеются религиозные объединения, не состоящие на регистрации, однако местные органы власти, отделы внутренних дел в Щорском, Корюковском, Менском и Городнянском районах должных мер по пресечению попыток незаконных сборищ сектантов практически не принимают.

Информируя об изложенном, прошу потребовать от горрайисполкомов:

Усилить контроль за соблюдением и правильным применением законодательства о религиозных культах. Решительно пресекать попытки незаконных сборищ раскольников ехб и пятидесятников, не состоящих на регистрации в органах власти. Всякое незаконное сборище активировать, руководителей и владельцев домов, где собираются сектанты, привлекать к административной ответственности.

Улучшить информацию соответствующих органов по этим вопросам.

Коренным образом перестроить работу комиссий и групп содействия контролю в свете наших рекомендаций. Сделать ее конкретной и целеустремленной.

Повысить уровень воспитательной работы среди верующих, уделив основное внимание индивидуальной работе.

Уполномоченный Совета

И.Д. ПОЛОНСКИЙ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.57, арк.70-72. Копія. Машинопис.

№ 89

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського завідуючому відділу Ради у справах релігій при РМ СРСР Є. Тарасову про діяльність громад християн євангельської віри

24 березня 1981 р.

В дополнение к годовому информационному отчету за 1980 год сообщая, что в Черниговской области имеется одно зарегистрированное в союзе со ВСЕХБ общество христиан евангельской веры в городе Корюковка.

За последние пять лет объединения хев автономно не регистрировались.

Уклоняется от регистрации одно объединение ХЕВ в селе Козиловка Корюковского района; Вышедших из ВСЕХБ объединений хев в области нет;

Подано пятидесятниками заявлений на эмиграцию до 1980 года – 10, после – не поступало.

Уполномоченный Совета

[підпис]

И.Д. ПОЛОНСКИЙ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.57, арк.73. Оригінал. Машинопис.

№ 90

Доповідна записка заступника уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області З. Вінюкова про нараду духовенства громад Російської православної церкви Чернігівської області

[березень-травень 1981 р.]¹

16 марта 1981 года по инициативе уполномоченного Совета по делам религий при Совете Министров УССР по Черниговской области состоялось собрание духовенства области, на котором присутствовало 70 чел.

Для участников собрания была прочитана лекция о международном положении, с которой выступил лектор областной организации общества «Знание» т. Андрюшенко Н.С. Уполномоченный Совета по делам религий т. Полонский И.Д. посвятил свое выступление законодательству о религиозных культурах и контролю за его соблюдением. Он привел ряд примеров характерных нарушений законодательства о культурах, указал на необходимость усиления пропаганды мира, советского патриотизма, гражданственности в проповеднической деятельности и просил обратить внимание на деятельность незарегистрированных религиозных объединений – пятидесятников и сторонников т.н. «Совета церквей» ехб.

Ответственный секретарь областной комиссии советского Фонда Мира т. Терещенко И.А. – после короткого выступления вручил архиепископу Черниговскому и Нежинскому Антонию благодарственную грамоту Республиканского Комитета защиты мира за патриотическую деятельность в защиту мира.

С ответным словом выступил архиепископ Антоний. Выразив благодарность за высокую награду, он обратился к духовенству с призывом «быть патриотами своей Родины, хранить свободу под мирным небом и принимать активное участие в укреплении мира и безопасности».

На собрании выступили также священники Демиденко В.П., Покинборода А.Г., Фесик И.Л., Шмелев А.А., Лисица П.П., Домянов В.В., которые единодушно одобряли внутреннюю и внешнюю политику Советского государства, обещали усилить пропаганду борьбы за мир, чувства патриотизма и гражданственности в своей проповеднической деятельности и личным участием укреплять дело мира путем отчислений средств в Фонд Мира.

Зам[еститель] Уполномоченного Совета

[підпис]

З.Н. ВИНЮКОВ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, стр.57, арк.86-87. Оригінал. Машинопис.

1. Датовано сусідніми документами.

№ 91

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського голові Ради у справах релігій при РМ СРСР В. Курєдову про святкування віруючими Великодніх свят

29 квітня 1981 р.

26 апреля 1981 года и в ночь накануне аппаратом уполномоченного Совета, членами комиссий содействия контролю, другими должностными лицами местных органов власти в городах и районах области изучалась организация и проведение верующими и духовенством религиозного праздника «Пасха»

Путем наблюдения и контроля установлено, что, как и в прошлые годы, предпасхальные и пасхальные дни повсеместно сопровождались значительно большим, чем в обычные и воскресные дни, притоком молящихся.

В этом году, в сравнении с 1980 годом, в церквах и молитвенных домах наблюдалось незначительное увеличение как посещаемости верующих, так и церковных доходов, о чем свидетельствуют нижеследующие данные:

	Кол-во верующих		Церковные доходы	
	1981 г.	1980 г.	1981 г.	1980 г.
г. Чернигов Воскресенская церковь	2 200	2 000	4 000	3 647
г. Нежин Васильевская церковь	2 000	1 900	1 250	1 180
г. Прилуки Трехсвятительская церковь	1 200	950	1 600	1 510
г. Остер	1 100	1 000	1 060	980
г. Мена	900	800	550	500
пгт Короп	130	150	85	90
пгт Куликовка	1 600	1 500	1 680	1 600
с. Количевка	250	350	200	200
с. Носовка	1 200	1 100	1 380	1 300
10 церквей Черниговского района	2 500	2 035	2 100	1 975

Всего по области на «Пасху» церкви и молитвенные дома посетило около 33 тысяч верующих православной церкви, большинство из них преклонного возраста, как правило, женщины-пенсионеры (примерно 95%). Молодежи в церкви присутствовало до 100 человек, детей не было. В предпасхальную ночь, особенно в городах Чернигов, Нежине Прилуки и других, возле церквей собирается еще значительная часть верующей молодежи (парней и девушек), наблюдающих за совершением крестного хода.

В проповедях, молитвах и выступлениях служителей культов, проповедников, как в РПЦ, так и сектантов высказываний антисоветского характера не было.

Пасхальные праздники отмечались так же и верующими иудеями г. Чернигова. 18 апреля, накануне «Пасхи», в молитвенном доме присутствовало 11 человек, 19 апреля – 17. Все они мужчины, глубоко преклонного возраста. Молодежи и детей на молениях не было. В других населенных пунктах области верующие этого культа организованных богослужений не проводили. Старообрядческую церковь пос. Добрянка Репнинского района посетило до 50 человек верующих, однако богослужения в ней на пасхальные праздники не проводились из-за отсутствия священника.

Сборищ пятидесятников, сторонников т.н. «совета церквей» ехб не установлено.

Аппаратом уполномоченного Совета, местными органами власти в период, предшествовавший пасхальным праздникам, были осуществлены целый ряд предупредительно-профилактических мероприятий, в результате чего не было допущено нарушений законодательства о религиозных культурах со стороны церковников а также случаев администрирования со стороны должностных лиц местных органов власти.

Уполномоченный Совета

[підпис]

И.Д. ПОЛОНСКИЙ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, стр.57, арк.46-48. Оригінал. Машинопис.

№ 92

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського про діяльність релігійних громад в Коропському районі

28 травня 1981 р.

По состоянию на 1 января 1981 года в Коропском районе состоят на регистрации 6 религиозных обществ русской православной церкви (гор. Короп, села Атюша, Верба, Вишеньки, Нехаевка, Рыботин) и 3 религиозных общества евангельских христиан-баптистов (с. Вишеньки – 20 чел., Вольное – 29 чел., Радичев – 50 чел.).

Религиозная обрядность и церковные доходы характеризуются следующими данными:

Годы	Крещения		Венчания		Отпевания (очные)		Доходы тыс. руб.
	Кол-во	%	Кол-во	%	Кол-во	%	
1976	184	42	-	-	97	13	43,0
1977	110	24	-	-	134	18	39,9
1978	149	28	-	-	136	18	36,9
1979	131	27	1	0,2	119	15	38,9
1980	83	18,6	2	0,5	129	16,2	38,1

Обрядность и доходы в разрезе населенных пунктов за 1980 год:

Населенные пункты	Крещения			Венчания		Отпевания (очные)		Доходы тыс.руб.
	Родилось	Крестилось	%	Кол-во	%	Кол-во	%	
пгт Короп	80	26	33	1	0,3	47	16	9,3
с. Атюша	30	16	53	-	-	25	15,7	8,8
с. Верба	24	7	29	-	-	7	9	6,7
с. Вишеньки	9	3	33	1	0,2	3	5	5,5
с. Нехаевка	32	21	65	-	-	32	16	4,5
с. Рыботин	30	8	20	-	-	15	10	3,3

Как показывает анализ, в последние годы в Коропском районе наметилась тенденция к снижению религиозной обрядности. Этому содействовала целеустремленная работа партийных советских органов по улучшению атеистической пропаганды среди населения, усиление контроля за деятельностью религиозных объединений и церковников, последовательной работы по внедрению новой советской обрядности в районе.

Уполномоченный Совета

[підпис]

И.Д. ПОЛОНСКИЙ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.57, арк.89-90. Оригінал. Машинопис.

№ 93

Доповідна записка аступника уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області З. Вінюкова про стан контролю за виконанням законодавства про релігійні культу в Чернігівському районі

[не раніше 30 травня 1981 р.]

В соответствии с планом работы уполномоченного Совета по делам религий заместитель уполномоченного Винюков З.Н. и инспектор Кулешов С.С. в период с 25 по 30 мая 1981 года проверили выполнение законодательства о религиозных культурах религиозными объединениями, должностными лицами местных органов власти, осуществление контроля комиссиями содействия исполкомам, а также порядок использования бывших культовых помещений.

В этот период проверены исполкомы Ивановского, Краснянского, Киселевского, Петрушинского, Роищенского, Должикского, Мохнатинского, Новобелоуского сельских, Седневского поселкового, Черниговского районного Советов народных депутатов, а также 10 религиозных обществ русской православной церкви и 2 общества евангельских христиан-баптистов.

В исполкоме районного Совета народных депутатов комиссию содействия по контролю за соблюдением законодательства о культурах возглавляет секретарь райисполкома тов. Михайловская Н.Т., которая в достаточной мере знает религиозную обстановку в районе и правильно направляет деятельность комиссии содействия. Планом работы комиссии на 1981 год определены основные вопросы по осуществлению контроля за деятельностью религиозных обществ, предусмотренные законодательством о культурах. В этом году комиссия содействия провела 3 заседания с

оформлением протоколов. На сентябрь сего года запланировано обсуждение на исполкоме райсовета состояние контроля за выполнением законодательства о культах в районе. Однако со стороны районной комиссии и групп содействия исполкомам сельских Советов еще недостаточно изучается проповедническая деятельность духовенства. Этот вопрос не предусматривается и в планах работы. Райисполком до сего времени не заключил договоров на передачу и использование культовых зданий и имущества религиозным объединениям.

Члены районной комиссии содействия о проделанной работе по проверке выполнения законодательства религиозными объединениями никаких письменных справок не составляют. Бывая на местах, они не вскрывают недостатки в работе групп содействия исполкомам сельских Советов и не принимают мер к устранению нарушений законодательства о культах со стороны религиозных объединений и духовенства.

Руководители исполкомов сельских Советов религиозную обстановку на своей территории знают достаточно полно, осуществляют контроль за соблюдением законодательства религиозными объединениями, служителями культов, за прохождением больших религиозных праздников и другой деятельности религиозных обществ.

Неплохо работают группы содействия исполкомам Седневского поселкового, Новобелоусского, Должикского сельских Советов. Они уделяют постоянное внимание работе по контролю за соблюдением законодательства о религиозных культах, систематически изучают религиозную обстановку на территории Советов. Комиссии работают в соответствии с планами работы, регулярно проводят свои заседания, ведут протоколы заседаний и учет работы.

Вместе с тем, в работе сельских Советов, их групп содействия контролю имеются отдельные недостатки.

В Краснянском сельском Совете (религиозное общество в с. Скоренец) не было решения исполкома о создании группы содействия, в плане работы в основном предусмотрены мероприятия атеистического характера. Контроль за деятельностью религиозного общества отсутствует.

В церкви с. Брусилов (Кисельовский сельский Совет) все вопросы церковной деятельности решает староста Процко А.Б. С его стороны допускаются нарушения принципа обоюдного согласия родителей при крещении детей. Родители в церкви зачастую отсутствуют. Подписей в журнале учета нет. Строительство металлического забора вокруг церкви производится без заключения договора.

Во всех религиозных обществах русской православной церкви внутренние ревизионные комиссии нерегулярно проверяют финансово-хозяйственную деятельность обществ и наличие культового имущества, актов о проверке не составляется.

В церкви с. Количевка (Ивановский сельский Совет) крещение детей производится в стожке, здесь же нарушается принцип обоюдного согласия родителей при крещении детей, родители в журнале учета не расписываются.

В отдельных объединениях отсутствуют печати и не открыты счета в госбанках. В результате этого денежные средства религиозных обществ хранятся на сберегательных книжках старост церквей (с.с. Брусилов, Количевка, Скоренец, Юрьевка).

Со стороны райисполкома и некоторых сельских Советов недостаточно уделяется внимание использованию бывших недействующих культовых помещений. Из числа снятых с регистрации не используются и разрушаются церковные здания в селах Топчиевка и Лукашовка. Более того, на зданиях церквей в селах Кувечичи, Топчиевка до сего времени не сняты кресты. Таким образом, требования Совета Министров Украинской ССР по вопросу использования бывших культовых зданий не выполняются.

В ходе работы проведены беседы с руководителями и отдельными верующими зарегистрированных общин с.с. Роише и Днепровское. Обе общины малочисленны, состоят в основном из верующих пожилого возраста, в течение 3-5 последних лет новыми членами не пополняются, водных крещений не проводят. Нарушений законодательства о культурах не допускают.

В проверке принимала участие секретарь райисполкома тов. Михайловская Н.Т. На местах давались рекомендации и разъяснения основных положений законодательства о религиозных культурах, составления планов работы комиссий и групп контроля и порядка осуществления контроля за деятельностью религиозных обществ, духовенства.

О результатах проверки состояния контроля за выполнением законодательства в районе проинформирована секретарь районного комитета Компартии Украины тов. Литвин Т.М.

Заместитель уполномоченного Совета	[підпис]	З.Н. ВИНЮКОВ
Инспектор	[підпис]	С.С. КУЛЁШОВ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.57, арк.93-96. Оригінал. Машинопис.

№ 94

Информация секретаря Коропьского райкома ЛКСМУ Н. Милюкова Чернігівському обкому ЛКСМУ про участь молоді у релігійних громадах

[липень 1981 р.]

Всего действующих церквей	6
Всего сектантских объединений	3
В них молодежи	—
Всего окрещено в церкви	45
В т. ч. членами ВЛКСМ	8
Всего венчаний в церкви	—
В т. ч. членов ВЛКСМ	—
Рассмотрено персональных дел за осуществление религиозных обрядов	6
В т. ч. исключено из членов ВЛКСМ	—
Всего учащих из семей сектантов	—
В т. ч. пионерского возраста	—
Из них пионеров	—
Принято в пионеры	—
В т. ч. комсомольского возраста	—
Из них членов ВЛКСМ	—
Принято в члены ВЛКСМ	—
Привлечено к общественной работе	—

Секретарь райкома ЛКСМ Украины	[підпис]	Н. МИЛЮКОВ
--------------------------------	----------	------------

Держархів Чернігівської області, ф. П-767, оп.15, спр.26, арк.1. Оригінал. Машинопис.

№ 95

Інформація секретаря Корюківського райкому ЛКСМУ В. Лося Чернігівському обкому ЛКСМУ про факти прояву релігійності серед молоді у першому півріччі 1981 року

19 липня 1981 р.

1. Церквей православних, всего	2
2. Действующих сект (ЕХБ), всего	3
3. Венчаний, всего	нет
4. Зарегистрировано обрядов крещения, всего	25
в том числе	
– среди молодежи до 28 лет	11
из них	
– из других районов области	2
– из других областей и республик	–
5. Принято участие молодежи в возрасте до 28 лет в обрядах крещения, всего	40
в том числе из других районов области и других республик и областей	4
6. Процент крещения детей, родившихся на территории района за первое полугодие 1981 года, всего	7,8
– среди молодежи до 28 лет	2,8

Секретарь Корюковского РК ЛКСМ Украины [підпис]

В. ЛОСЬ

Держархів Чернігівської області, ф. П– 767, оп.15, спр.26, арк.2. Оригінал. Машинопис.

№ 96

Інформація секретаря Щорського райкому ЛКСМУ Н. Єзловецької Чернігівському обкому ЛКСМУ про атеїстичну роботу серед молоді у першому півріччі 1981 року

9 вересня 1981 р.

Районным комитетом комсомола совместно с другими организациями проводится определенная работа по атеистическому воспитанию комсомольцев и молодежи. Организован научно-методический Совет по атеистическому воспитанию, университет научного атеизма, регулярно в молодежных аудиториях читаются лекции по антирелигиозной тематике. Ведется работа по созданию информационного клуба «Воинствующий атеист».

Однако в районе совершаются религиозные обряды. Венчаний по району не зарегистрировано. Из 235 родившихся детей окрещено 118, что составляет 50,2%.

С помощью райисполкома, Совета народных депутатов установлены списки комсо-

мольцев и молодежи, участвовавших в обряде крещения.

Наибольшее количество комсомольцев, принявших участие в религиозных обрядах крещения, в первичных комсомольских организациях РИВСа, филиале КПО им. Артема, р/с «Сельхозтехника», колхозов им. Карла Маркса, «Украина», им. Шевченко, откормсовхоза, райбыткомбината и других.

На заседаниях комитетов комсомола, комсомольских собраниях рассмотрено 19 персональных дел, объявлено строгий выговор 8 человекам, выговор – 11 человекам.

Обсуждение персональных дел комсомольцев, участвовавших в обрядах крещения, проходит и в настоящее время.

Секретарь Щорского райкома
ЛКСМ Украины

[підпис]

Н. ЕЗЛОВЕЦКАЯ

Держархів Чернігівської області, ф. П– 767, оп. 15, спр. 26, арк. 3–4. Оригінал. Машинопис.

№ 97

Информация секретаря Ніжинського міськкому ЛКСМУ А. Уривалкіна Чернігівському обкому ЛКСМУ про атеїстичну роботу в першому півріччі 1982 року

[вересень 1982 р.]

Выполняя решения XXVI съезда КПСС¹, XIX съезда ВЛКСМ², комсомольские организации города уделяют определенное внимание атеистическому воспитанию юношей и девушек.

При Нежинском Доме культуры создан передвижной клуб «Атеист», председатель клуба Грабовецкий А.И. Посещая предприятия города, клуб пропагандирует атеистические знания, используя такие формы работы, как: лекции, кинофильмы, музыку. В работе клуба принимают участие преподаватели НГПИ, техникума механизации сельского хозяйства, студенты пединститута.

Секретари комсомольских организаций, члены лекторских групп комитетов комсомола, ГК ЛКСМ Украины, выступают с лекциями на атеистическую тематику перед молодежью на предприятиях и в общежитиях города («Социалистический образ жизни и религия», «Развитие массового атеизма в социалистическом обществе», «История возникновения обряда крещения»).

В целях изучения специфики религиозного влияния на молодежь в городе, весной совместно с городским комитетом партии проводилось анкетирование учащихся, [вузов], школ.

В НГПИ имени Н.В. Горького создан и работает атеистический клуб «Истина», задачей которого является помощь школам в атеистической пропаганде.

С декабря 1981 года при Нежинском ГК ЛКСМУ действует комиссия по атеистическому воспитанию, задачей которой является работа с верующей молодежью на предприятиях и школах города. С начала работы комиссии на базе клуба «Истина» проведено 5 тематических вечеров: «Атеизм как фактор социального прогресса», «Является ли образ жизни верующего частью советского образа жизни», «О социальном вреде суеверий» и т.п.

Члены комиссии или как мы их называем «Комсомольские патрули» посещают Русскую православную церковь и секту ЕХБ. Дежурство «КП» осуществляется комсомольцами с заводов

«Нежинсельмаш», «Прогресс»; механического, треста «Нежинпромжилстрой», техникума механизации сельского хозяйства, культпросветучилища.

Дежурства дают возможность узнать религиозную обстановку в городе и конкретно на каждом предприятии, узнать молодежь, посещающую РПЦ и работать с ней по месту работы.

Работа с молодежью, крестившей своих детей, показала, что чаще всего старшие члены семьи верующие или по традиции, соблюдающие религиозную обрядность, требуют от своих детей совершения крещения ребенка, участие в религиозных традициях и т.д. Статистика посещающих РПЦ показывает, что наиболее часто посещают церковь среди молодежи молодые девушки и женщины.

Комсомольцы, участвующие в религиозных обрядах, разбираются на комсомольских собраниях, беспартийная молодежь – в трудовых коллективах.

Но вместе с этим в работе ГК ЛКСМ Украины по атеистическому воспитанию имеется еще ряд существенных недостатков. Если венчавшихся в РПЦ в этом году нет, то количество молодежи, участвующей в религиозных обрядах, не уменьшается.

Не заявил о себе еще в полный голос «Клуб молодой семьи».

Недостаточна эффективность читаемых лекций по атеизму. Не в каждой школе созданы кружки «Юного атеиста».

Далеко не все участники «КП» имеют достаточный опыт, знания, чтобы вести работу с верующими.

Комитеты комсомола на предприятиях еще мало внимания уделяют вопросам повышения наступательности, конкретности научно-атеистической пропаганды.

Секретарь ГК ЛКСМ Украины

[підпис]

А. УРЫВАЛКИН

Держархів Чернігівської області, ф. П-767, оп.16, спр.38, арк.7-8. Оригінал. Машинопис.

1. XXVI з'їзд КПРС відбувся у Москві 23 лютого – 3 березня 1981 р. На з'їзді було присутньо 4 994 делегати. Одним із головних підсумків з'їзду стало прийняття програми «Основные направления экономического и социального развития СССР на 1981–1985 гг. и на период до 1990».

2. XIX з'їзд ВЛКСМ відбувся 18 – 21 травня 1982 р. На з'їзді проголошувалося, що першочерговим завданням комсомолу є виховання у молоді «комуністичного ставлення до праці», «мобілізація юнаків і дівчат на активну участь в інтенсифікації суспільного виробництва», прискорення темпів науково-технічного прогресу, поліпшення якості роботи, посилення режиму економії, реалізації Продовольчої програми, розвиток провідних галузей народного господарства.

№ 98

Інформація секретаря Варвинського райкому ЛКСМУ І. Бєлогунова Чернігівському обкому ЛКСМУ про атеїстичне виховання молоді

[вересень 1982 р.]

Варвинський райком комсомола проводить определенную работу по атеистическому воспитанию комсомольцев и молодежи района. Вопросы атеистического воспитания рассматривались на заседаниях бюро, комитетов комсомола, комсомольских собраниях.

В настоящее время широкое распространение получают новые обряды и праздники (вручение паспортов, регистрация брака и новорожденных, проводы в Советскую Армию, праздники первого снопа и праздники Урожая).

За последние годы значительно снизился процент крещения детей.

Большую работу по атеистическому воспитанию проводят члены внештатной лекторской группы при райкоме комсомола и культармейцы района.

Секретарь Варвинского РК ЛКСМ
Украины

[підпис]

И. БЕЛОГУРОВ

Держархів Чернігівської області, ф. П-767, оп.16, спр.38, арк.9. Оригінал. Машинопис.

№ 99

Информация секретаря Городнянского райкома ЛКСМУ Т. Маклюка Черниговскому обкому ЛКСМУ про діяльність релігійних громад серед молоді

[вересень 1982 р.]

По состоянию на 20 сентября 1982 года в районе действуют 3 русских православных церкви в селах: Автуничи, Тупичев, Хоробичи. Служба правится по воскресеньям в каждой церкви два раза в месяц.

Посещение верующих служб в церквях в среднем в день службы 12–30 человек, возраст верующих в основном 70 лет и старше. Молодежь и дети служб русской православной церкви не посещают.

В прошлом году в районе окрещено 238 детей, или 24,6% от всех родившихся, что на 21% больше против 1980 года. За I-е полугодие 1982 года из 321 новорожденного в районе окрещено 122, что составляет 38% от всех родившихся (списки прилагаются).

Увеличились денежные доходы церкви. В 1981 году они составили 17,3 тысячи рублей. За I-е полугодие 1982 года отчислено епархиальному управлению и религиозным центрам 2 498 рублей, в то время как в фонд мира всего лишь 1 580 рублей.

[Неизжиты] случаи венчания. За I-е полугодие 1982 года в Хриповской церкви проведено 2 венчания. (Списки венчавшихся прилагаются). Обе пары проживают за пределами района. Комсомольские организации по месту работы венчавшихся направлены письма. (Копия письма прилагается). О принятых мерах сообщения в адрес райкома комсомола не поступили.

В районе имеются зарегистрированные секты ЕХБ в селах: Куσει, Черещкое, и группа ЕХБ в городе Городня. Кроме этого в селе Черещкое имеется секта раскольников, под руководством Жука Якова Дмитриевича, 1923 года рождения, работает в Городнянском лесхоззаге (Моложавское лесничество), с 1977 года получил повышение по работе (из рабочего назначен техником по ремонту бензопил).

Количественный состав зарегистрированных сект ЕХБ на протяжении лет не увеличивается, крещение не проводится, составляет: с. Черещкое – 15 человек, имеется зарегистрированный молитвенный дом, пресвитера нет; с. Куσει – 23 человека, имеется зарегистрированный молитвенный дом, исполнительный орган и пресвитер.

Черещкое (не зарегистрированная секта) так называемая раскольников, систематически нару-

шает законодательство о культах. В незарегистрированном доме собираются на благослужение. С Жуком Я.Д., руководителем секты раскольников, проводится определенная работа о незаконных действиях секты. Неоднократно он подвергался штрафам административной комиссии. Однако не смотря на принимаемые к нему меры со стороны органов власти он по прежнему проводит незаконные моления.

Ежеквартально отчеты церковных общин анализируются комиссией, осуществляется контроль по соблюдению советского законодательства о культах.

Руководствуясь решением XXVI съезда партии, постановлением ЦК КПСС: «О дальнейшем улучшении идеологической, политико-воспитательной работы», выполняя мероприятия ЦК ВЛКСМУ по усилению атеистического воспитания молодежи, райком ЛКСМ Украины проводит определенную работу по атеистическому воспитанию молодежи, формирования у нее научно-материалистического мировоззрения.

Улучшилась лекционная пропаганда на атеистическую тематику. К пропаганде научно-атеистических знаний привлекаются молодые учителя, врачи, работники культпросветучреждений. В 1981–1982 учебном году одиннадцать школ комсомольской политучебы изучали курс «Основы научного атеизма». Школы создавались у населенных пунктах с неблагоприятной религиозной обстановкой.

В комсомольских организациях колхоза им. Фрунзе, «Коммунист», райбольницы, ГСШ № 1 и некоторых других работа по атеистическому воспитанию молодежи ведется совместно с профсоюзными организациями, организациями общества «знания» целенаправленно на основу перспективных планов.

В районе работает комиссия по внедрению в быт новых гражданских обрядов и проведение праздников.

Случаи нарушения членами ВЛКСМ требований устава ВЛКСМ в отношении к религии и церкви обсуждаются на комсомольских собраниях. Все комсомольцы, совершившие религиозный обряд крещения в I-ом полугодии 1982 года обсуждены на комсомольских собраниях. Список членов ВЛКСМ совершивших религиозный обряд крещения – прилагается. От общего числа крестивших членов ВЛКСМ 25%, из них 10% проживает за пределами Городнянского района.

Секретарь Городнянского райкома
ЛКСМ Украины

[підпис]

Т. МАКЛЮК

Держархів Чернігівської області, ф. П-767, оп.16, спр.38, арк.10-12. Оригінал. Машинопис.

№ 100

Інформація уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського про релігійні громади у Корюківському районі

[грудень 1982 р.]

На территории Корюковского района находится 2 действующие православные церкви в с. Александровка и с. Туровка, в г. Корюковка и с. Козиловка действуют религиозные секты

(ЕХБ), одна из них незарегистрированная.

Священник Александровской церкви Кушнерчук Стефан Стефанович 1955 года рождения, проживает в селе Александровка, священник Туровской православной церкви Исаков Михаил Григорьевич 1932 года рождения.

Ежеквартально старосты церквей представляют районной комиссии содействия графики служения в церкви. Графики служений не всегда выполняются.

Нарушения законодательства о религиозных культурах со стороны священников не соблюдаются.

Зарегистрированной сектой (ЕХБ) в с. Козиловка руководит Марченко Василий Максимович, 1905 года рождения, инвалид Великой Отечественной войны. Новыми членами секта не пополняется.

Незарегистрированной сектой (ЕХБ) в с. Козиловка руководит Лантух Михаил Романович, 1929 года рождения. Притока новых членов в секте нет. В 1982 году за нарушение законодательства о религиозных культурах (незаконные сборища) Лантух М.Р. и член секты Рубец Ф.Л. привлекались к административной ответственности (штраф по 50 рублей). Нелегально члены этой секты собираются на моления по воскресеньям. Последнее время чаще они стали собираться в с. Орловка Новгород-Северского района.

За 1982 год венчаний в церквях не было. Окрещено всего 87 детей, из них 12 из других районов и областей, из родившихся по району 505 детей, что составляет 10,9%. (В прошлом году было окрещено 86 детей, из них 16 из других районов и областей).

Доходы увеличились на 748 рублей по сравнению с прошлым годом. В фонд мира церкви отчислили 850 рублей, на охрану памятников 1 000 рублей, что больше соответственно на 250 руб. и 500 руб. против прошлого года.

Районная комиссия содействия, сельские комиссии проводят воспитательную работу со служителями культов, исполорганами, членами «двадцатки». За 1982 год с ними проведено 18 бесед.

Члены комиссий посещают собрания верующих и службу в церкви. Комиссии содействия сел Александровка и Буровка провели беседу с членами «двадцатки» по вопросу соблюдения законодательства о религиозных культурах.

На собраниях члены сект (ЕХБ) используют проповеди из «евангелии». За последнее время пополнения сект молодежью нет, за исключением членов семей верующих.

Православные церкви имеют счета в отделении Госбанка для хранения денег. Дважды в год работники финансовых органов проверяют финансовую деятельность религиозных объединений.

За недобросовестное отношение к использованию средств прихожан по согласованию с исполкомами сельских советов в Александровской и Туровской церквях в этом году переизбраны старосты.

Ежеквартально церкви отчитываются перед исполкомами о поступлении и расходовании денежных средств.

На заседании районной комиссии заслушиваются вопросы организации работы сельских комиссий содействия по соблюдению законодательства о религиозных культурах.

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.63, арк.45-47. Копія. Машинопис.

№ 101

Інформація секретаря райвиконкому Л.С. Антипової уповноваженому Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонському про діяльність релігійних громад Менського району

23 грудня 1982 р.

На території району діє 8 релігійних обществ російської православної церкви, 2 зареєстровані групи ЕХБ в г. Мена і с. Каменка. Крім того, незареєстрована група баптистів в с. Лениновка, одиночки в селах Блистова, Удовка, Мена (Коворотний).

По існуючим даним, ці релігійні общества реакційної діяльності не проводять.

В районі діють дві комісії і 8 груп содействия виконкомом по дотриманню законодавства о релігійних культурах.

В склад комісій і груп входять депутати районного, міського, поселкових і сільських рад, працівники органів народної освіти, культури, фінансових органів і активісти.

Всіма групами содействия керує районна комісія содействия.

Між членами комісії і груп розподілені обов'язки:

- вивчення проповідницької діяльності служителів культури;
- атеїстична робота з молоддю;
- атеїстична робота з дітьми;

– контроль за дотриманням законодавства о культурах по питанням примусових зборів, актированія тарелочних зборів, по виявленню фактів втручання духовенства в адміністративно-господарську діяльність релігійного общества;

– по забезпеченню збереженості предметів культури, особливо тих, що представляють історичну або культурну цінність.

Групи содействия виконкомом по дотриманню законодавства о культурах контролюють, щоб не було вимогательства со сторони старост і служителів культури, поборів, щоб не вводились в склад виконкомів релігійних об'єдинінь особи, раніше судимі за хищення, спекуляцію і др.

Вся ця робота проводиться з тією метою, щоб не було скарг віруючих о присвоєнні грошових засобів старостами, служителями культури.

А такі скарги були із с. Стольне і с. Киселевка. Ці сигнали громадян були перевірені на місцях, вони підтвердились.

Часті випадки, коли служителі культури самі себе компрометують п'янством (с. Киселевка), нецензурної бранню і кулачної дракою при дележі доходів. Таке поведіння служителів культури краще всяких бесід розоблачає лживість релігії і її служителів.

Виконком Киселевського сільради попередив служителя культури Патокина о тому, що якщо буде з'являтися в нетрезвому стані в громадських місцях, справа буде передано в товарищеский суд. Цей священник змінив місце служіння.

Робота груп содействия виконкомом місцевих рад координується районною комісією содействия, за кожним членом комісії закріплена група содействия для надання

практической помощи на местах в планировании работы, в подготовке вопросов на заседания группы.

На протяжении 1982 года поступило 1 заявление верующих о злоупотреблениях церковного старосты в с. Киселевка.

Это заявление было тщательно проверено районной комиссией содействия совместно с финотделом и группой народного контроля. Факты подтвердились.

Верующие на своем собрании переизбрали исполорган, а исполорган – старосту.

Комиссия содействия районному исполкому по соблюдению законодательства о религиозных культах действует в тесном контакте с исполкомами местных советов, с органами милиции (на местах – с уполномоченными участковыми милиции), с административной комиссией.

В поселке Макошино некий Хмелев с женой пытались создать секту баптистов, у них была изъята баптистская литература издания «Сторожевая башня».

Исполком поселкового совета, комиссия содействия совместно с органами госбезопасности провели определенную разъяснительную работу, предупредили Хмелева. Канал возобновления религии был вовремя перекрыт.

Особое внимание уделяется детям из семей верующих. Это семья Журавель из Лениновки и многодетная семья Шестак из Семеновки. С детьми проводится разъяснительная работа, они приобщаются к позаклассной работе, хорошо учатся.

В районе работают 2 комиссии и 8 групп содействия исполкомам советов по контролю за соблюдением законодательства о культах.

Проведено 2 семинара председателей и секретарей исполкомов местных советов, на которых рассматривался вопрос о религиозной обрядности, состоялся обмен опытом атеистической работы.

В средних школах работают химико-атеистические кружки, ведутся беседы на атеистическую тематику. С верующими и их детьми проводятся беседы. С детьми баптистов гр. Журавель В.Д. из с. Лениновка проводятся такие беседы систематически. Дети живут нормальной жизнью – ходят в кино, участвуют в общественной жизни.

Со служителями культа и старостами церковей районная комиссия по контролю за соблюдением законодательства о культах проводит разъяснительную работу и предупреждает о том, чтобы не приобщали молодежь и детей к церкви, чтобы больше средств вкладывали в фонд мира и на охрану памятников.

Проверки за финансовой деятельностью показывают, что имеют место нарушения финансовой деятельности со стороны исполнительных органов: тарелочный сбор не актируется, в религиозных объединениях нет счета в банке (кроме Мены), деньги хранятся в сберкассах на счетах церковных старост, что приводит к случаям злоупотребления.

За 1982 год в районе прочитано 228 лекций на атеистическую тематику, сделано 12 выездов клуба атеиста для организации вечеров на атеистическую тематику. С 1 января 1982 года работает районный кинолекторий на атеистическую тематику.

Секретарь райисполкома

[підпис]

Л.С. АНТИПОВА

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.63, арк.32-34. Оригінал. Машинопис.

№ 102

План заходів ідеологічного відділу Городянського райкому КПУ по виконанню постанови ЦК КПУ «Про заходи щодо посилення науково-атеїстичної і контрпропагандистської роботи в республіці у зв'язку з підготовкою релігійних організацій і закордонних буржуазно-націоналістичних і клерикальних центрів до церковного ювілею – 1 000-річчю введення християнства на Русі».

12 жовтня 1983 р.

1. С учетом особенностей религиозной обстановке в районе разработать мероприятия в связи с предстоящим 1 000-летием введения христианства на Руси. При этом проводить систематическое разъяснение среди различных категорий населения актуальных вопросов атеистического воспитания, история атеизма и религии, отношения Советского государства к церкви и верующим. Внести необходимые дополнения в планы редакций газеты «Сільські новини».

1983 – 1988 годы.

Отдел пропаганды и агитации, райком комсомола, районная организация общества «Знание», редакция газеты «Сільські новини».

2. Разработать тематику и организовать чтения лекций по проблемам, связанным с историей распространения христианства на Руси, критикой буржуазных, буржуазно-националистических и клерикальных её толкований. Регулярно проводить семинары с лекторами, специализирующимися по этой проблеме. Издать для них методические пособия и справочный материал.

1983 – 1988 годы

Организация общества «Знание».

3. Организовать тематические кинопоказы, постоянно действующие кинолектории по истории атеизма, культуры, религии и церкви.

1984 – 1988 годы

Отдел пропаганды и агитации, районная киносеть, районная организация общества «Знание».

4. Разработать и провести чтение цикла лекций «Атеизм и религия» в современной борьбе идей».

1984 – 1988 годы

Отдел пропаганды и агитации, районная киносеть, районная организация общества «Знание».

5. Ежегодно разрабатывать и проводить атеистический радиолекторий по местному радиовещанию.

1984 – 1988 годы

Отдел пропаганды и агитации, местное радиовещание.

6. Провести занятия районного постоянно действующего семинара по проблемам научно-атеистического воспитания и контрпропаганды для партийных, советских, идеологических работников:

«Организация атеистической, воспитательной работы среди населения в связи с церковным юбилеем 1 000-летием введения христианства на Руси: содержание, опыт, пробелы».

II полугодие 1984 года

«Организация, формы и методы атеистической контрпропаганды по разоблачению буржуаз-

но-националистических и клерикальных фальсификаций введения христианства на Руси»

II полугодие 1985 года

Отдел пропаганды и агитации, районная киносеть, районная организация общества «Знание».

7. Пополнить в историко-краеведческих музеях г. Городня, сел Сеньковка, Мошенка экспозиции по истории религии, церкви, атеизма. При проведении экскурсий, лекций акцентировать внимание на научных оценках введения христианства на Руси, реакционной роли религии в духовной жизни народа.

1983 – 1988 годы

Отдел пропаганды и агитации, отдел культуры.

8. Не допускать попыток церковников и сектантов использовать подготовку к 1 000-летию введения христианства на Руси с целью оживления экстремизма среди верующих, расширения миссионерской деятельности.

1983 – 1988 годы

Райисполком, районный отдел внутренних дел, прокуратура.

9. Активизировать работу выездного клуба «Атеист». С этой целью составить график выезда клуба с охватом всех сел района. Для чтения лекций по научно-атеистической и контрпропагандистской тематике приглашать лекторов из Республиканской и областной организации общества «Знание».

1983 – 1988 годы

Отдел пропаганды и агитации, районная организация общества «Знание».

10. Контролировать работу по усилению атеистического воспитания трудящихся.

Постоянно

Парторганизации колхозов «Коммунист», им. Фрунзе, «Украина», им. Мичурина, им. Коцюбинского, «Родина», совхоза «Городнянский», лесхоззага, правления районной организации общества «Знание».

Заведующий идеологическим отделом

[підпис]

А. ОСТРОНОС¹

Держархів Чернігівської області, ф. П-20, оп.45, спр.29, арк.65-67. Оригінал. Машинопис.

1. 25 листопада 1988 г. райком КПУ прозвітував про виконання плану заходів.

№ 103

Статистична анкета уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області І. Полонського про кількість релігійних громад у 1983 році

[січень 1984 р.]¹

Количество зарегистрированных религиозных объединений по конфессиям:

а) Русская православная церковь

– в городах и пос. городского типа	– 15
– в сельских населенных пунктах	– 96
б) Старообрядческая церковь	
– в поселке городского типа	– 1
в) Евангельские христиане-баптисты	
– в городах и пгт	– 12
– в сельских населенных пунктах	– 29
г) Адвентисты седьмого дня	
– в городах	– 1
д) Христиане веры евангельской (пятидесятники)	
– в городах	– 1
Количество незарегистрированных религиозных объединений по конфессиям	– нет.
Общее количество:	
– городов и поселков городского типа	– 46
– сельских советов	– 460

Суммарное число обрядов (крещений, венчаний, отпеваний), совершенных в религиозных объединениях, расположенных:

- в городах и пгт – 5 398, в том числе – заочных отпеваний;
- в сельских населенных пунктах – 6 269, в том числе – 2 184 заочных отпеваний.

Количество населенных пунктов, в которых нет зарегистрированных и незарегистрированных (фактически действующих) религиозных объединений:

- в городах и пгт – 31
- в сельских населенных пунктах – 1 442

Количество населенных пунктов, из которых поступают заявления об открытии храмов или регистрации религиозных объединений:

- в сельских населенных пунктах – 1

Количество религиозных объединений, зарегистрированных в 1983 году – нет.

Количество религиозных обществ, снятых с регистрации (учета) в 1983 году:

- в сельских населенных пунктах – 4
- в том числе: – ЕХБ – 2
- ХВЕ – 1
- РПЦ – 1

Число законно функционирующих служителей культа:

а) Русская православная церковь	
– в городах и пгт	– 24
– в сельских населенных пунктах	– 80
б) Старообрядческая церковь	
– в поселке городского типа	– 1
в) Евангельские христиане-баптисты	
– в городах и пгт	– 13
– в сельской местности	– 31
г) ХВЕ (пятидесятники)	
– в городах	– 1
д) Адвентисты седьмого дня	

– в городах

– 1

Число выявленных в 1983 году лиц, выполняющих обязанности служителей культа и религиозных объединений, но не зарегистрированных в установленном порядке (законном) – нет.

Количество служителей культа и проповедников, приезжавших в область в качестве туристов и гостей из-за рубежа – 1.

Раздел – II

Количество фактически действующих «святых мест» - нет.

Раздел – III

Количество архитектурных и исторических памятников среди действующих молитвенных храмов – 13.

Количество архитектурных и исторических памятников среди недействующих храмов – 4.

Количество неиспользуемых культовых зданий, снятых с регистрации с правом переоборудования – 1.

Количество храмов, подлежащих сносу – 1.

Раздел – IV

Количество краж церковного имущества, совершенных в 1983 году – нет.

Число лиц, привлеченных в 1983 году за совершение подобных краж – нет.

Число лиц, привлеченных к админответственности за нарушение законодательства о религиозных культах – 22, в том числе:

– русская православная церковь – 3

– ЕХБ – 11

в том числе сторонников СЦ – 10

– ХВЕ (пятидесятники) – 5

– адвентисты седьмого дня – 3

Наложено штрафов – 19

Поступило жалоб на неправильное привлечение к админответственности – 1.

В скольких случаях уполномоченный лично ставил вопрос перед местными органами власти о привлечении к админответственности лиц, виновных в нарушении законодательства о культах – 1.

Случаев отклонения представлений – не было.

Выведено в 1983 году из состава исполнительных органов РПЦ – 8 чел. (за нарушение законодательства о культах, плохую постановку учета и расходования церковных денежных средств и др.).

Инвентаризация культового имущества проводилась в 109 религиозных объединениях РПЦ.

Раздел – V

Количество комиссий и групп содействия – 161, в них 1 123 чел.

Профессиональный состав членов комиссий и групп содействия:

– советские работники (секретари горрайисполкомов, председатели и секретари исполкомов сельских и поселковых советов) – 183 чел.;

– работники народного образования – 175 чел.;

– финансовые работники – 172 чел.;

– работники админорганов – 150 чел.;

– работники культпросветучреждений – 189 чел.;

– другие (медработники, пенсионеры) – 254 чел.

Раздел – VI

Количество монастырей – нет.

Уполномоченный Совета

[підпис]

И.Д. ПОЛОНСКИЙ

Держархів Чернігівської області, ф. Р–5166, оп.3, спр.71, арк.95–99. Оригінал. Машинопис.

№ 104

Доповідна записка старшого інспектора Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області П. Панченка про роботу апарату уповноваженого та комісії районних і міських виконкомів по контролю за фінансово-господарською діяльністю релігійних громад області

6 червня 1984 р.

С целью изучения вопроса побывал в Бахмачском, Куликовском в Черниговском районах, посетил 14 религиозных объединений.

В планах работы комиссий содействия при райисполкомах, исполкомах поселковых и сельских советов вопросы контроля за финансово-хозяйственной деятельностью находят постоянное отражение. Как правило, при распределении обязанностей между членами комиссий за эти вопросы отвечают компетентные работники райфинотделов.

В большинстве случаев к нарушителям финансовой дисциплины принимаются меры воздействия и наказания. Так, например, староста церкви в с. Пески Бахмачского района Роговой Н.Е. был освобожден за вмешательство в финансово-хозяйственную деятельность. Во время проверки, в настоящее время, нарушений со стороны вновь избранного старосты не обнаружено, улучшилось и качество ведения финансовой документации.

В этом же селе членами комиссии содействия были вскрыты случаи крещения детей на дому священником Вовк П.С., а в Фастовицкой общине этого же района аналогичные противозаконные действия совершал священник Георице В.И. Оба эти священники-нарушители решением, принятым на заседании админкомиссии, были оштрафованы по 50 рублей каждый. Необходимо отметить, что работа местных органов власти, комиссий содействия по контролю за финансово-хозяйственной деятельностью религиозных объединений в Бахмачском районе находится на более высоком уровне, чем в двух других из проверяемых районов.

Однако и здесь обнаружены недостатки, характерные и для других районов.

Прежде всего, это сохранность денежных средств, которые остаются в религиозных объединениях после проведения всех приходно-расходных операций. В большинстве из проверенных религиозных объединений церковные деньги хранятся на дому у кассира или старосты церкви. Специально оборудованных для этих целей сейфов или несгораемых шкафов в религиозных объединениях не имеется. Не изжиты еще случаи, когда церковные деньги хранятся на сберкнижках, выписанных на имя верующих (пгт Седнев Черниговского района на старосту церкви Силенюк Н.И., с. Количевка этого же района – на старосту Нитченко Е.К.).

Во всех проверенных церквях фактически бездействуют ревизионные комиссии объединений, т.е. они не проверяют работу церковного актива, занимающегося финансовыми операциями. Ни в одном религиозном объединении актов проверок не обнаружено. Зачастую члены ревизион-

ных комиссий даже не принимают участия в подсчете денег, вырученных во время богослужений, (села Выбли, Ковчин Куликовского, Количевка, Ульяновка Черниговского районов, г. Бахмач). К сожалению, члены комиссий содействия как районных, так и сельских советов народных депутатов этому вопросу уделяют мало внимания, не требуют выполнения обязанностей членами ревизионных комиссий религиозных объединений.

Упущением является и то, что во многих приходах нет четкого распределения обязанностей между членами церковного актива. Нередки случаи, когда староста одновременно является и кассиром, и бухгалтером, и продавцом свечного ларька, т.е. все финансовые операции замыкаются на одном лице, которое может бесконтрольно распоряжаться церковными деньгами. На недопустимость подобных совмещений было указано ответственным работникам местных органов власти и членам церковного актива во время проверок. Эти и другие недостатки, по-видимому, сказываются на качестве ведения финансово-хозяйственной документации, которая оформляется очень небрежно. Во всех проверенных церквях книги учета религиозной обрядности (крещений, венчаний, похорон) не пронумерованы, не прошнурованы и не опечатаны. Такое же положение и с кассовыми книгами (прихода и расхода). Не во всех приходах имеются квитанции на проведение обрядов, но даже там, где они есть, выписываются они небрежно или вообще не выписываются. Так, например, в церкви села Количевка (староста Нитченко Е.К.) квитанции на 3 обряда крещения не выписаны, хотя в книге учета родители новорожденного расписались и уплатили деньги за проведение этого обряда. Деньги же, судя по всему, пошли не в церковную кассу, а в карман околочерковных прихлебателей. Как показывает практика, подобный беспорядок в ведении документации затрудняет контроль со стороны соответствующих органов и создает предпосылки для финансовых нарушений.

Случаев вмешательства священнослужителей в финансово-хозяйственную деятельность религиозных объединений, а также вымогательства дополнительных денег не установлено. Однако вскрыт факт, когда церковная община с. Выбли Куликовского района регулярно оплачивает проезд священнику Савинок Ф.Е., который обслуживает указанный приход, хотя постоянное место его работы – Скорецкая церковь. На это грубое нарушение члены комиссии содействия пока должным образом не отреагировали.

В последние годы в области имели место случаи хищения из действующих церквей предметов культа, представляющих художественную, историческую или культурную ценность (пос. Седнев Черниговского, Батурин Бахмачского и других районов). Местные органы власти не предпринимают действенных мер по наведению надлежащего порядка в этом вопросе.

В ходе командировки аппарату уполномоченного, местным органам власти по отмеченным недостаткам было предложено осуществить ряд мероприятий, направленных на их устранение:

- добиться, чтобы денежные средства религиозные объединения хранили в местном отделении Госбанка СССР или в сберегательной кассе первого разряда на текущем счету исполнительного органа, которому законодательством предоставлено право управления делами религиозного объединения и расходования денежных средств;
- в кратчайший срок обновить и дополнить состав учредителей («двадцаток») религиозных обществ, добиться четкого распределения обязанностей между членами церковного актива, активизировать работу ревизионных комиссий религиозных объединений;
- с целью наведение порядка в ведении финансово-хозяйственной документации, а также упрощения контроля за этой деятельностью со стороны компетентных органов, оказать содействие религиозным объединениям в централизованном изготовлении необходимой документа-

ции единого образца (кассовая приходно-расходная книга, книги для учета обрядов крещения, венчания, отпевания и квитанции к ним, книга учета материальных ценностей, находящихся в религиозном объединении (инвентарная опись)). Проследить, чтобы вся эта документация была прошнурована, пронумерована, опечатана и заполнялась надлежащим образом членами церковного актива;

– в корне пресекать случаи вмешательства священнослужителей в финансово-хозяйственную деятельность религиозных объединений, прибегая к мерам наказания, предусмотренных законодательством;

– с целью искоренения случаев кражи предметов культа из церквей, рекомендовать религиозным общинам обеспечить ночное дежурство возле культовых зданий путем найма сторожей за счет религиозного объединения, а где это необходимо, оказать содействие в установке охранно-пожарной сигнализации.

О результате командировки были проинформированы зам. председателя Черниговского облисполкома т. Проникова В.Д. и инструктор Черниговского обкома партии т. Бысько А.В.

Старший инспектор Совета

[підпис]

П.А. ПАНЧЕНКО

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.71, арк.100–103. Оригінал. Машинопис.

№ 105

План заходів відділу пропаганди і агітації Городнянського райкому КПУ по здійсненню контролю за дотриманням законодавства про релігійні культури¹

21 серпня 1986 р.

1. Проанализировать состояние выполнения законов о религии и церкви с целью решительного пресечения антиобщественных действий религиозных фанатиков и экстремистов.

До 15 сентября 1986 года.

Исполкомы Городнянского, Андреевского, Тупичевского, Хоробичского, Хриповского, Выхвостовского, Моложавского, Перепиского, Смычинского Советов народных депутатов.

2. Разработать конкретные меры по усилению атеистического воспитания трудящихся, продуманной и аргументированной работы с верующими.

До 15 сентября 1986 г.

Парторганизации колхозов «Коммунист», им. «Фрунзе», «Украина», «им. Мичурина», «им. Коцюбинского», «Родина», «Добробут», совхоза «Городнянский», правление районной организации общества «Знание».

3. Составить план проведения районных семинаров лекторов-атеистов на 1986–1987 учебный год.

До 1 сентября 1986 года

Правление районной организации общества «Знание».

4. Взять под контроль координацию действий райотдела внутренних дел, райпрокурора, админкомиссии при исполкома по контролю за соблюдением законодательства о религиозных культурах для строгого пресечения проявлений религиозного фанатизма и экстремизма.

Постоянно
Исполком райсовета народных депутатов.

Отдел пропаганды и агитации райкома [підпис]
компартии Украины.

Держархів Чернігівської області, ф. П-20, оп.41, спр.30, арк.6. Оригінал. Машинопис.

1. На документі є резолюція: «Согласовано с секретарем райкома Компартии Украины т. Федоровской Л.В. 20.08.1986 г.».

№ 106

Доповідна записка заступника уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області З. Вінюкова про контроль за дотриманням законодавства про релігійні культури у Чернігівському районі

[не раніше 27 березня 1987 р.]

В соответствии с планом работы аппарата уполномоченного Совета по делам религий при Совете Министров УССР по Черниговской области 26–27 марта 1987 года заместитель уполномоченного Совета Винюков З.Н. и инспектор уполномоченного Кулешов С.С. находились в Черниговском районе, где изучали религиозную обстановку, состояние контроля за соблюдением законодательства о религиозных культурах, работу исполкомов местных советов народных депутатов, общественных комиссий содействия контролю, деятельность религиозных объединений. Была проверена работа исполкомов районного, Седневского поселкового, Ивановского, Киселевского, Новобелоусского, Новоселовского, Роищенского сельских советов, их комиссий содействия, а также деятельность религиозных объединений пгт Седнев, сел Брусилов, Количевка, Новый Белоус, Роище, Ульяновка.

Религиозная обстановка в районе довольно сложная. На территории района действуют 12 зарегистрированных религиозных объединений, в том числе 10 православных и 2 протестантских (евангельских христиан-баптистов), еще оказывающих определенное религиозное влияние на некоторую часть населения. В ряде населенных пунктов есть отдельные верующие – сторонники т.н. «совета церковью евангельских христиан-баптистов» – раскольников.

Для осуществления контроля за соблюдением законодательства о религиозных культурах религиозными объединениями, верующими, духовенством, должностными лицами при исполкомах советов, на территории которых есть религиозные организации, созданы общественные комиссии содействия контролю. Составы комиссий утверждены решениями исполкомов. В них входят депутаты, работники исполкомов советов, культпросветучреждений, финансовых органов, органов народного образования и др. Комиссии содействия проводят определенную работу по осуществлению контроля за соблюдением советских законов о религии и церкви. Работают они в соответствии с планами работы, составляемыми на год или на полугодие и утвержденными на заседаниях комиссий. На этих заседаниях рассматриваются вопросы контроля за соблюдением законодательства о религиозных культурах, финансово-хозяйственной деятельности религиозных объединений, о прохождении религиозных праздни-

ков в религиозных объединениях и др.

В результате проводимой воспитательно-разъяснительной работы в районе наблюдается некоторое снижение религиозной обрядности. Так, за последние 5 лет с 1982 по 1986 год включительно количество крещений сократилось с 11,6% до 6,6% от числа новорожденных, венчаний – с 2,1% до 1,8% от количества браков, отпеваний – с 40,3% до 21,5% от числа умерших. Вместе с тем процент венчаний в районе является одним из самых высоких в области (областной показатель – 0,4%). Из 43 пар венчавшихся в области – 11 из Черниговского района.

Увеличились отчисления в фонд мира и на охрану памятников истории и культуры: в 1982 году они составили 22,4%, а в 1986 году – 24,2% от общего церковного дохода (областной показатель – 18,1%). В фонд помощи Чернобылю религиозные объединения района перечислили в прошлом году 2,5 тыс. рублей.

За последние годы в районе не было допущено серьезных нарушений законодательства о религиозных культах.

Однако в работе комиссий содействия есть существенные недостатки. В их деятельности не хватает четкости, целенаправленности. Комиссии недостаточно глубоко анализируют религиозную обстановку, церковную обрядность, причины роста доходов в отдельных религиозных объединениях, очень слабо изучается проповедническая деятельность служителей культа. Недостаточно ведется работа с верующими, церковным активом, духовенством по разъяснению положений Конституции СССР о свободе совести, законодательстве о религиозных культах, о внутренней и внешней политике советского государства, его усилиях в борьбе за предотвращение ядерной катастрофы, по воспитанию чувств гражданственности и советского патриотизма. В результате некоторые религиозные объединения слабо участвуют в миротворческой деятельности. Так, православное объединение с. Роище перечислило на патриотические цели в минувшем году только 11%, с. Скоренец – 10,7% средств от церковного дохода.

В районе совсем не организована учеба членов комиссий.

Снизил свою активность и работает ниже своих возможностей комиссия райисполкома. Если в 1985 году она провела 6 заседаний, то в 1986 году – только 3, причем на каждом заседании рассматривался один и тот же вопрос – о прохождении религиозных праздников. В этом году комиссия не провела ни одного заседания и даже не рассмотрела вопрос о плане работы на 1987 год.

В результате бесконтрольности исполкомов советов и районной комиссии в первом квартале этого года не проводили заседаний комиссии содействия контролю при исполкомах Седневского поселкового, Ивановского, Новобелουуского, Новоселовского сельских советов. А комиссия содействия исполкома Седневского поселкового совета на день проверки не имела плана работы на 1987 год.

Не совсем удачно подобраны составы комиссий при исполкомах некоторых советов. Так, в комиссию содействия исполкома Седневского поселкового Совета включен завторг СПО, Киселевского сельского совета входят директора трех школ, Ивановского – управляющий Количевским отделением колхоза, Роищенского – заведующая магазином.

Комиссии содействия при исполкомах районного, Новоселовского сельского Советов вносят изменения в составах комиссий на своих заседаниях, в то время как это является компетенцией исполкомов.

Исполкомы советов на своих заседаниях не рассматривают вопросы о состоянии контроля за соблюдением законодательства о религиозных культах, о религиозной обстановке и церковной обрядности, о работе комиссий содействия.

Имеются отдельные недостатки в вопросах финансово-хозяйственной деятельности проверенных религиозных объединений. Так, в церкви с. Брусилов в кассовой книге, начиная с января 1987 года, итоги поступления и расходования денежных средств не подводятся, ежемесячные остатки не выводятся. Приходно-расходная книга в церкви с. Роише ведется не по установленной форме.

Упущением является и то, что в ряде религиозных объединений нет четкого распределения обязанностей между членами исполнительных органов. Нередки случаи, когда староста церкви одновременно является и кассиром и продавцом предметов культа, т.е. все финансовые операции замыкаются на одном лице (церковь с. Ульяновка); здесь же староста церкви ключи от здания церкви передает священнику, что создает бесконтрольность за деятельностью последнего.

Во всех религиозных объединениях православной церкви фактически бездействуют ревизионные комиссии, которые не проверяют работу лиц, связанных с сохранностью материальных ценностей. Ни в одном религиозном объединении актов проверок не обнаружено. Сроки проведения проверок не соблюдаются. Зачастую члены ревкомиссий даже не принимают участия в подсчете денег, поступивших в церковные кассы. Наличие церковного имущества не проверяется. Члены комиссий содействия как районного, так и сельских советов народных депутатов этому вопросу уделяют мало внимания, не требуют выполнения обязанностей членами ревкомиссий религиозных объединений.

Членам исполорганов религиозных объединений на месте давались разъяснения о правилах ведения книг учета и другой документации по финансово-хозяйственным вопросам.

Случаев вмешательства духовенства в финансово-хозяйственную деятельность, принудительных сборов в пользу религиозных объединений, благотворительной деятельности не установлено.

Итоги проверки подведены на совещании секретарей исполкомов – председателей комиссий содействия контролю за соблюдением законодательства о религиозных культах.

Заместитель уполномоченного Совета	[підпис]	З.Н. ВИНЮКОВ
Инспектор	[підпис]	С.С. КУЛЕШОВ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.85, арк.40–44. Оригінал. Машинопис.

№ 107

Доповідна записка заступника уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області З. Вінюкова про святкування віруючими Великодніх свят

7 травня 1987 р.

19 апреля 1987 года верующие и духовенство Черниговской области отмечали религиозный праздник – пасху. Накануне праздника и в предпасхальную ночь, а также в день пасхи работники аппарата уполномоченного Совета по делам религий, исполкомы местных советов народных депутатов, члены комиссий содействия контролю за соблюдением законодательства о культах изучали прохождение праздника в религиозных объединениях.

По оперативным данным, в целом по области на праздновании пасхи было около

50 000 человек, в том числе лиц до 30 лет – более 2 000 чел. Как и в прошлые годы, подавляющее большинство посетивших церкви, составили женщины пожилого и преклонного возраста. Основная масса молодежи присутствовала на праздновании пасхи из-за любопытства, желая посмотреть крестный ход.

В пасхальные дни с.г. в церкви г. Чернигов и около нее побывало более 4 000 чел., в 1986 году – около 2 200 чел.; г. Нежин – до 3 500 чел., в 1986 году – 1 900 чел.; г. Мена – 900 чел., в прошлом году – 850 чел., г. Остер Козелецкого района – около 1 800 чел., в прошлом году – 980 чел., с. Количевка Черниговского района – около 300 чел., в минувшем году – 320 чел., с. Переволочная Прилуцкого района – 200 чел., в 1986 году – 150 чел.

Старообрядческую церковь пгт Добрянка Репкинского района посетили 110 чел., в прошлом году – 125 чел.

Денежные доходы на пасху в этом году составили: в церкви г. Чернигов – 3 908 рублей, в т.ч. добровольные пожертвования – 539 руб., в 1986 году они составили соответственно 2 500 и 480 рублей, в г. Нежин – 4 379 руб., в том числе добровольные пожертвования – 816 руб. В прошлом году соответственно 3 820 и 757 руб., в г. Мена – 730 и 145 руб., в прошлом году – 650 и 103 руб., селе Количевка – 302 и 99 руб., в 1986 году – 315 и 172 руб., селе Переволочная – 318 и 127 руб., в прошлом году – 307 и 116 руб.

Доход старообрядческой церкви в пгт Добрянка в этом году составил 109 руб., в минувшем году – 133 руб.

На молитвенном собрании евангельских христиан-баптистов гор. Чернигов присутствовало 150 человек, в том числе молодежи – 30 чел., детей – 10 чел., в прошлом году соответственно – 100 чел., молодежи – 15 чел., детей – 6.

На вечернем богослужении накануне пасхи в религиозном объединении ЕХБ в с. Чернотичи Сосницкого района было 8 человек, в день пасхи на богослужении пятидесятников в г. Чернигов присутствовало 27 чел., на собрании адвентистов 7-го дня в городе Носовка было 60 чел., большинство из которых прибыли из гор. Киев и некоторых населенных пунктов области.

В проповедях служителей культов, носивших чисто религиозный характер, говорилось, что воскресение Иисуса Христа, чудо из чудес. Весть об этом чуде – самая светлая, самая радостная весть человечеству. Эта весть спасения и оправдания. Победив смерть и ад, господь восстал из могилы для оправдания и спасения человечества. В отдельных проповедях и молитвах возносилась хвала и благодарность руководителям советского государства, советской власти за неустанную борьбу, направленную на сохранение мира, устранение угрозы ядерной катастрофы.

Антиобщественных высказываний в проповедях и молитвах не было.

На местах исполкомы местных советов народных депутатов, работники органов внутренних дел установили контроль за соблюдением общественного порядка во время празднования пасхи в церквях и на околицерковной территории. Нарушений законодательства о религиозных культах в пасхальные дни не установлено.

Зам[еститель] уполномоченного Совета
по делам религий

[підпис]

З.Н. ВИНЮКОВ

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.85, арк.45-46. Оригінал. Машинопис.

**Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по
Чернігівській області А. Кочерги Раді у справах релігій при РМ УРСР про проведення вірую-
чими ЕХБ свята жнив**

6 жовтня 1987 р.

Сообщаем, что день Жатвы в большинстве религиозных объединений ЕХБ отмечался 27 сентября 1987 года. Наиболее активно и торжественно отмечали день Жатвы верующие объединения г. Чернигов. На молитвенном собрании присутствовало около 150 человек, в том числе молодежи – 20 чел., детей дошкольного и младшего школьного возраста 7 чел. На собрании присутствовал старший пресвитер ЕХБ по области Скуратович.

Стены, кафедра, стол президиума были украшены зеленью, цветами, фруктами, хлебными колосьями, что придавало празднику определенную красочность и торжественность. Под потолком зала была подвешена ветка сухого дерева, как бы напоминающая присутствующим, что, согласно священному писанию, сухое дерево, не дающее доброго плода, господь отсекает секирой и выбрасывает, и что того, кто не принимает бога в сердце свое, господь не приемлет и отбрасывает.

В проповедях и молитвах возносилась хвала и благодарность богу за его милость и щедрые земные плоды. Проповедники напоминали, что бог – отец трижды говорил о соблюдении праздника Жатвы, и мы стараемся выполнять заповедь божью. Сейчас, говорит проповедник, мы наблюдаем, неверие и ропот среди людей, которые забывают, что господь бог вознаграждает за труд и кто не трудится в поте лица своего, тот не может уповать на божью награду и щедрость. В проповеди якобы звучит призыв трудиться, но он носит абстрактный характер. Это призыв трудиться не на благо общества, не на благо народа, а во имя господа бога. Мы радуемся, продолжает проповедник, что в этом году труд наших земледельцев увенчался богатым урожаем. Но проповедник умалчивает о том, что урожай достигнут героическими усилиями наших людей. Щедрый урожай дал бог, который своевременно посылал дождь на землю и согревал ее солнечным теплом. Говоря о плодах земных, нам нельзя забывать о плодах духовных. Приносим ли мы духовные дары нашему спасителю, так как он ждет от нас добрых духовных плодов. Наш святой долг – заботиться в первую очередь о духовном плодоношении. Подкрепляя себя хлебом физическим, будем укреплять наш дух хлебом духовным, который мы имеем во христе и его слова.

В проповедях и молитвах выражалась благодарность богу за мир на земле, за щедрый урожай, за то, что в магазинах полно хлеба, верующие просили бога благословить руководителей страны и нашего города. Звучали и мотивы неверия в человеческий разум, пренебрежительного отношения к неверующим. Сейчас многие кичатся умом, мудростью как светильниками. Но эти светильники – тусклые и блеклые. Следовать за ними – значит спотыкаться на каждом шагу.

Один из проповедников – диакон Карпенко, напомнив библейский миф о выходе израильтян из земли египетской, из неволи через пустыни в землю обетованную, где текут молоко и мед, и где виноградную кисть, подвешенную на шест, надо нести вдвоем, сопоставил этот рассказ с современностью. Он утверждал, что мы сейчас находимся в таком состоянии, как народ Израиля: вышли из земли египетской, но до земли обетованной не дошли и пребываем в духовном рабстве. Но мы верим, что господь бог даст нам силы избавиться от этого рабства.

В ходе праздника исполнялись песни, читались стихи религиозного содержания. Обратил на себя внимание факт исполнения молодежным вокальным ансамблем псалма «Дякую тобі» – на украинском языке (при весьма низкой культуре исполнения).

В общине ЕХБ г. Прилуки и г. Нежин, а также в крупных сельских общинах собрания прошли менее торжественно и были не столь многочисленными как в Чернигове. Так, на молитвенном собрании общины ЕХБ г. Прилуки из 81 члена общины, присутствовало 30, г. Нежин из 96 членов – 40, в селе Чернотичи Сосницкого района – 25 из 47. Молодежь и дети на собраниях этих общин не присутствовали. В объединении ЕХБ села Каменка Менского района молитвенное собрание не проводилось.

Незарегистрированное объединение баптистов-раскольников в г. Чернигов молитвенного собрания не проводило. К сожалению, не удалось предотвратить совместное незаконное сборище баптистов-раскольников сел Хотуничи и Кучиновка Щорского района, на котором присутствовало около 50 человек, в том числе верующие из Харькова и Чернигова.

Празднование дня Жатвы контролировалось работниками аппарата уполномоченного Совета, членами комиссий содействия контролю.

Уполномоченный Совета

[підпис]

А.А. КОЧЕРГА

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.85, арк.61–63. Оригінал. Машинопис.

№ 109

Доповідна записка уповноваженого Ради у справах релігій при РМ СРСР по Чернігівській області А. Кочерги про контроль за дотриманням законодавства про релігійні культу у Городнянському районі

16 червня 1988 р.

19 мая 1988 года уполномоченный и заместитель уполномоченного Совета Кочерга А.А. и Мартынович А.И. находились в Городнянском районе, где изучали религиозную обстановку, состояние контроля за соблюдением законодательства о религиозных культурах. Была проведена работа комиссии содействия при райисполкоме, Хоробичском сельском совете народных депутатов, религиозного объединения с. Хоробичи.

На территории района функционирует 6 зарегистрированных религиозных объединения, в том числе 4 православных, 2 протестанских (евангельских христиан-баптистов). Объединение сектантов-раскольников с. Черецкое действует вне регистрации.

Изучение показало, что в работе комиссии содействия при райисполкоме произошло изменений к лучшему. План работы составлен без учета рекомендаций уполномоченного, в нем не предусматривается рассмотрение вопросов соблюдения религиозными объединениями их исполорганами законодательства в своей финансовой и хозяйственной деятельности, оказание помощи комиссиям содействия при исполкомах сельских советов народных депутатов, на территории которых имеются религиозные объединения. Вне поля зрения остались вопросы пропаганды среди верующих законодательства о религиозных культурах, которая за поготовкой религиозных объединений к празднованию 1 000 летия введения христианства на Руси.

Комиссия содействия контролю при исполкоме Хоробичского сельского совета не оказывает существенного влияния на деятельность религиозной организации в селе. Исполорган церкви не выполняет обязательств согласно договора по своевременному проведению ремонтных работ,

содержанию церковного здания, противопожарной безопасности, сохранению культового имущества. По прежнему бездействует ревкомиссия, не изучается проповедническая деятельность служителей культов.

Ослаблен контроль за деятельностью общинных ЕХБ и особенно за общиной т.п. «Сторонников Совета церквей ЕХБ» В этом году, например, в с. Черещкое противозаконные собрания верующих баптистов-раскольников не документировались ни разу.

Нуждается в коренном улучшении работа с церковным активом, духовенством, верующими, воспитания в них чувства гражданственности и патриотизма, вовлечения в миротворческую деятельность. Религиозные организации в минувшем году перечислили денежных средств на патриотические цели процентном отношении от церковного дохода почти в два раза меньше, чем в среднем по области (район -9 %, в 1987 – 16,3 %, область – 17,3 %) Отчисления на эти цели православных объединений сел Автуничи – 5,4 %, Хриповка – 4,0 %, тогда как доходы религиозных объединений района в 1987 году выросли по сравнению с предыдущим годом на 14 % и составили 20 тысяч рублей.

В отдельных населенных пунктах еще значительный уровень религиозности населения о чем свидетельствуют заявления верующих с ходатайством о регистрации религиозных объединений. Продолжает оставаться высокая церковная обрядность.

При изучении вопроса оказана помощь в проведении семинара-совещания председателей комиссий содействия контролю за соблюдением законодательства о религиозных культурах, деловых игр.

Уполномоченный Совета

[підпис]

А.А. КОЧЕРГА

Держархів Чернігівської області, ф. Р-5166, оп.3, спр.90, арк. 40–41. Оригінал. Машинопис.

Упорядники: **О. Лисенко, Р. Подкур**

Розділ 2

Нариси про репресованих

4. Место рождения
5. Адрес
6. Место службы и должность или род занятий
7. Профессия
8. Место рождения
9. Место рождения
10. Место рождения
11. Место рождения
12. Место рождения
13. Место рождения
14. Место рождения
15. Место рождения
16. Место рождения
17. Место рождения
18. Место рождения
19. Место рождения
20. Место рождения
21. Место рождения
22. Место рождения
23. Место рождения
24. Место рождения
25. Место рождения
26. Место рождения
27. Место рождения
28. Место рождения
29. Место рождения
30. Место рождения
31. Место рождения
32. Место рождения
33. Место рождения
34. Место рождения
35. Место рождения
36. Место рождения
37. Место рождения
38. Место рождения
39. Место рождения
40. Место рождения
41. Место рождения
42. Место рождения
43. Место рождения
44. Место рождения
45. Место рождения
46. Место рождения
47. Место рождения
48. Место рождения
49. Место рождения
50. Место рождения
51. Место рождения
52. Место рождения
53. Место рождения
54. Место рождения
55. Место рождения
56. Место рождения
57. Место рождения
58. Место рождения
59. Место рождения
60. Место рождения
61. Место рождения
62. Место рождения
63. Место рождения
64. Место рождения
65. Место рождения
66. Место рождения
67. Место рождения
68. Место рождения
69. Место рождения
70. Место рождения
71. Место рождения
72. Место рождения
73. Место рождения
74. Место рождения
75. Место рождения
76. Место рождения
77. Место рождения
78. Место рождения
79. Место рождения
80. Место рождения
81. Место рождения
82. Место рождения
83. Место рождения
84. Место рождения
85. Место рождения
86. Место рождения
87. Место рождения
88. Место рождения
89. Место рождения
90. Место рождения
91. Место рождения
92. Место рождения
93. Место рождения
94. Место рождения
95. Место рождения
96. Место рождения
97. Место рождения
98. Место рождения
99. Место рождения
100. Место рождения

НАРОДНИЙ КОМІСАРІАТ ЮСТИЦІЇ УРСР

КОДЕКСИ УРСР

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УРСР

МІНІСТЕРСТВО ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СССР
Центральный архив
ОБЩИЙ СЛЕДСТВЕННЫЙ ФОНД
УЧТЕНО В 1989 ГОДУ
УЧТЕНО В 1962 Г.
ДЕЛО по обвинению *на хеновская*
Дж. Караванова И.А.
БЕЗКОРВАЙНАЯ ЕФРОСИНЯ ЕВГЕНЬЯНА
НАЧАТО: 09 МАРТА 1946 Г.
ЗАКОНЧЕНО: 31 ИЮЛЯ 1989 Г.
АРХ. № 0485604
Количество томов "1" "том" " "
Мухомовский по Крив
Сергей
1943
18350 3 8404
1948 П-11249
ПІСЬМО обвиняемого *Кравченко*

СЬКЕ ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО

Тамара ДЕМЧЕНКО

ТРАГІЧНА ДОЛЯ БОРЦЯ ЗА УКРАЇНСЬКУ АВТОКЕФАЛЬНУ ПРАВОСЛАВНУ ЦЕРКВУ

Історія Українського автокефального руху 20 – 30-х рр. ХХ ст. рясніє драматичними колізіями, переповнена стислими згадками про тих, хто прагнув мати національну церкву, незалежну від Московського патріархату, а водночас намагався протистояти кривавим хвилям хаосу, що породжували аморальність і зневагу до людського життя, всездозволеність і безвідповідальність, руйнували не релігію, як здавалося затятим безбожникам, а базові засади народної моралі й життя суспільства в цілому. Таких непомітних, але стійких борців в Україні було чимало. Підводячи підсумок подіям Української революції, Д. Дорошенко писав: «Бо коли признатись по совісті, то за ці бурхливі роки, скільки показує нам досвід, справжніх українських патріотів треба шукати не так серед патентованих політиків і діячів, як серед тих старшин і козаків які [...] боронили Україну не словом лиш, а ділом, клали за неї голови в боях, терпіли за неї муки по таборах, їхні вчинки й їхні заслуги годиться добре пам'ятати й передати потомним поколінням, як гарну традицію»¹. Самозрозуміло, що це визнання заслуг поширюється і на тих діячів українського відродження, хто боровся за Україну духовною зброєю.

Постать Івана Тарасенка цілком можна віднести до цієї категорії. У його житті, як це випливає із доступних нам джерел, було два яскраві моменти, коли він не тільки наблизився впритул, але й брав безпосередню участь у доленосних для України подіях: був депутатом Першої Державної думи Росії і учасником творення Української Автокефальної Православної Церкви. Понад сто років тому його прізвище було досить відомим у колах української інтелігенції, з одного боку, селянської громади – з іншого, а також у російських поліцейських дільницях. Це про нього із неприхованим захватом писав свого часу М. Грушевський: «Щодо селян, то серед них стрічаємо і глибоко переконаних українців, що свідомо боронитимуть наші національні постулати. Так, незвичайно приємно було мені поговорити з чернігівським послом Тарасенком, з Кулішевої отчини м. Воронеж; я знайшов у нього і добре розуміння сучасних обставин, й ознайомлення з фактами із сфери українства»². Гарні враження від знайомства з депутатом залишилися і у Д. Дорошенка, який відзначив: «З ним я не мав жадних труднощів: Тарасенко був співробітником «Громадської Думки», надсилав до неї статті»³. І. Шраг, який очолив українську парламентську групу у Першій Державній думі Росії, писав у листі до Б. Грінченка: «Найбільше з обраних послів мене цікавить Тарасенко, селянин Глухівського повіту; на жаль, я познайомився з ним в останній день виборів, і не міг докладно з ним побалакати. Він – свідомий українець, дописує до «Гром[адської] Думки». Його вірші уміщено у «Першій Ластівці». Уживу усіх заходів, щоб добре познайомитися з ним у Петб. [Петербурзі] і заведу його до українського гурту»⁴. Участь в альманасі молодих авторів, дописи до першої у Києві української газети «Громадська Думка» – це надійна візитівка свідомого українця. Селяни виявили свою прихильність до І. Тарасенка, доручивши йому захищати свої інтереси у високій інстанції. Звичайно, що й поліція не могла обійти таку «крамольну» постать своєю «ненав'язливою» увагою.

Із стислих, але добре перевірених відомостей про обранців до перших трьох Дум, поданих в «Энциклопедическом словаре Гранат», дізнаємося, що «Тарасенко Іван Васильович, 1873 [у документах зустрічається й інша дата – 1872 р. – Т. Д.] року народження, селянин, землероб, освіта нижча, але доповнена читанням, кореспондент українських газет, колишній волосний писар, був

підданий адміністративним репресіям»⁵. У Думі він належав до фракції трудовиків та української парламентської. Дану інформацію суттєво доповнюють факти, зібрані свого часу дослідником селянських рухів на Чернігівщині Й. Дроздовим. До речі, очевидно, що він не знав про подальшу трагічну долю І. Тарасенка, інакше б побоювся давати йому таку привабливу характеристику. Історик, спираючись на жандармські архіви, твердить, що визнаний селянський ватажок Чернігівщини до 5 грудня 1905 р. служив писарем волосного суду у Воронежі. Це – «містечко з робітничим населенням до 800 чоловік. Тут знаходилися цукрорафінадний і кислотний заводи. Частина населення працює в Шостці». Його посада давала чимало можливостей для спілкування з селянством. Помічник справника вважав його «людиною здібною від природи, яка зуміла заслужити довір'я народу і вільно проводити свої ідеї». В чому вони полягали? Поліцейські донесення дають про це уявлення: І. Тарасенко влаштовував мітинги, на яких «роз'яснював селянам», що вони повинні приєднатися до Всеросійського селянського союзу. В разі, якщо Державна дума не в силах буде боротися з урядом з питання наділення селян землею, народ повинен вимагати скликання Установчих зборів, «об'єднавшись, захопити землі поміщиків, церковні і т.п.»⁶. У роботі Думи посланець глухівського селянства брав активну участь. Готуючись до виступу, він прагнув якомога повніше відобразити вимоги селянства, а тому через часопис «Украинский вестник» звернувся до своїх земляків із своєрідною анкетой: «Чи визнаєте ви за Думою право розв'язувати земельне питання? Чи всі землі повинні перейти до рук трудящих? За викуп чи без? Як наділятися?»⁷. Поліцейські документи зафіксували, що І. Тарасенко «надсилав своїм співробітникам листи, описуючи все, що відбувалося в Думі, у ставленні до мітингів і взагалі до уряду і цим збуджував і без того гарячі голови своїх послідовників». «Після розпуску Державної думи [...] Тарасенко, повернувшись із Петербурга, зібрав величезний мітинг, де розповідав, що уряд по проханню дворян розігнав Думу, щоб не дати селянам землю, і щоб знову був «старий лад»⁸. Про українські симпатії у цих реляціях, природно, не йшлося. Цікаве інше – невже поліцейські чиновники не бачили, що І. Тарасенко не закликав селян та воронізьких робітників до бунту, до негайного захоплення, поділу, пограбування земель і маєтків? Судячи з усього, він щиро вірив у можливість законним, мирним шляхом, через Думу або Установчі збори добитися розв'язання найбільючішого питання в імперії і прагнув донести до свідомості своїх потенційних виборців цю впевненість. Ця віра похитнулася, але не зникла під впливом розгону Думи. Він переховувався, щоб уникнути арешту, відтак «поліція заарештувала його молодшого брата і заявила престарілим батькам, що буде утримувати його «заручником», поки не буде виявлений переслідуваний депутат». 27 вересня 1906 р. І. Тарасенка було ув'язнено у Крелевецькій тюрмі⁹. Ймовірно, це був превентивний арешт: напередодні виборів до Другої думи, кажучи сучасною мовою, тривала «зачистка» небажаних елементів. Коли ж на початку наступного року його випустили під нагляд поліції, то знову обрали уповноваженим на виборах у Чернігові. Це сталося всупереч волі місцевої влади, і вибори були скасовані¹⁰.

Другою важливою складовою поглядів і переконань І. Тарасенка були його відверті українські симпатії. Вони брали початок, очевидно, з дитячих років. Проте, за браком конкретної інформації, обмежимося аналізом його творів, вміщених в альманасі молодих українських письменників «Перша ластівка». І. Тарасенку належать такі твори: поема «Пісня про Домрула: Тюркський переказ з епопеї Кутаби-Коркуд», 12 поезій, оповідання «У старому хуторці»¹¹. Важко судити про художню цінність його літературного доробку. Тут і характерні для поезії народницького гатунку нарікання на гірку долю: «З праці моєї – ні крихти пуття. / Хилиться ветха, холодна оселя, / Гасне надія на краще життя» («Дні проминають сумні, невеселі»)¹², і привабливі, легко впізнавані чернігівські пейзажі («Вечір над Десною»)¹³. Дещо виходять за межі традиційних уявлень про рівень селянських поетів його переспіви з А. Міцкевича й Б. Залеського¹⁴. У будь-якому випадку ця

добірка засвідчує наявність і таланту, хай і не дуже значного, і, особливо, палкого бажання писати. На нашу думку, тут доречно буде надати слово Я. Парандовському, котрий усіх літераторів поділяв на дві категорії. «Є різниця між письменником, якого надихнула ідея, – відзначив польський есеїст, – і письменником, покликаним самим письменницьким інстинктом. Перший обирає перо з поміж декількох можливих знарядь діяльності, і, якщо воно було для нього єдиною можливістю, відкладає його, щойно виконає свою місію. Для іншого ж творчість частіше за все припиняється разом із життям»¹⁵. Очевидно, героя нашого нарису можна зарахувати до першого типу. Духовна безвихідь, відсутність інших можливостей для самореалізації зумовили його звернення до літературної творчості.

Розпочавши з «Громадської Думки», І. Тарасенко продовжив співробітництво з «Радою». Крім небезталанних оповідань, привертають увагу його нариси та дописи. Нетиповий селянин глибоко вболівав за долю української мови. Він, зокрема, писав у 1907 р., що селам Глухівського повіту загрожує «обмосковлення», а сусідній Новгород-Сіверський вже «обмосковлений». Аби зупинити небезпечний процес, автор запропонував поступовому українському громадянству взяти «гарячу участь у цьому великому й святому завданні... не словом, але й ділом, але й своїми грошовими жертвами, які повинні піти як на побільшання коштів просвітніх товариств, так і на заснування загального для всієї України просвітнього фонду»¹⁶. Доречно буде нагадати, що це перефраз одного з улюблених висловів Є. Чикаленка: «Любити Україну треба не тільки до глибини серця, але й власної кишені».

Можна тільки здогадуватися про те, як і чим заробляв собі та родині на прожиття у Києві І. Тарасенко. Описуючи поневіряння ще одного селянського депутата, свого друга й однодумця В. Хвоста, колишній посол зазначив: «Не на веселе життя повернувся додому й Хвіст. Він знав, що в Чернігівщині ще панував пан Родіонов! І справді на Хвоста посипались десятками брехливі доноси. Прокуратура почала робити слідство, щоб потягти екс-депутата до відповідальності за одвертий лист до громадян, що надрукував його Хвіст у газетах ще за життя думи». Зрештою його заарештували під явно надуманим приводом. Зрозуміло, що місця в рідній губернії для В. Хвоста не знайшлося і він мусив перебратися з родиною в Київ, де працював касиром у театрі М. Садовського¹⁷. Інформацію з цих рядків можна, ймовірно, спроектувати й на долю самого І. Тарасенка. Його життя протягом 1906 – 1917 рр. недостатньо удокументоване. Очевидно, він співробітничав з українською періодикою, можливо, жив за рахунок скромної платні, яку одержував за канцелярську роботу.

Ще в ході Української національно-демократичної революції, а після поразки революційних змагань остаточно І. Тарасенко пов'язав свою долю з відродженням Української Автокефальної Православної Церкви (далі – УАПЦ). На це є пряма вказівка у «Мартирології». У нас немає фактичних даних, але можна припустити, що його порівняно м'які, не кровожерливі заклики до селян, зафіксовані у поліцейських донесеннях, пояснювалися ще й глибокою релігійністю. Очевидно, що біблійні заповіді не були пустим звуком для цієї людини. З іншого боку, варто підкреслити, що багато прибічників церковного руху, особливо з числа мирян, вважали, що закладаючи основи української церкви, вони працюють над відродженням своєї нації та примноженням її духовності. Можна припустити, що на безпосередню участь у діяльності Всеукраїнської Православної Церковної Ради (далі – ВПЦР) І. Тарасенка надихнув В. Липківський – пастир явно від Бога, людина харизматичного типу. Один із сучасних біографів митрополита так охарактеризував дух його проповідей: «Доля народу бачиться Василеві Липківському в глибоко трагічних обставинах: «Не буде забувати й того, що ми діти бідолоашного українського народу, який, мабуть, найбільше може похвалитися своїми могилами. Вся матір наша Україна, як намистом, обгорнена могилами

найкращих синів своїх, що за волю, віру й життя її своє покладали». Відтак він вважав своїм духовним обов'язком нагадувати, що «ми, українці, будемо своє рідне українське життя... на праці, на боротьбі, на могилах, на кістках тих, що раніше нас працювали, раніше нас і Богові душу віддали»¹⁸. Можна тільки уявити, як впливали подібні слова на зранені душі таких людей, як І. Тарасенко. Маємо й документальні свідчення його зближення з українським церковним рухом. У протоколах допиту ще одного палкого прибічника й активіста УАПЦ М. Мороза (теж, до речі, нашого земляка – він народився у 1876 р. у с. Бистрик Кролевецького повіту Чернігівської губернії¹⁹) від 30 листопада 1929 р. зафіксовано: «До українського церковно-визвольного руху я прилучився в березні – квітні 1919 р. Приводом було те, що на зборах 2-ої Української імени Кирило-Мефодіївського братства гімназії, було ухвалено прохати Радвладу дати українському громадянству церковне приміщення, де б можна було викладати навчання Закону Божого учням гімназії, бо тоді декретом було заборонено викладати Закон Божий в приміщенні шкіл. На цих зборах батьків я головував, а секретарем був Ів[ан] Вас[ильович] Тарасенко». Надзвичайно цікавим є пояснення М. Мороза щодо причин такого рішення: «це питання поставлено на зборах з ініціативи о. Липківського, що його дочка вчилася в 2-ій гімназії і він був членом батьківських зборів»²⁰. І ще на один аспект цієї проблеми – прилучення представників української інтелігенції – вихідців з селян, які самотужки, завдяки самоосвіті, здобували собі знання і тяжкою працею виборювали право на підвищення соціального статусу, – проливають світло свідчення М. Мороза. «Я завжди вважав, що в справах релігії, – зафіксовано у протоколі допиту від 16 жовтня 1929 р., – воля віри та сумління – є головне. А тому працюючи в Українській Автокефальній Церкві, я думав, що цим самим в міру своїх здібностей та переконань – я допомагаю реалізації в життя одного з великих культурних здобутків революції – закону про відокремлення церкви від держави та волі віри та сумління. Організуючи відправи на українській мові, я вважав що цим самим те українське населення, що цікавиться відправою церковних служб – осягне більшого культурного саморозвитку, не буде стидатися по міщанськи своєї мужичої мови, а набереться справжніх творчих сил для будови нової індустріальної та великовиробничої колхозівської Радянської України»²¹. Останнє твердження навряд чи мало під собою ґрунт, тим паче для І. Тарасенка, який не дожив до індустріалізації та колективізації, але відродження духовності, мови, культури для нього явно не були пустим звуком. Відтак і його діяльність у ВПЦР була закономірним продовженням його служінню українській ідеї.

На жаль, у нечисленній літературі, присвяченій історії заснування УАПЦ, прізвище І. Тарасенка згадується тільки в поодиноких випадках. Так, в одній з монографій зазначено: «Під час клопотань про утворення першої української парафії гурт ініціаторів поставив перед собою нові завдання щодо відродження національної Української церкви: він дійшов висновку, що «повинен дбати про заснування українських парафій і в м. Київ, й поза його межами, по всій Україні». На своєму зібранні 17 квітня 1919 р. цей гурток у складі 30 осіб назвав себе Всеукраїнською православною церковною радою, тобто вищим керівним органом у справі заснуванні українських парафій. Головою її було обрано Михайла Мороза, земського діяча з Київщини, товаришем голови, тобто заступником, протоієрея Василя Липківського, секретарем – Івана Тарасенка»²². Інший дослідник писав: «У висліді пленум ВПЦРади на засіданні 5 травня (н. ст.) 1920 р. одноголосно ухвалив проголосити автокефалію Української Православної Церкви, видавши в цій справі листа до українського православного громадянства з резолюціями Ради. Проект листа тут же був відчитаний і прийнятий з дорученням остаточної його редакції комісії в складі о. о. В. Липківського, К. Стеценка, Ю. Жевченка і доброд[іїв] М. Мороза, Д. Краєвського, Г. Ляшенка та І. Тарасенка»²³. І. Тарасенко виконував технічну роботу в Раді, на Установчому з'їзді УАПЦ, і саме завдяки зусиллям секретаря були зафіксовані й збережені для історії виступи, репліки в дискусіях, резолюції Першого Всеукраїнсь-

кого Православного Церковного Собору, що працював у Києві з 14 по 30 жовтня 1921 р. Видані понад десять років тому матеріали й документи Собору засвідчили безпосередню участь І. Тарасенка у створенні української церкви²⁴. У цьому ж збірнику вміщено протоколи попередніх засідань ВПЦР, що розпочалися в липні 1921 р. Як і належить гарному секретареві, І. Тарасенко не втручався у палкі дискусії конфесійного характеру, але добросовісно організував роботу стенографістів, стежив за дотриманням регламенту тощо. Власне на соборі він і виступив усього один раз, коли оголосив регламент його роботи²⁵. Аналіз змісту протоколів засідань показує, що його обов'язки не були простими й легкими. Суперечки виникали часто, незрідка спалахували конфліктні ситуації. Варто відзначити, що делегати вшанували секретаря окремою ухвалою, віддавши данину добре організованій роботі з'їзду²⁶. Так же сумлінно він продовжував виконувати обов'язки секретаря і після закінчення роботи Собору.

Між тим над головою І. Тарасенка вже згущалися хмари. Навесні 1922 р. його разом з донькою Марією – студенткою Київського інституту народної освіти – було заарештовано за звинуваченням у причетності до «контрреволюційної петлюрівської» організації «Козача рада». Їх утримували у сумнозвісній Лук'янівській тюрмі²⁷. У книзі офіційного літописця «подвигів» чекістів, які заарештували у цій справі понад 600 осіб, відведено цілий розділ «викриттю» цієї змови²⁸. Проте з тексту так і не можна зрозуміти, що це була за організація, хто до неї входив, як діяли її учасники²⁹. Як до цих «шпигунів», «петлюрівців» «колишніх царських офіцерів» потрапив скромний церковний діяч, сказати важко. Проте автор відзначив як важливий факт: «Вони втягли в роботу секретаря київської церковної ради Івана Тарасенка і його дочку Марію»³⁰. Можливо, якраз церковна діяльність і стала причиною арешту. Адже добре поінформований історик С. Білокінь прямо пише у цьому зв'язку – «під претекстом»³¹, тобто участь у діяльності «Козачої ради» була тільки приводом для розправи з активістом національно-церковного руху і засобом компрометації новоствореної конфесії – УАПЦ. Це міркування можна було б підтвердити або спростувати посиланням на протоколи допитів І. Тарасенка. Але, оскільки вони для нас недоступні, можна зробити кілька припущень з посиланням на непрямі докази. Відразу ж після створення автокефалія було визнана ворожою радянській владі. Так, у звіті-довіді Київського відділу ДПУ за 1923 р. у розділі «Подпольная работа» під номером першим («А») позначено «Автокефальное движение, возглавляемое Всеукраинской церковной радой, причастность коего к петлюровщине была установлена с несомненностью»³². Подібний пасаж у звіті аж ніяк не виключає можливості чекістської провокації щодо І. Тарасенка і як українського патріота, і як церковного діяча. З іншого боку, інформація про обставини заснування та діяльність «Козачої ради», підготовлена сучасним українським дослідником, не містить згадок про І. Тарасенка та його дочку³³, що, звичайно, не виключає їхньої причетності до підпільної організації.

Третя версія полягає в тому, що участь у підпіллі могла брати донька І. Тарасенка, а його заарештували як небажану особу, чий вибиті зізнання могли підтвердити негативний імідж УАПЦ як «контрреволюційної організації». Це підтверджується інформацією, викладеною у нарисі О. Лугового про Марусю Тарасенку. Виявляється, вона таки брала участь у повстанському русі як зв'язкова, але арешт членів родини Тарасенків стався через провокатора, який видавав себе за посланця закордонного уряду: «Вони його нагодували, дали чоботи й кожуха на дорогу»³⁴. У такому випадку нещасного батька могли шантажувати долею дочки. «У справі «Козачої ради Правобережної України» було притягнуто до відповідальності 325 осіб, з яких 86 за вироком Київського губернського революційного трибуналу від 25 серпня 1922 р. засуджено до різної міри покарання. Засуджено до розстрілу 47 осіб»³⁵. Серед приречених на смерть був І. Тарасенко. Його розстріляли разом з дочкою, а згідно деяких відомостей – і 13-ти річним сином на велике релігійне свято Успіння

Богородиці 28 серпня 1922 р.³⁶ Без вивчення першоджерел, якщо вони збереглися, важко оцінити достовірність цих свідчень. Наявні дослідження не заперечують фактів сімейного заручництва на початку 20-х рр. Воно поширювалося на родини дезертирів, представників «експлуаторських класів», повстанців, селян, які не хотіли виконувати продрозкладку³⁷, але у кожному окремому випадку треба шукати конкретні докази.

Так завершилося земне життя українського патріота, депутата Першої Державної думи від чернігівських селян, активного учасника руху за відродження національної церкви в Україні. Численні лакуни, що зустрічаються у біографії І. Тарасенка, не можуть приховати патріотичної настанови, відданості своєму народові, щирого прагнення служити його духовному піднесенню, які виявив цей скромний діяч доби українського відродження, що заслуговує на добру згадку і пам'ять наступних поколінь.

1. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914 – 1920 роки). – К., 2007. – С. 517.

2. Грушевський М. У українських послів російської Думи // Грушевський М. Твори у 50 т. / Редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; Голов. ред. П. Сохань. – Львів, 2002. – Т. 1: Серія «Суспільно-політичні твори (1894 – 1907)». – С. 350.

3. Дорошенко Д. Мої спомини про давнє минуле (1901 – 1914 роки). – К., 2007. – С. 113.

4. Інститут рукопису Національної Бібліотеки України ім. В. Вернадського, ф. II, № 40053.

5. Члены Государственной Думы первого, второго и третьего созыва // Энциклопедический словарь Гранат (Русского библиографического института Гранат). – 13-е изд. – М., [Б.г.]. – Т. 17. – С. 23. Див. також: Демченко Т. Чернігівські депутати в Державних думах Російської імперії (1906 – 1917 рр.) // Скарбниця української культури: Збірн. наук. праць. – Чернігів, 2007–2008. – Вип. 10. – С. 105.

6. Дроздов И.Г. Аграрные волнения и карательные экспедиции в Черниговской губернии в годы первой русской революции 1905 – 1906 гг. (По неопубликованным архивным данным бывшего Черниговского губернского жандармского управления, а также и по другим архивным материалам). – М.; Л., 1925. – С. 171 – 172.

7. Украинский вестник. – 1906. – № 7. – С. 548 – 549.

8. Дроздов И.Г. Указ. соч. – С. 172.

9. Куприянова Л.П. Депутаты первого призыва после роспуска Государственной Думы // Былое. – 1907. – № 2. – С. 30.

10. П-й. На українські теми // Рада. – 1907. – 20 січня.

11. Перша Ластівка: Альманах молодих українських письменників (під редакцією М. Чернявського). – Херсон, 1905. – С. 50 – 64, 80 – 88, 108 – 124.

12. Там само. – С. 83.

13. Там само. – С. 83.

14. Там само. – С. 84 – 87.

15. Парандовский Я. Алхимия слова. Петрарка. Король жизни / Пер. с польского. – М., 1990. – С. 30.

16. Тарасенко І. Велика небезпека // Рада. – 1907. – 20 березня.

17. Тарасенко І. Над дорогою могилою (Пам'яті В. Хвоста) // Рада. – 1912. – 8 листопада.

18. Зінченко А. Визволитися вірою: Життя і діяння митрополита Василя Липківського. – К., 1997. – С. 369.

19. Репресована УАПЦ: Політичні репресії проти священників Української Автокефальної Православної Церкви (1919 – 1938): За документами галузевого державного архіву Служби безпеки України. – Част. II // З архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. – 2006. – № 1-2. – С. 120.

20. Там само. – С. 125 – 126.

21. Там само. – С. 122 – 123.

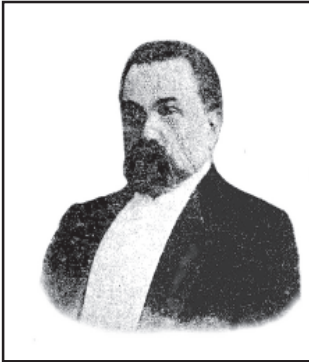
22. Зінченко А. Назв. праця. – С. 173.

23. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви: У 4 т., 5 кн. – Репр. відтвор. вид. 1961 р. – К., 1998. – Т. 4: (XX ст.). – Ч. 1. – С. 86.

24. Перший Всеукраїнський православний церковний собор УАПЦ 14 – 30 жовтня 1921 р. / Упоряд. Г.М. Михайличенко, Л.Б. Пилявець, І.М. Преловська. – К.; Львів, 1999. – 559 с.
25. Там само. – С. 23.
26. Там само. – С. 480.
27. Білокін С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917 – 1941 рр.): Джерелознавче дослідження. – К., 1999. – С. 126.
28. Голиков Д.Л. Крушение антисоветского подполья в СССР. – 4-е изд. – М., 1986. – Кн. 2. – С. 225 – 230.
29. Там само. – С. 226.
30. Там само. – С. 227.
31. Білокін С. Назв. праця. – С. 253.
32. Звіт-повідомлення про діяльність Київського губернського відділу ДПУ за 1923 рік / Публ. Кулаковського П., Скляренка С. // З архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. – 1998. – № 1-2. – С. 318.
33. Василенко В. Підготовка антибільшовицького повстання в Україні у 1921 р. (за документами ГДА Служби безпеки України) // З архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. – 2008. – № 1-2. – С. 146 – 148.
34. Луговий О. Визначне жіноцтво України: Історичні життєписи у чотирьох част. – Торонто, 1942. – С. 225.
35. Василенко В. Назв. праця. – С. 148.
36. Білокін С. Назв. праця. – С. 253; Мартирологія українських церков. – Торонто; Балтимор, 1987. – Т. 1: Українська православна церква: Документи, матеріали, християнський самвидав України. – С. 981.
37. Див.: Вронська Т. Заручники тоталітарного режиму: репресії проти родин «ворогів народу» в Україні (1917 – 1953 рр.). – К., 2009. – С. 52 – 62.

Олександр РАХНО

ТРАГІЧНА ДОЛЯ ПАВЛА КОРОБКИ

П.С. Коробка

Павло Степанович Коробка (1846 – 1919) – відомий свого часу громадський діяч та благодійник, який значною мірою прислужився розвитку медицини, освіти та культури Чернігівщини. Деякі аспекти діяльності П.С. Коробки знайшли відображення в публікаціях В. Ткаченка та А. Матюшенка¹, але його життєвий шлях і трагічна доля потребують подальшого вивчення.

П.С. Коробка народився 6 травня 1846 р. у с. Ядути Борзнянського повіту Чернігівської губернії в родині полковника Степана Антоновича Коробки та його дружини Людмили Платонівни Рудановської. Тут його батько мав родовий маєток і 33 душі чоловічої статі кріпаків, мати ж володіла маєтком у м. Мрині Ніжинського повіту Чернігівської губернії².

Дитинство П.С. Коробки пройшло у батьківському маєтку. Родина мала шістьох дітей, але епідемічна хвороба протягом місяця забрала п'ятьох з них у могилу. Живим залишився лише найменший Павло, і всі турботи люблячої матері були спрямовані на нього, а також на покращення життя своїх колишніх підданих.

Юнацькі роки П.С. Коробка провів у маєтку матері в містечку Мрин. Початкову освіту він здобув вдома і у 1856 р. вступив до Ніжинської гімназії, після закінчення якої у 1863 р. продовжив навчання у Ніжинському юридичному ліцеї, а потім на юридичному факультеті Університету св. Володимира у Києві, який закінчив у 1868 р. Значний вплив на нього справив дядько по матері генерал-лейтенант Л.П. Рудановський (1814 – 1877), який у листі до військового міністра, зокрема, писав: «Служба для общества была всегда для меня целью жизни, а теперь – лучшее лекарство. Ни частная жизнь, ни материальные выгоды никогда не имели для меня значения. О покое я не хлопочу, потому что меня интересует живое дело, а не спокойствие. О средствах также не забочусь, потому что привык ограничиваться самым необходимым»³.

Напевно, вплив рідні та університетського оточення сприяв тому, що після закінчення університету П.С. Коробка деякий час навчався у Київській учительській семінарії, маючи намір розпочати свою трудову діяльність на ниві народної освіти. Два роки він займав посаду голови Ніжинської повітової училищної ради, створював початкові школи, організовував курси для вчителів повіту тощо.

Після скасування цієї посади він знайшов себе незабаром у щойно реформованій судовій системі. 30 вересня 1872 р. П.С. Коробку обрали дільничним мировим суддею у Борзнянському повіті, а потім й у Ніжинському. 17 травня 1878 р. він був обраний дільничним мировим суддею у Санкт-Петербурзі і перебував на цій посаді понад 25 років. Авторитет П.С. Коробки був доволі високий, оскільки йому вдалося вирішити багато спірних справ мировою згодою. До того ж, він мав знайомства у вищих ешелонах влади імперії. Недарма Петербурзька міська дума нагородила його за довголітню добросовісну службу: на виборах мирових суддів 1903 р. він був обраний майже не отримавши голосів проти своєї кандидатури. Як фахівець-юрист, П.С. Коробка опублікував на сторінках «Журнала Юридического общества при Санкт-Петербургском университете» у

1895 – 1909 рр. «Заметки мирового судьи», в яких розглянув основні аспекти діяльності мирових судів⁴.

Упродовж життя П.С. Коробка підтримував дружні зв'язки зі своїми колишніми викладачами – професорами Київського університету. Зокрема, відомий громадський діяч і професор права Київського університету св. Володимира О.Ф. Кістяківський занотував у своєму щоденнику 20 червня 1876 р.: «Посетил меня Коробка, один из слушателей первого курса, которому я начал читать. Теперь мировой судья. Просил его об изыскании исторических и юридических материалов»⁵. 5 березня 1877 р. він залишив наступний запис, що характеризує певним чином погляди молодого юриста: «Возвратившись домой, я застал П.С. Коробку, лет пять-шесть маявшегося в нашем университете по части юридических наук, но не выдержавшего экзамена. Ныне он состоит мировым судьей г. Нежин. Малыш недалекий, тепленький, пошленький и слабоголовый либерал, но думаю, что человек не только безвредный, но в добрых руках могущий приносить пользу. Я ему поручил собирать материал по изучению юридических обычаев; думаю, впрочем, что проку выйдет мало»⁶.

Щоденник О.Ф. Кістяківського дає змогу встановити, що на початку 1880 р. П.С. Коробка одружився, оскільки 27 січня 1880 р. автора щоденника відвідав колишній студент Володимиров, який приїхав до Києва «Коробку женить», а «Коробка – мировой судья Петербурга, его университетский товарищ»⁷. Дружиною П.С. Коробки стала Ольга Вікторівна Ракович (1857 – ?)⁸.

Зазначимо, що О.Ф. Кістяківський і в наступні роки, перебуваючи у Петербурзі, неодноразово зустрічався з своїм колишнім студентом, який «проходя службу по мировым учреждениям с 1873 г. произведен в действительные статские советники 1896 года»⁹.

Громадська діяльність П.С. Коробки розпочалася ще під час його навчання в університеті. У 1867 р. він разом з матір'ю спонукав громаду Мрина клопотатися про відкриття у містечку початкового народного училища. Школу було відкрито у 1868 р., а П.С. Коробка був затверджений попечителем цього навчального закладу. Через декілька років було розпочато будівництво нової школи. 25 липня 1874 р. на завершальному етапі будівельних робіт попечитель П.С. Коробка подав заяву до Ніжинської повітової земської управи про необхідність застрахувати приміщення від пожежі. Однак службовці земства школу своєчасно не застрахували, і під час пожежі 3 вересня 1874 р. вона згоріла. Оскільки у цьому були винні службовці Ніжинського земства, то завдяки клопотанню П.С. Коробки Чернігівське губернське земське зібрання після розслідування справи, здійсненого губернською управою, 10 січня 1878 р. затвердило її висновок про те, що «обществу м. Мрин следует выдать пожарное вознаграждение в сумме 1060 руб.»¹⁰.

Незабаром було збудовано нове приміщення, перебудоване у 1902 р. Завдяки клопотанням П.С. Коробки з 2 жовтня 1902 р. воно почало функціонувати як 2-класне училище Міністерства народної освіти з бібліотекою для учнів та вчителів. Для учительської садиби П.С. Коробка пожертвував наділ польової землі, а також виділив кошти, щоб забезпечити училище. У навчальному закладі перебували 130 дівчат та хлопців, яких навчали 3 учителі.

Майже водночас з влаштуванням школи, він разом з матір'ю Л.П. Коробкою розпочав зведення замість маленької дерев'яної великої кам'яної церкви, будівництво якої завершилось 16 вересня 1897 р. При церкві був створений гарний хор, на який П.С. Коробка також витрачав значні кошти. Разом з тим у Мрині була заснована богадільня, в якій знаходили притулок старі одинокі люди, створена та забезпечена необхідним обладнанням пожежна команда. Турботами та коштами матері та сина Коробок було побудовано приміщення для лікарняної амбулаторії з необхідним медичним обладнанням. Потім завдяки земству вона була перетворена у лікарню, персонал якої складався з лікаря, фельдшера та акушерки. Їхніми клопотаннями у Мрині було створено церковне

попечительство і волосне правління, які дозволяли благодійникам через місцевих посадовців впливати на розвиток містечка¹¹.

Після смерті матері 18 червня 1898 р. П.С. Коробка отримав у спадок родові маєтки у Мрині та Ядутах загальною площею 639 десятин землі і продовжував благодійницьку діяльність.

З його ініціативи у Мрині була заснована нижча реміснична школа, названа ним на честь дядька Леонідівським училищем. «Высочайшим повелением» від 10 липня 1900 р. було затверджено рішення Державної Ради про відкриття з 1 липня 1901 р. цієї школи, виділено на її утримання у 1901 р. 1385 крб., а з 1902 р. – 2770 крб. щорічно. Крім того, на будівництво приміщення для школи уряд надав будівельний кредит у розмірі 14876 крб. 59 коп. по кошторису Міністерства народної освіти¹². Значні кошти вніс і сам П.С.Коробка, а місцева громада допомогла цеглою, будівельними матеріалами та забезпечувала їх підвезення. Урочисте відкриття училища відбулося 1 жовтня 1901 р. у присутності попечителя Київського навчального округу, чернігівського губернатора та інших високопосадовців¹³. Леонідівське нижче ремісничне училище, в якому були створені ковальське, слюсарне і столярне відділення, мало 40 учнів. Курс навчання в ньому становив 4 роки, приймали хлопців віком від 14 до 16 років.

П.С. Коробка плідно працював як гласний Ніжинського повітового та Чернігівського губерньського земських зібрань. Уперше він був обраний повітовим і губерньським земським гласним на три роки з 1874 по 1877 р. і брав активну участь у роботі земських зібрань¹⁴. Зокрема, на засіданні губерньського зібрання 12 січня 1877 р. він разом з І.І. Петрункевичем, К.Є. Троциною, О.Ф. Ліндфорсом, І.Ф. Іскрицьким був обраний до складу комісії, яка мала доопрацювати програми статистичного обстеження повітів губернії¹⁵. На зламі століть він знову перебував у складі гласних і продовжував покращувати матеріальний та культурний рівень мешканців Мрина.

У 1900 р. на засіданні Ніжинського повітового земського зібрання П.С. Коробка оприлюднив доповідь про необхідність створення у Мрині жіночої школи сільського домоведення. Він згодився виділити 44,5 десятини землі (вартістю 25 тис. крб.) під школу, а також пожертвувати 5000 крб. до тих коштів, які будуть асигновані земством та Міністерством землеробства для будівництва навчального закладу. Мета школи, на думку П.С. Коробки, полягала у наступному: «1) служити для мелких и средних хозяйств наглядным образцом, как следует правильно вести сельское хозяйство (скотоводство, садоводство, огородничество и пр.); 2) образовать контингент лиц, которые обладали бы общими сведениями по сельскому хозяйству для домашней жизни в доме и около дома ибо без таких лиц жить в селе и вести хозяйство совершенно невозможно». На його думку, учениці мали опанувати основні вміння та навички сільської господині: скотарство з молочним господарством, догляд за домашніми тваринами, випічка хліба, приготування обіду, заготівля на зиму харчових продуктів тощо. У школу мали приймати дівчат з 16-річного віку. Навчальний заклад розраховувався на 40 учениць, які повинні були жити в інтернаті і навчатися 3 роки. У школі мали викладатися Закон Божий, російська мова, арифметика, короткі курси геометрії, фізики, хімії, історії, анатомії і фізіології людини, гігієни, землеробства, городництва, птахівництва, бджільництва і рахівництва. Кошторис на утримання школи був визначений у 6440 крб. щорічно. Викладацький персонал, крім керівниці, мав складатися з 3 учительок, садівника і економки. Ніжинське повітове земське зібрання підтримало пропозицію П.С. Коробки і внесло до кошторису необхідні кошти¹⁶.

Імператор Микола II 1 грудня 1902 р. затвердив рішення Державної Ради «учредить» з 1 липня 1903 р. «в местечке Мрин Нежинского уезда Черниговской губернии, женскую школу сельского домоводства и усадебного хозяйства, с присвоением ей наименования «Людмилинской», кошторис, штаты та «Положение», а посаду почесного попечителя школи було надано «пожизненно учредителю ее, действительному статскому советнику П.С. Коробке»¹⁷. Урочисте відкрит-

тя Людмилінської жіночої школи сільського домоведення і садибного господарства відбулося 2 листопада 1903 р., а в 1906 р. вона здійснила перший випуск.

На засіданні Чернігівського губернського земського зібрання 23 січня 1906 р. була заслухана доповідь про стан Людмилінської школи. Губернський гласний Ю.М. Глібов, який особисто відвідав цей навчальний заклад, доповідав, що «школа по своей обстановке и организации производит самое хорошее впечатление». Голова губернської земської управи О.О. Свечин «указал на то, что почетный попечитель школы П.С. Коробка сделал на это полезное дело значительное пожертвование и проявил участие к судьбе учениц закрытой земством Слободской школы, приняв их в Людмилинскую, предложил собранию выразить гл. П.С. Коробко благодарность».

Собрание постановило: 1) принять доклад управи к сведению и 2) выразить гл. П. С. Коробко благодарность как за его пожертвование на Людмилинскую школу, так и за то гуманное отношение, которое встретили ученицы закрытой Слободской школы»¹⁸.

Про діяльність школи домоведення П.С. Коробка інформував громадськість у своїх публікаціях на сторінках «Земского сборника Черниговской губернии»¹⁹.

Втім, час вимагав кваліфікованих учителів і відповідно створення учительських семінарій. Це розумів й попечитель школи домоведення П.С. Коробка. На засіданнях Чернігівського губернського земського зібрання, що відбулись у Чернігові з 26 листопада по 12 грудня 1907 р., обговорювалося питання про перетворення Людмилінської жіночої школи домоводства і присадибного господарства в учительську семінарію. Внаслідок тривалих дискусій зібрання ухвалило: «1) признавая преобразование Людмилинской школы в учительскую семинарию отвечающим назревшим нуждам губернии, поддержать ходатайство попечительного совета Людмилинской школы домоводства и сельского хозяйства, а также Нежинского земского собрания, через г. попечителя Киевского учебного округа, пред министром народного просвещения о преобразовании Людмилинской женской школы в женскую учительскую семинарию, с присвоением ей имени «Людмилинская»;

2) признать, что прохождение установленного курса учительских семинарий воспитанницами Людмилинской школы должно быть главной задачей этого заведения, а занятия сельским хозяйством, садоводством и т. п. должны являться второстепенной целью, не нарушая указанной главной цели;

3) высказаться за ежегодное ассигнование из сумм губернского земства на содержание будущей Людмилинской учительской семинарии по 2 000 р., считая в этой сумме и нынешнюю ежегодную ассигновку на школу домоводства в 750 р., и внести на указанный предмет в смету 1908 года 1 375 руб., считая в этой сумме 750 руб. на содержание Людмилинской школы и 625 р. на содержание Людмилинской учительской семинарии, в случае ее открытия с 1 июля 1908 года»²⁰.

На початку 1908 р. Чернігівська губернська земська управа порушила перед урядом клопотання про перетворення Людмилінської жіночої школи домоведення і садибного господарства у Людмилинську жіночу учительську семінарію²¹. Водночас було розпочато будівництво необхідних для семінарії приміщень. Завдяки клопотанням П.С. Коробки Чернігівське губернське земське зібрання на засіданні 1 грудня 1910 р. ухвалило рішення «отпустить 1 875 р. попечителю Людмилинской сельскохозяйственной школы на устройство двух квартир при учительской семинарии – для агронома и под мастерскую молочного дела. Но так как устройство этих квартир, по мнению г. попечителя, обойдется, не считая расхода на печи, около 3 500 руб., то попечитель просит губернскую управу ходатайствовать пред предстоящим очередным собранием об отпуске той суммы, которая на самом деле потребуется для устройства указанных квартир»²².

Звісно, що у вирішенні цієї справи П.С. Коробка використовував свої зв'язки у Петербурзі.

У червні 1911 р. він повідомив Чернігівську губернську земську управу, що вже отримав розпорядження Міністерства народної освіти про відкриття у м. Мрин жіночої учительської семінарії. Прийом «прошений» мав тривати до 1 серпня, а з 7 по 15 серпня мав бути проведений контрольний екзамен за програмою двокласного училища Міністерства народної освіти. У перший клас приймали 35 осіб, з них 15 мали отримати казенні стипендії, які «будут назначены тем воспитанницам семинарии, которые, по истечении месяца пребывания в семинарии, окажутся более трудолюбивыми, способными и беднейшими. Лицо, получившее казенную стипендию, должно отслужить определенное число лет по назначению Министерства народного просвещения. При семинарии будет интернат с платою по сто двадцать руб. в год. Можно жить и на частных квартирах»²³.

9 червня 1912 р. Микола II підписав указ «О закрытии Людмилинской женской школы сельского домоводства и усадебного хозяйства в местечке Мрин, Черниговской губернии». У ньому зазначалося: «Закрыть с 1 июля 1913 года, учрежденную, в силу Высочайше утвержденного, 1 декабря 1902 года, мнения Государственного Совета, Людмилинскую женскую школу сельского домоводства и усадебного хозяйства в местечке Мрин Черниговской губернии, с тем, чтобы каждый год, считая с 1 июля 1911 года, закрывалось по одному классу этой школы, начиная с первого класса»²⁴. Однак на базі Людмилінської школи домоведення до самого її закриття продовжувала вестись просвітницька робота серед населення. Зокрема, з 12 січня 1912 р. були проведені двотижневі вечірні сільськогосподарські курси на кошти, відпущені Департаментом землеробства²⁵.

Людмилінська жіноча учительська семінарія за два роки існування стала популярною і вже в 1913 р. вступ до неї відбувався за конкурсом, оскільки було багато бажаючих абітурієнтів із сусідніх з Чернігівською губернією. П.С. Коробці довелося навіть добиватися від Міністерства народної освіти дозволу на «предпочтительный прием уроженок Черниговской губернии»²⁶. Незабаром вона здійснила перший випуск учительок.

Значимо, що П.С. Коробка переймався не лише проблемами мешканців рідного Мрина, а як повітовий та губернський земський гласний вирішував через земські установи проблеми населення Ніжинського повіту та Чернігівської губернії. На засіданнях Ніжинського повітового земського зібрання, яке відбулось 10 – 14 вересня 1909 р. П.С. Коробка відстоював фінансові інтереси навчальних та медичних закладів, якими опікувався. Він, зокрема, вніс пропозицію «ходатайствовать пред губернским земским собранием об оставлении навсегда субсидии от губернского земства Мринскому [медицинскому] участку, в размере 1/5 части нынешних расходов, так как в Мрине много учебных заведений, в которых воспитываются более 300 душ учащихся из различных уездов Черниговской губернии; просил предложение его не ставить на баллотировку, но занести в журнал»²⁷. На тому ж таки зібранні П.С. Коробка був обраний до складу комісії, яка мала клопотатися у Департаменті залізниць про проведення залізничної дороги від Чернігова до Прилук через Ніжин²⁸.

На засіданнях Ніжинського повітового земського зібрання, яке розпочалось 25 вересня 1910 р. під час обговорення питання про заходи дослідно-показового характеру у справі поліпшення техніки землеробства «П.С. Коробка внес предложение, чтобы опытно-показательные участки закладывались, где возможно, в черте селений. Предложение это собранием принято к сведению»²⁹. Він також вніс пропозицію перетворити Ніжинське нижче технічне училище у середнє землеробське, а земське зібрання, визнаючи, в принципі, таку реорганізацію бажаною, ухвалило «передать этот вопрос для разработки в управу и в помощь ей избрать комиссию»³⁰. Тоді ж гласним П.С. Коробкою була внесена пропозиція «поручить управе принять все зависящие от нее меры к открытию почтовых учреждений в селениях уезда и ходатайствовать об этом перед губернским

земским собранием. – Собрание с этим согласилось»³¹. На тому ж таки зібранні П.С. Коробка був обраний представником від Ніжинського земства на загальноземський з'їзд з питань народної освіти, що незабаром мав відбутися в Москві³².

Протягом 1901 – 1912 рр. П.С. Коробка обирався гласним Чернігівського губернського земського зібрання від Ніжинського повіту³³. Він входив до складу комісії страхової, юридичної, з питань народної освіти, по упорядкуванню Музею українських старожитностей, проектної та для розгляду доповіді «О предоставлении правительству видов и предложений об усовершенствовании государственного устройства и народного благосостояния»³⁴. У 1910 – 1912 рр. ніжинські земські гласні доручили йому бути членом кошторисної комісії губернського земства³⁵. У 1906 – 1909 рр. П.С. Коробка щорічно обирався членом Чернігівської губернської економічної ради від Людмилінської школи доведення³⁶.

П.С. Коробка активно працював на засіданнях Чернігівського губернського зібрання та висловлював свої думки з актуальних питань земства на сторінках «Земского сборника Черниговской губернии». Зокрема, він відстоював необхідність існування міжповітових земських медичних дільниць, які мали утримуватися за рахунок губернського земства, і, в першу чергу, медичного пункту з лікарнею в Мрині, оскільки там знаходилося кілька навчальних закладів, а вихованці і вихованки були з різних повітів Чернігівської губернії³⁷. На засіданнях губернського земського зібрання 1907 р. обговорювалося питання про створення інтернату для учнів Чернігівської фельдшерської школи. Оскільки питання остаточно не було вирішено, П.С. Коробка опублікував статтю, в якій аргументовано доводив необхідність створення такого закладу для сільських дітей³⁸.

14 грудня 1910 р. Чернігівське губернське земське зібрання ухвалило рішення «подтвердить ходатайство губернского земства о преобразовании Нежинского историко-филологического института в высшее учебное заведение преимущественно сельскохозяйственного характера; если это ходатайство не будет уважено, то в высший педагогический институт, с тем, чтобы Нежинская гимназия была преобразована в гимназию нормального типа». Для підтримки цього клопотання була обрана комісія у складі губернського предводителя дворянства О.К. Рачинського, гласних Ю. Глібова, П.С. Коробки, М.А. Іскрицького і голови губернської земської управи М.П. Савицького, яка зустрілася з міністром і доповіла йому суть проблеми. Втім, міністр народної освіти не підтримав це кардинальне рішення. Тоді П.С. Коробка у спеціальній доповіді оприлюднив аргументи на користь перетворення Ніжинського історико-філологічного інституту у педагогічний³⁹.

У час пожвавлення у сфері шкільної освіти, викликаного законодавчим визнанням необхідності запровадження загальної початкової освіти і виділенням на цю справу державних коштів, Чернігівське губернське земське зібрання звернуло увагу на необхідність вирішення іншого складного завдання – підготовки вчителів для народної школи.

За свідченням бюро Общеземського з'їзду з питань народної освіти, кількість вчителів зі спеціальною педагогічною підготовкою у 29 губерніях, в яких діяли земські установи, становило лише 18,7% від їх загальної чисельності. У Чернігівській губернії (без чотирьох північних повітів), згідно з даними губернського земства, підготовлених у педагогічному відношенні вчителів було лише 5,4%⁴⁰.

Губернська земська управа вирішила організувати у 1912 р. в Чернігові губернські курси для вчителів земських шкіл, на які буде відряджено від кожного повіту по 20 вчителів⁴¹. З цієї метою представники Чернігівського земства провели нараду з викладачами Санкт-Петербурзької педагогічної академії. У засіданні 5 березня 1912 р. взяли участь голова губернського зібрання і постійної комісії з народної освіти, губернський предводитель дворянства О.К. Рачинський, голова губернської управи М.П. Савицький, земські гласні О.О. Бакуринський, П.С. Коробка, О.О. Свечин, І.І. Тов-

століс та діячі педагогічної академії Н.Є. Рум'янцев, С.І. Шохор-Троцької, М.М. Солов'єв, Я.І. Ковальський, К.М. Лепілов і Є.С. Дедюліна⁴². На нараді вирішувались питання організації курсів та створення при курсах зразкової школи. З приводу другого питання, «представители земства А.К. Рачинский, Н.П. Савицкий и П.С. Коробко высказали ряд соображений в пользу устройства школы»⁴³.

Однак уряд не дозволив їх проведення. Земська преса повідомляла: «Г. управляющий Киевским учебным округом не признал возможным разрешить устройство предстоящим летом в г. Чернигов временных педагогических курсов для учителей и учительниц начальных училищ Черниговской губернии. Не разрешены также Черниговским губернатором повторительные курсы для фельдшеров»⁴⁴.

Як попечитель П.С. Коробка завжди був у курсі справ навчальних закладів, якими опікувався, і заохочував кращих вчителів. Зокрема, 14 листопада 1911 р. у Мрині відбулось святкування 35 річниці вчительської роботи вчителя Мринського 2-х класного міністерського училища І.Н. Компанця. На урочистостях почесний попечитель училища П.С. Коробка «сказал приветственное слово И.Н., указавши на его нравственные качества и замечательное трудолюбие во все время его продолжительной службы, которая проходила под непосредственным наблюдением почетного попечителя, и поднес юбилару на память о его службе серебряный сервиз»⁴⁵.

Видавець брошури «Общественная деятельность П.С. Коробки. 1868 – 1903» А.П. Скандов слушно звернув увагу читачів на те, що вся діяльність Павла Степановича була «направлена на всестороннее улучшение сельской жизни; его единичная деятельность показывает, что нужно теперь делать в селе, чтобы люди были нравственнее и чтобы им жилось удобнее во всех отношениях. Все устроенные им учреждения – большая каменная церковь и прекрасный хор певчих, больница, пожарная команда и пр., а также разные школы, служат ответом для исполнения составленной им программы общественной деятельности, которая составляет цель его жизни»⁴⁶. Допишувач з Мрина повідомляв у червні 1914 р., що завдяки «заботам местного общественного деятеля П.С. Коробки в нашем местечке в настоящее время имеется 4 учебных заведения: женская учительская семинария, ремесленная школа, министерское 2-х классное училище и церковно-приходская школа. Кроме того, есть земская народная библиотека-читальня, ссудно-сберегательное товарищество и общество потребителей. Работает 3 года лавка общества потребления»⁴⁷.

На засіданні Борзнянського повітового земського зібрання 26 жовтня 1913 р. П.С. Коробка був обраний почесним мировим суддею⁴⁸. Сенат затвердив це обрання і у 1914 – 1916 рр. він виконував ці обов'язки у Борзнянському повіті⁴⁹.

8 січня 1914 р. у зв'язку з 50-літтям запровадження земських установ влада відзначила громадську діяльність П.С. Коробки нагородженням його орденом св. Володимира 3 ступеня⁵⁰.

В.В. Ткаченко доводить, що у 1920 р. П.С. Коробка «був заарештований і відправлений до Ніжинської, а згодом Чернігівської тюрми, звідки безслідно зник у темних глибинах тоталітарної імперії. Було зруйновано і пограбовано родинний склеп його сім'ї на кладовищі, а ім'я П.С. Коробки призабуте на довгі роки»⁵¹. Однак ця трагічна подія, як свідчать джерела, відбулася на рік раніше.

Значимо, що у 1916 – 1917 рр. П.С. Коробка перебував на службі «причисленным к Министерству народного просвещения». Під час трагічних подій революції старий і німецький він мешкав у своєму маєтку в Мрині і, напевно, сподівався на підтримку селян, віддавши майже всю землю і майно для організації комуни. Водночас, у його оселі, напевно, знаходили притулок супротивники більшовицького режиму, через це під час «червоного терору» 1919 р. він був заарештований співробітниками Чернігівської губернської ЧК та ув'язнений.

Сучасниця подій М.В. Черносивтова (уроджена Хижнякова) залишила інформацію про П.С. Коробку та його страту: «Павел Степанович Коробка, старик 75 лет, в молодости был инспектором народных училищ, затем 25 лет петроградским мировым судьей. Устроил в своем имени ремесленное училище и женскую учительскую семинарию, для которой отдал свои усадьбы и большую часть земли в Нежинском уезде. Всю жизнь посвятил заботам о народном образовании. В газете в списке расстрелянных значилось: П.С. Коробка, чиновник старого режима»⁵².

За умов наступу білогвардійських військ на Чернігів радянські каральні органи проводили масові розстріли. Друкований орган Губернського виконавчого комітету Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів Чернігівщини газета «Серп і Молот» повідомила 4 вересня 1919 р. про розстріл 23 супротивників більшовицького режиму – «контрреволюціонерів», колишніх гетьманських урядовців та осіб, затриманих за зберігання зброї. Серед них був П.С. Коробка. У повідомленні, зокрема, зазначалося: «По постановленію Черниговской Губернской Чрезвычайной Комиссии от 1-го сего сентября расстреляны: ... 12. Коробко Павел Степанович – (николаевский генерал) за укрывательство преступников»⁵³.

Так трагічно завершився на початку вересня 1919 р. життєвий шлях видатного громадсько-го діяча й мецената П.С. Коробки, який залишив помітний слід в історії Чернігівщини.

1. Матюшенко А. Громадська діяльність Павла Степановича Коробки А. Матюшенко // Скарбниця української культури. – Чернігів, 2007. – Вип. 8. – С. 136 – 139; Ткаченко В. В. Громадська діяльність П.С. Коробки / В. В. Ткаченко // Література та культура Полісся. – Ніжин, 2002. – Вип. 21. – С. 281 – 283.
2. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник / В.Л. Модзалевский. – К., 1910. – Т. II. – С. 461.
3. Чекан А. Забутий генерал // Носівські вісті. – 2002. – 13 квітня. – С. 3.
4. Скандов А.П. Общественная деятельность П.С. Коробки. 1868 – 1903. – СПб., 1904. – С. 17 – 18.
5. Кістяківський О.Ф. Щоденник (1874 – 1885) / [упор. Шандра В.С. та ін.]. – У 2 т. – К., 1994. – Т. 1. – С. 176.
6. Там само. – С. 373 – 374.
7. Там само. – Т.2. – С. 48.
8. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. – К., 1910. – Т. II. – С. 461.
9. Милорадович Г.А. Родословная книга Черниговского дворянства. – СПб., 1901. – Т.2 – Ч.3. – С. 148.
10. О последствиях, произведенного губернской управою расследования, по делу о допущении Нежинской управою замедления в принятии на страх сгоревшего здания в м. Мрине // Доклады губернской земской управы Черниговскому очередному губернскому земскому собранию // Земский сборник Черниговской губернии. – 1878. – № 9 – 12. – С. 110 – 114.
11. Скандов А.П. Общественная деятельность П. С. Коробки. 1868 – 1903. – СПб., 1904. – С. 12 – 14.
12. Об учреждении в местечке Мрине, Нежинского уезда, Черниговской губернии низшей ремесленной школы // Постановления и распоряжения правительства // ЗСЧГ. – 1900. – № 12. – С. 1 – 34. – С. 1 – 2.
13. Див.: Открытие Мринской ремесленной школы // Общественная деятельность П.С. Коробки. 1868 – 1903. – СПб., 1904. – С. 19 – 37.
14. Состав Черниговского губернского земства (1865 – 1884) // ЗСЧГ. – 1884. – № 4 – 10. – Приложение. – С. 58 – 59.
15. Холмский А.И. Свод постановлений Черниговского губернского земского собрания 1865 – 1882. – Одесса, 1884. – С. 226.
16. Краткий исторический очерк сельскохозяйственной и экономической деятельности Нежинского земства до 1 января 1905 г. // ЗСЧГ. – 1907. – № 4. – С. 83 – 85.
17. Об учреждении Людмилинской женской школы сельского домоводства и усадебного хозяйства в местечке Мрине, Нежинского уезда, Черниговской губернии // Постановления и распоряжения правительства // ЗСЧГ. – 1903. – № 3. – С. 1 – 4.
18. Очередное Черниговское губернское земское собрание (Продолжение) // ЗСЧГ. – 1906. – №2. – С. 160 – 161.

19. Коробка П.С. Людмилинская женская школа сельского домоводства и усадебного хозяйства // ЗСЧГ. – 1909. – № 1. – С. 104 – 109; Йога ж. О Людмилинской школе усадебного хозяйства // ЗСЧГ. – 1909. – № 10. – С. 104 – 110.
20. Черниговское губернское земское собрание очередной сессии 1907 года // ЗСЧГ. – 1907. – № 12. – С. 132 – 133.
21. Земские известия (по Чернигов. губ.) // ЗСЧГ. – 1908. – № 3. – С. 7.
22. Там само. – 1911. – № 9. – С. 31.
23. Там само. – 1911. – № 6. – С. 38 – 39.
24. О закрытии Людмилинской женской школы сельского домоводства и усадебного хозяйства в местечке Мрине, Черниговской губернии // Постановления и распоряжения правительства // ЗСЧГ. – 1912. – № 7. – С.1.
25. Земские известия (по Чернигов. губ.) // ЗСЧГ. – 1912. – № 1. – С. 18.
26. Земская и городская хроника Черниговской губернии // Черниговская земская неделя. – 1913. – № 9. – 10 мая. – С. 6.
27. Нежинское собрание // Очередные уездные собрания Черниговской губернии // ЗСЧГ. – 1909. – № 10. – С. 163.
28. Там само. – С. 167.
29. Нежинское собрание // Очередные уездные земские собрания Черниговской губернии 1910 года // ЗСЧГ. – 1910. – № 12. – С. 138.
30. Там само. – С. 142.
31. Там само. – С. 149.
32. Там само. – С. 150.
33. Свод постановлений Черниговского губернского земского собрания XXXVI – XLVI сессий 1900 – 1909 годов. Составил по поручению губернской земской управы В.М. Хижняков. – Чернигов, 1912. – Т. 1. – С. 4 – 6.
34. Журналы заседаний Черниговского губернского земского собрания 45-й очередной сессии 1909 года, состоявшейся 29 ноября – 9 декабря 1909 г. (С приложениями). – Чернигов, 1910. – Приложение. – С. 1 – 3.
35. Журналы заседаний Черниговского губернского земского собрания 47-ой очередной сессии 1911 года, состоявшейся 1 – 12 декабря 1911 г. (С приложениями). – Чернигов, 1912. – Приложение. – С. 1 – 3.
36. Свод постановлений Черниговского губернского земского собрания XXXVI – XLVI сессий 1900 – 1909 годов. Составил по поручению губернской земской управы В.М. Хижняков. – Чернигов, 1912. – Т. 2. – С. 126, 128, 132.
37. Коробка П. К вопросу о врачебных межъездных участках Черниговской губернии // ЗСЧГ. – 1908. – № 12. – С. 77 – 83.
38. Коробка П. К вопросу об устройстве квартир для учеников фельдшерской школы Черниговского губернского земства // ЗСЧГ. – 1908. – № 12. – С. 84 – 86.
39. К вопросу о преобразовании Нежинского Историко-филологического института князя Безбородько в высший педагогический институт (Извлечение из доклада гласного П.С. Коробки комиссии Черниговского губернского земства) // ЗСЧГ. – 1911. – № 6. – С. 83 – 99.
40. Совещание по вопросу об устройстве курсов для учителей // ЗСЧГ. – 1912. – № 4. – С. 145.
41. Там само. – С. 146.
42. Там само. – С. 147.
43. Там само. – С. 152.
44. Земские известия (по Чернигов. губ.) // ЗСЧГ. – 1912. – № 5. – С. 14 – 36. – С. 18.
45. Юбилей учителя И.Н. Компанца // ЗСЧГ. – 1911. – № 12. – С. 214 – 216. – С. 214.
46. Скандов А.П. Общественная деятельность П.С. Коробки. 1868 – 1903. – СПб., 1904. – С. 5.
47. м. Мрин, Нежинского уезда // Черниговская земская неделя. – 1914. – № 24. – 13 июня. – С. 12.
48. Борзенское экстренное земское собрание // Черниговская земская неделя. – 1913. – № 35. – 8 ноября. – С. 10.

49. Утверждение мировых судей // Черниговская земская неделя. – 1914. – № 18. – 2 мая. – С. 5.
50. Земская и городская хроника Черниговской губернии // Черниговская земская неделя. – 1914. – № 16. – 18 апреля. – С. 4.
51. Ткаченко В.В. Назв. праця. – С. 283.
52. Черносвитова М.В. Большевики в Чернигове // Красный террор глазами очевидцев [составл., предисл. д.и.н. С.В. Волкова]. – М., 2009. – С. 90.
53. Серп и Молот (Чернігів). – 1919. – № 18 (180). – 4 сентября. – С. 2.

ХАЛЯВИНСЬКЕ УРОЧИЩЕ – МІСЦЕ МАСОВОГО ПОХОВАННЯ ЖЕРТВ РЕПРЕСІЙ

Нарком внутрішніх справ СРСР М. Єжов сумнозвісним наказом № 00447 «Про операцію з репресування колишніх куркулів, кримінальників та інших антирадянських елементів» від 30 липня 1937 року затвердив склад «трійки» УНКВД по Чернігівській області: голова – М.Б. Корнев (начальник управління), члени: П.Ф. Маркітан (перший секретар Чернігівського обкому КП(б)У), М.С. Склярський (головний прокурор області). За період діяльності цієї позасудової установи з 9 серпня 1937 р. по 26 серпня 1938 р. її склад змінився повністю, але незмінними залишались регулярні засідання та вироки у справах засуджених: розстріли, ув'язнення на 10 років у виправно-трудових таборах. За неповні 14 місяців рішенням чернігівської «трійки» до страти були приречені 4 367 осіб¹.

Вироки приводилися у виконання працівниками НКВД у приміщенні обласного управління (сучасна адреса – вул. Кирпоноса, 30). Ймовірно, це не єдине місце розстрілів репресованих (є припущення, що вбивали засуджених у приміщеннях в'язниці, тиру НКВД, інших місцях). Трупів вантажили на машини та вивозили за місто в урочище поблизу с. Халявин Чернігівського району.

Про те, що під Черніговом є місце масового поховання жертв репресій 1937–1938 рр. було відомо ще в довоєнні часи. Але тоді нечисленні учасники подій та випадкові свідки не те що говорити – думати про це боялись. Навіть через 50 років, у часи перебудови і гласності, коли повним ходом йшов процес реабілітації безпідставно репресованих, а сталінський режим був засуджений як злочинний та антилюдяний, чернігівці «німіли» у відповідь на запитання про місця масових поховань жертв репресій. У 1989 р. пошук місця поховань проводили прокурор слідчого управління обласної прокуратури Є.Г. Підгорний, члени товариства «Меморіал», працівники Чернігівського державного архітектурно-історичного заповідника, інші небайдужі краєзнавці².

Тоді за фактом свідчень про поховання в Халявинському урочищі обласна прокуратура порушила кримінальну справу. Наведемо деякі документи з цієї справи. З протоколу допиту свідка Шудрі Катерини Марківни, 1924 року народження у справі щодо поховань репресованих громадян від 8 серпня 1989 року: «В домике дорожнього мастера, который находился по правой стороне автодороги из Чернигова на Гомель неподалёку от нынешней скульптурной группы медведей жила моя тётя Леус Евдокия Михайловна, 1913 года рождения, её муж Леус Тарас Моисеевич работал ремонтёром. В 1936 или 1937 я в летнее время жила в том доме у тётки и пасла коров. Дом был кирпичным. Называли его «белым» домом из-за побелки. Во дворе были сарай, погреб и вне ограды очень глубокий колодец. Ограждён приусадебный участок был небольшим забором. Росли вишни. Вдоль дороги вербы, а за оградой был большой сосновый лес. Почва там песчаная.

Мне известно, что тётю Дуню в конце 30-х годов выселили из домика дорожнього мастера.

В 1938 году в летнее время я с девочками ходила полоть вокруг дубков, насаженных в районе дома дорожнього мастера. Посылали нас на эту работу от лесничества. Вот тогда я из любопытства заглядывала во двор дорожнього мастера. Ограда уже была большая высокая, на неё невозможно было забраться. Щелей в ней не было. Чтобы посмотреть девочки станови-

лись на колени, а другие – им на спину и ещё нужно было подниматься на цыпочки, чтобы посмотреть вниз. Я видела во дворе какие-то бугры песка, ямы, какие-то бочки, штабеля дров. Я считаю, что ограждено было больше гектара чуть от дороги. В то время охраняли территорию вокруг домика молодые парни в военной форме. Внутрь никого из нас не пускали. Чтобы напиться, мы подавали им бутылочки в форточку в калитке.

Идя за водой к ограждённой усадьбе, мы несколько раз видели как туда внутрь заезжали крытые автомашины называемые в народе «чёрными воронами». Я их видела не менее 3 раз. Каково было назначение ограждённой территории, я не слышала. Но из-за «чёрных воронов» люди понимали, что там происходит что-то нехорошее.

За скульптурной группой медведей по той же стороне есть «грибки», которые сделали для отдыха у дороги. Однажды в 1947 г., когда я, работающая тогда на доручастке, отдыхала в том месте, ремонтёр Кузьменко из с. Рябцы говорил: «Да тут же было, людей сжигали, а пепел по полю рассеивали»³.

Дав свої свідчення у цій справі й майор запасу 80-річний Микола Лугін. Він переповів страшну сповідь Івана Ільєнка, який в 1937–1938 рр. працював водієм обласного управління НКВД: «Наказували підганяти машину до одного з під'їздів Управління і не виходити з кабіни – тільки чув як вантажать трупи. Не виходив з кабіни і в Халявинському урочищі, чув як складали трупи в ями. Об'єкт імітували під склад пального – там цистерни стояли»⁴.

А ось свідчення Тереха Василя Андрійовича, 1930 року народження, від 13 вересня 1989 року: «Постоянно от рождения живу в Рябцах. Поэтому приходилось и до войны, и в военное время ездить за водой в Чернигов и обратно. Я помню выкрашенный известью кирпичный дом длиной метров 10 возле дороги слева по ходу в Чернигов. Помню забор вокруг него из неструганной шилевки, заколоченной вплотную. Вокруг изгороди ходить не пришлось, но, насколько мог судить от дороги, ограждено было с гектар земли. Лес вокруг двора рос, а не стало его в 1942 году. Высота ограды была метра в два. Были ворота от дороги. Охрана видимо была внутри, во дворе. Я туда ни разу не попадал. Среди людей в то предвоенное время ходили разговоры о том, что в ограждённой территории вокруг дома расстреливали людей и закапывали трупы.

Домик дорожников пропал в войну. Лес восстановился только в военные годы. Кто был лесником того времени, не могу сказать, надо искать в лесничестве. Линий электросвязей, кабелей по месту, где стоял дом, не тянули.

Ещё мне рассказывал кто-то, что будто бы расстреливали во рву за тубдиспансером к железной дороге, где растут сейчас берёзы. Слышал когда-то, будто бы из двора вокруг дома кто-то сбежал, но кто говорил об этом и когда сбежал, не могу сказать»⁵.

Розкопки, проведені на початку вересня 1989 р. на вказаній свідками території, не дали вагомих результатів. Цьому є кілька пояснень: на думку слідства, частину трупів спалювали, по-друге, залишки вапна, які знайшли в землі, свідчать про те, що ним засипали людські тіла для знищення кісток. Прокурор слідчого управління прокуратури Чернігівської області Є.Г. Підгорний, розглянувши матеріали кримінальної справи № 73/343 18 вересня 1989 р. ухвалив: «Считать установленным, что захоронение останков незаконно репрессированных граждан осуществлялось в урочище Халявинское, в той его части, которая прилегает к автодороге на 1051 километре автодороги Чернигов – Гомель»⁶.

Справу закрили, а Чернігівський облвиконком своїм рішенням від 25 вересня 1989 р. постановив:

«1. Погодитись з висновками прокуратури Чернігівської області про те, що частина

урочища Халявинське на 1 051 км автодороги Чернігів – Гомель є місцем масових поховань громадян, що були репресовані в період 30–40-х і на початку 50-х років в області.

2. Чернігівському райвиконкому оголосити зазначене місце офіційним кладовищем, спільно з управлінням житлово-комунального господарства вжити заходів по його впорядкуванню та увічненню пам'яті загиблих».

Головному управлінню архітектури і містобудування разом з управлінням культури та громадськими організаціями постановою було запропоновано оголосити конкурс на виготовлення проекту пам'ятного знака для встановлення на місці поховань. Тоді ж, як тимчасовий пам'ятний знак в урочищі встановили гранітний камінь з металевою табличкою з написом «Жертвам репресій періоду 30–40-х і початку 50-х років».

У жовтні 2004 р. пошук точного місця поховань жертв репресій в Халявинському урочищі було поновлено. З ініціативи працівників Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті жертв війни та політичних репресій при Кабінеті Міністрів України 12 жовтня 2004 року співробітники спеціалізованого державного підприємства «Меморіали України» провели розкопки. Результати виявились більш плідними, ніж п'ятнадцять років тому.

Обласна прокуратура поновила кримінальну справу. З обставин справи: «12 жовтня 2004 р. близько 11-ї години за повідомленням радника з юридичних питань Державної міжвідомчої комісії ... поблизу с. Халявин Чернігівського району за 50 метрів від траси сполучення Чернігів – Гомель виявлені частини людських кістяків, а саме черепи та стегнові кістки. На черепях є отвори, не характерні для анатомічної будови склепіння черепа. Також під час розкопок виявлено та вилучено речі особистого вжитку: залишки від окулярів типу «пенсне», зубці щітки, фаянсові чашки, залишки взуття, розмінну монету тощо»⁷.

Прокурор-криміналіст І.А. Силіченко, оглянувши місце розкопок, встановив: «Ділянка місцевості розташована поблизу траси сполучення Чернігів–Гомель, урочище Халявин, відстань до траси 50,0 м, відстань від стели меморіалу 32 м. На момент огляду в лісоозмузі виявлено яму розмірами 2 x 2 м глибиною 2 м 30 см. На узбіччі ями на поверхні вилученого ґрунту знаходяться останки людей у вигляді 15 черепів та 24 правих стегнових та 24 лівих стегнових кісток. На дні ями у зрізі ґрунту видно залишки одягу, кісток, інших предметів, що свідчать про масове поховання. Для експертного дослідження відібрано два черепи, на яких у потиличній частині мають отвори діаметром 10 мм, у лобній частині діаметром до 1,6 см. Також відібрано 3 ліві та 3 праві стегнові кістки. Два пластикові пакети з чашками та окулярами. Залишки взуття упаковані в окремий пластиковий пакет: підшви, каблуки, халява. В ході огляду складена схема місця подій, застосована фотозйомка»⁸. (Див. додаток №1)

За висновками судово-медичної експертизи представлений череп № 2 міг належати чоловіку середнього віку, приблизно 52 роки, з давниною поховання більш ніж 40 років. Наявні в області потиличної кістки та лівої тім'яної кістки два вхідні вогнепальні пошкодження, а в області лобної кістки зліва та луски лівої скроневої кістки – вихідні вогнепальні пошкодження свідчать, що в людину двічі стріляли ззаду, в потилицю.

На речах особистого вжитку, вилучених під час розкопок, експерти криміналістичного відділу встановили наступні позначки: на одній зубній щітці (знайшли дві, друга – без написів) маркувальне позначення «Наркомпищепром СССР «Ленжет» Ленинград»; на підшві взуття – зображення трикутника з текстом «Треугольник НКТ», під трикутником текст – «!Ленинград 44-3 Ф 15». Знайдена монета номіналом 5 копійок датована 1936 р. Інші речі – залишки окулярів (два скла круглої форми, одне скло овальної форми, а також металеві частини їх кріплення), дві фаянсові чашки білого кольору циліндричної форми, фрагменти чашок білого кольору різної

форми та розміру, верхня шкіряна частина чобота без написів.

Ймовірно, вже вбитих людей ховали з речами особистого вжитку, які знаходились у речових мішках. Ці предмети, невблаганні свідки злочинного сталінського режиму, експонуються в Чернігівському історичному музеї імені В.В. Тарновського.

Чи це останні свідки трагічних подій? Чи це єдине місце масового поховання на Чернігівщині? Покаже час. Але на сьогодні достеменно встановлено, що Халявинське урочище є місцем масового поховання жертв сталінських репресій 1937–1938 рр. Сотні, а може й тисячі наших земляків знайшли там свій останній притулок.

Що ж стосується тимчасового пам'ятного знака, то на думку спадає прислів'я «немає нічого більш постійного, аніж тимчасове».

1. Коваленко О., Подкур Р. Політичні репресії радянської доби на Чернігівщині (кінець 1930-х – 1980-ті рр.) // Реабілітовані історією. Чернігівська область. – Чернігів, 2010. – Кн.2 – С.13.
2. Дзюба С. Чернігівська Биківня // Комсомольській гарт. – 1989. – 14 жовтня. – С. 6-7.
3. Прокуратура Чернігівської області. Кримінальна справа № 73/343 – Арк. 7-10.
4. Закусило С. На 1 051 кілометрі // радянська Україна. – 1990. – 10 серпня. – С.3.
5. Кримінальна справа № 73/343. – Арк. 23-24.
6. Там само. – Арк. 63.
7. Там само. – Арк. 87.
8. Там само. – Арк. 65.

3

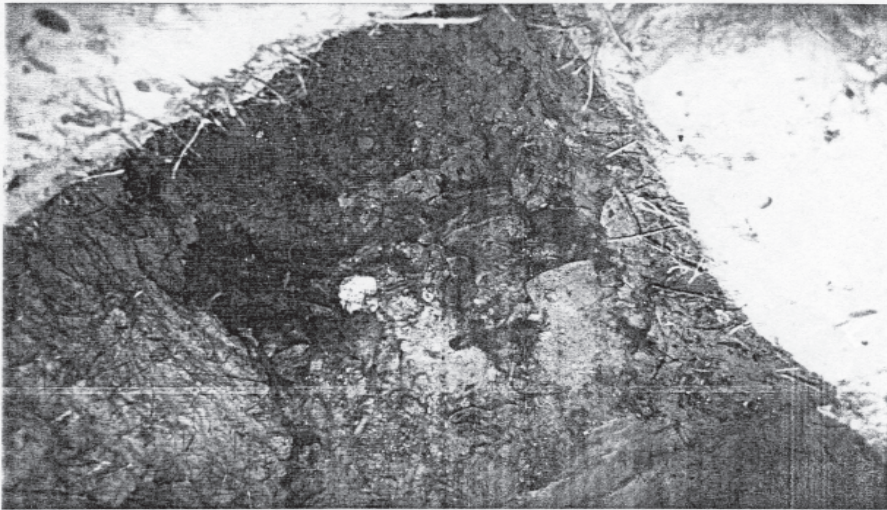
69

Прокуратура Черниговской области

Кабинет криминалистики

ФОТОТАБЛИЦА

приложение к протоколу от 12.10.04 198 г. по делу №

Вузливи знімки
місця розкопок
та виш вископ землі
нів кістки в

Троку пор-криміна-
ліст
[Signature] І. Н. Сидієнко

-4-

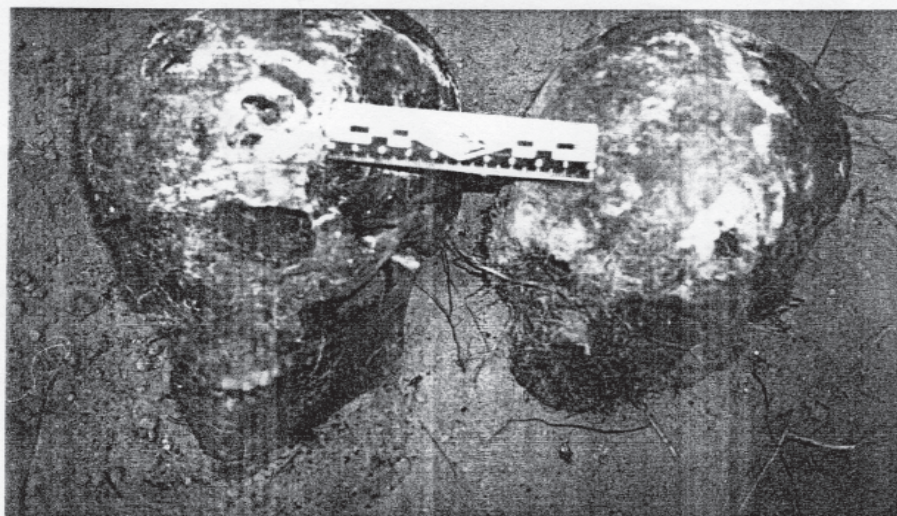
20

Прокуратура Черниговской области

Кабинет криминалистики

ФОТОТАБЛИЦА

приложение к протоколу от 12.10.04 198 г. по делу №

Детські знімки зернів

Французько-криміналіст

[Handwritten signature] І. Ф. Смігінко

Ірина ЧАУС

ЗААРЕШТОВАНИЙ ЗА ТЕ, ЩО ЖИВЕ

Гридько Юхим Пантелеймонович, 1986 р. н., с. Данівка, Козелецького р-ну українець, малописьменний. Проживав у с. Данівка, одноосібник. Заарештований 29.03.1931 р. За постановою Особливої наради при колегії ГПУ УСРР від 10.06.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р.

Більшість архівних кримінальних справ на репресованих за ст. 54 КК УСРР дуже подібні. Ордер на арешт, протокол обшуку, анкета заарештованого, протоколи допитів обвинуваченого та свідків, обвинувачувальний висновок, деякі довідки і міра покарання, що визначалася в постанові Особливої наради чи «трійки» – ось неповний перелік документів, які зустрічаються в архівно-кримінальних справах. Як правило, протоколи допитів – це трафаретні питання і такі ж трафаретні відповіді. Серед матеріалів справи № 6406 На Юхима Пантелеймоновича Гридька також є всі ці документи. Але серед них – вірші. Можливо, вони недосконалі з літературної точки зору, але, читаючи їх, відразу відчуваєш «крик душі» людини, що замислюється над перспективою власної долі.

Юхим Пантелеймонович Гридько народився в 1986 р. у с. Данівка Козелецького району, де проживав більшу частину свого життя. За даними анкети на час арешту мав сім'ю – дружину Марфу Іванівну та двоє дітей.

З 1913 р. працював прибиральником у Козелецькій аптеці, отримував 15 рублів щомісяця. Відмовляючи собі в найнеобхіднішому, накопичив 500 рублів, але радянська влада конфіскувала його заощадження. Вже після революції Гридько назбирав 4 тисячі карбованців радянськими знаками і зберігав їх в ощадній касі. Ці гроші були анульовані, і свій вклад Гридько не отримав¹. Пізніше, розглянувши ці факти, уповноважений Особливого відділу Київського оперативного сектору ГПУ УСРР, який складав обвинувачувальний висновок у слідчій справі № 13 на громадянина Гридька Ю.П., напише: «Коренем контрреволюційних настроїв Гридька необхідно вважати ту обставину, що він матеріально постраждав від Жовтневої революції»².

З 1919 року Юхим Гридько, залишивши службу, займався сільським господарством. За майновим станом він – бідняк (за даними анкети, навіть звільнений від податків), бо мав невелику ділянку землі (3/4 десятини), корову, двоє поросят. Але в обвинувачувальному висновку його названо «проводником кулацких контрреволюційних взглядов в массу крестьянства, рупором кулацкой среды»³.

Коли у вересні 1930 року за розпорядженням Козелецького райвиконкому уповноважений РВК прибув у с. Данівка, то на зборах селян познайомився з бідняком Юхимом Гридьком, який виступив «з контрреволюційними віршами на адресу колективізації, контракції та хлібозаготівлі»⁴. Як сумлінний комуніст, уповноважений негайно повідомив секретаря парткому, начальника міліції і уповноваженого районного відділу ГПУ по хлібозаготівлі та отримав доручення провести роз'яснювальну роботу по селу, а з Гридьком – персонально. Розмовляючи з Гридьком, уповноважений пояснив йому, «що його вірші грають на руку куркульо, і йому, як бідняку, такі виступи не підходять»⁵. Але така робота представника району не дала результатів, і уповноважений був змушений пригрозити бунтівному поету арештом і відправкою до райміліції.

У березні 1931 р. у райвідділ ГПУ надійшли інформаційні відомості, що житель с. Данівка Юхим Гридько на зборах селян, присвячених Міжнародному жіночому дню 8 Березня привселюд-

но прочитав вірші «контрреволюційного характеру». 31 березня 1931 р. уповноважений особливого відділу Київського оперсектору ГПУ УСРР виніс постанову про початок слідства та арешт Юхима Пантелеймоновича Гридька, який займався «антирадянською агітацією, що поводитись шляхом читання контрреволюційних віршів»⁶.

«Правдивому слову настала минута,
якщо я винен - убий мене тута.

Отут я родився, отут моя хата,
но ваша ідея навіки проклята»⁷, -

такою була відповідь Гридька Юхима Пантелеймоновича на пред'явлення йому ордера на арешт⁸.

Були й інші вірші, і теж бунтівні: «Про меліорацію», «Що собою уявляє селянство»... Появу таких віршів Гридько пояснював незадоволенням політикою радянської влади, яка «забирає жито та пшеницю, селянину залишає кукіль та метлицю»⁹.

«Сердце стогне, замирає,
Сльози просяться із глаз,
Власть советську колихавши,
Як малу дитину в нас.
Ой ну люлі, ти наш юний,
Наш маленький комунар.
Ти усім нам тичеш дулі,
Бо от нас усе забрав.

Забрав нашу бувшу волю,
Контрактуєш ти наш труд.
Ти селянству зробив рабство.
Колектив даєш приют.

Бо ти руки маєш довгі
На чужеє посягать.
Ой ну люлі, невгамовний,
Нагулявся, пора спать»¹⁰.

Можливо, його життя мало чим відрізнялося від життя односельців. До революції і за весь час революції ніякої участі у політичному житті Юхим Гридько не брав. Але коли радянська влада посилювала оподаткування селян, коли селянство стогне під непосильним тягарем її поборів, він почав замислюватись над політикою радянської влади (так він говорить на допитах). І ці думки перетворилися в рядки його віршів:

«Тепер боремось з нуждою,
Як човен з волнами.
Ти ж сидиш на нашій шії,
Смієшся над нами»¹¹.

Не раз Юхим Гридько читав свої поезії на зборах, чи просто в колі селян. Популярним був вірш «Про бичка», його часто декламував Гридько на прохання односельчан, але в матеріалах карної справи його немає. Свідок у справі Самкович, учитель Данівської школи, говорив, що вірші Гридька мали неабиякий успіх, а він сам користувався симпатією більшості селян. Дехто вважав його поезію «безвинною балаканиною».

Гридько полюбляв декламувати свої вірші в присутності представників влади. «Робив я це для того, щоб вони дізналися про настрої селян і доповіли районній владі»,¹² – пояснював він на допитах.

Гридько вважав, що у віршах висловлює думку всього селянства. Міркуючи над питанням «чи всі ми свободні в советському раю», він робить висновок, що «селянство не має свободи, про яку говорять комуністи». Свободу дано селянину, «щоб мати право забирати те, що росте в полі»¹³. Кріпацтвом на новий лад він вважає колгоспи, бо «там люди перетворюються на наймитів радянської влади»¹⁴.

«В колективі ми будемо
Вічними рабами.
Й ніхто винен нам не буде,
А лише ми самі»¹⁵.

Як віруюча людина, яка з дитинства читала Біблію, «бо має до цього схильність», на допиті говорив: «Головним недоліком політики радянської влади я вважаю те, що вона проводить боротьбу з релігією, зачиняє церкви»¹⁶. Юхим Гридько першим вступив до церковної громади, що була організована в селі у 1930 р., і став членом її ревізійної комісії. Під час слідства з'ясувалося, що «Гридько як член церковної общини часто бував у попа Мозолевського, висланого наприкінці 1930 року у Північний край за контрреволюційну агітацію»¹⁷.

Юхим Гридько свідомо протестував проти політики більшовиків, що сидять на шії селянства». Звичайно, що така «небезпечна» людина не могла залишатись на волі в часи, коли пошук «ворогів народу» набув масового характеру.

Заарештований 29 березня 1931 р., Гридько знаходився під вартою при Козелецькій райміліції, де на допитах «категорично стверджує, що автором віршів є він сам, і що він ні з ким не радився перед прилюдним їх читанням». Чекісти навіть намагалися встановити рівень його психічного здоров'я. Лікарі зробили висновок, що «В часі і просторі орієнтується, пам'ять найближчих і віддалених подій збережена. Мається деяка змазаність мови і манерність у відповідях (наприклад, відповідь Гридька лікареві, що він, Гридько, «заарештований за те що живе»)»¹⁸.

Але уповноважений ГПУ УСРР, що розслідував справу, не погодився з висновком лікарів, тому що невгамовний поет навіть у камері писав вірш-протест, вірш-виклик і декламував його на останньому допиті 24 квітня 1931 р.:

«За волю селянства і його права
Тепер я позбавлений волі.
Не страшний мені Бупр і далекий Сибір,
Грозящая буря в полі.
Хай буря бушує, бо це її час
Урагану прегради не буде.
На слові – красная советская власть,
На ділі – горюють всі люди»¹⁹.

6 травня 1931 року Ю. Гридько був етапований до Київського БУПРУ, а звідти 9 червня спецконвоюм у Харків, де з комендатури ГПУ його перевезли у 2-й БУПР. Постановою Особливої наради при колегії ГПУ УСРР 10 червня 1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР Юхим Пантелеймонович Гридько був ув'язнений у концтаборі на 3 роки.

Про подальшу долю Ю.П. Гридька з архівно-кримінальної справи нічого не відомо. Останнім документом у цій справі став висновок Чернігівської обласної прокуратури від 5 липня 1989 р., згідно якого Гридько Юхим Пантелеймонович був репресований необґрунтовано (ст. 1 Указу Президії

ВРСР від 16 січня 1989 р. «Про додаткові заходи по відновленню справедливості щодо жертв репресій, які мали місце в період 30 – 40-х і на початку 50-х років»).

Неординарність цієї карної справи на «бунтівного поета» полягає в тому, що перед нами постає людина, яка не змиралася з насильницькою колективізацією, розграбуванням українського села. Юхим Гридько замислювався над наболілими питаннями і не боявся висловити свою думку. Справжній ураган репресій прокотився по українській землі, що так щедро родить таланти. Скільки ж їх потонуло в морі беззладдя, було задушено «наглою комуністичною свободою»²⁰.

Перефразовуючи Тараса Шевченка, Юхим Гридько залишив рядки, які можна назвати заповітом землякам:

«Вчитесь, брати мої,
Вчитесь, читайте.
Ви чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.
Бо як чуже собі візьмеш,
А своє покинеш,
Чужим довго жить не будеш,
Без свого загинеш»²¹.

1. Після Жовтневої революції 1917 р. ошадні каси хоча й були збережені, але згідно з декретом РНК РСФРР «Про анулювання державних займів» (грудень 1917 р.) та після заборони видавати суми, що були внесені до 1 січня 1918 р. фактично припинили операції.

2. Державний архів Чернігівської області (далі - Держархів Чернігівської області), ф. Р-8840, оп. 3, спр. 6406, арк. 35.

3. Там само.

4. Там само.

5. Там само.

6. Там само.

7. Там само. арк. 18.

8. Там само. арк. 18.

9. Там само. арк. 10.

10. Там само. арк. 34. Вірш «Невгамовний комуніст»

11. Там само. арк. 4.

12. Там само. арк. 29-30. Протокол допиту Гридька Ю.П.

13. Там само. арк. 10.

14. Там само. арк. 29-30. Протокол допиту Гридька Ю.П.

15. Там само. арк. 14 зв.

16. Там само. арк. 29-30. Протокол допиту Гридька Ю.П.

17. Мозолевський Георгій Юхимович, 1889 р.н., за постановою «трійки» при Колегії ГПУ від 10.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років.

18. Держархів Чернігівської області, ф. Р-8840, оп. 3, спр. 6406, арк. 32.

19. Там само. арк. 30.

20. Там само. арк. 19.

21. Там само. арк. 8.

Віталій ШУМІЛО

ІГУМЕН АЛІПІЙ
І ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ ІСИХАЗМУ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

Ігумен Аліпій

Ігумен Аліпій (в миру Олександр Андрійович Яковенко) належить до числа незаслужено призабутих церковних діячів Чернігівщини першої половини ХХ ст. Він народився в 1881 р. у селі Плехтіївка Городнянського повіту Чернігівської губернії (нині – Ріпкинський район Чернігівської області)¹. Брак шкільної освіти (сам Аліпій називав себе «малограмотним») довелося згодом компенсувати наполегливою самоосвітою².

У дитинстві улюбленим заняттям О. Яковенка було читання житій святих, що значною мірою зумовило його подальшу долю, сформувавши певний життєвий ідеал. Слід зауважити також, що с. Плехтіївка знаходиться неподалік від м. Любеч – батьківщини преподобного Антонія (983 – 1073), засновника Києво-Печерського монастиря. Місцеві перекази, що зберігали пам'ять про «батька руського чернецтва», котрий приніс на Русь традиції ісихазму і афонський досвід «печерного» аскетичного подвижництва, також вплинули на християнське світосприйняття О. Яковенка. Авторів цих рядків розповідали, що підлітком він любив відвідувати печеру святого Антонія в Любечі³.

У 1903 р. О. Яковенка призвали до армії. Він служив у Кронштадті матросом Балтійського флоту в розпал російсько-японської війни 1904 – 1905 рр. Революційні настрої, що охопили під час невдалої для Росії війни столицю імперії і вилилися в Першу російську революцію, справили на О. Яковенка значний вплив. У цей час він пережив серйозну релігійну кризу, його юнацькі ідеали похитнулися⁴.

Історія не знає умовного способу – ми ніколи не зможемо дізнатись, до яких глибин зла міг дійти матрос О. Яковенко, загітований революційною пропагандою. Сам він, за свідченням осіб, які близько знали його, завжди говорив про це із здриганням. Як би там не було, але саме в цей переламний момент О. Яковенко познайомився зі знаменитим Кронштадтським пастирем – протоієреєм Іоанном Сергієвим (1828 – 1908). Спілкування з «всеросійським батюшкою», відомим православним молитвеником, автором глибоких богословських праць⁵, визначило подальший жит-

тевий шлях О. Яковенка. Його аскетичні мотивації здобули підтримку і розвиток саме у напрямі ісихазму – шляху, якого він прагнув і яким пройшов всупереч (а можливо, як учить православне аскетичне богослов'я, завдяки) життєвим знегодам.

У 1908 р. О. Яковенко повернувся до рідної Плехтіївки. На той час померли його батьки. В. Руденок стверджує, що родичі Олександра присвоїли майно його батьків⁶, відтак він залишився «без колу і без двору». Втім, О. Яковенко сприйняв це як «промисел Божий», що звільнив його від земного майна заради майна небесного – порятунку душі. Пам'ятаючи настанови Іоанна Кронштадтського, О. Яковенко поступив послушником у Чернігівський Троїцько-Іллінський монастир, де на нього звернув увагу архієпископ Чернігівський і Ніжинський Василій (Богоявленський)⁷. Невдовзі О. Яковенко прийняв чернечий постриг з ім'ям Аліпій на честь преподобного Аліпія Стовпника (VII ст.). У 1914 р. архієпископ Василій висвятив його у сан ієродиякона, а згодом – ієромонаха.

Саме тоді в Троїцько-Іллінському монастирі утворилась група ченців та священників, для яких ідеї ісихазму, що здобули в Росії широку популярність завдяки знаменитій Оптиній пустині, стали основою для морального аскетичного життя. У цьому контексті стає зрозумілим і вибір імені Аліпій, яке О. Яковенко прийняв при постриженні: стовпництво, як і «печерне» подвижництво, що ствердилося на Афоні, було однією з форм поглибленої внутрішньої молитовної практики – ісихазму. Водночас Аліпій близько зійшовся з іншим подвижником-ісихастом ієромонахом Троїцько-Іллінського монастиря Лаврентієм (Проскурою). Мабуть, саме тоді у чернігівському гуртку ченців-ісихастів зародилась ідея створення поблизу Антонієвих печер XI ст. нового печерного храмового комплексу.

На гребені революційної хвилі початку XX ст. відбулися суттєві зміни у багатьох сферах не лише громадського, але і церковного життя. Одним з таких проявів було створення в єпархіях так званих «виконавчих комітетів духовенства», які «зміщували» з кафедр архієреїв, котрі вважалися монархістами. У березні 1917 р. архієпископ Василій був увільнений від виконання своїх обов'язків, а на його місце в травні єпархіальні збори духовенства і мирян обрали вікарія Чернігівської єпархії, єпископа Стародубського Пахомія (Кедрова)⁸.

Єпископ Пахомій, як і його попередник, був учнем видатного богослова, пастиря і молитвеника архієпископа Антонія (Храповицького), обраного в 1918 р. митрополитом Київським і Галицьким⁹. Тому з обранням на Чернігівську кафедру єпископа Пахомія можна говорити про зміну поколінь, але навряд чи про зміну молитовних аскетичних ідеалів, які сповідував колишній архієрей. Чернігівські ісихасти, які добре знали Стародубського вікарія, ще ближче зійшлися з ним після того, як він став правлячим архієреєм, а ієромонах Лаврентій (Проскура) – духовником єпископа Пахомія.

У жовтні 1917 р. в Петрограді стався більшовицький заколот. Розпочався абсолютно новий період в історії Православної Церкви – період небачених доти гонінь на Церкву і на релігію. У Києві було розстріляно митрополита Володимира (Богоявленського)¹⁰. Було вбито також колишнього чернігівського архієпископа Василя – після фізичних знущань його скинули з потяга, що рухався по мосту через р. Кама на великій швидкості. Зрозуміло, що усі ці негаразди безпосередньо торкнулися і Чернігівської єпархії¹¹.

Тому прихід до влади в Україні у квітні 1918 р. гетьмана П. Скоропадського був сприйнятий з полегшенням: тут виникла справжня оаза мирного життя посеред бурхливого океану братовбивчої війни. У вищих церковних і військових колах навіть народилася ідея таємно вивезти з більшовицької Москви до Києва Московського патріарха Тихона (Белавіна).

Гетьман П. Скоропадський, до того ж, був православною віруючою людиною¹². Мабуть,

не випадково саме у квітні 1918 р. ієромонахи Аліпій (Яковенко) і Лаврентій (Проскура) за благословенням єпископа Пахомія почали копати на одному зі схилів Болдиної гори новий печерний комплекс з підземними храмами і келіями¹³.

Його створення було завершено вже при владі більшовиків. Останні місяці роботи проводилися потай, вночі, у найсуворішій конспірації. 26 листопада (ст. ст.) 1919 р., у день пам'яті преподобного Аліпія Стовпника у підземному храмі була здійснена перша божественна літургія¹⁴.

А. Карнабед, під керівництвом якого проводилися археологічні розкопки «Аліпієвих печер» у 1960 - 1970-х рр., так пише про цю унікальну пам'ятку і її творця: «Наші архітектурно-археологічні дослідження [...] підтвердили свідчення автора статті «Нові печери» (1928 р.) Бориса Пилипенка та старих людей про казкову красу цього підземного ансамблю, де Аліпій відзначився не лише як умілий організатор, а й як перш за все здібний будівничий і художник-митець. Він переніс під землю, як це робив в XI сторіччі Антоній, принципи плану та об'ємно-просторового рішення наземних храмів, але в даному випадку народної дерев'яної архітектури з притаманними таким храмам обхідними галереями-«опасаннями», які йдуть від галерей храмів доби Київської Русі. Досить подивитись на план «Нових» печер, їх поздовжній розріз та деталі орнаментально-художніх композицій, які прикрашають стіни, склепіння, щоб впевнитись у цьому»¹⁵.

Отже, зразком для створення цього комплексу послужили як підземні, так і наземні храми Київської Русі, коли ісихазм як молитовно-медитативна практика був поширений не лише серед чернецтва, але й серед представників князівської верхівки¹⁶.

У цьому ж підземному монастирі ігумен Аліпій облаштував для себе келію і підготував місце для могили. Очевидно, він планував згодом піти «в затвор» за прикладом середньовічних монахів-ісихастів¹⁷. Проте «в затвор» він пішов набагато пізніше, зовсім в іншому місці й з інших причин.

Новий печерний монастир проіснував недовго. Вже у 1919 р. влада заборонила проведення в печерних храмах богослужіння¹⁸. Проте, незважаючи на заборону, вони проводилися потай, вночі, тому вхід у печери був засипаний землею.

Того ж таки 1920 р. було закрито Троїцько-Іллінський монастир зі знаменитими Антонієвими печерами. Замість монастиря при Свято-Троїцькому храмі була створена парафія, очолити яку єпископ Пахомій доручив ігуменові Смарагду (Чернецькому)¹⁹, одному із сподвижників Аліпія. Настоятелем Свято-Іллінської церкви був призначений ігумен Єфрем (Кислий), також однодумець Аліпія²⁰. Самого ж отця Аліпія направили настоятелем у село Свинь (нині Улянівка), розташоване у кількох кілометрах від Чернігова, оскільки, за спогадами очевидців, влада не дозволила йому служити в місті, де він користувався великим авторитетом²¹.

Починати довелося буквально з нуля. Передусім було сформовано церковну громаду, побудовано невеликий глинобитний будинок для проведення богослужінь, з часом невелику дерев'яну церкву, а потім і досить просторий дерев'яний храм²². Як згадував протоієрей Іоанн Пращур, що служив паламарем у Аліпія, для отримання дозволу на будівництво храму він їздив у Москву до самого М.І. Калініна. Дивно, але дозвіл на будівництво храму Аліпій одержав. Відтак місцева влада не могла перешкодити будівництву²³. Храм цей існує і донині.

У липні 1927 р. заступник місцеблюстителя московського патріаршого престолу Нижегородський митрополит Сергій (Страгородський) оприлюднив документ, що дістав назву «Декларації про лояльність до радянської влади». У ньому він від імені усїєї Руської Православної Церкви проголосив, що віднині «радіші і успіхи радянської влади – це радіші й успіхи Церкви», а невдачі влади – невдачі Церкви²⁴.

Усіх тих, хто Декларацію не приймав, Сергій оголошував «поза Церквою»²⁵. Зрозуміло, що

така лояльність, яка руйнує внутрішню свободу Церкви, була неприйнятною для багатьох православних християн. Почалися стихійні протести, які потім набули організованої, наскільки це було можливо, форми. Так у Руській Церкві зародився рух, що увійшов у історію під назвою Істинно-Православної або Катакомбної Церкви. У Чернігівській єпархії в різний час до неї приєдналися архієпископ Пахомій (Кедров) і єпископ Дамаскін (Цедрик)²⁶. Усі чернігівські «ревнителі благочестя», які входили свого часу до гуртка ісихастів, також не підписали Декларацію і приєдналися до ІПЦ. Очолили цей рух в Чернігові Аліпій (Яковенко) та Лаврентій (Проскура).

Ядро ревнителів православ'я на Чернігівщині склали архимандрит Георгій (Смильницький), ігумени Аліпій (Яковенко), Єфрем (Кислий), Паладій (Мищенко), Смарагд (Чернецький), Антоній і Миколай (прізвища поки не встановлені), Аліпій (Яковенко), ієромонахи Лаврентій (Проскура), Михаїл (Корма), Інокентій (Козько) та Малахія (Тишкевич), ієреї Гавриїл Павленко, Іоанн Смолічев, ієродиякон Мисаїл (Стишковський) й інші. Серед мирян, які не прийняли Декларації, був відомий церковний письменник С.А. Нілус, який був висланий до Чернігова в квітні 1926 р.²⁷

У 1927 р. «за антирадянську агітацію і пропаганду», тобто за невизнання Декларації й активну протидію її запровадженню в церковне життя, ігумен Аліпій був заарештований²⁸. За свідченням протоієрея Іоанна Пращура, чекісти увірвалися до оселі Аліпія на свято Покрови, збили його з ніг і стали жорстоко бити прикладами гвинтівок. Після знущань, скривавленого, вони кинули його в машину й вивезли²⁹.

Перебування у в'язниці зміцнило Аліпія в переконанні, що радянська влада зневажає не лише християнські, але й людські моральні норми, і що лояльність до такої влади в тій формі, як цього вимагав від Церкви Сергій, неприйнятною для совісті православного християнина. У 1928 р. ігумен Аліпій повернувся до Чернігова і став одним з переконаних ідеологів ІПЦ.

Майже водночас у с. Свинь влада закрила побудований Аліпієм храм. Ікони місцеві комсомольці-активісти спалили, а церкву перетворили у зерносховище. Створена ігуменом Аліпієм чернеча громада перейшла в підпілля. Це була перша катакомбна громада в Чернігові.

У цей час до Чернігова повернувся із заслання архієпископ Пахомій (Кедров), який намагався примирити «сергіян» і «непоминаючих» заради збереження, як він вважав, «церковного миру». Проте, приїхавши до Чернігова, Пахомій зустрівся з організованою опозицією своєму «просергіївському» курсу з боку духовенства і пастви. Характерно, що саме ігумен Аліпій, чий пастирський авторитет тоді був у Чернігові дуже високим, переконав преосвященного в згубності для Церкви сергіївського шляху: «Попытки Пахомия Кедрова перетянуть монахов на сторону легализованной патриаршей ориентации успеха не имели, т.к. Корма Михаил, один из первых, ссылаясь на “неправославие” Пахомия Кедрова отказался с ним совершать религиозные обряды, а остальные монахи, как Чернецкий Смарагд, Тишкевич Малахия, Проскура Лаврентий и другие продолжали доказывать Кедрову неправоту митрополита Сергия, в результате открытого против Пахомия Кедрова выступления со стороны монаха Алития, осужденного за контрреволюционную деятельность, Пахомий Кедров стал сдавать свои позиции и в результате примкнул к оппозиции (курсив наш. – В. Ш.)»³⁰.

Наприкінці 1929 р. був заарештований єпископ Дамаскін (Цедрик), у 1930 р. – архієпископ Пахомій (Кедров), у 1931 р. – ігумен Аліпій. Його було етаповано в концтабір поблизу Архангельська. Тут він відбув свій 4-х літній строк на лісозаготівлях, разом зі своїм сотайником ієромонахом Інокентієм (прізвище встановити поки не вдалося). Повернувся Аліпій із заслання в 1935 р. і приєднався до своєї катакомбної чернечої громади у с. Свинь. У 1936 р., коли в Чернігові був розпочатий судовий процес і заарештовані священники й ченці, які належали до ІПЦ (усі вони загинули в концтаборах), Аліпій таємно переїхав до Чернігова, оскільки в невеликому селі перебу-

вати на нелегальному становищі було важче, ніж у місті. Він організував таємний чернечий скит на Лісковичі, де в катакомбному храмі щодня здійснював божественну літургію. Тоді ж його друг і сотаїтник Лаврентій (Проскура) також організував на Лісковичі кілька таємних чернечих громад. За його благословенням, в Холодному яру (вул. О. Десняка на Лісковичі), в одному з дворів потай була вирита невелика печера, де Лаврентій вночі здійснював божественну літургію. Тут же мешкали кілька черниць, які стежили за порядком в катакомбному храмі, а за відсутності Лаврентія самі вичитували службу мирським чином³¹.

Не випадково саме вони – натхненники гуртка монахів-ісихастів, творці «Аліпієвої» і «Лаврентієвої» печер, де мали намір усамітнитись для молитви «за увесь мир, що лежить у злі», – створили таємні чернечі громади зі своїх послідовників у роки найжорстокіших комуністичних репресій. Вони пішли «в затвор» і вдалися до поглибленої молитовної роботи, про яку мріяли в юності.

У період нацистської окупації Аліпій і Лаврентій вийшли з катакомб. Нова влада була такою ж людиноненависницькою і безбожною, як і колишня, але спочатку, заради пропагандистських цілей, окупанти дозволили відкрити всілілі храми. Лаврентій зайнявся відновленням Троїцько-Іллінського монастиря, що правда, тепер уже як жіночого, бо ченців-чоловіків у живих практично не залишилося. Аліпій повернувся до с. Свинь, у свій спаплюжений храм, відновлювати церковно-приходське життя.

20 вересня 1943 р., коли Червона армія вела бої за Чернігів, ігумен Аліпій служив у храмі, незважаючи на бомбардування села радянською авіацією. Очевидно, він передчував свою близьку кончину. В усякому разі, відомо, що незадовго до загибелі Аліпій говорив своїм черницям і парафіянам, що «скоро покине їх». Він розумів, що з поверненням радянської влади знову почнуться масові арешти, заслання та розстріли³² і, звичайно ж, знав, що йому, священникові ІПЦ, який дивом не загинув у радянському концтаборі (де загинули майже всі його однодумці), цього не уникнути. Хворий на цукровий діабет 62-річний Аліпій напевне відчував, що не витримає допитів і нового табірною строку.

Після закінчення літургії Аліпій, вибачившись у черниць за можливі гріхи, відправив їх у виритий неподалік від храму окоп, а сам попрямував у село, щоб причастити когось із хворих прихожан, як він це робив зазвичай після кожної літургії. Черниці переконували його перечекаати небезпеку, але Аліпій ще раз вибачився і попрямував далі зі словами: «Не турбуйтеся, на все воля Божа. Простіть мені за все ще раз, я залишаю вас». У цей момент повз храм рухався загін червоноармійців. Один з них, уродженець с. Свинь І. Пантелеєнко пізнав Аліпія, зупинив солдатів і почав звинувачувати його в «співпраці з німцями»³³. Зрештою він вигукнув «Розправимось з контрой!» і кинув в Аліпія гранату. За свідченням протоієрея Іоанна Пращура та М.А. Атрощенко, ігуменові Аліпію відірвало ногу, а тіло його було знівечене осколками. Поховав Аліпія його друг і сподвижник, священник Олексій Ткаченко, який служив у с. Киселівка. Невдовзі після загибелі Аліпія, в 1944 р. церкву в с. Свинь було закрито.

Так пройшов свій страдницький шлях ігумен Аліпій. Він зростав на моральних ідеалах Святої Русі й залишився вірним їм до кінця своїх днів. За ці ідеали Аліпій зазнав поневірянь і прийняв мученицьку смерть, зійшовши на свою Голгофу.

Могила ігумена Аліпія знаходиться на кладовищі в селі Улянівка неподалік від побудованого ним храму. «Аліпієві печери» в Чернігові, як і раніше, засипані землею, натомість молодь влаштує у цій затишній місцині пікніки...

1. Карнабед А. Таємниці Болдиних гір (нарис четвертий) // Сіверянський літопис (Чернігів). – 1995. – № 6. – С. 13; Руденок В. Останній печерник // Просвіта (Чернігів). – 2001. – № 16. – 13 квітня. – С. 2.

2. Свідчення Павла Олексійовича Фльорова, який близько знав архієпископа Пахомія (Кедрова), єпископа Дамаскіна (Цедрика), архімандрита Лаврентія (Проскуру) та ігумена Аліпія (Яковенка). Запис бесіди від 15 березня 1991 р. з архіву автора.
3. Свідчення П.О. Фльорова.
4. Свідчення П.О. Фльорова; Свідчення Ксенії Огеївни Чайникової, яка близько знала архієпископа Пахомія (Кедрова) та ігумена Аліпія (Яковенка). Запис бесіди від 23 травня 1992 р. з архіву автора.
5. Див., напр., відому роботу Іоанна Кронштадтського «Моя жизнь во Христе».
6. Руденок В. Останній печерник... – С. 2.
7. Див. докладніше: Шумило В. Новосвященномученик Василий, архиепископ Черниговский // Вера и Жизнь (Чернигов). – 1995. – № 1 (8). – С. 2 – 4; Королев В. Любовью побеждая страх. Жизнеописание Новомучеников Российских. Архиепископ Пермский Андроник, епископ Соликамский Феофан, архиепископ Черниговский Василий, епископ Семиреченский Пимен. 1867 – 1918. – Фрязино: Паломник, 1998. – С. 94 – 96.
8. Шумило В. Новосвященномученик Василий... – С. 3–4; Королев В. Назв. праця. – С. 97 – 98; Тарасенко А. Пахомий (Кедров), архиепископ Черниговский: Материалы к биографии. – Чернигов: РИК «Деснянська правда», 2006. – С. 11–12.
9. Никон (Рклицкий), архиеп. Жизнеописание блаженейшего Антония, митрополита Киевского и Галицкого. – Нью-Йорк, 1958. – Т. 4. – С. 224 – 233; Ульяновский В.И. Церква в Українській Державі. 1917 – 1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського). – К.: Либідь, 1997. – С. 71 – 90.
10. Пахомий (Кедров), архиеп. Речь на торжественном заседании Священного Собора, посвященном памяти мученически скончавшегося митрополита Киевского Владимира (Богоявленского), 15(28) февраля 1918 года / Публикация В.В. Шумило // Вера и Жизнь (Чернигов). – 2010. – № 1-2 (16-17). – С. 93 – 96.
11. Див. детальніше: Радянська влада та православна церква на Чернігівщині у 1919 – 1930 рр.: Збірник документів і матеріалів / Відп. ред. Р.Б. Воробей; упорядники А.В. Морозова, Н.М. Полетун. – Чернігів, 2010.
12. Див.: Скоропадський П.П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918 – К.: Філадельфія, 1995.
13. Див. детальніше: Карнабед А. Тасмниці Болдиних гір... – С. 13–15; Шумило В.В. Схиархимандрит Лаврентий и его время. Очерк церковной истории Черниговщины (1868 – 1950 гг.). – Чернигов: Вера и Жизнь. – 2001. – С. 6–8; Руденок В. Останній печерник... – С. 2.
14. Шумило В.В. Схиархимандрит Лаврентій... – С. 8.
15. Карнабед А. Назв. праця. – С. 13–14.
16. Див. детальніше: Ісіченко Ігор, архієп. Аскетична література Київської Русі. – Харків: Акта, 2007; Шумило С.М. Произведения преподобного Ефрема Сирина в Киевской Руси // Вера и Жизнь (Чернигов). – 2010. – № 1-2 (16-17). – С. 104–116.
17. Шумило В.В. Схиархимандрит Лаврентій... – С. 7.
18. Карнабед А. Назв. праця. – С. 13.
19. Руденок В. Тасмничий монах // Чернігівські відомості. – 1999. – № 40. – Липень.
20. ГДА СБ України, м. Чернігів, ф. П-11588, т. 1, спр. 256383, арк. 107 зв. Нині ця кримінальна справа зберігається в Державному архіві Чернігівської області; Шумило В.В. Схиархимандрит Лаврентій... – С. 15.
21. Свідчення П.О. Фльорова; Свідчення К.О. Чайникової; Свідчення Марії Андріївни Атрощенко, яка близько знала ігумена Аліпія (Яковенка). Запис бесіди від 12 червня 1993 р. з архіву автора.
22. Свідчення М.А. Атрощенко; Свідчення протоієрея Іоанна Пращура, який близько знав ігумена Аліпія (Яковенка). Запис бесіди від 15 червня 1994 р. з архіву автора; Руденок В. Тасмничий монах ... 1999. – № 40. – Липень.
23. Свідчення протоієрея Іоанна Пращура.
24. Декларация митрополита Сергия о признании им советской власти // Пред судом Божиим. Русская Православная Зарубежная Церковь и Московская Патриархия. – Монреаль, 1990. – С. 5–9.
25. «Мы потребовали от заграничного духовенства дать письменное обязательство в полной лояльно-

сти к советскому правительству [...]. Не давшие такого обязательства или нарушившие его будут исключены из клира, подведомственного Московской Патриархии» (Пред судом Божиим... – С. 9). Аналогічні вимоги висувались і перед духовенством, що знаходилося на території СРСР, з тією лише різницею, що в СРСР єпископів та священників, які не підписали Декларацію, зазвичай заарештовували та відправляли до концтаборів.

26. Див. детальніше: Шумило В.В. Схиархимандрит Лаврентий... – С. 10 – 24; Шумило В.В. Зарождение Истинно-Православной Церкви на Черниговщине (в печати); Тригуб О.П. Розгром української церковної опозиції в Російській православній церкві (1922 – 1939 рр.). – Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2009. – С. 138 – 141.

27. Шумило В.В. Схиархимандрит Лаврентий... – С. 15–16; ГДА СБ України, м. Чернігів, ф. П-4315, спр. 50035, арк. 1–34. Нині ця кримінальна справа зберігається в Державному архіві Чернігівської області; Михайловский Димитрий, диак. Три Пасхи исповедника. О пребывании С.А. Нилуса в Чернигове // Вера и Жизнь (Чернигов). – 2009. – № 1-2 (14-15). – С. 33 – 47.

28. Руденок В. Останній печерник... – С. 2.

29. Спогади монахині Рафаїли. Запис бесіди з архіву автора.

30. ГДА СБ України, м. Чернігів, ф. П-11588, т. 1, спр. 256383, арк. 107 зв. Нині ця кримінальна справа зберігається в Державному архіві Чернігівської області.

31. Шумило В.В. Схиархимандрит Лаврентий... – С. 23–25.

32. Про масові арешти органами НКВС на звільнених від німців територіях див., напр.: Сергєєва С., Смольська О. Понівечена доля чернігівської студентки / Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Чернігівська область // Упорядники: О.Б. Коваленко, Р.Ю. Подкур, О.В. Лисенко. – Кн. 2. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2010. – С. 586–588. Про арешт в 1943 р. Чернігівського архієпископа Симона (Івановського) див.: Шумило В.В. Схиархимандрит Лаврентий... – С. 30–31.

33. За свідченням М.А. Атрощенко, І. Пантелеєнко у 20 – 30-х рр. співробітничав з органами НКВД і писав доноси на багатьох невинних людей.

Б

Беба Федір Михайлович, 1895 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець. Проживав у м. Носівка, не працював. Заарештований 06.03.1928 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 25.05.1928 р. за ст. 58-4 КК РСФРР позбавлений права проживання в Москві, Ленінграді, Ростові-на-Дону, означених губерніях і округах та Україні на 3 роки. З-під варті звільнений. Реабілітований 28.03.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12317).

Бєбко Андрій Кузьмич, 1880 р. н., с. Кувечичі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кувечичі, бджоляр. Заарештований 07.03.1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 03.05.1931 р. справу припинено. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, сторож. Заарештований 25.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.02.1996 р., 15.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 404, 1613).

Бєбко Костянтин Іванович, 1899 р. н., с. Старосілля Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Старосілля, одноосібник. Заарештований 30.08.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 30.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 323).

Бєбко Павло Якович, 1879 р. н., с. Андріївка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Андріївка, одноосібник. Заарештований 30.08.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 30.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 323).

Бєбко Федот Сергійович, 1870 р. н., с. Старосілля Городнянського р-ну, українець, освіта

початкова. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, сторож. Заарештований 17.06.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Ув'язнення замінено висилкою до Північного краю на 5 років. Загинув на засланні. Реабілітований 17.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3973-3985).

Бєгма Микита Іванович, 1905 р. н., с. Довгалівка Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Довгалівка, без певних занять. Заарештований 14.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського угруповання та проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 15.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.12.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.6. – Спр. 722).

Бєдрик Василь Сергійович, 1903 р. н., м. Херсон, українець, освіта початкова. Виключений з ВКП(б) у зв'язку з арештом. Проживав у м. Ічня Ічнянського р-ну, головний редактор газети. Заарештований 09.03.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 09.12.1935 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 14.07.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 544-п).

Бєзбах Микола Борисович, 1889 р. н., м. Прилуки, українець, освіта середня. Проживав у м. Прилуки, технік. Заарештований 25.07.1945 р. За вироком Чернігівського облсуду від 17.11.1945 р. за ст.ст. 54-3, 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.04.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14446-п).

Бєзбородий Андрій Феодосійович, 1905 р. н., с. Безуглівка Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, малописьменний. Прожи-

вав у с. Безуглівка, одноосібник. Заарештований 02.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 26.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7338).

Безбородий Сава Сидорович, 1878 р. н., с. Безуглівка Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Безуглівка, одноосібник. Заарештований 21.08.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 25.09.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 11.05.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14512-п).

Безбородько Андріан Григорович, 1895 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Салтикова Дівиця Куликівського р-ну, директор школи. Заарештований 23.09.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 19.01.1944 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 19.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15502-п).

Безбородько Герасим Степанович, 1895 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Дроздівка, одноосібник. Заарештований 14.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 13.03.1930 р. за ст. 7-54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, сторож. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.08.1989 р., 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9530, 9664).

Безбородько Дементій Григорович, 1910 р. н., с. Жовідь Городнянського (нині

Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жовідь, колгоспник. Заарештований 17.04.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 12.07.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у загальних місцях ув'язнення на 3 роки. Реабілітований 14.07.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 832-п).

Безбородько Степан Якович, 1880 р. н., с. Жовідь Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жовідь, тесля. Заарештований 30.04.1938 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 11.04.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 28.02.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 294-п).

Безбородько Федір Якович, 1886 р. н., с. Жовідь Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жовідь, робітник. Заарештований 17.04.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР. 21.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2711).

Безборщий Мойсей Григорович, 1882 р. н., с. Дикалівка Добруського (нині Гомельського) р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, малописьменний. Проживав у смт Добрянка Ріпкинського р-ну, візник. Заарештований 03.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 28.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.12.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 3090-п).

Безверха Меланія Арефівна, 1873 р. н., смт Вороніж Шосткинського р-ну Сумської обл., українка. Проживала у смт Вороніж, домогосподарка. Заарештована 08.11.1919 р. за

проведення контрреволюційної діяльності. 11.11.1919 р. звільнена на підписку про невиїзд. За постановою виїзної сесії Чернігівського губревтрибуналу від 16.08.1920 р. справу припинено. Реабілітована 30.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 825).

Бездітько Андрій Єремійович, 1903 р. н., с. Болотниця Талалаївського р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Одеса, інженер. Заарештований 10.01.1938 р. за ст. 54-6 КК УРСР. 02.06.1938 р. справу припинено. Реабілітований 22.12.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 28).

Бездольний Володимир Минович, 1888 р. н., м. Мена Менського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Корюківка Корюківського р-ну, рахівник. Заарештований 14.06.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за участь у діяльності української контрреволюційної націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 24.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.09.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3588).

Безжон Антон Михайлович, 1879 р. н., с. Червоні Партизани Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Червоні Партизани, одноосібник. Заарештований 28.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.01.1930 р. за ст.ст. 58-10, 58-11 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 07.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8806).

Безжон Марфа Прокопівна, 1902 р. н., с. Червоні Партизани Носівського р-ну, українка. Проживала у с. Червоні Партизани, колгоспниця. 15.03.1944 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 15.07.1944 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 26.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. –

Оп.3. – Спр. 12225).

Безжон Порфирій Захарович, 1890 р. н., с. Червоні Партизани Носівського р-ну, українець. Проживав у с. Червоні Партизани, колгоспник. 15.03.1944 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 15.07.1944 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини висланий до Казахстану на 5 років. Реабілітований 26.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12225).

Безжон Тетяна Порфиріївна, 1925 р. н., с. Червоні Партизани Носівського р-ну, українка, освіта середня. Проживала у м. Ніжин, студентка. 15.03.1944 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 15.07.1944 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 26.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12225).

Беззубець Микола Григорович, 1902 р. н., с. Слободище Бердичівського р-ну Житомирської обл., українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації взводу зв'язку 2 дн 852 ап, ст. сержант. До призиву – мешканець м. Батурин Бахмацького р-ну, колгоспник. Заарештований 29.09.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. 20.10.1941 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2820).

Безик Василь Григорович, 1901 р. н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5432).

Безик Василь Савелійович, 1900 р. н., с. Бурівка Тупичівського (нині Городнянсько-

го) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бурівка, одноосібник. Заарештований 01.03.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 17.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 966).

Безик Григорій Федорович, 1871 р. н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець. Проживав у с. Боромики, селянин. Заарештований 25.01.1922 р. за проведення контрреволюційної діяльності. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 01.06.1922 р. справу припинено. Реабілітований 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6697).

Безик Іван Гнатович, 1894 р. н., с. Бурівка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бурівка, одноосібник. Заарештований 24.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 22.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 30.06.1962 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5085).

Безик Омелян Стефанович, 1898 р. н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, рахівник. Заарештований 05.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 29.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 10.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4195-4196).

Безкадарний Євген Федорович, 1899 р. н., с. Володькова Дівиця (нині с. Червоні Партизани) Носівського р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Ніжин, без певних занять. Заарештований 11.12.1937 р. За поста-

ною «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 05.05.1938 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9009).

Безкишний Лев Дмитрович, 1895 р. н., смт Березна Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, не працював. Заарештований 21.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.08.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційного повстанського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 21.08.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3448).

Безкоровайна Степанида Євгенівна, 1909 р. н., с. Вересоч Куликівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Вересоч, колгоспниця. 18.03.1945 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 15.02.1946 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8405).

Безкоровайна Фросина Євгенівна, 1916 р. н., с. Вересоч Куликівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Вересоч, колгоспниця. 18.03.1945 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 09.03.1946 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8404).

Безкоровайний Іван Петрович, 1893 р. н., с. Британи (нині с. Дуболугівка) Комарівського (нині Ніжинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Британи (нині с. Дуболугівка), конюх. Заарештований 05.09.1938 р. За вироком лінійного суду південно-західної залізничі від 19.11.1938 р. за ст. 54-10 КК УСРР засуд-

жений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 23.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16173-п).

Безкоровайний Микола Андрійович, 1900 р. н., м. Чернігів, українець. Проживав у с. Павлівка Чернігівського р-ну, вчитель. Заарештований 13.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 10 років. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 14.09.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Західно-Сибірського краю на 3 роки. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10524).

Безкровний Василь Пимонович, 1891 р. н., м. Чернігів. Проживав у м. Чернігів, каптенармус хлібопекарні. Заарештований 13.04.1919 р. за підозрою у контрреволюційній діяльності. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 17.06.1919 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 437).

Безкровний Гаврило Іванович, 1909 р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чемер, чоботар. Заарештований 08.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10025).

Безкровний Іван Ларіонович, 1881 р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красилівка Козелецького р-ну, лісник. Заарештований 23.01.1945 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.07.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР висланий на 3 роки. Згідно з Указом Президії ВР СРСР від 07.07.1945 р. з-під варти звільнений. Реабілітований 14.03.1994 р.

(ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12008).

Безкровний Петро Іванович, 1883 р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чемер, одноосібник. Заарештований 22.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. За постановою судової «трійки» при колегії ГПУ УСРР від 26.01.1934 р. звільнений за станом здоров'я. Реабілітований 19.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7474).

Безкровний Пилип Зосимович, 1899 р. н., с. Великий Ліс Понорницького (нині Коропського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав за місцем дислокації 14 сапбр 167 сапб, червоноармієць. Заарештований 20.04.1944 р. За вироком ВТ 65 А від 11.05.1944 р. за ст. 72 «б» КК БРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5597-п).

Безкровний Пимон Степанович, 1899 р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрівське Козелецького р-ну, тесля. Заарештований 03.08.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 04.02.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 12.05.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 923-п).

Безкровний Савелій Антонович, 1914 р. н., с. Ведмедівка Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 643 ап, червоноармієць. Заарештований 28.04.1942 р. За вироком ВТ 11 А від 28.06.1942 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР виправданий. За ст. 58-10 ч. 2 засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За вироком ВТ 11 А від 25.07.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР виправданий. За ст. 19-58-1 «б» засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За ухвалою ВТ Північно-Західного фронту від 19.08.1942 р. по-

передній вирок скасовано, справу припинено. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5347-п).

Безкровний Тимофій Іванович, 1882 р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Козелець Козелецького р-ну, одноосібник. Заарештований 03.09.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 03.09.1929 р. за ст. 58-10 КК РРФСР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, помічник бухгалтера. Заарештований 13.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційного націоналістичного угруповання застосована ВМП. Розстріляний 23.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.07.1989 р., 02.04.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3670, 3324).

Безлюдний Єлизар Андроникович, 1897 р. н., с. Оленівка Борзнянського р-ну. Проживав за місцем служби, старшина для доручень 392 Тарашанського полку. Заарештований 09.11.1919 р. За постановою особливого відділу 12 А від 14.11.1919 р. за шпигунство ув'язнений до концтабору на час громадянської війни. Реабілітований 20.06.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12415).

Безлюдний Іван Гнатович, 1911 р. н., с. Оленівка Борзнянського р-ну, українець, червоноармієць. З 28.01.1940 р. знаходився в полоні в Фінляндії. Перед арештом перебував в Юзьському таборі НКВД, Іванівська обл. Заарештований 21.04.1940 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 04.10.1940 р. за порушення військової присяги ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 10.07.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5007).

Безлюдний Іван Савич, 1899 р. н., с. Оленівка Борзнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Оленівка, одноосібник.

Заарештований 27.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.12.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації, розповсюдження провокаційних чуток ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 24.04.1968 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8010).

Безлюдний Микола Мефодійович, 1901 р. н., с. Оленівка Борзнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, вчитель. Заарештований 19.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.12.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4895-4900).

Безлюдний Павло Федорович, 1908 р. н., с. Оленівка Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Оленівка, без певних занять. Заарештований 14.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10759).

Безлюдний Яків Трохимович, 1855 р. н., с. Алтинівка Кролевецького повіту Чернігівської губ. (нині Кролевецького р-ну Сумської обл.), українець, освіта початкова. Проживав у с. Алтинівка, селянин. Заарештований 06.07.1920 р. за зв'язок з денікінцями та видачу їм єврейських родин. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 23.11.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 25.03.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3045).

Безнощенко Василь Олександрович, 1886 р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець. Проживав у с. Писарівщина Чернігівського р-ну, рахівник. Заарештований 18.10.1931 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР.

За постановою прокурора Чернігівського відділу Народного Комісаріату Юстиції у липні 1932 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6238).

Безнощенко Володимир Олександрович, 1906 р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чемер, колгоспник. Заарештований 03.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. За ухвалою ВТ військ НКВД Іркутської обл. від 11.10.1941 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3133).

Безнощенко Йосип Ілліч, 1901 р. н., с. Дейманівка Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дейманівка, колгоспник. Заарештований 15.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.01.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8109-8111).

Безпалий Гаврило Антонович, 1903 р. н., с. Переяслівка Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Переяслівка, без певних занять. Заарештований 19.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11175).

Безпалий Кирило Федотович, 1908 р. н., с. Переяслівка Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Кандидат в члени ВКП(б). Проживав за місцем роботи, майстер залізничного шляху. Заарештований 29.10.1943 р. За вироком ВТ Московсько-Київської залізниці від 29.12.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою

військової залізничної колегії ВС СРСР від 17.02.1947 р. злочин перекваліфіковано на ст. 54-3 КК УРСР, термін покарання знижено до 7 років позбавлення волі. Звільнений у 1950 р. У 1957 р. проживав на ст. Хановей, Комі АРСР. Працював майстром на залізниці. Реабілітований 21.04.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16419-п).

Безпалый Костянтин Федорович, 1870 р. н., с. Переяслівка Ніжинського р-ну, освіта домашня. Проживав у м. Ніжин, завідувач складу. Заарештований 11.03.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 23.09.1920 р. справу припинено. Реабілітований 30.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1156).

Безпалов Петро Григорович, 1900 р. н., смт Козелець Козелецького р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Член ВКП(б) до 1938 р. Проживав у м. Смоленськ, РФ, прокурор. Заарештований 25.02.1938 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 23.12.1940 р. за участь у діяльності антирадянської правотроцькістської організації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Звільнений 25.07.1946 р. На час другого арешту – мешканець м. Ухта, Комі АРСР, РФ, інженер. Заарештований 16.01.1951 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 03.03.1951 р. за ст.ст. 58-1 «б», 58-7, 58-8, 58-11 КК РСФСР висланий на поселення до Комі АРСР під нагляд органів МГБ. Звільнений 17.08.1954 р. Реабілітований 18.05.1955 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5796-5798).

Безпальчий Олександр В'ячеславович, 1889 р. н., с. Сильченкове Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сильченкове, одноосібник. Заарештований 01.07.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 26.09.1930 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований

05.10.1991 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.7. – Спр. 132).

Безрук Василь Герасимович, 1879 р. н., с. Березанка Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Березанка, одноосібник. Заарештований 08.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.01.1930 р. за ст.ст. 58-10, 58-11 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ від 11.01.1931 р. вважити термін, що залишився умовним, з-під варті звільнений. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9649).

Безрук Іван Дмитрович, 1889 р. н., с. Прихідьки Пирятинського р-ну Полтавської обл., українець, освіта середня. Проживав у с. Світличне Варвинського р-ну, колгоспник. Заарештований 01.11.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 24.02.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до 15 років каторжних робіт. За ухвалою ВТ КВО від 20.03.1956 р. термін покарання знижено до 10 років позбавлення волі. Реабілітований 17.06.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15812-п).

Безрук Федір Євстахійович, 1886 р. н., с. Тростянка Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тростянка, селянин. Заарештований 06.01.1922 р. за проведення антирадянської агітації та вбивство голови КНС. 30.01.1922 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 17.06.1922 р. справу припинено. Реабілітований 30.05.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 5121).

Безрученкова [Безрученко] Людмила Михайлівна, 1898 р. н., м. Слонім Слоніського р-ну Гродненської обл., Республіка Білорусь, росіянка, освіта середня. Проживала у м. Глухів Сумської обл., вчитель. Заарештована 13.05.1921 р. за саботаж. 12.09.1921 р. звільнена

на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 11.11.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітована 15.02.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 2580).

Безручко Андрій Митрофанович, 1907 р. н., с. Хотуничі Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хотуничі, різноробочий на ст. Городня. Заарештований 28.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Покарання відбував у Волзькому ВТТ, м. Рибінськ Ярославської обл. Реабілітований 28.02.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4018).

Безручко Іван Якович, 1916 р. н., с. Скельове Артемівського р-ну Донецької обл., українець, освіта середня. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, студент. Заарештований 14.07.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 05.12.1935 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 16.11.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16644-п).

Безручко Йосип Митрофанович, 1882 р. н., с. Хотуничі Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хотуничі, сторож. Заарештований 01.02.1940 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 05.06.1940 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 16.08.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11877).

Безручко Пилип Степанович, 1877 р. н., с. Хотуничі Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хотуничі, одноосібник. Заарештований 06.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на

3 роки. Реабілітований 05.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5403).

Безручко Сергій Митрофанович, 1889 р. н., с. Хотуничі Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хотуничі, працював сезонно на залізниці. Заарештований 27.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ. Реабілітований 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8694).

Безсмертний Порфирій Михайлович, 1878 р. н., с. Гмирянка Іваницького (нині Ічнянського р-ну), українець. Проживав у с. Гмирянка. Заарештований 23.04.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-11 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. 03.05.1930 р. оголошено розшук. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6208).

Безуглий Микола Григорович, 1874 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Корюківка Корюківського р-ну, електрик. Заарештований 28.06.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 20.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 26.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15178-п).

Безуглий Михайло Сергійович, 1884 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шабалинів, одноосібник. Заарештований 06.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 20.06.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2559).

Безуглов Порфирій Романович, 1894 р. н., м. Суми, освіта середня. Проживав у м. Суми, конторник млина. Заарештований 20.05.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності. За

постановою особливого відділу ВЧК при Реввійськраді 12 А від 24.06.1920 р. справу припинено. Реабілітований 13.11.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17215-п).

Безуглов Федір Романович, 1897 р. н., с. Берестовець Борзнянського р-ну, росіянин, освіта середня. Проживав у м. Суми, не працював. Заарештований 25.05.1920 р. як соціально-небезпечний елемент. За постановою особливого відділу ВЧК при Реввійськраді 12 А від 24.06.1920 р. справу припинено. Реабілітований 13.11.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17215-п).

Безуля Андрій Петрович, 1911 р. н., с. Будище Городнянського р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав у с. Сибереж Ріпкинського р-ну, вчитель. Заарештований 08.02.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 10 років. За постановою судової «трійки» УГБ НКВД від 15.11.1934 р. обвинувачення перекваліфіковано на ст. 54-12 КК УСРР, висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9099).

Безуля Іван Тимофійович, 1905 р. н., с. Будище Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Люберці Любецького р-ну Московської обл., РФ, робітник. Заарештований 27.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1933 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9078).

Безуля Микола Тимофійович, 1910 р. н., с. Будище Городнянського р-ну, українець. Проживав у м. Москва, РФ, робітник. Заарештований 27.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р.

за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9084).

Безь Андрій Степанович, 1896 р. н., с. Івангород Ічнянського р-ну, українець. Проживав за місцем дислокації 3 ср 34 зсп, червоноармієць. Заарештований 12.08.1944 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР. 31.01.1945 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4874).

Бей Микола Сидорович, 1899 р. н., с. Остапівка Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Остапівка, колгоспник. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9405).

Бек-Джевагіров Олександр Олександрович, 1875 р. н., м. Петроград (нині м. Санкт-Петербург), РФ. Проживав у м. Чернігів, фельдшер. Заарештований 25.01.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 12.06.1919 р. справу припинено. Звільнений 14.11.1919 р. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 482).

Бекетова Онисія Прокопівна, 1875 р. н., м. Козлов (нині м. Мічуринськ) Тамбовської обл., РФ, українка, малописьменна. Проживала у Свято-Георгієвському монастирі, монахиня. Заарештована 12.01.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 12.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнена до концтабору на 3 роки. Реабілітована 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8615).

Беккель Вільгельм Людвигович, 1898 р. н., с. Рундєвізія (нині с. Круглолугівка)

Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Рундєвізія (нині с. Круглолугівка), колгоспник. Заарештований 01.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.08.1937 р. за участь у діяльності німецької контрреволюційної фашистської організації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 10.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4302-4309).

Белашенко Андрій Макарович, 1889 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ічня, одноосібник. Заарештований 13.11.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.01.1930 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3731).

Белевич Георгій Олександрович, 1896 р. н., м. Юстинград Київської обл., українець. Проживав у м. Київ, службовець. Заарештований 18.09.1919 р. за шпигунство. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 07.10.1919 р. справу припинено. За постановою колегії юридичного відділу Гомельської губЧК від 06.11.1919 р. ув'язнений до концтабору на час громадянської війни. Реабілітований 24.04.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1981).

Бельмас Марія Федорівна, 1894 р. н., м. Чернігів, українка, освіта вища. Проживала у м. Чернігів, хористка в Чернігівському кафедральному соборі. Заарештована 14.10.1948 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. 04.05.1949 р. справу припинено. Реабілітована 30.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 129).

Бельмас Павло Павлович, 1878 р. н., с. Голінка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Голінка, одноосібник. Заарештований 23.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР

від 04.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7476).

Бельмас Федір Миколайович, 1905 р. н., с. В'юнище (приєднано до смт Сосниця) Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. В'юнище (приєднано до смт Сосниця), тракторист. Заарештований 28.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 16.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до ВМП. За постановою ВК ВС УРСР розстріл змінено на 10 років позбавлення волі. Реабілітований 14.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15492-п).

Бельський Олексій Васильович, 1907 р. н., с. Політрудня Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Політрудня, одноосібник. Заарештований 06.03.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. справу припинено. Звільнений 22.05.1933 р. Реабілітований 14.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3973-3985).

Бельський Ростислав Никодимович, 1907 р. н., м. Варшава, Польща, освіта вища. Член ВКП(б). Проживав за місцем дислокації 168 озенадн Орловського ВО, ст. лейтенант, начальник штабу. Заарештований 16.09.1941 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 06.05.1942 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлений волі на 5 років. Відбував покарання у Воркутинському ВТТ. Реабілітований 29.08.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4498).

Бельський Юхим Андрійович, 1901 р. н., с. Літки Броварського р-ну Київської обл., українець, середня спеціальна освіта. Проживав у м. Остер Козелецького р-ну, працівник райземвідділу. Заарештований 09.02.1946 р. За вироком Чернігівського облсуду від 13.05.1946 р. за ст. 54-3 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на

10 років. 03.08.1946 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4795).

Белявський Василь Васильович, 1889 р. н., с. Дашенки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дашенки, одноосібник. Заарештований 02.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 14.04.1930 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.08.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9963).

Белявський Володимир Васильович, 1905 р. н., с. Дашенки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дашенки, одноосібник. Заарештований 02.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 14.04.1930 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.08.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9963).

Белявський Олександр Васильович, 1891 р. н., с. Дашенки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дашенки, одноосібник. Заарештований 02.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 14.04.1930 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.08.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9963).

Бендик Олексій. Проживав у с. Масани (приєднано до м. Чернігів). Заарештований 25.03.1921 р. за саботаж. 02.04.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 04.07.1921 р. справу припинено. Реабілітований 31.05.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4486).

Бендикова Агрипина Степанівна, 1871 р. н., с. Юр'івка Чернігівського р-ну, малописьменна. Проживала у с. Масани (приєднано до м. Чернігів). Заарештована 09.04.1921 р. за розповсюдження провокаційних чуток. 24.04.1921 р. звільнена на підписку про невиїзд. 03.06.1921 р.

справу припинено. Реабілітована 31.05.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4486).

Бендовська Євгенія Сергіївна, 1890 р. н., м. Вільно (нині м. Вільнюс), Литва, білоруска, освіта середня. Проживала у смт Седнів Чернігівського р-ну, домогосподарка. Заарештована 17.12.1937 р. За постановою «двійки» від 03.02.1938 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлена волі на 10 років. Відбувала покарання у Карагандинському ВТТ. Реабілітована 15.02.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4428).

Бендовський Володимир Михайлович, 1890 р. н., Польща, білорус, освіта середня. Проживав у смт Седнів Чернігівського р-ну, священник. Заарештований 23.10.1937 р. За постановою «двійки» від 08.12.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 14.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.07.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3532).

Бендрік Гнат Титович, 1891 р. н., с. Левоньки Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Левоньки, одноосібник. Заарештований 27.01.1930 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 27.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі з суворою ізоляцією на 3 роки. Реабілітований 30.07.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.7. – Спр. 43).

Бенедик Григорій Ісидорович, 1910 р. н., с. Мошенка Городнянського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Мошенка, одноосібник. Заарештований 12.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6712).

Бенедик Дмитро Григорович, 1892 р. н., с. Мошенка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Щорс Щорсько-

го р-ну, візник. Заарештований 27.08.1937 р. За вироком Чернігівського облсуду від 25.09.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 11.05.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14512-п).

Бенедик Іван Сидорович, 1905 р. н., с. Мощенка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мощенка, одноосібник. Заарештований 24.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 01.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.07.1989 р., 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7213, 11387).

Бенедик Михайло Йосипович, 1892 р. н., с. Берилівка Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Берилівка, колгоспник. Заарештований 29.04.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.08.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної диверсійно-терористичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 27.08.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11198).

Бенедиктович Яків Іванович, 1900 р. н., с. Макишин Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Макишин, колгоспник. Заарештований 11.07.1938 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 31.05.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 31.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15144-п).

Бенза Василь Федорович, 1898 р. н., с. Дроздовця Городнянського р-ну, освіта по-

чаткова. Проживав у с. Дроздовиця, одноосібник. Заарештований 04.03.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9782).

Бенза Павло Адамович, 1893 р. н., с. Дроздовиця Городнянського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Дроздовиця, одноосібник. Заарештований 05.01.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст. 54-11, 54-12 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9780).

Бенько Кирило Спиридонович, 1871 р. н., с. Волосківці Менського р-ну, освіта домашня. Проживав у с. Волосківці, селянин. Заарештований 03.06.1921 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 11.06.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 27.09.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4100).

Бенько Яків Маркович, 1897 р. н., с. Волосківці Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Волосківці, колгоспник. Заарештований 14.01.1933 р. за ст.ст. 54-7, 54-14 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 24.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2028).

Бербушенко Пантелеймон Пантелеймонович, 1894 р. н., с. Стара Тернавщина (нині с. Рудівка) Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудівка, конюх. Заарештований 20.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр.

8709).

Бердиченко Василь Романович, 1905 р. н., с. Москалі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Москалі, одноосібник. Заарештований 18.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7101).

Бердиченко Іван Іванович, 1890 р. н., с. Левоньки Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, двірник. Заарештований 04.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Улан-Уде, Бурят-Монгольська АРСР. Реабілітований 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8637).

Бердник Захар Іванович, 1906 р. н., с. Курінь Конотопського повіту (нині Бахмацького р-ну), українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 97 ветлазарету 26 ск, червоноармієць. Заарештований 05.09.1941 р. За вироком ВТ 1 ЧА від 09.02.1942 р. за ст. 58-10 ч. 1 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 12.12.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15606-п).

Бердник Іван Степанович, 1912 р. н., с. Кудрівка Сосницького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кудрівка, одноосібник. Заарештований 03.05.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 22.08.1938 р. справу припинено. Реабілітований 22.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1114).

Бердник Олександр Степанович, 1913 р. н., с. Кудрівка Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кудрівка, одноосібник. Заарештований 15.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від

09.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7102).

Бердник Опанас Іванович, 1897 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Курінь, пекар. Заарештований 02.10.1937 р. За постановою «двійки» від 08.12.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 10.12.1937 р. ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 08.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8758).

Бердник Степан Семенович, 1880 р. н., с. Кудрівка Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кудрівка, одноосібник. Заарештований 15.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 09.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7102).

Бердник Юхим Матвійович, 1895 р. н., с. Озеряни Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Озеряни, одноосібник. Заарештований 13.03.1929 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.01.1930 р. справу припинено. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 10.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 29.06.1998 р., 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12162, 10565).

Беребень Петро Семенович, 1887 р. н., с. Красилівка Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Красилівка, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.ст. 54-7, 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабіліто-

ваний 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8554).

Береговець Костянтин Митрофанович, 1879 р. н., смт Куликівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Куликівка, одноосібник. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 29.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1772).

Береговий [Береговой] Петро Іванович, 1878 р. н., с. Смолянка Олишівського (нині Куликівського) р-ну, українець. Проживав у с. Смолянка, одноосібник. Заарештований 19.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6854).

Береговий Степан Петрович, 1906 р. н., с. Смолянка Олишівського (нині Куликівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Смолянка, водій. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Усть-Вимському ВТТ, Комі АРСР. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10632).

Береговий Федір Іванович, 1911 р. н., с. Поліське Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Поліське, колгоспник. Заарештований 14.09.1935 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 14.09.1936 р. звільнений на підписку про невиїзд. 19.01.1937 р. справу припинено. Реабілітований 19.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1128).

Бережинський Станіслав Францевич,

1881 р. н., м. Плешнево, Польща (нині с. Плешевичі Мостинського р-ну Львівської обл.), поляк, освіта початкова. Проживав у с. Червоні Партизани Носівського р-ну, колгоспник. Заарештований 23.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за проведення шпигунської діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11177).

Бережна Єлизавета Степанівна, 1921 р. н., с. Нова Басань Бобровицького р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Берлін, Німеччина, не працювала. Заарештована 01.07.1947 р. За вироком ВТ гарнізону Радянського сектору в м. Берлін від 02.09.1947 р. за ст. 58-1 «а» КК РРФСР засуджена до позбавлення волі на 10 років. Реабілітована 10.12.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16252-п).

Бережний Андрій Іванович, 1904 р. н., с. Іванківці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Іванківці, одноосібник. Заарештований 28.02.1930 р. 30.04.1930 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8168).

Бережний Євмен Іванович, 1901 [1891] р. н., с. Іванківці Срібнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Іванківці, одноосібник. Заарештований 28.02.1930 р. За постановою від 10.05.1930 р. справу виділено в окреме провадження. Заарештований 19.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 19.03.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 31.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8168, 5737).

Бережний Павло Васильович, 1892 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ставок Носівського р-ну, слюсар. Заарештований 13.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від

02.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 29.12.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16266-п).

Бережний Семен Федорович, 1897 р. н., с. Жоравка Яготинського р-ну Київської обл., українець, освіта вища. Член ВКП(б). Проживав у с. Сокиринці Срібнянського р-ну, вчитель. Заарештований 16.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.11.1937 р. за участь у діяльності української контрреволюційної націоналістичної організації передбачена ВМП. Реабілітований 02.09.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7902).

Бережний Тимофій Іванович, 1897 р. н., с. Іванківці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Іванківці, одноосібник. Заарештований 01.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.07.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 07.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8168).

Береза Володимир Олександрович, 1894 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у с. Веркіївка (нині с. Вертіївка) Ніжинського р-ну, помічник начальника залізничної ст. Веркіївка. Заарештований 15.03.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6880).

Береза Іван Михайлович, 1895 р. н., м. Люблін, Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, ливарник артілі «Молот». Заарештований 20.08.1937 р. За постановою «двійки» від 27.11.1937 р. за ст. 54-6 ч. 1 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 08.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований

06.02.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4244).

Берега Уляна Іванівна, 1897 р. н., м. Прилуки, українка, малописьменна. Проживала у м. Прилуки, домогосподарка. Заарештована 18.11.1937 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини. 24.03.1938 р. справу припинено. Реабілітована 31.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 85).

Берега Федір Олександрович, 1899 р. н., м. Ніжин, українець, освіта середня. Проживав у м. Ніжин, телеграфіст. Заарештований 13.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.01.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3312).

Берега Костянтин Харитонович, 1910 р. н., с. Сукачі Остерського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Сукачі, лісник. Заарештований 17.10.1943 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР. 18.11.1944 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4008).

Берега Степан Іванович, 1912 р. н., с. Морівськ Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Морівськ, швець. Заарештований 19.10.1940 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 28.11.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 06.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15164-п).

Берега Тимофій Андрійович, 1907 р. н., с. Сукачі Остерського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Сукачі, колгоспник. Заарештований 03.10.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 05.06.1937 р. справу припинено. (ГДА СБ

України, м. Чернігів. – Спр. 674-п).

Бережанський Пилип Костянтинович, 1897 р. н., м. Ніжин, українець. Проживав у м. Ніжин, токар. Заарештований 22.09.1937 р. за ст. 54-6 КК УРСР. 05.08.1938 р. справу припинено. Реабілітований 27.12.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 19).

Бережанський Сергій Іванович, 1903 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степові Хутори Носівського р-ну, одноосібник. Заарештований 08.06.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 12.07.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 25.07.1930 р. Реабілітований 29.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8194).

Бережан Степан Іванович, 1912 р. н., с. Перше Травня Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Перше Травня, технік телефонної станції. Заарештований 09.03.1949 р. За вироком ВТ КВО від 20.04.1949 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 25 років. Відбував покарання у Норильському ВТТ. За рішенням комісії Президії ВР СРСР від 19.05.1956 р. злочин перекваліфіковано на ст. 54-3 КК УРСР, термін покарання знижено до 11 років. Реабілітований 13.09.1956 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4059-п).

Бережанець [Бережанець] Олександр Ілліч, 1904 р. н., с. Великий Листвен Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Великий Листвен, вчитель. Заарештований 21.05.1945 р. За вироком ВТ 72 стрілецької Павлівської Червонопрапорної ордену Суворова дивізії від 08.06.1945 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 26.10.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15842-п).

Бережанецький Соломон Харитонович,

1894 р. н., с. Могильне Гайворонського р-ну Одеської (нині Кіровоградської) обл., єврей, освіта початкова. Член КП(б)У. Проживав у м. Чернігів, начальник контори постачання Чернігівського цукортресту. Заарештований 11.10.1938 р. за ст.ст. 54-7, 54-11 КК УРСР. 09.03.1939 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівської обласної прокуратури від 17.05.1939 р. справу припинено. Реабілітований 23.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2754).

Березинський Корній Юхимович, 1886 р. н., с. Сапонівка Борзнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Сапонівка, одноосібник. Заарештований 18.04.1931 р. За вироком нарсуду Борзнянського району від 05.08.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 2 роки. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 24.07.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду в м. Ніжин від 02.11.1935 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 27.12.1989 р., 18.05.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 3195-п, 2039-п).

Березка Іван Митрофанович, 1889 р. н., м. Остер Козелецького р-ну, українець, освіта середня. Член КП(б)У з 1920 р. по 1922 р. Проживав у м. Остер. Заарештований 07.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за ст.ст. 54-7, 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 17.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 10.12.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3923).

Березов Григорій Якович, 1866 р. н., с-ще Качанівка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кроти Прилуцького р-ну, одноосібник. Заарештований 07.02.1930 р. 29.04.1930 р. звільнений на підписку про невиїзд. 10.05.1930 р. справу припинено.

(ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9879).

Березовець Іван Пантелійович, 1893 р. н., с. Грем'яч Новгород-Сіверського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Грем'яч, голова сільради. Заарештований 02.03.1921 р. за саботаж. 05.03.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 19.12.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.03.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3457).

Березовський Володимир Костянтинович, 1880 р. н., с. Сираї Козелецького р-ну, росіянин, освіта середня. Проживав у с. Сираї, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 16.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6853).

Березовський Іов Єрмолайович, 1891 р. н., с. Хотіївка Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янжулівка (нині с. Жовтневе) Семенівського р-ну, колгоспник. Заарештований 10.10.1940 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 31.01.1941 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. За вироком Чернігівського облсуду від 05.07.1941 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 6 років. Реабілітований 05.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15890-п).

Березовський Хома Іванович, 1887 р. н., с. Городище Вінницької обл., українець, малописьменний. Проживав у с. Рудівка Прилуцького р-ну, сторож. Заарештований 14.02.1938 р. За вироком в'їзної сесії Чернігівського облсуду від 22.01.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі

на 4 роки. Реабілітований 18.01.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15993-п).

Беренштейн Ізраїль Айзикович, 1891 р. н., с. Ольгопіль Чечельницького р-ну Вінницької обл., єврей, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вчитель. Заарештований 14.12.1925 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 16.04.1926 р. за ст. 61 КК РСФРР позбавлений волі на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 16.11.1928 р. після відбуття терміну покарання висланий на Урал на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 23.05.1932 р. після відбуття покарання позбавлений права проживання в 12 пунктах Уральської обл. на 3 роки. Реабілітований 21.05.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12338).

Берило Павло Петрович, 1906 р. н., с. Завидівка Добруського р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, українець, освіта початкова. Проживав у смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, одноосібник. Заарештований 22.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5270).

Берковець Трохим Андрійович, 1888 р. н., с. Степові Хутори Бобровицького (нині Носівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Степові Хутори, одноосібник. Заарештований 07.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 04.09.1931 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 978).

Берлог Тимофій Васильович, 1893 р. н., с. Короп'є Козелецького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Короп'є, одноосібник. Заарештований 06.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по

Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 10.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.03.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7783).

Бертош Андрій Матвійович, 1901 р. н., с. Черниш Чернігівського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Черниш, колгоспник. Заарештований 15.04.1938 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 07.07.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч.1, 70 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 25.12.1998 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17903-п).

Бесараб Семен Степанович, 1901 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, чорноробчий. Заарештований 22.08.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 26.10.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. За постановою «двійки» від 23.12.1937 р. ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 09.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8822).

Бех Петро Прокопович, 1910 р. н., с. Бехи Коростенського р-ну Житомирської обл., українець, середня спеціальна освіта. Проживав у м. Остер Козелецького р-ну, старший лісовод. Заарештований 23.07.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР. 23.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 23.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2702).

Бецис Манус Зельманович, 1902 р. н., с. Зяньківці Деражнянського р-ну Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) обл., єврей, письменний. Проживав у м. Ніжин, шапкар. Заарештований 16.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.02.1938 р. за ст. 54-6 КК УРСР ув'язнений до

ВТТ на 10 років. Реабілітований 17.12.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4535).

Бєга Олексій Васильович, 1873 р. н., с. Рудьківка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудьківка, одноосібник. Заарештований 09.02.1929 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 16.03.1929 р. звільнений на підписку про невіїзд. 21.03.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3658).

Бєгун Пилип Васильович, 1884 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ярославка, одноосібник. В 1930 р. за проведення контрреволюційної агітації висланий до Північного краю на 4 роки. Відбував покарання на Біломоро-Балтійському каналі. Заарештований 13.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 02.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1764).

Бєгун Сергій Пилипович, 1907 р. н., с. Ярославка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ярославка, одноосібник. Заарештований 16.07.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 24.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5635).

Бєда Сергій Дем'янович, 1903 р. н., с. Жадове Семенівського р-ну, письменний. Проживав у с. Жадове. Підозрювався в участі у контрреволюційному повстанні. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 26.11.1920 р. виправданий. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1424).

Бєда Юхим Самійлович, 1898 р. н., с. Жадове Семенівського р-ну, письменний. Проживав у с. Жадове. Підозрювався в участі у контрреволю-

ційному повстанні. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 26.11.1920 р. виправданий. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1424).

Бєдарьков Анатолій Михайлович, 1940 р. н., м. Прокоп'євськ Прокоп'євського р-ну Кемеровської обл., РФ, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, інженер. Заарештований 27.09.1980 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 26.05.1981 р. за ст. 62 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років та висилки на 3 роки. Реабілітований 29.09.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14457-п).

Бєденко [Бєдненко] Михайло Тихонович, 1895 р. н., с. Макове Глухівського повіту Чернігівської губ. (нині Шосткинського р-ну Сумської обл.), українець. Проживав у с. Макове, селянин. Заарештований 29.12.1918 р. за шпигунство. 28.02.1919 р. звільнений на підписку про невіїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 31.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 17).

Бєдлой Станіслав Матвійович, 1899 р. н., с. Кружлева Вишня Краківської губ., Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у м. Носівка Носівського р-ну, сторож. Заарештований 24.03.1938 р. за ст.ст. 54-6, 54-10 ч. 1 УК УРСР. 26.03.1939 р. справу припинено. З-під варті звільнений 31.03.1939 р. Реабілітований 24.04.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3395).

Бєдна Марина Антонівна, 1914 р. н., с. Матвіївка Сосницького р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Матвіївка, колгоспниця. Заарештована 16.11.1950 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 29.01.1951 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 25 років. За ухвалою ВТ КВО від 21.01.1955 р. попередній вирок скасовано, справу передано на новий розгляд. За постановою від 21.06.1955 р. справу припинено. З-під варти звільнена. Реабілітована 27.11.1997 р. (ГДА СБ

України, м. Чернігів. – Спр. 7921-п).

Бєдний Василь Микитович, 1915 р. н., с. Макіївка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Макіївка, агроном. Заарештований 02.08.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 22.04.1945 р. за ст. 54-3 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1257-п).

Бєдний Микола Лукич, 1888 р. н., с. Турівка Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Турівка, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 03.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3483).

Бєзик Андрій Пилипович, 1894 р. н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 449 сп 144 сд, червоноармієць. Заарештований 01.07.1943 р. За вироком ВТ 144 сд від 26.07.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Загинув 16.01.1945 р. у Карагандинському ВТТ. Реабілітований 26.02.1997 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17786-п).

Бєйлін Арон Мєсрєвич, 1882 р. н., м. Бобровиця, Бобровицького р-ну, єврей, освіта початкова. Проживав у м. Бобровиця, торговець. Заарештований 02.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 20.02.1930 р. за проведення антирадянської агітації висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.10.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10862).

Бєйлін Шолєм Аронович, 1905 р. н., м. Ніжин, єврей, освіта початкова. Проживав у

м. Ніжин, робітник. Заарештований 31.07.1926 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 08.10.1926 р. за ст. 61 КК РСФРР висланий до Середньої Азії на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ 12.11.1926 р. вирок змінено на вислання до Палестини. Реабілітований 28.10.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11946).

Бєйліна-Шкурєт Анна Самуїлівна, 1907 р. н., м. Прилуки, єврейка, освіта початкова. Проживала у м. Прилуки, домогосподарка. Заарештована 23.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 16.01.1938 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляна 26.01.1938 р. Реабілітована 22.07.1960 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.3. – Спр. 485).

Бєлан Гордій Максимович, 1876 р. н., с. Вирівка Конотопського повіту Чернігівської губ. (нині Конотопського р-ну Сумської обл.). Проживав у с. Вирівка, візник. Заарештований 21.02.1919 р. за проведення контрреволюційної агітації. Рішення по справі відсутнє. Звільнений 07.03.1919 р. Реабілітований 31.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 188).

Бєлан Іван Григорович, 1919 р. н., смт Дігтярі Срібнянського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у смт Дігтярі, помічник начальника медпостачання 206 МСБ 143 сд, технік-інтендант 2 рангу. Заарештований 16.06.1942 р. За вироком ВТ 143 сд від 31.07.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 27.09.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17716-п).

Бєлан Іван Платонович, 1918 р. н., с. Вихвостів Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 1576 оптдн, червоноармієць. Заарештований 19.07.1941 р. За вироком ВТ 4 злбр КВО від 19.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до ВМП. Реабілітований

10.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14732-п).

Бєлан Катерина Іванівна, 1901 р. н., с. Подин Березнянського (нині Менського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Гребля Березнянського (нині Менського) р-ну, пекар. Заарештована 23.11.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 21.09.1944 р. справу припинено. Реабілітована 20.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3963).

Бєлан Максим Федорович, 1881 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Виблі, колгоспник. Заарештований 12.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської націоналістичної контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4191-4192).

Бєлан Олександр Андрійович, 1902 р. н., с. Шняківка Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, директор школи. Заарештований 17.04.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР. 18.09.1938 р. справу припинено. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2402).

Бєлан Тимофій Кирилович, 1889 р. н., с. Смолянка Олишівського (нині Куликівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Смолянка, сторож. Заарештований 17.06.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 28.01.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 19.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16006-п).

Бєлан Тимофій Михайлович, 1907 р. н., с. Подин Менського р-ну, українець, освіта по-

чаткова. Проживав у с. Подин, одноосібник. Заарештований 12.10.1929 р. за ст.ст. 54-7, 54-9, 54-11 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.03.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8592).

Бєлан Федір Іванович, 1880 р. н., с. Великий Самбір Конотопського повіту Чернігівської губ. (нині Конотопського р-ну Сумської обл.), українець, освіта початкова. Проживав у с. Великий Самбір, селянин. Заарештований 23.01.1919 р. за проведення контрреволюційної агітації. 24.03.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 31.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 187).

Бєлан Федір Петрович, 1899 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну. Проживав у м. Бахмач, службовець. Заарештований 28.12.1921 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою президії міського відділу ГПУ від 28.06.1922 р. звільнений. Реабілітований 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6706).

Бєлан [Білан] Микита Єрофейович, 1877 р. н., с. Галиця Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Галиця, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 22.11.1930 р. за ст.ст. 54-7, 54-10, 54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 7 років. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9285-9286).

Бєлашко Віктор Іванович, 1896 р. н., с. Ленінівка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ленінівка, експедитор. Заарештований 16.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянсь-

кої есерівської націоналістичної контрреволюційної повстанської організації передбачена ВМП. Реабілітований 07.12.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8108).

Бєленко Кузьма Потапович, 1892 р. н., с. Івангород Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Івангород, одноосібник. Заарештований 10.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 13.01.1930 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3875).

Бєлецький Андрій Васильович, 1896 р. н., с. Олексіївка Первомайського р-ну Харківської обл., українець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1937 р. Проживав у с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, директор спиртзаводу. Заарештований 19.03.1938 р. за ст.ст. 54-7, 54-11 КК УРСР. 21.05.1939 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1394).

Бєлецький Василь Демидович, 1890 р. н., смт Дмитрівка Бахмацького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Дмитрівка, одноосібник. Заарештований 16.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 23.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Відбував покарання в Комі АРСР. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7592).

Бєлецький Іван Андрійович, 1895 р. н., смт Сосниця Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Сосниця, колгоспник. Заарештований 03.11.1935 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 03.11.1935 р. звільнений на підписку про невиїзд. 28.04.1936 р. справу направлено прокурору на припинення. За постановою прокурора Чернігівської обл. від 15.05.1936 р. справу закрито. Заарештований

21.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.11.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ. Реабілітований 18.05.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3041).

Бєлецький Йосип Карлович, 1883 р. н., Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, стрілочник. 06.06.1931 р. взятий на підписку про невиїзд. Заарештований 23.11.1931 р. за ст. 58-10 КК РСФРР. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 23.08.1932 р. справу припинено. На час другого арешту – без певних занять. Заарештований 23.11.1937 р. За постановою «двійки» від 22.12.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 29.12.1937 р. Реабілітований 21.12.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4553).

Бєлецький Леонтій Миколайович, 1887 р. н., смт Дмитрівка Бахмацького р-ну, українець. Проживав у смт Дмитрівка, без певних занять. Заарештований 03.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 11.02.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 8 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11479).

Бєлецький Микита Миколайович, 1879 р. н., смт Дмитрівка Бахмацького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Дмитрівка, одноосібник. Заарештований 16.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 19.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 12.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6569).

Бєлецький Микола Опанасович, 1895 р. н., смт Дмитрівка Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Дмитрівка,

водій. Заарештований 07.03.1930 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційної націоналістичної організації й проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 15.03.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8263).

Бслецький Олексій Андрійович, 1886 р. н., смт Сосниця Сосницького р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у смт Сосниця, керівник музичного гуртка. Заарештований 17.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 13.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 02.08.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3589-3594).

Бєлий Василь Єфремович, 1880 р. н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, вантажник. Заарештований 14.03.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю умовно. З-під варті звільнений. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7584).

Бєлий Василь Захарович, 1896 р. н., с. Берилівка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Виключений з КП(б)У у зв'язку з арештом. Проживав у смт Олишівка Чернігівського р-ну, старший юрист-контролер. Заарештований 19.09.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР від 22.12.1937 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 23.12.1937 р. у м. Київ. Реабілітований 12.11.1959 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5483-п).

Бєлий Гаврило Андрійович, 1884 р. н., с. Берилівка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Берилівка, бджо-

ляр. Заарештований 10.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.08.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної диверсійно-терористичної повстанської організації позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 27.01.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9049-9057).

Бєлий Григорій Іванович, 1904 р. н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, селянин. Заарештований 19.07.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 24.09.1928 р. за ст.ст. 17-54-8 КК УСРР позбавлений волі на 5 років. Реабілітований 30.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.5. – Спр. 330).

Бєлий Денис Михайлович, 1893 р. н., с. Митченки Бахмацького р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Митченки, вчитель. Заарештований 05.06.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. Особливим відділом 12 армії 07.06.1920 р. справу припинено. На час другого арешту – інспектор шкіл відділу народної освіти. Заарештований 26.09.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Сумській обл. від 23.12.1944 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.03.1998 р., 18.11.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11919, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15947-п).

Бєлий Євтихій Михайлович, 1881 р. н., с. Сеньківка Городнянського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Сеньківка, селянин. Заарештований 10.10.1921 р. за проведення антирадянської агітації. 11.10.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 04.12.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 15.02.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 2673).

Бєлий Іван Павлович, 1901 р. н., с. Берилі-

вка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Берилівка, рахівник. Заарештований 16.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.10.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання у Бурлазі НКВД, ст. Известкова. Звільнений 16.10.1947 р. На час другого арешту – мешканець м. Городня Городнянського р-ну, робітник лісоскладу. Заарештований 05.06.1950 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 06.09.1950 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 14.06.1958 р., 28.10.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3498).

Бєлий Микола Тарасович, 1881 р. н., с. Самотуги Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Самотуги, без певних занять. Заарештований 28.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1654).

Бєлий Петро Михайлович, 1881 р. н., с. Берилівка Городнянського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Берилівка, колгоспник. Заарештований 16.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.10.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3498).

Бєлий Самуїл Хомич, 1906 р. н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації, розповсюдження провокаційних чуток ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований

18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9377).

Бєлий Тимофій Артемович, 1889 р. н., с. Сядрине Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сядрине, одноосібник. Заарештований 28.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10646).

Бєлий-Ткач Олександр Харитонович, 1910 р. н., с. П'ятихатки П'ятихатського р-ну Дніпропетровської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, машиніст. Заарештований 03.08.1941 р. За вироком ВС Татарської АРСР від 21.07.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 27.12.1993 р., (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16278-п).

Бєлик Андрій Ілліч, 1904 р. н., с. Волосківці Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Волосківці, одноосібник. Заарештований 12.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 20.06.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2047).

Бєлик Ілля Пилипович, 1883 р. н., с. Волосківці Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Волосківці, одноосібник. Заарештований 12.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 20.06.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Заарештований 24.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.03.1997 р., 29.03.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2047, 1658).

Бєлик Микита Васильович, 1882 р. н., с. Білики Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Білики, сторож. Заарештований 17.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на піддрив колгоспного будівництва, застосована ВМП. Розстріляний 01.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 21.05.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4371).

Бєлих Віра Павлівна, 1895 р. н., м. Ливен (нині м. Лівни) Орловської губ. (нині Орловської обл.), РФ, росіянка, освіта початкова. Проживала у м. Ніжин, касир. Заарештована за ст. 54-10 КК УСРР. 1931 р. звільнена на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 23.08.1931 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7593).

Бєлик Йосип Якович, 1874 [1875] р. н., с. Ушня Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ушня, одноосібник. Заарештований 04.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 20.05.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5196).

Бєлик Ничипір Ілліч, 1902 р. н., с. Ушня Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ушня, одноосібник. Заарештований 13.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 31.03.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7100).

Бєлик Олександр Федорович, 1876 р. н., с. Білики Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Білики, сторож. Заарештований 15.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській

області від 07.04.1938 р. за проведення контрреволюційної агітації застосована ВМП. Розстріляний 15.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11562).

Бєлік Осип [Йосип] Костянтинович, 1901 р. н., с. Синявка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Синявка, одноосібник. Заарештований 17.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6877).

Бєлік Тарас Іванович, 1899 р. н., Новоукраїнський р-н Одеської (нині Кіровоградської) обл., українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів. Заарештований 10.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації. 30.09.1937 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 947).

Бєллий Іван Прохорович, 1903 р. н., с. Помокли Переяслівського (нині Переяслав-Хмельницького) р-ну Київської обл., українець, освіта вища. Проживав у м. Ніжин, викладач ветеринарного технікуму. Заарештований 17.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Київській обл. від 23.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 28.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3144).

Бєлінський Віктор Теодорович, 1893 р. н., м. Сновськ (нині м. Щорс) Щорського р-ну, поляк, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1936 р. Проживав у м. Щорс, слюсар. Заарештований 21.08.1937 р. За постановою «двійки» від 21.11.1937 р. за ст. 54-6 КК УРСР, ст.ст. 69, 76 КК БРСР застосована ВМП. Розстріляний 29.11.1937 р. у м. Гомель. Реабілітований 05.11.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр.

4593).

Белінський Тимофій Петрович, 1901 р. н., с. Цикова Чемеровецького р-ну Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, лісник. Заарештований 25.04.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. 20.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 28.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2703).

Беліцький Іван Лук'янович, 1889 р. н., с. Канівка Волочиського р-ну Вінницької (нині Хмельницької) обл., поляк, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, інспектор Укрплодоовоч. Заарештований 12.06.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Київській обл. від 09.10.1938 р. за участь у діяльності антирадянської польської шпигунсько-диверсійної організації застосована ВМП. Розстріляний 15.10.1938 р. у м. Київ. Реабілітований 22.11.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4559).

Беліч Павло Степанович, 1913 р. н., с. Шаповалівка Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шаповалівка, одноосібник. Заарештований 23.04.1932 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 07.09.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 840).

Белка Михайло Олександрович, 1899 р. н., с. Полова Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, чорноробчий. Заарештований 20.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10771).

Белкін Микола Миколайович, 1915 р. н., Івановська обл., РФ, росіянин, освіта середня.

Проживав за місцем дислокації 13 будб 110 авіабр, червоноармієць. Заарештований 23.01.1938 р. за ст.ст. 58-7, 58-9, 58-11 КК РРФСР. За постановою особливого відділу ГУГБ НКВД Дальвійськбуду від 17.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5786).

Беллєв-Нейтерман Григорій Йосипович, 1894 р. н., смт Городниця Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл., єврей, освіта початкова. Член ВКП(б). Проживав у м. Чернігів, директор облліспромгоспу. Заарештований 09.05.1938 р. За вироком ВК ВС СРСР від 29.09.1938 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 29.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 12.01.1957 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4052-п).

Белобловський Дмитро Трохимович, 1904 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, одноосібник. Заарештований 03.04.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.07.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7594).

Белобловський Павло Опанасович, 1920 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 23 оучтп, курсант. Заарештований 26.05.1942 р. За вироком ВТ Казанського гарнізону від 12.08.1942 р. за ст.ст. 58-1 «б», 58-10 ч. 1, 58-11 КК РРФСР позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання у Казахстані. Звільнений 26.05.1952 р. У 1963 р. проживав у с. Червоні Партизани Носівського р-ну. Реабілітований 15.05.1963 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 8921-п).

Белобородько Костянтин Іванович, 1885 р. н., с. Боршна Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боршна,

одноосібник. Заарештований 27.01.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.05.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-10 КК УСРР позбавлений волі на 5 років. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9515).

Белобородько Олександр Іванович, 1907 р. н., с. Боршна Прилуцького р-ну, середня спеціальна освіта. Член ВКП(б) до 1937 р. Проживав за місцем дислокації 13 будб 110 авіабр, помічник командира по господарчій частині, лейтенант. Заарештований 19.04.1938 р. за ст.ст. 58-7, 58-9, 58-11 КК РРФСР. За постановою особливого відділу ГУГБ НКВД Дальвійськбуду від 17.12.1938 р. вирок перекваліфіковано на ст. 193-17 «а» КК РРФСР, справу передано у військову прокуратуру. Звільнений на підписку про невиїзд. Справу припинено 05.01.1939 р. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5786).

Белобородько Петро Григорович, 1906 р. н., с. Боршна Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боршна, одноосібник. Заарештований 28.01.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.05.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9515).

Белов Андрій Андрійович, 1894 р. н., м. Ніжин, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, чоботар. Заарештований 14.01.1920 р. За постановою особливого відділу ВЧК при Реввійськраді 12 А від 22.01.1920 р. за службу в денкінській армії ув'язнений до концтабору на час громадянської війни. Реабілітований 21.05.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12337).

Белогур Іван Павлович, 1915 р. н., м. Семенівка Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 6

обудб, червоноармієць. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Новосибірській обл. від 05.11.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. За ухвалою ВТ Сибірського ВО від 18.01.1957 р. справу припинено. Реабілітований 25.05.1992 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11889).

Белогур Роман Іларіонович, 1885 р. н., с. Жукля Холминського (нині Корюківського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жукля, одноосібник. Заарештований 18.02.1940 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 29.06.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР позбавлений волі на 3 роки. Реабілітований 10.04.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 811-п).

Белодід Іван Денисович, 1906 р. н., с. Михальчина-Слобода Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну, росіянин, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 3 дн 11 ап 73 нсд, рядовий госпвзводу. Заарештований 09.04.1944 р. За вироком ВТ 73 НСД від 22.04.1944 р. за ст. 72 «б» з санкції ст. 64 КК БРСР позбавлений волі на 7 років. Реабілітований 03.12.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15555-п).

Белодід Іван Петрович, 1877 р. н., смт Срібне Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Срібне, без певних занять. Заарештований 29.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 21.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11507).

Белодід Павло Пилипович, 1894 р. н., с. Красне Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красне, без певних занять. Заарештований

02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11546).

Белозер Іван Юхимович, 1902 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Курінь, одноосібник. Заарештований 31.01.1933 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 04.05.1933 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2).

Белозер Степан Іванович, 1885 р. н., с. Лісконоги Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лісконоги, одноосібник. Заарештований 01.03.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 03.02.1932 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8610).

Белозер [Білозор] Михайло Іванович, 1907 р. н., с. Кинашівка Борзнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кинашівка, одноосібник. Заарештований 15.03.1930 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 24.03.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8138).

Белозеров Іван Григорович, 1882 р. н., м. Воронеж, РФ, українець. Проживав у м. Воронеж. Заарештований 30.04.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 28.06.1931 р. за ст.ст. 17-58-7 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10414).

Белозерський Іван Іванович, 1872 р. н.,

м. Венеція, Італія, українець, освіта середня. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5769).

Белозерський Петро Іванович, 1885 р. н., м. Флоренція, Італія, українець, освіта вища. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, архітектор. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5769).

Белозор Іван Іванович, 1894 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Курінь, не працював. Заарештований 11.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.04.1938 р. за розповсюдження провокаційних чуток застосована ВМП. Розстріляний 17.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 04.07.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4135).

Белозор Харитина Володимирівна, 1914 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Курінь, колгоспниця. Заарештована 21.04.1945 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 21.04.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 30.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12165).

Белоконський Дмитро Ісакович, 1899 р. н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 13.03.1931 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реа-

білітований 28.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2440).

Блоконський Іван Антонович, 1888 р. н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 04.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.10.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6685).

Блоконський Іван Ісакович, 1892 р. н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Черниш, одноосібник. Заарештований 03.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 12.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2478).

Блоконський Іван Павлович, 1873 р. н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Мохнатин, одноосібник. Заарештований 16.03.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6405).

Блоконський Микола Васильович, 1907 р. н., с. Івашківка Чернігівського (нині Городнянського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Івашківка, одноосібник. Заарештований 12.04.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.10.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6649).

Блоконський Федір Мокійович, 1877 р. н., с. Івашківка Чернігівського (нині Го-

роднянського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Івашківка, одноосібник. Заарештований 05.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.06.1933 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7359).

Блоконський Яків Савич, 1905 р. н., с. Черниш Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Черниш, рахівник. Заарештований 27.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну застосована ВМП. Розстріляний 07.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 02.09.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7905).

Блоножко Григорій Миколайович, 1880 р. н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, двірник. Заарештований 28.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1510).

Блоножко Петро Григорович, 1862 р. н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Янівка (нині с. Іванівка), одноосібник. Заарештований 17.03.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 23.04.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 31.03.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 407).

Блоножко Петро Михайлович, 1847 р. н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець. Проживав у с. Янівка (нині с. Іванівка), селянин. Заарештований

02.04.1919 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої проти заходів радянської влади. 20.05.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 461).

Белоножко Степан Григорович, 1915 р. н., с. Іванівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, працівник пошти. Заарештований 21.09.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 28.12.1937 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 18.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14600-п).

Белоровська Ольга Федорівна, 1897 [1899] р. н., м. Ніжин, українка, освіта середня. Проживала у м. Ніжин, без певних занять. Заарештована 17.10.1950 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 28.12.1950 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 10 років. Відбуваючи покарання за вироком лагерного суду ВТТ від 27.03.1952 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За постановою Президії ВС УРСР від 25.04.1955 р. обвинувачення перекваліфіковані на ст. 54-10 ч.1, засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 5 років, на підставі ст. 2 Указу Президії ВС СРСР від 27.03.1953 р. «Про амністію» з під-варті звільнена, судимість знято. Реабілітована 11.07.1993 р., 16.07.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16135-п, 16136-п).

Белоус Андрій Ісакович, 1895 р. н., с. Архипівка Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Архипівка, колгоспник. Заарештований 22.06.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 29.11.1937 р. за ст.ст. 54-10, 196 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. За постановою начальника Семенівсь-

кого райвідділу НКВД від 08.05.1938 р. справу за ст. 54-10 КК УРСР припинено, притягнуто до відповідальності за ст. 196 КК УРСР (незаконне зберігання зброї). З-під варті звільнений на підписку про невиїзд. За постановою від 28.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 27.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1155).

Белоус Андрій Семенович, 1889 р. н., с. Михайлівка Щорського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Михайлівка, одноосібник. Заарештований 14.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 30.05.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6855).

Белоус Гнат [Яків] Макарович, 1874 р. н., с. Плиски Борзнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у х. Лендин (нині с. Вольниця) Борзнянського р-ну, одноосібник. Заарештований 30.09.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 04.11.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 04.01.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3865).

Белоус Дмитро Федотович [Федорович], 1902 р. н., с. Дроздовиця Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дроздовиця, одноосібник. Заарештований 17.01.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст. 54-12 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9088).

Белоус Іван Климович, 1899 р. н., с. Архипівка Семенівського р-ну, росіянин, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 3 батальйону 3 фтрбр, трудоармієць. Заарештований 29.07.1943 р. За вироком ВТ Семсько-

го гарнізону від 16.09.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 24.06.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17495-п).

Белоус Іван Охрімович, 1898 р. н., с. Требухів Остерського повіту (нині Броварського р-ну) Київської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Требухів, селянин. Заарештований 11.08.1921 р. За постановою колегії губЧК від 07.12.1921 р. за виступи проти Червоної армії передбачена ВМП. Реабілітований 16.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12197).

Белоус Іван Прокопович, 1900 р. н., с. Брусилів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Брусилів, тесля. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 12.06.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7891).

Белоус Йосип Ілліч, 1884 р. н., с. Митченки Батуринського (нині Бахмацького) р-ну, українець. Проживав у с. Митченки, одноосібник. Заарештований 29.01.1930 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 01.08.1930 р. справу припинено. Реабілітований 19.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3897).

Белоус Кирило Антонович, 1892 р. н., с. Кучинівка Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кучинівка, одноосібник. Заарештований 25.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7475).

Белоус Михайло Максимович, 1913 р. н., с. Жовтневе Коропського р-ну, українець, осві-

та початкова. Проживав за місцем дислокації 69 гв. пва 9 А, червоноармієць. Заарештований 09.11.1942 р. За вироком ВТ 9 А від 14.12.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.08.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17662-п).

Белоус Михайло Прокопович, 1910 р. н., с. Михайлівка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Михайлівка, одноосібник. Заарештований 14.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 30.05.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6855).

Белоус Олександр Семенович, 1892 р. н., с. Бреч Корюківського р-ну, українець. Проживав у м. Сталіно (нині м. Донецьк), рахівник. Заарештований 18.05.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.11.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 25.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7727).

Белоус Опанас Гнатович, 1892 р. н., с. Тихоновичі Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тихоновичі, одноосібник. Заарештований 10.11.1932 р. за ст.ст. 20-54-8, 56-17 КК УСРР. 02.06.1933 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2342).

Белоус Петро Сергійович, 1913 р. н., с. Дроздовиця Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дроздовиця, одноосібник. Заарештований 06.02.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст. 54-12 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9102).

Белоус Семен Іванович, 1897 р. н., с. Орлівка Холминського (нині Новгород-Сіверського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красний Хутір Холминського (нині Новгород-Сіверського) р-ну, чорноробочий. Заарештований 18.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10028).

Белоус Семен Онуфрійович, 1896 р. н., с. Терехівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Терехівка, колгоспник. Заарештований 13.02.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 19.06.1967 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8733-8747).

Белоус Сергій Степанович, 1899 р. н., с. Митченки Батуринаського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Митченки, одноосібник. Заарештований 10.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.01.1930 р. як антирадянський елемент ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 27.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5279).

Белоус Феодосій Васильович, 1908 р. н., с. Митченки Батуринаського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Митченки, одноосібник. Заарештований 29.09.1929 р. за ст.ст. 54-8, 54-10 КК УСРР. 23.10.1929 р. звільнений на підписку про невиїзд. 30.11.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5279).

Белоус Яків Дмитрович, 1874 р. н., х. Лендин (нині с. Вольниця) Борзнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у х. Лен-

дин (нині с. Вольниця), одноосібник. Заарештований 30.09.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 04.11.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 04.01.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3865).

Белоус Яків Прокопович, 1898 р. н., с. Михайлівка Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Михайлівка, одноосібник. Заарештований 14.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 30.05.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6855).

Белоус [Білоус] Степан Минович, 1875 р. н., с. Гірськ Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гірськ, одноосібник. Заарештований 01.06.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 16.08.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. За постановою «трійки» ПП ОГПУ Північного краю від 16.08.1932 р. після відбуття терміну покарання направлений до спецпоселення Північного краю. Реабілітований 03.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3768).

Белоусов Георгій Созонович, 1891 р. н., с. Осинівка Ішимського (нині Сорокинського) р-ну Тюменської обл., РФ, росіянин, малописьменний. Проживав у м. Мена Менського р-ну, сторож. Заарештований 31.10.1943 р. за ст. 54-10 КК УРСР. 29.01.1965 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1998 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10260-п).

Белешапка Матвій Купріянович, 1914 р. н., с. Трошин Канівського р-ну Черкаської обл., українець, освіта середня. Проживав у м. Ромни Роменського р-ну Сумської обл., курсант. Заарештований 21.09.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР. 05.05.1938 р. справу припи-

нено. Реабілітований 20.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1101).

Белоштан Григорій Васильович, 1924 р. н., с. Халимонове Бахмацького р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Халимонове, тесля. Заарештований 21.09.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 11.01.1944 р. справу припинено. 18.01.1944 р. звільнений. Реабілітований 26.11.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 784).

Белуха Карлина Іванівна, 1904 р. н., с. Торчин Коростишівського р-ну Житомирської обл., німкеня, освіта початкова. Проживала у смт Козелець Козелецького р-ну, робітниця. Заарештована 30.11.1946 р. За вироком Чернігівського облсуду від 17.02.1947 р. за ст.ст. 54-2, 54-3 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 8 років. Звільнена 02.03.1954 р. Реабілітована 13.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16161-п).

Белюга Петро Степанович, 1895 р. н., м. Умань Черкаської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, начальник Бобровицького земельного загону. Заарештований 15.12.1937 р. За постановою «двійки» від 11.02.1938 р. за проведення антирадянської агітації та шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 21.02.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 17.11.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4818).

Белявський Іван Пилипович, 1880 р. н., с. Лісові Сорочинці Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лісові Сорочинці, одноосібник. Заарештований 21.03.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 26.07.1929 р. за ст.ст. 58-10, 59-3 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 05.10.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12214).

Белявський Павло Сергійович, 1889 р. н., с. Івот Чернігівської губ. (нині Шост-

кинського р-ну Сумської обл.), українець, із селян. Освіта початкова. Член КП(б)У. Проживав у м. Шостка Чернігівської губ. (нині Сумської обл.), службовець. Заарештований 29.09.1921 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 01.12.1921 р. звільнений на підписку про невийзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 04.01.1922 р. справу припинено. Реабілітований 30.05.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4860).

Беляєв Іван Степанович, 1913 р. н., с. Велике Устя Менського (нині Сосницького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Велике Устя, одноосібник. Заарештований 25.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 03.08.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2012).

Беляєв Михайло Васильович, 1894 р. н., м. Карачев Орловської губ. (нині Брянської обл.), РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Конотоп Конотопського повіту (нині Конотопського р-ну Сумської обл.), наглядач на залізниці. Заарештований 07.05.1920 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 11.05.1920 р. справу припинено. Реабілітований 29.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 955).

Беляєв Петро Євдокимович, 1888 р. н., с. Марковичі Терехівського (нині Гомельського) р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у с. Поддобр'янка Гомельського р-ну, конюх. Заарештований 19.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційного повстанського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 17.06.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4075).

Беляєв Федір Федорович, 1881 р. н., м. Чернігів, українець, освіта вища. Проживав у

м. Чернігів, фінансист. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 25.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 01.09.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2088).

Белякова Софія Павлівна, 1901 р. н., м. Ніжин, українка, освіта середня. Проживала у м. Ніжин, робітниця. Заарештована 10.03.1950 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 22.05.1950 р. за ст.ст. 54-3, 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 25 років. За постановою Президії ВС УРСР від 13.04.1956 р. міру покарання знижено до 10 років позбавлення волі. Звільнена по амністії, судимість знято. Реабілітована 19.08.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16154-п).

Беляницький Яків Мойсейович, 1884 р. н., с. Куринь Бахмацького р-ну, єврей, освіта початкова. Проживав у м. Гадяч Гадяцького р-ну Полтавської обл., заготівельник. Заарештований 16.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 19.06.1967 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8733-8747).

Белянкін Іван Васильович, 1886 р. н., смт Добрянка Ріпкинського р-ну, росіянин, освіта початкова. Проживав у смт Добрянка, маляр. Заарештований 26.12.1940 р. за ст. 54-7 КК УРСР. 25.02.1941 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2357).

Белянський Володимир Володимирович, 1905 р. н., м. Баку, Азербайджанська Республіка, українець, освіта середня. Проживав у м. Дніпропетровськ, уповноважений по вербуванню робочої сили. Заарештований 02.08.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від

07.02.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. За ухвалою ВС УРСР від 07.04.1938 р. вирок скасовано. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 08.06.1938 р. засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 14.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14743-п).

Бєлясний Іван Андрійович, 1912 р. н., с. Іванівка Новоукраїнського р-ну Кіровоградської обл., освіта середня. Проживав у с. Печенюги Новгород-Сіверського р-ну, топограф. Заарештований 07.03.1935 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 16.07.1935 р. за ст. 54-10 КК УСРР позбавлений волі на 3 роки. Відбував покарання у Балтійському ВТТ. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2781).

Бєльмас Софія Павлівна, 1895 р. н., м. Вітебськ, Республіка Білорусь, росіянка, освіта середня. Проживала у м. Чернігів, службовець. Заарештована 19.10.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 07.02.1944 р. за ст.ст. 54-3, 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 8 років. За ухвалою ВК ВС СРСР від 19.04.1947 р. за ст. 54-3 КК УРСР вирок змінено, засуджена до позбавлення волі на 5 років. Реабілітована 26.08.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17154-п).

Бивайно Іван Йосипович, 1873 р. н., с. Волчки Шарковщинського р-ну Вітебської обл., Республіка Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, продавець. Заарештований 14.05.1923 р. за службу в гетьманських військах. 31.05.1923 р. звільнений на підписку про невиїзд. 10.09.1923 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4597).

Бивалькевич Петро Максимович, 1880 р. н., с. Петруші Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петруші, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.

54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5168).

Бижко Григорій Андрійович, 1904 р. н., с. Криски Понорницького (нині Коропського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Криски, одноосібник. Заарештований 20.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7103).

Бизюк Семен Петрович, 1897 р. н., с. Хороше Озеро Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Кандидат в члени ВКП(б). Проживав у с. Хороше Озеро, колгоспник. Заарештований 30.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. За постановою УНКГБ по Чернігівській обл. від 25.12.1938 р. вирок змінено, позбавлений волі у ВТТ на 3 роки з зарахуванням відбутого строку. Реабілітований 23.10.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 334).

Биков Андрій Євменович, 1883 р. н., с. Савинці Срібнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Савинці, чоботар. Заарештований 15.02.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 09.06.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 05.05.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15729-п).

Биков Антон Степанович, 1904 р. н., м. Семенівка Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 11 ексзлп Забайкальської зал. (ст. Борзя), червоноармієць. Заарештований 28.02.1944 р. За вироком ВТ залізничних військ Забайкальського фронту від 17.03.1944 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Звільнений у 1952 р. Реабілітований 26.04.1957 р.

(ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7129-п).

Биков Михайло Кузьмич, 1901 р. н., с. Спаське Кролевецького повіту (нині Сосницького р-ну), освіта початкова. Проживав у с. Спаське, селянин. Заарештований 09.08.1921 р. за службу в денкінській варті. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 24.01.1922 р. справу припинено. Реабілітований 25.03.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3036).

Биковець Герасим Іванович, 1892 р. н., с. Козел (нині смт Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну. Проживав у с. Козел, без певних занять. Заарештований 28.03.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 492).

Биковець Іван Гаврилович, 1885 р. н., с. Митченки Батурицького (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Митченки, одноосібник. Заарештований 08.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.01.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 27.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5279).

Биковець Мусій Савович, 1890 р. н., с. Митченки Батурицького (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Митченки, одноосібник. Заарештований 18.09.1929 р. за ст.ст. 54-8, 54-10 КК УСРР. 23.10.1929 р. звільнений на підписку про невиїзд. 30.11.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5279).

Биковець Семен Якович, 1876 р. н., с. Олексіївка Березово-Рудського (нині Гребінківського) р-ну Полтавської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Олексіївка, одноосібник. Заарештований 02.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 24.02.1930 р. за

ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 7 років. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3872).

Бикович Василь Трохимович, 1891 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Борзна, рахівник. Заарештований 09.07.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 07.03.1940 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1322).

Биковський Олександр Якович, 1879 р. н., м. Київ, українець, освіта спеціальна. Проживав у м. Ніжин, колгоспник. Заарештований 11.02.1938 р. 30.12.1939 р. звільнений на підписку про невиїзд. Заарештований 01.11.1940 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 02.12.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 09.09.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 3059-п).

Биковський Олексій Степанович, 1911 р. н., с. Турівка Згурівського р-ну Київської обл., українець, середня спеціальна освіта. Проживав у с. Калинівка Бахмацького р-ну, службовець. Заарештований 19.03.1946 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 14.06.1946 р. за ст. 54-1 «а» КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Звільнений 09.08.1952 р. Реабілітований 12.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14563-п).

Биковський Сергій Захарович, 1886 р. н., с. Дігтярівка Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, міліціонер. Заарештований 10.10.1920 р. за співробітництво з гетьманською владою. 11.12.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1386).

Билим [Білим] Сила Васильович, 1875 р. н., с. Забілівщина Борзнянського р-ну,

українець, неписьменний. Проживав у с. Забілівщина, колгоспник. Заарештований 28.11.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.02.1933 р. справу припинено. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6501).

Бирвар Юрій В'ячеславович, 1908 р. н., с. Лаврове Недригайлівського р-ну Сумської обл., росіянин, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, студент. Заарештований 19.12.1928 р. За вироком ВС УСРР від 07.09.1929 р. за ст.ст. 54-4, 54-11 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 26.04.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16920-п).

Бирилко Іван Олексійович, 1898 р. н., с. Новогригорівка Гродненської губ., Польща, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, бухгалтер. Заарештований 10.06.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 24.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.08.1967 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7983).

Биркун Михайло Хомич, 1879 р. н., с. Пустотине Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець. Проживав у с. Пустотине, одноосібник. Заарештований 24.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 16.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 20.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8346).

Бирун Степан Петрович, 1874 р. н., с. Мутичів Ріпкинського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Мутичів, одноосібник. Заарештований 22.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.03.1930 р. за ст. 7-54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований

29.05.1987 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5278).

Бистрицький Володимир Володимирович, 1903 р. н., м. Здолбунове, Польща (нині м. Здолбунів Рівненської обл.), росіянин, освіта середня. Проживав у м. Ніжин, робітник. Заарештований 30.01.1938 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 15.06.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 24.06.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7728).

Бистрицький Олексій Устимович, 1881 р. н., с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Велика Кошелівка, одноосібник. Заарештований 03.11.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 08.05.1930 р. за ст. 58-10 ч. 1 КК РСФРР висланий до Далекосхідного краю на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3719).

Биструков Василь Григорович, 1886 р. н., м. Харків, українець, освіта середня. Член ВКП(б). Проживав у м. Люботин Харківського р-ну Харківської обл., службовець. Заарештований 25.09.1936 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 15.01.1937 р. за проведення контрреволюційної троцькістської діяльності та незаконне зберігання зброї позбавлений волі на 5 років. Загинув 26.12.1941 р. в ув'язненні. Реабілітований 19.10.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3194-3195).

Бисько Федір Якович, 1909 р. н., с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, українець, освіта вища. Проживав за місцем дислокації 436 озенадн ПЗФ, ст. лейтенант. Заарештований 15.05.1942 р. За вироком ВТ 26 раб від 03.07.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення

волі на 10 років. Реабілітований 20.03.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16908-п).

Бит Володимир Микитович, 1895 р. н., с. Селец Новоградського повіту Мінської губ. (нині Новоградського р-ну Гродненської обл., Республіка Білорусь), білорус, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 01.07.1938 р. за ст. 54-6 КК УРСР. 26.02.1939 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3154).

Битний Роман Петрович, 1902 р. н., с. Подин Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Подин, одноосібник. Заарештований 12.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.03.1930 р. за ст.ст. 7-54-9, 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8592).

Бихов Арсеній Наумович, 1900 р. н., с. Дептівка Конотопського повіту (нині Конотопського р-ну) Сумської обл. Проживав у с. Дептівка, селянин. Заарештований 13.02.1919 р. за службу у варті при гетьмані. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 04.06.1919 р. справу припинено. Реабілітований 31.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 202).

Биховець Андрій Степанович, 1888 р. н., с. Молочки Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Ріпки Ріпкинського р-ну, працював поденно. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Покарання відбував у Комі АРСР. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9381).

Биховець Василь Лукич, 1897 р. н., с. Пушкарі Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пушкарі, одноосібник. Заарештований 11.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.11.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий на Урал на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6618).

Биховець Володимир Григорович, 1904 р. н., с. Суличівка Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, візник. Заарештований 08.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10619).

Биховець Давид Федотович, 1890 р. н., с. Тур'я Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Тур'я, одноосібник. Заарештований 02.02.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7339).

Биховець Денис Акакійович, 1887 р. н., с. Суличівка Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Суличівка, одноосібник. Заарештований 04.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11707).

Биховець Дмитро Іларіонович, 1927 р. н., с. Довжик Корюківського (нині Семенівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Довжик, колгоспник. Заарештований

07.02.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 27.03.1945 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Звільнений 15.05.1954 р. Реабілітований 23.11.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15949-п).

Биховець Іван Григорович, 1912 р. н., с. Суличівка Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, рахівник. Заарештований 05.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.01.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3268).

Биховець Ісак Пилипович, 1903 р. н., с. Загребельна Слобода Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Загребельна Слобода, робітник лісгоспу. Заарештований 29.02.1940 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 10.05.1940 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Загинув 05.09.1941 р. в ув'язненні. Реабілітований 12.08.1960 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5975-п).

Биховець Макар Костянтинівич, 1895 р. н., с. Загребельна Слобода Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Загребельна Слобода, робітник лісгоспу. Заарештований 29.02.1940 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 10.05.1940 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 12.08.1960 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5975-п).

Биховець Олександр Артемович, 1922 р. н., с. Бихальцохівка Ріпкинського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Суличівка Ріпкинського р-ну, студент. Заарештований 05.11.1940 р. За вироком судової ко-

легії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 27.12.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 08.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14673-п).

Биховець Федір Родіонович, 1890 р. н., смт Ладан Прилуцького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Ладан, одноосібник. Заарештований 25.03.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 25.08.1931 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР позбавлений права проживання в прикордонній зоні, Україні, Московській, Ленінградській обл., Дагестані, всіх центральних округах областей і країв та автономних республік на 3 роки, з-під варті звільнений. Реабілітований 12.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9494).

Биховець Яків Степанович, 1891 р. н., с. Молочки Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Ріпки Ріпкинського р-ну, без певних занять. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10334).

Бицай Тимофій Демидович, 1902 р. н., с. Політрудня Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Лемешівка Городнянського р-ну, вчитель. Заарештований 26.03.1939 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 07.06.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у загальних місцях ув'язнення на 3 роки. Реабілітований 09.06.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 405-п).

Бицький Михайло Кузьмич, 1913 р. н., с. Сокиринці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Кандидат в члени ВКП(б). Проживав за місцем дислокації 100 олб 113 сд, лей-

тенант. Заарештований 22.08.1940 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 27.09.1940 р. за порушення військової присяги ув'язнений до ВТТ на 8 років. За постановою Президії ВС СРСР від 11.03.1944 р. виконання вироку відстрочене, направлений на фронт. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9632).

Бичек Михайло Сергійович, 1918 р. н., с. Селище Носівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 104 омостбудб, єфрейтор. Заарештований 14.07.1943 р. За вироком ВТ берегової охорони головної бази Північного флоту від 12.08.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 30.10.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15849-п).

Бичек Федір Йосипович, 1899 р. н., с. Мільки Прилуцького повіту (нині Прилуцького р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, рахівник. Заарештований 27.10.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.11.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10554).

Биченко Антон Лукич, 1900 р. н., с. Журавка Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Журавка, чорноробчий. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрих заходів партії, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9393).

Биченко Овксентій Іванович, 1892 р. н., с. Журавка Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Журавка, чорноро-

бочий. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11214).

Бичик Іван Федорович, 1888 р. н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, кочегар. Заарештований 24.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.01.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7849).

Бичик Іларіон Тихонович, 1881 р. н., с. Олександрівка Корюківського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Верховісся Корюківського р-ну, колгоспник. Заарештований 25.10.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 28.02.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 30.10.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15854-п).

Бичик Михайло Федорович, 1870 р. н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, одноосібник. Заарештований 28.11.1920 р. За постановою уповноваженого Чернігівської губЧК від 26.12.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації передбачена ВМП. За постановою колегії губЧК від 28.12.1920 р. ВМП замінена на позбавлення волі на 3 роки. За постановою колегії Чернігівської губЧК від 19.04.1921 р. за амністією термін покарання знижено до 2 років позбавлення волі. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4688).

Бичко Іван Григорович, 1892 р. н., м. Прилуки, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, охоронець. Заарештований

10.09.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 11.03.1938 р. справу припинено. Реабілітований 19.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1130).

Бичко Макар Миколайович, 1891 р. н., смт Ладан Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Ладан, одноосібник. Заарештований 22.11.1928 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 05.04.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР позбавлений права проживання в Москві, Ленінграді, Ростові-на-Дону, означених губерніях і округах та Україні на 3 роки. З-під варті звільнений. Реабілітований 03.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3753).

Бичков Костянтин Олексійович, 1894 р. н., с. Таганча Канівського р-ну Черкаської обл., українець, освіта початкова. Проживав у смт Короп Коропського р-ну, бухгалтер. Заарештований 17.06.1938 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 23.04.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 17.11.1939 р. виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 384-п).

Бичок Андрій Тимофійович, 1895 р. н., смт Парафіївка Ічнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Парафіївка, колгоспник. Заарештований 29.11.1932 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 08.12.1932 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 24.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2353).

Бичок Антоніна Михайлівна, 1919 р. н., с. Нові Млини Батуринського (нині Борзнянського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Нові Млини, бібліотекар. Заарештована 21.09.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 17.02.1944 р. справу припинено. Реабілітована 16.09.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4411).

Бичок Федір Сергійович, 1880 р. н., м. Бобровиця Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бобровиця, тесля. Заарештований 19.07.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 382).

Бичок [Бичек] Яків Кіндратович, 1912 р. н., с. Жукля Холминського (нині Корюківського) р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у с. Жукля, директор школи. Заарештований 11.04.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 26.06.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 11.05.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14498-п).

Бичук Антон Омелянович, 1888 р. н., с. Жуківка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9425).

Бичук Василь Олексійович, 1905 р. н., с. Жуківка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жуківка, одноосібник. Заарештований 24.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 18.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5417).

Бичук Григорій Гнатович, 1876 р. н., с. Британи Комарівського р-ну (нині с. Дуболугівка Ніжинського р-ну), українець, письменник. Проживав у с. Британи, одноосібник. Заарештований 22.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.11.1930 р. за

ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5661).

Бичук Олексій Антонович, 1878 р. н., с. Жуківка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жуківка, одноосібник. Заарештований 14.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5348).

Бичук Павло Дмитрович, 1897 р. н., с. Британи Комарівського р-ну (нині с. Дуболугівка Ніжинського р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у с. Британи, одноосібник. Заарештований 10.01.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 05.04.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Сибіру на 3 роки. Реабілітований 14.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3635).

Бичук Панас Антонович, 1888 р. н., с. Жуківка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, санітар. Заарештований 20.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за висловлювання антирадянських настроїв застосована ВМП. Розстріляний 27.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11519).

Бичук Семен Дмитрович, 1900 р. н., с. Британи Комарівського р-ну (нині с. Дуболугівка Ніжинського р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у с. Британи, лісник. Заарештований 09.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 24.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.08.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840.

– Оп.3. – Спр. 4788).

Бичук Федот Омелянович, 1880 р. н., с. Жуківка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 05.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1517).

Бичук Юхим Омелянович, 1877 р. н., с. Жуківка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 08.03.1938 р. за ст. 54-10 КК УРСР. 08.07.1938 р. справу припинено. Реабілітований 27.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1064).

Биша Мина Васильович, 1880 р. н., с. Тютюнниця Корюківського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Корюківка Корюківського р-ну, конюх. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1678).

Биша Олексій Васильович, 1897 р. н., с. Тютюнниця Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тютюнниця, без певних занять. Заарештований 24.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 22.04.1938 р. Реабілітований 12.12.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11746).

Биша Юхим Васильович, 1884 р. н., с. Тютюнниця Корюківського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Тютюнниця, одно-

осібник. Заарештований 23.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 22.04.1938 р. Реабілітований 12.12.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11746).

Бишовець Андрій Михайлович, 1874 р. н., с. Ядлівка (нині с. Перемога) Барішівського р-ну Київської обл., українець, малописьменний. Проживав у с. Ядлівка (нині с. Перемога), одноосібник. Заарештований 09.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 02.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6993).

Бишовець Оріон Петрович, 1905 р. н., с. Ядлівка (нині с. Перемога) Барішівського р-ну Київської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Ядлівка (нині с. Перемога), одноосібник. Заарештований 20.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6994).

Бібик Андрій Павлович, 1872 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, освіта домашня. Проживав у м. Бахмач, робітник залізниці. На час другого арешту – писар. Заарештований 11.05.1920 р. За постановою особливої наради відділу 12 А від 14.06.1920 р. звільнений. Заарештований 28.12.1921 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою президії міського відділу ГПУ від 28.06.1922 р. звільнений. Реабілітований 30.03.1991 р., 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11916, ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6706).

Бібик Іван Іванович, 1886 р. н., с. Чорнотичі Сосницького р-ну, українець, освіта почат-

кова. Проживав у с. Чорнотичі, одноосібник. Заарештований 15.05.1932 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 09.09.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 24.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2036).

Бібік Іван Костянтинович, 1909 р. н., с. Чорнотичі Сосницького р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Галиця Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну, агроном. Заарештований 07.03.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 12.04.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 19.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16007-п).

Бібік Андрій Харитонович, 1906 р. н., с. Ряшки Іваницького (нині Прилуцького р-ну), українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 13 ср 656 сзп, червоноармієць. Заарештований 20.01.1940 р. За вироком ВТ ХВО від 08.02.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За ухвалою ВК ВС СРСР від 28.03.1941 р. термін покарання знижено до 5 років позбавлення волі. Реабілітований 14.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15418-п).

Бібік Михайло Григорович, 1860 р. н., с. Хотіївка Корюківського р-ну, неписьменний. Проживав у с. Хотіївка, селянин. Заарештований 29.03.1921 р. 30.03.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За вироком виїздної сесії Чернігівського губревтрибуналу від 09.04.1921 р. за невиконання продрозкладки та непокору владі засуджений до позбавлення волі у таборі примусових робіт на 3 роки. Враховуючи похилий вік та у зв'язку з амністією 5 Всеукраїнського з'їзду рад звільнений. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4013).

Бібік Михайло Олексійович, 1873 р. н., с. Березівка (нині с. Івківці) Прилуцького р-ну,

українець, освіта початкова. Проживав у с. Крути Ніжинського р-ну, без певних занять. Заарештований 07.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 26.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 24.01.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 3088-п).

Бібік Семен Свиридович, 1888 р. н., с. Ряшки Іваницького (нині Прилуцького р-ну), українець, малописьменний. Проживав у с. Ряшки, одноосібник. Заарештований 28.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 02.06.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 20.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6375).

Бібік Тихін Йосипович, 1895 р. н., с. Ряшки Іваницького (нині Прилуцького р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у с. Ряшки, без певних занять. Заарештований 15.03.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 25.10.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1281-п).

Бібік Феодосій Петрович, 1882 р. н., с. Хотіївка Корюківського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хотіївка, колгоспник. Заарештований 20.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.12.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації, розповсюдження провокаційних чуток застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10956).

Бібіков Борис Львович, 1903 р. н., с. Курман-Кемельчі (нині смт Красногвардійське) Красногвардійського р-ну, Автономна Республіка Крим, єврей, середня спеціальна освіта. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 27.07.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР

від 14.10.1937 р. за ст.ст. 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 15.10.1937 р. Реабілітований 22.02.1956 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2875-п).

Бібікова Марія Михеївна, 1874 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну. Проживала у м. Бахмач, домогосподарка. Заарештована 29.12.1921 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою президії міського відділу ГПУ від 28.06.1922 р. звільнена. Реабілітована 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6706).

Бігун Пилип Васильович, 1884 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ярославка, одноосібник. Заарештований 20.04.1930 р. За вироком Ніжинського окружного суду від 27.05.1930 р. за ст.ст. 54-10, 46 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. За ухвалою ВС УСРР від 17.07.1930 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 18.08.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.33. – Спр. 23).

Бігун Юхим Васильович, 1887 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ярославка, одноосібник. Заарештований 20.04.1930 р. За вироком Ніжинського окружного суду від 27.05.1930 р. за ст.ст. 54-10, 46 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За ухвалою ВС УСРР від 17.07.1930 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 18.08.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.33. – Спр. 23).

Біденко-Луцька Тетяна Якимівна, 1922 р. н., смт Ріпки Ріпкинського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Броди Бродівського р-ну Львівської обл, домогосподарка. Заарештована 03.01.1948 р. За вироком Чернігівського облсуду від 14.05.1948 р. за ст. 54-3 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджена до позбав-

лення волі на 20 років. Реабілітована 30.11.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16023-п).

Бідний Іван Іванович, 1868 р. н., с. Волинка Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Волинка, одноосібник. Заарештований 09.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 22.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.10.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11727).

Бідний Павло Дмитрович, 1899 р. н., с. Бакаївка Ічнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Бакаївка, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 10.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 05.11.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8117).

Бідуля Іван Олексійович, 1903 р. н., освіта початкова. Проживав у м. Семенівка Новозибковського повіту (нині Семенівського р-ну), учень. Заарештований у жовтні 1919 р. за участь у контрреволюційному заколоті. 04.02.1920 р. звільнений на підписку про невізід. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5071).

Бідуля Петро Пилипович, 1916 р. н., м. Семенівка Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Суми, курсант Сумської артелерійської школи. Заарештований 06.09.1936 р. За вироком ВТ ХВО від 28.11.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 26.12.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16304-п).

Біжовець Іван Сергійович, 1907 р. н., с. Ро-

манівське Пологівського р-ну Запорізької обл., українець, освіта початкова. Проживав у Свердловській обл., РФ, робітник. Заарештований 23.03.1943 р. За вироком ВТ 29 озлбр від 03.04.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до ВМП. За вироком ВТ Південного фронту від 13.04.1943 р. засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 13.10.1994 р. (ГДА СБ України, м. Суми. – Спр. 13025-п).

Бізєв Антон Тимофійович, 1897 р. н., с. Уланове Глухівського р-ну Сумської обл., освіта початкова. Проживав у с. Уланове, діловод. Заарештований у грудні 1919 р. за службу в денікінській армії. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 20.04.1920 р. справу припинено. Реабілітований 30.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 139).

Бізяєв Леонід Сергійович, 1899 р. н., м. Харків, українець, освіта середня. Член ВКП(б) до 1938 р. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, директор міжрайонної бухгалтерської школи. Заарештований 04.07.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР. 21.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 23.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2717).

Білан Гнат Петрович, 1902 р. н., с. Шняківка Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шняківка, одноосібник. Заарештований 20.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11430).

Білан Данило Михайлович, 1909 р. н., с. Воскресенське Варвинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Воскресенське, лісник. Заарештований 15.08.1941 р. за розповсюдження провокаційних чуток. За ухвалою ВТ військ НКВД Іркутської обл. від 11.10.1941 р. справу припинено. Звільнений 30.04.1942 р.

(ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 376).

Білан Павло Семенович, 1893 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, одноосібник. Заарештований 21.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 13.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 29.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8212).

Білашко Омелян Іванович, 1888 р. н., с. Ленінівка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Проживав у с. Ленінівка, без певних занять. Заарештований 20.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 10.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.12.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8108).

Біленко Василь Іванович, 1904 р. н., с. Сталінівка Полтавського р-ну Полтавської обл. (нині с. Яворівка Драбівського р-ну Черкаської обл.), українець, освіта початкова. Член КП(б)У з 1927 р. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 08.06.1938 р. за ст.ст. 54-7, 54-11 КК УРСР. 27.02.1939 р. справу припинено. Реабілітований 31.10.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2729).

Біленко Іван Іванович, 1881 р. н., с. Сокиринці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сокиринці, одноосібник. Заарештований 03.09.1929 р. За вироком надзвичайної сесії Прилуцького окрсуду від 13.12.1929 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-9, 54-10, 54-11 КК УСРР засуджений до ВМП. Розстріляний 04.01.1930 р. Реабілітований 24.05.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 11180-п).

Біленко Іван Іванович, 1906 р. н., с. Соки-

ринці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сокиринці, одноосібник. Заарештований 02.08.1929 р. За вироком надзвичайної сесії Прилуцького окрсуду від 13.12.1929 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-9, 54-10, 54-11 КК УСРР засуджений до ВМП. Розстріляний 04.01.1930 р. Реабілітований 24.05.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 11180-п).

Біленко Кирило Андрійович, 1899 р. н., х. Тимки (приєднано до с. Нова Басань) Бобровицького р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Проживав у х. Жадківка (приєднано до м. Ічня) Ічнянського р-ну, лісник. Заарештований 18.07.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. 27.12.1938 р. справу припинено. Звільнений 08.01.1939 р. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2879).

Білецький Кузьма Минович, 1898 р. н., с. Грицівка Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Дмитрівка Бахмацького р-ну, без певних занять. Заарештований 04.11.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.01.1930 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 16.11.1889 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.1. – Спр. 798).

Білим Андрій Іванович, 1883 р. н., с. Данівка Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Данівка, колгоспник. Заарештований 22.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 01.06.1933 р. звільнений на підписку про невиїзд. 02.07.1933 р. справу припинено. Реабілітований 29.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2332).

Білим Гаврило Петрович, 1878 р. н., с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Велика Кошелівка, робітник. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.10.1937 р. за прове-

дення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 26.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1748).

Білим Іван Миколайович, 1902 р. н., с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Ніжин, кочегар. Заарештований 08.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрих колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 30.11.1963 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12444).

Білим Михайло Семенович, 1899 р. н., с. Кукшин Ніжинського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Кукшин, колгоспник. Заарештований 09.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 21.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.01.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4596).

Білим Олександр Платонович, 1903 р. н., с. Кукшин Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кукшин, колгоспник. Заарештований 20.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 13.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 22.03.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3309).

Білим Олексій Григорович, 1900 р. н., с. Озеряни Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Озеряни, рахівник. Заарештований 27.05.1929 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.01.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12162).

Білим Петро Давидович, 1883 р. н., с. Озе-

ряни Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Озеряни, чорноробочий. Заарештований 19.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 18.12.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7917).

Білим Петро Давидович, 1898 р. н., с. Озеряни Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Озеряни, одноосібник. Заарештований 13.03.1929 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.01.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12162).

Білич Петро Калістратович, 1903 р. н., с. Красилівка Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красилівка, колгоспник. Заарештований 23.12.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 24.02.1944 р. справу припинено. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6113).

Біліменко Петро Іванович, 1865 р. н., с. Плоске Носівського р-ну, селянин. Заарештований 09.02.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 07.07.1919 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 279).

Білозір Іван Іванович, 1883 р. н., с. Кинашівка Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кинашівка, садівник. Заарештований 25.02.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 14.09.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 3 роки умовно. Реабілітований 30.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10524).

Білозір Петро Іванович, 1890 р. н., с. Кинашівка Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кинашівка, рахівник. Заарештований 09.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10525).

Білоненко Федір Степанович, 1904 р. н., с. Сергіївка Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, не працював. Заарештований 26.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Вятському ВТТ, Кіровська обл. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9998).

Білоножко Михайло Петрович, 1905 р. н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Янівка (нині с. Іванівка), одноосібник. Заарештований 01.10.1928 р. за ст. 54-8 КК УСРР. За вироком Чернігівського окружного суду від 11.05.1929 р. справу припинено. Реабілітований 30.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 184).

Білоусько Єфрем Филімонович, 1896 р. н., с. Волевачі Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Волевачі, без певних занять. Заарештований 27.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9987).

Білоусько Кирило Купріянович, 1909 р. н., с. Волевачі Остерського (нині Козе-

лецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Волевачі, одноосібник. Заарештований 27.02.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 167).

Білоусько Семен Сидорович, 1868 р. н., с. Волевачі Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Волевачі, одноосібник. Заарештований 04.03.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 30.05.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР виправданий. Заарештований у жовтні 1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 30.06.1999 р., 18.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 201, ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5416).

Білоусько Спиридон Петрович, 1902 р. н., с. Волевачі Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Остер Козелецького р-ну, без певних занять. Заарештований 10.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації, розповсюдження провокаційних чуток ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9396).

Білоусько Юхим Маркович, 1899 р. н., с. Волевачі Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Волевачі, одноосібник. Заарештований 03.01.1930 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 28.03.1930 р. за ст. 67 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 1 рік 6 місяців. За ухвалою Найвищого суду УСРР вирок змінено, звинувачення перекваліфіковано, засуджений за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР до 1 року примусової праці. Реабілітований 30.07.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.7. – Спр. 51).

Білоусько Яків Семенович, 1877 р. н., с. Волевачі Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Волевачі, одноосібник. Заарештований 27.02.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 167).

Білошанка Григорій Михайлович, 1900 р. н., с. Сильченкове Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сильченкове, робітник сільгоспартілі. Заарештований 13.01.1933 р. за проведення антирадянської агітації. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 09.03.1933 р. справу закрито. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.3. – Спр. 807).

Білошанка Петро Прохорович, 1891 р. н., м. Лубни Полтавської обл., українець, освіта незакінчена вища. Проживав у с. Сокиринці Срібнянського р-ну, техпрацівник аптеки. Заарештований 07.07.1941 р. За вироком ВТ Київського гарнізону від 19.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 06.08.1941 р. у м. Чернігів. Реабілітований 20.09.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14449-п).

Білюба Олексій Михайлович, 1909 р. н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Лукашівка, одноосібник. Заарештований 28.04.1932 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 02.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 28.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 399).

Більдерт Ернест Фрицович, 1885 р. н., с. Галицька Миза Климовицького р-ну Могильовської обл., Республіка Білорусь, латиш, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 19.12.1937 р. За постановою «двійки» від 07.02.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 21.02.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 16.05.1959 р.

(ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4066).

Більдерт Ян-Едуард Ернестович, 1914 р. н., с. Галичі Климовицького р-ну Могильовської обл., Республіка Білорусь, латиш, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, слюсар. Заарештований 06.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 20.03.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТГ на 10 років. Звільнений 06.07.1947 р. Реабілітований 13.07.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3109).

Біргер Соломон Львович, 1900 р. н., с. Ляди Дубровинського р-ну Вітебської обл., Республіка Білорусь, єврей, освіта вища. Член ВКП(б). Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 19.07.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР від 11.09.1937 р. за ст.ст. 54-7, 20-54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 10.03.1943 р. термін покарання знижено на 1 рік 3 місяці. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 08.03.1947 р. з-під варті звільнений в зв'язку з відбуттям покарання, як соціально небезпечний елемент висланий на 5 років до Краснодарського краю. Реабілітований 01.10.1955 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2212-п).

Бірзе [Бумбер] Альберт Карлович [Мартинович], 1898 р. н., м. Рига, Латвія, латиш, освіта початкова. Член КП(б)У. Проживав у м. Чернігів, начальник експедиції відділу зв'язку Чернігівського облуправління НКВД. Заарештований 14.12.1937 р. За постановою «двійки» від 25.01.1938 р. за ст.ст. 54-6 «а», 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 04.02.1938 р. Реабілітований 28.11.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3927).

Бірюк Василь Іванович, 1895 р. н., м. Остер Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Остер, завідувач магазину. Заарештований

27.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.02.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5822).

Бірюк Іван Григорович, 1897 р. н., с. Нехаївка Сосницького повіту (нині Коропського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нехаївка, одноосібник. Заарештований 23.04.1920 р. за підозрою в підготовці та проведенні теракту. 29.04.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 23.12.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1604).

Бірюк Іван Павлович, 1884 р. н., с. Нехаївка Коропського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Нехаївка, одноосібник. Заарештований 22.05.1920 р. за підозрою в підготовці та проведенні теракту. 15.07.1920 р. звільнений. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 10.12.1920 р. справу припинено. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1604).

Бірюк Лаврентій Кирилович, 1872 р. н., м. Остер Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Остер, покрівельник. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5875).

Бірюк Михайло Іванович, 1902 р. н., с. Костирів Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Костирів, одноосібник. Заарештований 01.12.1932 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР. 25.05.1933 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 20.11.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. –

Оп.3. – Спр. 269).

Бірюк Федір Павлович, 1861 р. н., с. Нехаївка Коропського р-ну, неписьменний. Проживав у с. Нехаївка, одноосібник. Заарештований 04.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 23.02.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5987).

Бірюкова Мотрона Іванівна, с. Знам'янка Кам'янсько-Дніпровського р-ну Запорізької обл., українка, малописьменна. Проживала у м. Борзна Борзнянського р-ну, чорноробоча. Заарештована 24.11.1932 р. за проведення контрреволюційної агітації. 05.03.1933 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8781).

Бісенбаєв Зайнула, 1907 р. н., аул Сайкудук Тайпакського (нині Акжайкського) р-ну Західно-Казахстанської обл., Республіка Казахстан, казах, малописьменний. Проживав у с. Хотіївка Семенівського р-ну, пастух. Заарештований 23.10.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 18.12.1943 р. справу припинено. Реабілітований 14.09.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4430).

Бісикало Василь Фомич, 1880 р. н., смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у смт Березна, одноосібник. Заарештований 14.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5352).

Бітнер Іван Іванович, 1894 р. н., с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, малописьменний. Проживав у с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка), одноосібник. Заарештований 23.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії

ГПУ УСРР від 04.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8996).

Бітнер Кіндрат Іванович, 1905 р. н., с. Великий Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, малописьменний. Проживав у с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка), одноосібник. Заарештований 15.09.1931 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 05.12.1931 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11715-11718).

Бітнер Яків Іванович, 1886 р. н., с. Великий Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка), одноосібник. Заарештований 01.09.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 19.12.1931 р. за ст.ст. 54-2, 54-11, 54-12 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. За постановою Колегії ОГПУ від 11.05.1932 р. за ст.ст. 58-11, 58-12 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 10 років. Реабілітований 11.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11715-11718).

Біц Тимофій Васильович, 1877 р. н., с. Шняківка Ніжинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Шняківка, одноосібник. Заарештований 20.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 7 років. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11430).

Благовісний Микола Андрійович, 1916 р. н., с. Бакаївка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 974 сп 261 сд, ст. сержант. Командир відділення 1 взводу ПТР. Заарештований 09.05.1942 р. За вироком ВТ 261 сд від 21.05.1942 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засудже-

ний до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 08.06.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16986-п).

Блажков Никифор Дмитрович, 1895 р. н., с. Вороніно Самойловського р-ну Саратовської обл., РФ, освіта середня. Член ВКП(б) до 1937 р. Проживав у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, завідувач ощадкаси. Заарештований 31.10.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР від 29.09.1938 р. за ст.ст. 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 15 років. Загинув 06.12.1939 р. у Північно-Східному ВТТ, м. Магадан. Реабілітований 30.05.1957 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4047-п).

Бланк Іван Пилипович, 1911 р. н., с. Городок Дмитрівського р-ну, німець, малописьменний. Проживав у с. Городок Дмитрівського р-ну, ветеринарний санітар. Заарештований 22.11.1937 р. За постановою «двійки» від 17.12.1937 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР передбачена ВМП. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8479).

Блашкін Павло Іванович, 1890 р. н., с. Василевичі, Польща (нині Республіка Білорусь), білорус, освіта середня. Проживав у с. Свидовець Бобровицького р-ну, священник. Заарештований 17.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 04.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9569).

Блашкова Євгенія Михайлівна, 1893 р. н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, домогосподарка. Заарештована 04.10.1938 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини. 15.11.1938 р. справу припинено. Реабілітована 31.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 214).

Близнак Василь Васильович, 1897 р. н., с. Гальчин Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гальчин, одноосібник. Заарештований 18.10.1932 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 20.01.1933 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8664).

Близнак Василь Маркелович, 1881 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дроздівка, продавець. Заарештований 30.04.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. 21.03.1939 р. звільнений. 12.06.1939 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2874).

Близнак Іван Васильович, 1895 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дроздівка, контролер. Заарештований 30.04.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. 21.03.1939 р. звільнений. 04.05.1939 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 226).

Близнак Іван Наумович, 1901 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б). Проживав у с. Виблі Куликівського р-ну, голова колгоспу. Заарештований 31.03.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР. 21.03.1939 р. звільнений. 15.04.1939 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1406).

Близнак Іван Олексійович, 1922 р. н., с. Червона Буда Корюківського р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ з 1943 р. Проживав за місцем дислокації 3 сб 142 гв. сп 47 гв. сд, ст. сержант медслужби. Заарештований 15.11.1944 р. За вироком ВТ 8 гв. А від 21.01.1945 р. за ст. 58-1 «а» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 20 років. 05.02.1955 р. попередній вирок скасовано, справу припинено. 08.03.1955 р. звільнений. (ГДА СБ

України, м. Чернігів. – Спр. 7917-п).

Близнюк Капітон Пилипович, 1893 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Дроздівка, одноосібник. Заарештований 24.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.01.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6879).

Близнюк Костянтин Євтихійович, 1882 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Член КП(б)У з 1927 р. Проживав у смт Куликівка Куликівського р-ну, ст. механік МТС. Заарештований 25.08.1935 р. за ст. 54-13 КК УСРР. 28.10.1935 р. звільнений на підписку про невиїзд. Помер 06.11.1935 р. від туберкульозу. 09.11.1935 р. справу припинено. Реабілітований 31.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 139).

Близнюк Олександр Гаврилович, 1912 р. н., с. Киїнка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Киїнка, секретар сільської ради. Заарештований 22.12.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 04.08.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР позбавлений волі на 8 місяців. Реабілітований 10.07.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12369).

Близнюк Олександр Іванович, 1920 р. н., с. Талалаївка Ніжинського р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем служби, червонофлотець. Заарештований 11.02.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР. 05.06.1942 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5088).

Близнюк Пилип Іванович, 1871 р. н., с. Татарівка Лосинівського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у

м. Носівка Носівського р-ну, одноосібник. Заарештований 21.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 13.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 29.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8212).

Близнюк Сергій Андрійович, 1907 р. н., с. Гальчин Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гальчин, одноосібник. Заарештований 02.10.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 16.04.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8668).

Близнюк Трохим Іванович, 1900 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дроздівка, одноосібник. Заарештований 20.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, візник. Заарештований 04.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив колгоспного будівництва, передбачена ВМП. Реабілітований 15.08.1989 р., 25.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8431, 10430).

Близнюк Уляна Романівна, 1878 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Дроздівка, домогосподарка. Заарештована 29.05.1927 р. за участь у діяльності Союзу хліборобів-власників. Рішення по справі відсутнє. Заарештована 15.06.1927 р. Звільнена з-під варті 10.07.1927 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 31.10.1927 р. за ст.ст. 48, 54-11 КК УСРР засуджена до позбавлення волі з суворою ізоляцією на 2 роки умовно з випробним терміном на 5 років.

Реабілітована 24.09.1999 р., 30.07.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-2424. – Оп.3. – Спр. 1, ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.4. – Спр. 814).

Блинков Іван Михайлович, 1876 р. н., с. Локоть Орловської губ. (нині Брянської обл.), РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, сторож. Заарештований 05.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.01.1933 р. за ст. 54-13 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. 21.02.1933 р. помер у лікарні Чернігівського Бупру. Реабілітований 25.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7729).

Блинников Порфирій Михайлович, 1875 р. н., с. Кірове Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, двірник. Заарештований 19.11.1937 р. За постановою «двійки» від 28.12.1937 р. за підозрою у шпигунстві та проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 10.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 29.12.1959 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.2. – Спр. 212).

Блинова Феодосія Дмитрівна, 1917 р. н., смт Добрянка Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну, росіянка. Проживала у смт Добрянка, секретар. Заарештована 26.06.1945 р. За вироком Чернігівського облсуду від 14.12.1945 р. за ст. 54-3 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. За ухвалою ВС УРСР від 12.03.1946 р. вирок скасовано, справу направлено на новий розгляд. За постановою від 04.06.1946 р. справу припинено, з-під варті звільнений. Реабілітована 18.12.1997 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 8057-п).

Блискот Йосип Павлович, 1886 р. н., Польща, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, касир. Заарештований 08.12.1943 р. За ухвалою ВТ Південно-Західної залізниці від 19.01.1944 р. за

ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР позбавлений волі на 6 років. Реабілітований 13.06.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14451-п).

Блискунов Петро Давидович, 1922 р. н., с. Пучківка (можливо с. Лучківка Ічнянського р-ну), росіянин, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 252 оакулб 110 УРА, лейтенант інтенданської служби. Заарештований 09.09.1942 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР. 23.10.1942 р. справу припинено. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5784).

Блищавенко Макар Миколайович, 1884 р. н., с. Ряшки Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ряшки, одноосібник. Заарештований 15.12.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.04.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6365).

Бліох Іоанна Павлівна, 1891 р. н., м. Варшава, Польща, німкеня, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, без певних занять. Заарештована 29.02.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 11.11.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР вислана до Сузунського р-ну Новосибірської обл. на 5 років. Реабілітована 27.09.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11937).

Блоха Яків Михайлович, 1918 р. н., с. Красківське Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красківське, коваль. Заарештований 11.11.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 18.11.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 22.03.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12063).

Блоцький Максим Адамович, 1885 р. н., с. Любищинці Івацевичського р-ну Берестей-

ської обл., Республіка Білорусь, білорус, освіта вища. Проживав у с. Неданчичі Ріпкинського р-ну, вчитель. Заарештований 13.09.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 26.11.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 11.08.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1958-п).

Блошкін Павло Іванович, 1890 р. н., с. Василевичі Мінської губ., освіта середня. Проживав у с. Свидовець Бобровицького р-ну, священник. Заарештований 17.12.1937 р. За постановою «двійки» від 24.01.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.02.1938 р. ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 04.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9569).

Блудчий Дмитро Ксенофонович, 1903 р. н., с. Верхні Жари Комаринського (нині Брагінського) р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чорнобиль Київської обл., бухгалтер. Заарештований 26.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 08.09.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 15.09.1937 р. Реабілітований 12.07.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3499).

Блудший Андрій Васильович, 1920 р. н., с. Ведильці Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав за місцем навчання, курсант Білоцерківського піхотного училища. Заарештований 22.08.1942 р. За вироком ВТ Томського гарнізону від 29.09.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 12.12.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15609-п).

Блудший Демид Федорович, 1873 р. н., с. Ведильці Чернігівського р-ну, українець,

освіта початкова. Проживав у с. Ведильці, одноосібник. Заарештований 12.04.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.08.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 31.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6376).

Блюдо Василь Климович, 1876 р. н., м. Ніжин. Проживав у м. Ніжин, пічник. Заарештований 14.12.1919 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 19.02.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами виправданий. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 271).

Блюдо Захар Васильович, 1905 р. н., м. Ніжин. Проживав у м. Ніжин, пічник. Заарештований 14.12.1919 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 19.09.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами виправданий. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 271).

Блюдо Максим Мефодійович, 1888 р. н. Пирятинський р-н Полтавської обл., українець, малописьменний. Проживав у м. Ніжин, токар. Заарештований 14.09.1937 р. За постановою «двійки» від 04.11.1937 р. за підозрою у шпигунстві застосована ВМП. Розстріляний 14.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.02.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3293).

Блюдо Марія Омелянівна, 1894 р. н., м. Ніжин, освіта початкова. Проживала у м. Ніжин, домогосподарка. Заарештована 06.11.1937 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини. 24.03.1938 р. справу припинено. Реабілітована 28.12.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 70).

Блюдо Трохим Никифорович, 1875 р. н.,

м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, набірник типографії. Заарештований 30.04.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 21.06.1936 р. звільнений. 07.09.1936 р. справу припинено. Реабілітований 25.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2062).

Блюмкін Михайло Ісакович, 1919 р. н., м. Мена Менського р-ну, єврей, освіта середня. Член ВКП(б) з 1942 р. Проживав за місцем служби, капітан, ст. помічник начальника ППО 5 ПА. Заарештований 22.08.1943 р. За вироком ВТ 5 ПА від 27.09.1943 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Позбавлений звання капітан. Ухвалою ВК ВС СРСР від 11.09.1945 р. попередній вирок скасовано, справу передано військовому прокурору. За постановою від 28.09.1946 р. справу припинено, з-під варти звільнений. Покарання відбував в Печорському ВТТ НКВД, Комі АРСР. Реабілітований 18.12.1997 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 8675-п).

Бобень Іов Іванович, 1889 р. н., с. Конотоп Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тупичів Городнянського р-ну, робітник радгоспу. Заарештований 12.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 26.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 04.04.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7951).

Бобиков Пилип Григорович, 1908 р. н., м. Володимир-Волинський Волинської обл., українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, агроном. Заарештований 18.04.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 12.07.1929 р. за ст.ст. 58-4, 58-11 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.08.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12117, 12118).

Бобилєв Аркадій Іванович, 1917 р. н., с. Нікітіно Івановської обл., РФ, росіянин, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 435 корпусного ап, командир взводу. Заарештований 28.10.1943 р. За постановою Менського райвідділу НКГБ від 13.12.1943 р. за ст. 54-1 «б» КК УСРР направлений в спецтабір НКВД для фільтрації. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 570).

Бобилєв Микола Васильович, 1892 р. н., с. Тютюковичі, Польща, українець, освіта вища. Проживав у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, лісник. Заарештований 29.07.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 30.07.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. За ухвалою кримінальної колегії ВС УСРР від 04.11.1939 р. попередній вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на півтора роки. Реабілітований 12.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14863-п).

Бобир Василь Олексійович, 1894 р. н., с. Пізнопали Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пізнопали, одноосібник. Заарештований 10.06.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 18.08.1929 р. за ст.ст. 7-54-10 КК УСРР позбавлений волі на 2 роки. Реабілітований 30.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 284).

Бобир Ганна Архипівна, 1901 р. н., с. Пізнопали Ріпкинського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Пізнопали, домогосподарка. 27.07.1929 р. взята на підписку про невіїзд. За вироком Чернігівського окружного суду від 18.08.1929 р. за ст. 7-54-10 КК УСРР засуджена до позбавлення волі на 1 рік з випробним терміном на 3 роки. Реабілітована 30.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 284).

Бобир Данило Михайлович, 1902 р. н., с. Давидівка Березово-Рудського (нині Пирятинського) р-ну Полтавської обл., українець, ма-

лописьменний. Проживав у с. Давидівка, одноосібник. Заарештований 10.08.1929 р. За вироком Прилуцького окрсуду від 13.01.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-11 КК УСРР засуджений до ВМП. Покінчив життя самогубством 14.02.1930 р. Реабілітований 30.08.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16576-п).

Бобир Матвій Андрійович, 1895 р. н., с. Дейманівка Срібнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Дейманівка, колгоспник. Заарештований 22.07.1941 р. За вироком ВТ 13 збр КВО від 03.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до ВМП. Реабілітований 30.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15084-п).

Бобир Михайло Вікторович, 1923 р. н., с. Пізнопали Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 915 сп, червоноармієць. Заарештований 27.04.1943 р. За вироком ВТ 246 сд від 12.05.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.05.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17538-п).

Бобир Олексій Сидорович, 1898 р. н., с. Давидівка Березово-Рудського (нині Пирятинського) р-ну Полтавської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Давидівка, одноосібник. Заарештований 29.07.1929 р. За вироком Прилуцького окрсуду від 13.01.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-10, 54-11 КК УСРР засуджений до ВМП. За постановою секретаріату ВУЦВК від 01.02.1930 р. розстріл замінено на 10 років позбавлення волі з висилкою на 5 років. Реабілітований 30.08.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16576-п).

Бобир Павло Сидорович, 1897 р. н., с. Давидівка Березово-Рудського (нині Пирятинського) р-ну Полтавської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Давидівка, одноосібник.

Заарештований 30.05.1929 р. За вироком Прилуцького окрсуду від 13.01.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-10, 54-11 КК УСРР засуджений до ВМП. Покінчив життя самогубством. Реабілітований 29.08.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16576-п).

Бобир Пилип Степанович, 1890 р. н., с. Горбове Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта спеціальна. Проживав у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, секретар. Заарештований 04.11.1943 р. за ст. 54-1 КК УРСР. 20.01.1944 р. справу припинено. Реабілітований 28.10.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 669).

Бобир Сидір Петрович, 1898 р. н., с. Дейманівка Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дейманівка, колгоспник. Заарештований 25.10.1937 р. За постановою «двійки» від 08.12.1937 р. за підозрою у контрреволюційній діяльності передбачена ВМП. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9653).

Бобир [Бобер] Тетяна Тимофіївна, 1894 р. н., с. Поділ Срібнянського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала за місцем роботи, робітниця радгоспу. Заарештована 29.06.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Куйбишевській обл. від 29.10.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР виправдана. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1261-п).

Бобікова Зінаїда Григорівна, 1911 р. н., м. Володимир-Волинський Волинської обл., росіянка, освіта початкова. Проживала у с. Подин Березнянського (нині Менського) р-ну, швачка. Заарештована у червні 1930 р. 27.07.1930 р. звільнена на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 12.09.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнена до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітована 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8028).

Бобкін Станіслав Францович, 1902 р. н., м. Рига, Латвія, поляк, середня спеціальна освіта. Виключений з КП(б)У у зв'язку з арештом. Проживав у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, начальник районного відділу зв'язку. Заарештований 14.06.1937 р. За вироком ВТ 15 ск КВО від 31.08.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Відбуваючи покарання, за вироком ВК ВС СРСР від 22.12.1937 р. засуджений до ВМП. Розстріляний 23.12.1937 р. у м. Київ. Реабілітований 20.11.1958 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5107-п, 5019-п).

Бобко Гаврило Петрович, 1877 р. н., с. Богданівка Броварського р-ну Київської обл., українець, малописьменний. Проживав у с. Богданівка, селянин. Заарештований 09.06.1921 р. за підозрою в підготовці та проведенні теракту. Звільнений 25.06.1921 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 08.08.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3725).

Бобко Іван Макарович, 1846 р. н., с. Богданівка Броварського р-ну Київської обл., українець, малописьменний. Проживав у с. Богданівка, селянин. Заарештований 09.06.1921 р. за підозрою в підготовці та проведенні теракту. Звільнений 25.06.1921 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 08.08.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3725).

Бобко Микола Опанасович, 1885 р. н., с. Богданівка Броварського р-ну Київської обл., українець, малописьменний. Проживав у с. Богданівка, селянин. Заарештований 09.06.1921 р. за підозрою в підготовці та проведенні теракту. Звільнений 25.06.1921 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 08.08.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3725).

Бобко Михайло Юхимович, 1876 р. н.,

с. Богданівка Броварського р-ну Київської обл., українець, письменний. Проживав у с. Богданівка, селянин. Заарештований 09.06.1921 р. за підозрою в підготовці та проведенні теракту. Звільнений 25.06.1921 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 08.08.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3725).

Бобко Омелян Іванович, 1876 р. н., с. Богданівка Броварського р-ну Київської обл., українець, малописьменний. Проживав у с. Богданівка, селянин. Заарештований 09.06.1921 р. за підозрою в підготовці та проведенні теракту. Звільнений 25.06.1921 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 08.08.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3725).

Бобко Яків Семенович, 1894 р. н., с. Домашлин Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Домашлин, колгоспник. Заарештований 01.04.1935 р. за ст. 54-11 КК УСРР. Звільнений 05.07.1935 р. 30.07.1935 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2366).

Бобок [Бабок, Бубок] Асон Іванович, с. Кархівка Чернігівського р-ну. Проживав у с. Малі Осняки Пакульської вол. Чернігівського повіту, селянин. Заарештований 29.03.1919 р. за висловлювання антирадянських настроїв. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 457).

Бобок Андрій Андрійович, 1894 р. н., с. Івашківка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Івашківка, одноосібник. Заарештований 26.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 08.07.1992 р. (ДАЧО. –

Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 402).

Бобок Дем'ян Халимонович, 1883 р. н., с. Івашківка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець. Проживав у с. Івашківка, одноосібник. Заарештований 26.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Беломорськ, Карело-Фінська РСР. Реабілітований 23.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1705).

Бобок Дмитро Омелянович, 1908 р. н., м. Ніжин, українець, освіта вища. Проживав у м. Ніжин, викладач медичної школи. Заарештований 26.04.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР. 17.08.1938 р. справу припинено. На час другого арешту – командир взводу 331 медсанбату 261 сд, капітан медслужби. Заарештований 11.09.1946 р. За вироком ВТ 7 гв. А від 25.11.1946 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Позбавлений військового звання капітан медслужби. Реабілітований 29.07.1997 р., 28.08.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2621, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17675-п).

Бобок Степан Дмитрович, 1874 р. н., с. Івашківка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Івашківка, колгоспник. Заарештований 01.10.1940 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 20.01.1941 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 08.08.1955 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2230-п).

Бобок Федір Тихонович, 1919 р. н., с. Івашківка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Івашківка, колгоспник. Заарештований 01.10.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від

23.12.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 19.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14569-п).

Бобор Антон Кузьмич, 1889 р. н., с. Хрипівка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хрипівка, одноосібник. Заарештований 17.06.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 19.06.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 5 років. Реабілітований 17.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3973-3985).

Бобошко Василь Петрович, 1897 р. н., с. Попівка Конотопського р-ну Сумської обл., українець. Проживав у с. Попівка, селянин. Заарештований 05.02.1919 р. за службу у Петлюри. 04.03.1919 р. справу припинено. Реабілітований 31.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 207).

Бобошко Гнат Герасимович, 1883 р. н., с. Леляки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Леляки, одноосібник. Заарештований 02.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.05.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10121).

Бобошко Костянтин Єрофейович, 1894 р. н., с. Леляки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Леляки, одноосібник. Заарештований 30.01.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.05.1930 р. справу припинено. Заарештований 30.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.12.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8177, 6856).

Бобошко Максим Петрович, 1901 р. н., с. Леляки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, чорноробочий. Заарештований 27.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9187).

Бобошко Тимофій Ілліч, 1884 р. н., с. Леляки Варвинського р-ну, українець. Проживав у с. Леляки, одноосібник. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.03.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 18.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5883).

Бобошко Федот Пилипович, 1920 р. н., с. Леляки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Леляки, тракторист. Заарештований 08.10.1943 р. За постановою начальника Варвинського райвідділу НКВД від 29.12.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР направлений в спецтабір НКВД для фільтрації. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 884).

Бобро Іван Іванович, 1884 р. н., с. Хибалівка Куликівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хибалівка, без певних занять. Заарештований 19.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.08.1937 р. за проведення поразницької та терористичної агітації передбачена ВМП. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11038).

Бобро Іларіон Михайлович, 1893 р. н., с. Вересоч Куликівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, вчитель. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при

УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Онезькому ВТТ, звільнений 13.09.1943 р. Реабілітований 30.12.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4235).

Бобро Олександра Антонівна, 1893 р. н., с. Веркіївка (нині с. Вертіївка) Ніжинського р-ну, українка, освіта незакінчена вища. Проживала у с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, вчитель. Заарештована 25.11.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 16.07.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітована 18.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14643-п).

Бобров Василь Степанович, 1893 р. н., м. Двинськ (нині м. Даугавпілс), Латвія, латиш, освіта початкова. Проживав у м. Сновськ (нині м. Щорс) Сновського (нині Щорського) р-ну, чорноробочий. Заарештований 09.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 14.08.1932 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Відбував покарання в Усольському ВТТ. Заарештований 20.01.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за шпигунство ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 22.08.1989 р., 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11230, 11166).

Бобров Микола Григорович, 1904 р. н., с. Терешківка Сумського р-ну Сумської обл., українець, освіта вища. Виключений з ВКП(б) у зв'язку з арештом. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 03.10.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР від 21.12.1937 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 22.12.1937 р. у м. Київ. Реабілітований 18.03.1958 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4471-п).

Бобровник Василь Миколайович, 1873 р. н., с. Малий Зліїв Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Сенюки Ріпкинського р-ну, одноосібник. Заарештований 14.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – сторож в колгоспі. Заарештований 20.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.08.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації передбачена ВМП. Реабілітований 19.05.1989 р., 17.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5600, 10879).

Бобровник Дем'ян Трохимович, 1913 р. н., с. Хотунічі Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 3 дивізії ППО, червоноармієць. Заарештований 13.05.1941 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 29.05.1943 р. за ст. 54-10 КК УРСР як покарання зараховано термін попереднього ув'язнення, з-під варти звільнений. За ухвалою ВТ КВО від 07.09.1953 р. справу припинено. Реабілітований 18.07.1989 р., 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5889, 7595).

Бобровник Іван Якович, 1891 р. н., с. Вихвостів Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вихвостів, колгоспник. Заарештований 23.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 05.05.1938 р. за ст. 54-10 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9851).

Бобровник Микола Григорович, 1897 р. н., с. Вихвостів Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вихвостів, одноосібник. Заарештований 18.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив заходів

партії, передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10285).

Бобровник Осип Прокопович, 1882 р. н., с. Москалі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Москалі, одноосібник. Заарештований 20.04.1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 28.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 405).

Бобровський Йосип Бенедиктович, 1905 р. н., с. Нивки Овруцького р-ну Житомирської обл., поляк, освіта початкова. Проживав у с. Гірки Новгород-Сіверського р-ну, колгоспник. Заарештований 18.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 26.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8458).

Бобровський Михайло Якович, 1904 р. н., м. Полтава, єврей, освіта середня. Член КП(б)У до 1936 р. Проживав у м. Прилуки, службовець. Заарештований 28.01.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 13.05.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 5 років. Відбував покарання в Ухтинсько-Печорському ВТТ. На час другого арешту – мешканець м. Рубцовськ Алтайського краю, художник. Заарештований 21.06.1951 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 29.09.1951 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 11.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11096, 11097).

Бобрувко Леонтій Олександрович, 1886 р. н., м. Щорс Щорського р-ну, українець, освіта спеціальна. Проживав у м. Щорс, машиніст. Заарештований 09.07.1937 р. За вироком

лінійного суду Білоруської залізниці від 09.12.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 30.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15233-п).

Бобруйко Наталія Петрівна, 1915 р. н., с. Бобруйки Остерського (нині Козелецького) р-ну, українка. Проживала у с. Бобруйки, колгоспниця. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 27.10.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана на 3 роки. Звільнена за амністією. Реабілітована 29.07.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12092).

Бобруйко Петро Петрович, 1919 р. н., с. Бобруйки Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 900 ап, сержант. Заарештований 14.11.1941 р. За вироком ВТ 339 сд від 04.12.1941 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР засуджений до ВМП. Розстріляний 08.12.1941 р. Реабілітований 24.02.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16857-п).

Бовгир В'ячеслав Григорович, 1905 р. н., Польща, українець, освіта початкова. Проживав у м. Корюківка Корюківського р-ну, різноробочий. Заарештований 15.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 24.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.05.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4373).

Бовда Гаврило Васильович, 1888 р. н., с. Шибиринівка Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у Брагінському р-ні Гомельської обл., без певних занять. Заарештований 31.03.1930 р. За вироком виїзної сесії Київського міжрайонного суду від 08.12.1930 р. за ст. 54-13 КК УСРР засуджений до ВМП. Покінчив життя самогубством 07.03.1931 р. Реабілітований 07.07.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16542-п).

Бовда Марія Олексіївна, 1925 р. н., с. Малий Зліїв Ріпкинського р-ну, українка, освіта середня. Проживала у с. Малий Зліїв, без певних занять. Заарештована 17.10.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 17.06.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР позбавлена волі на 3 роки. Реабілітована 22.02.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12056).

Бовда Митрофан Михайлович, 1905 р. н., с. Шибиринівка Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 4 ТМО 23 УОБ РГК, червоноармієць. Заарештований 11.12.1944 р. За вироком ВТ Львівського гарнізону від 27.02.1945 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до ув'язнення у ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Маріїнськ Кемеровської обл. Реабілітований 12.07.1966 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10464-п).

Бовда Надія Семенівна, 1924 р. н., с. Шибиринівка Чернігівського р-ну, українка, освіта середня. Проживала у м. Чернігів, учениця. Заарештована 18.04.1945 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 21.11.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР позбавлена волі на 4 роки. Реабілітована 22.03.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12075).

Бовда Сергій Семенович, 1907 р. н., с. Мокрі Велички Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Без постійного місця проживання, без певних занять. Заарештований 01.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну передбачена ВМП. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10322).

Бовкун Анатолій Васильович, 1902 р. н., с. Кишеньки Кобеляцького р-ну Полтавської обл., українець, освіта початкова. Проживав у

м. Ніжин, бухгалтер. Заарештований 03.10.1937 р. за ст.ст. 54-6, 54-9 КК УРСР. 04.11.1937 р. справу припинено. Реабілітований 27.12.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 21).

Бовкун Григорій Андрійович, 1907 р. н., с. Довгалівка Талалаївського р-ну, українець, освіта вища. Проживав за місцем дислокації 223 азенсп, червоноармієць. Заарештований 14.10.1944 р. За вироком ВТ 67 А від 05.11.1944 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 30.07.1958 р. (ГДА СБ України, м. Суми. – Спр. 5696-п).

Бовкун Денис Іларіонович, 1891 р. н., смт Холми Корюківського р-ну, освіта початкова. Проживав у смт Холми, колгоспник. Заарештований 24.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 17.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9418).

Бовкун Іван Григорович, 1875 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степові Хутори Носівського р-ну, тесля. Заарештований 18.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.08.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 22.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1687).

Бовкун Іван Микитович, 1901 р. н., с. Степові Хутори Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степові Хутори, робітник. Заарештований 14.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 21.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.12.1959 р. (ДАЧО.

– Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11709).

Бовкун Микита Григорович, 1878 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Степові Хутори Носівського р-ну, колгоспник. Заарештований 19.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1763).

Бовма Семен Павлович, 1877 р. н., с. Дорогинка Ічнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Дорогинка, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8548).

Бовт [Орлов] Лев Парфенович, 1927 р. н., м. Москва, РФ, єврей, малописьменний. Проживав у м. Прилуки, робітник. Заарештований 23.09.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 19.01.1944 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4798).

Богалей [Боголей] Семен Йосипович, 1911 р. н., с. Окунінів Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Член ЛКСМУ. Проживав у с. Волевачі Козелецького р-ну, колгоспник. Заарештований 27.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.11.1937 р. за участь у діяльності антирадянського терористичного угруповання ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 19.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10030).

Богалей Василь Кузьмич, 1911 р. н., с. Окунінів Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Волевачі Козелецького

р-ну, колгоспник. Заарештований 14.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.11.1937 р. за ст. 54-11 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 03.09.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10030).

Богалей Федір Наумович, 1922 р. н., с. Окунинів Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 550 особ 261 сд, червоноармієць. Заарештований 26.01.1942 р. За вироком ВТ 261 сд від 07.02.1942 р. за ст.ст. 54-1 «б», 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 25.03.1942 р. Реабілітований 18.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15417-п).

Богатир Георгій Петрович, 1891 р. н., с. Коровинці Недригайлівського р-ну Сумської обл., росіянин, освіта початкова. Проживав у с. Григорівка Бахмацького р-ну, слюсар. Заарештований 20.07.1949 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 21.09.1949 р. за ст.ст. 17-58-8, 58-10 ч.1, 58-11 КК РРФСР висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9695).

Богатих Євдоким Васильович, 1895 р. н., с. Снагость Кореневського р-ну Курської обл., РФ, росіянин, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1938 р. Проживав у м. Ніжин, службовець. Заарештований 06.08.1938 р. за ст.ст. 54-7, 54-10 ч.1 КК УРСР. 29.06.1939 р. справу припинено. Звільнений 01.07.1939 р. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1650).

Богаченко Трохим Макарович, 1900 р. н., с. Дзюбівка Малодівицького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дзюбівка, колгоспник. Заарештований 28.09.1948 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 08.06.1949 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлен-

ня волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 19.03.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16094-п).

Богачов Іван Максимович, 1885 р. н., смт Добрянка Ріпкинського р-ну, росіянин, освіта початкова. Проживав у смт Добрянка, бухгалтер. Заарештований 25.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 08.05.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.11.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3816).

Богачок Іван Максимович, 1908 р. н., с. Печі Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Печі, одноосібник. Заарештований 22.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 15.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5556).

Богда Матвій Петрович, 1909 р. н., с. Старі Боровичі Щорського р-ну, українець. Проживав за місцем дислокації 139 зап, червоноармієць. Заарештований 17.08.1942 р. За вироком ВТ ППО Московського фронту від 18.09.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 28.08.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17664-п).

Богдан Борис Трохимович, 1915 р. н., с. Вільшане Сосницького р-ну, українець, освіта вища. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 129 пз 65 А, перекладач. Заарештований 19.11.1944 р. За вироком ВТ 65 А від 24.01.1945 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР засуджений до ВМП. За ухвалою ВК ВС СРСР від 06.03.1945 р. вирок змінено, засуджений до 20 років каторжних робіт. Реабілітований 17.09.1957 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4567-п).

Богдан Захарій Тихонович. Проживав у с. Химо-Рябушине (нині с. Перебудова) Ніжинського р-ну. Заарештований 12.09.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6193).

Богдан Іван Авксентійович, 1893 р. н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Ніжин, доцент Ніжинського педінституту. Заарештований 04.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.11.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Ухто-Ішимському ВТТ, м. Біробіджан. Реабілітований 14.10.1955 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1366).

Богдан Іван Тимофійович. Проживав у с. Химо-Рябушине (нині с. Перебудова) Ніжинського р-ну. Заарештований 12.09.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6193).

Богдан Леонід Матвійович, 1910 р. н., х. Богдани Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у Борзнянському р-ні, одноосібник. Заарештований 26.07.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 27.09.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч.1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 13.01.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16684-п).

Богдан Лук'ян Артемович, 1896 р. н., Волинська губ., Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у с. Крути Ніжинського р-ну, стрілочник. Заарештований 06.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 04.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8923).

Богдан Максим Васильович, 1882 р. н., с. Канівщина Прилуцького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Канівщина, одноосібник. Заарештований 02.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 18.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7214).

Богдан Матвій Кононович, 1909 р. н., с. Бондарі Остерського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 3 УА, червоноармієць. Заарештований 04.10.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР. 05.12.1942 р. справу припинено. Направлений у 153 азсп для проходження подальшої служби. Реабілітований 15.09.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4358).

Богдан Микола Миколайович, 1918 р. н., м. Ніжин, українець, освіта вища. Проживав у м. Ніжин, технорук пивзаводу. Заарештований 20.03.1944 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР. 07.08.1944 р. справу припинено. Направлений у спецтабір НКВД м. Сталіно для фільтрації. Реабілітований 20.09.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4451).

Богдан Мирон Ілліч, 1896 р. н., с. Конотоп Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Конотоп, одноосібник. Заарештований 19.11.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.01.1933 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6713).

Богдан Никифор Іванович, 1892 р. н., с. Ядути Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ядути, одноосібник. 31.07.1935 р. взятий на підписку про невиїзд. Заарештований 11.11.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 29.12.1936 р. за

ст. 54-10 ч. 2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 30.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15236-п).

Богдан Овсій Данилович, 1897 р. н., с. Конотоп Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Конотоп, одноосібник. Заарештований 04.05.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 08.05.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 01.08.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4169).

Богдан Олена Іванівна, 1918 р. н., м. Ніжин, українка, освіта вища. Проживала у м. Ніжин, лікар. Заарештована 30.09.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 26.11.1943 р. справу припинено. Реабілітована 13.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3930).

Богдан Павло Михайлович, 1883 р. н., с. Вільшане Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вільшане, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5217).

Богдан Сергій Адріанович, 1921 р. н., с. Ядути Борзнянського р-ну, українець. Проживав за місцем служби АГЧ військкомандатура м. Шонберг, Німеччина, сержант. Заарештований 11.12.1947 р. за підозрою у зраді Батьківщині. За постановою оперсектора СВА землі Мекленбург від 16.12.1947 р. звільнений. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5907).

Богдан Степан Федорович, 1913 р. н., с. Красилівка Олишівського (нині Козелецько-

го) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у х. Слободський Олишівського р-ну, одноосібник. Заарештований 18.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.12.1937 р. за ст. 54-8 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 23.03.1963 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6140).

Богданек Іван Никифорович, 1853 р. н., с. Лави Сосницького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Лави, селянин. Заарештований 24.10.1921 р. за проведення терористичного акту. За постановою виїзної сесії Чернігівського губревтрибуналу від 13.12.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3852).

Богданек Федір Семенович, 1900 р. н., с. Вільшане Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вільшане, колгоспник. Заарештований 23.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.09.1937 р. як соціально-небезпечний елемент ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10760).

Богданенко Галина Пилипівна, 1922 р. н., с. Олександрівка (приєднано до м. Чернігів), українка, освіта спеціальна. Проживала у смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну, вчитель. Заарештована 18.10.1943 р. за ст. 54-1 «а». 24.11.1943 р. справу припинено. Реабілітована 28.10.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 634).

Богданенко Григорій Галактіонович, 1896 р. н., м. Батурин Бахмацького р-ну, циган, малописьменний. Проживав у м. Батурин, без певних занять. Заарештований 24.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від

27.12.1937 р. як до соціально-небезпечного елементу передбачена ВМП. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10857).

Богданенко Михайло Васильович, 1915 р. н., м. Мена Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем роботи. Мобілізований для роботи в оборонній промисловості. Заарештований 06.01.1945 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 21.03.1945 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 19.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15433-п).

Богданов Андрій Йосипович, 1910 р. н., с. Хороше Озеро Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хороше Озеро, одноосібник. Заарештований 19.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.02.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11884).

Богданов Артем Гнатович, 1903 р. н. Полтавська обл., українець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1933 р. Проживав у м. Остер Козелецького р-ну, продавець. Заарештований 12.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 17.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.02.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4026).

Богданов Володимир Іванович, 1895 р. н., смт Олика Ківерцівського р-ну Волинської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, запасний агент служби руху станції Чернігів. Заарештований 11.12.1937 р.

за ст.ст. 54-6, 54-10 ч. 1 УК УРСР. 19.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 26.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 568).

Богданов Іван Михайлович, 1874 р. н., м. Чернігів, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, безробітний. Заарештований 23.02.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 19.06.1967 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8733-8747).

Богданов Микола Іванович, 1892 р. н., смт Олика Ківерцівського р-ну Волинської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, безробітний. Заарештований 27.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 15.06.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 08.01.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2855).

Богданов Федір Степанович, 1877 р. н., с. Заудайка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Заудайка, одноосібник. Заарештований 08.03.1929 р. 20.04.1929 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 07.06.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 12.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3849).

Богданова Катерина Григорівна, 1891 р. н., с. Локнисте Менського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. Заарештована 24.12.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 14.02.1945 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР виправдана. Звільнена 13.04.1945 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1252-п).

Богданова Софія Фомівна, 1878 р. н., м. Каунас, Литва, росіянка, освіта середня. Проживала у м. Чернігів, службовець. Заарештована 17.11.1937 р. за ст. 54-6 ч. 1 КК УРСР. 29.11.1937 р. справу припинено. Реабілітована 28.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1087).

Богданович Григорій Михайлович, 1884 р. н., с. Береза Глухівського повіту Чернігівської губ. (нині Глухівського р-ну Сумської обл.), росіянин, освіта початкова. Проживав у с. Береза, швець. Заарештований 23.08.1921 р. за шпигунство. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 29.01.1922 р. справу припинено. Реабілітований 15.02.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 2569).

Богданович Сергій Миколайович, 1884 р. н., с. Любарці Бориспільського р-ну Київської обл., українець. Проживав у м. Прилуки, без певних занять. Заарештований 20.01.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 20.04.1945 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.12.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1613-п).

Богдановська Ганна Петрівна, 1923 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українка, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживала у с. Виблі, службовець. Заарештована 06.10.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 01.04.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР ув'язнена до ВТТ на 5 років. Реабілітована 27.12.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11977).

Богдановський Андрій Дмитрович, 1880 р. н., с. Домашлин Корюківського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, священник. Заарештований 11.02.1930 р. За постановою особли-

вої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.08.1930 р. за ст.ст. 54-4, 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9315).

Богдановський Захар Тихонович, 1919 р. н. Проживав у с. Химо-Рябушине (нині с. Перебудова) Ніжинського р-ну. Заарештований 12.09.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6193).

Богдановський Іван Семенович, 1877 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українець, освіта духовна. Проживав у с. Неданчичі Ріпкинського р-ну, священник. Заарештований 04.12.1924 р. за ст. 64 КК УСРР. 26.10.1925 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. На час другого арешту – мешканець с. Миси Ріпкинського р-ну. Заарештований 27.04.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 31.07.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 28.04.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.3. – Спр. 708, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1926-п).

Богдановський Іван Тихонович, 1902 р. н., х. Валентіїв Ніжинського р-ну, українець. Проживав у с. Химо-Рябушине (нині с. Перебудова) Ніжинського р-ну. Заарештований 12.09.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6193).

Богдановський Олексій Матвійович, 1909 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Кандидат в члени ВКП(б). Проживав у м. Чернігів, завідувач складу в.ч. 4469 7 сд. Заарештований 29.03.1938 р. за ст. 54-7 КК УРСР. 22.07.1938 р. справу припинено. Реабілітова-

ний 22.12.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 26).

Богдановський Павло Федорович, 1900 р. н., м. Ніжин, українець, освіта вища. Проживав у с. Кобижча Бобровицького р-ну, вчитель. Заарештований 24.09.1937 р. за ст. 54-11 КК УРСР. 15.12.1937 р. справу припинено. Реабілітований 28.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 294).

Богдановський Петро Семенович, 1879 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українець, освіта духовна. Проживав у с. Виблі, вчитель. Заарештований 18.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської націоналістичної контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4191-4192).

Богданюк Мусій Антонович, 1909 р. н., с. Лави Сосницького р-ну, українець, освіта вища. Проживав за місцем дислокації 16 зап. червоноармієць. Заарештований 23.06.1943 р. За вироком ВТ гарнізону м. Новосибірськ від 28.08.1943 р. за ст.ст. 58-2, 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 28.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15026-п).

Богданько Михайло Денисович, 1892 р. н., с. Вільшане Сосницького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Вільшане, директор школи. Заарештований 28.11.1929 р. за ст. 54-11 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений 23.01.1930 р. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3077).

Богила Степан Павлович, 1913 р. н., м. Остер Остерського (нині Козелецького)

р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Остер, інструктор лозоплетіння. Заарештований 14.01.1940 р. За вироком ВТ ХВО від 04.08.1940 р. за ст.ст. 17-54-8 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 13.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15902-п).

Богов Карпо Устинович, 1905 р. н., с. Жадове Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жадове, одноосібник. Заарештований 10.07.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 03.02.1932 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10065).

Богойко Олександр Семенович, 1870 р. н., с. Лісконоги Новгород-Сіверського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Київ, сторож при 46 сд. Заарештований 03.04.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 03.02.1932 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8610).

Богойко Петро Дмитрович, 1891 р. н., с. Лісконоги Новгород-Сіверського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Лісконоги, без певних занять. Заарештований 01.03.1931 р. за ст. 54-11 КК УСРР. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 03.02.1932 р. справу припинено. Реабілітований 31.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8610).

Боголей Ганна Євстратівна, 1908 р. н., с. Косачівка Остерського (нині Козелецького) р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Окунинів Остерського р-ну, домогосподарка. Заарештована 28.12.1950 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 15.03.1951 р. за ст. 54-10

ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 02.03.1955 р. термін покарання знижено до 6 років позбавлення волі у ВТТ. Реабілітована 02.06.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15795-п).

Боголей Єфросинія Борисівна, 1895 р. н., с. Старий Глибів Остерського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Окунинів Остерського р-ну, чорноробоча. Заарештована 30.05.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 05.09.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 5 років. Реабілітована 15.06.1964 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10175-п).

Боголюб Іван Григорович, 1881 р. н., с. Ляшківці Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ляшківці, колгоспник. Заарештований 09.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1918).

Боголюб Михайло Григорович, 1885 р. н., с. Ляшківці Сосницького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ляшківці, одноосібник. Заарештований 07.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 18.03.1930 р. за ст.ст. 7-54-10 ч. 2, 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 07.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8167).

Богомаз Тихон Григорович, 1866 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дроздівка, одноосібник. Заарештований 29.05.1927 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 24.09.1999 р., 30.07.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-

328. – Оп.4. – Спр. 814, ДАЧО. – Ф. Р-2424. – Оп.3. – Спр. 1).

Богомаз Трифон Самійлович, 1897 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Березна Менського р-ну, бухгалтер. Заарештований 04.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.05.1938 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 21.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 12.07.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3524).

Богомаз Федір Данилович, 1875 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Дроздівка, одноосібник. Заарештований 29.05.1927 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. Рішення по справі відсутнє. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 24.09.1999 р., 30.07.1999 р., 28.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.4. – Спр. 814, ДАЧО. – Ф. Р-2424. – Оп.3. – Спр. 1, ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5321).

Богомолів Іван Опанасович, 1913 р. н., с. Смяч Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, учень. Заарештований 10.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 09.05.1933 р. у м. Чернігів. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9071).

Богомолів Микола Микитович, 1894 р. н., м. Прилуки, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, тесля. Заарештований 30.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 26.12.1937 р. за ст. 54-6 ч. 1 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбу-

вав покарання в Архангельській обл. Помер 09.06.1940 р. Реабілітований 30.12.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3924).

Богомолів Опанас Тимофійович, 1871 р. н., с. Бики Могильовської губ., білорус, малописьменний. Проживав у с. Травневе Городнянського р-ну, одноосібник. Заарештований 27.12.1932 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. 25.04.1933 р. справу припинено. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 489).

Богомолів Петро Микитович, 1902 р. н., м. Прилуки, українець. Проживав за місцем дислокації 21 сп 7 Володимирівської дивізії, червоноармієць, командир відділення. Заарештований 18.09.1925 р. За вироком Прилуцького окрсуду від 13.12.1925 р. за ст. 60 з санкції ст. 58 ч.1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 16 місяців. Реабілітований 28.09.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17197-п).

Богомоліва Капітолїна Іванівна, 1920 р. н., росіянка, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживала за місцем дислокації 91 сп 37 сд, санітарка. Заарештована 21.05.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР. 26.06.1943 р. справу припинено. Реабілітована 22.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 620).

Богородицький Святослав Михайлович, 1886 р. н., м. Глухів Сумської обл., українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, водій. Заарештований 06.04.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 31.08.1944 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 20.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15477-п).

Богославський Василь Дмитрович, 1896 р. н., с. Олександрівка Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олександрівка, колгоспник. Заарештований

05.01.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 28.02.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 30.10.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15854-п).

Богоявленський Володимир Володимирович, 1911 р. н., с. Олександрівка Моршанського р-ну Тамбовської обл., РФ, росіянин, освіта середня. Проживав у м. Ніжин, кресляр. Заарештований 24.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 20.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 10 років. Звільнений 31.12.1935 р. Реабілітований 10.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8296).

Богоявленський Володимир Дмитрович, 1872 р. н., м. Ніжин. Проживав у м. Ніжин, священник. Заарештований 17.07.1922 р. 23.07.1922 р. взятий на підписку про невиїзд. За вироком виїзної сесії Чернігівського губревтрибуналу від 22.09.1922 р. за проведення антирадянської агітації засуджений до 1 року примусових робіт умовно. Реабілітований 20.08.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6026).

Богоявленський Михайло Олексійович, 1906 р. н. Турковський р-н Саратовська обл., РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 178 сп 60 сд КВО, ст. лейтенант, командир роти. Заарештований 11.06.1937 р. За вироком ВТ 15 ск КВО від 17.11.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Позбавлений звання ст. лейтенант. Загинув у Північно-Східному ВТТ 18.07.1940 р. Реабілітований 20.12.1960 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 8260-п).

Богуля Яків Гаврилович, 1901 р. н., с. Великий Листвен Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тупичів Городнянського р-ну, тесля. Заарештований 13.04.1938 р. За постановою «трійки»

при УНКВД по Чернігівській області від 17.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 06.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.05.1967 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7973).

Богун Андрій Павлович, 1903 р. н., с. Ряшки Іваницького (нині Прилуцького р-ну), українець. Проживав у с. Ряшки, одноосібник. Заарештований 31.10.1930 р. за ст.ст. 54-2, 54-8 КК УСРР. 20.01.1931 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9835).

Богун Олександр Гнатович, 1898 р. н., с. Дробишів Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Кандидат в члени ВКП(б). Проживав за місцем дислокації штабної батареї 845 ап, військовий фельдшер. Заарештований 11.11.1941 р. За вироком ВТ 260 сд 52 А від 15.11.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до ВМП. Розстріляний 23.11.1941 р. Реабілітований 28.08.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17672-п).

Богуславська Тамара Володимирівна, 1924 р. н., м. Чернігів, українка, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживала у с. Панталія Дубенського р-ну Рівненської обл., кухарка. Заарештована 02.03.1944 р. За вироком ВТ 13 А від 03.04.1944 р. за ст. 58-1 «а» КК РРФСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Відбувала покарання у Береговому ВТТ, звільнена 04.07.1953 р. Реабілітована 20.07.1959 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 8660-п).

Богуславський Володимир Михайлович, 1895 р. н., м. Чернігів, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 11.06.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.09.1938 р. за участь у діяльності повстанської організації застосована ВМП. Роз-

стріляний 29.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 05.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3502).

Богута Олександр Костянтинович, 1903 р. н., с. Скороходове Талалаївського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у Талалаївському р-ні, одноосібник. Заарештований 17.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 02.01.1931 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив заходів партії, ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 30.12.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.2. – Спр. 949).

Богуш Іван Григорович, 1895 р. н., с. Антоновичі Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Антоновичі, колгоспник. Заарештований 11.04.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 31.05.1933 р. справу припинено. Заарештований 02.10.1937 р. за ст. 54-11 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 440).

Богуш Микола Мойсейович, 1888 р. н., с. Боршна Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боршна, одноосібник. Заарештований 25.01.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 27.02.1930 р. взятий на підписку про невиїзд. 20.05.1930 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9515).

Богуш Тихін Олексійович, 1889 р. н., с. Антоновичі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, ветеринарний санітар. Заарештований 16.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 02.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 12.09.1941 р. Реабілітований 13.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15500-п).

Бодай Володимир Онисимович, 1903 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Суховодка Борзнянського р-ну, грабар. Заарештований 31.08.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 18.12.1936 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 14.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14740-п).

Бодня Михайло Тимофійович, 1890 р. н., с. Горбове Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Горбове, рахівник. Заарештований 16.02.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 22.04.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 07.10.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. За ухвалою судової колегії ВС УРСР від 14.12.1939 р. попередній вирок скасовано, справу закрито. З-під варти звільнений. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 385-п).

Бодня Петро Артемович, 1873 р. н., с. Піски Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Піски, одноосібник. Заарештований 16.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 20.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 11.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5175).

Бодня Степан Ананійович, 1907 р. н., с. Кірове Новгород-Сіверського р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації санвзводу 1 відділення сб 257 сбр, санітар. Заарештований 15.09.1942 р. За вироком ВТ 257 осбр від 23.09.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 25.06.1996 р. (ГДА СБ України,

м. Чернігів. – Спр. 17527-п).

Бодров Іван Михайлович, 1922 р. н., с. Ушмар Спаського р-ну Рязанської обл., РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 3 рота 3 б 43 олбр, червоноармієць. Заарештований 24.12.1942 р. 31.01.1943 р. справу припинено в зв'язку зі смертю обвинуваченого. Реабілітований 29.06.1998 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17002-п).

Бодяко Прокіп Терентійович, 1920 р. н., с. Нові Яриловичі Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 87 зсп 27 зсб, помічник командира взводу, старший сержант. Заарештований 18.12.1942 р. За вироком ВТ Свободненського гарнізону від 06.01.1943 р. за ст.ст. 58-8, 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 26.05.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16945-п).

Бодяньський Павло Платонович, 1896 р. н., с. Боршна Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боршна, одноосібник. Заарештований 19.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – пасічник. Заарештований 23.11.1943 р. За вироком ВТ КВО від 27.06.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР виправданий. Реабілітований 26.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6996, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1255-п).

Бодько Віра Миколаївна, 1898 р. н., с. Грабів Малодівицького (нині Ічнянського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Лісові Сорочинці Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, колгоспниця. Заарештована 13.12.1943 р. За вироком ВТ КВО від 14.03.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР виправда-

на. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1673-п).

Бодько Євген Андрійович, 1904 р. н., с. Лісові Сорочинці Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Лісові Сорочинці, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.09.1931 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 5 років. Реабілітований 11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9835).

Бодько Євдокія Михайлівна, 1922 р. н., с. Лісові Сорочинці Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українка, освіта середня. Проживала у с. Лісові Сорочинці, колгоспниця. Заарештована 13.12.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 28.12.1943 р. справу припинено. Заарештована 17.08.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 16.11.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР ув'язнена до ВТТ на 10 років. Звільнена 17.09.1955 р. Після відбуття терміну покарання - на поселенні у Карагандинській обл. Реабілітована 16.09.1997 р., 20.04.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4410, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16105-п).

Бодько Іван Миколайович, 1893 р. н., с. Лісові Сорочинці Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Лісові Сорочинці, одноосібник. Заарештований 12.03.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 26.07.1929 р. за ст.ст. 58-10, 59-3 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 05.10.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12214).

Бодько Марія Андріївна, 1920 р. н., с. Лісові Сорочинці Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українка, освіта середня. Проживала у с. Лісові Сорочинці, рахівник. Заарештована 04.12.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по

Чернігівській обл. від 14.08.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітована 25.07.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17135-п).

Бодько Трохим Максимович, 1887 р. н., с. Колісники Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Колісники, колгоспник. Заарештований 27.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11211).

Босв Михайло Іванович, 1898 р. н., м. Слещь Орловської губ., РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, бухгалтер. Заарештований у березні 1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 15.05.1938 р. Реабілітований 03.11.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2446-2451).

Босвчук Никифор Михайлович, 1901 р. н., Бессарабія, українець, малописьменний. Проживав у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, пекар. Заарештований 17.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 16.01.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 04.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9535).

Божек Семен Данилович, 1883 р. н., с. Омбиш Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Омбиш, одноосібник. Заарештований 16.03.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 27.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років.

Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7596).

Божек [Божок] Трохим Дмитрович, 1885 р. н., с. Держанівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Держанівка, одноосібник. Заарештований 10.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 01.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 25.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7735).

Боженко Василь Никифорович, 1900 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, освіта початкова. Проживав у м. Київ, службовець. Заарештований 01.01.1924 р. За вироком Київського губернського суду від 28.01.1925 р. за ст. 60 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. За постановою малої Президії Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету від 16.06.1925 р. строк покарання знижено на половину. Реабілітований 30.01.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16690-п).

Боженко Семен Гаврилович, 1895 р. н., с. Гайворон Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гайворон, ветеринарний санітар. Заарештований 11.03.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР. 08.05.1938 р. справу припинено. Реабілітований 29.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2392).

Божинський Панас Дмитрович, 1866 р. н., смт Седнів Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Седнів, одноосібник. Заарештований 20.03.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 20.04.1931 р. справу припинено. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5954).

Божко Данило Васильович, 1905 р. н., с. Гурбинці Пирятинського р-ну Полтавської обл., українець, освіта середня. Проживав у

м. Ніжин, службовець. Заарештований 25.04.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. 10.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2891).

Божко Іван Данилович, 1895 р. н., с. Рожнівка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Ладан Прилуцького р-ну, чорноробочий. Заарештований 28.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 07.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10934).

Божко Іван Родіонович, 1892 р. н., с. Омбиш Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Омбиш, колгоспник. Заарештований 10.02.1940 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 25.04.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 14.07.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 426-п).

Божко Михайло Григорович, 1881 р. н., с. Омбиш Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Омбиш, одноосібник. Заарештований 22.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 05.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6857).

Божко Олександр Гаврилович, 1902 р. н., смт Самойловка Балахівського повіту Саратовської губ. (нині Самойловського р-ну Саратовської обл.), РФ, українець, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, зоотехнік. Заарештований 11.02.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 19.02.1936 р. за ст.ст. 54-7, 54-11 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у

ВТТ на 5 років. За ухвалою спец колегії Найвищого суду УСРР від 23.04.1936 р. попередній вирок скасовано. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 537-п).

Божко Олександр Пилипович, 1912 р. н., с. Омбиш Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Омбиш, одноосібник. Заарештований 22.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5671).

Божко Петро Кіндратович, 1911 р. н., с. Омбиш Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Омбиш, без певних занять. Заарештований 15.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.05.1938 р. за ст. 33 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11651).

Божко Пилип Кирилович, 1896 р. н., с. Івківці Прилуцького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Прилуки, робітник. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив заходів партії, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 29.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8953).

Божко Сергій Микитович, 1886 р. н., с. Мамаївка (нині с. Удайці) Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мамаївка (нині с. Удайці), одноосібник. Заарештований 12.04.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.08.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 27.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7674).

Божко Федір Андрійович, 1911 р. н., смт Ладан Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Ладан, тесля. Заарештований 12.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Звільнений 12.09.1945 р. Реабілітований 01.02.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3265).

Божок Василь Васильович, 1888 р. н., с. Кіпті Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Кіпті, одноосібник. Заарештований 29.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 29.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5666).

Божок Ганна Тимофіївна, 1886 р. н., с. Євминка Остерського (нині Козелецького) р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Євминка, домогосподарка. Заарештована 28.10.1950 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 14.01.1951 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11, 54-14 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 25 років. Реабілітована 08.10.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16025-п).

Божок Ізмаїл Андрійович, 1891 р. н., с. Атюша Батуринського (нині Коропського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Атюша, одноосібник. Заарештований 12.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Заарештований 11.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 05.07.1989 р., 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7104, 9731).

Божок Лаврентій Миколайович, 1880 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, тесля. Заарештований 10.10.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 03.02.1943 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.12.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1156-п).

Божок Лідія Степанівна, 1921 р. н., с. Жабичі Городнянського р-ну, українка, освіта середня. Проживала у м. Браїл, Румунія. Працювала в комендатурі Червоної армії. Заарештована 29.11.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 17.11.1945 р. за ст. 7-35 КК РРФСР, як соціально-небезпечний елемент вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 27.07.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12366).

Божок Ліпатій Прохорович, 1898 р. н., с. Нові Юрковичі Климовського р-ну Брянської обл., РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, колгоспник. Заарештований 16.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.10.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3498).

Божок Макар Петрович, 1903 р. н., с. Держанівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Держанівка, без певних занять. Заарештований 13.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 07.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 29.09.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8109-8111).

Божок Микола Іванович, 1882 р. н., с. Сивухи Козелецького р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Сивухи, колгоспник. Заареш-

тований 01.07.1940 р. За вироком судовоїколегії Чернігівського облсуду від 05.09.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 30.10.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 3049-п).

Божок Микола Максимович, 1903 р. н., с. Адамівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Адамівка, одноосібник. Заарештований 27.11.1931 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. За постановою Колегії ОГПУ від 14.07.1932 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8338-8343).

Божок Наталія Петрівна, 1898 р. н., с. Держанівка Носівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Держанівка, колгоспниця. Заарештована 18.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнена до ВТТ на 10 років. Реабілітована 23.08.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11879).

Божок Оксентій Федорович, 1885 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Печі Борзнянського р-ну, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 09.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8824).

Божок Павло Євменович, 1894 р. н., с. Холпково Глухівського повіту Чернігівської губ. (нині с. Перемога Глухівського р-ну нині Сумської обл.), українець, освіта середня. Кандидат в члени КП(б)У. Проживав у м. Глухів Сумської обл., народний суддя. Заарештований 11.05.1921 р. за саботаж. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 30.08.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Звільнений з-під варти 12.05.1921 р. Реабілітований

15.02.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 2571).

Божок Павло Іванович, 1872 р. н., с. Атюша Батурицького (нині Коропського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Атюша, одноосібник. Заарештований 14.10.1943 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. Помер 03.05.1944 р. у Конотопській тюрмі. 26.05.1944 р. справу припинено. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6099).

Божок Петро Прохорович, 1884 [1894] р. н., с. Нові Юрковичі Климовського р-ну Брянської обл., РФ, росіянин, малописьменний. Проживав у с. Липівка Городнянського (нині Щорського) р-ну, колгоспник. Заарештований 16.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.10.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 14.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3498).

Божок Сергій Петрович, 1877 р. н., с. Атюша Батурицького (нині Коропського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Атюша, одноосібник. Заарештований 04.10.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 12.10.1929 р. взятий на підписку про невиїзд. 30.12.1931 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2952).

Божок Тимофій Іванович, 1889 р. н., с. Даньківка (приєднано до с. Бахмач) Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, робітник. Заарештований 09.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 14.07.1932 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 28.10.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11943).

Бойко Андрій Андрійович, 1922 р. н.,

с. Гмирянка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 162 сд 672 сп, червоноармієць. Заарештований 15.02.1942 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 30.09.1942 р. за участь у діяльності антирадянського угруповання ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 21.06.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12414).

Бойко Андрій Васильович, 1904 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, ветеринарний фельдшер. Заарештований 19.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської організації застосована ВМП. Розстріляний 21.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.12.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11709).

Бойко Андрій Лаврінович, 1885 р. н., с. Оржиця (нині смт Оржиця) Оржицького р-ну Полтавської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Оржиця (нині смт Оржиця), одноосібник. Заарештований 06.04.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.05.1930 р. за ст. 54-10 КК УРСР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11596).

Бойко Андрій Семенович, 1897 р. н., с. Хрещате Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хрещате, одноосібник. Заарештований 19.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 09.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7477).

Бойко Борис Петрович, 1905 р. н., м. Варшава, Польща, українець, освіта початкова. Проживав у с. Горбове Куликівського р-ну, началь-

ник поштового відділення. Заарештований 06.07.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 30.10.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 02.11.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 01.03.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4280).

Бойко Василь Іванович, 1878 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Курінь, одноосібник. Заарештований 12.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6881).

Бойко Василь Макарович, 1907 р. н., с. Веприк Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 19 дивізії військ НКВД, адьютант штабу батальйону особливого призначення. Заарештований 05.01.1942 р. За вироком ВТ військ НКВД по Горьковській обл. від 05.02.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 29.09.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15801-п).

Бойко Гаврило Васильович, 1865 р. н., с. Гнідинці Варвинського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Гнідинці, одноосібник. Заарештований 02.12.1931 р. за ст. 54-9 КК УСРР. 25.02.1932 р. взятий на підписку про невиїзд. 25.03.1932 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5018).

Бойко Ганна Михайлівна, 1913 р. н., с. Стара Рудня Щорського р-ну, українка. Проживала у м. Носівка Носівського р-ну, колгоспниця. 28.06.1945 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 15.02.1946 р. як член сім'ї зрадника Батьків-

щини вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9638).

Бойко Ганна Федорівна, 1920 р. н., с. Смолянка Олишівського (нині Куликівського) р-ну, українка, освіта середня. Проживала у смт Олишівка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, вчитель. Заарештована 01.12.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 29.07.1944 р. справу припинено. Реабілітована 20.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3964).

Бойко Гнат Омелянович, 1879 р. н., с. Веркіївка (нині с. Вертіївка) Ніжинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Вертіївка, одноосібник. Заарештований 15.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1539).

Бойко Григорій Михайлович, 1894 р. н., смт Олишівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Олишівка, заготівельник. Заарештований 11.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 10.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 20.07.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3090).

Бойко Григорій Павлович, 1915 р. н., с. Богдани Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Богдани, колгоспник. Заарештований 27.11.1943 р. За постановою уповноваженого рв НКГБ від 02.12.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР направлений в спецтабір НКВД для фільтрації. Реабілітований 15.09.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. –

Оп.3. – Спр. 4428).

Бойко Григорій Трифонович, 1893 р. н., с. Болотниця Талалаївського р-ну, українець, письменний. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, вагар. Заарештований 22.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 05.10.1937 р. за висловлювання антирадянських настроїв ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 04.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8921).

Бойко Григорій Федорович, 1862 р. н., м. Бахмач Конотопського повіту (нині Бахмацького р-ну). Проживав у м. Бахмач, службовець. Заарештований 27.12.1921 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою міського відділу ГПУ від 28.06.1922 р. звільнений. Реабілітований 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6706).

Бойко Дмитро Гнатович, 1897 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Курінь, одноосібник. Заарештований 28.01.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5355).

Бойко Дмитро Степанович, 1894 р. н., с. Носівка (приєднано до м. Щорс) Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Щорс, чорноробочий. Заарештований 03.10.1935 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 29.11.1935 р. взятий на підписку про невиїзд. 17.12.1935 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 218).

Бойко Зіновій Омелянович, 1874 р. н., с. Охрамієвичі Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Стольне Менського р-ну, одноосібник. Заарештований 22.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при

Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-11, 54-13 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. На час другого арешту – бондар засолпункту. Заарештований 26.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 07.12.1988 р., 26.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8162, 2642).

Бойко Іван Іванович, 1918 р. н., с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Ніжин, студент. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 01.03.1935 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 4 місяці. З-під варти звільнений 05.08.1935 р. Реабілітований 17.06.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 538-п).

Бойко Іван Платонович, 1908 р. н., с. Дашенки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дашенки, одноосібник. Заарештований 02.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 14.04.1930 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.08.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9963).

Бойко Іван Якович, 1896 р. н., с. Лави Менського (нині Сосницького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лави, одноосібник. Заарештований 05.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7344).

Бойко Іван Якович, 1910 р. н., с. Білошапки Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 469 осп, червоноармієць. Заарештований 12.06.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР.

09.07.1942 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3958).

Бойко Ігнатій Іванович, 1894 р. н., с. Кобижча Бобровицького р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Кобижча, робітник. Заарештований 30.04.1931 р. за ст. 54-4 КК УСРР. 16.08.1931 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 935).

Бойко Йосип Кіндратович, 1895 р. н., с. Химо-Рябушине (нині с. Перебудова) Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Химо-Рябушине (нині с. Перебудова), одноосібник. Заарештований 04.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 12.06.1968 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8013).

Бойко Кирило Андріянович, 1899 р. н., с. Болотниця Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, вантажник. Заарештований 22.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 05.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Свердловській обл. та Комі АРСР. Реабілітований 19.06.1959 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.2. – Спр. 141).

Бойко Кузьма Григорович, 1907 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, різноробочий. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.11.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Байкало-Амурському таборі НКВД. Реабілітований

24.12.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4586).

Бойко Кузьма Михайлович, 1896 р. н., с. Кропивне Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 1973 ЕШ, червоноармієць. Заарештований 22.10.1942 р. За вироком ВТ Ленінградського ВО від 06.11.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. За вироком ВТ Волховського фронту від 28.11.1942 р. вирок скасовано. Помер у Вятському ВТТ 25.04.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД Ленінградського ВО від 24.05.1943 р. справу припинено в зв'язку зі смертю обвинуваченого. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4877).

Бойко Логвин Сергійович, 1883 р. н., с. Савин Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Савин, вчитель. Заарештований 18.12.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 04.03.1944 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 20.12.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1200-п).

Бойко Максим Іванович, 1893 р. н., с. Рубанка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рубанка, одноосібник. Заарештований 18.03.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. Звільнений 17.12.1931 р. 07.07.1932 р. справу припинено. Реабілітований 24.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2413).

Бойко Микола Федорович, 1905 р. н., смт Козелець Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка Носівського р-ну, священник. Заарештований 29.01.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.02.1930 р. за ст. 54-14 КК УСРР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. –

Спр. 12461).

Бойко Михайло Кузьмич, 1922 р. н., с. Кропивне Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 550 особ 261 сд, червоноармієць. Заарештований 25.01.1942 р. За вироком ВТ 261 сд від 07.02.1942 р. за ст.ст. 54-1 «б», 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 25.03.1942 р. Реабілітований 18.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15417-п).

Бойко Михайло Платонович, 1906 р. н., с. Дашенки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дашенки, одноосібник. Заарештований 02.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 14.04.1930 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.08.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9963).

Бойко Мотрона Михайлівна, 1915 р. н., с. Дашенки Варвинського р-ну, українка, освіта незакінчена вища. Член ВЛКСМ. Проживала у с. Дашенки, вчитель. Заарештована 10.04.1944 р. За вироком ВТ КВО від 24.08.1944 р. за ст.ст. 54-3, 54-10 ч. 2 КК УРСР виправдана. Звільнена з-під варті 05.10.1944 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1724-п).

Бойко Нестор Андрійович, 1892 р. н., смт Сосниця Сосницького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, бухгалтер. Заарештований 15.07.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР. 09.01.1939 р. справу припинено. Реабілітований 19.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1301).

Бойко Овксентій Опанасович, 1904 р. н., смт Куликівка Куликівського р-ну, українець, письменний. Проживав у смт Куликівка, візник. Заарештований 28.04.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 08.06.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 23.01.1965 р. (ГДА СБ

України, м. Чернігів. – Спр. 10280-п).

Бойко Олександр Прохорович, 1890 р. н., с. Лави Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лави, різноробочий. Заарештований 06.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив колгоспного будівництва застосована ВМП. Розстріляний 02.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.09.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11786).

Бойко Опанас Ничипорович, 1916 р. н., с. Білошапки Прилуцького р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем навчання, курсант П'ятигорського військово-тракторного училища. Заарештований 20.11.1941 р. За вироком ВТ Орджонікідзенського гарнізону від 26.06.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.01.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15663-п).

Бойко Павло Кіндратович, х. Валентіїв Ніжинського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Химо-Рябушине (нині с. Перебудова) Ніжинського р-ну, одноосібник. Заарештований 12.09.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений 31.10.1931 р. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6193).

Бойко Петро Андріанович, 1882 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, одноосібник. Заарештований 22.01.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Відбував покарання у Сибірському ВТТ. Реабілітований 29.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5206).

Бойко Петро Захарович, 1899 р. н., с. Но-

сівка (приєднано до м. Щорс) Щорського р-ну, росіянин, середня спеціальна освіта. Проживав за місцем дислокації 9 ср 75 сп, червоноармієць. Заарештований 10.10.1942 р. За вироком ВТ 31 сд від 17.10.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 24.06.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17490-п).

Бойко Пилип Васильович, 1884 р. н., с. Селище Носівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Селище, колгоспник. Заарештований 19.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 13.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 30.12.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4241).

Бойко Платон Юрійович, 1881 р. н., с. Дашенки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дашенки, одноосібник. Заарештований 02.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. Звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.08.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9963).

Бойко Прокіп Микитович, 1906 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець. Проживав за місцем дислокації 1318 сп, червоноармієць. Заарештований 10.11.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР. 23.11.1941 р. справу припинено. Реабілітований 23.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2825).

Бойко Прокіп Наумович, 1884 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Курінь, одноосібник. Заарештований 07.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6882).

Бойко Семен Гаврилович, 1879 р. н., с. Новий Биків Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Новий Биків, одноосібник. Заарештований 29.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 19.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 05.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6556).

Бойко Сергій Іванович, 1883 р. н., с. Хрещате Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хрещате, одноосібник. Заарештований 23.06.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 03.03.1939 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 7 років. За ухвалою ВС УСРР від 19.04.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР термін покарання знижено до 4 років. Реабілітований 20.10.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2315-п).

Бойко Степан Васильович, 1900 р. н., с. Охрамієвичі Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Охрамієвичі, одноосібник. Заарештований 06.06.1937 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 16.07.1938 р. справу припинено. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2500).

Бойко Степан Митрофанович, 1890 р. н., с. Червоний Колодязь Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Червоний Колодязь, колгоспник. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11617).

Бойко Тимофій Мелентійович, 1893 р. н., с. Остапівка Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Остапівка, кол-

госпник. Заарештований 09.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.09.1938 р. за підозрою у шпигунстві та проведенні антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 29.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 04.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11652).

Бойко Улита Мусіївна, 1903 р. н., с. Смолянка Куликівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Смолянка, колгоспниця. 29.03.1944 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 24.09.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської обл., Казахська РСР на 5 років. Реабілітована 31.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12263).

Бойко Федір Герасимович, 1900 р. н., с. Білошапки Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Білошапки, колгоспник. Заарештований 12.08.1939 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 22.02.1941 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 26.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14993-п).

Бойко Федір Гордійович, 1911 р. н., с. Шевченка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шевченка, одноосібник. Заарештований 29.01.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9062).

Бойко Фока Каленикович, 1888 р. н., с. Стольне Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Стольне, одноосібник. Заарештований 08.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 04.02.1933 р. справу припинено. Реабілітований 25.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3.

– Спр. 2224).

Бойко Яків Іванович, 1881 р. н., х. Калишівка (приєднано до с. Манжосівка) Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, комірник. Заарештований 01.10.1937 р. За постановою «двійки» від 24.01.1938 р. за ст. 54-6 ч. 1 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 20.02.1938 р. Реабілітований 01.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8504).

Бойкова Парасковія Максимівна, 1866 р. н., с. Маков'є Клиновського р-ну Брянської обл., РФ, неписьменна. Проживала у м. Бахмач Бахмацького р-ну, домогосподарка. Заарештована 29.12.1921 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою президії міського відділу ГПУ від 28.06.1922 р. звільнена. Реабілітована 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6706).

Бойправ Свирид Андрійович, 1891 р. н., с. Лошакова Гута Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Лошакова Гута, колгоспник. Заарештований 12.03.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6195).

Бойченко Іван Архипович, 1907 р. н., с. Сокиринці Срібнянського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Сокиринці, одноосібник. Заарештований 03.08.1929 р. За вироком Прилуцького окрсуду від 13.12.1929 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-9, 54-10, 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 8 років. Реабілітований 24.05.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 11180-п).

Бойченко Іван Свиридович, 1892 р. н., с. Будионівка (нині с. Червоне) Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Будионівка (нині с. Червоне), чорноробочий. Заарештований 09.09.1937 р. За постано-

вою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну передбачена ВМП. Реабілітований 25.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10146).

Бойченко Мотрона Степанівна, 1902 р. н., с. Сокиринці Срібнянського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Сокиринці, колгоспниця. 04.03.1944 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.04.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 31.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12235).

Бойченко Олексій Лукич, 1875 р. н., с. Будьоннівка (нині с. Червоне) Коропського р-ну, освіта початкова, тесля. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 25.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10153).

Бойченко Петро Свиридович, 1897 р. н., с. Будьоннівка (нині с. Червоне) Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Будьоннівка (нині с. Червоне), машиніст. Заарештований 08.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10155).

Бойчук Іван Миколайович, 1890 р. н., с. Скритчі Холмської губ., українець, освіта середня. Проживав у с. Карповичі Семенівського р-ну, вчитель. Заарештований 10.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за

ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 26.04.1938 р. Реабілітований 26.01.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3020-3021).

Бойчук Яків Микитович, 1887 р. н., с. Гвізд Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл., українець, неписьменний. Проживав у с. Стольне Березнянського (нині Менського) р-ну, безробітний. Заарештований 22.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 04.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9574).

Бокаєнко Іван Степанович, 1886 р. н., с. Щербаківка Пирятинського р-ну Полтавської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Білошапки Прилуцького р-ну, одноосібник. Заарештований 22.02.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 20.09.1931 р. справу припинено. Реабілітований 24.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2181).

Бокал Марія Григорівна, 1915 р. н., с. Красилівка Бахмацького р-ну, малописьменна. Проживала у с. Красилівка, службовець. Заарештована 10.06.1946 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 30.12.1946 р. за ст.ст. 19-54-8 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 08.05.1947 р. за ст.ст. 19-54-8 КК УРСР виправдана. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 466-п).

Бокань Борис Миколайович, 1909 р. н., м. Батурин Бахмацького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Батурин, фотограф. Заарештований 17.10.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 23.06.1938 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлений волі на 5 років. Загинув у Північно-Східному ВТТ 08.12.1939 р. Реабілітований 15.01.1993 р. (ГДА СБ України, м. Київ, Ф. – 6. – Спр. 7589-п).

Бокань Микола Федорович, 1909 р. н., м. Батурич Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Батурич, фотограф. Заарештований 17.10.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 23.06.1938 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. 14.04.1942 р. загинув у Ягринлазі. Реабілітований 15.01.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1912-п).

Бокач Антон Степанович, 1891 р. н., с. Хрещате Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, візник. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8724).

Бокач Григорій Омелянович, 1898 р. н., с. Хрещате Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хрещате, одноосібник. Заарештований 03.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.10.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР позбавлений права проживання в 12 населених пунктах на 3 роки. Реабілітований 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6298).

Бокач Петро Якович, 1883 р. н., с. Хрещате Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хрещате, одноосібник. Заарештований 03.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 21.05.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 254).

Боклаг [Боклач] Антон Михайлович, 1882 р. н., с. Нові Млини Батуринського (нині Борзнянського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Нові Млини, робітник. Заарештований 22.08.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 29.10.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований

18.01.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1882-п).

Боклаг Андрій Миколайович, 1881 р. н., с. Голінка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Голінка, одноосібник. Заарештований 26.05.1929 р. За вироком Конотопського окрсуду від 03.06.1929 р. за ст. 54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Звільнений 21.08.1931 р. Заарештований 17.10.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 14.07.1944 р. справу припинено. Звільнений 20.07.1944 р. Реабілітований 26.06.1997 р., 28.10.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2552, 640).

Боклаг Василь Антонович, 1915 р. н., с. Нові Млини Батуринського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Будище Коропського р-ну, вчитель. Заарештований 08.02.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 08.06.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 23.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16193-п).

Боклач Сергій Миколайович, 1896 р. н., с. Нові Млини Батуринського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нові Млини, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 20.01.1931 р. за ст.ст. 206-20, 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9482).

Болбас Іван Васильович, 1904 р. н., с. Сибереж Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, візник. Заарештований 03.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання в Комі АРСР, звільнений у 1947 р.

Реабілітований 25.05.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3038).

Болбат Іван Фомич, 1895 р. н., с. Пархимів Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Остер Козелецького р-ну, конюх. Заарештований 27.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9218).

Болбат Прокіп Герасимович, 1890 р. н., с. Берестовець Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Берестовець, одноосібник. Заарештований 17.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 13.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5859).

Болва Агафія Андріївна, 1900 р. н., с. Куковичі Менського р-ну, українка. Проживала у с. Феськівка Менського р-ну, домогосподарка. Заарештована 20.05.1922 р. Звільнена 31.05.1922 р. Заарештована 01.07.1922 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 01.07.1922 р. за проведення контрреволюційної діяльності засуджена до позбавлення волі на 1 рік. Реабілітована 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6490).

Болва Михайло Андрійович, 1891 р. н., с. Куковичі Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Куковичі, колгоспник. Заарештований 24.05.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 27.07.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 12.06.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15820-п).

Болков [Кіресв] Володимир Андрійович,

1898 р. н., м. Київ, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, червоноармієць. Заарештований 28.12.1921 р. за співробітництво з гетьманською владою. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 13.02.1922 р. справу припинено. Реабілітований 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6764).

Болобан Йосип Борисович, 1893 р. н., с. Оленівка Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Оленівка, одноосібник. Заарештований 25.03.1921 р. За постановою особливого відділу ВЧК відділення при 3 сд 4 А від 29.03.1921 р. як до ворога пролетарської революції та контрреволюціонера передбачена ВМП. Реабілітований 11.07.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12368).

Боловахно Йосип Ігнатович, 1891 р. н., м. Веліж Західної (нині Смоленської) обл., РФ, росіянин, освіта вища. Проживав у м. Ніжин, старший науковий співробітник Носівської дослідної сільськогосподарської станції. Заарештований 23.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 28.05.1966 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7946).

Болотін Йосип Абрамович, 1903 р. н., м. Кричев Кричевського р-ну Могильовської обл., Республіка Білорусь, єврей, освіта незакінчена вища. Член ВКП(б) з 1921 р. Проживав у м. Чернігів, начальник політвідділу Чернігівського відділення Південно-Західної залізниці. Заарештований 05.01.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР. 08.02.1939 р. справу припинено. 09.02.1939 р. звільнений. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 875).

Болсуновський Іван Арсентійович, 1889 р. н., с. Беги Коростенського р-ну Житомирської обл., українець, освіта початкова. Про-

живав на ст. Малейки Чернігівського р-ну, черговий по станції. Заарештований 23.04.1938 р. За вироком лінійного суду Південно-Західної залізниці від 11.01.1941 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 31.08.1962 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6702-п).

Болуба Іван Данилович, 1895 р. н., с. Юр'ївка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Красилівка Бахмацького р-ну, одноосібник. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6033).

Болхаревський Сергій Тимофійович, 1896 р. н., с. Семенівка (приєднано до м. Семенівка) Семенівського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Семенівка (приєднано до м. Семенівка), вчитель. Заарештований 06.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського есерівського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 15.05.1938 р. Реабілітований 03.11.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2446-2451).

Большат Микола Ігнатович, 1898 р. н., с. Берестовець Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 128 окае, червоноармієць. Заарештований 15.05.1942 р. За вироком ВТ 39 раб Закавказького фронту від 04.06.1942 р. за проведення антирадянської агітації виправданий. 18.12.1942 р. звільнений. Реабілітований 25.09.1998 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6841-п).

Большат Прокопій Герасимович, 1890 р. н., с. Берестовець Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Берестовець, одноосібник. За-

арештований 23.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Заарештований 18.18.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив заходів партії, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.07.1989 р., 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5859, 10697).

Большух Василь Лаврентійович, 1884 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, українець, письменний. Проживав у м. Бахмач, вантажник. Заарештований 08.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 16.03.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1498).

Большух Іван Лаврентійович, 1889 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач, селянин. Заарештований 11.05.1920 р. За постановою особливої відділу ВЧК при Реввійськраді 12 А від 12.06.1920 р. за службу у Петлюри ув'язнений до концтабору на час громадянської війни. Заарештований 07.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 10.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 27.12.1991 р., 04.06.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11916, 4384).

Большух Опанас Петрович, 1896 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач, без певних занять. Заарештований 11.05.1920 р. За постановою особливої відділу ВЧК при Реввійськраді 12 А від 12.06.1920 р. за службу у Петлюри передбачена ВМП. Реабілітований 27.12.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11916).

Большух Петро Лаврентійович, 1874 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Бахмач, без певних занять. Заарештований 08.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 24.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9872).

Бомока Дем'ян Миколайович, 1902 р. н., м. Копичинці Гусятинського р-ну Тернопільської обл., українець. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 12.09.1937 р. За постановою «двійки» від 27.11.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.11.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.06.1962 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4958).

Бондар Андрій Іванович, 1911 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ярославка, копач тресту «Водоканалбуд». Заарештований 13.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10691).

Бондар Арсеній Іванович, 1897 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ярославка, одноосібник. Заарештований 20.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.08.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 20.08.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11910).

Бондар Василь Григорович, 1877 р. н.,

с. Галиця Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Галиця, одноосібник. Заарештований 03.01.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 05.04.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР позбавлений права проживання в Москві, Ленінграді, Ростові-на-Дону, означених губерніях і округах та Україні на 3 роки. Реабілітований 04.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3650).

Бондар Василь Павлович, 1910 р. н., с. Топчіївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Топчіївка, колгоспник. Заарештований 09.10.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 08.04.1944 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР виправданий. Звільнений 19.04.1944 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1670-п).

Бондар Василь Петрович, 1900 р. н., с. Літки Броварського р-ну Київської обл., українець. Проживав у с. Літки, чоботар. Заарештований 26.06.1920 р. за участь у повстанні проти радянської влади. 22.09.1920 р. взятий на підписку про невиїзд. 10.04.1921 р. справу припинено зв'язку з амністією. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1500).

Бондар Василь Тимофійович, 1882 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ярославка, одноосібник. Заарештований 03.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 17.08.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 02.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6358).

Бондар Віктор Каленикович, 1877 р. н., с. Орлівка Новгород-Сіверського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Орлівка, без певних занять. 18.04.1936 р. взятий на підписку про невиїзд. За вироком нарсуду Холменського р-ну від 27.06.1936 р. за ст. 67 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 2 роки. За виро-

ком Чернігівського облсуду від 16.07.1936 р. вирок скасовано, справу закрито, з-під варті звільнений. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 160-п).

Бондар Денис Михайлович, 1899 р. н., с. Тиниця Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тиниця, рахівник. Заарештований 22.02.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. 21.04.1938 р. звільнений. Реабілітований 24.04.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 358).

Бондар Дмитро Прокопович, 1896 р. н., с. Рубанка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Рубанка, колгоспник. Заарештований 09.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за участь у діяльності українського націоналістичного угруповання застосована ВМП. Розстріляний 15.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 05.05.1962 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4910).

Бондар Іван Васильович, 1893 р. н., с. Мокрі Велички Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Мокрі Велички, одноосібник. Заарештований 24.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1933 р. справу припинено. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 14.02.1938 р. За вирокком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 16.05.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. За вирокком Чернігівського облсуду від 26.09.1939 р. виправданий. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6884, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 329-п).

Бондар Лаврентій Григорович, 1890 р. н., с. Галиця Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Про-

живав у с. Галиця, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 28.02.1930 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 8 років. Заарештований 26.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 16.03.1966 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8239, 7929).

Бондар Микита Андріанович, 1886 р. н., с. Топчіївка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Топчіївка, одноосібник. Заарештований 05.01.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 05.04.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР позбавлений права проживання в Москві, Ленінграді, Ростові-на-Дону, означених губерніях і округах та Україні на 3 роки. Реабілітований 04.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3665).

Бондар Микола Іванович, 1909 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ярославка, візник. Заарештований 26.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 07.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.03.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7787).

Бондар Микола Максимович, 1923 р. н., с. Рожнівка Ічнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації в.ч. 48440, мл. лейтенант, командир взводу. Заарештований 02.07.1948 р. За вирокком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 23.05.1949 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 25 років. Позбавлений звання мл. лейтенант. Покарання відбував в Норильському таборі. За ухвалою ВТ КВО від 01.04.1955 р. термін

покарання знижено до 6 років позбавлення волі у ВТТ. 28.04.1955 р. звільнений. Реабілітований 04.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14553-п).

Бондар Михайло Григорович, 1899 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ярославка, коваль. Заарештований 26.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 07.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.03.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7787).

Бондар Михайло Омелянович, 1880 р. н., с. Орлівка Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Орлівка, одноосібник. Заарештований 23.02.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 12.05.1932 р. за проведення антирадянської агітації висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.11.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.3. – Спр. 44).

Бондар Михайло Павлович, 1871 р. н., с. Красне Батуринського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красне, одноосібник. Заарештований 29.01.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 19.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6074).

Бондар Олександр Трохимович, 1922 р. н., с. Ольшана Іваницького (нині Ічнянського р-ну), українець, освіта початкова. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 51 тбр 3 тк, червоноармієць. Заарештований 11.06.1943 р. За вироком ВТ 3 тк від 28.06.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 28.02.1997 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр.

17781-п).

Бондар Петро Іванович, 1895 р. н., с. Кобижча Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кобижча, колгоспник. Заарештований 25.09.1943 р. За постановою органів слідства від 18.03.1944 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР направлений в спецтабір НКВД для фільтрації. Реабілітований 30.01.1998 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 9314-п).

Бондар Петро Кузьмич, 1915 р. н., с. Велика Костромка Апостолівського р-ну Дніпропетровської обл., українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 418 ап 9 А, мл. лейтенант. Заарештований 28.11.1944 р. За вироком ВТ 2 Українського фронту від 20.02.1945 р. за ст.ст. 58-1 «б», 58-11 КК РРФСР засуджений до ВМП. Позбавлений звання мл. лейтенант. Розстріляний 14.03.1945 р. у м. Яскишер, Угорщина. Реабілітований 13.04.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15756-п).

Бондар Пимон Миколайович, 1896 р. н., с. Мокрі Велички Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Мокрі Велички, колгоспник. Заарештований 14.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за проведення контрреволюційної агітації передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11566).

Бондар Сергій Митрофанович, 1888 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ярославка, одноосібник. Заарештований 20.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 11.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.11.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. 16.03.1939 р. звільнений в зв'яз-

ку з інвалідністю. Реабілітований 05.06.1989 р., 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6550, 1537).

Бондар Федір Федорович, 1895 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Борзна, одноосібник. Заарештований 07.02.1933 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 03.09.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 3210-п).

Бондар Федот Данилович, 1883 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ярославка, одноосібник. Заарештований 03.02.1930 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 17.02.1930 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5531).

Бондар Феодосій Андрійович, 1887 р. н., с. Гайворон Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гайворон, одноосібник. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 17.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6066).

Бондар Юхим Андріянович, 1882 р. н., с. Топчіївка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Топчіївка, одноосібник. Заарештований 05.01.1929 р., 20.02.1929 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 05.04.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР позбавлений волі на 6 місяців. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 9.04.1944 р. за ст.ст. 54-1 «б», 54-2, 54-11 КК УРСР. 28.08.1944 р. справу припинено. Реабілітований 04.07.1989 р., 23.01.1998 р.

(ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3665, 6136).

Бондар Яків Васильович, 1909 р. н., с. Синявка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дягова Менського р-ну, рахівник. Заарештований 30.09.1937 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 04.01.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 10.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14590-п).

Бондаревський Андрій Юхимович, 1879 р. н., м. Прилуки, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, бухгалтер. Заарештований 10.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 12.07.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3496).

Бондаревський Василь Матвійович, 1855 р. н., с. Біловежі Другі Конотопського повіту (нині Бахмацького р-ну), українець, неписьменний. Проживав у с. Біловежі Другі, селянин. Заарештований 10.08.1920 р., 06.09.1920 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою колегії губЧК від 28.10.1920 р. за участь у петлюрівській змові ув'язнений до концтабору на 1 рік умовно. Реабілітований 27.12.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11885).

Бондаревський Володимир Васильович, 1904 р. н., с. Лашів, Польща, українець, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 01.08.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. 09.01.1939 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2692).

Бондаревський Петро Кузьмич,

1892 р. н., с. Голінка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Мена Менського р-ну, уповноважений по закупівлі чорного металу Котопської контори металобрухту. Заарештований 26.08.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 23.11.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 19.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14846-п).

Бондаренко Аврам Петрович, 1872 р. н., с. Коломак Полтавської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Хрещате Козелецького р-ну, без певних занять. Заарештований 13.06.1932 р. За вироком надзвичайної сесії Чернігівського облсуду від 12.03.1933 р. за ст. 54-13 КК УСРР засуджений до ВМП. Реабілітований 01.06.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16509-п).

Бондаренко Анатолій Петрович, 1877 р. н., с. Коломіїці Пирятинського р-ну Полтавської обл., українець, освіта середня. Проживав у с. Ладинка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, священник. Заарештований 03.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 24.01.1930 р. як соціально-небезпечний елемент ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 28.05.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5152).

Бондаренко Андрій Андрійович, 1888 р. н., м. Чернігів, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, телеграфіст. Заарештований 26.09.1937 р. За вироком Чернігівського облсуду від 26.01.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Відбував покарання у Комі АРСР. Реабілітований 02.09.1958 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4759-п).

Бондаренко Андрій Йосипович,

1909 р. н., с. Радомка Холминського (нині Семенівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Радомка, без певних занять. Заарештований 20.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10654).

Бондаренко Антон Савелійович, 1877 р. н., с. Радомка Холминського (нині Семенівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Холми Корюківського р-ну, тесля. Заарештований 28.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1645).

Бондаренко Архип Григорович, 1893 р. н., с. Радомка Холминського (нині Семенівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Радомка, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 17.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 28.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 07.08.1989 р., 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6014, 10663).

Бондаренко Василь Варфоломійович, 1867 р. н., с. Атюша Батуринаського (нині Коропського) р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Атюша, одноосібник. Заарештований 04.10.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 10.12.1929 р. взятий на підписку про невиїзд. 24.11.1931 р. справу припинено. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований

29.09.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР.
31.03.1944 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р., 25.11.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2952, 786).

Бондаренко Василь Іванович, 1903 р. н., с. Замостя Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Капустинці Прилуцького р-ну, одноосібник. Заарештований 15.04.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 04.06.1932 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5025).

Бондаренко Василь Максимович, 1888 р. н., с. Радомка Холминського (нині Семенівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Радомка, коваль. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 18.10.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 8 років. Відбував покарання в Біломоро-Балтійському ВТТ. За постановою «трійки» при НКВД УСРР від 04.06.1936 р. достроково звільнений. На час другого арешту – мешканець с. Стара Гутка Семенівського р-ну, колгоспник. Заарештований 28.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 09.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 11.09.1989 р., 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9194, 9960).

Бондаренко Василь Омелянович, 1907 р. н., с. Колегей Голопристанського р-ну Миколаївської обл., українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 535 обзв, червоноармієць. Заарештований 30.12.1942 р. За вироком ВТ 32 А від 25.02.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 27.09.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17692-п).

Бондаренко Гаврило Миколайович,

1907 р. н., с. Смолин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Смолин, конюх. Заарештований 16.07.1941 р. За вироком ВТ Південно-Західної залізниці від 26.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 27.04.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16474-п).

Бондаренко Гнат Васильович, 1910 р. н., с. Маньки Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Маньки, голова колгоспу. Заарештований 13.05.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 08.08.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1685-п).

Бондаренко Гнат Іванович, 1884 р. н., с. Жадове Семенівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Жадове, колгоспник. Заарештований 22.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації передбачена ВМП. Реабілітований 23.10.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10832).

Бондаренко Григорій Миколайович, 1883 р. н. Чернігівський р-н, українець, малописьменний, селянин. Заарештований 12.04.1921 р. За постановою Чернігівської губЧК від 08.05.1921 р. за непокору представникам влади ув'язнений до концтабору на 3 роки. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 01.11.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4199).

Бондаренко Григорій Якович, 1886 р. н., с. Лави Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лави, пекар. Заарештований 21.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.11.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР ув'язнений

до ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2059).

Бондаренко Григорій Якович, 1893 р. н., с. Атюша Кролевецького повіту (нині Коропського р-ну), українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, фельдшер. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8382).

Бондаренко Давид Юхимович, 1894 р. н., с. Ладинка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, службовець. Заарештований 26.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.11.1937 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 27.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9932).

Бондаренко Денис Кузьмич, 1915 р. н., с. Городище Батуринаського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 10 оінжб, червоноармієць. Заарештований 13.10.1938 р. За вироком 114 ВТ м. Ворошилов від 14.12.1938 р. за ст. 58-10 ч. 1 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 22.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14687-п).

Бондаренко Євдоким Петрович, 1894 р. н., с. Нові Боровичі Щорського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Нові Боровичі, одноосібник. Заарештований 04.06.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 14.01.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 14.04.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 198-п).

Бондаренко Іван Васильович, 1885 р. н., с. Калинівка Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Рівчак-Степанівка Носівського р-ну, вчитель. Заарештований 27.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності української націоналістичної повстанської організації передбачена ВМП. Реабілітований 17.01.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3953).

Бондаренко Іван Васильович, 1902 р. н., с. Атюша Батуринаського (нині Коропського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Атюша, одноосібник. Заарештований 12.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7098).

Бондаренко Іван Степанович, 1927 р. н., с. Красне Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації в.ч. 20548, ст. матрос. Чорноморського флоту. Заарештований 28.10.1950 р. За вироком ВТ в.ч. 31395-Б від 04.01.1951 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Згідно з ст.ст. 1, 6 Указу Президії ВР СРСР від 27.03.1953 р. «Про амністію» від відбуття покарання звільнений, судимість знято. Звільнений 13.12.1954 р. Реабілітований 11.01.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14459-п).

Бондаренко Йосип Леонідович, 1878 р. н., с. Радомка Семенівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Рибинськ Корюківського р-ну, колгоспник. Заарештований 26.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 26.05.1986 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1727).

Бондаренко Катерина Василівна, 1889 р. н., м. Київ, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. Заарештована 30.09.1940 р. За вироком ВТ ХВО від 22.11.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 8 років. Реабілітована 05.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15151-п).

Бондаренко Ксенофонт Володимирович, 1884 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, одноосібник. Заарештований 23.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.02.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5945).

Бондаренко Лаврентій Прохорович, 1898 р. н., с. Лісовичі Таращанського р-ну Київської обл., українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Ніжин, службовець. Заарештований 08.09.1935 р. за ст.ст. 54-13, 180 ч. 2 КК УСРР. 01.06.1936 р. справу припинено. Реабілітований 31.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 223).

Бондаренко Лука Сергійович, 1890 р. н., с. Кукарі Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кукарі, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 02.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 25.04.1989 р., 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5230, 9843).

Бондаренко Марія Трохимівна, 1913 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, українка. Прожи-

вала у м. Бахмач, колгоспниця. 06.03.1944 р. взята на підписку про невийзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.07.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 27.02.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12320).

Бондаренко Михайло Григорович, 1925 р. н., с. Залізний Міст Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 1 особ 8 особр, червоноармієць. Заарештований 13.12.1944 р. За вироком ВТ 40 сд від 02.01.1945 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 19.12.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15618-п).

Бондаренко Михайло Лукич, 1902 р. н., с. Деревини Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Деревини, одноосібник. Заарештований 17.01.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.06.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 29.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8959-8968).

Бондаренко Михайло Митрофанович, 1882 р. н., с. Стольне Менського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Стольне, рахівник. Заарештований 13.03.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 20.09.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 22.06.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 672-п).

Бондаренко Михайло Юхимович, 1885 р. н., с. Степові Хутори Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степові Хутори, одноосібник. Заарештований 14.06.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 02.08.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки.

За постановою «трійки» при ПП ОГПУ Північного краю від 17.07.1932 р. висланий до Північного краю на спецпоселення. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3415).

Бондаренко Нестор Єгорович, 1882 р. н., с. Яблунівка Прилуцького р-ну, українець. Проживав у с. Линовиця Прилуцького р-ну, візник. Заарештований 31.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1477).

Бондаренко Олександр Якович, 1885 р. н., м. Прилуки, українець, освіта середня. Проживав у м. Прилуки, телеграфіст. Заарештований 26.06.1941 р. За вироком ВС Татарської АРСР від 12.11.1941 р. за ст. 58-10 ч. 1 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 06.12.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15613-п).

Бондаренко Олексій Павлович, 1894 р. н., с. Мости Батуринаського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Мости, службовець. Заарештований 07.02.1922 р. 05.01.1923 р. взятий на підписку про невиїзд. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 09.02.1923 р. за проведення контрреволюційної діяльності засуджений до позбавлення волі на 1 рік. За амністією термін покарання знижено на 1/3 і звільнено без відбуття покарання. На час другого арешту – одноосібник. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 17.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час третього арешту – мешканець м. Батурин Бахмацького р-ну, бухгалтер. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за участь у діяльності антирадянської української націо-

налістичної повстанської організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 20.09.1999 р., 26.04.1989 р., 29.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6706, ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4736, 8653).

Бондаренко Онисим Сильвестрович, 1896 р. н., с. Тупичів Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тупичів, колгоспник. Заарештований 26.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.03.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12040).

Бондаренко Панас Іванович, 1917 р. н., с. Залізний Міст Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 352 сп 35 сд (с. Василівка Бикинського р-ну Хабаровського краю), червоноармієць. Заарештований 21.03.1942 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 11.11.1942 р. за намір зрадити Батьківщині ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.08.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12371).

Бондаренко Петро Йосипович, 1920 р. н., с. Залізний Міст Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 76 абатр 292 сп 181 сд, червоноармієць. Заарештований 11.05.1943 р. За вироком ВТ 181 ордена Леніна сд від 19.05.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Звільнений 24.03.1952 р. Реабілітований 05.01.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 11061-п).

Бондаренко Тимофій Григорович, 1922 р. н., с. Красне Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 2 прикордонної дільниці 39 Ленінаканського прикордонного загону, ст. сержант, начальник центральної станції. Заарештований 18.02.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД

Вірменської РСР від 25.03.1943 р. за розповсюдження провокаційних чуток засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 29.05.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16967).

Бондаренко Тихін Сергійович, 1900 р. н., с. Гайворон Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Гайворон, тесля. Заарештований 31.05.1939 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 26.07.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 30.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14756-п).

Бондаренко Федір Денисович, 1912 р. н., с. Карпилівка Козелецького р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 3 мехп 3 кд, червоноармієць. Заарештований 10.04.1936 р. За вироком ВТ 2 кк КВО від 25.06.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 6 років. Відбував покарання у Північно-Східному ВТТ. Реабілітований 26.04.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17392-п).

Бондаренко Федір Савич, 1883 р. н., с. Лісові Хутори (приєднано до м. Носівка) Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лісові Хутори (приєднано до м. Носівка), одноосібник. Заарештований 09.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 20.02.1930 р. як соціально-небезпечний елемент ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11350).

Бондаренко Федір Якович, 1906 р. н., с. Городище Батуринаського (нині Бахмацького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Острів Бахмацького р-ну, столяр. Заарештований 01.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений

до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9579).

Бондаренко Филімон Трохимович, 1886 р. н., с. Ваганичі Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ваганичі, одноосібник. Заарештований 22.03.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 13.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 29.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 262).

Бондаренко Хома Галактіонович, 1889 р. н., с. Тихоновичі Корюківського (нині Щорського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Тихоновичі, одноосібник. Заарештований 09.11.1932 р. за ст.ст. 20-54-8, 56-17 КК УСРР. 02.06.1933 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2342).

Бондаренко Хома Олександрович, 1889 р. н., с. Гужівка Ічнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гужівка, одноосібник. Заарештований 15.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11036).

Бондаренко Юхим Савич, 1881 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, одноосібник. Заарештований 09.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 20.02.1930 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11347).

Бондаренко Юхим Юхимович, 1891 р. н., с. Убіжичі Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Убіжичі, робітник лісгоспу. Заарештований 10.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від

15.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрих колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10351).

Бондаренко Яків Йосипович, 1901 р. н., с. Радомка Холминського (нині Семенівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Радомка, колгоспник. Заарештований 22.04.1938 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. 16.01.1939 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1542).

Бондаренко Яків Михайлович, 1902 р. н., с. Погреби Остерського повіту Броварської волості (нині Броварського р-ну Київської обл.), українець, малописьменний. Проживав у с. Погреби, селянин. Заарештований 17.12.1921 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 09.02.1923 р. за ст.ст. 68, 98 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 2 роки. За амністією термін покарання знижений до 1 року 4 місяців. Реабілітований 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6706).

Бондарець Микола Ілліч, 1886 р. н., с. Монастирище Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, пенсіонер. Заарештований 07.05.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР. 09.01.1939 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1460).

Бондарчук Володимир Пилипович, 1910 р. н., с. Іванків Андрушівського р-ну Житомирської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Шевченка Чернігівського р-ну, одноосібник. Заарештований 09.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР передбачена ВМП. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9061).

Бондарчук Пилип Єфремович, 1885 р. н., с. Іванків Бориспільського р-ну Київської обл., українець, освіта середня. Проживав у с. Шевченка Чернігівського р-ну, агротехнік. Заарештований 12.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1933 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9060).

Бондорос Максим Мусійович, 1899 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1938 р. Проживав у м. Носівка, голова правління споживпотребкооперації. Заарештований 26.01.1938 р. за ст.ст. 68, 71, 76 КК БРСР. 15.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5480).

Бонерт Олександр Антонович, 1885 р. н., м. Білосток Підляського воєводства, Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у с. Дроздівка Куликівського р-ну, помічник начальника залізничної станції. Заарештований 11.12.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР. 13.11.1938 р. справу припинено. Реабілітований 10.04.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 563).

Бонько Іван Захарович, 1896 р. н., с. Івот Шосткинського р-ну Сумської обл., українець, неписьменний. Проживав у с. Івот, селянин. Заарештований 13.04.1921 р. за співробітництво з гетьманською владою. 13.07.1921 р. взятий на підписку про невиїзд. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 11.11.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 28.05.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4839).

Борбон Євдоким Маркович, 1890 р. н., с. Зазим'я Броварського р-ну Київської обл., українець, малописьменний. Проживав у с. Зазим'я, робітник. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 20.12.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності засуджений до поз-

бавлення волі на 3 роки умовно. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1472).

Бордонос Григорій Трохимович, 1911 р. н., с. Кладьківка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 19 сп 7 сд КВО, командир відділення. Заарештований 04.07.1935 р. За вироком ВТ КВО від 31.08.1935 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Відбував покарання на Колімі, звільнений 20.06.1940 р. Реабілітований 13.09.1962 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7160-п).

Борець Андрій Трохимович, 1907 р. н., с. Козацьке Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Козацьке, одноосібник. Заарештований 30.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 02.04.1933 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2344).

Борець Трохим Федорович, 1878 р. н., с. Козацьке Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Козацьке, одноосібник. Заарештований 30.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 02.04.1933 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2344).

Борзико Василь Йосипович, 1893 р. н., с. Тимоновичі Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тимоновичі, колгоспник. Заарештований 28.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 15.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.11.1956 р. (ДАЧО. Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2446-2451).

Борзилович [Барзилович] Михайло Олек-

сійович, 1888 р. н., українець, освіта духовна. Проживав у с. Фастівці Бахмацького р-ну, священник. Заарештований 08.02.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, священник. Заарештований 25.07.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 27.09.1944 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 20.06.1989 р., 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6412, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17355-п).

Борис Леонтій Іванович, 1897 р. н., м. Ніжин, українець, малописьменний. Проживав у м. Ніжин, без певних занять. Заарештований 19.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 07.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 16.01.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10256).

Борис Никифор Гаврилович, 1890 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, одноосібник. Заарештований 14.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8675).

Борис Омелян Назарович, 1883 р. н., с. Червоні Партизани Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Червоні Партизани, одноосібник. Заарештований 03.06.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 15.03.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. За ухвалою ВС УРСР від 11.12.1939 р. вирок скасовано, справу закрито, з-під варти звільнений. (ГДА СБ України,

м. Чернігів. – Спр. 386-п).

Борис Степан Назарович, 1880 р. н., с. Червоні Партизани Носівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Червоні Партизани, одноосібник. Заарештований 03.06.1938 р. За вироком нарсуду Носівського р-ну від 25.03.1939 р. за ст.ст. 58 ч. 1, 67 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. За ухвалою судової колегії Чернігівського облсуду від 04.04.1939 р. вирок скасовано, справу направлено на дослідження За вироком судової колегії Чернігівського обласного суду у м. Ніжин від 29.06.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 09.09.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2902-п).

Борисенко Андрій Дмитрович, 1893 р. н., с. Буянки Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Буянки, колгоспник. Заарештований 04.11.1943 р. За вироком ВТ 415 сд від 17.11.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Помер у лікарні 02.07.1944 р. Реабілітований 25.05.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17048-п).

Борисенко Андрій Савелійович, 1887 р. н., х. Шейдівка (приєднано до с. Рудня) Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у х. Шейдівка (приєднано до с. Рудня), робітник сільгоспартілі. Заарештований 12.01.1930 р. За вироком Конотопського окрсуду від 20.05.1930 р. за підпал будинку голови сільради засуджений до позбавлення волі на 7 років. За вироком ВС УСРР від 27.06.1930 р. справу закрито. (ДАСО. – Ф. Р-4776. – Оп.1. – Спр. 333).

Борисенко Василь Гаврилович, 1880 р. н., с. Дашенки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дашенки, одноосібник. Заарештований 02.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. У квітні 1930 р. взятий на підписку про

невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.08.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9963).

Борисенко Василь Іванович, 1905 р. н., смт Березна Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Березна, чоботар. Заарештований 18.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Харківській обл. від 18.11.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Бурейнському залізничному таборі. Реабілітований 04.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9557).

Борисенко Васса Іванівна, 1875 р. н., с. Феськівка Менського р-ну, українка. Проживала у с. Феськівка, домогосподарка. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 01.07.1922 р. за проведення контрреволюційної агітації засуджена до позбавлення волі на 6 місяців умовно. Реабілітована 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6490).

Борисенко Зіновій Степанович, 1880 р. н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 14.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2490-2492).

Борисенко Іван Андрійович, 1900 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, робітник залізниці. Заарештований 29.08.1945 р. За вироком ВТ Південно-Західної залізниці від 26.10.1945 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 20.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. –

Спр. 14715-п).

Борисенко Іван Опанасович, 1890 р. н., с. Григорівка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Голінка Бахмацького р-ну, без певних занять. Заарештований 24.12.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 02.01.1938 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 989).

Борисенко Максим Степанович, 1893 р. н., с. Нехаївка Коропського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Нехаївка, колгоспник. Заарештований 29.09.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.01.1934 р. справу припинено. Звільнений 26.01.1934 р. Реабілітований 29.09.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9497).

Борисенко Матвій Назарович, 1880 р. н., с. Олексинці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав при радгоспі у Денауському р-ні Сурхандар'їнської області, Узбекистан, завгосп. Заарештований 17.04.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 14.01.1939 р. за ст. 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 19.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14662-п).

Борисенко Микита Леонтійович, 1894 р. н., с. Тихоновичі Корюківського (нині Щорського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 110 кд, червоноармієць. Заарештований 09.11.1942 р. За вироком ВТ 110 кд від 14.11.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Махачкала. Реабілітований 28.05.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17469-п).

Борисенко Микола Сергійович, 1881 р. н., с. Сорокошичі Остерського (нині Козелецького)

р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Сорокошичі, колгоспник. Заарештований 03.05.1938 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 26.04.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-13 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 09.10.1964 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10247-п).

Борисенко Никон Григорович, 1882 р. н., с. Нова Кам'янка Великоолександрівського р-ну Миколаївської (нині Херсонської) обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, охоронець. Заарештований 07.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10744).

Борисенко Олексій Данилович, 1881 р. н., с. Григорівка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Григорівка, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 16.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6858).

Борисенко Олексій Савич, 1885 р. н., м. Батурин Конотопського повіту (нині Бахмацького р-ну). Проживав у м. Батурин, листоноша. Заарештований 10.01.1922 р. Взятий на підписку про невиїзд 24.01.1922 р. Заарештований 07.02.1922 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою президії міського відділу ГПУ від 28.06.1922 р. звільнений. Реабілітований 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6706).

Борисенко Онуфрій Тарасович, 1881 р. н., с. Марківці Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Марківці, одноосібник. Заарештований 27.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ

УСРР від 11.02.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – сторож на ст. Київ. Заарештований 12.10.1943 р. За вироком ВТ КВО від 15.03.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УСРР виправданий. Звільнений 20.03.1944 р. Реабілітований 19.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7478, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1204-п).

Борисенко Павло Ілліч, 1884 р. н., с. Нехаївка Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нехаївка, колгоспник. Заарештований 07.09.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 28.04.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. За ухвалою кримінальної колегії ВС УСРР від 07.06.1940 р. вирок скасовано. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 802-п).

Борисенко Павло Йосипович, 1912 р. н., с. Займище Щорського р-ну, українець. Без постійного місця проживання, без певних занять. Заарештований 12.09.1944 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР. 09.11.1944 р. звільнений. Реабілітований 25.11.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 732).

Борисенко Пелагія Власівна, 1899 р. н., м. Липовець Липовецького р-ну Вінницької обл., українка. Проживала у м. Чернігів, без певних занять. 29.02.1944 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 11.11.1944 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 31.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12252).

Борисенко Петро Юхимович, 1910 р. н., с. Марківці Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 37 ВБЗ 13 УВПБ 23 УОБ РГК, червоноармієць. Заарештований 01.09.1944 р. За вироком ВТ Львівського гарнізону від 11.10.1944 р.

за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 27.01.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15956-п).

Борисенко Сергій Кирилович, 1896 р. н., с. Старосілля Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Старосілля, одноосібник. Заарештований 06.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 19.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 25.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2307).

Борисенко Сергій Пилипович, 1892 р. н., с. Селище Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Селище, колгоспник. Заарештований 05.05.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 08.05.1938 р. за участь у діяльності антирадянського націоналістичного угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10498).

Борисенко Степан Максимович, 1888 р. н., с. Нехаївка Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нехаївка, колгоспник. Заарештований 12.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 23.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 08.08.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4159).

Борисенко Степан Михайлович, 1902 р. н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, без певних занять. Заарештований 30.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9409).

Борисенко Федір Григорович, 1889 р. н., с. Мільки Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мільки, одноосібник. Заарештований 10.09.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.03.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8263).

Борисенко Яків Степанович, 1897 р. н., с. Озеряни Бобровицького р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Озеряни, колгоспник. Заарештований 21.08.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 10.12.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 08.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8801).

Борисенко [Борисенкова] Парасковія Іванівна, 1907 р. н. Смоленська губ. (нині Смоленська обл.), РФ, росіянка, малописьменна. Проживала у с. Блудше Козелецького р-ну, домогосподарка. Заарештована 18.01.1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 02.04.1931 р. справу припинено. Реабілітована 10.04.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 556).

Бориско Григорій Максимович, 1883 р. н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, селянин. Заарештований 14.02.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. За постановою президії Чернігівського губретрибуналу від 31.05.1919 р. справу направлено на дослідження. 3-під варті звільнений. На час другого арешту – рахівник. Заарештований 09.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської націоналістичної контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.11.1998 р., 09.10.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 549, ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2490-2492).

Бориско Іван Максимович, 1870 р. н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 15.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 23.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2490-2492).

Бориско Семен Микитович, 1905 р. н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пакуль, колгоспник. Заарештований 15.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за ст. 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 08.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.10.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2490-2492).

Бориско [Борисенко] Василь Іванович, 1905 р. н., смт Березна Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Березна, чоботар. Заарештований 21.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.11.1930 р. за ст.ст. 56 ч. 17, 171 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 18.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Харківській обл. від 18.11.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання в Бурейнському залізничному таборі. Реабілітований 23.05.1989 р., 04.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5655, 9557).

Борисов Олексій Павлович, 1914 р. н., смт Сосниця Сосницького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Ямище Ріпкинського р-ну, рахівник. Заарештований 10.10.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 08.07.1938 р. за ст. 54-10 ч. 2

КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 08.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14914-п).

Борисова-Роздяловська Марія Дмитрівна, 1912 р. н., м. Речиця Гомельської обл., Республіка Білорусь, білоруска, освіта початкова. Член ВЛКСМ. Проживала у м. Ніжин, домогосподарка. Заарештована 05.11.1937 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини. 31.03.1938 р. справу припинено. Реабілітована 17.10.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 86).

Борисов-Дубинський Борис Анатолійович, 1890 р. н., м. Ковно (нині м. Каунас), Литва, єврей, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 16.07.1938 р. за ст. 54-13 КК УРСР. 26.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 19.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1206).

Борисполець Авакум Федорович, 1887 р. н., с. Требухів Остерського повіту (нині Броварського р-ну Київської обл.), українець, малописьменний. Проживав у с. Требухів, селянин. Заарештований 05.09.1920 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 08.03.1921 р. за участь у повстанні проти радянської влади засуджений до позбавлення волі на 5 років умовно. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1494).

Боришполець Кузьма Семенович, 1896 р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Чемер, одноосібник. Заарештований 20.04.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 28.08.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9756).

Боркунов Григорій Іванович, 1857 р. н., Калужька губ. (нині Калужька обл.), РФ, росіянин. Проживав у с. Тупичів Городнянського

повіту (нині Городнянського р-ну). Заарештований 08.04.1919 р. за проведення контрреволюційної діяльності. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 20.07.1919 р. справу припинено. Переданий на поруки сину. Реабілітований 31.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 73).

Боровець Іван Якович, 1898 р. н., с. Мала Дівиця Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Мала Дівиця, охоронець. Заарештований 11.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.10.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11723).

Боровик Василь Сидорович, 1893 р. н., с. Ловинь Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олексіївка (приєднано до м. Корюківка) Корюківського р-ну, комірник. Заарештований 29.10.1937 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 25.04.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 06.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15230-п).

Боровик Данило Федорович, 1892 р. н., с. Оболоння Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Оболоння, одноосібник. Заарештований 13.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 14.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 02.04.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3320).

Боровик Петро Іванович, 1901 р. н., с. Оболоння Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Оболоння, чорноробо-

чий. Заарештований 29.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої проти заходів радянської влади, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9358).

Боровик Петро Миколайович, 1877 р. н., с. Бабарики Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Юськова Гребля (приєднано до м. Остер) Козелецького р-ну, колгоспник. Заарештований 27.09.1937 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 03.12.1937 р. справу припинено. Реабілітований 19.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1217).

Боровик Роман Матвійович, 1899 р. н., с. Гута Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гута, колгоспник. Заарештований 13.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 14.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 02.04.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3320).

Боровник Антон Якович, 1882 р. н., с. Малий Зліїв Ріпкинського р-ну, українець. Проживав у с. Малий Зліїв, селянин. Заарештований 10.02.1922 р. за проведення антирадянської агітації. 16.03.1922 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 26.12.1922 р. справу припинено. Реабілітований 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6662).

Боровський Андрій Григорович, 1884 р. н., смт Власівка Полтавської губ. (нині Кіровоградської обл.), українець, середня спеціальна освіта. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 08.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за про-

ведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 17.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10802).

Боровський Микола Семенович, 1887 р. н., с. Іржавець Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта середня спеціальна. Член ВКП(б) до 1922 р. Проживав у м. Прилуки, інспектор іподрому. Заарештований 17.03.1938 р. За постановою «трійки» при НКВД УСРР від 24.04.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційної української націоналістичної військово-офіцерської організації застосована ВМП. Розстріляний 15.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 12.07.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3553).

Боровський Петро Пилипович, 1890 р. н., м. Ніжин. Проживав у м. Ніжин, технік. Заарештований 29.02.1920 р. за службу в денікінській армії. За постановою комісії Ніжинського повітового ЧК від 05.03.1920 р. ув'язнений до концтабору на час громадянської війни по 1 категорії. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5908).

Борода Андрій Григорович, 1902 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Подище, одноосібник. Заарештований 25.02.1929 р. За вироком Прилуцького окрсуду від 15.07.1929 р. за ст.ст. 20-54-8, 54-10, 54-11 КК УСРР позбавлений волі з суворою ізоляцією на 10 р. Реабілітований 07.07.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16675-п).

Борода Василь Андрійович, 1906 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Подище, одноосібник. Заарештований 19.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 19.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки.

Реабілітований 05.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6557).

Борода Василь Андрійович, 1914 р. н., с. Петрівка Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрівка, колгоспник. Заарештований 30.11.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 15.01.1938 р. справу припинено. Реабілітований 22.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1168).

Борода Василь Стратонович, 1878 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Подище, одноосібник. Заарештований 17.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.02.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 30.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5744).

Борода Василь Тихонович, 1877 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Подище, одноосібник. Заарештований 01.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 07.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 56-16 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 7 років. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8429).

Борода Ганна Семенівна, 1890 р. н., с. Переволочна Прилуцького р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Подище Прилуцького р-ну, домогосподарка. Заарештована 01.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 07.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 56-16 КК УСРР передбачена ВМП. Реабілітована 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8429).

Борода Григорій Опанасович, 1872 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Подище, одноосібник. Заарештований 02.01.1929 р. За

вироком Прилуцького окрсуду від 15.07.1929 р. за ст.ст. 20-54-8, 54-10, 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 14.08.1929 р. Реабілітований 07.07.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16675-п).

Борода Дарія Меркуріївна, 1882 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Подище, домогосподарка. Заарештована 01.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 07.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 56-16 КК УСРР ув'язнена до концтабору на 5 років. Відбувала покарання в Усть-Вимському ВТТ, Комі АРСР. Реабілітована 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8429).

Борода Микола Іванович, 1903 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Подище, одноосібник. Заарештований 01.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 07.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 56-16 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Відбував покарання в Архангельській обл. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8429).

Борода Яків Васильович, 1886 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Подище, одноосібник. Заарештований 01.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 07.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 56-16 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 10 років. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8429).

Борода Яків Михайлович, 1881 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Подище, одноосібник. Заарештований 01.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 07.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 56-16 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 8 років.

Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8429).

Борода Яків Якович, 1904 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Івківці Прилуцького р-ну, теся. Заарештований 18.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10458).

Борода [Бородіна] Ульяна Павлівна, 1880 р. н., с. Подище Прилуцького р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Подище, домогосподарка. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 07.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 56-16 КК УСРР ув'язнена до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітована 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8429).

Бородавка Гаврило Олексійович, 1895 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, майстер пожежної команди. Заарештований 18.03.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 12.10.1931 р. за ст. 54-4 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 09.01.1962 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11204).

Бородавка Єгор Васильович, 1896 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, робітник. Заарештований 27.10.1937 р. За постановою «двійки» від 08.12.1937 р. за ст.ст. 54-6, 54-9, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 19.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 11.04.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3579).

Бородавка Єпіфан Омелянович, 1896 р. н., с. Лопатні Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у

с. Лопатні, робітник. Заарештований 29.05.1945 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 07.06.1946 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджени до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.08.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17171-п).

Бородавка Іван Дмитрович, 1897 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, візник. Заарештований 24.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 18.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – токар. Заарештований 14.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 25.07.1989 р., 16.01.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4274, 10256).

Бородавка Іван Степанович, 1890 р. н., с. Нова Басань Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бригинці Бобровицького р-ну, одноосібник. Заарештований 16.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7105).

Бородавкін Трохим Гнатович, 1891 р. н., с. Фоміни Могильовської губ., білорус, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, різноробчий. Заарештований 02.09.1937 р. За постановою «двійки» від 04.11.1937 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 14.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.08.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4119).

Бородавкіна-Пасічна Євдокія Прокопівна, 1911 р. н., с. Довжик Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Чернігів, швачка. Заарештована 18.11.1937 р. За постано-

вою особливої наради при Колегії ГПУ УРСР від 10.01.1938 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини ув'язнена до ВТТ на 8 років. Відбувала покарання у Воркутинському таборі НКВД. Звільнена 18.11.1945 р. Реабілітована 09.03.1963 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5912).

Бородавко Олександра Герасимівна, 1902 р. н., с. Орлівка Чернігівської обл., українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. Заарештована 07.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 27.12.1937 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини ув'язнена до ВТТ на 8 років. Реабілітована 23.07.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3057).

Бородавко Ольга Іванівна, 1919 р. н., смт Олишівка Чернігівського р-ну, українка, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживала у смт Олишівка, службовець. Заарештована 31.10.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 19.01.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою ВК ВС СРСР від 02.08.1946 р. вирок скасовано. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15865-п).

Бородавко Павло Дмитрович, 1892 р. н., м. Ніжин, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 09.08.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР від 01.11.1937 р. за ст.ст. 54-1 «а», 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 02.11.1937 р. у м. Київ. Реабілітований 28.11.1957 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4312-п).

Бородай Опанас Леонтіївич, 1880 р. н., с. Омбиш Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сваричівка Ічнянського р-ну, кустар. Заарештований 20.10.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 23.04.1936 р. за ст.ст.

54-2, 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 06.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17881-п).

Бороденко Іван Васильович, 1894 р. н., с. Красний Колядин Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Конотоп Сумської обл., кочегар. Заарештований 03.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 26.12.1937 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Архангельській обл. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8457).

Бородій Микола Максимович, 1922 р. н., с. Туркенівка (нині с. Южне) Дмитрівського (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Туркенівка (нині с. Южне), без певних занять. Заарештований 19.06.1946 р. За вироком Чернігівського облсуду від 26.11.1946 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 196 та 19-170 п. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 26.12.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17242-п).

Бородій Михайло Іванович, 1913 р. н., с. Власівка Ічнянського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Пролетарське Ічнянського р-ну, колгоспник. Заарештований 24.05.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 17.08.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 30.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14960-п).

Бороднюк Марія Яківна, 1883 р. н., м. Чернігів, українка, освіта середня. Проживала у м. Чернігів, діловод Чернігівської губміліції. Заарештована 19.12.1919 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. Рішення по справі відсутнє. Реабілітована 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 507).

Бородонос Семен Родіонович, 1885 р. н., с. Кладьківка Комарівського (нині Куликівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кладьківка, одноосібник. Заарештований 19.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6071). – Спр. 10421-п).

Бородуля Омелян Ісайович, 1892 р. н., с. Рикове (нині с. Кірове) Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рикове (нині с. Кірове), одноосібник. Заарештований 27.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 18.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 20.07.1963 р., 31.07.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6016, 7815).

Бородуля Семен Іларіонович, 1897 р. н., с. Погорільці Холминського (нині Семенівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації аеродромної роти 190 бао, червоноармієць. Заарештований 07.07.1943 р. За вироком ВТ 84 раб від 28.07.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.10.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17734-п).

Бородуля Хома Сергійович, 1899 р. н., с. Рикове (нині с. Кірове) Новгород-Сіверського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Рикове (нині с. Кірове), одноосібник. За вироком Чернігівського облсуду від 07.05.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 11.03.1966 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів.

Бородуха Михайло Трохимович, 1920 р. н., с. Янівка (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав у м. Чернігів, начальник паспортного стола. Заарештований 27.07.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 20.10.1944 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Звільнений 27.07.1954 р. Реабілітований 18.02.1955 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1639-п).

Бороненко Георгій Семенович, 1903 р. н., м. Костянтиноград Полтавської губ. (нині м. Красноград Харківської обл.), українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, бухгалтер. Заарештований 28.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності української контрреволюційної націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 21.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3440).

Борсук Максим Данилович, 1898 р. н., с. Дібрівне Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Дібрівне, одноосібник. Заарештований 03.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.ст. 7-54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5345).

Борсук Олександр Михайлович, 1898 р. н., с. Низківка Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Низківка, одноосібник. Заарештований 21.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. –

Оп.3. – Спр. 7479).

Борсук Опанас Миколайович, 1898 р. н., с. Озеряни Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Озеряни, заготівельник. Заарештований 19.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10023).

Борсук Парасковія Тимофіївна, 1886 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Кривуша Семенівського р-ну, домогосподарка. Заарештована 26.12.1932 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 04.02.1933 р. справу припинено. Реабілітована 24.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2279).

Борсук Прохор Пилипович, 1878 р. н., с. Деревини Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Деревини, одноосібник. Заарештований 20.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 18.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7215).

Бортник Маркіян Макарович, 1894 р. н., с. Підріжжя Ковельського р-ну Волинської обл. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, без певних занять. Заарештований 02.12.1918 р. за службу у варті при гетьмані. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 04.07.1919 р. справу припинено. Звільнений 11.07.1919 р. Реабілітований 29.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 100).

Бортяш Роман Омелянович, 1881 р. н., с. Кам'янська Слобода Грем'язького (нині Новгород-Сіверського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кам'янська Слобода, без певних занять. Заарештований 22.12.1937 р. За

постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, передбачена ВМП. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10847).

Борщ Захар Акимович, 1895 р. н., с. Заудайка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Заудайка, одноосібник. Заарештований 14.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 20.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10721).

Борщ Микола Акимович, 1889 [1890] р. н., с. Заудайка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Заудайка, одноосібник. Заарештований 08.03.1929 р. 20.04.1929 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 07.06.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 12.07.1989 р., 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3849, 9705).

Борщ Митрофан Єрофейович, 1896 р. н., м. Прилуки, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, помічник машиніста. Заарештований 17.12.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 09.02.1931 р. за ст. 54-13 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 20.03.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8235).

Борщ Михайло Миколайович, 1912 р. н., с. Бутівка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1934 р. Про-

живав у с. Бутівка, колгоспник. Заарештований 15.11.1936 р. за ст.ст. 16-54-8, 54-10 ч. 1, 54-11 КК УСРР. 30.12.1936 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1395).

Борщ Семен Пантелеймонович, 1905 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Курінь, одноосібник. Заарештований 31.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7597).

Борщ Яків Кузьмич, 1880 р. н., с. Стольне Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Щорс Щорського р-ну, кондуктор. Заарештований 18.01.1938 р. За вироком лінійного суду Білоруської залізниці від 25.03.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 16.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14976-п).

Борщан Ничипір Ісакович, 1884 р. н., смт Куликівка Куликівського р-ну, українець, письменний. Проживав у смт Куликівка, одноосібник. Заарештований 24.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.11.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1635).

Борщев Петро Романович, 1920 р. н., с. Заудайка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 4 роти 26 збр, червоноармієць. Заарештований 12.05.1943 р. За вироком ВТ залізничних військ Західного фронту від 29.05.1943 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР виправданій. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5551-п).

Борщевський Андрій Артемович, 1905 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, студент. Заарештований 15.04.1929 р. За постановою Колегії ОГПУ від 15.07.1929 р. за ст.ст. 58-4, 58-11 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 10 років. Реабілітований 31.08.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12117-12118).

Борщевський Лев Соломонович, 1914 р. н., м. Ніжин, єврей, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації кулр 3 б 60 ммбр, червоноармієць. Заарештований 16.11.1942 р. За вироком ВТ 57 А Сталінградського фронту від 05.12.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.09.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17718-п).

Борщенко Дмитро Якович, 1899 р. н., с. Калюжинці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Калюжинці, куваль. Заарештований 16.07.1941 р. За вироком ВТ 13 зсбр КВО від 03.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до ВМП. Реабілітований 30.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15087-п).

Боряк Іван Артемонович, 1885 р. н., Охтирський р-н Сумської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, стрілочник. Заарештований 30.01.1933 р. За постановою «трійки» при ПП ОГПУ по БСРР від 05.04.1933 р. за ст.ст. 72, 76 КК БСРР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11239).

Босенко Ганна Іванівна, 1914 р. н., с. Корювинці Недригайлівського р-ну Сумської обл., українка, освіта середня. Проживала у с. Корювинці, студентка. Заарештована 21.10.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 27.01.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджена

до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітована 02.10.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 126-п).

Босик Євдокія Данилівна, 1906 р. н., Богучанський р-н Воронежської обл., РФ, українка, малописьменна. Проживала у м. Прилуки, монахиня. Заарештована 27.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР вислана до Казахстану на 3 роки. Реабілітована 17.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7334).

Босін Пимон Федорович, 1897 р. н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Количівка, колгоспник. Заарештований 27.10.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 29.01.1941 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 31.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15118-п).

Ботаченко Микола Якович, 1927 р. н., с. Озеряни Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 1 роти 296 об урядового зв'язку МВД, червоноармієць. Заарештований 20.05.1946 р. За вироком ВТ військ МВД по Воронежській обл. від 18.06.1946 р. за ст.ст. 58-1, 58-10 ч.1 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 04.08.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15775-п).

Ботвинко Іван Гаврилович, 1904 р. н., с. Заудайка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Заудайка, одноосібник. Заарештований 19.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 19.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 29.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6975).

Ботвинко Степан Іванович, 1876 р. н.,

с. Нехаївка Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нехаївка, одноосібник. Заарештований 27.12.1919 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 18.03.1920 р. справу припинено за недоведеністю складу злочину. Реабілітований 30.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1001).

Бохан Федір Захарович, 1892 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Радвине Щорського р-ну, одноосібник. Заарештований 19.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11475).

Бохонько Яків Іванович, 1873 р. н., Польща, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, пенсіонер. Заарештований 10.12.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 30.12.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8393-8395).

Бочко Петро Зіновійович, 1894 р. н., с. Головеньки Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Головеньки, одноосібник. Заарештований 26.04.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.11.1932 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6299).

Бочковський Іван Пилипович, 1915 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, помічник машиніста. Заарештований 19.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 24.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.07.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840.

– Оп.3. – Спр. 4213).

Бочковський Корній Сидорович, 1888 р. н., с. Червоні Партизани Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Червоні Партизани, одноосібник. Заарештований 22.06.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 14.08.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 02.06.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 724-п).

Бочковський Пилип Володимирович, 1876 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, секретар. Заарештований 13.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.01.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3312).

Боярин Василь Петрович, 1884 р. н., с. Білики Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Білики, одноосібник. Заарештований 09.11.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту – мешканець м. Остер Козелецького р-ну, сторож. Заарештований 16.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 17.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6312, 10818).

Боярин Гнат Юхимович, 1896 р. н., с. Білики Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Остер Козелецького р-ну, без певних занять. Заарештований 16.11.1937 р. За поста-

ною «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.11.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації, розповсюдження провокаційних чуток ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 01.08.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4125).

Бояринов Петро Іларіонович, 1891 р. н., с. Хрипівка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хрипівка, одноосібник. Заарештований 05.02.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 14.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3973-3985).

Боярченко Григорій Якович, 1910 р. н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, різноробочий. Заарештований 24.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 19.05.1962 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4939).

Боярченко Іван Трохимович, 1906 р. н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 03.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за розповсюдження провокаційних чуток застосована ВМП. Розстріляний 22.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11530).

Боярченко Опанас Максимович, с. Лукашівка Чернігівського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Лукашівка, одноосібник. Заарештований 21.09.1928 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 01.10.1928 р. справу припинено. Реабі-

літований 30.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.5. – Спр. 380).

Боярченко Петро Трохимович, 1893 р. н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вартовий Чернігівторгу. Заарештований 25.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за розповсюдження провокаційних чуток застосована ВМП. Розстріляний 10.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9847).

Боярченко Степан Трохимович, 1899 р. н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, водій. Заарештований 24.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 02.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі на 8 років. Загинув 17.11.1942 р. в Кулойському ВТТ НКВД. Реабілітований 02.04.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3333).

Боярченко Феодосій Іванович, 1898 р. н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Звільнений 15.09.1947 р. Реабілітований 18.07.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7812).

Боярченко Яків Іванович, 1868 р. н., с. Лукашівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лукашівка, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.12.1930 р. за ст. 54-10 КК

УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6267).

Боярчук Ілля Олександрович, 1888 р. н., с. Красне Батуринського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красне, візник. Заарештований 12.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 09.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9862).

Боярчук Пилип Олексійович, 1885 р. н., с. Красне Батуринського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степ Борзнянського р-ну, різноробочий. Заарештований 20.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну застосована ВМП. Розстріляний 02.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10974).

Боярчук Софія Степанівна, 1886 р. н., с. Попівка Новгород-Сіверського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Халимонове Бахмацького р-ну, без певних занять. Заарештована 06.02.1940 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 26.04.1940 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнена до ВТТ на 5 років. Реабілітована 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10099).

Брага Єфросинія Іванівна, 1897 р. н., с. Ново-Троїцьке (нині с. Новотроїцьке) Лебединського (нині Балаклійського) р-ну Харківської обл., українка, неписьменна. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. Заареш-

тована 22.10.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 10.01.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнена до ВТТ на 10 років. Реабілітована 08.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8851).

Брага Микола Никифорович, 1918 р. н., Китай, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 10.01.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 08.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8850).

Брага Никифор Сергійович, 1894 р. н., с. Ново-Троїцьке (нині с. Новотроїцьке) Лебединського (нині Балаклійського) р-ну Харківської обл., українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою «двійки» від 08.01.1938 р. за проведення шпигунської діяльності застосована ВМП. Розстріляний 14.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11229).

Брагинець Василь Павлович, 1888 р. н., с. Обмачів Батуринського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Обмачів, одноосібник. Заарештований 30.01.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6029).

Брагинець Гаврило Григорович, 1903 р. н., с. Велика Вісь Ріпкинського р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Виключений з ВКП(б) у зв'язку з арештом. Проживав за місцем дислокації 6 злп, політрук. Заарештований 09.10.1937 р. За постановою «двійки» від 13.11.1937 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР застосова-

на ВМП. Розстріляний 17.11.1937 р. Реабілітований 09.05.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6859).

Брагинець Олексій Єпіфанович, 1904 р. н., с. Обмачів Батуринського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Обмачів, колгоспник. Заарештований 09.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 29.07.1941 р. за розповсюдження провокаційних чуток засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 27.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 394).

Брагинець Прохор Григорович, 1892 р. н., с. Митченки Батуринського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Митченки, одноосібник. Заарештований 10.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.01.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 27.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5279).

Брагунець Василь Калинович, 1916 р. н., с. Карпівка Артемівського р-ну Донецької обл., українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 6 злп, червоноармієць. Заарештований 09.09.1944 р. За вироком ВТ Південно-Східної залізниці від 17.11.1944 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. За вироком ВТ Привольського ВО від 09.02.1960 р. справу закрито. Реабілітований 02.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6360-п).

Бражник Іван Юхимович, 1895 р. н., с. Морівськ Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Морівськ, секретар-рахівник. Заарештований 17.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст. 54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 7 років. Реабілітований 29.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. –

Оп.3. – Спр. 8207).

Бражник Мусій Ларіонович, 1888 р. н., с. Морівськ Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Морівськ, одноосібник. Заарештований 09.11.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6265).

Бражник Надія Антонівна, 1899 р. н., с. Морівськ Остерського (нині Козелецького) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Морівськ, колгоспниця. Заарештована 08.07.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 27.09.1944 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР виправдана. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1190-п).

Брайковська Євдокія Калениківна, 1902 р. н., с. Шибене Бородянського р-ну Київської обл., українка, малописьменна. Проживала у смт Холми Корюківського р-ну, домогосподарка. Заарештована 09.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 26.03.1938 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини ув'язнена до ВТТ на 8 років. Реабілітована 20.12.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3922).

Брайковський Володимир Михайлович, 1885 р. н., м. Сквиря Сквирського р-ну Київської обл., українець, освіта духовна. Проживав у м. Ічня Ічнянського р-ну, священник. Заарештований 18.03.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 26.07.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 13.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3672).

Брайковський Костянтин Данилович, 1898 р. н., с. Катюжанка Вишгородського р-ну Київської обл., українець, освіта початкова. Вик-

лючений з КП(б)У у зв'язку з арештом. Проживав у смт Холми Корюківського р-ну, старший юрист-контролер. Заарештований 11.09.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР від 27.10.1937 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 28.10.1937 р. у м. Київ. Реабілітований 21.09.1956 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5207-п).

Братанович Юрій Андрійович, 1888 р. н., Польща, українець, малописьменний. Проживав у м. Корюківка Корюківського р-ну, кравець. Заарештований 23.09.1937 р. за ст.ст. 54-6, 54-10, 54-11 КК УРСР. 21.01.1938 р. справу припинено. Реабілітований 24.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2409).

Братиця Володимир Ісакович, 1922 р. н., с. Новоселиця Лосинівського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Виключений з ВЛКСМ у зв'язку з арештом. Проживав за місцем дислокації 550 осіб 261 сд, червоноармієць. Заарештований 25.01.1942 р. За вироком ВТ 261 сд від 07.02.1942 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою ВК ВС СРСР від 12.04.1946 р. позбавлення волі знижено до 4 років, з-під варті звільнений у зв'язку з відбуттям покарання. Реабілітований 18.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15417-п).

Братиця Микита Костянтинович, 1900 р. н., с. Ганнівка Лосинівського (нині Новосівського) р-ну, українець, малописьменний. Член ВКП(б) до 1934 р. Проживав у с. Ганнівка, колгоспник. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.11.1937 р. за участь у діяльності українського націоналістичного угруповання позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання в Амурському ВТТ. Заарештований 22.06.1950 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 20.09.1950 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований

23.08.1958 р., 03.06.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3558-3559).

Братиця Олександра Денисівна, 1887 р. н., с. Калинівка Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Ганнівка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, домогосподарка. Заарештована 07.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 16.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 6 років. Реабілітована 26.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15875-п).

Братиця Прокопій Васильович, 1889 р. н., с. Ганнівка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ганнівка, колгоспник. Заарештований 18.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.11.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційного націоналістичного угруповання позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання в Амурському ВТТ. Реабілітований 23.08.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3558).

Братиця Степан Іванович, 1905 р. н., с. Ганнівка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Миколаївка Прилуцького р-ну, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 04.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8931).

Брауде Аарон Овсійович, 1895 р. н., смт Макарівська Буда Макарівського р-ну Київської обл., єврей, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1936 р. Проживав у м. Чернігів, директор Чернігівторгу. Заарештований 03.10.1936 р. За постановою особливої

наради при НКВД СРСР від 15.01.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності позбавлений волі на 5 років. На час другого арешту – товарознавець. Заарештований 05.11.1949 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 25.02.1950 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 30.09.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11931-11932).

Браун Вільгельм Людвигович, 1896 р. н., с. Рундівзія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, малописьменний. Проживав у с. Рундівзія (нині с. Круглолугівка), колгоспник. Заарештований 01.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.08.1937 р. за участь у діяльності німецької контрреволюційної фашистської організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 10.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4302-4309).

Браун Генріх Карлович, 1877 р. н., с. Рундівзія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, неписьменний. Проживав у с. Рундівзія (нині с. Круглолугівка), одноосібник. Заарештований 17.09.1929 р. За вироком Конотопського окрсуду від 20.12.1929 р. за проведення контрреволюційної агітації засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 20.02.2004 р. (ДАСО. – Ф. Р-4776. – Оп.1. – Спр. 254).

Браун Генріх Людвигович, 1892 р. н., с. Рундівзія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець. Проживав у с. Рундівзія (нині с. Круглолугівка), колгоспник. Заарештований 25.01.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 27.06.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 27.02.1967 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10543-п).

Браун Георг Генріхович, 1884 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, малописьменний. Проживав у с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка), колгоспник. Заарештований 18.12.1937 р. За постановою «двійки» від 31.01.1938 р. за ст. 54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Загинув 16.05.1942 р. у Красноярському ВТТ. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8473).

Браун Георг Кіндратович, 1875 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, неписьменний. Проживав у с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка), одноосібник. Заарештований 18.09.1929 р. За вироком Конотопського окрсуду від 20.12.1929 р. за проведення контрреволюційної агітації засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 20.01.2004 р. (ДАСО. – Ф. Р-4776. – Оп.1. – Спр. 254).

Браун Георгій Георгійович, 1896 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка), колгоспник. Заарештований 28.11.1936 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 27.06.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 27.02.1967 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10543-п).

Браун Георгій Людвигович, 1890 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, малописьменний. Проживав у с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка), колгоспник. Заарештований 10.06.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.08.1937 р. за участь у діяльності німецької контрреволюційної фашистської організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 10.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4302-4309).

Браун Георгій Пилипович, 1903 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка), робітник радгоспу. Заарештований 13.11.1936 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 27.06.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Реабілітований 27.02.1967 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10543-п).

Браун Іван Кіндратович, 1895 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка), одноосібник. Заарештований 18.09.1929 р. за проведення контрреволюційної агітації. 28.09.1929 р. справу закрито. (ДАСО. – Ф. Р-4776. – Оп.1. – Спр. 254).

Браун Карл Кіндратович, 1893 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка), одноосібник. Заарештований 18.09.1929 р. за проведення контрреволюційної агітації. 28.09.1929 р. справу закрито. На час другого арешту – тракторист у бухті Нагаєво Північно-Східного ВТТ. Заарештований 02.04.1937 р. За постановою «двійки» від 27.12.1937 р. за участь у діяльності антирадянської німецько-української фашистської терористичної організації застосована ВМП. Розстріляний 03.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 11.08.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-4776. – Оп.1. – Спр. 254, ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8991).

Браун Християн Георгійович, 1899 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка), колгоспник. Заарештований 13.11.1936 р. За вироком спец колегії Чернігівського облсуду від 27.06.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі

у ВТТ на 10 років. Загинув 24.10.1938 р. у Північно-Східному ВТТ. Реабілітований 27.02.1967 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10543-п).

Браун Християн Гергійович, 1904 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка), ветеринарний фельдшер. Заарештований 28.11.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 27.06.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 27.02.1967 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10543-п).

Браун Християн Пилипович, 1900 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка), конюх. Заарештований 13.11.1936 р. За вироком спецколегії Київського облсуду від 10.09.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до ВМП. Реабілітований 27.02.1967 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10543-п).

Брацун Григорій Павлович, 1874 р. н., с. Бубнівщина Прилуцького р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Бубнівщина, Їдноосібник. Заарештований 05.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.05.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11000).

Брачун Ірина Андріївна, 1884 р. н., с. Карпеки Козелецького р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Карпеки, домогосподарка. Заарештована 16.10.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 21.06.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до 15 років каторжних робіт. Реабілітована

30.03.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16893-п).

Брачун Микита Петрович, 1918 р. н., с. Сираї Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 1 батр 1796 зенап 51 зенад, ефрейтор. Заарештований 26.04.1944 р. За вироком ВТ особливої Московської армії ПВО від 30.05.1944 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 20.03.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16909-п).

Бреденко Володимир Тимофійович, 1910 р. н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Новоолександрівка Краснодонського р-ну Луганської обл., шахтар. Заарештований 14.12.1941 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР. 21.12.1941 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2824).

Бредюк Єрофей Семенович, 1906 р. н., с. Семенівка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вільхівка Семенівського р-ну, тесля. Заарештований 04.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 14.09.1937 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 886).

Бредюк Макар Євстафійович, 1891 р. н., с. Стольне Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Стольне, без певних занять. Заарештований 17.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 05.05.1938 р. за проведення антирадянської поразницької агітації застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9007).

Бредюк Омелян Остапович, 1878 р. н., с. Стольне Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Стольне, одноосібник. Заарештований 08.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 04.02.1933 р. справу припинено. Реабілітований 24.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2223).

Бредюк Петро Васильович, 1910 р. н., с. Стольне Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Стольне, одноосібник. Заарештований 01.04.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.11.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6620).

Бредюк Петро Євстафійович, 1883 р. н., с. Стольне Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Стольне, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 11.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5439).

Бредюк Петро Семенович, 1911 р. н., с. Семенівка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Семенівка, одноосібник. Заарештований 04.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 25.05.1933 р. справу припинено. На час другого арешту червоноармієць 952 будб. Заарештований 12.12.1941 р. За вироком ВТ Західного фронту від 24.12.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 25.03.1996 р., 25.06.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 503, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17513-п).

Бредюк Сергій Потапович, 1905 р. н., с. Стольне Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Стольне, пекар. Заарештований 27.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 04.08.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 20.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1344).

Брезгіна Ганна Митрофанівна, 1892 р. н., м. Новозибков Брянської обл., РФ, росіянка, освіта середня. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. Заарештована 02.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 11.02.1938 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини ув'язнена до ВТТ на 5 років. Відбувала покарання у Темниківському ВТТ. Реабілітована 23.08.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3171).

Брезгун Іван Максимович, 1879 р. н., с. Будище Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Будище, пожежник. Заарештований 11.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 15.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.10.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4822).

Брезгун Петро Максимович, 1877 р. н., с. Будище Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Будище, селянин. 21.10.1937 р. взятий на підписку про невиїзд. За вироком надзвичайної сесії Чернігівського окружного суду по кримінальному відділу від 27.08.1928 р. за ст. 54-13 КК УСРР засуджений до позбавлення волі з суворою ізоляцією на 3 роки. Реабілітований 03.06.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16414-п).

Брезгун Яків Якович, 1903 р. н., с. Радвине Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Радвине, колгоспник. Заарештований 18.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Звільнений 18.09.1947 р. Реабілітований 15.04.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4755).

Брезкало Онисій Петрович, 1890 р. н., с. Сиволож Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Сиволож, одноосібник. Заарештований 23.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 15.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5567).

Брезкун Дмитро Андрійович, 1894 р. н., с. Синявка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, письменний. Проживав за місцем дислокації 952 будб, червоноармієць. Заарештований 30.10.1941 р. За вироком ВТ МВО від 03.11.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 28.05.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17546-п).

Брезкун Юхим Онисимович, 1886 р. н., с. Синявка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Червоний Хутір Менського р-ну, секретар-статистик. Заарештований 23.10.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. 25.12.1933 р. справу припинено. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2364).

Брей Іван Федорович, 1878 р. н., с. Льгів Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ

УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9479).

Бреславець Микола Федорович, 1901 р. н., с. Валки Валківського р-ну Харківської обл., українець, освіта вища. Проживав у смт Добрянка Ріпкинського р-ну, ветеринарний лікар. Заарештований 16.08.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 17.12.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 3 роки. За ухвалою ВС УРСР від 29.01.1940 р. вирок скасовано. Реабілітований 29.01.1940 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 871-п).

Бреус Варвара Іванівна, 1901 р. н., с. Феськівка Менського р-ну, українка. Проживала у с. Феськівка, домогосподарка. Заарештована 01.07.1922 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 01.07.1922 р. за проведення контрреволюційної діяльності засуджена до позбавлення волі на 2 роки. Реабілітована 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6490).

Бреус Василь Ісакович, 1905 р. н., с. Новики Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Новики, одноосібник. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР позбавлений волі на 3 роки. Реабілітований 18.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5422).

Бреус Віктор Свиридович, 1891 р. н., м. Мена Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Мена, швець. Заарештований 15.03.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР. 13.06.1938 р. справу припинено. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2396).

Бреус Єлисей Мусійович, 1890 р. н., с. Переходівка Ніжинського р-ну, українець, мало-

письменний. Проживав у с. Переходівка, одноосібник. Заарештований 05.10.1920 р. за проведення антирадянської агітації. 22.10.1920 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 12.03.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 30.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1184).

Бреус Іов Юхимович, 1893 р. н., с. Рудківка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудківка, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.02.1930 р. справу припинено. Реабілітований 25.08.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11701).

Бреус Ісак Андрійович, 1871 р. н., с. Новики Козелецького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Новики, одноосібник. Заарештований 19.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10381).

Бреус Катерина Опанасівна, 1894 р. н., смт Макошине Менського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у смт Макошине, колгоспниця. Заарештована 01.05.1945 р. за ст. 54-3 КК УРСР. 30.09.1945 р. справу припинено. Реабілітована 30.03.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 569).

Бреус Микола Єфремович, 1894 р. н., с. Пархимів Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сторогорівка (приєднано до м. Остер) Козелецького р-ну, чорноробочий. Заарештований 19.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив колгоспного будів-

ництва застосована ВМП. Розстріляний 02.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11653).

Бреус Омелян Сергійович, 1875 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Тertiшники Носівського р-ну, колгоспник. Заарештований 28.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6875).

Бреус Самійло Леонтьйович, 1900 р. н., с. Димерка Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Куликівка Куликівського р-ну, теся. Заарештований 31.01.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 17.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9849).

Бреус Семен Митрофанович, 1893 р. н., м. Мена Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Мена, одноосібник. Заарештований 24.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10324).

Бреус Федір Григорович, 1903 р. н., м. Мена Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Мена, стрілочник. 09.06.1931 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.06.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований

11.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11070).

Бреус Юхим Гнатович, 1877 р. н., смт Макошине Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Макошине, колгоспник. Заарештований 15.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 06.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.03.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3029).

Бреусенко Микола Іванович, 1896 р. н., м. Дніпропетровськ, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дідівці Прилуцького р-ну, секретар сільської ради. Заарештований 25.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 17.10.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 29.03.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8273).

Брехун Олексій Іванович, 1907 р. н., с. Брехунівка (нині с. Олександрівка Друга) Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Брехунівка (нині с. Олександрівка Друга), одноосібник. Заарештований 18.04.1932 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР. 21.08.1932 р. справу припинено. Реабілітований 23.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2426).

Бречка Онисим Костянтинович, 1906 р. н., с. Яблунівка Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Москва, РФ, робітник. Заарештований 30.04.1946 р. За вироком ВТ Центрального округу ПВО у м. Москва від 24.06.1946 р. за ст. 58-10 ч. 1 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 31.03.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15759-п).

Бржезицький Дмитро Олександрович, 1902 р. н., м. Варшава, Польща, росіянин, освіта

середня. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 10.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 01.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8516).

Бригинець Микола Романович, 1924 р. н., с. Кошани Козелецького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Кошани, студент. Заарештований 22.08.1947 р. За вироком Чернігівського облсуду від 13.11.1947 р. за ст.ст. 54-3, 54-10 ч. 2, з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 13.11.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16022-п).

Бригола Михайло Андрійович, 1891 р. н., Польща, поляк, малописьменний. Проживав у м. Ніжин, столяр. Заарештований 13.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності української контрреволюційної націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 20.10.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2493).

Бригунець Кирило Денисович, 1907 р. н., с. Єнькова Рудня Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Єнькова Рудня, різноробочий. Заарештований 15.10.1935 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 07.01.1936 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2631).

Бригунець Пилип Денисович, 1896 р. н., с. Єнькова Рудня Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Щорс Щорського р-ну, сторож. Заарештований 15.10.1935 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 07.01.1936 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2631).

Бридикий Василь Фомич, 1885 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, освіта середня. Проживав

у м. Бахмач, писар. Заарештований 11.05.1920 р. За постановою особливого відділу ВЧК при Реввійськраді 12 А від 12.06.1920 р. за участь у підпільній петлорівській організації ув'язнений до концтабору на час громадянської війни. На час другого арешту – комірник птахокомбінату. Заарештований 28.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.12.1991 р., 10.09.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11916, 1107).

Бридкий Пилип Олексійович, 1891 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Курінь, одноосібник. Заарештований 11.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4628).

Бридовський Олексій Андрійович, 1910 р. н., смт Дмитрівка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації оатр 26 сд, червоноармієць. Заарештований 30.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при ПП ОГПУ ДСК від 29.05.1933 р. за ст. 58-7 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12394).

Бридовський Федот Іванович, 1888 р. н., с. Бахмач Бахмацького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Бахмач, одноосібник. Заарештований 19.01.1930 р. за підозрою у намаганні скоїти вбивство. 12.02.1930 р. справу припинено. Реабілітований 23.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3008).

Бризгало Федір Сидорович, 1901 р. н., с. Сиволож Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем

дислокації 2 взводу 2 роти 1223 сп 369 сд, червоноармієць. Заарештований 03.01.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР. 16.02.1943 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5005).

Бризгун Василь Федорович, 1908 р. н., с. Будище Городнянського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у м. Москва, РФ, робітник. Заарештований 28.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.09.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8873).

Бризкало [Бризгалов] Григорій Мануїлович, 1924 р. н., с. Сиволож Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, росіянин, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 223 сп 53 сд, червоноармієць. Заарештований 18.06.1942 р. За вироком ВТ 53 сд від 29.06.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 29.02.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17270-п).

Брик [Брика, Брико] Володимир Петрович, 1861 р. н., смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Малі Осняки Пакульської вол. Чернігівського повіту, одноосібник. Заарештований 29.03.1919 р. за проведення антирадянської агітації та злісну непокору владі. 28.05.1919 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 457).

Брик [Брика, Брико] Ісак Федорович, 1872 р. н., смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Малі Осняки Пакульської вол. Чернігівського повіту, селянин. Заарештований 29.03.1919 р. за проведення антирадянської агітації та злісну непокору владі. 28.05.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по

справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 457).

Брик Василь Пилипович, 1908 р. н., с. Кархівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кархівка, одноосібник. Заарештований 09.04.1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 25.05.1931 р. справу припинено. Реабілітований 28.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 401).

Брик Іван Олександрович, 1915 р. н., с. Гайворон Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 43 рб 87 сд, червоноармієць. Заарештований 16.04.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 17.07.1943 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 24.08.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2773).

Брик Микола Кузьмич, 1872 р. н., с. Мощенка Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Мощенка, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5660).

Брик Михайло Гнатович, 1906 р. н., с. Мощенка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 97 зенб 53 зенадн 73 зенап, червонофлотець. Заарештований 24.05.1940 р. За вироком ВТ Чорноморського флоту від 27.06.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 21.01.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16044-п).

Брика Іван Володимирович, 1887 р. н., с. Кархівка Михайло-Коцюбинського (нині Чер-

нігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Кархівка, одноосібник. Заарештований 16.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 11.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9046).

Брикес Архип Йосипович, 1872 р. н., с. Грем'яч Новгород-Сіверського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Грем'яч, селянин. Заарештований 14.02.1928 р. За вироком надзвичайної сесії Глухівського окружного суду від 02.06.1928 р. за ст. 54-13 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. За ухвалою Найвищого суду в Касаційній Колегії кримінальних справ від 23.08.1928 р. термін покарання знижено до 3 років 4 місяців. Реабілітований 29.07.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16543-п).

Бриков Максим Данилович, 1890 р. н., м. Ніжин, українець, письменний. Проживав у м. Ніжин, голова церковної общини п'ятидесятників. Заарештований 24.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності української контрреволюційної націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 20.10.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2493).

Брико-Жиліна Ольга Омелянівна, 1920 р. н., с. Кругле Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживала у с. Кругле, рахівник. Заарештована 21.10.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.08.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР позбавлена волі на 11 місяців. Звільнена у вересні 1945 р. Реабілітована 22.03.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12060).

Бриль Борис Родіонович, 1902 р. н., с. Браниця Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Браниця, одноосібник. Заарештований 08.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 11.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5436).

Бриль Дмитро Ананійович, 1907 р. н., с. Браниця Бобровицького р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Браниця, одноосібник. Заарештований 27.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 7 років. Відбував покарання у м. Североморськ Мурманської обл. Реабілітований 26.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8311).

Бриль Іван Антонович, 1884 р. н., с. Рудьківка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудьківка, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.02.1930 р. справу припинено. Реабілітований 25.08.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11701).

Бриль Іван Євменович, 1891 р. н., с. Хомівці Бобровицького р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Хомівці, лісоруб. Заарештований 15.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.11.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання у Байкало-Амурському ВТТ. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8354).

Бриль Михайло Андрійович, 1906 р. н., с. Церковище (нині с. Підлісне) Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Церковище (нині с. Підлісне), одноосібник. Заарештований 28.04.1932 р. за ст.

54-10 КК УСРР. У липні 1932 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 119).

Бритова Ксенія Павлівна, 1889 р. н., с. Кіцкани (Кіцкань), Бессарабія, українка, освіта середня. Проживала у м. Чернігів, завгосп. Заарештована 26.08.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.11.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнена до ВТТ на 10 років. Реабілітована 22.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11148).

Броварник Семен Корнійович, 1895 р. н., м. Остер Козелецького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Остер. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 15.02.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2804).

Бровач Порфир Антонович, 1907 р. н., с. Жуківка Куликівського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Жуківка, одноосібник. Заарештований 11.08.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 04.02.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 18.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14612-п).

Бровко Ілля Антонович, 1904 р. н., с. Іваньків Понорницького (нині Коропського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Іваньків, одноосібник. Заарештований 20.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7340).

Бровчук Іван Миронович, 1910 р. н., с. Козинці Липовецького р-ну Вінницької обл.,

українець, освіта початкова. Виключений з ВКП(б) у зв'язку з арештом. Проживав у смт Любеч Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, вчитель. Заарештований 22.02.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 31.08.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 68 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 20.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15171-п).

Брожек Володимир Іванович, 1894 р. н., смт Козелець Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Козелець, рахівник. Заарештований 10.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційного повстанського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 23.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 02.04.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3324).

Бруй Андріан Іванович, 1900 р. н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, освіта середня спеціальна. Проживав у с. Мохнатин, вчитель. Заарештований 17.02.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 30.04.1945 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 26.06.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17095-п).

Бруй Артем Васильович, 1894 р. н., с. Карпилівка Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Остер Козелецького р-ну, візник. Заарештований 27.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9734).

Бруй Данило Пилипович, 1888 р. н., с. Ключи Городнянського (нині Щорського) р-ну,

українець, освіта початкова. Проживав у с. Ключи, тесля. Заарештований 03.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.11.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 02.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3556).

Бруй Єгор Романович, 1922 р. н., с. Лихачів Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 550 особ 261 сд, червоноармієць. Заарештований 22.01.1942 р. За вироком ВТ 261 сд від 10.02.1942 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 26.02.1942 р. Реабілітований 06.12.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15559-п).

Бруй Тихон Миколайович, 1885 р. н., с. Покошичі Понорницького (нині Коропського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Покошичі, одноосібник. Заарештований 20.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 05.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7480).

Бруй Федір Іванович, 1892 р. н., с. Мохнатин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 16.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 21.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Загинув 21.08.1942 р. в Івдельському ВТТ. Реабілітований 04.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9568).

Брук Ізраїль Якович, 1882 р. н., с. Невкля Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, єврей, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, коваль. Заарештований 02.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за участь у діяльності

української контрреволюційної націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 05.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.10.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3191).

Брунер Яків Іванович, 1911 р. н., с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, малописьменний. Проживав у с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка), колгоспник. Заарештований 18.12.1937 р. За постановою «двійки» від 31.01.1938 р. за участь у діяльності антирадянської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 20.02.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.05.1969 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12459).

Брус Василь Сергійович, 1882 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Носівка, одноосібник. Заарештований 21.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 13.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 29.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8212).

Брус Омелян Сергійович, 1875 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Тертишники Носівського р-ну, колгоспник. Заарештований 28.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6875).

Брусило Іван Омелянович, 1900 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шабалинів, рахівник. Заарештований 23.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 20.04.1938 р. у

м. Чернігів. Реабілітований 06.08.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4513).

Брусило Йосип Йосипович, 1883 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Шабалинів, вчитель. Заарештований 26.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі на 10 років. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 08.05.1938 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 21.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.08.1989 р., 23.07.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8522, ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.1. – Спр. 964).

Брусило Максим Іванович, 1891 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шабалинів, колгоспник. Заарештований 03.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 20.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 06.08.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4513).

Брусило Сава Якович, 1888 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шабалинів, одноосібник. Заарештований 18.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7106).

Брусило Яків Васильович, 1912 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Калінінград (нині м. Корольов) Московської обл., РФ, токарь. Заарештований 22.04.1942 р. За вироком ВТ 1

РА від 26.06.1942 р. за ст. 58-1 «а» КК РРФСР засуджений до ВМП. Розстріляний 05.07.1942 р. у м. Сталіногорськ. Реабілітований 28.03.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16868-п).

Брусилів Йосип Йосипович, 1882 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну. Проживав у с. Шабалинів, працював у школі. Заарештований 18.03.1921 р. за проведення агітації проти радянської влади та проти єврейської національності. 08.04.1921 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 11.04.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4009).

Брусилівський Семен Мойсейович, 1900 р. н., с. Озеряни Варвинського р-ну, єврей, освіта вища. Проживав у м. Київ, ветеринарний інструктор. Заарештований 16.08.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 06.01.1940 р. за ст.ст. 54-7, 54-11 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 433-п).

Брухандо Микола Іванович, 1922 р. н., с. Мрин Носівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 2 роти мсб 133 тбр, червоноармієць. За постановою уповноваженого особливого відділу НКВД 133 тбр від 14.10.1941 р. на підставі постанови ДКО № КО-187 від 17.07.1941 р. та директивної вказівки начальника особливого відділу НКВД ПЗФ від 28.07.1941 р. передбачена ВМП. Реабілітований 25.12.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17753-п).

Брухно Петро Іванович, 1901 р. н., с. Баба (нині с. Жовтневе) Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Баба (нині с. Жовтневе), одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 19.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5592).

Бруховецький Ілля Тимофійович, 1875 р. н., смт Ріпки Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Ріпки, одноосібник. Заарештований 05.04.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 03.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3796)

Бруховецький Леонтій Герасимович, 1875 р. н., с. Забарівка Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Низківка Щорського р-ну, колгоспник. Заарештований 23.11.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 26.04.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 164-п).

Брушко Максим Васильович, 1904 р. н., с. Оболоння Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Оболоння, пожежник. Заарештований 31.07.1946 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 22.03.1947 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 476-п).

Брюхно Ганна Павлівна, 1862 р. н., м. Чернігів, українка, неписьменна. Проживала у м. Чернігів, без певних занять. Заарештована 17.12.1919 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. 20.12.1919 р. справу припинено. Реабілітована 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 507).

Бруховець Іван Миколайович, 1892 р. н., м. Прилуки, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Прилуки, бухгалтер. Заарештований 11.02.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 26.08.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 20 років. За ухвалою ВК ВС СРСР від 21.04.1954 р. попередній вирок скасовано, справу передано на новий розгляд. За постановою від 27.11.1954 р. справу припинено. 3-під варті

звільнений. Реабілітований 23.01.1998 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 8009-п).

Брюховець Іван Юрійович, 1897 р. н., с. Щурівка Ічнянського р-ну. Проживав у с. Щурівка, одноосібник. Заарештований 17.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.01.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5849).

Брюховець Сергій Іванович, 1887 р. н., с. Щурівка Ічнянського р-ну, українець. Проживав у с. Щурівка, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 14.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 25.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5156).

Брякуха Петро Павлович, 1891 р. н., с. Кам'янська Слобода Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кам'янська Слобода, одноосібник. Заарештований 09.04.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 18.05.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 11.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9201).

Буадзе Микола Глафійович, 1889 р. н., с. Кутірі Хонійського р-ну, Грузія, грузин, освіта початкова. Член КП(б)У. Проживав у м. Чернігів, начальник пожежної охорони. Заарештований 07.09.1935 р. за ст. 54-13 КК УСРР. 29.10.1935 р. справу припинено. Реабілітований 29.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 149).

Бубир Федір Андрійович, 1914 р. н., с. Заїзд Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 15 пдбр, червоноармієць. Заарештований 09.03.1942 р. За вироком ВТ 7 пдк від 10.04.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до поз-

бавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.05.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17551-п).

Бублей Семен Тимофійович, 1890 р. н., с. Голінка Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Голінка, конюх. Заарештований 28.06.1945 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 05.03.1946 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Звільнений з-під варти 13.05.1946 р. на підставі Указу Президії ВР СРСР від 07.06.1945 р. «Про амністію». Реабілітований 11.11.1965 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10438-п).

Бублик Микола Тимофійович. Проживав у с. Химо-Рябушине (нині с. Перебудова) Ніжинського р-ну. Заарештований 12.09.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений 31.09.1931 р. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6193).

Бублик Тихон Миколайович, 1904 р. н., с. Чепелів Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тур'я Щорського р-ну, тесля. Заарештований 10.04.1950 р. За вироком ВТ КВО від 29.09.1950 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР позбавлений волі на 25 років. За постановою пленуму ВС СРСР від 13.02.1956 р. попередній вирок скасовано. Засуджений за ст. 54-10 ч.2 КК УРСР до позбавлення волі на 7 років. Відбував покарання в Архангельській обл. Звільнений 06.04.1956 р. Реабілітований 30.11.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15953-п).

Бублик Яків. Проживав у с. Химо-Рябушине (нині с. Перебудова) Ніжинського р-ну. Заарештований 12.09.1931 р. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6193).

Бублій Андрій Овдійович, 1900 р. н., с. Борсуків Козелецького р-ну. Проживав за місцем дислокації 848 сп 267 сд, червоноармієць. За-

арештований 19.09.1941 р. За вироком ВТ 267 сд від 29.09.1941 р. за ст. 58-12 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. На підставі ст. 28 КК РРФСР вирок відстрочено до закінчення військових дій. Реабілітований 30.06.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17894-п).

Бубнах Тимофій Тимофійович, 1901 р. н., с. Смош Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Смош, одноосібник. Заарештований 06.04.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.05.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 07.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8161).

Бубра Володимир Іванович, 1892 р. н., с. Скугарі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Скугарі, одноосібник. Заарештований 02.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 11.09.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, сторож. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 25.12.1996 р., 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 843, 9662).

Бубра Онисим Трохимович, 1894 р. н., с. Скугарі Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Скугарі, одноосібник. На час другого арешту – чорноробочий. Заарештований 06.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.10.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 16.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.08.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації застосована ВМП. Розстріляний 27.08.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований

21.06.1989 р., 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6672, 9252).

Бувайлик Ананій Іванович, 1891 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, бухгалтер. Заарештований 25.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3442).

Бувайлик Опанас Якович, 1922 р. н., с. Плоске Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Виключений з ВЛКСМ у зв'язку з арештом. Проживав за місцем дислокації 550 осіб 261 сд, червоноармієць. Заарештований 26.01.1942 р. За вироком ВТ 261 сд від 07.02.1942 р. за ст.ст. 54-1 «г», 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. За вироком ВТ Південного фронту від 09.03.1942 р. ВМП замінена на позбавлення волі на 10 років. За Ухвалою ВК ВС СРСР від 12.04.1946 р. злочин перекваліфіковано з ст. 54-1 «г» на ст. 54-12 КК УРСР. Термін покарання знижено до 4 років. З-під варті звільнено як відбувшого покарання. Реабілітований 18.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15417-п).

Бугаєв Тит Федорович, 1885 р. н., Дмитрівський р-н Курської обл., РФ, росіянин. Проживав у м. Прилуки, садівник. Заарештований 02.11.1935 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УСРР. 05.01.1936 р. звільнений на підписку про невиїзд. 13.03.1936 р. справу припинено. Реабілітований 20.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1014).

Бугаєвський Василь Григорович, 1870 р. н., с. Крехаїв Козелецького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Ніжин, священник. Заарештований 17.07.1922 р.

23.07.1922 р. взятий на підписку про невізід. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 22.09.1922 р. за проведення антирадянської агітації засуджений до 1 року примусових робіт умовно. Реабілітований 20.08.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6026).

Бугаєвський Григорій Ілліч, 1887 р. н., с. Хрипівка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пекурівка Городнянського р-ну, завгосп. Заарештований 10.01.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. 18.05.1933 р. звільнений на підписку про невізід. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 464).

Бугаєвський Іван Кузьмич, 1919 р. н., с. Красний Колядин Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 3 ескадрону 15 гв. кп, командир минометного розрахунку. Заарештований 23.08.1942 р. За вироком ВТ 2 гв. кк від 30.08.1942 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 10.04.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17347-п).

Бугаєвський Лазар Якович, 1877 р. н., с. Хрипівка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хрипівка, тесля. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1919).

Бугаєвський Федір Іванович, 1894 р. н., с. Красний Колядин Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красний Колядин, без певних занять. Заарештований 02.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 02.01.1938 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлений

волі на 10 років. Реабілітований 11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8990).

Бугасько Єфросинія Яковлівна, 1894 р. н., с. Погреби Остерського повіту (нині Прилуцького р-ну), українка, неписьменна. Проживала у с. Погреби, домогосподарка. Заарештована 22.04.1921 р. за спіробітництво з польськими каральними органами. 26.04.1921 р. взята на підписку про невізід. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 10.06.1921 р. справу припинено. Реабілітована 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3815).

Бугай Гордій Іванович, 1909 р. н., с. Грабів Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Грабів, без певних занять. Заарештований 03.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Звільнений у 1944 р. Реабілітований 12.02.1969 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8031).

Бугай Григорій Планотович, 1892 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Борзна, діловод сільради. Заарештований 28.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.12.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4895-4900).

Бугай Денис Васильович, 1898 р. н., с. Іржавець Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Іржавець, одноосібник. Заарештований 28.12.1932 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. 22.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3888).

Бугай Іван Данилович, 1911 р. н., с. Баба (нині с. Жовтневе) Менського р-ну, українець,

освіта початкова. Проживав за місцем служби, червоноармієць. Заарештований 05.09.1942 р. За вироком ВТ 194 сд від 14.09.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР виправданій, за ст. 19-58-1 «б» КК УРСР засуджений до ВМП. За ухвалою ВТ Західного фронту від 29.09.1942 р. попередній вирок скасовано, справу припинено. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10223-п).

Бугай Ілько [Ілля] Павлович, 1893 р. н., с. Іржавець Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Іржавець, одноосібник. Заарештований 28.12.1932 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. 09.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3888).

Бугай Олексій Семенович, 1885 р. н., с. Пльохів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пльохів, одноосібник. Заарештований 05.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 22.10.1932 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 853).

Бугай Пантелеймон Гнатович, 1894 р. н., с. Іржавець Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Іржавець, одноосібник. Заарештований 07.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7341).

Бугай Петро Васильович, 1895 р. н., с. Іржавець Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Іржавець, голова колгоспу. Заарештований 28.12.1932 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. 22.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3888).

Буглак Антон Михайлович, 1880 р. н., с. Кобижча Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кобижча, одноосібник. Заарештований 18.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1749).

Буглак Іван Петрович, 1901 р. н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 13.06.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 07.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6607).

Буглак Микита Якимович, 1896 р. н., с. Кобижча Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кобижча, завідувач вагонної бази. Заарештований 03.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Київській обл. від 10.05.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрих заходів партії застосована ВМП. Розстріляний 16.05.1938 р. у м. Київ. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10906).

Буглак Олександра Петрівна, 1923 р. н., с. Кобижча Бобровицького р-ну, українка, освіта незакінчена вища. Проживала у м. Київ, студентка Київського стоматологічного інституту. 30.03.1946 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 11.12.1946 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 28.04.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12328).

Буглак Петро Федорович, 1879 р. н., с. Количівка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів,

одноосібник. Заарештований 13.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 07.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6607).

Буглак Прокопій Якович, 1885 р. н., с. Кобижча Бобровицького р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Кобижча, одноосібник. Заарештований 22.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 24.01.1930 р. як антирадянський елемент висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10866).

Будаш Антон Євстратович, 1852 р. н., с. Халявин Чернігівського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Халявин, селянин. Заарештований 16.11.1919 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 09.02.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами засуджений до 6 місяців тюремного ув'язнення. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 429).

Будаш Ганна Василівна, 1890 р. н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Новий Білоус, колгоспниця. 25.10.1944 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 17.03.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 31.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12231).

Будаш Митрофан Єгорович, 1900 р. н., с. Галків Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1936 р. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, завідувач заготконтори. Заарештований 22.02.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 03.06.1939 р. справу припинено. Звільнений 02.07.1939 р. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. –

Оп.3. – Спр. 1434).

Будаш Михайло Степанович, 1913 р. н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 20.10.1943 р. за службу охоронником у німецькій тюрмі. 30.11.1943 р. справу припинено. Реабілітований 20.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4042).

Буденна Уляна Іванівна, 1907 р. н., с. Смолин Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. 02.04.1947 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 23.08.1947 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 13.02.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3302).

Буденний Ілля Самійлович, 1906 р. н., с. Смолин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем служби, червоноармієць. Заарештований 14.04.1942 р. За вироком ВТ 38 А Південно-Західного фронту від 17.05.1942 р. за ст.ст. 16-54-1 «б» КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 24.05.1942 р. Реабілітований 13.03.1958 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4469-п).

Будзинський Семен Павлович, 1894 р. н., с. Тучане Хрубшовського повіту Люблінської губ. (нині с. Тучапи Грубешівського повіту Люблінського воєводства), Польща, українець, освіта початкова. Проживав у смт Сосниця Сосницького р-ну, водій. Заарештований 04.10.1937 р. За постановою «двійки» від 08.12.1937 р. за висловлювання антирадянських настроїв передбачена ВМП. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8480).

Будико Олексій Андрійович, 1870 р. н.,

с. Колісники Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Колісники, одноосібник. Заарештований 23.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 13.01.1930 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 01.02.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3775).

Будков Федір Андрійович, 1883 р. н., м. Конотоп Сумської обл., українець. Проживав у м. Чернігів, секретар. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 30.12.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8393-8395).

Будлянська Секлета Власівна, 1877 р. н., с. Держанівка Носівського р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Держанівка, без певних занять. Заарештована 18.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 08.09.1937 р. за бродяжництво та розповсюдження чуток про війну та загибель радянської влади ув'язнена до ВТТ на 8 років. Реабілітована 06.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1811).

Будлянський Логвин Якович, 1888 р. н., с. Держанівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Держанівка, одноосібник. Заарештований 10.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 01.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 25.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7735).

Будлянський Петро Прокопович, 1899 р. н., с. Береза Глухівського повіту Чернігівської губ. (нині смт Береза Глухівського р-ну Сумської обл.). Проживав у с. Береза (нині смт Береза), селянин. Заарештований 14.04.1920 р. за службу в денікінській армії. За постановою виїздної

сесії Чернігівського губревтрибуналу від 19.04.1920 р. справу припинено. Реабілітований 30.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 820).

Будлянський Роман Іванович, 1904 р. н., с. Держанівка Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Держанівка, одноосібник. Заарештований 21.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 23.02.1933 р. за ст.ст. 54-10, 78 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7598).

Будник Антон Аврамович, 1882 р. н., с. Машеве Новгород-Сіверського (нині Семенівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Машеве, одноосібник. Заарештований 06.01.1919 р. за службу у варті при гетьмані. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 313).

Будник Дементій Спиридонович, 1883 р. н., с. Лісконоги Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Новгород-Сіверський, бухгалтер. Заарештований 10.01.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 10.04.1945 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 13.12.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1614-п).

Будник Микола Сергійович, 1924 р. н., с. Макишин Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації в.ч. 6383, червоноармієць. Заарештований 17.04.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД Татарської АРСР від 25.08.1944 р. за ст. 58-1 «а» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За ухвалою ВК ВС СРСР від 20.09.1946 р. справу припинено. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6413-п).

Будник Семен Зіновійович, 1886 р. н., с. Носелівка Борзнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Носелівка, одноосібник. Заарештований 17.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 16.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7342).

Будник Степан Леонтійович, 1902 р. н., с. Малий Дирчин Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Малий Дирчин, колгоспник. Заарештований 22.09.1937 р. За вироком ВТ в.ч. 4434 КВО від 22.03.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-8 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 22.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14599-п).

Будницький Давид Вульфівич, 1883 р. н., м. Остер Козелецького р-ну, єврей, освіта початкова. Проживав у м. Остер, службовець. Заарештований 02.03.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР. 02.06.1938 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1440).

Будюк Аврам Ілліч, 1894 р. н., с. Миколаївка Борзнянського р-ну, українець. Проживав у с. Стрільники Бахмацького р-ну, одноосібник. Заарештований 18.12.1930 р. за приховування відомостей про службу у петлюрівських повстанських загонах. 30.08.1931 р. взятий на підписку про невиїзд. 14.12.1931 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6169).

Будяков Микола Данилович, 1895 р. н., м. Глухів Сумської обл., освіта спеціальна. Проживав у м. Глухів, діловод. Заарештований 18.04.1920 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 12.08.1920 р. за службу в денікінській армії направлений у розпорядження повітового військкомату для відправки на

фронт. Реабілітований 30.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 814).

Будько Михайло Федорович, 1896 р. н., с. Новоукраїнське Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 2 ср 1 сб 1090 сп, червоноармієць. Заарештований 02.11.1942 р. За вироком ВТ 323 сд від 24.11.1942 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 25.11.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17713-п).

Бузун Дмитро Іванович, 1875 р. н., м. Остер Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у Свято-Георгієвському монастирі Козелецького р-ну, ієромонах. Заарештований 12.01.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 12.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту – мешканець с. Ставицьке Козелецького р-ну, священник. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 26.08.1989 р., 23.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8615, 1703).

Бузун Микола Петрович, 1902 р. н., м. Батурин Бахмацького р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Батурин, службовець. Заарештований 21.09.1943 р. За вироком ВТ КВО від 22.04.1944 р. за ст. 54-3 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 15.09.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16578-п).

Бузюн Іван Дмитрович, 1896 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, швець. Заарештований 08.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 23.10.1989 р. (ДАЧО. –

Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11724).

Буйвало Степан Максимович, 1873 р. н., с. Божок (нині с. Червоний Ранок) Кролевецького р-ну Сумської обл., українець. Проживав у с. Гурбинці Срібнянського р-ну, одноосібник. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.02.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6860).

Буйок Семен Антонович, 1896 р. н., с. Чермер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чермер, одноосібник. На час другого арешту – чорноробочий. Заарештований 17.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Заарештований 02.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.11.1993 р., 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11948, 10450).

Буйчиков Григорій Васильович, 1886 р. н., с. Поблин Глуського р-ну Могильовської обл., Республіка Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, священник. Заарештований 21.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11431).

Буйчиков Микола Тимофійович, 1889 р. н., м. Київ, українець, освіта середня. Проживав у м. Ніжин, касир. Заарештований 25.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Роз-

стріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3442).

Буката Іван Вікторович, 1899 р. н., с. Гусавка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гусавка, одноосібник. Заарештований 31.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 12.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5427).

Букатий [Буката] Григорій Вікторович, 1885 р. н., с. Гусавка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, колгоспник. Заарештований 06.03.1931 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 18.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 29.07.1937 р. За постановою «трійки» при НКВД УСРР від 17.09.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.06.1989 р., 05.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7675, 1856).

Букатий Микола Леонтійович [Левкович], 1893 р. н., с. Гусавка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гусавка, колгоспник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-12 КК УСРР ув'язнений до ВТТ на 5 років. За постановою судової трійки при колегії ГПУ УСРР від 02.06.1934 р. достроково звільнений. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 02.11.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.12.1988 р., 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8208, 9412).

Букато Левко Григорович, 1883 р. н., с. Гусавка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гусавка, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5431).

Букресва Євдокія Семенівна, 1914 р. н., м. Остер Козелецького р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Остер, домогосподарка. Заарештована 03.04.1952 р. За вироком ВТ військ МГБ по Чернігівській обл. від 20.05.1952 р. за ст.ст. 20-54-8 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 25 років. За ухвалою ВК ВС СРСР від 13.02.1954 р. термін покарання замінено на позбавлення волі на 10 років. Звільнена 24.06.1956 р. Реабілітована 03.08.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16146-п).

Букша Олександра Олексіївна, 1892 р. н., с. Буди Ічнянського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Буди, колгоспниця. Заарештована 03.10.1943 р. За вироком ВТ КВО від 20.02.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітована 16.11.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17217-п).

Булава [Булова] Федір [Феодосій] Симонович, 1893 р. н., смт Варва Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Варва, одноосібник. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 13.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 16.04.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 8 років. Заарештований 29.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Пока-

рання відбував у Байкало-Амурському ВТТ, м. Ворошилов. Реабілітований 18.08.1989 р., 18.06.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11493, 4379).

Булава Трохим Федорович, 1890 р. н., смт Варва Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Варва, колгоспник. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.11.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної націоналістичної організації й проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9457).

Булавка Андрій Григорович, 1886 р. н., с. Подин Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Подин, одноосібник. Заарештований 12.10.1929 р. за ст.ст. 7-54-9, 54-11 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.03.1930 р. справу припинено. Заарештований 11.04.1932 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 28.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.06.1998 р., 12.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8592, 1187).

Булавка Іван Карпович, 1875 р. н., м. Любомль Володимир-Волинського повіту Волинської губ. (нині Любомльського р-ну Волинської обл.), поляк, освіта початкова. Проживав на ст. Григорівка Бахмацького р-ну, обхідник колії. Заарештований 17.02.1938 р. За постановою «двійки» від 28.04.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 01.06.1938 р. у м. Харків. Реабілітований 04.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9298).

Булавка Ісаак Григорович, 1892 р. н., с. Подин Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Подин, одноосібник. Заарештований 11.04.1932 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 28.07.1932 р. справу

направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 12.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1187).

Булавка Микола Васильович, 1904 р. н., с. Подин Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Подин, одноосібник. Заарештований 01.12.1929 р. за ст.ст. 7-54-9, 54-11 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.03.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8592).

Булавка Михайло Іванович, 1902 р. н., м. Любомль Володимир-Волинського повіту Волинської губ. (нині Любомльського р-ну Волинської обл.), українець, освіта початкова. Проживав у ст. Григорівка Бахмацького р-ну, ланковий служби залізничного шляху. Заарештований 15.12.1937 р. За постановою «двійки» від 20.02.1938 р. за ст.ст. 54-1 «а», 54-10 ч. 1 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 02.03.1938 р. у м. Харків. Реабілітований 10.08.1962 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5476).

Булавка [Булавко, Буглак] Микола Андрійович, 1887 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Виблі, одноосібник. Заарештований 17.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.03.1930 р. за ст.ст. 7-54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, конюх на меблевій фабриці. Заарештований 15.12.1936 р. За вироком ВТ 15 ск КВО від 10.03.1937 р. за ст.ст. 54-2, 54-8 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 28.04.1989 р., 27.02.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5322, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17872-п).

Булавко [Боярченко] Тихін Андрійович, 1878 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українець,

освіта початкова. Проживав у с. Виблі, одноосібник. Заарештований 17.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – мешканець м. Москва, РФ, сторож. Заарештований 15.12.1936 р. За вироком ВТ 15 ск КВО від 10.03.1937 р. за ст. 54-8 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 28.04.1989 р., 27.02.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5323, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17872-п).

Булавко Василь Григорович, 1879 р. н., с. Подин Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Подин, одноосібник. Заарештований 12.10.1929 р. за ст.ст. 7-54-9, 54-11 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.03.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8592).

Булавко Василь Петрович, 1904 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Виблі, одноосібник. Заарештований 22.11.1928 р. за ст. 54-8 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 26.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 193).

Булавко Володимир Михайлович, 1902 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Виблі, колгоспник. Заарештований 12.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської націоналістичної контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4191-4192).

Булавко Гаврило Платонович, 1901 р. н.,

с. Виблі Куликівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Виблі, одноосібник. Заарештований 22.11.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 24.05.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської, Глухівської, Київської округ на 5 років. Реабілітований 26.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 193).

Булавко Григорій Іванович, 1887 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Виблі, колгоспник. Заарештований 15.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської націоналістичної контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4191-4192).

Булавко Микола Петрович, 1899 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Виблі, одноосібник. Заарештований 22.11.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 24.05.1929 р. за ст. 54-8 КК УСРР засуджений до вислання за межі Чернігівської, Конотопської, Ніжинської, Глухівської, Київської округ на 3 роки. Реабілітований 26.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 193).

Булавко Микола Тихонович, 1907 р. н., с. Виблі Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Городище Ступінського р-ну Московської обл., РФ, начальник пожежної охорони. Заарештований 15.02.1937 р. За вироком ВТ КВО від 28.08.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16187-п).

Буланний Семен Петрович, 1896 р. н.,

х. Субото-Кочманівщина (нині с. Часниківка) Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у х. Субото-Кочманівщина (нині с. Часниківка), одноосібник. Заарештований 08.03.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.10.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6646).

Булатников Федір Дмитрович, 1900 р. н., с. Тьоткіне Глушковського р-ну Курської обл., РФ, росіянин, освіта середня. Проживав у м. Ніжин, студент. Заарештований 09.04.1920 р. за службу в денікінській армії. За постановою Чернігівського губ ревтрибуналу від 23.09.1920 р. справу припинено. Звільнений 07.05.1920 р. Реабілітований 30.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1157).

Булатов Сергій Петрович, 1896 р. н., с. Архалпа Сасовського р-ну Московської (нині Рязанської) обл., РФ, росіянин, освіта початкова. Виключений з ВКП(б) у зв'язку з арештом. Проживав у м. Прилуки, начальник пожежної охорони. Заарештований 27.06.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 02.09.1936 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 98 ч. 2 КК УСРР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 211-п).

Булатович Георгій Вікторович, 1918 р. н., м. Ніжин, росіянин, освіта середня. Проживав за місцем дислокації І 19 опз, червоноармієць. Заарештований 20.05.1942 р. За вироком ВТ Північно-Кавказького фронту від 17.06.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.01.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15657-п).

Булах Григорій Якович, 1900 р. н., с. Нова Басань Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нова Басань, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За поста-

новою судовою «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 01.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9964).

Булах Данило Євтихійович, 1890 р. н., смт Олишівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Без постійного місця проживання, без певних занять. Заарештований 01.11.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 06.03.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 78 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 04.06.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16121-п).

Булах Іван Володимирович, 1889 р. н., с. Заїзд Прилуцького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Заїзд, одноосібник. Заарештований 03.05.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР. За постановою Прилуцького окресуду від 24.06.1930 р. з-під варті звільнений. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9645).

Булах Іван Омелянович, 1889 р. н., с. Макарівка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Макарівка, рахівник. Заарештований 10.03.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 26.02.1940 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 878-п).

Булах Іван Якович, 1898 р. н., с. Нова Басань Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нова Басань, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою судовою «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 01.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9964).

Булах Михайло Юхимович, 1919 р. н., с. Пушкіне Ріпкинського р-ну, українець, освіта

середня. Член ЛКСМУ. Проживав у с. Тараса Шевченка Ріпкинського р-ну, студент. Заарештований 07.08.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 07.12.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у загальних місцях ув'язнення на 1 рік. Реабілітований 22.05.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 121-п).

Булах Олександр Микитович, 1897 р. н., с. Зруб Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Зруб, колгоспник. Заарештований 20.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.03.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7786).

Булах Павло Євдокимович, 1888 р. н., с. Нова Басань Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нова Басань, одноосібник. Заарештований 28.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За вироком нарсуду Бобровицького району від 22.03.1933 р. справу закрито. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 446-п).

Булах Парасковія Сергіївна, 1899 р. н., с. Нова Басань Бобровицького р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Нова Басань, швачка. Заарештована 11.03.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 17.05.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнена до концтабору на 3 роки. Реабілітована 12.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3808).

Булах Тит Маркович, 1890 р. н., с. Туманська Гута Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б). Проживав у с. Бірки Козелецького р-ну, інспектор Остерського райфінвідділу. Заарештований 14.03.1938 р. за ст.ст. 54-7, 54-11 КК УРСР.

26.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2736).

Булах Федот Андрійович, 1884 р. н., с. Макарівка Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Макарівка, чорноробочий. Заарештований 10.03.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 22.01.1939 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР виправданий. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 100).

Булах Філарет Аврамович, 1894 р. н., смт Олишівка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Олишівка, сторож. Заарештований 18.03.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений 16.04.1938 р. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 384).

Булах Юрій Дем'янович, 1892 р. н., м. Київ, українець, освіта вища. Проживав у смт Козелець Козелецького р-ну, юрист. Заарештований 22.09.1937 р. За постановою «двійки» від 08.12.1937 р. за участь у діяльності антирадянської української контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 14.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 17.10.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3744).

Булацен Ананій Тимофійович, 1913 р. н., с. Ляхове Дубенського повіту Волинської губ., Польща, чех, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, машиніст. Заарештований 11.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.03.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 05.08.1944 р. термін покарання знижено на 6 місяців. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 25.02.1946 р. справу припинено. Відбував покарання у Вятському ВТТ НКВД. Реабілітований 25.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3062).

Булацен Гаврило Тимофійович, 1906 р. н., с. Соколівка Ярмолинецького р-ну Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) обл., українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, машиніст. Заарештований 12.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.03.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Вятському ВТТ НКВД. Реабілітований 10.07.1954 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12436).

Булацен Леонід Тимофійович, 1908 р. н., с. Ляхове Дубенського повіту Волинської губ., українець, середня спеціальна освіта. Член ЛКСМУ до 1933 р. Проживав у м. Чернігів, технік. Заарештований 12.12.1937 р. За постановою «двійки» від 22.05.1938 р. за ст.ст. 54-6, 54-10 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 22.06.1938 р. Реабілітований 14.02.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3301).

Булаш Ілля Петрович, 1875 р. н., с. Даничі Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Даничі, одноосібник. Заарештований 15.04.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 28.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 20.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1346).

Булашев Сава Шарафідинович, 1915 р. н., с. Татарщина Бондарського р-ну Тамбовської обл., РФ, татарин, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 19 сп 7 сд КВО, червоноармієць. Заарештований 04.08.1937 р. За вироком ВТ 15 ск від 04.11.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 06.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14928-п).

Булашевич Борис Степанович, 1894 р. н., м. Чернігів, українець, освіта середня. Член ВКП(б) з 1919 р. по 1921 р. Проживав за місцем дислокації в.ч. 4578, ст. лейтенант. Заарештова-

ний 08.08.1938 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 05.08.1939 р. як соціально-небезпечний елемент ув'язнений до ВТТ на 3 роки. Звільнений у липні 1942 р. У жовтні 1942 р. мобілізований до лав радянської армії. Реабілітований 03.07.1956 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7353-п).

Булгаков Іван Володимирович, 1889 р. н., с. Нові Боровичі Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Сновськ (нині м. Щорс) Сновського (нині Щорського) р-ну, священник. Заарештований 15.07.1927 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 24.02.1928 р. за ст. 58-10 КК РСФРР позбавлений права проживання в Москві, Ленінграді, Ростові-на-Дону, означених губерніях і округах та Україні на 3 роки. Реабілітований 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3178).

Булгаков Митрофан Нестерович, 1875 р. н., с. Волинка Сосницького р-ну, українець, освіта духовна. Проживав у с. Волинка, священник. Заарештований 30.03.1919 р. за проведення контрреволюційної діяльності. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 394).

Булденко Антон Григорович, 1887 р. н., с. Кучинівка Сновського (нині Щорського) р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Кучинівка, різноробочий. Заарештований 30.10.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 04.01.1944 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5904).

Булденко Архип Семенович, 1898 р. н., с. Кучинівка Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Кучинівка, одноосібник. Заарештований 10.07.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований

11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8984).

Булденко Кузьма Петрович, 1899 р. н., с. Кучинівка Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нові Млини Сновського (нині Щорського) р-ну, одноосібник. Заарештований 06.07.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 19.01.1929 р. за ст.ст. 21 «ж», 33, 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до висилки в Черкаську округу на 5 років із забороною проживати у Чернігівській, Ніжинській, Конотопській округах. Реабілітований 30.07.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 10).

Булденко Юхим Олександрович, 1900 р. н., с. Кучинівка Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кучинівка, колгоспник. Заарештований 22.04.1949 р. За вироком Чернігівського облсуду від 10.06.1949 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За постановою Президії ВС УРСР від 09.05.1954 р. термін покарання знижено до 5 років позбавлення волі. Реабілітований 28.10.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15912-п).

Буленок Володимир Михайлович, 1886 р. н., с. Углова Рудня Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Углова Рудня, без певних занять. Заарештований 24.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10884).

Булига Хома Андріянович, 1885 р. н., с. Рожнівка Ічнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Рожнівка, одноосібник. Заарештований 17.03.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1931 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР

ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8418).

Булка Андрій Юхимович, 1890 [1891] р. н., смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Член КП(б)У з 1917 р. Проживав у смт Березна, помічник комісара. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 30.03.1919 р. за проведення контрреволюційної діяльності. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 23.06.1919 р. справу припинено. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.03.1931 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 27.11.1998 р., 11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 441, ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9838).

Булка Григорій Дмитрович, 1896 р. н., смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Березна, чоботар. Заарештований 22.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5428).

Булка Микола Олексійович, 1919 р. н., с. Тарасів Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тарасів, учень. Заарештований 30.11.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 07.01.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 16.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14830-п).

Булка Пилип Антонович, 1913 р. н., с. Гальчин Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гальчин, колгоспник. Заарештований 09.01.1936 р. За вироком Чернігівського облсуду від 08.03.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1

КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 10.04.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 514-п).

Булла Пилип Григорович, 1918 р. н., с. Дробишів Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 257 оптдн 152 сд, ст. сержант. Заарештований 24.06.1942 р. За вироком ВТ 152 сд від 03.07.1942 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР засуджений до ВМП. Розстріляний 04.07.1942 р. Реабілітований 28.08.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17688-п).

Булюк Олексій Михайлович, 1922 р. н., с. Будионівка (нині с. Червоне) Коропського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Будионівка (нині с. Червоне), колгоспник. Заарештований 24.03.1948 р. За вироком ВТ КВО від 26.06.1948 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 15 років. Реабілітований 28.05.1955 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1434-п).

Бунак Кузьма Сидорович, 1879 р. н., с. Олександрівка Семенівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Олександрівка, колгоспник. Заарештований 27.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив колгоспного будівництва ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 29.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1591).

Бунак Михайло Євдокимович, 1912 р. н., м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, білорус, освіта початкова. Проживав у м. Новгород-Сіверський, помічник машиніста. Заарештований 13.08.1941 р. За вироком ВТ Білоруської залізниці від 20.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 28.10.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15387-п).

Бунін Яхим-Хаїм Лейбович, 1868 р. н., м. Чернігів, єврей, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 06.04.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 22.05.1940 р. справу припинено. Звільнений 27.04.1940 р. Реабілітований 30.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 296).

Буняк Григорій Семенович, 1878 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, візник. Заарештований 22.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1894).

Бурак Микола Степанович, 1925 р. н., смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Вороньки Бобровицького р-ну, вчитель. Заарештований 26.10.1962 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 12.04.1963 р. за ст. 62 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Звільнений 26.10.1968 р. Реабілітований 07.07.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15798-п).

Бурак Павло Севастьянович, 1903 р. н., с. Кархівка Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кархівка, одноосібник. Заарештований 05.07.1929 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 05.07.1929 р. за ст.ст. 34 ч. 2, 21 «ж» КК УСРР засуджений до висилки за межі Чернігівської округи до Ізюмської округи на 2 роки. Реабілітований 30.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 189).

Бураковська Марія Федорівна, 1890 р. н., м. Митава (нині м. Єлгава), Латвія, росіянка, освіта вища. Проживала у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, без певних занять. Заарештована 20.04.1948 р. За вироком

виізної сесії Чернігівського облсуду від 26.07.1948 р. за ст. 54-3 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітована 14.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16159-п).

Бурачок Войтко [Василь] Петрович, 1899 р. н., с. Сатанівка Сатанівського (нині Городоцького) р-ну Вінницької (нині Хмельницької) обл., поляк, освіта початкова. Проживав у с. Курінь Бахмацького р-ну, муляр-каменяр. Заарештований 14.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за підозрою у шпигунстві та проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11275).

Бурва Іван Корнійович, 1883 р. н., с. Перекопівка Роменського повіту (нині Роменського р-ну) Сумської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Болотниця Талалаївського р-ну, робітник. Заарештований 28.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. застосована ВМП. Розстріляний 15.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.12.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.6. – Спр. 722).

Бургардт Олександр Якович, 1896 р. н., с. Клинушецьке Камишинського повіту Саратовської губ., РФ, німець, освіта початкова. Проживав у с. Іванівка Борзнянського р-ну, коваль. Заарештований 21.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 16.12.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Комі АРСР. Реабілітований 08.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8802).

Бургун Петро Власович, 1893 р. н., с. Товкачівка Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Товкачівка, одноосібник. Заарештований 17.10.1930 р. За постановою

особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 02.01.1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5847).

Бурда Євдокія Миколаївна, 1922 р. н., с. Красний Колядин Талалаївського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у смт Оленівка Волноваського р-ну Донецької обл., робітниця на шахті. Заарештована 05.11.1947 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 16.02.1948 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 15 років. За ухвалою ВТ КВО від 17.02.1956 р. вирок змінено, засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Звільнена за амністією 17.09.1955 р. Реабілітована 05.10.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16164-п).

Бурдай Іван Костянтинович, 1909 р. н., с. Поділ Варвинського (нині Срібнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Поділ, одноосібник. Заарештований 01.08.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 26.09.1930 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.11.1991 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.7. – Спр. 132).

Бурдай Михайло Опанасович, 1899 р. н., с. Поділ Варвинського (нині Срібнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Поділ, одноосібник. Заарештований 21.11.1931 р. За вироком нарсуду Варвинського р-ну від 30.12.1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР позбавлений волі на 5 років. Реабілітований 29.04.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16617-п).

Бурдюг Петро Кирилович, 1874 р. н., с. Осіч Бахмацького р-ну, українець, освіта домашня. Проживав у с. Осіч, одноосібник. Заарештований 03.1931 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР.

07.04.1931 р. взятий на підписку про невиїзд. 24.11.1931 р. справу припинено. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2539).

Буренко Андрій Долматович, 1901 р. н., с. Рожнівка Ічнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Рожнівка, одноосібник. Заарештований 20.03.1931 р. за ст. 54-2 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. У 1943 р. призваний до лав Червоної армії, загинув на фронті 13.12.1943 р. Похований у смт Брагін Брагінського р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь. Реабілітований 25.11.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 883).

Буренко Варвара Андріївна, 1898 р. н., смт Олишівка Чернігівського р-ну, українка, освіта незакінчена вища. Проживала у м. Ніжин, не працювала. Заарештована 23.08.1946 р. За вироком Чернігівського облсуду від 26.11.1946 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР позбавлена волі на 10 років. Реабілітована 13.11.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16018-п).

Буренко Степан Дем'янович, 1880 р. н., м. Ніжин, українець, освіта вища. Проживав у м. Ніжин, вчитель. Заарештований 02.10.1937 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР. 05.11.1937 р. справу припинено. На час другого арешту – пенсіонер. Заарештований 23.08.1946 р. За вироком Чернігівського облсуду від 26.11.1946 р. за ст.ст. 54-3, 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до ВМП. За вироком судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 14.12.1946 р. термін покарання замінено на позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 28.02.1996 р., 13.11.1992 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 299, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16018-п).

Буренок Микита Федорович, 1886 р. н., с. Ковпита Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Ковпита, одноосібник. Заарештований 02.03.1930 р. За постановою особливої наради

при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 11.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5441).

Бурзак Андрій Іванович, 1910 р. н., с. Козацьке Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Козацьке, водій. Заарештований 20.12.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 17.02.1938 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1446).

Бурзак Омелян Костянтинович, 1903 р. н., с. Козацьке Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Козацьке, чорноробочий. Заарештований 19.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11306).

Бурзак Прохор Михайлович, 1898 р. н., с. Козацьке Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Козацьке, тесля. Заарештований 18.03.1938 р. за проведення антирадянської діяльності. 25.08.1938 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1444).

Бурий Андріан Євтихійович, 1893 р. н., с. Нові Млини Батуринаського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нові Млини, колгоспник. Заарештований 09.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної організації передбачена ВМП. Реабілітований 24.05.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11234).

Бурий Василь Петрович, 1902 р. н., с. Гу-

савка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 05.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10624).

Бурий Іван Петрович, 1899 р. н., с. Гусавка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 22.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 22.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11521).

Бурий Іван Савич, 1894 р. н., с. Гусавка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гусавка, одноосібник. Заарештований 10.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1933 р. справу припинено. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6883).

Бурий Микола Федорович, 1901 р. н., с. Гусавка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гусавка, одноосібник. На час другого арешту – швець. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Усть-Вимському ВТТ, Комі АРСР. Реабілітований 23.05.1989 р., 19.05.1962 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5662, 4941).

Бурий Петро Якович, 1912 р. н., с. Гвоздиківка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Щорс Щорського р-ну, коваль. Заарештований 06.09.1940 р. За вироком лінійного суду Білоруської залізниці від 11.10.1940 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. Реабілітований 30.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15094-п).

Бурий Семен Архипович, 1911 р. н., с. Гвоздиківка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 3 гв. сп, червоноармієць. Заарештований 16.11.1942 р. За вироком ВТ 4 гв. сп від 22.11.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.01.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15662-п).

Бурий Терентій Матвійович, 1906 р. н., с. Андріївка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, мільціонер. Заарештований 28.12.1945 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 02.09.1946 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. На підставі Указу Президії ВР СРСР від 07.06.1945 р. «Про амністію» від відбуття покарання звільнений. За ухвалою ВК ВС СРСР від 14.02.1947 р. справу припинено. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7919-п).

Бурий Федір Семенович, 1890 р. н., с. Гусавка Березнянського (нині Менського) р-ну. Проживав у с. Гусавка, одноосібник. Заарештований 30.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.02.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6861, 7780).

Бурий Юхим Петрович, 1890 р. н., с. Гусавка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гусавка, одноосібник. Заарештований 30.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11212).

Бурий Юхим Романович, 1875 р. н., с. Гусавка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Березна Менського р-ну, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.03.1930 р. за ст.ст. 7-54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5426).

Буримов Борис Григорович, 1897 р. н., с. Хрипівка Городнянського р-ну. Проживав у м. Чернігів, студент. Заарештований 07.05.1919 р. за проведення контрреволюційної діяльності. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 12.06.1919 р. справу припинено. Звільнений 17.06.1919 р. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 432).

Буримов Олександр Іванович, 1889 р. н., м. Ніжин, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Ніжин, рахівник. Заарештований 28.02.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 07.06.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Сибіру на 3 роки. Відбував покарання у м. Новосибірськ. Реабілітований 03.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3460).

Буринов Всеволод Олександрович, 1903 р. н., Приамурська обл., РФ, росіянин, письменник.

менний. Проживав у м. Чернігів, селянин. Заарештований 21.06.1921 р. За постановою Чернігівської губЧК від 16.11.1921 р. за проведення контрреволюційної діяльності передбачена ВМП. Враховуючи молодий вік, замінити ВМП ув'язненням у ВТТ на 5 років. Реабілітований 20.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12149).

Бурич Улян Федорович, 1902 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач, робітник. Заарештований 20.05.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 08.07.1931 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Відбував покарання у м. Котлас Архангельської обл. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11172).

Бурка Мар'яна Дементіївна, 1887 р. н., с. Дягова Менського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Дягова, колгоспниця. 22.11.1935 р. взята на підписку про невиїзд. За вироком Чернігівського облсуду від 11.05.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітована 15.06.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 41-п).

Буркін Іван Матвійович, 1893 р. н., м. Єкатеринодар (нині м. Краснодар) Краснодарського краю, РФ, українець, освіта початкова. Проживав у м. Єкатеринодар (нині м. Краснодар), службовець. Заарештований 15.06.1921 р. за проведення контрреволюційної агітації. 25.06.1921 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 01.12.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4038).

Бурко Василь Андрійович, 1919 р. н., с. Дягова Менського р-ну, українець, освіта початкова. Кандидат в члени ВКП(б). Проживав за місцем дислокації 909 сп 247 сд, заступник по-

літрука. Заарештований 25.12.1941 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.11.1942 р. за шпигунство ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 08.06.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12334).

Бурко Іван Григорович, 1907 р. н., с. Степанівка Менського р-ну, українець. Проживав за місцем дислокації 6 оескзв 32 кд, старшина. Заарештований 28.11.1944 р. За вироком ВТ 2 Українського фронту від 20.02.1945 р. за ст.ст. 58-1 «б», 58-11 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Загинув відбуваючи покарання у м. Магадан 03.03.1950 р. Реабілітований 13.04.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15756-п).

Бурко Порфирій Максимович, 1882 р. н., м. Лабань Вінницької обл., українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, юриконсульт. Заарештований 25.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за проведення роботи, скерованої на повалення радянської влади передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10308).

Бурковський Андрій Тимофійович, 1877 р. н., смт Березна Менського р-ну, українець, освіта духовна. Проживав у смт Березна, священник. Заарештований 15.04.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 10.01.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 10.04.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 508-п).

Бурковський Антон Семенович, 1896 р. н., смт Березна Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Березна, безробітний. Заарештований 14.12.1918 р. За вироком Новгород-Сіверського ревтрибуналу від 10.01.1919 р. за службу у варті при гетьмані оголошено громадську догану. Звільнений з-під варті 10.01.1919 р. На час другого арешту – кол-

госпник. Заарештований 04.01.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 23.04.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Сибіру на 3 роки. Реабілітований 20.08.1999 р., 04.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-3961. – Оп.1. – Спр. 1, ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3841).

Бурковський Захарій Іванович, 1872 р. н., смт Березна Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Березна, одноосібник. Заарештований 04.01.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 23.04.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Сибіру на 3 роки. Реабілітований 04.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3841).

Бурлак Марина Олексіївна, 1909 р. н., с. Піщанка Городнянського (нині Щорського) р-ну, українка. Проживала у с. Піщанка, колгоспниця. 11.05.1944 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.04.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 31.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12234).

Бурлак Михайло Степанович, 1898 р. н., с. Піщанка Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Щорс Щорського р-ну, тесля. Заарештований 02.08.1945 р. За вироком ВТ Білоруської залізниці від 09.11.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За ухвалою військової залізничної колегії ВС СРСР від 08.02.1946 р. вирок скасовано, справу направлено на новий розгляд. За вироком ВТ Білоруської залізниці від 24.04.1946 р. виправданний. Звільнений 28.10.1946 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6837-п).

Бурлака [Бурлука] Олександр Трохимович, 1896 р. н., с. Середівка Згурівського р-ну Київської обл., українець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1936 р. Проживав у м. Прилуки, слюсар. Заарештований 09.06.1937 р. За постановою

«трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.11.1937 р. за участь у діяльності української контрреволюційної націоналістичної організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.06.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6204).

Бурлака Валентин Григорович, 1898 р. н., с. Васильків Шполянського р-ну Київської обл. (нині Черкаської обл.), українець. Член ВКП(б) до 1937 р. Проживав у смт Срібне Срібнянського р-ну, заступник голови Срібнянського райвиконкому. Заарештований 16.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.01.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6172).

Бурлака Євген Федорович, 1891 р. н., с. Івангород Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Івангород, завгосп. Заарештований 02.08.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 06.11.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 25.10.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15914-п).

Бурлака Федір Фролович, 1888 р. н., с. Піщанка Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Піщанка, хлібороб. Заарештований 08.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 25.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5251).

Бурлацький Іларіон Тимофійович, 1899 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ярославка, чоботар. Заарештований 12.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від

31.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10014).

Бурлук Павло Андрійович, 1899 р. н., с. Валки Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дідівці Прилуцького р-ну, чорноробочий. Заарештований 18.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 19.05.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7874).

Бурлука Артем Іванович, 1886 р. н., с. Заудайка Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, без певних занять. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1476).

Бурмак [Бурмака] Михайло Іванович, 1878 р. н., с. Бубнівщина Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бубнівщина, одноосібник. На час другого арешту – друкар. Заарештований 05.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.05.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Заарештований 30.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.08.1989 р., 22.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11000, 1685).

Бурмак Нонна Йосипівна, 1915 р. н., м. Кролевець Кролевецького р-ну Сумської обл.,

українка, освіта вища. Проживала у с. Городище Бахмацького р-ну, вчитель. Заарештована 12.11.1943 р. за підозрою у зраді Батьківщині. 20.02.1944 р. справу припинено. Реабілітована 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 806).

Бурмак Федір Васильович, 1897 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, телеграфіст. Заарештований 25.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3442).

Бурмака Феодосій Петрович, 1895 р. н., с. Дубовий Гай Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 953 обудб, червоноармієць. Заарештований 15.11.1941 р. За вироком ВТ Московського гарнізону від 28.11.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до ВМП. Розстріляний 10.12.1941 р. Реабілітований 28.05.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17434-п).

Бурмака Юхим Никонівич, 1888 р. н., с. Бубнівщина Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Линовиця Прилуцького р-ну, робітник. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10681).

Бурнатий Михайло Петрович. Проживав у с. Безиківка Кролевецького повіту. Заарештований 22.06.1919 р. за проведення антирадянської агітації. Рішення по справі відсутнє. Реабіліто-

ваний 31.07.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 166).

Бурнос Василь Степанович, 1893 р. н., с. Свинопухи (нині с. Вишневе) Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Свинопухи (нині с. Вишневе), робітник. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Справу припинено 16.03.1939 р., звільнений за станом здоров'я. Реабілітований 19.03.1990 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1264).

Бурнос Гаврило Феодосійович, 1898 р. н., с. Свинопухи (нині с. Вишневе) Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 29.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.09.1937 р. за розповсюдження чуток про загибель радянської влади ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10352).

Бурнос Опанас Григорович, 1886 р. н., с. Свинопухи (нині с. Вишневе) Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Свинопухи (нині с. Вишневе), одноосібник. Заарештований 19.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.01.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5452).

Бурнос Федір Тарасович, 1903 р. н., с. Свинопухи (нині с. Вишневе) Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Свинопухи (нині с. Вишневе), одноосібник. Заарештований 18.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю

на 3 роки. Заарештований 22.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.08.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.01.1965 р., 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5452, 10353).

Бурнос Яків Самійлович, 1879 р. н., с. Свинопухи (нині с. Вишневе) Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тупичів Городнянського р-ну, без певних занять. Заарештований 22.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 26.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 04.04.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7951).

Бурських Олексій Семенович, 1916 р. н., м. Ніжин, росіянин, освіта початкова. Проживав у Усть-Майському р-ні Якутської АРСР (нині Республіка Саха), РФ, мобілізований до Червоної армії. Заарештований 11.10.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР. За постановою військової прокуратури Забайкальського ВО від 15.04.1942 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5695).

Буршталер Захар Адольфович, 1912 р. н., с. Ушомир Коростенського р-ну Житомирської обл., німець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, моторист. Заарештований 31.07.1937 р. За вироком водно-транспортного суду Дніпровського та Дніпро-Двінського басейнів від 06.10.1937 р. за ст. 58-10 ч. 1 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 24.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14625-п).

Буряк Аврам Миколайович, 1895 р. н., с. Атюша Батуринаського (нині Коропського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Атюша, без певних занять. Заарештований

11.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 27.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9731).

Буряк Андріан Григорович, 1888 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, бондар-столяр. Заарештований 21.04.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. 10.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6163).

Буряк Андрій Петрович, 1883 р. н., с. Жовтнєве Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жовтнєве, без певних занять. Заарештований 12.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг заходів партії передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10241).

Буряк Єпіфан Романович, 1884 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Івангород Ічнянського р-ну, одноосібник. Заарештований 24.04.1931 р. за ст. 54-11 КК УСРР. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 27.05.1931 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12441).

Буряк Іван Пантелеймонович, 1882 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Борзна, монтер. Заарештований 05.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.11.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1684).

Буряк Іван Петрович, 1895 р. н., с. Марківці Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Марківці, колгоспник. Заарештований 21.10.1943 р. За вироком ВТ КВО від 21.04.1944 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 24.05.1962 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6539-п).

Буряк Михайло Якович, 1904 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ічня, кравець. Заарештований 19.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 19.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6593).

Буряк Олексій Архипович, 1889 р. н., с. Марківці Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Марківці, коваль. Заарештований 22.04.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 14.07.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 14.04.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 336-п).

Буряк Охрім Іванович, 1884 р. н., с. Атюша Батуринаського (нині Коропського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Атюша, без певних занять. Заарештований 11.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9731).

Буряк Павло Іванович, 1913 р. н., с. Ярославка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації СЕЗ № 52, червоноармієць. Заарештований 19.11.1941 р. За вироком Коломенського ВТ МВО від 11.06.1942 р. за ст.ст. 58-2, 58-10 ч. 2

КК РРФСР позбавлений волі на 8 років. Реабілітований 24.06.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17497-п).

Буряк Степан Петрович, 1901 р. н., с. Марківці Бобровицького р-ну, українець. Проживав у м. Київ, рахівник. Заарештований 25.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Усольському ВТТ, м. Солікамськ Молотовської обл. та Іжемському відділенні Північного залізничного ВТТ. Звільнений 25.10.1947 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 06.12.1947 р. справу припинено. Реабілітований 24.04.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1953).

Буряк Яків Васильович, 1875 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, чорноробчий. Заарештований 04.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. 15.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1990 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1249).

Бур'ян Кузьма Павлович, 1900 р. н., с. Фастівці Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Фастівці, одноосібник. Заарештований 02.02.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 19.04.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 15.06.1932 р. після відбуття терміну покарання висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 18.01.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12373).

Бур'ян Степан Андрійович, 1879 р. н., с. Фастівці Бахмацького р-ну, українець, осві-

та початкова. Проживав у с. Фастівці, одноосібник. Заарештований 02.02.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 19.04.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 18.01.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12373).

Буряченко Михайло Васильович, 1895 р. н., с. Миколаївка Борзнянського р-ну, українець, освіта домашня. Проживав у с. Шаповалівка Борзнянського р-ну, священник. Заарештований 23.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 17.04.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8781).

Бусел Василь Герасимович, 1884 р. н., с. Грабів Ріпкинського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Грабів, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5425).

Бусел Іван Герасимович, 1883 р. н., с. Грабів Ріпкинського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Грабів, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5425).

Бусел Матвій Іванович, 1906 р. н., с. Грабів Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Грабів, колгоспник. Заарештований 02.04.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий

до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6995).

Бусел Остап Аврамович, 1895 р. н., с. Орлівка Куликівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Орлівка, одноосібник. 28.12.1929 р. взятий на підписку про невиїзд. За вироком Чернігівського окружного суду від 28.02.1929 р. за ст. 34 ч. 2 КК УСРР засуджений до висилки у Старобільську округу на 3 роки. Реабілітований 30.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 77).

Бусел Тихін Миколайович, 1900 р. н., с. Сеньківка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сеньківка, колгоспник. Заарештований 09.08.1934 р. За вироком Чернігівського облсуду від 19.08.1934 р. за ст.ст. 20-54-14 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. За ухвалою Найвищого суду в Касаційній Колегії кримінальних справ від 13.10.1934 р. вирок скасовано. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 3406-п).

Бусел-Берило Андрій Євтихійович, 1909 р. н., с. Сеньківка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сеньківка, колгоспник. Заарештований 02.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.02.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7778).

Бут Андрій Петрович, 1885 р. н., с. Морівськ Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Морівськ, одноосібник. Заарештований 03.03.1930 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 29.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3

роки. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2811).

Бут Панас Андрійович, 1850 р. н., смт Олишівка Чернігівського р-ну. Проживав у смт Олишівка, кустар. Заарештований 18.11.1919 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами. 05.01.1920 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 25.01.1920 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 424).

Бут Петро Петрович, 1882 [1883] р. н., с. Морівськ Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Морівськ, голова правління союзу кооператорів. Заарештований 13.04.1922 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 15.06.1922 р. за проведення контрреволюційної діяльності засуджений до позбавлення волі на 5 років. На час другого арешту – мешканець м. Остер Остерського (нині Козелецького) р-ну, бухгалтер. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-12 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.06.1933 р. позбавлений права проживання в 12 населених пунктах на 3 роки. Реабілітований 21.09.1999 р., 25.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6389, ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5247).

Бут Яків Миколайович, 1906 р. н., с. Низківка Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Низківка, одноосібник. Заарештований 02.02.1930 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 20.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 2 роки. Реабілітований 30.07.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.7. – Спр. 76).

Бут-Гончар Олександра Олександрівна, 1908 р. н., м. Чернігів, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. Заарештована 10.11.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 26.12.1939 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР позбавлена волі на 2 роки. Реабілітована 30.11.1963 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 416-п).

Бутенко Гаврило Євтихійович, 1885 р. н., м. Городня Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Городня, помічник начальника залізничної станції. Заарештований 30.01.1933 р. За постановою «трійки» при ПП ОГПУ по БСРР від 05.04.1933 р. за ст.ст. 72, 76 КК БСРР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11239).

Бутенко Левко Якович, 1899 р. н., с. Дорогинка Ічнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Дорогинка, одноосібник. Заарештований 18.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6885).

Бутенко Михайло Григорович, 1882 р. н., с. Основинці Краснокутського р-ну Харківської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, сторож. Заарештований 19.09.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 24.03.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 15.03.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12027).

Бутенко Олександр Назарович, 1907 р. н., смт Дмитрівка Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Дмитрівка, бригадир. Заарештований

02.12.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 20.02.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 19.10.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 621-п).

Бутенко Тимофій Іванович, 1896 р. н., с. Дорогинка Ічнянського р-ну, українець. Проживав у с. Крути Ніжинського р-ну, колгоспник. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11613).

Бутенко Федір Федорович. Проживав у с. Химо-Рябушине (нині с. Перебудова). Заарештований 12.09.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 31.09.1931 р. з-під варті звільнений. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6193).

Бутко Андрій Павлович, 1899 р. н., с. Бобрик Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бобрик, одноосібник. Заарештований 12.11.1919 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 28.02.1921 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 267).

Бутко Іван Васильович, 1895 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ічня, одноосібник. Заарештований 16.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10399).

Бутко Іван Омелянович, 1898 р. н., м. Переяслав-Хмельницький Київської обл., українець, освіта середня. Проживав у с. Нова Басань Бобровицького р-ну, фотограф. Заарештований 01.04.1938 р. За вироком Київського облсуду від 09.06.1939 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. За вироком Київського облсуду від 23.10.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. За вироком судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 17.11.1939 р. вирок скасовано. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 8266-п).

Бутко Іван Пилипович, 1885 р. н., с. Гмирянка Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гмирянка, одноосібник. Заарештований 16.12.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.11.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 24.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6637).

Бутко Онуфрій Давидович, 1869 р. н., с. Червоні Партизани Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Червоні Партизани, одноосібник. Заарештований 26.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 26.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8172).

Бутко Семен Іванович, 1883 р. н., с. Монастирище Ічнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Ічня Ічнянського р-ну, викладач школи живопису. Заарештований 12.04.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 12.10.1931 р. за ст. 54-4 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11318).

Бутко Семен Кирилович, 1894 р. н., с. Кру-

ти Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Крути, колгоспник. Заарештований 10.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.08.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 02.09.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9300).

Бутко Степан Данилович, 1896 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Борзна, службовець. Заарештований 03.03.1921 р. за проведення контрреволюційної агітації. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 12.04.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 15.02.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 2435).

Бутко Степан Пилипович, 1889 р. н., с. Гмирянка Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гмирянка, одноосібник. Заарештований 16.12.1932 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 24.12.1932 р. справу припинено. Реабілітований 29.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2246).

Бутко Яків Іванович, 1880 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Монастирище Ічнянського р-ну, фельдшер. Заарештований у квітні 1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 12.10.1931 р. за ст. 54-4 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11204).

Бутков Федір Андрійович, 1883 р. н., м. Конотоп Сумської обл., українець, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, секретар кулпромсоюзу. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 30.12.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР вис-

ланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8393-8395).

Буток Никифор Григорович, 1898 р. н., с. Лихачів Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Без постійного місця проживання, без певних занять. Заарештований 06.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 17.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9419).

Бутчаний Василь Антонович, 1902 р. н., с. Савинці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Дігтярі Срібнянського р-ну, голова сільради. Заарештований 16.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.11.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Бурейнському залізничному ВТТ. Реабілітований 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10236).

Бутченко Раїса Савівна, 1926 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українка, освіта середня. Проживала у м. Носівка, учениця. Заарештована 06.05.1944 р. За вироком ВТ 6 ТА від 06.08.1944 р. за ст. 58-1 «а» КК РРФСР засуджена до позбавлення волі на 10 років. Реабілітована 22.06.1956 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 8664-п).

Буфан Дмитро Васильович, 1900 р. н., с. Арламівська Воля Мостиського р-ну Львівської обл, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мрин Носівського р-ну, робітник лісгоспу. Заарештований 18.10.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 10.12.1937 р. за проведення контрреволюційної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. –

Оп.3. – Спр. 9304).

Бухмей Сава Пимонович, 1893 р. н., с. Великий Листвен Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Великий Листвен, колгоспник. Заарештований 20.02.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 14.05.1933 р. справу припинено. Звільнений 17.05.1933 р. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 491).

Бухміллер Георгій Пилипович, 1882 р. н., с. Рундевізія (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Круглолугівка, колгоспник. Заарештований 01.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.08.1937 р. за участь у діяльності німецької контрреволюційної фашистської організації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 10.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4302-4309).

Буховець Пантелій Мусійович, 1875 р. н., с. Петрушин Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петрушин, селянин. Заарештований 09.08.1921 р. 15.10.1921 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 30.05.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4543).

Буц Макар Якович, 1877 р. н., с. Мартинівка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мартинівка, одноосібник. Заарештований 01.11.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 08.05.1930 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Далекосхідного краю на 3 роки. Заарештований 08.09.1937 р. За постановою «трійки» по УНКВД по Чернігівській області ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.07.1989 р., 26.05.1986 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3720, 1769).

Буц Тихін Олексійович, 1880 р. н., с. Мар-

тинівка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мартинівка, одноосібник. Заарештований 01.11.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 08.05.1930 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Далекосхідного краю на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3720).

Буцик Євдоким Никифорович, 1901 р. н., с. Бутівка Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бутівка, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5654).

Буцик Федір Іванович, 1909 р.н., с. Бутівка Сосницького р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Бутівка, одноосібник. Заарештований 28.01.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 11.02.1930 р. за ст.ст. 7-54-10 ч. 2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9610).

Бушай Сергій Степанович, 1884 р. н., с. Ляшківці Сосницького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ляшківці, одноосібник. Заарештований 07.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 18.03.1930 р. за ст.ст. 7-54-10 ч. 2, 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 07.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8167).

Бушкет Леонтій Лукич, 1874 р. н., с. Стольне Менського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Подин Менського р-ну, одноосібник. Заарештований 27.11.1929 р. за ст.ст. 7-54-9, 54-11 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від

06.03.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8592).

Бушниця-Кононов Леонід Якович, 1914 р. н., Бессарабія, росіянин, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 23.10.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 25.04.1941 р. справу припинено. За ухвалою Чернігівського обласного суду від 30.04.1941 р. направлений на примусове лікування до Чернігівської психіатричної лікарні. Реабілітований 28.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 352).

Бушок Олексій Михайлович, 1922 р. н., с. Будионівка (нині с. Червоне) Коропського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Будионівка (нині с. Червоне), колгоспник. Заарештований 24.03.1948 р. За вироком ВТ КВО від 26.06.1948 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 15 років. Звільнений 23.06.1955 р. Реабілітований 28.05.1955 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1434-п).

Буштрук Сила Сергійович, 1913 р. н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 20 сп 7 сд, червоноармієць. Заарештований 26.04.1937 р. За вироком ВТ 15 ск від 01.08.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 27.02.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14466-п).

Буштрукова Наталія Давидівна, 1898 р. н., с. Халявин Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Слабин Чернігівського р-ну, акушерка. Заарештована 10.10.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 03.06.1944 р. справу припинено. Реабілітована 16.09.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4412).

В

Ваврук [Воврук] Григорій Трохимович, 1895 [1896] р. н., Польща, білорус, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 11.02.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 03.04.1937 р. справу припинено. Заарештований 17.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. 07.08.1941 р. справу припинено. Реабілітований 27.12.1995 р., 27.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3, 323).

Вагнер Іван Пилипович, 1908 р. н., с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, стрілочник. Заарештований 24.12.1937 р. За постановою «двійки» від 31.01.1938 р. за участь у діяльності німецької контрреволюційної фашистської організації застосована ВМП. Розстріляний 20.02.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10033).

Вагнер Конрад Генріхович, 1900 р. н., с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка), колгоспник. Заарештований 02.01.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР. 28.02.1938 р. справу припинено. Реабілітований 31.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 163).

Вада Василь Титович, 1884 р. н., с. Переволокна Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Переволокна, одноосібник. Заарештований 07.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.05.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. На час другого арешту – мешканець с. Мільки Прилуцького р-ну, конюх. Заарештований 18.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 02.10.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації

ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.04.1989 р., 06.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8325, 1825).

Вада Павло Данилович, 1894 р. н., с. Поділ Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1935 р. Проживав у с. Поділ, колгоспник. Заарештований 16.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.11.1937 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 26.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.01.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2840).

Вайглер Леон Соломонович, 1889 р. н., м. Підволочиськ, Польща (нині смт Підволочиськ Тернопільської обл.), єврей. Проживав у м. Ніжин, виконроб. Заарештований 29.11.1937 р. За постановою «двійки» від 22.12.1937 р. за ст. 54-6 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 02.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.09.1970 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8055).

Вайнер-Гордійчук Євгенія Салівна, 1914 р. н., м. Київ, єврейка, освіта вища. Проживала у смт Срібне Срібнянського р-ну, лікар. Заарештована 18.09.1943 р. За вироком ВТ КВО від 13.05.1944 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджена до ВМП. За вироком ВК ВС СРСР від 13.06.1944 р. вирок змінено, засуджена до 15 років каторжних робіт. У 1954 р. проживала в Комі АРСР. Реабілітована 27.09.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17708-п).

Вайс Антон Андрійович, 1891 р. н., с. Ябука, Югославія, німець, освіта початкова. Проживав у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, завідувач хлібопекарні. Заарештований 02.07.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 02.01.1938 р. за підозрою у шпигунстві ув'язнений до ВТТ на 10 років. Звільнений 25.11.1947 р. У 1958 р. перебував на спецпоселенні на ст. Чарська Семипалатинської обл., Казахська СРСР. Реабілітований 04.11.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-

8840. – Оп.3. – Спр. 3742).

Вакс Герш Ісакович, 1902 р. н., м. Житомир, єврей, освіта початкова. Член КП(б)У з 1927 р. Проживав за місцем роботи радгосп Прилуцької трудкомуні, директор радгоспу. Заарештований 25.08.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР. 13.03.1938 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1091).

Ваксенбаум Мендель Веніамінович, 1904 р. н., м. Варшава, Польща, єврей, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, наладчик. Заарештований 23.06.1940 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 02.11.1940 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11333).

Вакула Олександр Григорович, 1892 р. н., с. Боромики Березнянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Боромики, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5432).

Вакула Родіон Антонович, 1868 р. н., с. Кудрівка Сосницького р-ну, неписьменний. Проживав у с. Кудрівка, одноосібник. Заарештований 1929 р. За вироком Конотопського окресуду від 25.01.1930 р. за висловлювання проти хлібозаготівлі засуджений до позбавлення волі з суворою ізоляцією на 3 роки та виселення за межі Конотопської, Ніжинської, Чернігівської, Глухівської та Роменської округ після відбуття терміну покарання на 5 років. Реабілітований 21.04.2004 р. (ДАСО. – Ф. Р-4776. – Оп.1. – Спр. 253).

Вакуленко Аким Трохимович, 1889 р. н.,

м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Конотоп Сумської обл., викладач Конотопського педагогічного технікуму. Заарештований 09.07.1934 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 15.02.1935 р. за участь у діяльності контрреволюційного угруповання ув'язнений до ВТТ на 3 роки. Покарання відбував у Сибірському ВТТ, м. Маріїнськ Кемеровської обл. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10511).

Вакуленко Іван Микитович, 1912 р. н., с. Мамаївка (нині с. Удайці) Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мамаївка (нині с. Удайці), колгоспник. Заарештований 06.09.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 25.02.1938 р. за ст. 54-10 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 105-п).

Вакуленко Макар Павлович, 1884 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, працівник телеграфу. Заарештований 26.09.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 31.12.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 26.08.1988 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1953-п).

Вакуленко Олександр Григорович, 1919 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Член ЛКСМУ. Проживав у м. Борзна, секретар та райінспектор ЦСУ Борзнянського РВК. Заарештований 23.01.1944 р. За вироком ВТ КВО від 26.07.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 20.08.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16595-п).

Вакуленко Павло Федорович, 1895 р. н., с. Августівка Ічнянського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Августівка, одноосібник. Заарештований 11.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від

26.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10670).

Вакуленко Серафим Юхимович, 1916 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Борзна, без певних занять. Заарештований 30.03.1936 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УСРР. 31.05.1936 р. справу припинено. Реабілітований 18.05.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1012).

Вакуленко Степан Іванович, 1897 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Проживав у м. Борзна, фельдшер. Заарештований 03.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.12.1937 р. за ст. 54-11 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 02.02.1944 р. за високі виробничі показники та відмінну поведінку термін покарання знижено на 2 роки. Реабілітований 09.03.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2758-2759).

Вакуленко Терентій Іванович, 1861 р. н., с. Дашенки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дашенки, одноосібник. Заарештований 02.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 22.04.1930 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.08.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9963).

Вакуленко Федір Терентійович, 1902 р. н., с. Дашенки Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дашенки, одноосібник. Заарештований 02.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 22.04.1930 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.08.2011 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9963).

Вакулик Денис Трохимович, 1888 р. н., с. Лихачів Мринського (нині Носівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ли-

хачів, одноосібник. Заарештований 10.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 01.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 8 років. Реабілітований 25.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8357).

Вакулик Охрім Іванович, 1880 р. н., с. Хотинівка Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Червоні Партизани Носівського р-ну, одноосібник. Заарештований 21.06.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 16.08.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 03.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3605).

Вакулик Степан Миколайович, 1885 р. н., с. Хотинівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хотинівка, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. На час другого арешту – мешканець с. Плоске Носівського р-ну, колгоспник. Заарештований 27.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 08.09.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності та антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.12.1988 р., 06.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8191, 1813).

Вакулик Трохим Миколайович, 1888 р. н., с. Хотинівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хотинівка, одноосібник. Заарештований 28.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 18.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7216).

Вакуловський Гаврило Федорович, 1893 р. н., с. Бакланова Муравійка Олишівсько-

го (нині Куликівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бакланова Муравійка, одноосібник. Заарештований 03.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 16.07.1931 р. справу припинено. Висланий з родиною на Урал. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6277).

Вакуловський Ілля Вікторович, 1899 р. н., м. Чернігів. Проживав у м. Чернігів, діловод. Заарештований 18.09.1922 р. за проведення контрреволюційної діяльності. Звільнений на поруки 06.10.1922 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 20.12.1922 р. справу припинено. Реабілітований 30.08.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6905).

Вакуловський Олександр Вікторович, 1901 р. н., м. Чернігів. Проживав у м. Чернігів, продінспектор Сосницького упродкому. Заарештований 18.09.1922 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 13.12.1922 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 20.12.1922 р. справу припинено. Реабілітований 30.08.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6905).

Вакуловський Олексій Федорович, 1903 р. н., с. Бакланова Муравійка Олишівського (нині Куликівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Бакланова Муравійка, одноосібник. Заарештований 03.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 16.07.1931 р. справу припинено. Висланий з родиною на Урал. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6277).

Вакуловський Федір Трохимович, 1868 р. н., с. Бакланова Муравійка Олишівського (нині Куликівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бакланова Муравійка, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабіліто-

ваний 10.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5380).

Валеватий Григорій Олександрович, 1885 р. н., с. Гайворон Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гайворон, одноосібник. Заарештований 23.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 09.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7107).

Валевач Василь Петрович, 1897 р. н., с. Рудня Козелецького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Рудня, одноосібник. Заарештований 05.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5308).

Валевач Яків Корнійович, 1892 р. н., с. Розльоти Понорницького (нині Коропського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Розльоти, сторож. Заарештований 02.08.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 25.01.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 22.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14921-п).

Валевський Антон Михайлович, 1897 р. н., м. Гроєць, Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у с. Чемер Козелецького р-ну, робітник. Заарештований 15.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10495).

Валентій Ілля Захарович, 1901 р. н., с. Баба (нині с. Жовтневе) Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Баба (нині

с. Жовтневе), чоботар. Заарештований 25.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 05.11.1932 р. справу припинено. Реабілітований 24.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2025).

Вальков Петро Якович, 1917 р. н., с. Авдіївка Понорницького (нині Сосницького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 795 сп, червоноармієць. Заарештований 13.05.1942 р. За вироком ВТ Н-ського з'єднання від 28.05.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до ВМП. Розстріляний 03.06.1942 р. Реабілітований 13.01.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15666-п).

Вальховська-Горячко Любов Іллівна, 1893 р. н., м. Кострома, РФ, росіянка, освіта вища. Проживала у м. Київ, лікар. Заарештована 23.05.1937 р. За вироком ВТ15 ск від 25.09.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 5 років. Реабілітована 27.06.1956 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 3851-п).

Вандюк Андрій Павлович, 1880 р. н., с. Киселівка Корюківського (нині Менського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Олександрівка Корюківського р-ну, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5297).

Ван-Кан-Мін Андрій, 1886 р. н. провінція Шаньдун, Китай, китаєць, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, сторож. Заарештований 21.08.1938 р. за ст. 54-6 КК УРСР. 04.01.1939 р. справу припинено. Реабілітований 25.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1968).

Ван-Хан-Шай Олександр Іванович, 1891 р. н., м. Тінафу, Китай, китаєць, малопись-

менний. Проживав у с. Комарівка Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, заготівельник. Заарештований 12.07.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.09.1938 р. за шпигунство передбачена ВМП. Реабілітований 14.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11137).

Ванько Іван Семенович, 1883 р. н., с. Крупицполе Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Крупицполе, одноосібник. Заарештований 11.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 03.03.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 31.05.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7883-7884).

Варава Аврам Петрович, 1893 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Шабалинів, колгоспник. Заарештований 29.09.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.01.1934 р. справу припинено. Реабілітований 29.09.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9497).

Варава Максим Олександрович, 1914 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шабалинів, одноосібник. Заарештований 18.05.1933 р. за ст. 54-8 КК УСРР. За рішенням Чернігівського облсуду від 21.07.1933 р. звільнений. Реабілітований 31.10.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12427).

Варава Мусій Олексійович, 1891 р. н., с. Великі Жуховичі Корелицького р-ну Гродненської обл., Білорусь, білорус, освіта середня. Проживав у с. Григорівка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, робітник залізниці. Заарештований 23.10.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 01.04.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував пока-

рання в Північно-Залізничному ВТТ НКВД. Реабілітований 31.07.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7900).

Варава Олександр Микитович, 1894 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шабалинів, одноосібник. Заарештований 18.05.1933 р. за ст. 54-8 КК УСРР. За ухвалою Чернігівського облсуду від 07.03.1934 р. справу направлено на дослідження. Звільнений на підписку про невийзд. Реабілітований 31.10.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12427).

Варава Петро Васильович, 1911 р. н., с. Шабалинів Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шабалинів, одноосібник. Заарештований 18.05.1933 р. за ст. 54-8 КК УСРР. За рішенням Чернігівського облсуду від 21.07.1933 р. звільнений. Реабілітований 31.10.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12427).

Варава Яків Юхимович, 1898 р. н., с. Гмирянка Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гмирянка, фотограф. Заарештований 10.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 25.09.1938 р. Реабілітований 08.02.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2857).

Варакса Антон Гнатович, 1908 р. н., м. Мінськ, Білорусь, поляк, освіта початкова. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, майстер ковбасного цеху. Заарештований 28.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за переховування родичів з Польщі застосована ВМП. Розстріляний 25.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 06.06.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.5. – Спр. 114).

Варваренко Єфрем Іванович, 1901 р. н.,

с. Кагарлик (нині с. Галиця) Ніжинського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Кагарлик (нині с. Галиця), колгоспник. Заарештований 18.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за участь у діяльності українського націоналістичного угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9528).

Варвинець Іван Савелійович, 1888 р. н., с. Постовбиця (нині с. Вербичі) Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 04.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 10.01.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3951).

Вареник Аникій Юхимович, 1875 р. н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка), одноосібник. Заарештований 14.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5280).

Вареник Василь Юхимович, 1871 р. н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка), одноосібник. Заарештований 27.02.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 31.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7599).

Вареник Іван Євтихійович, 1918 р. н.,

с. Жовтневе Коропського р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 96 тбр, мл. сержант. Заарештований 04.05.1942 р. За вироком ВТ Челябінського гарнізону від 31.05.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 10.10.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15408-п).

Вареник Леонід Васильович, 1889 р. н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 01.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9313).

Вареник Микола Леонідович, 1911 р. н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 26.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9924).

Вареник Олексій Аникійович, 1909 р. н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка), одноосібник. Заарештований 21.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст.ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 05.11.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8118).

Вареник Сергій Васильович, 1892 р. н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Оли-

шівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, теся. Заарештований 09.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Улан-Уде, Бурято-Монгольська АРСР. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10631).

Вареник-Владимірський Роман Логвинович, 1877 р. н., с. Напорівка (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, комірник. Заарештований 27.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1891).

Вареха Василь Олександрович, 1884 р. н., с. Калюжинці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Калюжинці, одноосібник. Заарештований 11.05.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 16.08.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 04.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3651).

Варивода Георгій Іванович, 1895 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, телеграфіст. Заарештований 21.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації передбачена ВМП. Реабілітований 24.05.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3434-3435).

Варивода Григорій Арсенійович, 1893 р. н.,

с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Член КП(б)У до 1934 р. Проживав у с. Дроздівка, колгоспник. Заарештований 30.04.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. 20.03.1939 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1397).

Варивода-Восвода Степан Микитович, 1911 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Дроздівка, завідувач лазні. Заарештований 24.02.1945 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 03.08.1945 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. За ухвалою ВТ КВО від 24.08.1945 р. вирок скасовано, справу закрито, з-під варти звільнений. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 8095-п).

Варичев Петро Павлович, 1907 р. н., с. Глазово Мценського р-ну Орловської обл., РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, майстер заготівельного цеху музичної фабрики. Заарештований 01.04.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 07.09.1935 р. за ст. 54-7 КК УСРР виправданий. За ст. 54-10 ч. 1 засуджений до позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення на 3 роки. Реабілітований 18.09.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 547-п).

Варлига Петро Данилович, 1898 р. н., с. Тупичів Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у с. Тупичів, вчитель. У 1933 р. заарештовувався за участь у діяльності контрреволюційної організації. Заарештований 15.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 24.05.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3420-3424).

Варлига Сидір Іванович, 1888 р. н., с. Пе-

курівка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пекурівка, одноосібник. Заарештований 06.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5335).

Варущик Денис Тихонович, 1892 р. н., с. Щурівка Іваницького (нині Ічнянського р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у с. Щурівка, одноосібник, на час другого арешту – колгоспник. Заарештований 15.09.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 23.09.1931 р. взятий на підписку про невіїзд. 24.09.1931 р. справу припинено. Заарештований 24.09.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 11.11.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджені до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 28.05.1998 р., 06.09.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3397, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15160-п).

Варчак Іван Гнатович, 1919 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець, неписьменний. Проживав за місцем дислокації 976 сп, червоноармієць. Заарештований 09.04.1942 р. За вироком ВТ 261 сд від 08.05.1942 р. за ст.ст. 16-54-1 «б», 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 28.05.1942 р. у м. Ворошиловград. Реабілітований 28.08.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17681-п).

Варченко Герасим Іванович, 1900 р. н., с. Красний Колядин Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Красний Колядин, колгоспник. Заарештований 20.03.1938 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 17.08.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 14.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15063-п).

Варченко Григорій Іванович, 1896 р. н.,

с. Яблунівка Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Яблунівка, одноосібник. Заарештований 15.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 8 років. Відбував покарання в Темниківському ВТТ з 13.01.1931 р. На час другого арешту – комірник Яблунівської лікарні. Заарештований 28.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 15.09.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 11.09.1989 р., 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9193, 9043).

Варченко Микола Артемович, 1888 р. н., м. Сміла Черкаської обл., українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, начальник пожежної охорони. Заарештований 02.07.1938 р. за ст.ст. 54-1 «б», 54-11 КК УРСР. 14.02.1939 р. справу припинено. Реабілітований 23.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2699).

Варшавська Тетяна Яківна, 1901 р. н., м. Новогеоргіївськ Херсонської губ. (нині м. Світловодськ Кіровоградської обл.), єврейка, освіта середня. Проживала у м. Чернігів, фармацевт. Заарештована 13.09.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 02.11.1937 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини позбавлена волі на 8 років. Відбувала покарання в Томському ВТТ. У 1956 р. проживала у м. Харків. Реабілітована 30.06.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2566).

Варьоха Іван Антонович, 1880 р. н., с. Калужинці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Іваниця Ічнянського р-ну, одноосібник. Заарештований 01.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будів-

ництва, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 06.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1826).

Варьоха Михайло Іванович, 1909 р. н., х. Бобровиця Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у х. Бобровиця, одноосібник. Заарештований 01.07.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 26.09.1930 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 06.10.1930 р. у м. Харків. Реабілітований 27.02.1992 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.7. – Спр. 132).

Варьоха Назар Потапович, 1884 р. н., с. Липове Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Липове, одноосібник. Заарештований 17.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.12.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 16.11.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.1. – Спр. 503).

Варьоха Федір Гаврилович, 1901 р. н., х. Варьоха Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у х. Варьоха, одноосібник. Заарештований 01.07.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 26.09.1930 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 06.10.1930 р. у м. Харків. Реабілітований 27.02.1992 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.7. – Спр. 132).

Варьоха Юхим Олексійович, 1879 р. н., с. Липове Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у х. Нинів (нині с. Скороходове) Талалаївського р-ну, одноосібник. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 15.02.1931 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої проти заходів радянської влади, висланий до Північного краю на 3 роки.

Реабілітований 11.12.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.3. – Спр. 115).

Васецький Василь Іванович, 1915 р. н., м. Запоріжжя, українець, освіта середня спеціальна. Проживав за місцем дислокації обзв 15 ск КВО, червоноармієць. Заарештований 17.03.1937 р. За вироком ВТ 15 ск КВО від 11.06.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. За ухвалою ВТ КВО від 03.07.1937 р. термін покарання знижено до 4 років. Реабілітований 20.01.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14839-п).

Васечко Василь Антонович, 1899 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач, безробітний. Заарештований 28.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1950).

Васечко Іван Андрійович, 1918 р. н., с. Гмирянка Іваницького (нині Ічнянського р-ну), українець, освіта середня. Проживав у с. Гмирянка, колгоспник. Заарештований 14.08.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 16.02.1945 р. за ст. 2 Наказу Президії ВР СРСР від 19.04.1943 р. засуджений до 15 років каторжних робіт. За ухвалою ВК ВС СРСР від 29.05.1954 р. вирок перекваліфіковано. Засуджений за ст. 54-1 «б» до 5 років позбавлення волі у ВТТ. 3-під варти звільнений. На підставі ст. 6 Указу Президії ВР СРСР від 27.03.1953 р. судимість знято. Реабілітований 12.05.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17408-п).

Васечко Павло Олексійович, 1910 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Бахмач, колгоспник. Заарештований 04.10.1943 р. За вироком ВТ Київського гарнізону від 21.12.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі

на 10 років. Реабілітований 23.05.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17041-п).

Васечко Степан Іванович, 1893 р. н., українець. Проживав у с. Гмирянка Іваницького (нині Ічнянського р-ну). Заарештований 23.04.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-11 КК УСРР За постановою уповноваженого ГПУ від 03.05.1930 р. оголошений в розшук. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6208).

Василевський Вікентій Валерійович, 1879 р. н., с. Березівка Мінської обл., Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 29.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Загинув 29.03.1939 р. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6703).

Василевський Лука Петрович, 1897 р. н., с. Гнатівка Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гнатівка, колгоспник. Заарештований 24.11.1937 р. За постановою «двійки» від 27.12.1937 р. за ст.ст. 54-6, 54-10 КК УРСР передбачена ВМП. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11165).

Василевський Сильвестр Васильович, 1896 р. н., смт Почаїв Кременецького р-ну Тернопільської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 10.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за ст. 54-6 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Загинув 18.10.1939 р. в Сольському ВТТ, м. Солікамськ. Реабілітований 16.06.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4091).

Василенко Андрій Іванович, 1901 р. н., с. Феськівка Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Феськівка, одноосібник. Заарештований 04.02.1930 р. за ст. 54-10 КК

УСРР. 12.03.1930 р. справу припинено. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2547).

Василенко Василь Григорович, 1894 р. н., с. Тиниця Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тиниця, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 17.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6851).

Василенко Василь Іларіонович, 1900 р. н., с. Нова Басань Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нова Басань, шорник. Заарештований 02.03.1921 р. За постановою колегії губЧК від 06.06.1921 р. як до соціально-небезпечного елементу передбачена до ВМП. Реабілітований 20.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12188).

Василенко Гнат Васильович, 1886 р. н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Роїще, тесля. Заарештований 18.02.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 29.05.1945 р. за ст. 54-3 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 15.01.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16053-п).

Василенко Гнат Максимович, 1885 р. н., с. Митченки Батурицького (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красне Батурицького (нині Бахмацького) р-ну, без певних занять. Заарештований 29.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 20.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 30.08.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11820).

Василенко Григорій Андрійович, 1905 р. н., смт Павлиш Онуфрієвського р-ну Кіровоградської обл., українець, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, директор учительського інституту. Заарештований 25.07.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР від 20.11.1937 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 21.11.1937 р. у м. Київ. Реабілітований 09.05.1961 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6209-п).

Василенко Дементій Володимирович, 1892 р. н., с. Кроти Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кроти, одноосібник. Заарештований 07.02.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР. 29.04.1930 р. взятий на підписку про невиїзд. 10.05.1930 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9879).

Василенко Демид Дмитрович, 1872 р. н., с. Головеньки Батурицького (нині Борзнянського) р-ну, українець. Проживав у с. Головеньки, без певних занять. Заарештований 14.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 11.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 06.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1810).

Василенко Єгор Тимофійович, 1918 р. н., м. Прилуки, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 83 сп, червоноармієць. Заарештований 13.03.1941 р. За вироком ВТ 15 А від 21.03.1941 р. за ст.ст. 19-58-8 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 19.06.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17445-п).

Василенко Іван Авксентійович, 1899 р. н., с. Блистова Менського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Блистова, без певних занять. Заарештований 30.10.1937 р. За постановою

«трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Волзькому ВТТ. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9219).

Василенко Іван Васильович, 1892 р. н., с. Жовнине Чорнобаївського р-ну Черкаської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Кувечичі Чернігівського р-ну, священник. Заарештований 22.11.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 31.01.1937 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 18.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14619-п).

Василенко Іван Васильович, 1924 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВЛКСМ. Проживав у м. Ногінськ Ногінського р-ну Московської обл., РФ, слюсар. Заарештований 17.09.1941 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.07.1942 р. за ст. 58-1 «а» КК РРФСР позбавлений волі на 5 років. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8392).

Василенко Іван Григорович, 1908 р. н., с. Тупичів Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Тупичів, одноосібник. Заарештований 09.03.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 07.05.1933 р. взятий на підписку про невиїзд. За вироком ВТ 15 ск від 14.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 463).

Василенко Іван Дмитрович, 1899 р. н., м. Остер Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Остер, помічник машиніста. Заарештований 16.03.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 07.08.1938 р. справу припинено. Реабілітований 22.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1073).

Василенко Іван Дмитрович, 1909 р. н., смт Парафіївка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мацько-Іванівське Бахмацького р-ну, працював сезонно. Заарештований 14.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.06.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7797).

Василенко Іван Матвійович, 1912 р. н., с. Виповзів Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Член ВКП(б) до 1933 р. Проживав у с. Волевачі Козелецького р-ну, колгоспник. Заарештований 21.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.11.1937 р. за участь у діяльності антирадянського терористичного угруповання застосована ВМП. Розстріляний 03.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10030).

Василенко Іван Трохимович, 1903 р. н., м. Остер Козелецького р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Член КП(б)У. Проживав у м. Чернігів, начальник обласного лісоуправління. Заарештований 29.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.04.1938 р. за участь у діяльності української контрреволюційної націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 15.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 24.11.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2983-2984).

Василенко Іларіон Євдокимович, 1902 р. н., с. Стольне Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Подин Березнянського (нині Менського) р-ну, одноосібник. Заарештований 12.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.03.1930 р. за ст.ст. 7-54-9, 54-11 КК УСРР висланий до

Північного краю на 3 роки. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8592).

Василенко Кирило Антонович, 1887 р. н., с. Жадове Семенівського р-ну, українець. Проживав у с. Жадове, колгоспник. Заарештований 19.02.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 21.12.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 726-п).

Василенко Кузьма Петрович, 1919 р. н., с. Феськівка Менського р-ну, українець, освіта вища. Член ВЛКСМ. Проживав у с. Ліски Менського р-ну, вчитель. Заарештований 28.09.1943 р. За постановою від 11.01.1944 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР направлений до спецтабору НКВД для фільтрації. Реабілітований 08.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 9285-п).

Василенко Леонід Трохимович, 1905 р. н., м. Остер Козелецького р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Остер, вчитель. Заарештований 29.09.1943 р. За вироком ВТ 60 А від 06.10.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 11.07.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17131-п).

Василенко Леонтій Іванович, 1901 р. н., с. Погорільці Холминського (нині Семенівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Погорільці, одноосібник. Заарештований 15.04.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 20.07.1930 р. за ст.ст. 54-10, 56-16 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Відбував покарання у Біломо-ро-Балтійському ВТТ. Реабілітований 31.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5758).

Василенко Микола Авксентійович, 1890 р. н., с. Блистова Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Блисто-

ва, не працював. Заарештований 08.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10125).

Василенко Микола Пилипович, 1919 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 113 габр, червоноармієць, розвідник-наглядач. Заарештований 10.05.1946 р. За вироком ВТ 9 ад від 12.06.1946 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Покарання відбував у м. Джекказган Карагандинської обл. Звільнений 20.04.1956 р. Реабілітований 11.12.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15976-п).

Василенко Михайло Васильович, 1872 р. н., українець. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну. Заарештований у березні 1920 р. За постановою від 12.07.1920 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до концтабору на час громадянської війни. Звільнений з-під варті 16.07.1920 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 01.10.1920 р. справу припинено. Реабілітований 29.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 661).

Василенко Петро Тимофійович, 1907 р. н., с. Блистова Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Блистова, колгоспник. Заарештований 13.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.08.1937 р. за проведення шкідницької діяльності застосована ВМП. Розстріляний 02.09.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9891).

Василенко Пилип Пилипович, 1888 р. н., с. Семиполки Броварського р-ну Київської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, службовець. Заареш-

тований 03.12.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 11.08.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 56-21 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. За ст. 54-11 КК УРСР виправданий. Реабілітований 07.09.1959 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5433-п).

Василенко Прокопій Порфирович, 1869 р. н., с. Великі Осняки Чернігівського (нині Ріпкинського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Великі Осняки, селянин. Заарештований 03.12.1921 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 01.02.1922 р. за проведення контрреволюційної діяльності засуджений до позбавлення волі на 3 роки. За амністією термін покарання знижено на 1/3. Покарання вважати умовним. Реабілітований 18.08.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6613).

Василенко Семен Костянтинівич, 1891 р. н., с. Невкля Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Невкля, одноосібник. Заарештований 06.01.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст. 54-11, 54-12 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9803).

Василенко Сергій Микитович, 1901 р. н., смт Парафіївка Лосинівського (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Парафіївка, одноосібник. Заарештований 08.04.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 10.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5382).

Василенко Степан Іпатійович, 1920 р. н., с. Феськівка Менського р-ну, українець, освіта середня спеціальна. Проживав за місцем дислокації 89 оср, червоноармієць. Заарештований 08.07.1941 р. За вироком ВТ Орловського ВО від

01.08.1941 р. за ст. 58-10 ч. 1 КК РСФРР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За постановою Президії ВР СРСР від 26.04.1947 р. термін покарання знижено до 8 років позбавлення волі. 15.02.1949 р. звільнений достроково. Реабілітований 13.03.1958 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6489-п).

Василенко Тимофій Якович, 1903 р. н., с. Тупичів Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тупичів, одноосібник. Заарештований 07.03.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 14.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 504).

Василенко Федір Демидович, 1913 [1914] р. н., с. Головеньки Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Головеньки, одноосібник. Заарештований 17.08.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.09.1933 р. за ст. 54-8 КК УСРР ув'язнений до ВТТ на 3 роки. Відбував покарання у Дмитрівському ВТТ, ст. Яхрома Московської обл. На час другого арешту – мешканець м. Бахмач Бахмацького р-ну, вантажник. Заарештований 10.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.07.1994 р., 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12156, 9915).

Василенко Федір Павлович, 1893 р. н., с. Стольне Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Стольне, колгоспник. Заарештований 27.09.1945 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР. 03.01.1946 р. справу припинено. Реабілітований 26.04.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 614).

Василенко Федір Якович, 1912 р. н., с. Бережівка Іваницького (нині Ічнянського р-ну),

українець, освіта початкова. Проживав у с. Бережівка, тракторист. Заарештований 27.06.1941 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 12.10.1941 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3.

Василенко Феодосій Трохимович, 1899 р. н., с. Тиниця Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, робітник залізниці. Заарештований 09.04.1922 р. за проведення контрреволюційної агітації. 29.06.1922 р. взятий на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 24.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6706).

Василенко Христина Наумівна, 1889 р. н., с. Адамівка Носівського р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Адамівка, без певних занять. Заарештована 16.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.09.1937 р. за розповсюдження провокаційних чуток ув'язнена до ВТТ на 10 років. Відбувала покарання в Амурському таборі НКВД. Реабілітована 06.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1812).

Василенко Юхим Арсентійович, 1913 р. н., с. Роїще Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Роїще, одноосібник. Заарештований 02.08.1947 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 06.11.1947 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 25 років. Реабілітований 10.05.1956 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14463-п).

Василенко Яків Михайлович, 1892 р. н., с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 32 обудр, червоноармієць. Заарештований 01.12.1942 р. За вироком ВТ Воронежської обл. від 02.04.1943 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР засуджений до ВМП. За ухвалою ВК ВС СРСР від

28.04.1943 р. ВМП замінена на позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 30.04.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17480-п).

Василенко - Дроздова Антоніна Пилипівна, 1907 р. н., м. Сталіне (нині м. Донецьк), українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, лаборант. Заарештована 19.10.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 27.12.1937 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини ув'язнена до ВТТ на 8 років. Реабілітована 11.03.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4674).

Василенко - Орловський Микола Олексійович, 1862 р. н., с. Довгалівка Талалаївського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Довгалівка, селянин. 18.12.1926 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 20.05.1927 р. як соціально-небезпечний елемент позбавлений права проживання в Москві, Ленінграді, відповідних губерніях та УСРР з прикріпленням до визначеного місця проживання на 3 роки. За постановою комісії із застосування амністії від 06.11.1927 р. термін покарання знижено на чверть. Реабілітований 16.11.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.1. – Спр. 913).

Василець Дмитро Степанович, 1884 [1885] р. н., с. Погреби Прилуцького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Погреби, колгоспник. Заарештований 28.08.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 19.05.1939 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 03.08.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2812-п).

Василець Іван Іванович, 1909 р. н., с. Степанівка Ніжинського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степанівка, колгоспник. Заарештований 27.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 17.03.1933 р. за ст.ст. 54-2,

54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 27.03.1933 р. у м. Ніжин. Реабілітований 27.03.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8251-8254).

Василюк Іван Михайлович, 1899 р. н., с. Комарівка Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Комарівка, одноосібник. Заарештований 19.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.01.1930 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3729).

Василюк Іван Петрович, 1913 р. н., с. Комарівка Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Комарівка, одноосібник. Заарештований 20.05.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 23.05.1933 р. взятий на підписку про невиїзд. За вироком народного суду м. Ніжин від 05.08.1933 р. справу закрито. Реабілітований 26.02.1998 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 9675-п).

Василюк Петро Михайлович, 1894 р. н., с. Комарівка Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Комарівка, одноосібник. Заарештований 15.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 10.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7109).

Васильєв Віктор Іванович, 1883 р. н., м. Суми, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, рахівник. Заарештований 19.04.1919 р. за службу в денікінській варті. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 31.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 86).

Васильєв Микола Степанович, 1910 р. н., м. Ардатов Ардатовського р-ну, Мордовія, РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Но-

сівка Носівського р-ну, каменяр. Заарештований 27.05.1940 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 13.08.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 10.04.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 848-п).

Васильєв Олександр Андрійович, 1876 р. н., м. Томашів Люблінської губ. (нині Томашівського повіту Люблінського воєводства), Польща, росіянин, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 15.10.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 30.11.1930 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8393-8395).

Васильєва Агафія Йосипівна, 1904 р. н., с. Осово Солигорського р-ну Мінської обл., Білорусь, білоруска, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, робітниця. Заарештована 14.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за нелегальний перехід кордону ув'язнена до ВТТ на 5 років. Реабілітована 13.09.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11789).

Васильковський Петро Іванович, 1892 р. н., с. Пекарів Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пекарів, колгоспник. Заарештований 09.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 13.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 02.08.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3589-3594).

Васильцов Борис Михайлович, 1884 р. н., с. Прокопівка Новгород-Сіверського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Прокопівка, шорник. Заарештований 27.06.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 13.07.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засудже-

ний до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 22.08.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2854-п).

Васильцов Дмитро Іванович, 1888 р. н., с. Прокопівка Новгород-Сіверського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Прокопівка, колгоспник. Заарештований 03.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації передбачена ВМП. Реабілітований 26.10.1963 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7209).

Васильцов Олександр Іванович, 1893 р. н., с. Прокопівка Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Прокопівка, службовець. Заарештований 16.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 16.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.11.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2446-2451).

Васильцов Павло Іванович, 1882 р. н., с. Прокопівка Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лазарівка Шосткинського р-ну Сумської обл., чорноробчий. Заарештований 13.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 16.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.11.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2446-2451).

Васильцов Семен Тихонович, 1887 р. н., с. Прокопівка Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Шостка Сумської обл., тесля. Заарештований 19.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР засто-

сована ВМП. Розстріляний 16.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.11.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2446-2451).

Васильченко Григорій Микитович, 1893 р. н., с. Мартинівка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Терешиха Бахмацького р-ну, колгоспник. Заарештований 22.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 03.08.1941 р. згідно з указом від 06.07.1941 р. засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 16.12.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16328-п).

Васильченко Іван Михайлович, 1899 р. н., м. Київ, українець, письменний. Проживав у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, священник. Заарештований 13.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 16.12.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Кулуйському таборі НКВД. Звільнений 21.10.1947 р. Реабілітований 15.01.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4243).

Васильченко Іван Федорович, 1891 р. н., с. Богданівка Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Богданівка, одноосібник. Заарештований 27.02.1930 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УСРР. 12.05.1930 р. справу припинено. З-під варті звільнено 26.04.1930 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8590).

Васильченко Микола Гаврилович, 1912 р. н., с. Білоцерківці Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Білоцерківці, одноосібник. Заарештований 05.08.1931 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. 07.12.1931 р. справу припинено. Реабілітований 20.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3869).

Васильченко Ничипір Іванович, 1896 р. н., с. Мокляки Прилуцького р-ну, українець, мало-

письменний. Проживав у с. Мокляки, робітник радгоспу. Заарештований 31.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 30.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР виправданний. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 930-п).

Васильченко Семен Петрович, 1874 р. н., с. Красний Колядин Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красний Колядин, одноосібник. Заарештований 25.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 17.02.1930 р. як антирадянський елемент висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10639).

Васильченко Тимофій Севастьянович, 1898 р. н., с. Красний Колядин Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красний Колядин, колгоспник. Заарештований 12.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.04.1938 р. за участь у діяльності українського націоналістичного угруповання застосована ВМП. Розстріляний 16.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.03.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4053).

Васильченко Устина Прохорівна, 1914 р. н., с. Сергіївка Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Сергіївка, колгоспниця. 05.03.1944 р. взята на підписку про невийзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 10.06.1944 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Кустанайської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 26.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12220).

Васильченко Федір Васильович, 1890 р. н., с. Мартинівка Борзнянського повіту (нині Ічнянського) р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Проживав у с. Мартинівка, селянин. Заарештований 26.01.1919 р. за службу в

денікінській варті. За постановою Чернігівської губЧК від 13.06.1919 р. справу припинено. Реабілітований 31.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 205).

Васильченко Фекла Іванівна, 1915 р. н., с. Загін Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українка. Проживала у с. Бережівка Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, колгоспниця. 29.07.1944 р. взята на підписку про невийзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 29.07.1944 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Акмолінської обл. Казахської РСР на 5 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 17.03.1945 р. місце висилки замінено на Північно-Казахстанську обл. Казахської РСР. Реабілітована 26.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12226).

Васильченко Юхим Митрофанович, 1905 р. н., с. Жукля Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жукля, робітник. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10724).

Васильченков Єфрем Олексійович, 1898 р. н., с. Пилипча Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пилипча, колгоспник. Заарештований 16.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.04.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 28.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 18.01.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3256).

Васильчиков Єгор Гаврилович, 1887 р. н., с. Пилипча Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Пилипча, бухгалтер. Заарештований 10.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.09.1937 р. за проведення антирадянської

агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Загинув відбуваючи покарання у 1943 р. Реабілітований 16.04.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4396).

Васильчиков Петро Гаврилович, 1898 р. н., с. Пилипча Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пилипча, одноосібник. Заарештований 03.01.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 17.05.1929 р. за ст.ст. 58-10, 59-3 КК РРФСР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 09.12.1992 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11924).

Василючек Аркадій Васильович, 1908 р. н., Польща, росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, машиніст. Заарештований 18.11.1943 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 14.12.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 23.05.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16445-п).

Василяченко Анна Яківна, 1920 р. н., м. Шепетівка Хмельницької обл., єврейка, освіта середня. Проживала у м. Херсон, заготівельник. Заарештована 17.09.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 18.04.1946 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4860).

Васковський Федір Григорович, 1890 р. н., с. Радківка Прилуцького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Прилуки, вчитель. Заарештований 09.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 12.07.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3496).

Васько Іван Гнатович, 1915 р. н., с. Вороньки Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну,

українець, малописьменний. Проживав у с. Вороньки, одноосібник. Заарештований 13.11.1943 р. За постановою від 11.01.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР направлений до спецтабору НКВД для фільтрації. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4971).

Васько Іван Григорович, 1894 р. н., с. Киселівка Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Киселівка, без певних занять. Заарештований 28.12.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 28.03.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. На час другого арешту – червоноармієць 54 оавттрб. Заарештований 04.03.1944 р. За вироком ВТ 46 А від 08.05.1944 р. за ст.ст. 54-2, 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 07.07.1992 р., 26.12.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16301-п).

Васько Іван Мойсейович, 1881 р. н., с. Сергіївка Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, чорноробочий. Заарештований 19.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8748).

Васько Роман Григорович, 1899 р. н., с. Сергіївка Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 560 осапб 267 сд, червоноармієць. Заарештований 23.11.1941 р. За вироком ВТ 267 сд 52 А від 29.11.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 28.03.1997 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17807-п).

Васьков Ничипір Єгорович, 1886 [1888] р. н., с. Гнатівка Новгород-Сіверсь-

кого р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гнатівка, одноосібник. Заарештований 20.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.10.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 04.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.11.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6549, 1492).

Васьков Тарас Іванович, 1880 р. н., смт Короп Копорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Короп, торговець. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 20.01.1931 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 23.11.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8148).

Васькович [Васькевич] Григорій Тимофійович, 1892 р. н., с. Одинці Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Одинці, робітник лісництва. Заарештований 16.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 15.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11563).

Васьковський Йосип Павлович, 1882 р. н., с. Васьковичі Коростеньського р-ну Житомирської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Редьківка Ріпкинського р-ну, без певних занять. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 15.04.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1780).

Васюк Василь Леонтійович, 1895 р. н., с. Носелівка Борзнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Носелівка, колгоспник. Заарештований 21.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.08.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 02.09.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 04.12.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7916).

Васюк Олександр Кіндратович, 1884 р. н., м. Корюківка Корюківського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Щорс Щорського р-ну, викладач залізничної школи. Заарештований 15.02.1938 р. За вироком лінійного суду Білоруської залізниці від 29.08.1938 р. за ст.ст. 72, 76 КК БРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 26.07.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14507-п).

Васюк Петро Ілліч, 1898 р. н., с. Велика Доч Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Велика Доч, робітник залізниці. Заарештований 11.05.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 08.07.1931 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.10.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11944).

Васюк Сергій Іванович, 1905 р. н., с. Орлівка Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта середня. Член ВКП(б). Проживав за місцем дислокації, начальник боєпостачання. Заарештований 24.11.1942 р. За вироком ВТ 125 осбр від 03.12.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 06.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15206-п).

Васюк Серпійон Петрович, 1870 р. н., с. Волинка Сосницького р-ну, українець, ма-

лописьменний. Проживав у с. Волинка, селянин. Заарештований 17.03.1920 р. за проведення антирадянської агітації. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 27.11.1920 р. справу припинено. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1630).

Васюк Федір Миколайович, 1911 р. н., с. Носелівка Борзнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Носелівка, швець. Заарештований 08.12.1943 р. За вироком ВТ КВО від 13.02.1945 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1745-п).

Васютенко Мойсей Юхимович, 1901 р. н., с. Гирине Ямпільського р-ну Сумської обл., українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 545 сп 389 сд, червоноармієць. Заарештований 08.08.1942 р. За вироком ВТ 389 сд від 14.08.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.05.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17449-п).

Васютинський Іван Єлизарович, 1897 р. н., с. Печі Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта спеціальна. Проживав у с. Печі, священник. Заарештований 20.10.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 23.04.1936 р. за ст. 54-12 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 06.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17881-п).

Васютинський Петро Федорович. Проживав у м. Семенівка Семенівського р-ну. Заарештований 10.04.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 09.12.1921 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. –

Спр. 290).

Васютинський Тимофій Єлизарович, 1889 р. н., с. Омбиш Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта духовна. Проживав у с. Омбиш, священник. Заарештований 22.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – мешканець с. Печі Борзнянського р-ну, сторож. Заарештований 20.10.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 23.04.1936 р. за ст.ст. 54-2, 54-10 ч. 1, 54-11 КК УСРР виправданий. Заарештований 20.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 02.02.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 24.05.1989 р., 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5626, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17881-п, ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11310).

Вахгаузен Іван Леонідович, 1892 р. н., м. Житомир, росіянин, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Чернігів, фотограф. Заарештований 02.10.1940 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 13.01.1941 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 18.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14592-п).

Вахецька-Бірюк Євгенія Кириківна, 1884 р. н., с. Конятин Сосницького р-ну, малописьменна. Проживала у с. Нехаївка Коропського р-ну, домогосподарка. Заарештована 20.11.1937 р. за ст. 56 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітована 27.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1085).

Вахецький Франц Войцехович, 1882 р. н., с. Нехтинці, Польща, поляк, мало-

письменний. Проживав у с. Михайлівка Новгород-Сіверського р-ну, колгоспник. Заарештований 16.08.1937 р. За постановою «двійки» від 23.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 27.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 30.10.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11851).

Вахильчук Григорій Павлович, 1902 р. н., с. Гольичі Слуцького р-ну Мінської обл., Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у смт Любеч Ріпкинського р-ну, шкіпер. Заарештований 12.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 24.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11645).

Вахненко Євтихій Якович, 1873 [1877] р. н., с. Хороше Озеро Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, робітник залізниці. Заарештований 27.10.1930 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.12.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11407).

Вахненко Семен Микитович, 1892 р. н., с. Хороше Озеро Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хороше Озеро, одноосібник. Заарештований 17.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5651).

Вахненко Юхим Іванович, 1885 р. н., с. Величківка Менського р-ну, українець, письмен-

ний. Проживав у с. Киселівка Менського р-ну, без певних занять. Заарештований 18.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, передбачена ВМП. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11223).

Вахнін Юхим Данилович, 1902 р. н., м. Конотоп Сумської обл., росіянин, освіта середня. Проживав у м. Конотоп, службовець. Заарештований 17.03.1920 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 21.07.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності виправданий. Направлений у розпорядження повітового військового комісара. Реабілітований 29.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 956).

Вахрамєв Петро Петрович, 1901 р. н., м. Чернігів, росіянин, освіта середня. Член ВКП(б). Проживав за місцем дислокації 108 кп 27 кд, майор. Заарештований 10.06.1938 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 05.08.1939 р. за участь у діяльності військово-фашистської організації ув'язнений до ВТТ на 5 років. Загинув 07.12.1941 р. у Північно-Східному ВТТ, м. Магадан. Реабілітований 16.04.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5794).

Вацура Олексій Іванович, 1889 р. н., Чехія, чех, малописьменний. Проживав у с. Михальчина Слобода Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну, без певних занять. Заарештований 20.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 09.02.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9654).

Вашерман Ісак Маркович, 1903 р. н., м. Чернігів, єврей, освіта вища. Член ВКП(б) з 1927 р. Проживав у м. Київ, політрук 7 роти 172

асп 26 А. Заарештований 31.12.1941 р. За вироком ВТ Воронежського гарнізону від 10.02.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.11.1959 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10014-п).

Ващенко Гнат Павлович, 1891 р. н., с. Красний Колядин Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Яхнівка Ніжинського р-ну, помічник начальника залізничної станції. Заарештований 20.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до ВТТ на 3 роки. Реабілітований 26.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4747).

Ващенко Григорій Федорович, 1888 р. н., с. Рашкова Слобода Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Рашкова Слобода, одноосібник. Заарештований 08.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6886).

Ващенко Іван Георгійович, 1888 р. н., с. Киселівка Менського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Киселівка, продавець. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «двійки» від 14.11.1937 р. за ст.ст. 54-6, 54-10 ч. 1 УК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 01.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8514).

Ващенко Іван Григорович, 1875 р. н., Прилуцький р-н, українець, освіта початкова. Проживав у с. Обухове Талалаївського р-ну, одноосібник. Заарештований 14.10.1929 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 19.03.1930 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив колгоспного будівництва, висланий до Північного краю на 3 роки.

Реабілітований 30.05.1964 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.4. – Спр. 290).

Ващенко Іван Григорович, 1909 р. н., с. Талалаївка Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем служби, пожежник, командир пожежної охорони військового складу № 80. Заарештований 10.08.1941 р. За вироком ВТ Новосибірського гарнізону від 20.02.1943 р. за ст.ст. 58-2, 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. За вироком ВТ Сибірського ВО від 23.03.1943 р. виправданий. Звільнений з-під варті 27.04.1943 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4164-п).

Ващенко Іван Данилович, 1899 р. н., с. Киселівка Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Киселівка, колгоспник. Заарештований 29.03.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР. 13.06.1938 р. справу припинено. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2396).

Ващенко Іван Данилович, 1908 р. н., с. Сивки Михайло-Коцюбинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 9 роти 3 б 358 сп 164 сд, червоноармієць. Заарештований 01.03.1940 р. За вироком ВТ Ленінградського ВО від 20.03.1940 р. за ст. 58-10 з санкції ст. 54-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 11.11.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17301-п).

Ващенко Кузьма [Кирило] Якович, 1885 р. н., смт Дмитрівка Конотопської округи Чернігівської губ. (нині Бахмацького р-ну), українець, освіта середня. Проживав у с. Вирівка Конотопського р-ну Сумської обл., священник. Заарештований 26.10.1929 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 25.09.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 27.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. –

Спр. 8358).

Вашенко Максим Никифорович, 1903 р. н., с. Рябухи Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рябухи, одноосібник. Заарештований 18.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 20.02.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4311).

Вашенко Микита Миколайович, 1909 р. н., с. Рашкова Слобода Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 250 сп 82 Червонопрапорної Ярцівської сд, червоноармієць. Заарештований 17.06.1944 р. За вироком ВТ 82 Червонопрапорної Ярцівської сд від 03.06.1944 р. згідно з указом Президії ВР СРСР від 06.07.1941 р. засуджений до позбавлення волі на 5 років. Згідно прим. 2 до ст. 28 КК РРФСР направлений у діючу армію. Реабілітований 28.05.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17559-п).

Вашенко Михайло Миколайович, 1938 р. н., с. Перелюб Холминського (нині Корюківського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Перелюб, колгоспник. Заарештований 26.04.1956 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 06.07.1956 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 20.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14831-п).

Вашенко Михайло Олексійович, 1893 р. н., с. Монастирище Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Монастирище, конюх. Заарештований 22.11.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 02.12.1932 р. взятий на підписку про невиїзд. 18.01.1933 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2284).

Вашенко Олексій Дорофійович, 1889 р. н., с. Дроздівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Куликівка Куликівського р-ну, слюсар. Заарештований 15.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 10.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.03.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4700).

Вашенко Пантелеймон Сидорович, 1897 р. н., с. Звеничів Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Звеничів, одноосібник. Заарештований 07.08.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4145).

Вашенко Петро Никифорович, 1884 р. н., с. Рябухи Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рябухи, одноосібник. Заарештований 18.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 10.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 20.02.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4311).

Вашенко Петро Петрович, 1895 р. н., м. Чернігів, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, безробітний. Заарештований 22.03.1919 р. За постановою від 13.06.1919 р. за службу в гетьманських військах справу направлено до Чернігівського губревтрибуналу. Остаточне рішення відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 496).

Вашенко Петро Пилипович, 1875 р. н.,

м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Харків, робітник. Заарештований 20.02.1921 р. За постановою Чернігівської губЧК від 03.09.1921 р. як до соціально-небезпечного елементу передбачена ВМП. Реабілітований 20.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12202).

Ващенко Семен Юхимович, 1899 р. н., с. Кучинівка Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кучинівка, одноосібник. Заарештований 25.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 19.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7481).

Ващенко Уляна Митрофанівна, 1919 р. н., с. Адамівка Носівського р-ну, українка. Проживала у с. Адамівка, колгоспниця. 08.11.1944 р. взята на підписку про невийзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 05.01.1946 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9636).

Ващенко Феодосій Іванович, 1897 р. н., с. Рашкова Слобода Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Грабів Ріпкинського р-ну, робітник лісорозробок. Заарештований 28.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 28.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.08.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11876).

Ващенко Ювко [Іов] Омелянович, 1890 р. н., с. Лихачів Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лихачів, одноосібник. Заарештований 03.05.1932 р. за

ст. 54-10 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений 27.08.1932 р. Реабілітований 30.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 243).

Ващенко Яків Григорович, 1889 р. н., с. Хотинівка Мринського (нині Носівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хотинівка, одноосібник. Заарештований 21.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 28.02.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР передбачена ВМП. Реабілітований 11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9472).

Ващенко Євдокія Харитонівна, 1896 р. н., с. Боцманів Кролевецького р-ну Сумської обл., неписьменна. Проживала у с. Боцманів, селянка. Заарештована 13.03.1920 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 06.04.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності виправдана. Реабілітована 29.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 985).

Ващенко Василь Петрович, 1893 р. н., с. Антоновичі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Редьківка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, колгоспник. Заарештований 11.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації передбачена ВМП. Реабілітований 03.12.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4580).

Ващенко Михайло Андрійович, 1885 р. н., с. Редьківка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гуньківка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, колгоспник. Заарештований 10.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за участь у діяльності контррево-

люційної організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 03.12.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4580).

Вашенок Степан Петрович, 1897 р. н., с. Редьківка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Редьківка, без певних занять. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.03.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4689).

Вашинський Дмитро Васильович, 1876 р. н., с. Китайгород Кобеляцького повіту Полтавської губ. (нині Царичанського р-ну Дніпропетровської обл.), українець, освіта духовна. Проживав у с. Вересоч Ніжинського повіту (нині Куликівського р-ну), священник. Заарештований 20.07.1921 р. за проведення антирадянської агітації. 01.10.1921 р. звільнений. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 10.11.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Заарештований 03.01.1926 р. за ст.ст. 70, 123 КК УСРР. За постановою від 09.01.1926 р. справу припинено. Реабілітований 25.03.1999 р., 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3286, ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12452).

Вдовенко Михайло Іларіонович, 1888 р. н., с. Середівка Згурівського р-ну Харківської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, чорноробочий. Заарештований 17.12.1937 р. За постановою «двійки» від 31.01.1938 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 19.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10034).

Вдовенко Михайло Михайлович, 1920 р. н., м. Будапешт, Угорщина, угорець. Проживав у м. Чернігів, учень. Заарештований 13.02.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР.

21.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 30.03.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5125).

Вдовенко Степан Романович, 1891 р. н., с. Даничі Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Даничі, помічник лікаря районної лікарні. Заарештований 23.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 20.04.1933 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 9678-п).

Вдовенко Уляна Кононівна, 1898 р. н., освіта початкова. Проживала у с. Миколаївка Прилуцького повіту (нині Прилуцького р-ну), учениця. Підозрювалась у шпигунстві. 16.11.1919 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4686).

Вдовиченко Микола Васильович, 1915 р. н., м. Київ, українець, освіта спеціальна. Проживав у смт Ріпки Ріпкинського р-ну, начальник дорвідділу. Заарештований 08.09.1936 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 22.01.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 01.02.1962 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6362-п).

Вегенер Марія Феодосіївна, 1893 р. н., с. Спиридонова Буда Злинковського р-ну Брянської обл., РФ, росіянка, малописьменна. Проживала у м. Остер Козелецького р-ну, санітарка. Заарештована 14.03.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 24.05.1944 р. справу припинено. Реабілітована 28.10.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 776).

Вегенер Микола Фрідріхович, 1885 р. н., м. Київ, німець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1935 р. Проживав у м. Остер Козелецького р-ну, голова правління артилі лозоплетіння. Заарештований 20.10.1937 р. За постановою «двійки» від 14.11.1937 р. за ст. 54-6 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 25.11.1937 р. у

м. Чернігів. Реабілітований 27.12.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3274).

Вегер Григорій Овдійович, 1882 р. н., с. Велика Дівиця Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1936 р. Проживав у с. Велика Дівиця, колгоспник. Заарештований 04.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. Реабілітований 01.02.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8216).

Вегера Одарка Олексіївна, 1901 р. н., с. Будионівка (нині с. Червоне) Коропського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Будионівка (нині с. Червоне), домогосподарка. Заарештована 18.02.1930 р. За вироком Конопотського окрсуду від 19.02.1930 р. за проведення агітації проти заходів радянської влади та скоєння терористичного акту засуджена до позбавлення волі на 2 роки. За ухвалою ВС УСРР від 13.03.1930 р. вирок залишений в силі. Реабілітована 22.01.2004 р. (ДАСО. – Ф. Р-4776. – Оп.1. – Спр. 359).

Вегера Степан Юхимович, 1885 р. н., с. Велика Дівиця Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Велика Дівиця, одноосібник. Заарештований 01.04.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 13.04.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-10, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9319).

Вегера Тетяна Назарівна, 1888 р. н., с. Будионівка (нині с. Червоне) Коропського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Будионівка (нині с. Червоне), домогосподарка. Заарештована 18.02.1930 р. За вироком Конопотського окрсуду від 19.02.1930 р. за проведення агітації проти заходів радянської влади та скоєння

терористичного акту засуджена до позбавлення волі на 2 роки. За ухвалою ВС УСРР від 13.03.1930 р. вирок залишено в силі. Реабілітована 22.01.2004 р. (ДАСО. – Ф. Р-4776. – Оп.1. – Спр. 359).

Ведель Іван Семенович, 1912 р. н., с. Григорівка Ніжинського р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у с. Григорівка, вчитель. Заарештований 12.02.1953 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 16.07.1953 р. за ст.ст. 54-3, 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 роки. За вироком судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 29.01.1955 р. термін покарання знижено до 5 років позбавлення волі. 23.02.1955 р. звільнений за амністією, судимість знято. Реабілітований 24.02.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 11177-п).

Ведель Спиридон Тимофійович, 1893 р. н., с. Григорівка Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б) з 1929 р. Проживав у м. Ніжин, райуповноважений комітету заготівель. Заарештований 02.10.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 24.04.1939 р. за ст. 54-12 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. За ухвалою судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 17.08.1939 р. вирок скасовано. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 325-п).

Веденєв Василь Опанасович, 1921 р. н., с. Хоп Солнцевського р-ну Курської обл., РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у с. Олександрівка (приєднано до м. Чернігів). Заарештований 02.10.1943 р. За постановою від 20.12.1943 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР направлений до спецтабору НКВД для фільтрації. Реабілітований 26.04.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 571).

Веденко Марк Матвійович, 1876 р. н., с. Веприк Новобасанського (нині Бобровицько-

го) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Київ, священик. Заарештований 14.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Київській обл. від 19.10.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7600).

Ведмедський Михайло Микитович, 1888 р. н., м. Прилуки, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, завідувач нафто-складу Прилуцької МТС. Заарештований за проведення антирадянської агітації. 23.11.1935 р. взятий на підписку про невиїзд. 17.06.1936 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2674).

Ведмицький Микола Іванович, 1910 р. н., с. Маціївка Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Маціївка, колгоспник. Заарештований 20.12.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 10.02.1932 р. справу припинено. 14.02.1932 р. звільнений. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5016).

Ведмідь Іван Сергійович, 1901 р. н., с. Ліски Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ліски, колгоспник. Заарештований 30.11.1943 р. За вироком ВТ КВО від 23.06.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР виправданний. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1671-п).

Ведьма Іван Васильович, 1889 р. н., с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Велика Кошелівка, одноосібник. Заарештований 30.12.1932 р. за ст.ст. 54-8, 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 09.02.1933 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6705).

Ведяшкін Ілля Микитович, 1912 р. н., с. Старі Турдаки Кочкурівського р-ну, Республіка

Мордовія, РФ, мордвин. Проживав за місцем дислокації 127 озенр ППО, червоноармієць. Заарештований 21.10.1942 р. За вироком ВТ 15 А від 03.11.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15034-п).

Везне Микола Юрійович, 1911 р. н., с. Сасинівка Пирятинського р-ну Полтавської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Сасинівка, без певних занять. Заарештований 31.03.1930 р. За вироком надзвичайної сесії Прилуцького окрсуду від 29.05.1930 р. за ст. 54-9 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 06.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16176-п).

Везовик Олександр Романович, 1919 р. н., с. Форостовичі Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 756 октр, червоноармієць. Заарештований 16.04.1942 р. За вироком ВТ 36 ордену Леніна мсд від 19.06.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 30.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15381-п).

Вейдемільер Георгій Карлович, 1899 р. н., м. Берлін, Німеччина, німець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, священик. Заарештований 01.11.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 08.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 10 років. Реабілітований 11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8570).

Вейерсберг Віра Карлівна, 1896 р. н., с. Безрзняки Лукояновського р-ну Горьковської (нині Нижньогородської) обл., РФ, росіянка. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. Заарештована 22.03.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 07.10.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР вислана в Сузунський р-н Новосибірської обл. на 5 років. Реабілітована

08.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8846).

Вейкша Костянтин Костянтинович, 1895 р. н., х. Кумфоти Віленської губ., Польща, поляк, письменний. Проживав у с. Краснопілля Коропського р-ну, чоботар. Заарештований 17.11.1937 р. За постановою «двійки» від 22.12.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності та шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 30.09.1965 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10365-п).

Вейс Павло Васильович, 1900 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 2 абр ППО, майор. Заарештований 16.02.1938 р. за ст. 54-1 «б». 04.07.1939 р. справу припинено. 16.08.1939 р. звільнений. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6491).

Вейсман Фелікс Якубович, 1899 р. н., м. Варшава, Польща, єврей, освіта вища. Проживав у смт Дмитрівка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, службовець. Заарештований 21.08.1935 р. за ст.ст. 54-3, 54-6 КК УСРР. 09.12.1935 р. взятий на підписку про невиїзд. 21.01.1936 р. справу припинено. Реабілітований 31.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 141).

Веклич Антон Гнатович, 1883 р. н., с. Сеньківка Бориспільського р-ну Київської обл., українець, малописьменний. Проживав у х. Шевченка (нині с. Шевченка) Чернігівського р-ну, колгоспник. Заарештований 15.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.04.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9062).

Веклич Роман Гнатович, 1873 р. н., с. Сень-

ківка Бориспільського р-ну Київської обл., українець, освіта початкова. Проживав у х. Шевченка (нині с. Шевченка) Чернігівського р-ну, робітник радгоспу. Заарештований 17.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.04.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1933 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9061).

Велигорська Марія Петрівна, 1853 р. н., м. Ніжин, малописьменна. Проживала у м. Ніжин, домогосподарка. Заарештована 23.01.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами. 18.02.1920 р. взята на підписку про невиїзд. 26.02.1920 р. померла. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 23.09.1920 р. справу припинено в зв'язку зі смертю обвинуваченої. Реабілітована 30.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1105).

Велигорський Іван Данилович, 1905 р. н., с. Чепівка (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Звеничів Ріпкинського р-ну, без певних занять. Заарештований 20.12.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за проведення антирадянської діяльності передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10279).

Велигорський Іларіон Васильович, 1896 р. н., с. Івашківка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Івашківка, колгоспник. Заарештований 30.09.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 26.12.1940 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Загинув 17.11.1941 р. у Північно-Східному таборі НКВД, м. Магадан. Реабілітований 26.01.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14473-п).

Велигорський Йосип Федотович, 1890 р. н., с. Браниця Бобровицького р-ну,

українець, освіта початкова. Проживав у с. Браниця, одноосібник. Заарештований 22.01.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 06.02.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-10, 54-13 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 23.02.1930 р. у м. Ніжин. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9155).

Велигорський Макар Микитович, 1886 [1887] р. н., х. Корнієво (нині с. Корніїв) Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у х. Корнієво (нині с. Корніїв), одноосібник. Заарештований 28.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 09.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Усть-Вимському ВТТ, м. Вожаель, Комі АРСР. Реабілітований 26.07.1989 р., 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6079, 10325).

Велигорський Микита Кирилович, 1910 р. н., с. Корніїв Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Корніїв, одноосібник. Заарештований 01.01.1932 р. За вироком надзвичайної сесії Київського облсуду від 04.08.1932 р. за ст. 54-8 КК УСРР засуджений до ВМП. Реабілітований 18.10.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16195-п).

Велигорський Олександр Леонтійович, 1888 р. н., с. Чепігівка (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чепігівка (нині с. Новоукраїнське), різноробочий. Заарештований 28.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації, розповсюдження провокаційних чуток застосована ВМП. Роз-

стріляний 04.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10917).

Велигорський Олексій Карпович, 1899 р. н., с. Браниця Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Браниця, одноосібник. Заарештований 28.12.1929 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 06.01.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-10, 54-13 КК УСРР застосована ВМП. Розстріляний 23.02.1930 р. у м. Ніжин. Реабілітований 15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9155).

Велигорський Петро Макарович, 1907 р. н., с. Корніїв Козелецького р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 59 зсп, червоноармієць. Заарештований 30.03.1943 р. За вироком ВТ 13 збр від 29.05.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 11.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14818-п).

Велигорський Тимофій Федорович, 1891 р. н., с. Івашківка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Івашківка, колгоспник. Заарештований 23.04.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 26.04.1939 р. направлений до психіатричної лікарні для нагляду та експертизи. 02.06.1939 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1428).

Велигоша Денис Васильович, 1900 р. н., с. Лутава Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Лутава, одноосібник. Заарештований 09.10.1943 р. Помер у Чернігівській тюрмі 04.01.1944 р. 11.01.1944 р. справу припинено зв'язку зі смертю обвинуваченого. Реабілітований 27.07.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17126-п).

Велигоша Іван Юхимович, 1912 р. н., с. Лутава Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 241 сп 95 сд, червоноармієць. Заарештований 09.12.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР. 14.12.1941 р. справу припинено. Реабілітований 13.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3913).

Великанич Стефан Іванович, 1903 р. н., Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у с. Дарахів Тереховлянського р-ну Тернопільської обл., візник. Заарештований 17.05.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 02.08.1944 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 974).

Великанов Всеволод Леонідович, 1898 р. н., м. Ново-Олександрія Люблінської губ. (нині м. Пулави, Любленське воєводство), Польща, росіянин, середня спеціальна освіта. Проживав у м. Ніжин, працівник спілки мисливців. Заарештований 24.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 18.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту не працював. Заарештований 06.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 19.05.1989 р., 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5583, 9339).

Великодна Марія Лаврентіївна, 1923 р. н., с. Кучинівка Щорського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Кучинівка, колгоспниця. Заарештована 07.08.1945 р. за ст.ст. 19-54-8 КК УРСР. 05.09.1945 р. справу припинено. Реабілітована 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 949).

Велико-Іваненко Семен Аникійович, с. Григорівка Конотопського повіту (нині Бахмацького р-ну), малописьменний. Проживав у

с. Григорівка, одноосібник. Заарештований 10.08.1920 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. За постановою Чернігівської губЧК від 06.09.1920 р. звільнений. Реабілітований 22.04.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11885).

Великонський Олексій Федорович, 1906 р. н. Рославльський р-н Смоленської обл, РФ, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, слюсар. Заарештований 20.06.1938 р. За вироком ВТ 435 КОВО від 16.11.1938 р. за ст.ст. 54-7, 54-10, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 6 років. 25.06.1939 р. справу припинено. 26.06.1939 р. звільнений. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1413 (а, б, в)).

Великохатний Іван Якович, 1907 р. н., с. Бірки Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Член КП(б)У. Проживав у с. Савин Козелецького р-ну, голова сільради. Заарештований 31.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. Реабілітований 22.12.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2922-2927, 3104).

Величко Євдоким Павлович, 1896 р. н., с. Бригинці Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бригинці, одноосібник. Заарештований 20.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.06.1933 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6887).

Величко Іван Федорович, 1882 р. н., с. Нехаївка Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нехаївка, без певних занять. Заарештований 06.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокацій-

них чуток про війну передбачена ВМП. Реабілітований 25.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10147).

Величко Кузьма Нестерович, 1897 р. н., с. Нова Басань Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нова Басань, одноосібник. Заарештований 29.01.1933 р. За вироком виїзної сесії Бобровицького нарсуду від 10.02.1933 р. за ст.ст. 54-10, 58 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 8 років. За ухвалою карного відділу Чернігівського облсуду від 25.04.1933 р. вирок перекваліфіковано, засуджений за ст. 67 ч. 1 КК УСРР до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 13.04.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16610-п).

Величко Купріян Федотович, 1877 р. н., с. Рудьківка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудьківка, одноосібник. Заарештований 23.02.1929 р. 20.04.1929 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 05.06.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 04.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3658).

Величко Микола Михайлович, 1884 р. н., с. Мутин Кролевецького р-ну Сумської обл., українець, освіта середня. Проживав у м. Остер Остерського (нині Козелецького) р-ну, старший наглядач метеорологічної станції. Заарештований 21.12.1934 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 13.09.1935 р. за проведення контрреволюційної агітації ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11285).

Величко Михайло Павлович, 1891 р. н., с. Бригинці Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Бригинці, одноосібник. Заарешто-

ваний 10.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 29.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7108).

Величко Олександр Семенович, 1893 р. н., с. Бригинці Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 822 сапб 37 сапбр, червоноармієць. Заарештований 07.09.1942 р. За вироком ВТ 44 оінжбр від 28.09.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.08.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17667-п).

Величко Олександр Федорович, 1904 р. н., с. Нова Басань Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бригинці Бобровицького р-ну, одноосібник. Заарештований 25.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.02.1933 р. за ст.ст. 54-10, 58 ч. 2 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6702).

Величко Опанас Семенович, 1904 р. н., с. Нехаївка Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нехаївка, колгоспник. Заарештований 10.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 02.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, позбавлений волі на 10 років. Звільнений у вересні 1947 р. Реабілітований 17.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10585).

Величко Панас Матвійович [Махтійович], 1885 р. н., с. Нехаївка Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нехаївка, без певних занять. Заарештова-

ний 12.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності української контрреволюційної націоналістичної організації передбачена ВМП. Реабілітований 08.08.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4159).

Величко Степан Сергійович, 1903 р. н., с. Нехаївка Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Нехаївка, одноосібник. Заарештований 28.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7482).

Величко Федір Іванович, 1890 р. н., с. Брезова Лука Гадяцького р-ну Харківської (нині Полтавської) обл., українець, освіта початкова. Член ВКП(б) з 1920 р. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 05.05.1938 р. Реабілітований 13.04.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3012-3015).

Величко Яків Симонович, 1891 р. н., с. Дептівка Конотопського р-ну Сумської обл., українець, освіта середня. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, комірник. Заарештований 18.09.1944 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 17.01.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УСРР виправданий. Звільнений 07.02.1945 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1746-п).

Величковська Ольга Олександрівна, 1896 р. н., м. Ніжин, українка, письменна. Проживала у м. Ніжин, вчитель. Заарештована 19.04.1921 р. за участь у погромах єврейських

родин. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 25.09.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітована 29.03.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3411).

Велько Гнат Гнатович, 1884 р. н., с. Москаленки Чернобаївського р-ну Черкаської обл., українець, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, інженер. Заарештований 22.07.1946 р. За вироком Чернігівського облсуду від 23.09.1946 р. за ст. 54-3 з санкції ст. 54-2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За вироком судової колегії в кримінальних справах ВС УСРР від 18.10.1946 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 27.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16163-п).

Венгер Авраам Феофанович, 1880 р. н., с. Макіївка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Макіївка, одноосібник. Заарештований 13.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.03.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5199).

Венгер Михайло Васильович, 1918 р. н., с. Яблунівка Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації ІІ екззлп, ефрейтор, командир відділення хозроти. Заарештований 30.04.1943 р. За вироком ВТ залізниці ім. Молотова від 01.06.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Реабілітований 27.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15321-п).

Венгер Степан Іванович, 1908 р. н., с. Дубовий Гай Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець. Проживав у с. Яблунівка При-

луцького повіту, без певних занять. Заарештований 04.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 10.04.1968 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8002).

Венглинський Борис Володимирович, 1898 р. н., м. Городня Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Городня, учень. Заарештований 02.01.1919 р. За вироком військово-революційного польового суду від 24.07.1919 р. за службу в загоні «Вільне козацтво» при гетьмані засуджений до ВМП. Розстріляний 25.07.1919 р. у м. Городня. Реабілітований 29.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 95).

Венделовський Степан Кузьмич, 1914 р. н., м. Чернігів, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 466 пахз 218 сд, червоноармієць. Заарештований 06.04.1942 р. За вироком ВТ 218 сд від 15.04.1942 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до ВМП. За вироком ВТ Південного фронту від 08.05.1942 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Під час етапування утік. Заарештований 25.10.1946 р. За вироком Чернігівського облсуду від 09.01.1947 р. за ст. 54-14 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За ухвалою судової колегії ВС СРСР від 03.07.1948 р. вирок скасовано. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5130-п).

Вензель Генріх Кіндратович, 1890 р. н., с. Великий Вердер (нині с. Зеленівка) Бахмацького р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Калинівка Бахмацького р-ну, робітник радгоспу. Заарештований 15.12.1937 р. За постановою «двійки» від 31.01.1938 р. за проведення контрреволюційної агітації застосована ВМП. Розстріляний 31.03.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 29.12.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.6. –

Спр. 995).

Вензель Іван Пилипович, 1885 р. н., с. Вердер (нині с. Зеленівка) Бахмацького р-ну, українець. Проживав у с. Вердер (нині с. Зеленівка), одноосібник. Заарештований 16.09.1931 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 05.12.1931 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11715-11718).

Вепрук Микола Онуфрійович, 1893 [1896] р. н., м. Яворів Яворівського р-ну Львівської обл, українець, освіта початкова. Проживав у с. Манжосівка Прилуцького р-ну, тесля. Заарештований 07.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 17.10.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 5 років. На час другого арешту – машиніст цегляного заводу. Заарештований 26.08.1937 р. За постановою «двійки» від 15.12.1938 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 08.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 29.03.1989 р., 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8273, 8428).

Верба Кирило Сергійович, 1883 р. н., с. Городище Батуринського (нині Бахмацького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Острів Бахмацького р-ну, без певних занять. Заарештований 12.07.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 15.01.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 11.08.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2067-п).

Верба Максим Степанович, 1878 р. н., с. Новий Биків Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець. Проживав у с. Новий Биків, одноосібник. Заарештований 09.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 23.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, бухгалтер. Заарештований

24.04.1940 р. За вироком Чернігівського облсуду від 18.10.1940 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 24.12.1997 р., 09.07.1992 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5930, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 3056-п).

Вербило Андрій Іванович, 1882 р. н., с. Веркіївка (нині с. Вертіївка) Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Веркіївка (нині с. Вертіївка), колгоспник. Заарештований 15.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності української контрреволюційної націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.04.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12327).

Вербило Костянтин Корнійович, 1882 р. н., с. Терешківка Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Терешківка, одноосібник. Заарештований 23.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 12.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8287).

Вербило Михайло Тимофійович, 1899 р. н., с. Веркіївка (нині с. Вертіївка) Ніжинського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Дрімайлівка Куликівського р-ну, вчитель. Заарештований 25.02.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 16.03.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 10 років. За постановою судової «трійки» УГБ НКВД УСРР від 14.04.1935 р. звільнений достроково. Реабілітований 03.11.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8251-8254).

Вербило Федір Іванович, 1892 р. н., с. Веркіївка (нині с. Вертіївка) Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вер-

кіївка (нині с. Вертіївка), колгоспник. Заарештований 13.06.1949 р. За вироком Чернігівського облсуду від 28.07.1949 р. за ст.ст. 54-2, 54-3, 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 05.10.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16165-п).

Вербицький Іван Павлович, 1913 р. н., с. Грабівка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 263 сп 25 сд, червоноармієць. Заарештований 29.01.1945 р. За вироком ВТ 25 сд від 24.03.1945 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 16.09.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17286-п).

Вербицький Оникій Гаврилович, 1880 р. н., с. Неплюбка Ветковського р-ну Гомельської обл., Білорусь, малописьменний. Проживав у с. Подин Менського р-ну, священник. Заарештований 20.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.03.1930 р. за ст.ст. 7-54-9, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8592).

Вербицький Павло Феофанович, 1875 р. н., м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Новий Ургенч (нині м. Ургенч) Хорезмської обл., Узбекистан, бухгалтер. Заарештований 22.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 17.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР позбавлений права проживати в Москві, Ленінграді, Харкові, Києві, Одесі, означених округах та прикордонних округах на 3 роки. Реабілітований 17.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5909).

Вербовий Арсентій Петрович, 1887 р. н., с. Карпилівка Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Карпилівка, селянин. 05.11.1921 р. взятий на

підписку про невийзд. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 09.12.1921 р. за проведення антирадянської агітації засуджений до позбавлення волі на 1 рік умовно. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3687).

Вергер - Левченко Григорій Густавович, 1920 р. н., с. Перга Олевського р-ну Житомирської обл., німець, малописьменний. Проживав у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, робітник залізниці. Заарештований 25.09.1943 р. За вироком ВТ КВО від 08.04.1944 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до 20 років каторжних робіт. Реабілітований 28.02.1963 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7915-п).

Вергун Ісаак Дмитрович, 1898 р. н., с. Сивки Михайло-Коцюбинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сивки, робітник. Заарештований 19.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої проти заходів радянської влади, передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10291).

Вергун Максим Никифорович, 1899 р. н., с. Хатилова Гута Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Хатилова Гута, колгоспник. Заарештований 28.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11473).

Вергун Наталія Степанівна, 1892 р. н., с. Костянтинів Недригайлівського р-ну Сумської обл., українка, освіта початкова. Проживала у смт Ладан Прилуцького р-ну, колгоспниця. Заарештована 22.10.1940 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського

облсуду від 14.12.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітована 30.10.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 905-п).

Вергун Федір Гаврилович, 1900 р. н., с. Талалаївка Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Талалаївка, без певних занять. Заарештований 28.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, застосована ВМП. Розстріляний 19.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 01.02.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8214).

Вергун Федір Романович, 1919 р. н., с. Удайці Прилуцького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Удайці, слюсар. Заарештований 13.08.1947 р. За вироком Чернігівського облсуду від 20.10.1947 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 24.02.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16089-п).

Верель Петро Іванович, 1887 р. н., Польща, білорус, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, службовець. Заарештований 05.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційної української націоналістичної військово-офіцерської організації передбачена ВМП. Реабілітований 12.07.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3553).

Веремєєнко Гнат Григорович, 1878 р. н., с. Мощенка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Мощенка, одноосібник. Заарештований 01.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.03.1933 р. за ст. 54-13 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8874).

Веремеснко Іван Тимофійович, с. Степанівка Борзнянського р-ну, українець. Проживав у с. Степанівка, священик. Заарештований 28.05.1922 р. за проведення антирадянської агітації. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 02.07.1922 р. справу припинено. Реабілітований 30.05.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 5112).

Веремеснко Ісай Сергійович, 1888 р. н., с. Мощенка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Млинок Щорського р-ну, одноосібник. Заарештований 09.07.1939 р. За вироком Чернігівського облсуду від 25.09.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 28.01.1940 р. у м. Чернігів. Реабілітований 11.05.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14512-п).

Веремеснко Марфа Степанівна, 1905 р. н., с. Сядричі (нині с. Деснянка) Чернігівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Сядричі (нині с. Деснянка), колгоспниця. Заарештована 03.04.1945 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 29.05.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР виправдана. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17199-п).

Веремеснко Микола Юхимович, 1895 р. н., с. Вільшанка Семенівського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Вільшанка, службовець. Заарештований 13.04.1920 р. За постановою особливого відділу ВЧК при Реввійськраді 12 А від 14.04.1920 р. за службу в Добармії направлений у розпорядження особливого відділу Південно-Західного фронту. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5063).

Веремеснко Федір Дмитрович, 1888 р. н., с. Сядричі (нині с. Деснянка) Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сядричі (нині с. Деснянка), стрілочник. Заарештований 02.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області

від 14.08.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР передбачена ВМП. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9625).

Веремеснко Антон Аврамович, 1904 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Носівка, колгоспник. Заарештований 24.09.1939 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 14.11.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 29.05.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 414-п).

Веремеснчик Тимофій Васильович, 1881 р. н., с. Зайці Чернігівського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Зайці, одноосібник. Заарештований 06.07.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 26.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 25.10.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 819).

Веремеснчик Петро Васильович, 1913 р. н., с. Гарбузин Козелецького р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 5 роти 19 мп 19 тд, червоноармієць. Заарештований 13.02.1941 р. За вироком ВТ в.ч. 2473 КОВО від 21.03.1941 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 26.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14817-п).

Веремеснчик Іван Федорович, 1895 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тертишники Носівського р-ну, одноосібник. Заарештований 08.06.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 12.07.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 29.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8194).

Веремеснчик Іван Сидорович, 1926 р. н., с. Слабин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав

у м. Чернігів, вантажник. Заарештований 14.04.1951 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 18.06.1951 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою ВС УРСР від 31.08.1954 р. термін покарання знижено до 5 років позбавлення волі. На підставі Указу «Про амністію» звільнений зі зняттям судимості. Реабілітований 21.12.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15982-п).

Вереня Любов Федорівна, 1922 р. н., с. Якубівка Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживала у м. Чернігів, студентка. Заарештована 24.09.1943 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 12.02.1944 р. за ст. 58-1 «а» КК РРФСР ув'язнена до ВТТ на 5 років. Реабілітована 27.12.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11979).

Вереня Прокопій Єгорович, 1908 р. н., с. Слабин Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації розподільного батальйону 60 зсп, червоноармієць. Заарештований 08.08.1941 р. За вироком ВТ особливої Московської армії ПВО від 19.08.1941 р. за ст. 58-10 з санкції ст. 54-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.12.1962 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7334-п).

Верес [Вересь] Яким Андрійович, 1876 р. н., с. Кукшин Мринського (нині Ніжинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кукшин, одноосібник. Заарештований 18.12.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.02.1930 р. як антирадянський елемент висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 16.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.12.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації позбавлений волі на 8 років. 17.03.1939 р. справу припинено. Реа-

бітований 18.08.1989 р., 23.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 13109, 108).

Верескун Ілля Іванович, 1898 р. н., с. Бережівка Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бережівка, колгоспник. Заарештований 24.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 21.05.1933 р. справу припинено. На час другого арешту – робітник радгоспу. Заарештований 19.05.1935 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 24.07.1936 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1998 р., 29.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7730, 154).

Верескун Олександр Васильович, 1869 р. н., с. Бережівка Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бережівка, одноосібник. Заарештований 10.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 01.08.1931 р. взятий на підписку про невиїзд. 05.08.1931 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4639).

Веретенник Роман Павлович, 1901 р. н., с. Синявка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Синявка, одноосібник. Заарештований 08.08.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту – мешканець с. Низківка Щорського р-ну, вантажник на заготзерно. Заарештований 30.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 10.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 05.07.1989 р., 21.04.1962 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7109, 4902).

Верещоца Микола Григорович, 1908 р. н., смт Ладан Прилуцького р-ну, українець, мало-

письменний. Проживав у смт Ладан, одноосібник. Заарештований 25.03.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 25.08.1931 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9494).

Верещака Василь Тимофійович, 1926 [1928] р. н., с. Домашлин Корюківського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації, червоноармієць. Заарештований 19.12.1944 р. За вироком ВТ 1 гв. А від 20.01.1945 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 22.01.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16056-п).

Верещака Олексій Михайлович, 1886 р. н., с. Тиниця Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тиниця, одноосібник. Заарештований 28.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 09.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11411).

Верещако Михайло Трифонович, 1914 р. н., с. Андріївка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Андріївка, колгоспник. Заарештований 23.08.1939 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 24.01.1939 р. за ст.ст. 7-54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у загальних місцях ув'язнення на 3 роки. Реабілітований 20.05.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4162-п).

Вержба Микола Павлович, 1897 р. н., м. Седльце Седлецького повіту Мазовецького воєводства, Польща, росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, безробітний. Заарештований 30.05.1920 р. За постановою особ-

ливого відділу ВЧК при Реввійськраді 12 А від 08.06.1920 р. за шпигунство ув'язнений до концтабору на час громадянської війни. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4977).

Верзило Іван Гаврилович, 1909 р. н., с. Горбове Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації, червоноармієць. Заарештований 21.06.1943 р. За вироком ВТ 353 сд від 17.07.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до ВМП. За ухвалою ВТ Південно-Західного фронту від 31.07.1943 р. ВМП замінена на позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 19.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15432-п).

Верик Іван Омелянович, 1905 р. н., с. Носівка (приєднано до м. Щорс) Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б) до 1937 р. Проживав у м. Щорс Щорського р-ну, робітник залізниці. Заарештований 26.11.1943 р. За вироком ВТ Білоруської залізниці від 15.02.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР виправданий. Звільнений 16.02.1943 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6363-п).

Верич Олексій Савич, 1904 р. н., с. Шами Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шами, одноосібник. Заарештований 21.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. За клопотанням командування 504 стрілецького Краковського полку за постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.08.1945 р. судимість та пов'язані з нею обмеження знято. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11007).

Верлинський Віктор-Франц Михайлович, 1897 р. н., м. Бар Барського р-ну Вінницької обл., поляк, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, завідувач підписного відділення. Заарештований 20.09.1937 р. За постановою «двійки» від

08.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, передбачена ВМП. Реабілітований 04.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9117).

Вермен Марія Петрівна, 1912 р. н., м. Прилуки, українка, освіта середня. Проживала у м. Прилуки, бухгалтер. Заарештована 15.03.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 18.05.1939 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР ув'язнена до ВТТ на 5 років. За ухвалою ВС УРСР від 17.08.1939 р. вирок скасовано. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 313-п).

Вермен Петро Федорович, 1881 р. н., м. Прилуки, українець, освіта середня. Проживав у м. Прилуки, пенсіонер. Заарештований 30.12.1934 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 04.07.1935 р. за проведення контрреволюційної агітації висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 19.08.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2779).

Вернигор Андрій Миколайович, 1922 р. н., с. Шептаки Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Шептаки, колгоспник. Заарештований 28.09.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 03.04.1944 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Звільнений з-під варті 06.03.1952 р. Реабілітований 20.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15511-п).

Вернигор Василь Микитович, 1894 р. н., с. Карабани Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Карабани, колгоспник. Заарештований 14.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, застосована ВМП. Розстріляний 29.09.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. –

Спр. 11598).

Вернигор Гаврило Парфенович, 1916 р. н., с. Шептаки Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Шептаки, колгоспник. Заарештований 31.08.1944 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 25.11.1944 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР виправданний. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1194-п).

Вернигор Ілля Микитович, 1886 р. н., с. Шептаки Новгород-Сіверського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Чайкине Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну, колгоспник. Заарештований 23.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 23.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 11.07.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4137).

Вернигор Федір Іванович, 1902 р. н., с. Чайкине Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чайкине, колгоспник. Заарештований 10.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 27.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 11.07.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4137).

Вернигор Федот Петрович, 1894 р. н., с. Шептаки Новгород-Сіверського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Чайкине Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну, без певних занять. Заарештований 23.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 27.04.1938 р. Реабілітований 11.07.1959 р. (ДАЧО.

– Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4137).

Верник Микола Миколайович, 1880 р. н., м. Олександрівськ (нині м. Запоріжжя) Катеринославської губ. Проживав за місцем служби, червоноармієць. Заарештований 12.12.1918 р. 04.07.1919 р. справу припинено. Звільнений 12.07.1919 р. Реабілітований 29.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 103).

Верозуб Роман Степанович, 1886 р. н., с. Макіївка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Макіївка, без певних занять. Заарештований 07.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності українського націоналістичного контрреволюційного повстанського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10029).

Вертебний Василь Артемович, 1890 р. н., м. Семенівка Семенівського р-ну. Проживав у м. Семенівка, секретар. Заарештований 11.03.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації. Рішення по справі відсутнє. 08.04.1938 р. під час проведення допиту покінчив життя самогубством. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 413).

Вертебний Василь Якович, 1910 р. н., м. Семенівка Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем служби, червоноармієць редакції дивізіонної газети. Заарештований 15.02.1935 р. За вироком виїзної сесії ВТ ДВККУ за ст. 58-10 ч. 1 КК РСФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 15.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15041-п).

Вертебний Павло Данилович, 1901 р. н., освіта початкова. Проживав у м. Семенівка Семенівського р-ну, чоботар. Заарештований у

жовтні 1919 р. за участь у контрреволюційному заколоті. У лютому 1920 р. взятий на підписку про невиїзд. 15.02.1920 р. справу передано до Гомельського губревтрибуналу. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5071).

Вертельник Михайло Григорович, 1907 р. н., с. Будьонівка (нині с. Червоне) Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем служби, червоноармієць. Заарештований 16.05.1942 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР. 12.06.1942 р. справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3959).

Вертишкевич Петро Григорович, 1907 р. н., м. Одеса, росіянин, малописьменний. Проживав у с. Балички Прилуцького р-ну, токар. Заарештований 09.08.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 22.08.1935 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки умовно. За вироком спецколегії Київського облсуду від 02.12.1935 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 12.10.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 100-п).

Веруга Микола Михайлович, 1914 р. н., с. Веркіївка (нині с. Вертіївка) Ніжинського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Веркіївка (нині с. Вертіївка), вчитель. Заарештований 06.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 17.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1594-п).

Верхградська [Верхоградська] Ія Аркадіївна, 1923 р. н., смт Муровані Курилівці Мурованокуриловецького р-ну Вінницької обл., українка. Проживала у м. Ніжин, без певних занять. Заарештована 01.10.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 11.11.1943 р. справу припинено. Реабілітована 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. –

Оп.3. – Спр. 3366).

Верхградський Аркадій Самійлович, 1898 р. н., с. Черче Чемеровецького р-ну Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) обл., українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Ніжин, вчитель. Заарештований 14.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 07.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 07.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3441).

Верховинець - Костєв Йосип Миколайович, 1900 р. н., с. Старий Мізунь Долинського р-ну Івано-Франківської обл., українець, освіта середня. Проживав у м. Ніжин, вчитель. Заарештований 17.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Київській обл. від 31.12.1937 р. за ст.ст. 54-6, 54-8, 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 19.01.1938 р. у м. Київ. Реабілітований 12.03.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4012).

Верховой Христофор Дмитрович, 1860 р. н., с. Калмичек Поворинського р-ну Воронезької обл., РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у Свято-Георгієвському монастирі, ігумен. Заарештований 12.01.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 12.03.1930 р. справу припинено. Реабілітований 29.06.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8615).

Верхуша Іван Акимович, 1911 р. н., м. Городня Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Городня, безробітний. Заарештований 24.01.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 14.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3973-3985).

Вершняк Ілля Данилович, 1882 р. н., с. Смяч Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта домашня. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, службовець. Заарештований 04.03.1920 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 30.07.1920 р. за службу в денікінській армії винесено громадську догану. Відправлений на службу до Червоної армії, звільнений 30.07.1920 р. Заарештований 14.10.1921 р. за саботаж. 04.11.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 23.11.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 30.12.1998 р., 30.05.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 887, 4724).

Вершняк Ілля Максимович, 1891 р. н., с. Красне Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красне, одноосібник. Заарештований 07.03.1928 р. За постановою судової колегії ОГПУ від 28.05.1928 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 5 років. 10.01.1933 р. загинув у Ярославському політизоляторі. Реабілітований 03.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3472).

Вершок Іван Митрофанович, 1884 р. н., с. Анисів Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Анисів, працював поденно. Заарештований 25.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 29.03.1990 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1258).

Вершок Микола Васильович, 1924 р. н., х. Бендерівка (нині с. Полісся) Сосницького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у х. Бендерівка (нині с. Полісся), безробітний. Заарештований 07.11.1944 р. за ст.ст. 17-54-8 КК УРСР. 31.05.1945 р. справу припинено. Реабілітований 26.04.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 599).

Верясов Григорій Сергійович, 1896 р. н., с. Язиково Сармановського р-ну, Республіка Татарстан, РФ, росіянин, малописьменний. Проживав за місцем роботи, робітник залізниці. Заарештований 29.12.1947 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 12.01.1948 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4952).

Веселко Петро Миронович, 1905 р. н., с. Хрінівка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Хрінівка, колгоспник. Заарештований 03.11.1936 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.08.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної диверсійно-терористичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 23.08.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9049-9057).

Весна Митрофан Гнатович, 1880 р. н., с. Ганнівка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ганнівка, одноосібник. Заарештований 24.10.1930 р. За постановою «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Заарештований 18.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.08.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності застосована ВМП. Розстріляний 01.09.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.06.1989 р., 18.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2921, 11039).

Весна Михайло Іванович, 1891 р. н., с. Ганнівка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ганнівка, одноосібник. Заарештований 24.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 29.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5634).

Весна Петро Гнатович, 1876 р. н., с. Ганнівка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ганнівка, одноосібник. Заарештований 24.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 02.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 7 років. Реабілітований 26.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8180).

Весна Тихін Гнатович, 1883 р. н., с. Ганнівка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ганнівка, одноосібник. Заарештований 24.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 15.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5566).

Вестфаль Валентина Павлівна, 1935 р. н., м. Щорс Щорського р-ну, росіянка. Проживала у м. Щорс, учениця. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 05.07.1952 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 21.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12142).

Вестфаль Марія Андріївна, 1906 р. н., м. Шяуляй Шяуляйського повіту, Литва, росіянка, освіта початкова. Проживала у м. Щорс Щорського р-ну, домогосподарка. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 05.07.1952 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 21.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12142).

Вестфаль Олександр Олексійович, 1886 р. н., м. Городня Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б). Проживав у м. Щорс Щорського р-ну, пенсіонер. Заарештований 04.12.1937 р. За вироком лінійного суду Білоруської залізниці від 13.03.1938 р. за ст. 54-10 КК УРСР позбавлений волі на 3 роки. 22.03.1940 р. звільнений. За ухвалою пленуму

ВР СРСР від 28.12.1939 р. справу припинено. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7120-п).

Вестфаль Юрій Павлович, 1927 р. н., м. Щорс Щорського р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Член ВЛКСМ. Проживав у м. Мена Менського р-ну, зоотехнік. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 05.07.1952 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини висланий до Казахстану на 5 років. Реабілітований 21.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12142).

Ветушинський Адам Адамович, 1903 р. н. Віленська губ., Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у с. Величківка Менського р-ну, колгоспник. Заарештований 22.11.1937 р. За постановою «двійки» від 15.12.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 16.12.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.09.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11866).

Вечер Дмитро Петрович, 1878 р. н., с. Феськівка Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Феськівка, одноосібник. Заарештований 04.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11003).

Вечера Василь Якович, 1880 р. н., с. Ушня Менського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Ушня, одноосібник. Заарештований 10.10.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.02.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 20.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6386).

Вечера Дарія Іванівна, 1914 р. н., с. Фесь-

ківка Менського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Феськівка, колгоспниця. 04.06.1945 р. взята на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 15.02.1946 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 14.02.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12290).

Вечерський Гаврило Олексійович, 1899 р. н., с. Убіжичі Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Убіжичі, одноосібник. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Усть-Вимському ВТТ, звільнений у 1956 р. Реабілітований 16.03.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2892).

Вєник Василь Іванович, 1914 р. н., с. Радянська Слобода Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 1311 сп 173 сд, червоноармієць. Заарештований 19.01.1945 р. За постановою від 31.03.1945 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР направлений до спецтабору НКВД для фільтрації. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4004).

Вєник Іван Якович, 1874 р. н., с. Звеничів Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Звеничів, хлібороб. Заарештований 03.02.1919 р. за співробітництво з гетьманською владою. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 04.07.1919 р. справу припинено. Звільнений 11.07.1919 р. Реабілітований 31.07.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 79).

Вєник Пилип Іванович, 1909 р. н., с. Звеничів Ріпкинського р-ну, українець. Проживав

у с. Бурівка Городнянського р-ну, без певних занять. Заарештований 04.01.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Помер у лікарні 07.06.1933 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 11797-п т. 4).

Вєтер Агрипина Пилипівна, 1906 р. н., с. Вересоч Куликівського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, службовець. Заарештована 08.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнена до ВТТ на 10 років. На час другого арешту – монашка Троїцького монастиря м. Чернігів. Заарештована 28.04.1950 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. 08.07.1950 р. справу припинено. Реабілітована 20.08.1966 р., 30.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7958, 130).

Вєтер Андрій Пилипович, 1888 р. н., с. Вересоч Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вересоч, одноосібник. Заарештований 03.11.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.01.1930 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту – мешканець с. Скугарі Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, чорноробочий. Заарештований 03.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.05.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг заходів партії застосована ВМП. Розстріляний 21.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.07.1989 р., 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3793, 11580).

Вєтер Гнат Сергійович, 1870 р. н., с. Вересоч Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вересоч, одноосібник. Заарештований 10.06.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 26.08.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.06.1989 р.

(ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3403).

Вєтров [Вєтер] Самуїл Опанасович, 1884 р. н., с. Оленівка Борзнянського р-ну, українець. Проживав у м. Конотоп Сумської обл., сторож. Заарештований 29.10.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 23.04.1936 р. за ст.ст. 54-2, 54-10 ч. 1 КК УСРР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17881-п).

Вєтрова Кіра Єлисеївна, 1899 р. н., м. Чернігів, українка, освіта початкова. Член КП(б)У. Проживала у м. Чернігів, завідувачка бібліотеки. Заарештована 11.10.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 27.12.1937 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини ув'язнена до ВТТ на 8 років. Реабілітована 06.04.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2132).

Видра Михайло Семенович, 1892 р. н., с. Вербичі Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вербичі, одноосібник. Заарештований 25.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. застосована ВМП. Розстріляний 05.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10888).

Виливок Василь Назарович, 1924 р. н., с. Рудівка Прилуцького р-ну, українець, освіта початкова. Без постійного місця проживання, ветеринарний фельдшер. Заарештований 25.06.1945 р. за ст. 63-1 КК БРСР. 03.10.1945 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5086).

Виловатий Іван Матвійович, 1903 р. н., с. Тур'я Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тур'я, одноосібник. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно.

Реабілітований 18.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7217).

Винниченко Антон Федорович, 1882 р. н., смт Любеч Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Любеч, ветеринарний санітар. Заарештований 08.03.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 10.01.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 02.06.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1663-п).

Винниченко Григорій Маркович, 1879 р. н., с. Британи (нині с. Дуболугівка) Комарівського (нині Ніжинського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Британи (нині с. Дуболугівка), одноосібник. Заарештований 18.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.12.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6073).

Винниченко Іван Аврамович, 1901 р. н., с. Дягова Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Дягова, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5236).

Винниченко Петро Григорович, 1905 р. н., смт Парафіївка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації, червонофлотець. Заарештований 30.09.1941 р. За вироком ВТ Чорноморського флоту від 10.10.1941 р. за ст. 58-10 з санкції ст. 54-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 08.06.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16958-п).

Винник Тарас Кузьмич, 1891 р. н., с. Кукшин Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кукшин, колгоспник. Заарештований 04.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 29.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 22.08.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4153).

Винниченко Анастасія Трохимівна, 1910 р. н., с. Боровики Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Чернігів, робітниця. Заарештована 05.08.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 17.08.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітована 26.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14999-п).

Винниченко Іван Сильвестрович, 1889 р. н., с. Дягова Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дягова, одноосібник. Заарештований 04.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 20.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5982).

Винниченко Михайло Андрійович, 1919 р. н., смт Любеч Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 708 сп 115 сд, червоноармієць. Заарештований 14.06.1940 р. за ст. 63 ч. 2 КК БРСР. 14.10.1940 р. справу припинено. Відправлений на лікування в Чернігівську психіатричну лікарню. Реабілітований 29.05.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5712).

Винниченко Павло Дмитрович,

1908 р. н., смт Любеч Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Любеч, безробітний. Заарештований 04.05.1938 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 07.07.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 18.07.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14596-п).

Винниченко Пилип Іванович, 1870 р. н., с. Синявка Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Синявка, одноосібник. Заарештований 01.04.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 07.06.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5130).

Виноградний Марко Михайлович, 1889 р. н., с. Ковпита Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Ковпита, одноосібник. Заарештований 02.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5351).

Виноградов Іван Аврамович, 1887 р. н., с. Зосіми Гродненської губ., Польща, росіянин, освіта початкова. Проживав у с. Петрівка Городнянського (нині Щорського) р-ну, бухгалтер. Заарештований 05.01.1938 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання у Вятському ВТТ, Кіровська обл., загинув 12.07.1943 р. Реабілітований 12.12.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3046).

Виноградова Милина Іванівна, 1914 р. н., с. Веприк Новобасанського (нині Бобровиць-

кого) р-ну, українка, освіта вища. Без постійного місця проживання, без певних занять. Заарештована 18.12.1936 р. за ст.ст. 54-10, 16-170 «б» КК УСРР. 22.12.1936 р. справу припинено. Реабілітована 22.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 882).

Виноградський Андрій Олександрович, 1867 р. н., с. Охрамієвичі Сосницького повіту (нині Корюківського р-ну), освіта духовна. Проживав у с. Охрамієвичі, священник. Заарештований 14.11.1919 р. Рішення по справі відсутнє. Помер 15.01.1920 р. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1297).

Виноградський Олександр Павлович, 1881 р. н., смт Ямпіль Ямпільського р-ну Сумської обл., українець, освіта середня. Проживав у с. Нові Боровичі Щорського р-ну, вчитель. Заарештований 08.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.10.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 04.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 16.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3498).

Виноградський Юрій Степанович, 1873 р. н., смт Сосниця Сосницького р-ну, українець, освіта вища. Проживав у смт Сосниця, директор музею. Заарештований 28.06.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. 09.01.1939 р. справу припинено. Реабілітований 28.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2705).

Винько Гнат Тимофійович, 1896 р. н., с. Клочків Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Клочків, чоботар. Заарештований 14.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на

10 років. Реабілітований 06.03.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4757).

Виповський Григорій Миколайович, 1893 р. н., с. Карпилівка Лубенського р-ну Полтавської обл., українець, освіта середня. Проживав у с. Ведильці Чернігівського р-ну, бухгалтер. Заарештований 22.06.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 01.06.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 697-п).

Вира Федір Федорович, 1891 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ічня, рахівник. Заарештований 05.04.1938 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. 28.04.1939 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2877).

Вирва Василь Михайлович, 1890 р. н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, одноосібник. Заарештований 10.04.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3157).

Вирва Семен Дмитрович, 1890 р. н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудка, одноосібник. Заарештований 16.04.1931 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 28.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Справу припинено. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3157).

Вирва Семен Микитович, 1880 р. н., с. Рудка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кам'янка Менського р-ну, одноосібник. Заарештований 31.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабіліто-

ваний 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7345).

Вирич Тихон Пилипович, 1891 р. н., с. Галиця Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Галиця, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 22.11.1930 р. за ст.ст. 7-54-13, 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 16.03.1966 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9285-9286).

Вирозуб [Верозуб] Петро Григорович, 1874 р. н., с. Макіївка Лосинівського (нині Носівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Макіївка, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.11.1930 р. за ст.ст. 7-54-13, 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 08.09.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР. 24.09.1937 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 14.08.1989 р., 27.11.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8585, 897).

Висовень Андрій Іванович, 1884 р. н., м. Бобровиця Бобровицького р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Проживав у с. Вороньки Бобровицького р-ну, цукровар. Заарештований 15.12.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.03.1933 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до концтабору на 10 років. Реабілітований 13.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4620).

Висовень Іван Семенович, 1878 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, одноосібник. Заарештований 21.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 13.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до

Північного краю на 3 роки. Реабілітований 29.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8212).

Висовень Лука Терентійович, 1908 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степові Хутори Носівського р-ну, вантажник. Заарештований 19.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 27.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11503).

Висовень Самуїл Пилипович, 1900 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, священник. Заарештований 13.04.1931 р. За постановою «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 12.10.1931 р. за ст. 54-4 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11204).

Висовень Терентій Максимович, 1871 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 04.09.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 07.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8275).

Високос Ксенофонт Йосипович, 1908 р. н., с. Куликівка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Куликівка, одноосібник. Заарештований 09.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 20.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 06.09.1973 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3.

– Спр. 8073).

Висоцька Килина Гнатівна, 1881 р. н., с. Камка Холминського (нині Корюківського) р-ну, українка, неписьменна. Проживала у с. Камка, колгоспниця. Заарештована 21.02.1953 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 16.04.1953 р. за ст.ст. 20-54-1 «а» засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 25 років. За ухвалою ВТ КВО від 25.03.1955 р. вирок від 16.04.1953 р. змінено, термін покарання знижено до 5 років позбавлення волі у ВТТ. З-під варти звільнено. Реабілітована 21.07.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17106-п).

Висоцька Надія Іванівна, 1919 р. н., Польща, українка, малописьменна. Проживала у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, сторож. Заарештована 22.06.1941 р. за ст.ст. 54-6, 54-10 ч. 2 КК УРСР. 25.10.1941 р. справу припинено. Реабілітована 21.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2086).

Висоцький Василь Григорович, 1889 р. н., с. Хрінівка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Щорс Щорського р-ну, коваль. Заарештований 18.09.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР. 10.05.1940 р. справу припинено. Реабілітований 25.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 971, 971 а, 971 б).

Висоцький Микола Васильович, 1870 р. н., м. Ніжин, росіянин, освіта вища. Проживав у м. Анапа Краснодарського краю, РФ, безробітний. Заарештований 12.07.1921 р. За постановою Чернігівської губЧК від 07.12.1921 р. як до соціально-небезпечного елемента застосована ВМП. Реабілітований 16.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12147).

Висоцький Микола Владиславович, 1894 р. н., с. Голінка Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, безробітний. Заарештований 16.02.1919 р. за

службу в загоні «Вільне козацтво» при гетьмані. 07.05.1919 р. звільнений. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 25.05.1919 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 487).

Висоцький Микола Іванович, 1895 р. н., с. Олександрівка Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олександрівка, бригадир колгоспу. Заарештований 05.06.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 10.03.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР позбавлений волі на 2,5 роки. Реабілітований 21.04.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 261-п).

Висоцький Никифор Демидович, 1883 р. н., с. Хрипівка Городнянського р-ну, українець. Проживав у с. Хрипівка, рахівник. Заарештований 10.06.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.08.1937 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації передбачена ВМП. Реабілітований 27.01.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9049-9057).

Висоцький Олександр Гнатович, 1882 р. н., білорус, освіта духовна. Проживав у м. Сновськ (нині м. Щорс) Сновського (нині Щорського) р-ну, бухгалтер. Заарештований 23.02.1933 р. За постановою «трійки» при ПП ОГПУ по БСРР від 05.04.1933 р. за ст.ст. 72, 75 КК БСРР ув'язнений до ВТТ на 5 років. Реабілітований 11.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11125).

Висоцький Олександр Іванович, 1903 р. н., с. Миколаївка Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Миколаївка, колгоспник. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.05.1965 р.

(ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7873).

Висоцький Петро Мартинович, 1903 р. н., с. Леонівка Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Леонівка, колгоспник. Заарештований 15.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського угруповання засуджений до ВМП. Розстріляний 16.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 18.11.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4823).

Висоцький Сергій Гнатович, 1897 р. н., м. Чернігів, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 19.06.1938 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 20.08.1939 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 353-п).

Висоцький Сергій Петрович, 1904 р. н., м. Сновськ Сновського р-ну (нині м. Щорс Щорського р-ну), росіянин, освіта незакінчена вища. Виключений з КП(б)У у зв'язку з арештом. Проживав у м. Чернігів, інструктор Чернігівського обкому партії. Заарештований 30.09.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР від 20.11.1937 р. за ст.ст. 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 21.11.1937 р. у м. Київ. Реабілітований 10.08.1957 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4208-п).

Висоцький Степан Пилипович, 1899 р. н., с. Камка Холминського (нині Корюківського) р-ну, українець, освіта початкова. Член ВКП(б). Проживав за місцем дислокації 175 сд 25 А, резервіст політвідділу. Заарештований 28.07.1942 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР. 23.08.1942 р. справу припинено. Реабілітований 20.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4098).

Висоцький Устим Лукич, 1896 р. н., с. Козаче Путивльського р-ну Сумської обл., росія-

нин, освіта середня. Проживав у м. Щорс Щорського р-ну, начальник районного шляхового відділу. Заарештований 11.10.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 15.01.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Реабілітований 29.12.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16064-п).

Висоцький Федір Петрович, 1914 р. н., с. Нехаївка Коропського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 23 овогр хімвідділу штабу ПЗФ, червоноармієць. Заарештований 25.02.1942 р. За вироком ВТ Воронежського гарнізону від 01.04.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.05.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17430-п).

Витрикуша Іван Гаврилович, 1908 р. н., с. Конятин Сосницького р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 108 зсп МВО, червоноармієць. Заарештований 14.10.1941 р. За вироком ВТ Свердловського гарнізону від 24.02.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 8 років. Загинув 18.05.1942 р. у Тагільському ВТТ, Свердловська обл. Реабілітований 11.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14821-п).

Вишневецький Денис Данилович, 1901 р. н., с. Сивки Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 9 роти 3 б 358 сп 164 сд, червоноармієць. Заарештований 01.03.1940 р. За вироком ВТ Ленінградського ВО від 14.03.1940 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 15.11.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17306-п).

Вишневецький Семен Тихонович, 1896 р. н., с. Іванківці Срібнянського р-ну, украї-

нець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 99 роти при військскладі НКО № 2056 м. Молотов, червоноармієць. Заарештований 18.02.1943 р. За вироком ВТ Уральського ВО від 11.04.1943 р. за ст.ст. 58-2, 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.10.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17255-п).

Вишневецька - Мехед Догмара Павлівна, 1891 р. н., с. Красилівка Борзнянського (нині Бахмацького) р-ну, українка. Проживала у с. Красилівка, домогосподарка. Заарештована 02.06.1920 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 26.02.1921 р. за службу у Петлюри ув'язнена до концтабору на час громадянської війни. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 10.04.1921 р. термін покарання знижено до 5 років позбавлення волі. Реабілітована 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 722).

Вишневецький Іван Володимирович, 1898 р. н., с. Тимошівка Кам'янського р-ну Черкаської обл., українець, освіта середня. Проживав у с. Новий Биків Бобровицького р-ну, головний інженер. Заарештований 16.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 29.12.1937 р. за ст.ст. 54-6, 54-11 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 07.04.1945 р. термін покарання знижено на 1 рік. Звільнений 17.11.1946 р. Реабілітований 06.03.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1975).

Вишневецький Іван Микитович, 1916 р. н., с. Ярошівка (нині с. Українське) Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 495 б ПММ 17 оатбр, червоноармієць. Заарештований 04.10.1941 р. За вироком ВТ Ленінградського гарнізону від 14.12.1941 р. за ст.ст. 58-2, 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до ВМП. Помер від виснаження у м. Ленінград 03.01.1942 р. За ухвалою ВТ Ленінградського фронту від 05.01.1942 р. ВМП замі-

нена на позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 30.05.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17003-п).

Вишневський Яків Іванович, 1887 р. н., с. Ярошівка (нині с. Українське) Талалаївського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у смт Дмитрівка Бахмацького р-ну, робітник залізниці. Заарештований 28.03.1945 р. за участь у діяльності українського націоналістичного угруповання. 29.01.1946 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4797).

Вишницький Віктор Прокопович, 1876 р. н., Польща, росіянин, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, бухгалтер. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 30.12.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8393-8395).

Вишня Митрофан Матвійович, 1877 р. н., с. Тупичів Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тупичів, конюх. Заарештований 02.05.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 05.05.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 01.07.1967 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7980).

Вишня Петро Самійлович, 1906 р. н., с. Івашківка Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Івашківка, одноосібник. Заарештований 05.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.06.1933 р. справу припинено. Реабілітований 30.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7359).

Вишняк Іван Софонович, 1889 р. н., с. Криски Понорницького (нині Коропського) р-ну,

українець, письменний. Проживав у с. Криски, без певних занять. Заарештований 29.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.12.1937 р. за проведення антирадянської діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11378).

Відута Леонід [Олексій] Євдокимович, 1921 р. н., смт Короп Коропського р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 36 мсд, червоноармієць. Заарештований 30.03.1942 р. За вироком ВТ 17 А від 27.06.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Звільнений 03.10.1950 р. Реабілітований 30.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15510-п).

Візер Григорій Павлович, 1914 р. н., с. Веркіївка (нині с. Вертіївка) Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Веркіївка (нині с. Вертіївка), без певних занять. Заарештований 02.01.1933 р. за ст.ст. 54-10, 58 ч. 2 КК УСРР. 08.03.1933 р. справу припинено. Реабілітований 24.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2361).

Візер Степан Кирилович, 1887 р. н., с. Бобрік Ніжинського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Бобрік, колгоспник. Заарештований 18.08.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 ККУРСР. 31.01.1939 звільнений. 03.07.1939 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1666).

Віктор Логвин Андрійович, 1894 р. н., с. Смолянка Олишівського (нині Куликівського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Смолянка, робітник Олишівської МТС. Заарештований 16.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив колгоспного будівництва, передбачена ВМП. Реабілітований

23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9301).

Віктор Павло Трохимович, 1889 р. н., с. Смолянка Олишівського (нині Куликівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, рахівник. Заарештований 02.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 06.10.1962 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5521).

Вікторевський Степан Сергійович, 1876 р. н., с. Слабин Козлянського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Слабин, одноосібник. Заарештований 06.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1930 р. за ст.ст. 7-54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10928).

Вілежанін Олександр Ілліч, 1881 р. н., с. Толмань Уржумського повіту В'ятської губ. (нині с. Масканур, Республіка Марій Ел, РФ), росіянин, середня спеціальна освіта. Проживав у м. Чернігів, секретар. Заарештований 01.05.1919 р. за службу в гетьманських військах. 16.06.1919 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 488).

Віленчик Павло Петрович, 1926 р. н., с. Церковище (нині с. Підлісне) Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 155 зсп, червоноармієць. Заарештований 07.11.1944 р. За вироком ВТ 35 А від 20.03.1945 р. за ст. 54-3 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 13.08.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15808-п).

Вільковський Леонід Улянович, 1895 р. н., м. Мости Мостовського р-ну Гродненської обл., Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, охоронець. Заарештований 04.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.11.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10550).

Вільневецький Олексій Іванович, 1895 р. н., с. Старі Боровичі Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Старі Боровичі, одноосібник. Заарештований 16.04.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 30.05.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 20.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5972).

Вільневецький Семен Іванович, 1898 р. н., с. Старі Боровичі Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Старі Боровичі, одноосібник. Заарештований 16.04.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 30.05.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 20.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5972).

Вільнер Борис Якович, 1908 р. н., м. Ніжин, єврей, освіта вища. Проживав за місцем дислокації 29 учап, ст. лейтенант. Заарештований 08.07.1944 р. За вироком ВТ 33 зсд від 06.09.1944 р. згідно з указом Президії ВР СРСР від 06.07.1941 р засуджений до позбавлення волі на 5 років. Виконання вироку відстрочено до закінчення військових дій. Реабілітований 27.09.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17715-п).

Вінарський Лазар Андронович, 1895 р. н., м. Монастирище Монастирищенського р-ну

Харківської (нині Черкаської) обл., єврей. Включений з ВКП(б) у зв'язку з арештом. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 15.08.1937 р. За вироком ВК ВС СРСР від 20.11.1937 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 21.11.1937 р. Реабілітований 25.02.1956 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2924-п).

Вінник Савелій Кузьмич, 1888 р. н., с. Кукшин Ніжинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кукшин, колгоспник. Заарештований 16.03.1935 р. за участь у діяльності терористичної організації. 14.05.1935 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6159).

Вінник Федот Павлович, 1908 р. н., с. Кропивне Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Плиски Борзнянського р-ну, робітник залізниці. Заарештований 01.08.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР. 13.03.1942 р. справу припинено. Реабілітований 21.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2079).

Вінников Василь Силович, 1892 р. н., м. Чернігів, українець, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, вчитель. Заарештований 08.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за участь у діяльності антирадянської організації застосована ВМП. Розстріляний 25.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 29.10.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3169).

Вінницький Василь Миколайович, 1870 р. н., м. Стародуб Стародубського р-ну Брянської обл., РФ, українець, освіта духовна. Проживав у м. Остер Козелецького р-ну, священник. Заарештований 21.12.1934 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР. 21.03.1935 р. звільнений на підпис-

ку про невізд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 14.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3151).

Вінницький Михайло Андрійович, 1873 р. н., м. Ніжин, українець, освіта середня. Проживав у м. Ніжин, бухгалтер. Заарештований 06.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.01.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2844).

Вінтель Максим Іванович, 1913 р. н., с. Грем'яч Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 10 сп 4 сд, червоноармієць. За вироком ВТ 45 сд Брянського фронту від 03.05.1942 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР засуджений до ВМП заочно. 23.07.1943 р. оголошений в розшук. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6159-п).

Вінчура Федора Іванівна, 1909 р. н., с. Густиня Прилуцького р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Густиня, трактористка. Заарештована 22.05.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 18.02.1946 р. справу припинено. 22.05.1946 р. звільнена. Реабілітована 26.04.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 612).

Віра Григорій Дмитрович, 1910 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, учень. Заарештований 12.04.1929 р. за ст. 54-4 КК УСРР. 21.04.1929 р. звільнений на підписку про невізд. Рішення по справі відсутнє. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12117-12118).

Віра Дмитро Федорович, 1882 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова.

Проживав у м. Ічня, бухгалтер. Заарештований 26.04.1931 р. за ст. 54-4 КК УСРР. 16.08.1931 р. справу припинено. Заарештований 05.04.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду в м. Прилуки від 09.02.1939 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. За ухвалою ВС УРСР від 23.04.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на той самий термін. Реабілітований 27.02.1998 р., 02.12.1992 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11318, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2267-п).

Віра Федір Федорович, 1891 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ічня, колгоспник. Заарештований 26.04.1931 р. за ст. 54-4 КК УСРР. 16.08.1931 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11318).

Віра Яким Федорович, 1890 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Безводівка Ічнянського р-ну, колгоспник. Заарештований 22.09.1937 р. за ст. 54-11 КК УРСР. 15.11.1938 р. звільнений. 28.01.1940 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 302).

Віркетіс Віктор Осипович, 1896 р. н., м. Лієпая, Латвія, латиш, освіта початкова. Член КП(б)У з 1932 р. Проживав у смт Ріпки Ріпкинського р-ну, начальник РОМ Ріпкинського р-ну. Заарештований 14.03.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР. 31.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 14.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1239).

Вісбауер Максиміліан Максиміліанович, 1897 р. н., Австро-Угорщина, німець, освіта середня. Проживав у смт Мала Дівиця Прилуцького р-ну, викладач німецької мови. Заарештований 22.09.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 28.11.1937 р. за про-

ведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10548).

Вісовий Антон Якович, 1882 р. н., с. Довгалівка Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Довгалівка, колгоспник. Заарештований 31.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 15.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.12.1989 р. (ДАСО. – Ф. Р-7641. – Оп.6. – Спр. 722).

Вітвицький Казимир Едмундович, 1883 р. н., м. Київ, поляк, освіта середня. Проживав у м. Бобровиця Бобровицького р-ну, технік-будівельник. 01.04.1929 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.01.1930 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3717).

Вітебська Хая Шимонівна, 1904 р. н., с. Красний Колядин Талалаївського р-ну, єврейка, освіта середня. Проживала у м. Прилуки, фельдшер. Заарештована 08.02.1927 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 06.05.1927 р. за ст. 58-5 КК РСФРР вислана до Середньої Азії на 3 роки. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 17.02.1928 р. в доповнення до попередньої постанови та в разі отримання нею закордонного паспорту вислання до Середньої Азії замінити виїздом до Палестини через один з південних портів СРСР. Реабілітована 21.12.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12376).

Вітель Іван Павлович, 1900 р. н., с. Грем'яч Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Грем'яч, одноосібник. Заарештований 18.10.1930 р. За по-

становою судовою «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 16.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 07.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8278).

Вігель Михайло Олексійович, 1870 р. н., с. Грем'яч Новгород-Сіверського р-ну. Проживав у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, секретар. Заарештований 13.02.1919 р. за підозрою у контрреволюційній діяльності. 21.03.1919 р. справу припинено. 23.03.1919 р. звільнений. Реабілітований 28.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 299).

Вітенник Лука Федорович, 1888 р. н., с. Гвоздиківка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гвоздиківка, одноосібник. Заарештований 24.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7601).

Вітер Василь Кузьмич, 1895 р. н., с. Степові Хутори (нині с. Осокорівка) Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степові Хутори (нині с. Осокорівка), одноосібник. Заарештований 25.01.1933 р. За вироком нарсуду Бобровицького району від 01.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років та висланий за межі Чернігівської та Київської обл. на 5 років. За вироком Чернігівського облсуду від 25.04.1933 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 5 років. Решту вироку залишено в силі. Реабілітований 27.12.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16270-п).

Вітер Зіновій Улянович, 1897 р. н., с. Оленівка Борзнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Оленівка, одноосібник. Заарештований 17.01.1933 р. За постановою

особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 09.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 19.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7483).

Вітер Іван Миколайович, 1898 р. н., с. Степові Хутори Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степові Хутори, колгоспник. Заарештований 06.04.1938 р. за ст. 54-6 ч. 1 КК УРСР. 20.05.1938 р. справу припинено. Реабілітований 29.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2384).

Вітер Микола Улянович, 1905 р. н., с. Оленівка Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Оленівка, одноосібник. Заарештований 17.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6888).

Вітер Михайло Овсійович, 1911 р. н., с. Степові Хутори Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степові Хутори, одноосібник. Заарештований 23.07.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 20.01.1931 р. за ст. ст. 54-10, 56-17 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 18.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5897).

Вітер Овсій Аврамович, 1880 р. н., с. Степові Хутори Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степові Хутори, одноосібник. Заарештований 04.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 16.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 31.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5751).

Вітер Остап Сергійович, 1890 р. н., с. Сло-

бідка Талалаївського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Слобідка, колгоспник. Заарештований 27.12.1932 р. за проведення антирадянської агітації. 30.01.1933 р. справу припинено. (ГДА СБ України, м. Суми. – Спр. 2237-п).

Вігер Павло Якович, 1885 р. н., с. Кинашівка Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кинашівка, заготівельник. Заарештований 20.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10525).

Вігер Пилип Сергійович, 1875 р. н., с. Вересоч Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вересоч, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 13.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5865).

Вітик Денис Йосипович, 1860 р. н., с. Рудківка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Рудківка, одноосібник. Заарештований 12.02.1930 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.02.1930 р. справу припинено. Реабілітований 25.08.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11701).

Вітковський Володимир Михайлович, 1905 р. н., с. Завадівка Монастирського р-ну Тернопільської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, робітник. Заарештований 18.08.1929 р. За постановою Колегії ОГПУ від 14.12.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 26.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6332).

Вітман Павло Улянович, 1909 р. н., с. Герчук Марієнтальського кантону, АРСР Німців Поволжя, німець, освіта початкова. Виключений з ВКП(б). Проживав за місцем дислокації 168 оаз 90 авіаб, старшина, пілот. Заарештований 29.07.1937 р. За ухвалою ВТ КВО від 08.01.1938 р. за ст.ст. 54-6, 54-9, 54-11 КК УРСР засуджений до ВМП. За ухвалою ВК ВС СРСР від 11.02.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-12 КК УРСР вирок змінено, засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.03.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17261-п).

Віттер Марія Михайлівна, 1902 р. н., м. Щигри Курської обл., РФ, росіянка, освіта незакінчена вища. Проживала у м. Чернігів, бухгалтер. Заарештована 06.10.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 27.12.1937 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини ув'язнена до ВТТ на 8 років. Відбувала покарання у Карзькому ВТТ. Звільнена 06.10.1945 р. Реабілітована 24.02.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2112).

Вітченко Петро Данилович, 1886 р. н., с. Петруші Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Петруші, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5168).

Віхор Петро Єлисейович, 1885 р. н., с. Калинівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Калинівка, одноосібник. Заарештований 28.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 18.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7218).

Владарчук - Семенцова Ірина Зіновівна,

1913 р. н., с. Сапонівка Борзнянського р-ну, українка, малописьменна. Проживала у с. Сапонівка, колгоспниця. Заарештована 13.10.1950 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 05.01.1951 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 25 років. Відбувала покарання у Кемеровській обл., РРФСР. Звільнена 18.04.1955 р. Реабілітована 01.04.1955 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1622-п).

Владиков Євгеній Георгійович, 1891 р. н., м. Семенівка Семенівського р-ну, українець. Проживав у с. Машеве Семенівського р-ну, вчитель. Заарештований 16.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 24.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської націоналістичної контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 15.05.1938 р. Реабілітований 03.11.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2446-2451).

Владюк Леонтій Миронович, 1877 р. н., с. Старий Тараж Кременецького р-ну Тернопільської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чоботар. Заарештований 17.04.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР. 25.12.1938 р. справу припинено. Реабілітований 26.06.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2636).

Власенко Андрій Пилипович, 1903 р. н., с. Боршна Прилуцького р-ну, українець. Проживав у с. Боршна, колгоспник. Заарештований 16.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.10.1937 р. як соціально-небезпечний елемент ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11438).

Власенко Георгій Силович, 1900 р. н., с. Перепис Добрянського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Член

КП(б)У до 1932 р. Проживав у с. Перепис, кам'янка. Заарештований 12.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 10.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 25.10.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11984).

Власенко Григорій Петрович, 1922 р. н., с. Петрівка Бахмацького р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 876 ветлазарету 24 сд, червоноармієць. Заарештований 13.02.1942 р. За вироком ВТ гарнізону м. Вологда Архангельського ВО від 04.06.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 07.09.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17313-п).

Власенко Данило Андрійович, 1881 р. н., с. Синявка Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Синявка, старший мірошник радгоспу. Заарештований 09.11.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 21.02.1936 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 97 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 5 років. Реабілітований 26.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1773-п).

Власенко Данило Свиридович, 1896 р. н., с. Будище Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 118 похідної хлібопекарні, червоноармієць. Заарештований 18.02.1942 р. За вироком ВТ 13 А від 04.03.1942 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 25.06.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17505-п).

Власенко Дмитро Матвійович, 1899 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, вантажник. Обвинувачувався за ст. 58-10 КК РСФРР. 27.06.1931 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою особливої нара-

ди при Колегії ОГПУ від 23.08.1931 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7602).

Власенко Дмитро Павлович, 1892 р. н., с. Локнисте Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Локнисте, колгоспник. Заарештований 30.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 23.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.03.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3313-3314).

Власенко Дмитро Павлович, 1913 р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жавинка, робітник залізниці. Заарештований 10.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 17.07.1941 р. згідно з указом Президії ВР СРСР від 06.07.1941 р засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 4 роки. Реабілітований 11.02.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16327-п).

Власенко Дмитро Пилипович, 1875 р. н., смт Березна Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Малі Осняки Пакульської вол. Чернігівського повіту, селянин. Заарештований 29.03.1919 р. за проведення антирадянської агітації. 28.05.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 457).

Власенко Єгор Силівич, 1900 р. н., с. Перепис Добрянського (нині Городнянського) р-ну, українець. Проживав у с. Перепис, одноосібник. Заарештований 15.01.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. Рішення по справі відсутнє. Звільнений 19.01.1933 р. Реабілітований 21.05.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 259).

Власенко Іван Гордійович, 1877 р. н., с. Перепис Добрянського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Перепис, безробітний. Заарештований 15.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої проти заходів радянської влади, передбачена ВМП. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9581).

Власенко Іван Іванович, 1908 р. н., с. Мошенка Городнянського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Мошенка, одноосібник. Заарештований 01.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.04.1933 р. за ст.ст. 54-10, 78 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 31.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7346).

Власенко Іван Іванович, 1913 р. н., с. Степанівка Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степанівка, одноосібник. Заарештований 25.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 31.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6706).

Власенко Іван Іванович, 1913 р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жавинка, староста общини. Заарештований 29.10.1943 р. За вироком ВТ КВО від 15.01.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1299-п).

Власенко Іван Павлович, 1886 р. н., с. Мрин Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Мрин, одноосібник. Заарештований 26.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 06.11.1930 р. за

ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 14.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського націоналістичного угруповання застосована ВМП. Розстріляний 19.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.04.1989 р., 24.12.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5189, 4587).

Власенко Іван Пилипович, 1892 [1894] р. н., с. Степанівка Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степанівка, одноосібник. Заарештований 25.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 31.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 10.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Івдельському ВТТ. Реабілітований 14.06.1989 р., 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6706, 10122).

Власенко Іван Прокопович, 1866 р. н., с. Хороше Озеро Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець. Проживав у с. Хороше Озеро, одноосібник. Заарештований 16.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 18.02.1931 р. справу припинено. Реабілітований 20.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3139).

Власенко Михайло Андрійович, 1919 р. н., с. Волинка Сосницького р-ну, українець, освіта середня. Член ВЛКСМ. Проживав за місцем дислокації 7 олбр, червоноармієць. Заарештований 12.10.1942 р. За вироком ВТ 20 злбр від 11.11.1942 р. за ст.ст. 19-58-1 «б», 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 27.11.1997 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17850-п).

Власенко Михайло Васильович, 1882 р. н.,

с. Галиця Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Галиця, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 22.11.1930 р. за ст.ст. 7-54-13, 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 7 років. Заарештований 03.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, застосована ВМП. Розстріляний 26.11.1937 р. Реабілітований 16.03.1966 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9285-9286, 7930).

Власенко Михайло Іванович, 1914 р. н., с. Степанівка Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Степанівка, одноосібник. Заарештований 25.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 31.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6706).

Власенко Надія Кирилівна, 1917 р. н., с. Березівка Талалаївського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Березівка, медсестра. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 27.10.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Казахстану на 5 років. Реабілітована 30.12.1999 р. (ГДА СБ України, м. Суми. – Спр. 9013-п).

Власенко Олександр Юхимович, 1913 р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жавинка, одноосібник. Заарештований 01.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 15.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 22.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 996).

Власенко Олександра Мойсейвна, 1919 р. н., с. Івашківка Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у

с. Івашківка, колгоспниця. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 20.10.1945 р. як член сім'ї зрадника Батьківщини вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 28.02.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12273).

Власенко Павло Онисимович, 1906 р. н., с. Авдіївка Куликівського р-ну, українець. Проживав у с. Авдіївка, колгоспник. Заарештований 18.06.1934 р. За вироком Чернігівського облсуду від 12.01.1935 р. за ст. 54-8 КК УСРР виправданий. За ухвалою ВР УСРР вирок від 12.01.1935 р. відмінено. 05.07.1936 р. справу припинено. Реабілітований 18.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2155).

Власенко Павло Сергійович, 1913 р. н., с. Вершинова Муравійка Куликівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вершинова Муравійка, робітник залізниці. Заарештований 23.08.1945 р. За вироком ВТ Південно-Західної залізниці від 23.07.1946 р. за ст.ст. 54-2, 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 8 років. Реабілітований 25.10.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15913-п).

Власенко Петро Трохимович, 1859 р. н., смт Вороніж Шосткинського р-ну Сумської обл., українець. Проживав у смт Вороніж, одноосібник. Заарештований 08.11.1919 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 11.11.1919 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою виїздної сесії Чернігівського губревтрибуналу від 16.08.1920 р. справу припинено. Реабілітований 30.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 825).

Власенко Пилип Микитович, 1882 р. н., х. Бендерівка (нині с. Полісся) Сосницького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у х. Бендерівка (нині с. Полісся), одноосібник. Заарештований 26.11.1932 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 14.01.1933 р. справу припинено. Реабілітований 21.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. –

Оп.3. – Спр. 1991).

Власенко Пилип Потапович, 1878 р. н., с. Бірки Козелецького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Бірки, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 18.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5877).

Власенко Сава Никифорович, 1892 р. н., с. Червоні Партизани Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Дослідне Носівського р-ну, безробітний. Заарештований 09.07.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 06.03.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 22.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14922-п).

Власенко Семен Пантелійович, 1892 р. н., с. Дніпровське Чернігівського р-ну, освіта початкова. Проживав у с. Дніпровське, одноосібник. Заарештований 08.07.1920 р. за проведення антирадянської агітації. 26.08.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 19.10.1920 р. справу припинено. Реабілітований 15.02.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1982).

Власенко Тимофій Юхимович, 1907 р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жавинка, рибалка. Заарештований 01.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 15.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 22.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 996).

Власенко Федір Адамович, 1904 р. н., с. Перепис Добрянського (нині Городнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Перепис, без певних занять. Заарештований

14.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 18.06.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4386).

Власенко Федір Павлович, 1894 р. н., с. Локнисте Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Локнисте, колгоспник. Заарештований 06.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської есерівської повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 23.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.03.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3313-3314).

Власенко Феодосій Григорович, 1897 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, колгоспник. Заарештований 21.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 13.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.06.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3493-3494).

Власенко Феодосій Максимович, 1923 р. н., с. Адамівка Носівського р-ну, українець, освіта середня. Кандидат в члени ВКП(б). Проживав за місцем навчання, курсант Ленінградського військово-політичного училища ім. Енгельса. Заарештований 20.04.1943 р. За вироком ВТ Івановського гарнізону МВО від 26.06.1943 р. згідно з указом від 06.07.1941 р. засуджений до позбавлення волі на 5 років. Виконання вироку відстрочено до закінчення військових дій. За ухвалою ВК ВС СРСР від 03.03.1944 р. справу припинено. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 5595-п).

Власенко Феодосій Харитонович, 1911 р. н., с. Ядути Борзнянського р-ну, освіта початкова. Без постійного місця проживання, одноосібник. Заарештований 27.02.1934 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 15.04.1934 р. справу припинено. Реабілітований 26.02.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7676).

Власенко Юхим Іванович, 1888 р. н., с. Жавинка Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Жавинка, одноосібник. Заарештований 01.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 15.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 22.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 996).

Власик Іван Микитович, 1889 р. н., с. Євминка Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Євминка, без певних занять. Заарештований 16.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну ув'язнений до ВТТ на 10 років. Покарання відбував у м. Владивосток, м. Новосибірськ, м. Маріїнськ та інших містах. 22.04.1942 р. звільнений в зв'язку з хворобою. Реабілітований 11.11.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7839).

Власик Марія Пилипівна, 1900 р. н., м. Берестечко Горохівського р-ну Волинської обл., українка, освіта початкова. Проживала у м. Прилуки, домогосподарка. Заарештована 20.09.1944 р. За вироком ВТ Київського гарнізону від 02.01.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 10 років. Реабілітована 24.05.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17042-п).

Власик Петро Гнатович, 1889 р. н.,

с. Євминка Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Ленінівка Березнянського (нині Менського) р-ну, директор школи. Заарештований 09.05.1938 р. За вироком судової колегії в кримінальних справах Чернігівського облсуду від 31.08.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 324-п).

Власко Володимир Никифорович, 1886 р. н., с. Гужівка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гужівка, одноосібник. Заарештований 11.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9588).

Власко Григорій Никифорович, 1876 р. н., с. Гужівка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гужівка, одноосібник. Заарештований 11.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.04.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9586).

Власко Григорій Степанович, 1912 р. н., с. Гужівка Ічнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гужівка, одноосібник. Заарештований 11.04.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 25.08.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 16.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8870).

Власко Петро Іванович, 1867 р. н., с. Гужівка Ічнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гужівка, одноосібник. Заарештований 11.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 14.07.1931 р. справу припинено. (ДАЧО.

– Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8870).

Власко Петро Петрович, 1909 р. н., с. Гужівка Ічнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гужівка, одноосібник. Заарештований 11.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 14.07.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8870).

Власков Захарій Сидорович, 1891 р. н., с. Кудрівка Сосницького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кудрівка, одноосібник. Заарештований 15.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 25.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5238).

Власков Павло Семенович, 1896 р. н., с. Кириївка Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кириївка, одноосібник. Заарештований 04.06.1932 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 27.04.1933 р. за ст.ст. 54-8, 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9294).

Власков Петро Степанович, 1904 р. н., с. Кириївка Сосницького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кириївка, одноосібник. Заарештований 23.11.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 27.04.1933 р. за ст.ст. 54-8, 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 2 роки. Враховуючи термін попереднього ув'язнення, з-під варти звільнений. Реабілітований 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9294).

Власов Пилип Дмитрович, 1904 р. н., с. Мартинівка Кізізьського р-ну Челябінської обл., РФ, росіянин, малописьменний. Проживав у смт Куликівка Куликівського р-ну, тесля.

Заарештований 17.02.1937 р. За постановою «трійки» при НКВД по Омській області від 15.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянської повстанської організації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Заарештований 29.01.1949 р. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 14.05.1949 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР висланий на поселення до Красноярського краю. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9522).

Влашицька Парасковія Василівна, 1890 р. н., с. Русиняк Ленінградської обл., РФ, українка, освіта початкова. Проживала за місцем дислокації 14 А, писар. Заарештована 16.10.1920 р. 10.11.1920 р. звільнена на підписку про невиїзд. За постановою колегії губЧК від 17.03.1921 р. за співробітництво з гетьманською владою розгляд справи відкладено. Рішення відсутнє. Реабілітована 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6203).

Вненковський Василь В'ячеславович, 1894 р. н., с. Гельмязів Золотоніського р-ну Черкаської обл., українець, освіта середня. Проживав у с. Попівка Новгород-Сіверського р-ну, вчитель. Заарештований 26.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 30.10.1938 р. за проведення контрреволюційної агітації передбачена ВМП. Реабілітований 30.03.1963 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6141).

Вовк Володимир Іванович, 1895 р. н., с. Степанівка Борзнянського р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у с. Калинівка Ніжинського р-ну, директор школи. Заарештований 27.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української націоналістичної повстанської організації передбачена ВМП. Реабілітований 17.01.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3953).

Вовк Дмитро Федорович, 1903 р. н., с. Густиня Прилуцького р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Густиня, службовець. Заарештований 24.04.1949 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 20.07.1949 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 25 років. Відбував покарання у Красноноярському ВТТ, звільнений 10.02.1955 р. Реабілітований 22.12.1954 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7934-п).

Вовк Іван Іванович, 1898 р. н., с. Вільшане Сосницького р-ну, українець, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Чернігів, вчитель. Заарештований 08.05.1938 р. за ст.ст. 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР. 08.06.1939 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2946).

Вовк Ілля Сергійович, 1883 р. н., с. Церковище (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вересоч Куликівського р-ну, без певних занять. Заарештований 21.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 07.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10984).

Вовк Микола Іванович, 1906 р. н., с. Миколаївка Новобасанського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Миколаївка, одноосібник. Заарештований 10.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 25.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5146).

Вовк Микола Мусійович, 1920 р. н., с. Церковище (нині с. Новоукраїнське)

Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Церковище (нині с. Новоукраїнське), без певних занять. Заарештований 06.06.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 17.09.1936 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 23.11.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 618-п).

Вовк Михайло Кіндратович, 1873 р. н., с. Піски Бахмацького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Піски, колгоспник. Заарештований 20.09.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 10.02.1944 р. справу припинено. Реабілітований 28.10.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 674).

Вовк Михайло Якимович, 1899 р. н., с. Баба (нині с. Жовтневе) Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Баба (нині с. Жовтневе), одноосібник. Заарештований 22.05.1932 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 25.05.1932 р. справу припинено. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1986).

Вовк Олександр Микитович, 1881 р. н., с. Селянська Слобода Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Чернігів, пічник. Заарештований 11.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 17.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 23.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1704).

Вовк Омелян Михайлович, 1865 р. н., с. Романовська Буда (нині с. Червона Буда) Корюківського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Романовська Буда (нині с. Червона Буда), селянин. Заарештований 15.07.1921 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 17.08.1921 р. звільнений на

підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 27.09.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4065).

Вовк Онисим Гаврилович, 1891 р. н., с. Миколаївка Новобасанського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Миколаївка, одноосібник. Заарештований 10.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 25.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 25.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5146).

Вовк Сергій Лукич, 1857 р. н., с. Церковище (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, одноосібник. Заарештований 11.04.1930 р. За вироком Ніжинського окружного суду від 14.05.1930 р. за ст.ст. 54-10, 69 ч. 2 КК УСРР висланий до Старобільської округи на 3 роки, заборонено проживати у Ніжинській, Прилуцькій округах. За ухвалою ВС УСРР від 08.08.1930 р. справу закрито. Реабілітований 21.08.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.33. – Спр. 20).

Вовк Терентій Лукич, 1873 р. н., с. Церковище (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Церковище (нині с. Новоукраїнське), одноосібник. Заарештований 19.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5343).

Вовк Тимофій Юхимович, 1892 р. н., с. Ладинка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Прожи-

вав за місцем дислокації транспортної роти 914 сп, червоноармієць. Заарештований 22.09.1942 р. За вироком ВТ 246 сд від 04.10.1942 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 27.09.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17694-п).

Вовк Федір Іванович, 1909 р. н., с. Веприк Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Миколаїв Бобровицького р-ну, коваль. Заарештований 28.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриз заходів партії, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10215).

Вовк Яким Пилипович, 1909 р. н., с. Мекшунівка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у х. Бірки (нині с. Бірки) Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, без певних занять. Заарештований 11.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 15.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Покарання відбував у Свердловській обл. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9740).

Вовкодав Петро Сидорович, 1886 р. н., с. Безуглівка Ніжинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Безуглівка, робітник радгоспу. Заарештований 07.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 06.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1797).

Вовкушевський Юхим Іванович, 1904 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець,

освіта початкова. Проживав у с. Курінь, одноосібник. Заарештований 07.09.1931 р. 14.12.1931 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 19.12.1931 р. за ст.ст. 54-2, 54-11, 54-12 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. За постановою Колегії ОГПУ від 11.05.1932 р. за ст. 58-12 КК РСФРР справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11715-11718).

Вовненко Артем Миронович, 1897 р. н., с. Ряшки Іваницького (нині Прилуцького р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у с. Ряшки, одноосібник. Заарештований 19.02.1929 р. За постановою Колегії ОГПУ від 30.07.1929 р. за ст.ст. 58-10, 59-3 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Відбував покарання у Соловцькому таборі. За постановою колегії ОГПУ від 10.03.1933 р. після відбуття терміну покарання висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.12.1992 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11904).

Вовненко Іван Прокопович, 1899 р. н., с. Сокиринці Срібнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сокиринці, одноосібник. Заарештований 01.08.1929 р. За вироком надзвичайної сесії Прилуцького окрсуду від 13.12.1929 р. за ст.ст. 54-7, 54-8, 54-9, 54-10, 54-11 КК УСРР засуджений до ВМП. Розстріляний 04.01.1930 р. Реабілітований 24.05.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 11180-п).

Вовнянко Влас Андрійович, 1886 р. н., с. Ряшки Іваницького (нині Прилуцького р-ну), українець, малописьменний. Проживав у с. Ряшки, одноосібник. Заарештований 18.12.1932 р. За вироком Чернігівського облсуду від 14.02.1933 р. за ст. 54-7 КК УСРР передбачена ВМП. Реабілітований 04.10.1961 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 6333-п).

Вовнянко Іван Григорович, 1913 р. н., с. Васьківці Срібнянського р-ну, українець,

освіта середня. Проживав у м. Прилуки, помічник машиніста. Заарештований 03.08.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД Татарської АРСР від 17.10.1941 р. за ст.ст. 54-2, 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 28.10.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15910-п).

Вовченко Павло Максимович, 1913 р. н., с. Володимирівка Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Володимирівка, одноосібник. Заарештований 28.04.1935 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 17.07.1935 р. за ст.ст. 54-2, 54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 19.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14973-п).

Водейко Мечислав Петрович, 1887 р. н., м. Радзивилицьки (нині м. Радвильшкис) Радвильшського р-ну, Литва, литовець, освіта спеціальна. Проживав у м. Сновськ (нині м. Щорс) Щорського р-ну, службовець. Обвинувачувався за ст. 58-10 КК РСФРР. 28.06.1931 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.08.1933 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5687).

Водень Андрій Григорович, 1904 р. н., м. Батурин Бахмацького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, службовець. Заарештований 19.06.1938 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 20.08.1939 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УРСР виправданий. На час другого арешту – директор агро меліоративного россаднику. Заарештований 24.04.1944 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 08.07.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 20.07.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 353-п, 17104-п).

Водоп'ян Іван Петрович, 1909 [1910] р. н., с. Митченки Батуринського (нині Бахмацького)

р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Митченки, одноосібник. Заарештований 29.09.1929 р. за ст.ст. 54-8, 54-10 КК УСРР. 23.10.1929 р. звільнений на підписку про невиїзд. 30.11.1929 р. справу припинено. Заарештований 29.01.1930 р. За вироком Батуринського нарсуду від 14.05.1930 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 2 роки. Етапований до м. Дніпропетровськ. 12.06.1930 р. справу припинено. Заарештований 12.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 19.08.1997 р., 26.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5279, 3897, 6984).

Водянюк Василь Тарасович, 1887 р. н., м. Батурин Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Батурин, муляр-каменярь. Заарештований 30.03.1938 р. за несплату податків. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській обл. від 15.09.1938 р. позбавлений волі на 3 роки. Перебуваючи у в'язниці, проводив антирадянську агітацію серед в'язнів. За вироком виїзної сесії Сумського облсуду від 21.06.1940 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки та 9,5 місяців. Реабілітований 23.01.1998 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7152-п).

Водянюк Марія Петрівна, 1888 р. н., м. Батурин Бахмацького р-ну, українка, малописьменна. Проживала у м. Батурин, колгоспниця. Заарештована 19.09.1941 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 26.02.1944 р. справу припинено. Реабілітована 28.10.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 673).

Восводіна - Ільмовська Надія Юльєвни, 1899 р. н., м. Червень Червенського р-ну Мінської обл., Білорусь, білоруска, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. Заарештована 30.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.02.1938 р. за проведення контрреволюційної

діяльності позбавлена волі на 10 років. Реабілітована 29.11.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3430).

Воєводський Йосип Миколайович, 1875 р. н., с. Надболтов'я Дрисенського повіту Вітебської губ., литовець, письменний. Проживав у м. Ніжин, без певних занять. Заарештований 28.09.1937 р. За постановою «двійки» від 14.11.1937 р. за ст.ст. 54-6, 54-10 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 25.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 15.08.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3928).

Воєдило Василь Михайлович, 1899 р. н., с. Суличівка Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова, помічник кочегара. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у м. Архангельськ. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10732).

Воєдило Іван Васильович, 1891 р. н., с. Гучин Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, тесля. Заарештований 04.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10438).

Воєдило Михайло Андрійович, 1878 р. н., с. Гучин Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гучин, без певних занять. Заарештований 03.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.08.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 23.05.1989 р. (ДАЧО.

– Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1702).

Воєдило Олексій Іванович, 1900 р. н., с. Бихальцохівка Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Бихальцохівка, одноосібник. Заарештований 10.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 04.08.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 28.03.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1341).

Воєдило Роман Михайлович, 1900 р. н., с. Гучин Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гучин, одноосібник. Заарештований 10.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 21.08.1932 р. справу припинено. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, вантажник. Заарештований 01.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.06.1997 р., 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2454, 8692).

Воєдило Семен Сергійович, 1891 р. н., с. Бихальцохівка Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 20.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну застосована ВМП. Розстріляний 02.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4183).

Воєдило Яким Григорович, 1887 р. н., с. Гучин Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, одноосібник. Заарештований 20.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстрі-

ляний 03.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 23.10.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10827).

Восхович Павло Полікарпович, 1882 р. н., с. Красилівка Броварського р-ну Київської обл., українець, освіта духовна. Проживав у с. Мрин Носівського р-ну, священник. Заарештований 06.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив заходів партії передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10707).

Вознюк Іван Іванович, 1886 р. н., с. Новосілки Володимир-Волинського р-ну Волинської обл., українець, освіта духовна. Проживав у м. Ніжин, бухгалтер. Заарештований 03.01.1938 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Вятському ВТТ, Кіровська обл. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11242).

Вознюк Ісак Васильович, 1898 р. н., с. Іскорость Коростенського р-ну Житомирської обл., українець, освіта початкова. Проживав у смт Ріпки Ріпкинського р-ну, бухгалтер. Заарештований 13.12.1937 р. За постановою «двійки» від 24.01.1938 р. за ст.ст. 54-6, 54-10 ч. 1 УК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 20.02.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 22.05.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4059).

Возняк Микола Миколайович, 1907 р. н., Польща, українець, освіта початкова. Проживав у с. Баранівка Семенівського р-ну, лісник. Заарештований 09.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. Рішення по справі відсутнє. Відбував покарання у Безимянському ВТТ, Куйби-

шевська обл., загинув 20.11.1941 р. Реабілітований 13.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3876).

Война Олексій Григорович, 1900 р. н., с. Борове Рокитнівського р-ну Рівненської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с-ще Качанівка Ічнянського р-ну, вчитель. Заарештований 21.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 28.01.1933 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2241).

Войнеровський Іван Григорович, 1879 р. н., с. Редьківка Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Редьківка, одноосібник. Заарештований 29.04.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 29.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 24.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 481).

Войсброт Азіас [Арон] Хаїмович, 1877 р. н., Польща, єврей, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, сторож. Заарештований 17.12.1937 р. За постановою «двійки» від 24.01.1938 р. за ст. 54-6 ч. 1 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.02.1938 р. ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9537).

Войскобоєва [Зданевська] Фекла [Юзефа] Петрівна [Францівна], 1911 р. н., Воронежської обл., РФ, полька, малописьменна. Без постійного місця проживання, без певних занять. Заарештована 26.04.1935 р. за ст.ст. 54-6, 54-10 КК УСРР. 09.05.1935 р. справу припинено. Реабілітована 29.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 148).

Войстрик Євдоким Омелянович, 1895 р. н., с. Смяч Новгород-Сіверського

р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Муравейник Новгород-Сіверського р-ну, одноосібник. Заарештований 23.04.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 12.05.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 27.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 28.05.1938 р. Реабілітований 12.10.1988 р., 06.04.1963 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6466, 6145).

Войстрик Михайло Омелянович, 1886 р. н., с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну, малописьменний. Проживав у с. Полюшкине Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну, колгоспник. Заарештований 27.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 27.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 06.04.1963 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6145).

Войстрик Олександр Якович, 1894 р. н., с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Смяч, без певних занять. Заарештований 16.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8679).

Войтенко Андрій Васильович, 1922 р. н., с. Велика Дорога Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Член ВЛКСМ. Проживав у с. Велика Дорога, колгоспник. Заарештований 10.01.1945 р. за ст.ст. 193-7 «г», 16-58-1 КК РРФСР. 24.06.1945 р. справу припинено. Звільнений 17.04.1946 р. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4928).

Войтенко Григорій Овер'янович, 1913 р. н., с. Адамівка Борзнянського р-ну, українець. Проживав у с. Адамівка, колгоспник. Заарештований 15.09.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УСРР. 20.09.1943 р. справу припинено. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 432).

Войтенко Кіндрат Федотович, 1902 р. н., х. Іценків Іваницького (нині Ічнянського р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у х. Іценків, одноосібник. Заарештований 18.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 08.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 14.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6704).

Войтенко Михайло Фокич, 1897 р. н., с. Верба Понорницького (нині Коропського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Верба, одноосібник. Заарештований 10.10.1934 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 16.10.1934 р. звільнений на підписку про невиїзд. 23.12.1934 р. справу припинено. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 414).

Войтенко Онисим Данилович, 1855 р. н., с. Гоголів Броварського р-ну Київської обл., українець. Проживав у с. Гоголів. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 07.03.1921 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до концтабору на час громадянської війни. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1485).

Войтех Петро Ілліч, 1895 р. н., с. Кірове Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кірове, колгоспник. Заарештований 01.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.11.1937 р. за участь у діяльності антирадянської націоналістичної повстанської організації позбавлений волі на 10 років. Відбував покаран-

ня у Карелії. Реабілітований 03.06.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4078).

Войтеховський Костянтин Григорович, 1890 р. н., с. Пирогівці Прилуцького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Пирогівці, одноосібник. Заарештований 03.02.1930 р. за проведення антирадянської діяльності. 15.04.1930 р. справу припинено. 19.04.1930 р. звільнений. На час другого арешту – мешканець м. Прилуки, заступник начальника пожежно-вартової охорони цегляних заводів. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі на 10 років. Покарання відбував у Біломоро-Балтійському ВТТ (Карелія). Загинув 20.02.1941 р. Реабілітований 27.11.1997 р., 15.03.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4746, 8269).

Войтик Станіслав Іванович, 1891 р. н., Польща, поляк, неписьменний. Проживав у м. Ніжин, вантажник. Заарештований 21.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності української контрреволюційної націоналістичної організації застосована ВМП. Розстріляний 20.05.1938 р. Реабілітований 20.10.1956 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2493).

Войтихович Олександр Лаврентійович, 1979 р. н., с. Семаки Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Семаки, колгоспник. Заарештований 20.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 23.04.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг заходів партії, застосована ВМП. Розстріляний 17.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9344).

Войтович Григорій Мойсейович, 1901 р. н.,

с. Заболоття Белиницького р-ну Могилівської обл., Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, інспектор Борзнянського райдержстраху. Заарештований 16.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.05.1938 р. за участь у діяльності антирадянської правотроцькістської організації застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 18.10.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3745).

Войток Марія Григорівна, 1883 р. н., смт Короп Коропського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у смт Короп, домогосподарка. Заарештована 16.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 20.01.1931 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР ув'язнена до концтабору на 5 років. Реабілітована 23.11.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8147).

Войток Трохим Пилипович, 1890 р. н., с. Осовець Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Осовець, колгоспник. Заарештований 27.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, позбавлений волі на 10 років. Покарання відбував в Амурській обл. Реабілітований 17.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9421).

Войтюх Петро Сергійович, 1905 р. н., м. Щорс Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 5 роти 2 б 40 осбр, червоноармієць. Заарештований 13.04.1942 р. За вироком ВТ 40 осбр від 20.04.1942 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР засуджений до ВМП. За Ухвалою ВТ Західного фронту від 07.05.1942 р. розстріл змінено на позбавлення волі у ВТТ на 10 років, обвинувачення перекваліфіковано на ст. 58-10 ч. 2 з санкції

ст. 58-2 КК РРФСР. Відправлений до Воркутлагу НКВД. Реабілітований 26.05.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16951-п).

Войцев Станіслав Абросимович, 1909 р. н., с. Веркіївка (нині с. Вертіївка) Ніжинського р-ну, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 93 будб, лейтенант, командир взводу. Заарештований 04.07.1938 р. за ст. 193-3 «б» КК РРФСР. 10.03.1939 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5772).

Войцех Григорій Євтихійович, 1877 р. н., м. Мена Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Мена, кустар. Заарештований 14.04.1938 р. За вироком Чернігівського облсуду від 09.02.1939 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у загальних місцях ув'язнення на 5 років. Реабілітований 31.08.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 2314-п).

Войцехович Іван Йосипович, 1898 р. н., м. Ігумен (нині м. Червень) Червенського р-ну Мінської обл., Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, конторщик. Заарештований 07.09.1937 р. за ст. 58-7 КК РРФСР. За постановою від 22.12.1937 р. передбачена ВМП. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9681).

Войцехович Йосип Францович, 1874 р. н., Польща, поляк, малописьменний. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, робітник залізниці. Заарештований 28.01.1938 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 20.03.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності позбавлений волі на 10 років. Покарання відбував в Карагандинському ВТТ. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10343).

Войцеховський Казимир Йосипович, 1864 р. н., с. Чертово Проскурівської окр., по-

ляк, освіта вища. Проживав у м. Чернігів, без певних занять. Заарештований 07.11.1930 р. за ст. 54-11 КК УСРР. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 30.12.1930 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8393-8395).

Войцик Франц Лаврентійович, 1886 р. н., Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чорноробочий. Заарештований 20.03.1919 р. за службу в гетьманських військах. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 501).

Войчулевич Ігнатій Францович, 1871 р. н., Литва, литовець, освіта домашня. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, машиніст. Заарештований 07.05.1931 р. за ст. 58-10 КК РСФРР. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 28.06.1931 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4983).

Волеватий Григорій Олександрович, 1885 р. н., с. Гайворон Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гайворон, одноосібник. Заарештований 23.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 09.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7107).

Волик Андрій Леонтійович, 1894 р. н., с. Антонівка Варвинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Антонівка, одноосібник. Заарештований 11.08.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 21.02.1932 р. за ст. 54-6 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11167).

Волик Гнат Максимович, 1909 р. н.,

с. Антонівка Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 497 сп, червоноармієць, командир відділення мінометного взводу. Заарештований 27.10.1939 р. За вироком ВТ КВО від 11.12.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 56-21 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 19.12.1989 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 9893-п).

Волик Григорій Маркович, 1894 р. н., с. Антонівка Варвинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Антонівка, колгоспник. Заарештований 16.04.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.04.1938 р. за участь у діяльності українського націоналістичного угруповання застосована ВМП. Розстріляний 17.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 09.03.1993 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11918).

Волик Денис Маркович, 1888 р. н., с. Антонівка Варвинського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Антонівка, безробітний. Заарештований 20.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.08.1938 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10532).

Волик Іон Митрофанович, 1903 р. н., с. Антонівка Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Антонівка, чорноробочий. Заарештований 19.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 20.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11058).

Волик Йовмен Хомич, 1883 р. н., с. Антонівка Варвинського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Антонівка, одноосібник.

Заарештований 03.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 01.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7110).

Волик Митрофан Прокопович, 1877 р. н., с. Антонівка Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Антонівка, без певних занять. Заарештований 25.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.04.1938 р. за проведення контрреволюційної агітації, скерованої на підрив заходів партії, застосована ВМП. Розстріляний 11.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10289).

Волинка Опанас Федорович, 1888 р. н., м. Глухів Сумської обл., освіта початкова. Проживав у м. Глухів, тесля. Заарештований 21.01.1920 р. за службу у варті при гетьмані. Звільнений 01.03.1920 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 20.04.1920 р. справу припинено. Реабілітований 30.12.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 847).

Волинський Євген Васильович, 1897 р. н., м. Київ, українець, освіта середня. Проживав у с. Голубівка Прилуцького р-ну, священик. Заарештований 16.01.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 16.08.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Сибіру на 3 роки. Реабілітований 03.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3464).

Волинський Макар Степанович, 1904 р. н., с. Крилів Дубенського р-ну Рівненської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, столяр. Заарештований 23.06.1941 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР. 29.04.1948 р. справу припинено. Реабілітований 25.03.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 427).

Волк Василь Сергійович, 1890 р. н., с. Церковище (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, машиніст. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 16.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 07.06.1974 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8077).

Волк Григорій Сергійович, 1887 р. н., с. Церковище (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Велика Кошелівка Ніжинського р-ну, одноосібник. Заарештований 25.10.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 16.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 07.06.1974 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8077).

Волк Іван Іванович, 1883 р. н., с. Веприк Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Миколаїв Бобровицького р-ну, одноосібник. Заарештований 19.10.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 18.01.1930 р. за ст. 58-10 КК РСФРР позбавлений волі на 3 роки. Реабілітований 05.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3724).

Волк Леонід Федорович, 1919 р. н., с. Кинашівка Борзнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 11 орз 53 адд, червоноармієць. Заарештований 19.06.1944 р. За вироком ВТ авіації дальньої дії від 19.08.1944 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.09.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17706-п).

Волк Микола Ксенофонович, 1894 р. н., с. Гриценки Красилівського р-ну Хмельницької обл., українець, освіта початкова. Член КП(б)У

з 1919 р. до 1937 р. Проживав у смт Добрянка Ріпкинського р-ну, робітник. Заарештований 10.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за участь у діяльності антирадянської організації та шкідництво передбачена ВМП. Реабілітований 17.03.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8241).

Волк Мойсей Лаврентійович, 1900 р. н., с. Гнідинці Варвинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гнідинці, колгоспник. Заарештований 06.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за проведення антирадянської агітації передбачена ВМП. Реабілітований 13.09.1963 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6870).

Волк Петро Федотович, 1898 р. н., с. Липівка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 1 ср 15 зсп Уральського ВО, кухар. Заарештований 17.06.1943 р. За вироком ВТ 44 зсбр Уральського ВО від 06.08.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 05.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14799-п).

Волк Платон Наумович, 1886 р. н., с. Церковище (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Церковище (нині с. Новоукраїнське), одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Архангельської обл. на 3 роки. На час другого арешту – кол-госпник. Заарештований 09.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.04.1938 р. за участь у діяльності української націоналістичної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 19.05.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.07.1989 р., 03.10.1959 р. (ДАЧО.

– Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6036, 4198).

Волк Феодосій Федорович, 1919 р. н., с. Церковище (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Церковище (нині с. Новоукраїнське), учень. Заарештований 02.07.1936 р. 02.07.1936 р. звільнений на підписку про невиїзд. Заарештований повторно 05.08.1936 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 17.09.1936 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР виправданний. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 618-п).

Волков Василь Михайлович, 1912 р. н., с. Нижньобараниківка Біловодського р-н Луганської обл., українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 25 сп 31 п 9 А, мл. лейтенант, командир взводу. Заарештований 28.14.1944 р. За вироком ВТ 2 Українського фронту від 20.02.1945 р. за ст.ст. 58-1 «б», 58-11 КК РРФСР засуджений до 20 років каторжних робіт. Реабілітований 13.04.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15756-п).

Волков Микола Георгійович, 1910 р. н., м. Конопот Сумської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, водій. Заарештований 28.03.1937 р. За вироком ВТ прикордонної та внутрішньої охорони по Київській обл. від 25.06.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 3 роки. Реабілітований 02.06.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 662-п).

Волков Олександр Йосипович, 1881 р. н., смт Дігтярі Срібнянського р-ну, українець, освіта духовна. Проживав у смт Дігтярі, дворник. Заарештований 28.06.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Куйбишевській обл. від 29.10.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до ВМП. Розстріляний 25.12.1941 р. у м. Куйбишев. Реабілітований 06.12.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15596-п).

Волков Павло Андрійович, 1910 р. н.,

с. Клюси Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Клюси, одноосібник. Заарештований 10.10.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 29.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7111).

Волков Петро Якимович, 1865 р. н., с. Коліівка Шосткинського р-ну Сумської обл., українець. Проживав у м. Новгород-Сіверський, Новгород-Сіверського р-ну, селянин. Заарештований 10.12.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 30.12.1920 р. звільнений на підписку про невиїзд. 31.12.1920 р. справу припинено. Реабілітований 29.01.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 1256).

Волков-Волк Олексій Кузьмич, 1898 р. н., с. Ладинка Олишівського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Ладинка, помічник рахівника. Заарештований 27.08.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 19.10.1937 р. за проведення антирадянської діяльності застосована ВМП. Розстріляний 22.10.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 30.10.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11852).

Волкович Арсеній Якович, 1896 р. н., с. Духовщина (нині с. Малинівка) Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Малинівка, одноосібник. Заарештований 25.12.1932 р. за ст.ст. 116, 104, 54-7 УК УСРР. 04.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 24.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5013).

Волкович Василь Львович, 1886 р. н., с. Духовщина (нині с. Малинівка) Ріпкинського р-ну, росіянин, освіта початкова. Проживав у с. Малинівка, одноосібник. Заарештований 18.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за

ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На час другого арешту – мешканець м. Чернігів, тесля депо ст. Чернігів. Заарештований 21.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 25.11.1937 р. за участь у секції баптистів ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 16.05.1989 р., 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5339, 1035).

Волкогон Степан Якович, 1903 р. н., с. Файвка Новгород-Сіверського р-ну, українець, письменник. Проживав за місцем дислокації 846 сп 2 сб 4 роти 267 сд, червоноармієць. Заарештований 06.10.1941 р. За вироком ВТ 52 А від 30.10.1941 р. за ст. 58-1 «г» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За ухвалою ВК ВС СРСР від 24.05.1946 р. за ст. 58-12 КК РРФСР вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 4 роки 6 місяців. Загинув у Вятському ВТТ 11.02.1942 р. Реабілітований 27.02.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16860-п).

Волкогон [Вовкогон] Сидір Лаврентійович, 1897 р. н., с. Велика Загорівка Бахмацького (нині Борзнянського) р-ну, українець, малописьменник. Проживав у с. Велика Загорівка, одноосібник. Заарештований 03.12.1930 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. 19.02.1931 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 23.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 274).

Волкодав Павло Антонович, 1904 р. н., с. Почекіна Станція (нині с. Велика Дорога) Ніжинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Почекіна Станція (нині с. Велика Дорога), одноосібник. Заарештований 01.06.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 16.08.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 03.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3465).

Волобой Потап Андрійович, 1874 р. н., с. Тростянка Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тростянка, монах Ільїнського монастиря. Заарештований 05.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.08.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 13.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6687).

Воловатий Іван Матвійович, 1903 р. н., с. Тур'я Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Тур'я, одноосібник. Заарештований 02.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 26.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки умовно. Реабілітований 18.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7217).

Воловик Василь Михайлович, 1894 р. н., с. Низківка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Низківка, без певних занять. Заарештований 01.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10652).

Воловик Григорій Самсонович, 1905 р. н., с. Забарівка Корюківського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у х. Воловики Корюківського р-ну, робітник. Заарештований 28.05.1945 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. 27.05.1946 р. справу припинено. Реабілітований 10.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1162).

Волович Мойсей Ізраїльович, 1906 р. н., м. Прилуки, єврей, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, учень. Заарештований 07.02.1927 р. за ст. 61 КК РСФРР. 28.03.1927 р. справу припинено. Реабілітований 21.12.1995 р.

(ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12377).

Волович Хава Вельківна, 1916 р. н., смт Сосниця Сосницького р-ну, єврейка, малописьменна. Проживала у м. Мена Менського р-ну, без певних занять. Заарештована 15.08.1937 р. За вироком ВТ КВО від 20.03.1938 р. за ст.ст. 54-9, 54-10 ч.1 КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 15 років. Реабілітована 28.12.1963 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 10108-п).

Воловник Сергій Васильович, 1906 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, вагар. Заарештований 03.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 19.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 17.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11049).

Володська Валентина Михайлівна, 1870 р. н., с. Соснівка Сосницького р-ну, освіта середня. Проживала у м. Чернігів, домогосподарка. Заарештована 07.02.1920 р. За постановою Чернігівської губЧК від 02.05.1920 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами передбачена ВМП. Реабілітована 19.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12168).

Володько Адам Васильович, 1891 р. н., м. Мена Менського р-ну, українець, письменний. Проживав у м. Мена, одноосібник. Заарештований 24.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 29.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 14.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8634).

Володько Ісак Фролович, 1900 р. н., с. Кам'янська Слобода Грем'яцького (нині Новго-

род-Сіверського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Кам'янська Слобода, колгоспник. Заарештований 17.03.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 26.01.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 20.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15198-п).

Володько Прокіп Філатович, 1888 р. н., с. Осьмаки Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Осьмаки, одноосібник. Заарештований 04.05.1932 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 22.07.1932 р. звільнений на підписку про невиїзд. 22.06.1934 р. справу припинено. Реабілітований 28.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 317).

Волосевич Мечислав Людвигович, 1898 р. н., м. Мінськ, Білорусь, поляк, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, машиніст. Заарештований 21.09.1937 р. За постановою «двійки» від 25.11.1937 р. за ст. 54-6 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 02.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 14.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11713).

Волосок Дмитро Михайлович, 1888 р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чемер, одноосібник. Заарештований 05.06.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 31.07.1932 р. справу припинено. Реабілітований 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 121).

Волосок Никифор Єлисейович, 1874 [1879] р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Чемер, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 30.03.1930 р. за ст.ст. 54-8, 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. На час другого арешту – мешканець смт Козелець Козелецького р-ну, без певних занять. Заарештований 20.12.1937 р. За по-

становою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 27.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, розповсюдження провокаційних чуток про війну передбачена ВМП. Реабілітований 25.08.1989 р., 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10131, 8551).

Волосуха Олексій Іванович, 1900 р. н., с. Комарівка Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Бахмач Бахмацького р-ну, товарний касир. Заарештований 25.12.1937 р. За постановою «двійки» від 19.02.1938 р. за проведення контрреволюційної агітації, скерованої на підрих заходів партії, застосована ВМП. Розстріляний 26.02.1938 р. Реабілітований 05.03.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4486).

Волосюк Федір Якович, 1891 р. н., с. Красне Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Красне, робітник залізниці. Заарештований 14.01.1938 р. За постановою судової «трійки» при УНКВД СРСР по Московській обл. від 19.02.1939 р. за проведення антирадянської діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 19.09.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10048).

Волот Онуфрій Адамович, 1896 р. н., с. Замостя Слуцького р-ну Мінської обл., Білорусь, білорус, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, асенізатор. Заарештований 16.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.09.1938 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 24.09.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8945).

Волох Степан Михайлович, 1900 р. н., с. Озеряни Варвинського р-ну, українець. Проживав у с. Озеряни, колгоспник. Заарештований 19.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 28.12.1937 р. застосована ВМП. Розстріляний

05.01.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8557).

Волоха Андрій Федотович, 1872 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Носівка, одноосібник. Заарештований 21.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 13.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 29.12.1988 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8212).

Волохін Василь Дмитрович, 1868 р. н., смт Радуль Городнянського повіту (нині Ріпкинського р-ну), українець, освіта початкова. Проживав у смт Радуль, робітник. Заарештований 05.11.1920 р. За постановою Чернігівської губЧК від 02.03.1921 р. за співробітництво з гетьманською владою ув'язнений до концтабору на 5 років. За постановою Чернігівської губЧК від 19.04.1921 р. термін покарання знижено до 3 років. Реабілітований 20.01.1995 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12160).

Волохін Семен Федорович, 1895 р. н., смт Радуль Городнянського повіту (нині Ріпкинського р-ну), росіянин, малописьменний. Проживав у смт Радуль, робітник. Заарештований 11.09.1944 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 10.12.1944 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 28.03.1997 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17792-п).

Волохов Сергій Семенович, 1908 р. н., смт Березна Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, робітник. Заарештований 04.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10623).

Волошановський Семен Зіновійович, 1914 р. н., м. Рівне, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації в.ч. 4431, червоноармієць. Заарештований 11.03.1938 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР. 20.04.1938 р. справу припинено. Реабілітований 29.01.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 172).

Волошик Леонід Андрійович, 1882 р. н., с. Антонівка Варвинського р-ну, українець. Проживав у с. Антонівка, одноосібник. Заарештований 03.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 03.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 18.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7219).

Волошин Антон Маркович, 1891 р. н., с. Щаснівка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Щаснівка, одноосібник. Заарештований 24.12.1928 р. За постановою Колегії ОГПУ від 20.05.1929 р. за ст.ст. 58-10, 59-3 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 10 років. Відбував покарання у Біломоро-Балтійському ВТТ. На час другого арешту – каменяр. Заарештований 20.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 16.08.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності застосована ВМП. Розстріляний 25.08.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 05.10.1964 р., 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12212, 11373).

Волошин Варфоломій Савич, 1883 р. н., с. Піски Бобровицького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Піски, одноосібник. Заарештований 25.01.1933 р. за ст.ст. 54-8, 54-10 ч. 2 КК УСРР. За вироком нарсуду Бобровицького району від 09.02.1933 р. справу закрито. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 445-п).

Волошин Дмитро Данилович, 1912 р. н., с. Липів Ріг Ніжинського р-ну, українець, освіта вища. Проживав у м. Ніжин, завідувач електро-

станції. Заарештований 02.10.1943 р. За вироком ВТ КВО від 05.03.1944 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.01.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17259-п).

Волошин Лазар Оверкійович, 1882 р. н., с. Стара Басань Бобровицького р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Стара Басань, одноосібник. Заарештований 26.11.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1940).

Волошин Макар Маркович, 1897 р. н., с. Щаснівка Бобровицького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Щаснівка, одноосібник. Заарештований 24.12.1928 р. За постановою Колегії ОГПУ від 20.05.1929 р. за ст.ст. 58-10, 59-3 КК РСФРР ув'язнений до концтабору на 10 років. Реабілітований 05.10.1964 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12212).

Волошин Микола Григорович, 1927 р. н., с. Іванківці Срібнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 15 авіаскладу ВПС Тихоокеанського флоту, червонофлотець. Заарештований 25.11.1945 р. За вироком ВТ ВПС Тихоокеанського флоту від 17.12.1945 р. за ст. 58-10 ч. 1 КК РСФРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 6 років. Реабілітований 17.09.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 14784-п).

Волошин Олександр Тихонович, 1902 р. н., м. Прилуки, освіта незакінчена вища. Проживав у м. Прилуки, інвалід. Заарештований 31.01.1933 р. За постановою «трійки» при ПП ОГПУ по Московській обл. від 27.05.1933 р. за ст.ст. 58-8, 58-10, 58-11 КК РСФРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 31.08.1990 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4657).

Волошин Павло Микитович, 1901 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Борзна, голова союзу мисливців. Заарештований 16.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 14.09.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 3 роки умовно. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10524).

Волошин Прокіп Іванович, 1884 р. н., м. Борзна Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Борзна, завідувач колгоспної пасіки. Заарештований 01.08.1932 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 05.09.1932 р. справу припинено. Реабілітований 26.11.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 929).

Волошиненко Федір Гордійович, 1898 р. н., смт Олександрівка Олександрівського р-ну Кіровоградської обл., українець, середня спеціальна освіта. Проживав у м. Прилуки, службовець. Заарештований 27.11.1930 р. за ст. 54-4 КК УСРР. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 21.03.1932 р. справу припинено. Реабілітований 18.12.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6439).

Волошко Василь Андрійович, 1902 р. н., с. Гніздище Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, сторож. Заарештований 21.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 02.07.1966 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7952).

Волошко Василь Кононович, 1899 р. н., с. Гніздище Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гніздище, ра-

хівник. Заарештований 18.04.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. 23.04.1933 р. справу припинено. Реабілітований 21.12.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 955).

Волошко Василь Фомич, 1897 р. н., с. Гніздище Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гніздище, колгоспник. Заарештований 21.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 01.11.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 10.07.1965 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7896).

Волошко Єрофей Кононович, 1882 [1888] р. н., с. Гніздище Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гніздище, одноосібник. Заарештований 02.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. На момент другого арешту – без певних занять. Заарештований 21.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.08.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підрив колгоспного будівництва, застосована ВМП. Розстріляний 27.08.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.06.1992 р., 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11890, 11200).

Волошко Іван Кононович, 1895 р. н., с. Гніздище Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гніздище, одноосібник. Заарештований 06.01.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 3 роки умовно. Звільнений 22.05.1933 р. На час другого арешту – на поденних роботах. Заарештований 21.07.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.08.1937 р. за проведення контрреволюційної діяльності застосована ВМП. Розстріляний 27.08.1937 р. у м. Чернігів.

Реабілітований 17.06.1958 р., 23.10.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3973-3985, 11725). Спр. 267).

Волошко Іван Петрович, 1900 р. н., с. Щуча Гребля Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Щуча Гребля, чоботар. Заарештований 17.12.1950 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 31.03.1951 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 25 років. За ухвалою ВТ КВО від 14.06.1955 р. термін покарання знижено до 6 років позбавлення волі. Реабілітований 18.05.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16098-п).

Волошко Катерина Антонівна, 1896 р. н., с. Бобрік Ніжинського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Бобрік, домогосподарка. Заарештована 12.11.1919 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами. Звільнена 17.12.1920 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 29.12.1920 р. справу припинено. Реабілітована 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 267).

Волошко Ніна Іванівна, 1921 р. н., с. Гніздище Городнянського р-ну, українка, середня спеціальна освіта. Член ВЛКСМ. Проживала у с. Гніздище, вчитель. Заарештована 12.11.1943 р. За вироком ВТ військ НКВД по Чернігівській обл. від 13.12.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до 15 років каторжних робіт. Покарання відбувала у Норільському ВТТ. Реабілітована 26.05.1995 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17045-п).

Волошко Парасковія Володимирівна, 1855 р. н., с. Бобрік Ніжинського р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Бобрік, домогосподарка. Заарештована 12.11.1919 р. за співробітництво з денікінськими каральними органами. Звільнена 17.12.1920 р. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 29.12.1920 р. справу припинено. Реабілітована 27.11.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. –

Волошко Петро Кононович, 1886 р. н., с. Гніздище Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гніздище, чоботар. Заарештований 02.03.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 19.06.1992 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11890).

Волошко Прохор Кононович, 1890 р. н., с. Гніздище Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гніздище, робітник ліспромгоспу. Заарештований 17.03.1933 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР позбавлений волі на 3 роки умовно. Звільнений 22.05.1933 р. Заарештований 22.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.12.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації, розповсюдження провокаційних чуток передбачена ВМП. Реабілітований 17.06.1958 р., 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3973-3985, 10950).

Волошко Семен Кузьмич, 1898 р. н., с. Гніздище Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гніздище, колгоспник. Заарештований 15.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за участь у діяльності контрреволюційної організації застосована ВМП. Розстріляний 20.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11599).

Волошко Степан Кононович, 1875 р. н., с. Гніздище Городнянського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Гніздище, одноосібник. Заарештований 06.01.1933 р. За постановою «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 15.05.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР ув'язнений до

концтабору на 3 роки умовно. Заарештований 15.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 22.08.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 17.06.1958 р., 23.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3973-3985, 1701).

Волошко [Власенко] Іван Артемович [Харитонович], 1906 р. н., с. Ядути Борзнянського р-ну, українець, освіта початкова. Без постійного місця проживання, чорноробочий. Заарештований 23.02.1933 р. за ст. 54-11 КК УСРР. Помер 09.07.1933 р. 15.09.1933 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.02.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7677).

Волошко - Бізюк Марія Максимівна, 1898 р. н., с. Селедчики Заславського повіту, Польща, освіта початкова. Проживала у м. Городня Городнянського р-ну, домогосподарка. Заарештована 17.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнена до ВТТ на 10 років. Реабілітована 28.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8459).

Волошко - Лопата Опанас Степанович, 1912 р. н., с. Горошківка Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Горошківка, колгоспник. Заарештований 21.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання в Івдельському ВТТ, Свердловська обл. Реабілітований 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10070).

Волошок Сергій Кирилович, 1883 р. н., с. Охрімівчичі Корюківського р-ну, українець. Проживав у с. Охрімівчичі, рахівник. Заареш-

тований 07.02.1939 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 17.06.1939 р. за ст.ст. 54-10 ч. 1, 54-11 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. За ухвалою судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 29.09.1939 р. вирок змінено, вважати засудженим за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР до позбавлення волі на 5 років. 15.05.1941 р. справу припинено. Реабілітований 28.02.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 310).

Волощук Василь Петрович, 1895 р. н., с. В'юнище (приєднано до смт Сосниця) Сосницького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Сосниця Сосницького р-ну, одноосібник. Заарештований 16.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 23.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Звільнений 16.10.1933 р. Реабілітований 31.03.1961 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5150).

Волощук Дем'ян Степанович, 1887 р. н., смт Сосниця Сосницького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у смт Сосниця, колгоспник. Заарештований 05.06.1938 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 02.04.1939 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 6 років. Реабілітований 09.07.1992 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 267-п).

Волощук Іларіон Миронович, 1900 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у м. Носівка, колгоспник. Заарештований 29.05.1951 р. За вироком ВТ КВО від 20.12.1951 р. за ст. 54-1 «б» КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 15 років. Позбавлений медалі «За перемогу над Німеччиною». Звільнений 05.06.1956 р. Реабілітований 28.05.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17451-п).

Волощук Микита Васильович, 1881 [1882] р. н., с. Липів Ріг Ніжинського р-ну,

українець, освіта початкова. Проживав у с. Липів Ріг, селянин. Заарештований 30.03.1920 р. за співробітництво з гетьманською владою 08.04.1920 р. звільнений на підписку про невізід. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 21.09.1920 р. виправданий. Заарештований 06.07.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 17.07.1931 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. На час третього арешту – мешканець м. Ніжин, колгоспник. Заарештований 16.03.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання передбачена ВМП. Реабілітований 29.03.1999 р., 28.01.1997 р., 16.01.1960 р. (ДАЧО.–Ф. Р-4609.–Оп.1.–Спр. 3378, ДАЧО.–Ф. Р-8840.–Оп.3.–Спр. 1022, 10256).

Волошук Микола Дмитрович, 1922 р. н., с. Липів Ріг Ніжинського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Липів Ріг, учень. Заарештований 11.12.1937 р. За вироком ВТ в.ч. 4434 КВО від 13.04.1938 р. за ст.ст. 54-2, 54-8 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 23.09.1993 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів.–Спр. 16182-п).

Вольман Григорій Мойсейович, 1889 р. н., м. Білосток Підляського воєводства, Польща, єврей, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, рахівник. Заарештований 17.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 16.12.1937 р. за ст. 54-6 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 26.04.1941 р. вирок скасовано, справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО.–Ф. Р-8840.–Оп.3.–Спр. 6192).

Вольський В'ячеслав Адамович, 1872 р. н., м. Київ, українець, освіта середня. Проживав у с. Костобобрів Семенівського р-ну, помічник бухгалтера. Заарештований 29.08.1922 р. За вироком виїздної сесії Черні-

гівського губревтрибуналу від 30.01.1923 р. за ст. 60 КК УСРР засуджений до ВМП, вирок замінений на 10 років позбавлення волі у Бупрі. Реабілітований 26.06.1997 р., 29.01.1999 р. (ДАЧО.–Ф. Р-4609.–Оп.1.–Спр. 1345).

Вольт Вацлав Вайцехович, 1900 р. н., Польща, поляк, освіта початкова. Проживав у смт Михайло-Коцюбинське Чернігівського р-ну, завідувач столової. Заарештований 23.09.1937 р. За постановою «двійки» від 04.11.1937 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 14.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО.–Ф. Р-8840.–Оп.3.–Спр. 10316).

Вольховська - Горячко Любов Іллівна, 1893 р. н., м. Кострома, РФ, росіянка, освіта вища. Проживала у м. Київ, лікар. Заарештована 23.05.1937 р. За вироком ВТ 15 ск КВО від 25.09.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 5 років. Реабілітована 27.06.1956 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів.–Спр. 3851-п).

Вонарх Борис Степанович, 1910 р. н. Іркутська обл., РФ, українець, освіта початкова. Проживав у с. Городище Березнянського (нині Менського) р-ну, одноосібник. Заарештований 12.11.1934 р. За вироком ВТ КВО від 29.01.1936 р. за ст. 54-12 КК УСРР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. За ст. 54-8 КК УСРР виправданий. Реабілітований 16.06.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів.–Спр. 16429-п).

Вонарх Іван Нестерович, 1905 р. н., с. Городище Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Городище, рахівник. Заарештований 18.09.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 31.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 15.07.1967 р. (ДАЧО.–Ф. Р-8840.–Оп.3.–Спр. 6537).

Вонарх Кирило Олександрович, 1870 р. н., с. Городище Березнянського (нині Менського) р-ну, українець. Проживав у с. Городище, одноосібник. Заарештований 28.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 21.08.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 22.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 997).

Вонарх Лука Андрійович, 1877 р. н., с. Городище Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Городище, одноосібник. На час другого арешту – сторож. Заарештований 29.10.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 13.11.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 05.10.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 21.06.1944 р. справу припинено. Реабілітований 27.04.1989 р., 28.10.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5274, 720).

Вонарх Нифонт Лукич, 1900 р. н., с. Городище Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Городище, без певних занять. Заарештований 19.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 05.05.1938 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив заходів партії, передбачена ВМП. Реабілітований 31.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10545).

Вонарх Олександр Федорович, 1903 р. н., с. Городище Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав у смт Березна Менського р-ну, помічник бухгалтера. Заарештований 02.01.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 11.03.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 16.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6889).

Вонарх Сава Пилипович, 1900 р. н., с. Го-

родище Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Городище, одноосібник. Заарештований 02.05.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 09.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 12.06.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6603).

Вонарх Феодосій Петрович, 1908 р. н., с. Городище Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Городище, одноосібник. Заарештований 08.04.1933 р. за ст. 54-14 КК УСРР. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.06.1933 р. справу припинено. Реабілітований 27.02.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7774).

Воробей Андрій Степанович, 1902 р. н., с. Жадове Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жадове, одноосібник. Обвинувачувався за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР. 17.08.1931 р. взятий на підписку про невиїзд. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 03.02.1932 р. справу припинено. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 25.12.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР. 27.01.1938 р. справу припинено. Реабілітований 31.07.1998 р., 29.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10065, 2630).

Воробей Андрій Юхимович, 1912 р. н., с. Кучинівка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 10 Острівського прикордонного загону НКВД Ленінградської обл., червоноармієць. Заарештований 22.11.1937 р. за ст. 58-10 ч. 1 КК РРФСР. 08.04.1938 р. справу припинено. Реабілітований 27.11.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4918).

Воробей Василь Опанасович, 1888 р. н., с. Жовідь Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у

с. Жовідь, одноосібник. Заарештований 18.03.1931 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 23.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на піддрив колгоспного будівництва, передбачена ВМП. Реабілітований 17.07.1989 р., 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5958, 10951).

Воробей Гнат Гордійович, 1915 р. н., с. Рогізки Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Городня Городнянського р-ну, учень. 09.01.1936 р. взятий на підписку про невийзд. Заарештований 15.02.1937 р. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 01.07.1937 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. На час другого арешту – червоноармієць. Заарештований 11.05.1945 р. За вироком ВТ 5 УДА від 20.06.1945 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.10.1992 р., 20.06.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 647-п, 17580-п).

Воробей Гордій Миколайович, 1877 р. н., с. Рогізки Сновського (нині Щорського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Рогізки, селянин. Заарештований 05.02.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 08.02.1928 р. за ст.ст. 33, 67 ч. 1 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 6 місяців. Реабілітований 30.06.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.5. – Спр. 122).

Воробей Григорій Михайлович, 1907 р. н., с. Кучинівка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Кучинівка, вантажник. Заарештований 03.07.1940 р. За вироком лінійного суду Білоруської залізниці від 27.01.1941 р. за ст. 54-10 КК УРСР виправданий. Звільнений 23.04.1941 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. –

Спр. 7118-п).

Воробей Григорій Свиридович, 1895 р. н., с. Здрягівка Городнянського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Здрягівка, одноосібник. Заарештований 24.01.1930 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 20.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР засуджений до позбавлення волі на 1 рік 6 міс. За ухвалою ВС УСРР від 28.04.1930 р. вирок змінено, засуджений до примусових робіт на 6 місяців. З-під варти звільнений. Реабілітований 30.07.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.7. – Спр. 45).

Воробей Євдокія Фірсівна, 1888 р. н., с. Котоп Тупичівського (нині Городнянського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Смяч Щорського р-ну, домогосподарка. Заарештована 28.03.1945 р. За вироком ВТ Чернігівського гарнізону від 27.05.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі у ВТТ на 10 років. Реабілітована 20.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15480-п).

Воробей Іван Онисимович, 1890 р. н., с. Смяч Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Смяч, одноосібник. На час другого арешту – робітник радгоспу. Заарештований 19.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Заарештований 13.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 13.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянської української контрреволюційної повстанської організації застосована ВМП. Розстріляний 26.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 04.06.1966 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6525, 7951).

Воробей Іван Романович, 1908 р. н., с. Смяч Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Олександрівка Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну, без певних занять. За-

арештований 29.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 03.11.1937 р. за проведення антиколгоспної агітації позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання в Амурській обл. Реабілітований 19.03.1966 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7931).

Воробей Онисим Ничипорович, 1882 [1883] р. н., с. Смяч Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Смяч, одноосібник. Заарештований 19.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 04.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Заарештований 23.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, передбачена ВМП. Реабілітований 05.06.1989 р., 26.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6527,11257).

Воробей Петро Іларіонович, 1898 р. н., с. Старі Яриловичі Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Виключений з КП(б)У. Проживав у с. Старі Яриловичі, колгоспник. Заарештований 23.12.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 19.04.1933 р. за ст. 54-14 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 17.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7347).

Воробей Петро Романович, 1905 р. н., с. Смяч Щорського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Носівка (приєднано до м. Щорс) Щорського р-ну, візник. Заарештований 15.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 07.04.1938 р. за участь у діяльності антирадянського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 20.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8787).

Воробей Сергій Свиридович, 1874 р. н., с. Здрягівка Городнянського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Здрягівка, одноосібник. Заарештований 24.01.1930 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 20.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР засуджений до примусових робіт на 1 рік. Реабілітований 30.07.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.7. – Спр. 45).

Воробей Степан Павлович, 1910 р. н., с. Тополі Козелецького р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Тополі, тракторист. Заарештований 31.12.1936 р. за ст. 54-10 КК УСРР. За вироком спецколегії Чернігівського облсуду від 04.04.1937 р. справу припинено. Реабілітований 31.01.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 645-п).

Воробей Федір Опанасович, 1896 р. н., с. Жовідь Городнянського (нині Щорського) р-ну, українець. Проживав у с. Гвоздиківка Щорського р-ну, робітник. Заарештований 22.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 26.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, передбачена ВМП. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11317).

Воробей Юхим Маркович, 1912 р. н., с. Булахів Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Булахів, без певних занять. Заарештований 26.06.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 02.07.1941 р. за ст. 54-10 ч. 2 з санкції ст. 54-2 КК УРСР засуджений до ВМП. Реабілітований 13.11.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15940-п).

Воробей Яків Миколайович, 1906 р. н., с. Смяч Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Смяч, одноосібник. Заарештований 26.12.1932 р. За постановою

особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 07.02.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Заарештований 23.12.1937 р. За вироком виїзної сесії Чернігівського облсуду від 13.03.1939 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 7 років. За ухвалою судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 10.06.1939 р. вирок змінено, засуджений до позбавлення волі на 4 роки. Реабілітований 05.07.1989 р., 19.08.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7112, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15519-п).

Воробець Степан Сильвестрович, 1900 р. н., с. Бабухів Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл., українець, освіта середня. Член ВКП(б) до 1935 р. Проживав у м. Чернігів, бухгалтер. Заарештований 16.11.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності позбавлений волі на 10 років. Відбував покарання у В'ятському ВТТ. Звільнений 16.11.1947 р. Реабілітований 15.04.1960 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4351).

Воробійов Василь Андрійович, 1908 р. н., с. Старі Яриловичі Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав за місцем дислокації 2 кп 3 ескадрону, червоноармієць. Заарештований 21.04.1932 р. за ст. 58-10 КК РСФРР. 22.12.1932 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5776).

Воробійов Микола Іларіонович, 1888 р. н., с. Старикове Глухівського р-ну Сумської обл., росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, діловод. Заарештований 06.09.1937 р. За вироком лінійного суду Південно-Західної залізниці від 28.11.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 30.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15009-п).

Воробійов Олександр Григорович,

1895 р. н., м. Ічня Ічнянського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у с. Виблі Куликівського р-ну, одноосібник. Заарештований 12.01.1929 р. За постановою особливої наради при Колегії ОГПУ від 23.04.1929 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Сибіру на 3 роки. Реабілітований 13.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3372).

Воробійов Сергій Павлович, 1898 р. н., м. Ніжин, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, візник. Заарештований 11.04.1921 р. за службу в денікінській армії. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 30.05.1921 р. справу припинено в зв'язку з амністією. Реабілітований 25.03.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 3390).

Воробійов Тимофій Іванович, 1890 р. н., смт Добрянка Ріпкинського р-ну, росіянин, освіта початкова. Проживав у смт Добрянка, робітник. Заарештований 09.02.1937 р. За вироком судової колегії ВС БРСР від 26.04.1937 р. за ст. 72 «а» КК БРСР засуджений до позбавлення волі на 5 років. Відбував покарання в Ухто-Іжемському ВТТ. За постановою особливої наради при МГБ СРСР від 12.12.1951 р. висланий на поселення до Комі АРСР. Реабілітований 20.03.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 7487-п).

Воробійова Валентина Григорівна, 1912 р. н., с. Червоне Яготинського р-ну Полтавської (нині Київської обл.), українка, освіта початкова. Проживала у с. Теремне Острозького р-ну Рівненської обл., ткаля. Заарештована 11.05.1944 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 04.08.1945 р. за ст. 7-33 КК РРФСР вислана до Північно-Казахстанської обл. Казахської РСР на 5 років. Реабілітована 11.03.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12011).

Ворожбит Карпо Петрович, 1886 р. н., с. Студинка Новгород-Сіверського р-ну, україн-

нець, освіта початкова. Проживав у м. Новгород-Сіверський Новгород-Сіверського р-ну, конюх. Заарештований 20.04.1948 р. За вироком ВТ військ МВД по Чернігівській обл. від 20.10.1948 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 25 років. Реабілітований 20.03.1956 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 4932-п).

Ворона Гаврило Федорович, 1892 р. н., смт Холми Холминського (нині Корюківського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у смт Холми, безробітний. Заарештований 26.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 8 років. Реабілітований 24.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10119).

Ворона Іван Якимович, 1905 р. н., с. Кулажинці Новобасанського (нині Броварського) р-ну Київської обл., українець, освіта початкова. Проживав у с. Кулажинці, одноосібник. Заарештований 17.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 28.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 21.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10598).

Ворона Костянтин Костянтинович, 1899 р. н., с. Мохнівка Прилуцького р-ну, росіянин, освіта початкова. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну, мільціонер. Заарештований 14.12.1921 р. За вироком Чернігівського губревтрибуналу від 23.12.1921 р. за проведення антирадянської агітації засуджений до примусових робіт на 2 роки умовно. Реабілітований 15.02.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 2378).

Ворона Марія Павлівна, 1898 р. н., с. Кадичі, Польща, полька, неписьменна. Проживала у с. Леонівка Семенівського р-ну, колгоспни-

ця. Заарештована 18.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.02.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР ув'язнена до ВТТ на 10 років. Реабілітована 23.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9122).

Ворона Матвій Юхимович, 1870 р. н., с. Петрівка Бахмацького (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрівка, одноосібник. Заарештований 12.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 12.07.1932 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5103).

Ворона Павло Олександрович, 1908 р. н., с. Миколаївка Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Миколаївка, одноосібник. Заарештований 11.12.1943 р. За вироком ВТ КВО від 25.03.1945 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР виправданий. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 1401-п).

Ворона Павло Петрович, 1891 р. н., с. Вейсбахівка (нині с. Білорічиця) Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Прилуки, сторож. Заарештований 02.11.1943 р. за ст. 54-10 КК УРСР. 13.11.1943 р. справу припинено. Реабілітований 25.07.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3364).

Ворона Петро Максимович, 1880 р. н., м. Носівка Носівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Носівка, бджоляр. Заарештований 11.04.1931 р. за ст. 54-4 КК УСРР. 31.07.1931 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 24.04.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6121).

Ворона Семен Трохимович, 1893 [1894] р. н., с. Чемер Олишівського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Чемер, одноосібник. Заареш-

тований 08.12.1928 р. За вироком Чернігівського окружного суду від 29.05.1929 р. як соціально-небезпечний елемент виправданий. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 21.07.1941 р. За вироком ВТ військ НКВД по Київській обл. від 29.07.1941 р. за ст.ст. 54-2, 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 26.09.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-328. – Оп.6. – Спр. 176, ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15000-п).

Ворона Сергій Степанович, 1912 р. н., с. Вейсбахівка (нині с. Білорічиця) Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Проживав за місцем дислокації 38 зсб, Грузія, мл. сержант. Заарештований 23.01.1942 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР. 16.05.1942 р. справу припинено. Реабілітований 15.09.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4399).

Ворона Степан Матвійович, 1900 р. н., с. Петрівка Бахмацького (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрівка, одноосібник. Заарештований 12.05.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 12.07.1932 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5103).

Ворона Трохим Нилович, 1866 р. н., с. Ворона Борзнянського р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Ворона, селянин. Заарештований 14.03.1921 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 19.03.1921 р. звільнений на підписку про невиїзд. За постановою Чернігівського губревтрибуналу від 13.04.1921 р. справу припинено. Реабілітований 29.04.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 4065).

Ворона Фома Прокопович, 1900 р. н., с. Крути Ніжинського р-ну, українець, письменний. Проживав у с. Бурківка Комарівського (нині Ніжинського) р-ну, колгоспник. Заарештований 14.10.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від

22.10.1937 р. за проведення антирадянської агітації ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 30.08.1991 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 11832).

Ворона Яків Йосипович, 1897 р. н., с. Петрівка Бахмацького (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Петрівка, одноосібник. Заарештований 10.02.1933 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УСРР. 26.02.1933 р. справу припинено. Реабілітований 19.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1040).

Вороний Макар Григорович, 1868 р. н., с. Велика Вісь Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Велика Вісь, одноосібник. Заарештований 02.10.1929 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 16.02.1930 р. за ст.ст. 54-10, 54-13 КК УСРР висланий до Казахстану на 3 роки. Реабілітований 11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9474).

Вороний Пантелій Корнійович, 1892 р. н., с. Жадове Семенівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Жадове, одноосібник. Заарештований 15.07.1931 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 03.02.1932 р. за ст.ст. 54-2, 54-11 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 5 років. Відбував покарання в Дмитрівському ВТТ. Звільнений 12.06.1935 р. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 17.09.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 14.11.1937 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 26.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.08.1989 р., 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10065, 11508).

Воронкевич Григорій Володимирович, 1893 р. н., с. Пархимів Остерського (нині Козелецького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Пархимів, колгоспник. Заарештований 08.12.1937 р. За постановою «трійки»

при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації позбавлений волі на 10 років. Реабілітований 20.07.1957 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3150).

Воронкевич Яким Іванович, 1896 р. н., с. Величківка Менського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Величківка, колгоспник. Заарештований 19.11.1937 р. за ст. 54-10 КК УРСР. 25.02.1938 р. справу припинено. Реабілітований 27.01.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1148).

Воронов Василь Юхимович, 1914 р. н., смт Березна Менського р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, вагар. Заарештований 22.08.1941 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 14.03.1942 р. за участь у діяльності контрреволюційного повстанського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 28.04.1942 р. Реабілітований 30.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10539).

Воронов Федір Юхимович, 1905 р. н., смт Березна Менського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, чоботар. Заарештований 24.04.1945 р. За вироком Чернігівського облсуду від 22.10.1945 р. за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. За ухвалою судової колегії ВС УРСР від 13.11.1945 р. попередній вирок скасовано, справу передано на новий розгляд. За вироком Чернігівського облсуду від 30.11.1945 р. за ст.ст. 54-2, 54-10 ч. 2, 54-11 КК УРСР виправданий. За ухвалою судової колегії в кримінальних справах ВС УРСР від 23.01.1946 р. вирок Чернігівського облсуду скасовано, справу передано на новий розгляд зі стадії попереднього слідства. За вироком Чернігівського облсуду від 03.06.1946 р. за ст.ст. 54-12, 54-10 ч. 2 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у віддалених місцях на 6 років. За ухвалою судової колегії ВС СРСР від 12.04.1947 р. справу припинено, з-під варті звільнено. (ГДА СБ України, м. Чернігів. –

Спр. 1480-п).

Воронуха Дмитро Андрійович, 1911 р. н., м. Київ, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, слюсар. Заарештований 22.09.1937 р. За постановою «двійки» від 14.11.1937 р. за шпигунство застосована ВМП. Розстріляний 25.11.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 19.08.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3576).

Воронуха Олена Опанасівна, 1917 р. н., м. Одеса, українка, освіта середня. Проживала у м. Ніжин, касир. Обвинувачувалась як член сім'ї зрадника Батьківщини. 10.11.1937 р. взята на підписку про невиїзд. 29.03.1938 р. справу припинено. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 62).

Воронуха Юхим Прохорович, 1914 р. н., с. Богданівка Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 143 сд 56 зап МВО, червоноармієць. Заарештований 29.05.1944 р. За вироком ВТ Калінінського гарнізону від 07.08.1944 р. за ст. 58-1 «б» КК РРФСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 26.04.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17396-п).

Воронченко Гордій Сергійович, 1896 р. н., м. Бахмач Бахмацького р-ну, українець, освіта середня. Проживав у м. Бахмач, листоноша. Заарештований 13.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 22.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 28.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9659).

Воронченко Ольга Іллівна, 1902 р. н., м. Варшава, Польща, росіянка, освіта початкова. Проживала у м. Чернігів, безробітна. Заарештована 02.10.1943 р. За вироком ВТ КВО від 12.05.1944 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР засуджена до позбавлення волі на 10 років. Реабілітована 29.07.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. –

Спр. 16536-п).

Воронько Іван Іванович, 1893 р. н., с. Городня Іваницького (нині Ічнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Городня, одноосібник. Заарештований 15.02.1930 р. За постановою судової «трійки» при Колегії ГПУ УСРР від 29.05.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 5 років. Реабілітований 11.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9476).

Воропаєв Василь Кіндратович, 1865 р. н., с. Чапліївка Шосткинського р-ну Сумської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Борзна Борзнянського р-ну. Заарештований 10.07.1920 р. За постановою Чернігівської губЧК від 21.08.1920 р. за проведення контрреволюційної діяльності передбачена ВМП. Реабілітований 20.12.1994 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 12192).

Воротинцев Михайло Васильович, 1896 р. н., Болховський р-н Орловської обл., РФ, росіянин, освіта початкова. Проживав у смт Сосниця Сосницького р-ну, прикажчик. Заарештований 10.01.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 23.05.1931 р. справу припинено. Реабілітований 28.05.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5022).

Ворох Омелян Дем'янович, 1881 р. н., с. Ведильці Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Ведильці, робітник лісництва. Заарештований 09.11.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 12.07.1944 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6135).

Ворох Степан Іванович, 1902 р. н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Пакуль, одноосібник. Заарештований 16.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 25.05.1931 р.

включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 25.11.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 730).

Ворох Трохим Андрійович, 1881 [1882] р. н., с. Пакуль Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну, українець, неписьменний. Проживав у с. Пакуль, одноосібник. Заарештований 16.04.1931 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 25.05.1931 р. включений в загальну операцію по вилученню куркулів. Реабілітований 25.11.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 730).

Ворушило Дмитро Васильович, 1908 р. н., с. Смяч Новгород-Сіверського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав за місцем дислокації 820 сп, червоноармієць. Заарештований 10.03.1943 р. За вироком ВТ 117 сд від 24.03.1943 р. за ст. 58-10 ч. 2 з санкції ст. 58-2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 28.08.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17660-п).

Ворушило Іван Гордійович, 1903 р. н., с. Камка Щорського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Камка, робітник залізниці. Заарештований 22.09.1940 р. За вироком лінійного суду Білоруської залізниці від 22.10.1940 р. за ст. 54-10 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 7 років. Реабілітований 23.08.1991 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 15214-п).

Ворушило Микола Вакулович, 1904 р. н., с. Бігач Березнянського (нині Менського) р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Бігач, колгоспник. Заарештований 25.12.1932 р. за ст. 54-8 КК УСРР. 28.01.1933 р. справу припинено. Реабілітований 29.05.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2267).

Ворчак Самійло Степанович, 1876 р. н., с. Курінь Бахмацького р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Курінь, агроном. За-

арештований 03.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 27.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки. Реабілітований 10.05.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5464).

Ворчило Андрій Антонович, 1911 р. н., с. Гуньківка Любецького (нині Ріпкинського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Гуньківка, водій. Заарештований 28.01.1938 р. За вироком судової колегії Чернігівського облсуду від 25.05.1938 р. за ст. 54-10 ч. 1 КК УРСР засуджений до позбавлення волі у ВТТ на 3 роки. Реабілітований 11.05.1990 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16-п).

Ворчило Григорій Давидович, 1885 р. н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Новий Білоус, одноосібник. Заарештований 31.01.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 28.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5262).

Ворчило Іван Григорович, 1910 р. н., с. Новий Білоус Чернігівського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Новий Білоус, одноосібник. Заарештований 03.03.1933 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 10.05.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР ув'язнений до концтабору на 3 роки умовно. Реабілітований 17.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7348).

Ворчило Іван Михайлович, 1872 р. н., с. Гуньківка Ріпкинського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Гуньківка, одноосібник. Заарештований 13.02.1930 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 29.03.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 27.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр.

5306).

Ворчило Павло Семенович, 1898 р. н., с. Високинь Ріпкинського р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Високинь, без певних занять. Заарештований 09.12.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 10.12.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підриг колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10684).

Воскобой Іван Никанорович, 1909 р. н., с. Прибинь Корюківського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Прибинь, одноосібник. Заарештований 18.04.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 15.05.1933 р. справу припинено. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5143).

Воскобойник Семен Кир'янович, 1900 р. н., с. Мошни Черкаського р-ну Черкаської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Чернігів, механік пароплаву. Заарештований 25.09.1944 р. За вироком ВТ Дніпровського басейну від 07.12.1944 р. за ст.ст. 54-2, 54-3 КК УРСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Реабілітований 31.03.1994 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 16452-п).

Воскобойников Петро Іванович, 1869 р. н., с. Сергіївка Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Сергіївка, одноосібник. Заарештований 03.02.1930 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 14.03.1930 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 23.01.1998 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 5723).

Воскресенська Олена Василівна, 1901 р. н., с. Нові Млини Батуринаського (нині Борзнянського) р-ну, українка, освіта початкова. Проживала у с. Нові Млини, колгоспниця.

Заарештована 07.10.1943 р. за ст. 54-1 «а» КК УРСР. 14.11.1943 р. справу припинено. Реабілітована 28.10.1996 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 717).

Воскресенський Никифор Олександрович, 1856 р. н., с. Знобь Трубчевського повіту Орловської губ. (нині Трубчевського р-ну Брянської обл.), РФ, росіянин, освіта середня. Проживав у м. Чернігів, священник. Заарештований 21.10.1922 р. за проведення контрреволюційної діяльності. 06.11.1922 р. звільнений на підписку про невиїзд. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 21.09.1999 р. (ДАЧО. – Ф. Р-4609. – Оп.1. – Спр. 6842).

Вотчал Іван Адамович, 1898 р. н., с. Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Вердер (нині с. Зеленівка), без певних занять. Заарештований 19.01.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 28.07.1932 р. справу направлено прокурору на припинення. Рішення по справі відсутнє. Реабілітований 27.02.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 1329).

Вотчал Іван Іванович, 1886 р. н., с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, освіта початкова. Проживав у с. Малий Вердер (нині с. Зеленівка), без певних занять. Заарештований 18.11.1937 р. За постановою «двійки» від 17.12.1937 р. за ст. 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 29.12.1937 р. у м. Чернігів. Реабілітований 13.04.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 9307).

Вотчал Кіндрат Генріхович, 1904 р. н., с. Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, малописьменний. Проживав у м. Прилуки, робітник. Заарештований 22.12.1937 р. За постановою «двійки» від 31.01.1938 р. за проведення антирадянської агітації застосована ВМП. Розстріляний 31.03.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований

15.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 8441).

Вотчал Кіндрат Кіндратович, 1907 р. н., с. Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, малописьменний. Проживав у с. Вердер (нині с. Зеленівка), колгоспник. Заарештований 18.12.1937 р. За постановою «двійки» від 31.01.1938 р. за ст. 54-10 КК УРСР ув'язнений до ВТТ на 10 років. Звільнений у 1947 р. Реабілітований 19.07.1958 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 3739).

Вотчал Мотіас [Матвій] Генріхович [Андрійович], 1896 р. н., с. Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, малописьменний. Проживав у с. Вердер (нині с. Зеленівка), одноосібник. Заарештований 20.11.1932 р. За постановою особливої наради при Колегії ГПУ УСРР від 22.12.1932 р. за ст. 54-10 КК УСРР висланий до Північного краю на 3 роки. На час другого арешту – колгоспник. Заарештований 18.12.1937 р. За постановою «двійки» від 31.01.1938 р. за проведення антирадянської діяльності застосована ВМП. Розстріляний 20.02.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 26.06.1989 р., 28.11.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 6985, 4227).

Вотчал Пилип Антонович, 1908 р. н., с. Вердер (нині с. Зеленівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, німець, малописьменний. Проживав у с. Вердер (нині с. Зеленівка), колгоспник. Заарештований 18.12.1937 р. За постановою «двійки» від 31.01.1938 р. за ст. 54-11 КК УРСР застосована ВМП. Розстріляний 21.02.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 17.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4201).

Вроблевський Михайло Євстахійович, 1875 р. н., с. Сімаківка Ємільчинського р-ну Житомирської обл., українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, рахівник. Заарештований 07.05.1931 р. За постановою особливої наради

при Колегії ОГПУ від 08.07.1931 р. за ст. 58-10 КК РСФРР висланий до Північного краю на 3 роки. Реабілітований 27.07.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10708).

Вронська Олена Антонівна, 1901 р. н., с. Погребище Бердичівського повіту Київської губ. (нині м. Погребище Погребищенського р-ну Вінницької обл.), полька, освіта середня. Проживала у с. Леонівка Семенівського р-ну, вчитель. Заарештована 18.12.1937 р. За постановою особливої наради при НКВД СРСР від 21.02.1938 р. за проведення контрреволюційної діяльності ув'язнена до ВТТ на 10 років. Відбувала покарання в Івдельському ВТТ НКВД. У листопаді 1943 р. достроково звільнена по інвалідності. Реабілітована 29.12.1963 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 7666).

Вронський Василь Юхимович, 1921 р. н., с. Юхнове Новгород-Сіверського р-ну, українець, середня спеціальна освіта. Проживав за місцем дислокації 1 ср 664 сп 130 сд, червоноармієць, командир роти. Заарештований 21.10.1941 р. За вироком ВТ 00837 частини 79 осб від 14.12.1941 р. за ст. 58-10 ч. 2 КК РРФСР засуджений до позбавлення волі на 10 років. Виконання вироку відстрочене до закінчення військових дій, з-під варті звільнений, направлений до військової частини. Реабілітований 24.06.1996 р. (ГДА СБ України, м. Чернігів. – Спр. 17493-п).

Вронський Григорій Михайлович, 1890 р. н., с. Юхнове Новгород-Сіверського р-ну, українець, малописьменний. Проживав у с. Путівськ Новгород-Сіверського р-ну, робітник. Заарештований 20.08.1937 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 09.09.1937 р. за проведення антирадянської агітації, скерованої на підлив колгоспного будівництва, ув'язнений до ВТТ на 10 років. Відбував покарання у Локчимському НКВД, Комі АРСР. Реабілітований 22.08.1989 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 10687).

Всеволожський Борис Андрійович, 1913 р. н., с. Рубанка Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну, українець, освіта середня. Проживав за місцем дислокації 282 тбатр 26 тбр, автотехнік, пом. командира роти, ст. технік-лейтенант. Заарештований 19.09.1942 р. за ст.ст. 19-58-1 «б» КК РРФСР. 31.10.1942 р. справу припинено. Реабілітований 13.08.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4174).

В'ялий Іван Петрович, 1893 р. н., с. Прохори Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта вища. Проживав у с. Монастирище Ічнянського р-ну, вчитель. Заарештований 16.07.1938 р. за ст.ст. 54-10, 54-11 КК УРСР. 21.06.1939 р. справу припинено. Реабілітований 16.09.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4327).

В'ялий Яків Павлович, 1887 р. н., с. Євлашівка (нині с. Красносільське) Комарівського (нині Борзнянського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у м. Ніжин, конюх. Заарештований 19.02.1938 р. За постановою «трійки» при УНКВД по Чернігівській області від 31.03.1938 р. за участь у діяльності антирадянського куркульського угруповання застосована ВМП. Розстріляний 08.04.1938 р. у м. Чернігів. Реабілітований 03.10.1959 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 4194).

В'ялько Леонід Хомич, 1910 р. н., с. Дрімайлівка Ніжинського (нині Куликівського) р-ну, українець, освіта початкова. Проживав у с. Стольне Березнянського (нині Менського) р-ну, одноосібник. Заарештований 08.01.1933 р. за ст. 54-10 КК УСРР. 04.02.1933 р. справу припинено. Реабілітований 25.04.1997 р. (ДАЧО. – Ф. Р-8840. – Оп.3. – Спр. 2225).

Упорядники: **Т.А. Афанасьєва**,
Т.В. Донченко,
О.В. Самойленко,
О.М. Сидоренко,
О.В. Смольська,
І.К. Чаус,
І.М. Чикало

Довідкові матеріали

ГЛАВНАЯ
ВОЕННАЯ ПРОКУРАТУРА

10. _____

№ _____

119832, Москва, Холзунова переу.

ответе ссылайтесь
в наш номер и дату

Уважаем

Ваше пи

КГБ СССР по г.

но в Главной в

Arbeitskarte

für *Arbeitskarte*
aus *dem Alf-Bezirk*

Arbeitskn

ker Zeigefinger

Raum für Fingerabdruck

hler Zeigefinger

Олександр Шерешет

бря 1990 г. по
тью реабилитир

и
ен
еисте.

.Яблоков

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

У переважній більшості у покажчику надано сучасні назви адміністративних одиниць за існуючим нині адміністративно-територіальним розподілом або державною приналежністю. Якщо сучасна назва населеного пункту має розбіжності з наданою в документах, використовується позначка «нині» з приведенням у дужках сучасної назви.

Для скасованих адміністративних одиниць, а також при неможливості визначення сучасної назви або приналежності населених пунктів використовується позначка «кол.» зі збереженням назв, вміщених у документах.

Наявність у документі відхилень від нормативного написання населених пунктів зазначається у географічному покажчику в дужках з позначкою «в тексті» після надання правильної назви.

Адміністративно-територіальні одиниці подано в Україні за обласною приналежністю, а поза її кордонами – за державною.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

вол.	–	волость
г.	–	гора
губ.	–	губернія
іст.	–	історичний
м.	–	місто
обл.	–	область
о-в	–	острів
оц	–	обласний центр
пов.	–	повіт
р.	–	річка
р-н	–	район
рц	–	районний центр
с.	–	село
смт	–	селище міського типу
ст.	–	станція
х.	–	хутір

А

- Августівка**, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 472
- Авдіївка**, с. Куликівського р-ну Чернігівської обл., 531
- Авдіївка**, с. Понорницького (нині Сосницького) р-ну Чернігівської обл., 475
- Австралія**, Австралійський Союз, 199-201
- Австрія**, Австрійська Республіка, 78
- Австро-Угорщина**, кол., 525
- Автуничі**, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 253, 271
- Адамівка**, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 542
- Адамівка**, с. Носівського р-ну Чернігівської обл., 287, 485, 495, 532
- Акмолінська обл.**, Казахська РСР (нині Республіка Казахстан), 488
- Алтинівка**, с. Кролевецького повіту Чернігівської губ. (нині Кролевецького р-ну Сумської обл.), 317
- Америка**, Сполучені Штати Америки, США, 13, 44, 90
- Амурська обл.**, РФ, 541, 556
- Анапа**, м. Краснодарського краю, РФ, 519
- Андріївка**, с. Городнянського р-ну, Чернігівської обл., 312, 509,
- Андріївка**, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 139, 144, 254, 229
- Андріївка**, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 459
- Андроники**, с. Щорського (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 140, 144, 254, 271
- Анісів**, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 196, 512
- Антонівка**, с. Варвинського р-ну Чернігівської обл., 542, 543, 549
- Антоновичі**, с. Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 282, 495
- Ардатов**, м. Ардатовського р-ну, Республіка Мордовія, РФ, 486
- Арламівська Воля**, с. Мостиського р-ну Львівської обл., 469
- Архангельськ**, м., РФ, 306, 539
- Архангельська обл.**, РФ, 381, 417, 419, 441, 544
- Архапка**, с. Сасовського р-ну Московської (нині Рязанської) обл., РФ, 451
- Архипівка**, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 341
- Атюша**, с. Батуринського (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 246, 386, 388, 403, 405, 463, 464

Атюша, с. Кролевецького повіту (нині Коропського р-ну Чернігівської обл.), 215

Б

- Баба**, с. (нині с. Жовтневе) Менського р-ну Чернігівської обл., 440, 443, 474, 535
- Бабарики**, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 416
- Бабухів**, с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл., 557
- Бакаївка**, с. Лосинівського (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 121, 135, 354, 361
- Бакланова Муравійка**, с. Олишівського (нині Куликівського) р-ну Чернігівської обл., 473, 474
- Баку**, м., Азербайджанська Республіка, 345
- Балички**, с. кол. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 511
- Бар**, м. Барського р-ну Вінницької обл., 509
- Баранівка**, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 539
- Батурин**, м. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 263, 314, 376, 395, 396, 407, 412, 447, 537
- Батуринський р-н**, кол., 114
- Бахмацька округа**, кол., 214
- Бахмацький р-н Чернігівської обл.**, 114, 131, 134, 138, 154, 155, 160, 171, 193, 229, 235, 236, 243, 262, 263
- Бахмач**, м. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 134, 135, 138, 159, 166, 214, 215, 238, 263, 332, 333, 353, 355, 383, 388, 390, 391, 394, 398, 399, 406, 434, 435, 445, 460, 467, 471, 480, 484, 485, 542, 548, 560
- Бахмач**, с. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 192, 193, 435
- Бахмач**, ст. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 70
- Безводівка**, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 525
- Безиківка**, с. кол. Кролевецького повіту, 462
- Безуглівка**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180, 184, 536
- Безуглівка**, с. Сновського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 312, 313
- Бельці**, м., Республіка Молдова, 129
- Бендерівка**, х. (нині с. Полісся) Сосницького р-ну Чернігівської обл., 512, 531
- Бережівка**, с. Іваницького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 484, 485, 488, 508
- Береза**, с. Глухівського повіту Чернігівської губ. (нині смт Береза Глухівського р-ну Сумської обл.), 378, 446
- Березанка**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 179-181, 223, 319

- Березівка**, с. (нині с. Івківці) Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 354
- Березівка**, с. Мінської обл., Республіка Білорусь, 480
- Березівка**, с. Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 530
- Березна**, смт Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 140, 194, 315, 329, 361, 380, 411, 414, 435, 448, 455, 456, 459-461, 529, 548, 554, 560
- Березняки**, с. Лукаюновського р-ну Горьковської (нині Нижньогородської) обл., РФ, 498
- Березнянський р-н**, кол., 109
- Березова Лука**, с. Гадацького р-ну Харківської (нині Полтавської) обл., 503
- Берестечко**, м. Горохівського р-ну Волинської обл., 532
- Берестовець**, с. Комарівського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 320, 397, 398
- Берилівка**, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 323, 334, 335
- Берлін**, м., Федеративна Республіка Німеччина, 326, 498
- Бессарабія**, іст. обл. на території Республіки Молдови, 384, 470
- Бехи**, с. Коростенського р-ну Житомирської обл., 329, 397
- Беломорськ**, м., Карелофінська РСР (нині Республіка Карелія), РФ, 369
- Білки**, с. кол. Могильовської губ., 381
- Бирине**, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 44
- Бистрик**, с. Кролевецького повіту Чернігівського губ. (нині Кролевецького р-ну Сумської обл.), 277
- Бихальцохівка**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 349, 438
- Бігач**, с. Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 561
- Білики**, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 336, 424
- Біловезі Другі**, с. Конотопського повіту (нині Бахмацького р-ну Чернігівської обл.), 402
- Білоріччя**, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 139, 154
- Білорусь**, Республіка Білорусь, 313
- Білосток**, м. Підляського воєводства, Республіка Польща, 553
- Білоцерківці**, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 139, 144, 487
- Білошапки**, с. Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 390, 392, 394, 395
- Бірки**, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 452, 501, 531
- Бірки**, х. Михайло-Коцюбинського (нині с. Бірки Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 536
- Бірківка**, с. (в тексті с. Борковка) Менського р-ну Чернігівської обл., 241
- Біробіджан**, м., Єврейська Автономна обл., РФ, 375
- Блистова**, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 256, 481, 483
- Блудше**, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 139, 414
- Бобрик**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180, 185, 192, 467, 522, 551
- Бобровиця**, м. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 106, 139, 145, 331, 444, 452, 462, 464, 468, 471, 487, 492, 506, 518, 525
- Бобровиця**, с. (приєднано до м. Чернігів), 136
- Бобровиця**, х. кол. Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 479
- Бобровицький р-н Чернігівської обл.**, 106, 113, 125, 131, 134, 138, 159, 176, 230, 236
- Бобруйки**, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 372
- Богдани**, с. Варвинського р-ну Чернігівської обл., 389
- Богдани**, х. кол. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 375
- Богданівка**, с. Броварського р-ну Київської обл., 368
- Богданівка**, с. Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну Чернігівської обл., 560
- Богданівка**, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 487
- Богучанський р-н Воронезької обл.**, РФ, 423
- Божок**, с. (нині с. Червоний Ранок) Кролевецького р-ну Сумської обл., 448
- Болотниця**, с. Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 314, 390, 391, 456
- Болховський р-н Орловської обл.**, РФ, 561
- Бондарі**, с. кол. Остерського р-ну Чернігівської обл., 375
- Борзенський повіт**, кол., 74, 281, 287
- Борзна**, м. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 163, 164, 166, 215, 317, 319, 339, 361, 378, 387, 402, 405, 422, 443, 446, 468, 472, 473, 476, 483, 499, 541, 550, 558, 561
- Борзнянський р-н Чернігівської обл.**, 193, 219, 229, 233, 237, 375
- Борзя**, ст. Борзинського р-ну Забайкальського краю, РФ, 346
- Борки**, с. Козелецького р-ну (нині с. Снов'янка Чернігівського р-ну) Чернігівської обл., 220
- Борове**, с. Рокитнівського р-ну Рівненської

обл., 539

Боровики, с. Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 516

Боромики, с. Березнянського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 314, 315, 331, 472

Борсукив, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 441

Боршна, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 123, 130, 233, 337, 338, 382, 383, 528

Боцманів, с. Кролевецького р-ну Сумської обл., 495

Брагін, смт Брагінського р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, 457

Брагінський р-н Гомельської обл., Республіка Білорусь, 372

Браїла, м. (в тексті м. Браїл), Румунія, 387

Браниця, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 107, 139, 144, 437, 499, 500

Брехунівка, с. (нині с. Олександрівка Друга) Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 434

Бреч, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 342

Бригинці, с. Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., 418, 501, 502

Бригинці, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 195

Британи, с. Комарівського (нині с. Дуболугівка Ніжинського) р-ну Чернігівської обл., 315, 352, 516

Броди, м. Бродівського р-ну Львівської обл., 355

Брусилів, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 152, 168, 169, 248, 265, 267, 342

Брянська обл., РФ, 130

Бубнівщина, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 229, 430, 462

Будапешт, м., Угорщина, 496

Буди, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 449

Будище, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 320, 431, 435,

Будище, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 16, 154, 428

Будище, с. Коропського р-ну Чернігівської обл., 396

Будьоннівка, с. (нині с. Червоне) Коропського р-ну Чернігівської обл., 394, 395, 455, 470, 497, 511

Булахів, (в тексті с. Булатів) с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 139, 556

Буревестник (рос.), с. кол. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 141

Бурівка, (можливо с. Турівка) с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 255

Бурівка, с. Тупичівського (нині Город-

нянського) р-ну Чернігівської обл., 314, 315, 515

Бурімка, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 192

Бурківка, (в тексті с. Бруківка) с. Комарівського (нині Ніжинського) р-ну Чернігівської обл., 139, 223

Бурківка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180, 188, 559

Бутівка, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 421, 422

Бутівка, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 470

Буянки, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 411

В

Ваганичі, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 408

Валентіїв, х. (нині с. Валентіїв) Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 378, 392

Валки, с. Валківського р-ну Харківської обл., 432

Валки, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 462

Варва, смт Прилуцького (нині Варвинського) р-ну Чернігівської обл., 135, 449

Варвинський р-н Чернігівської обл., 110, 129, 221

Варшава, м., Республіка Польща, 322, 364, 388, 434, 472, 499, 560

Варьоха, х. кол. Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 479

Василевичі, с., Польща (нині с. Василевичі, Республіка Білорусь), 362, 365

Василівка, с. Бикинського р-ну Хабаровського краю, РФ, 407

Васильків, с. Шполянського р-ну Київської обл., 461

Васьківці, с. Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 536

Васьковичі, с. Коростенського р-ну Житомирської обл., 490

Ватікан, 200

Ведильці, с. Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 44, 365, 518, 561

Ведмедівка, с. Носівського р-ну Чернігівської обл., 316

Вейсбахівка, с. Малодівицького (нині с. Білоріччя Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 558, 559

Велика Вісь, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 426, 559

- Велика Дівиця**, с. Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 497
- Велика Дорога**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180, 185, 540
- Велика Доч**, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 490
- Велика Загорівка**, с. Бахмацького (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 97, 98, 99, 546
- Велика Костромка**, с. Апостолівського р-ну Дніпропетровської обл., 401
- Велика Кошелівка**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 179-181, 192, 208, 223, 225, 348, 357, 370, 390, 498, 535, 444
- Велике Устя**, с. Менського (нині Сосницького) р-ну Чернігівської обл., 344
- Великий Вердер**, с. Дмитрівського (нині с. Зеленівка Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 361, 504
- Великий Листвен**, с. Тупичівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 227, 281, 469
- Великий Ліс**, с. Понорницького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 316
- Великий Самбір**, с. Конотопського повіту Чернігівської губ. (нині Конотопського р-ну Сумської обл.), 332
- Великі Жуховичі**, с. Корелицького р-ну Гродненської обл., Республіка Білорусь, 575
- Великі Осняки**, с. Чернігівського (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 484
- Величківка**, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 492, 514, 560
- Веліж**, м. Західної обл. (нині Смоленської обл., РФ), 397
- Венеція**, м., Італія, 339
- Веприк**, с. Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., 389, 497, 517, 536, 544
- Верба**, с. Понорницького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 16, 231, 246, 247, 540
- Вербичі**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 515
- Вербівка**, с. Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 107, 108, 164
- Вердер**, с. (нині с. Зеленівка) Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 504, 563
- Вересоч**, с. Ніжинського повіту (нині Куликівського р-ну Чернігівської обл.), 14, 139, 315, 370, 496, 515, 527, 534
- Веркіївка**, с. (нині с. Вертіївка) Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 154, 179, 180, 181, 185, 191, 193, 208, 223, 232, 326, 370, 389, 505, 511, 522, 542
- Вертеч**, с. (нині с. Незаможне) Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 154
- Верхні Жари**, с. Комаринського (нині Брагінського) р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, 365
- Верхньодніпровськ**, м. Катеринославської губ. (нині Верхньодніпровського р-ну Дніпропетровської обл.), 84
- Верхолісся**, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 351
- Вершинова Муравійка**, с. Куликівського р-ну Чернігівської обл., 531
- Виблі**, с. Куликівського р-ну Чернігівської обл., 263, 332, 362, 378, 379, 450, 451, 557
- Виповзів**, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 154, 482
- Вирівка**, с. Конотопського повіту Чернігівської губ. (нині Конотопського р-ну Сумської обл.), 331, 493
- Високинь**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 562
- Вихвостів**, с. Тупичівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 331, 371
- Вишеньки**, с. Новгород-Сіверського (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 135, 246, 247
- Вишнівка**, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 192, 193
- Вікторівка**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180
- Віленська губ.**, кол., 514
- Вільне**, с. Коропського р-ну Чернігівської обл., 246
- Вільно**, м. (нині м. Вільнюс), Республіка Литва, 323
- Вільхівка**, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 430
- Вільшане**, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 374, 376, 379, 534
- Вільшанка**, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 507
- Вінниця**, м., 112
- Вінницька обл.**, 37, 111, 112
- Вітебськ**, м., Республіка Білорусь, 345
- Владивосток**, м., РФ, 532
- Власівка**, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 32, 419
- Власівка**, смт Полтавської губ. (нині Кіровоградської обл.), 416
- Вожаель**, м. Княжпогостського р-ну, Комі АРСР, РФ, 500
- Волевачі**, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 358, 359, 373, 482
- Волинка**, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 117, 454, 490, 491, 530

Волинська губ., кол., 375
Волинь, регіон, 72, 89
Воловики, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 546
Вологда, м., РФ, 71
Вологодська губ., кол., 77
Володимир-Волинський, м. Волинської обл., 366, 367
Володимирівка, м. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 537
Володимирівка, с. Ріпкинського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 154
Володькова Дівця, с. (нині с. Червоні Партизани) Носівського р-ну Чернігівської обл., 315
Волосківці, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 172, 192, 210, 324, 335
Волчки, с. Шарковщинського р-ну Вітебської обл., Республіка Білорусь, 345
Воркута, м., Республіка Комі, РФ, 188
Вороб'ї, с. Любецького р-ну (нині с. Вороб'їв Ріпкинського р-ну) Чернігівської обл., 29
Ворона, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 559
Воронеж, м., РФ, 274, 275, 339
Воронезька обл., РФ, 88, 439
Вороніж, смт Шосткинського р-ну Сумської обл., 313, 531
Вороніно, с. Самойловського р-ну Саратовської обл., РФ, 362
Вороньки, с. Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., 456, 489, 518
Воропаїв, с. Остерського повіту (нині Вишгородського р-ну Київської обл.), 15
Ворошилов, м. (нині м. Уссурійськ) Приморського краю, РФ, 449
Ворошиловград, м. (нині м. Луганськ), 478
Воскресенське, с. Варвинського р-ну Чернігівської обл., 356
В'юнище, с. (приєднано до смт Сосниця) Сосницького р-ну Чернігівської обл., 322, 552

Г

Гаврилівка, с. Остерського повіту (нині Бобровицького р-ну Чернігівської обл.), 16
Гадяч, м. Гадяцького р-ну Полтавської обл., 345
Гайворон, с. Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 32, 39, 40, 122, 385, 402, 408, 436, 474, 542
Галиця, с. Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну Чернігівської обл., 59, 179, 185, 332, 354,

339, 400, 518, 530
Галицька Миза, с. кол. Климовицького р-ну Могильовської обл., Республіка Білорусь, 359
Галичі, с. Климовицького р-ну Могильовської обл., Республіка Білорусь, 360
Галків, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 445
Гальчин, с. Олишівського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 362, 363, 455
Ганнівка, с. Лосинівського (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 427, 428, 513
Гарбузин, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 507
Гвізд, с. Надвірнянського р-ну Івано-Франківської обл., 395
Гвоздиківка, с. Щорського р-ну Чернігівської обл., 459, 426, 556
Гельмязів, с. Золотоніського р-ну Черкаської обл., 534
Герчуг, с. (можливо с. Герцог), кол. Марієнтальського кантону, АРСР Німців Поволжя, РФ, 527
Гирине, с. Ямпільського р-ну Сумської обл., 491
Гірки, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 371
Гірськ, с. Городнянського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 104, 109, 239, 343
Глазово, с. Мценського р-ну Орловської обл., РФ, 478
Глухів, м. Сумської обл., 319, 381, 387, 447, 543
Глухівська округа, кол., 451, 472
Глухівський повіт, кол., 274, 276
Гмирянка, с. Іваницького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 320, 388, 468, 476, 480
Гнатівка, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 489, 490
Гнатівка, с. Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 480
Гнідінці, с. Малодівицького (нині Варвинського) р-ну Чернігівської обл., 544
Гніздище, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 550, 551
Гоголів, с. Броварського р-ну Київської обл., 540
Голінка, с. Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 321, 396, 403, 412, 441, 519
Головеньки, с. Батуринаського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 423, 481, 484
Голубівка, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 192, 193, 543
Гольчичі, с. Слуцького р-ну Мінської обл., Республіка Білорусь, 492

- Гомель, м.**, Республіка Білорусь, 63, 85, 130, 191-193, 336
- Горбове, с.** Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 367, 383
- Горбове, с.** Чернігівського (нині Куликівського) р-ну Чернігівської обл., 140, 144, 154, 388, 509
- Городище, с.** Батуринського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 405, 408, 462, 504
- Городище, с.** Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 139, 229, 240, 553, 554
- Городище, с.** Вінницької обл., 328
- Городище, с.** Ступинського р-ну Московської обл., РФ, 451
- Городище, смт** Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл., 337
- Городня, м., ст.** Городнянського р-ну Чернігівської обл., 33, 42, 128, 131, 134, 135, 253, 259, 312, 319, 332, 335, 356, 380, 387, 409, 421, 422, 467, 503, 504, 512, 513, 550, 552, 555
- Городня, с.** Іваницького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 561
- Городнянський повіт, кол., 74**
- Городнянський р-н Чернігівської обл., 109, 118, 121, 220, 221, 243, 254, 270**
- Городок, с. кол.** Дмитрівського р-ну Чернігівської обл., 362
- Гороховатка, с.** Київського повіту (нині Кагарлицького р-ну Київської обл.), 71
- Горошківка, с.** Городянського р-ну Чернігівської обл., 552
- Горький, м.** (нині м. Нижній Новгород), РФ, 26
- Грабів, с.** Малодівицького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 383
- Грабів, с.** Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 175, 443, 465, 495
- Грабівка, с.** Куликівського р-ну Чернігівської обл., 163, 505
- Гребля, с.** Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 332
- Грем'яч, с.** Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну Чернігівської обл., 216, 328, 436, 524-526
- Грибова Рудня, с.** Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 154
- Григорівка, с., ст.** Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 39, 412, 549, 550, 575
- Григорівка, с.** Конотопського повіту (нині Бахмацького р-ну Чернігівської обл.), 374, 501
- Григорівка, с.** Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 497
- Григоро-Іванівка, с.** Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 139, 179
- Гриценки, с.** Красилівського р-ну Хмельницької обл., 544
- Грицівка, с.** Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 357
- Грусь, м.** (в тексті м. Гроєць) Груєцького повіту Мазовецького воєводства, Республіка Польща, 474
- Грузія, Республіка Грузія, 85, 559**
- Грязна, с.** (нині с. Заріччя) Щорського р-ну Чернігівської обл., 109
- Гужівка, с.** Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 408, 533
- Гуницька, с.** Любецького (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 495, 562
- Гурбинці, с.** Пирятинського р-ну Полтавської обл., 385
- Гурбинці, с.** Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 44, 548
- Гусавка, с.** Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 448, 449, 458, 459
- Густина, с.** Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 524, 534
- Гута, с.** Коропського р-ну Чернігівської обл., 416
- Гучин, с.** Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 538
- Д**
- Давидівка, с.** Березово-Рудського (нині Пирятинського) р-ну Полтавської обл., 366, 367
- Дагестан, Республіка Дагестан, РФ, 350**
- Далекосхідний край, Далекий Схід, регіон, РФ, 97, 348, 469, 470**
- Данилівка, с.** Менського р-ну Чернігівської обл., 192, 219, 242
- Данине, с.** Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 139, 146, 179-181, 208, 223
- Даничі, с.** Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 139, 144, 154, 453, 496
- Данівка, с.** Козелецького р-ну Чернігівської обл., 195, 299, 357
- Даньківка, с.** (приєднано до с. Бахмач) Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 388
- Дарахів, с.** Тербовлянського р-ну Тернопільської обл., 501
- Дашенки, с.** Варвинського р-ну Чернігівської обл., 322, 390, 392, 393, 411, 473
- Двинськ, м.** (нині м. Даугавпілс), Латвія, 370
- Дейманівка, с.** Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 318, 379

- Делі, м., Індія, 199, 201
- Денауський р-н Сурхандар'їнської обл.**, Республіка Узбекистан, 412
- Дептівка**, с. Конотопського повіту (нині Конотопського р-ну Сумської обл.), 348, 503
- Деревини**, с. Городняського р-ну Чернігівської обл., 406, 421
- Держанівка**, с. Козелецького (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 139, 385, 387, 446
- Десна**, р., 275
- Джезказган**, м. (нині м. Жезказган) Карагандинської обл., Республіка Казахстан, 483
- Дзюбівка**, с. Малодівицького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 374
- Дикалівка**, с. Добруського (нині Гомельського) р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, 313
- Димерка**, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 139, 154, 333
- Дібрівне**, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 420
- Дігтярі**, смт Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 331, 469, 545
- Дігтярівка**, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 347
- Дігтярівка**, с. (можливо с. Дігтярі) Прилуцького (нині Срібнянського) р-ну Чернігівської обл., 135
- Дідівці**, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 434, 462
- Дмитрівка**, смт Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 333, 357, 435, 467, 499, 522
- Дмитрівка**, смт Ічнянського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 139
- Дмитрівка**, смт Конотопської округи Чернігівської губ. (нині Бахмацького р-ну Чернігівської обл.), 493
- Дмитрівський р-н**, кол., 40, 117
- Дмитрівщина**, регіон, 39
- Дмитрієвський р-н Курської обл.**, РФ, 442
- Дніпро**, р. 162
- Дніпровське**, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 531
- Дніпропетровськ**, м., 111, 112, 345, 434, 537
- Добрянка**, смт Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 41, 125, 132, 135, 164, 175, 211, 232, 233, 240, 246, 268, 313, 345, 364, 374, 432, 544, 557
- Добрянський р-н**, кол., 41
- Довгалівка**, с. Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 312, 373, 485, 525
- Довге**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 226
- Довгий**, х. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 43
- Довжик**, с. Корюківського (нині Семенівського) р-ну Чернігівської обл., 349
- Довжик**, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 115, 418
- Домашлин**, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 30, 368, 378, 508
- Домниця**, с-ще Менського р-ну Чернігівської обл., 240
- Донбас**, регіон, 77
- Донецько-Криворізька Радянська Республіка**, кол., 68
- Дорогинка**, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 373, 467
- Дослідне**, с. Носівського р-ну Чернігівської обл., 531
- Дрімайлівка**, с. Ніжинського (нині Куликівського) р-ну Чернігівської обл., 43, 505, 564
- Дробишів**, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 382, 455
- Дроздівка**, с. Олишівського (нині Куликівського) р-ну Чернігівської обл., 154, 167, 195, 313, 329, 362, 363, 380, 409, 478, 494
- Дроздовиця**, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 323, 324, 341, 342
- Друцьке**, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 140
- Дубовий Гай**, с. Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 462, 503
- Дуболугівка**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 184, 223
- Духовщина**, с. (нині с. Малинівка) Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 545
- Дягова**, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 195, 240, 402, 460, 516
- Е**
- Естонська РСР**, Естонська Республіка, 26
- Є**
- Євлашівка**, с. (нині с. Красносільське) Комарівського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 564
- Євминка**, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 108, 135, 386, 532, 533
- Єкатеринодар**, м. (нині м. Краснодар), РФ, 460
- Єлець**, м. Орловської губ. (нині Єлецького р-ну Липецької обл., РФ), 384

Снькова Рудня, с. Щорського р-ну Чернігівської обл., 334

Ж

Жабчичі, с. (нині с. Полісся) Городнянського р-ну Чернігівської обл., 387

Жавинка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 529-532

Жадове, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 330, 379, 404, 483, 554, 559

Жадьківка, х. (приєднаний до м. Ічня) Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 357

Жданов, м., 130

Житомир, м., 472, 491

Жовідь, с. Городнянського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 313, 554-556

Жовнине, с. Чернобаївського р-ну Черкаської обл., 482

Жовтневе, с. (в тексті с. Октябрьское – рос.) Бахмацького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 116, 138, 144, 154, 342, 464, 477

Жовтневе, с. (в тексті с. Октябрьское – рос.) Менського р-ну Чернігівської обл., 45, 139

Жоравка, с. Яготинського р-ну Київської обл., 326

Жуківка, с. Куликівського р-ну Чернігівської обл., 33, 38, 210, 238, 352, 353, 437

Жуківщина, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 229, 232

Жукля, с. Холминського (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 338, 352, 488

Журавка, с. Варвинського р-ну Чернігівської обл., 106, 350

З

Забарівка, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 440, 546

Забілівщина, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 347

Заболоття, Белиницького р-ну Могильовської обл., Республіка Білорусь, 541

Завадівка, с. Монастирського р-ну Тернопільської обл., 527

Завидівка, с. Добруського р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, 329

Загін, с. Іваницького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 488

Загорівка, с. Плисківського р-ну Чернігівської обл., (нині Кролевецького р-ну Сумської обл.), 97

Загребельна Слобода, с. Сновського (нині

Щорського) р-ну Чернігівської обл., 349

Зазим'я, с. Броварського р-ну Київської обл., 409

Зайзд, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 441, 452

Займище, с. Щорського р-ну Чернігівської обл., 413

Зайці, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 507

Залізний Міст, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 406, 407

Замістя, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 44, 123, 130

Замостя, с. Слуцького р-ну Мінської обл., Республіка Білорусь, 548

Запоріжжя, м., 480

Заріччя, с. Щорського р-ну Чернігівської обл., 186

Заудайка, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 211, 219, 377, 421-423

Заудайка, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 462

Західна Білорусь, регіон, 24

Західна Україна, регіон, 24, 200

Західно-Сибірський край, регіон, РФ, 316

Західноукраїнська Народна Республіка, ЗУНР, кол, 71

Звеничів, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 494, 499, 514

Здолбунове, м., Польща (нині м. Здолбунів Здолбунівського р-ну Рівненської обл.), 348

Здрягівка, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 555, 556

Змітнів, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 109

Знам'янка, с. Кам'янсько-Дніпровського р-ну Запорізької обл., 361

Знобь, с. Трубчевського повіту Орловської губ. (нині Трубчевського р-ну Брянської обл., РФ), 563

Золотоноша, м. Черкаської обл., 86

Зосіми, с. кол. Гродненської губ., 517

Зруб, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 179, 185, 292, 452

Зяньківці, с. Деражнянського р-ну Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) обл., 329

І

Івангород, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 321, 333, 461, 464

Іваниця, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 190, 219, 479

Іванівка, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 456

Іванівка, с. Новоукраїнського р-ну Кіровоградської обл., 345

Іванівка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 115, 196, 341

Іванків, с. Андрушівського р-ну Житомирської обл., 409

Іванків, с. Бориспільського р-ну Київської обл., 409

Іванківці, с. Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 326, 521, 549

Івановська обл., РФ, 337

Іваньків, с. Понорницького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 104, 437

Івашківка, с. Тупичівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 368, 369, 499, 500, 522, 530, 531

Івашківка, с. Чернігівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 114, 340

Івківці, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 192, 193, 386, 418

Івот, с. Чернігівської губ. (нині Шосткинського р-ну Сумської обл.), 344, 409

Ігумен, м. (нині м. Червень) Червенського р-ну Мінської обл., Республіка Білорусь, 542

Ізвесткова, ст., Єврейська Автономна обл., РФ, 335

Ізраїль, 269

Ізюмська округа, кол., 456

Індія, Республіка Індія, 199, 201

Іржавець, с. Іваницького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 416, 543, 544

Іркутська обл., РФ, 553

Іскорость, с. Коростенського р-ну Житомирської обл., 539

Іценків, х. (нині с. Іценків) Іваницького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 540

Ічня, м. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 30, 35, 36, 97, 99, 107, 160-162, 312, 321, 421, 427, 464, 465, 467, 468, 472, 518, 524, 525, 557

Ічнянський р-н Чернігівської обл., 35, 96, 98, 99, 113, 131, 132, 134, 139, 154, 161, 175, 176, 193, 219, 229, 242, 243

Ічнящина, регіон, 162

К

Кагарлик, м. Полтавської губ. (нині Кагарлицького р-ну Київської обл.), 56

Кадичі, с. кол., Республіка Польща, 558

Казахстан, Республіка Казахстан, 314, 315, 320, 325, 336, 337, 353, 365, 379, 388, 401, 423, 433, 444, 445, 461, 467, 476, 510, 513, 514, 530, 546, 549

Калинівка, с. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 347, 504

Калинівка, с. Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну Чернігівської обл., 135, 179, 180, 184, 185, 197, 217, 227, 228, 405, 428, 534

Калинівка, с. Носівського р-ну Чернігівської обл., 527

Калита, с. Остерського повіту (нині Броварського р-ну Київської обл.), 14

Калишівка, х. (приєднано до с. Манжосівка) Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 394

Калінінград, м. (нині м. Корольов) Московської обл., РФ, 439

Калмичек, с. Поворинського р-ну Воронежської обл., РФ, 512

Калузька губ., кол., РФ, 415

Калюжинці, с. Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 422

Кама, р., 304

Камка, с. Холминського (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 519, 520

Камка, с. Сосницького повіту (нині Корюківського р-ну Чернігівської обл.), 15

Камка, с. Щорського р-ну Чернігівської обл., 40, 135, 174, 186, 219, 561

Кам'янка, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 156, 270, 518

Кам'янська Слобода, с. Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну Чернігівської обл., 421, 421, 447

Канівка, с. Волочиського р-ну Вінницької (нині Хмельницької) обл., 337

Канівщина, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 375

Капустинці, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 404

Карабани, с. Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну Чернігівської обл., 510

Карагандинська обл., Республіка Казахстан, 384

Карасинівка, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 195

Карачев, м. Орловської губ. (нині Брянської обл., РФ), 344

Карелія, Республіка Карелія, РФ, 541

Карильське, с. Бахмацького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 138, 144, 154

Карпеки, с. Лосинівського (нині Козелець-

- кого) р-ну Чернігівської обл., 430
Карпилівка, с. Лубенського р-ну Полтавської обл., 518
Карпилівка, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 137, 139, 408, 538, 505
Карпилівка, с. Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 220
Карпівка, с. Артемівського р-ну Донецької обл., 426
Карпівка, с. Ріпкинського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 13, 139, 144, 154
Карповичі, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 395
Кархівка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 153, 368, 436, 456
Катеринославська губ., кол., 97
Катеринославщина, регіон, 68
Катюжанка, с. Вишгородського р-ну Київської обл., 427
Каунас, м., Литовська Республіка, 478
Качанівка, с-ще Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 328, 539
Кемеровська обл., РФ, 528
Київ, м., ст., 26, 62, 63, 71, 82, 89, 92, 104, 106, 122, 152, 168, 187, 189, 194, 200, 226, 268, 276-278, 281, 282, 304, 321, 334, 337, 347, 368, 370, 379, 385, 397, 406, 413, 419, 427, 440, 444, 448, 453, 465, 471, 475, 481, 487, 492, 496, 498, 505, 512, 520, 525, 543, 553, 560
Київська губ., кол., 20, 93
Київська обл., 35, 526
Київська округа, кол., 451
Київщина, регіон, 72, 277
Кийка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 114, 339, 365
Кинашівка, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 358, 527, 544
Киріївка, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 239, 533
Киселівка, с. Корюківського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 242, 256, 475, 489, 492, 493
Киселівка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 167, 170
Китай, Китайська Народна Республіка, 426
Китайгород, с. Кобеляцького повіту Полтавської губ. (нині Царичанського р-ну Дніпропетровської обл.), 496
Кишеньки, с. Кобеляцького р-ну Полтавської обл., 372
Кіпті, с. Олишівського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 386
Кірове, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 364, 383, 540
Кіровська обл., РФ, 517, 539
Кіцкани (Кіцкань), Бессарабія (нині р-н Кеушень, Республіка Молдова), 437
Кладьківка, с. Комарівського (нині Куликівського) р-ну Чернігівської обл., 410, 420
Клинушецьке, с. кол. Камишинського повіту Саратовської губ., 456
Клочків, Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 114, 140, 517
Клюси, с. Городнянського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 438, 545
Кобижча, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 43, 215, 230, 379, 391, 401, 444, 445
Ковно, м. (нині м. Каунас), Литовська Республіка, 415
Ковпита, с. Козлянського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 135, 457, 517
Ковчин, с. Куликівського р-ну Чернігівської обл., 263
Козацьке, с. Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., 410, 458
Козаче, с. Путивльського р-ну Сумської обл., 520
Козел, с. (нині с. Михайло-Коцюбинське) Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 446
Козелець, смт Козелецького р-ну Чернігівської обл., 137, 139, 144, 317, 318, 344, 391, 438, 453, 547
Козелецька округа, кол., 13, 182, 214
Козелецький р-н Чернігівської обл., 44, 125, 131, 132, 134, 139, 154, 155, 172, 220, 221, 229, 233, 236, 237, 242, 243, 447
Козероги, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 219
Козилівка, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 232, 238, 243, 254,
Козилівка, с. Семенівського (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 135, 139, 144, 255
Козилівка, с. Сосницького (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 43, 195
Козинці, с. Липовецького р-ну Вінницької обл., 437
Козлов, м. (нині м. Мічуринськ) Тамбовської обл., РФ, 321
Колегей, с. кол., Голопристанського р-ну Миколаївської обл., 404
Колима, регіон, РФ, 410
Количівка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 115, 196, 245, 248, 262, 263, 265, 268, 423, 444
Коліївка, с. Шосткинського р-ну Сумської обл., 545
Колісники, с. Малодівицького (нині При-

- луцького) р-ну Чернігівської обл., 384, 446
Колісники, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180
Коломак, с. Полтавської обл., 403
Коломійці, с. Пирятинського р-ну Полтавської обл., 403
Комарівка, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 486
Комарівка, с. Комарівського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 475, 486
Комарівка, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 548
Комарівка, с. Ніжинського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 144
Комарівський р-н, кол., 114
Комі АРСР, РФ, 318, 325, 333, 348, 366, 391, 396, 403, 417, 456, 458, 471, 557, 564
Конотоп, м., ст. Конотопського повіту (нині Сумської обл.), 40, 70, 154, 346, 419, 446, 468, 472, 492, 515, 545
Конотоп, с. Тупичівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 366, 375, 376, 555
Конотоп, с. Щорського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 171
Конотопська округа, кол., 74, 451, 454, 472
Конотопський повіт, кол., 11
Конятин, с. Менського (нині Сосницького) р-ну Чернігівської обл., 139, 154, 491, 521
Копичинці, м. Гусятинського р-ну Тернопільської обл., 399
Корніво, х. (нині с. Корніїв) Козелецького р-ну Чернігівської обл., 500
Корніїв, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 500
Коровинці, с. Недригайлівського р-ну Сумської обл., 374, 422
Короп, смт Коропського р-ну Чернігівської обл., 210, 211, 245-247, 351, 490, 522, 541
Короп'є, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 329
Коропський р-н Чернігівської обл., 117, 129, 131, 219, 243, 245
Корюківка, м. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 43, 109, 134, 174, 254, 314, 320, 353, 372, 427, 490
Корюківський р-н Чернігівської обл., 113, 220, 243, 254
Косачівка, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 379
Костирів, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 360
Костобобрів, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 128, 129, 131, 135, 141, 143, 175, 193, 233, 553
Кострома, м., РФ, 475, 553
Костянтинів, с. Недригайлівського р-ну Сумської обл., 506
Костянтиноград, м. (нині м. Красноград) Полтавської губ. (нині Харківської обл.), 420
Коти, с. (приєднано до м. Чернігів), 136
Котлас, м. Архангельської обл., РФ, 460
Кошани, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 434
Красилівка, с. Борзнянського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 358, 395, 398, 521
Красилівка, с. Броварського р-ну Київської обл., 539
Красилівка, с. Олишівського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 316, 325, 376
Красківське, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 364
Красне, с. Батуринського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 301, 407, 425, 481, 548
Красне, с. Олишівського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 43, 338, 405, 512
Красний Колядин, с. Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну Чернігівської обл., 419, 443, 457, 478, 488, 493, 525
Красний Колядин, с. Ічнянського (нині Талалаївського) р-ну Чернігівської обл., 139
Красний Хутір, с. Холминського (нині Новгород-Сіверського) р-ну Чернігівської обл., 443
Краснодарський край, РФ, 175, 360
Краснопілля, с. Бахмацького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 135, 499
Красноярський край, РФ, 335, 371, 374, 427, 428, 534
Крехаїв, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 442
Кривуша, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 421
Крилів, с. Дубенського р-ну Рівненської обл., 543
Крим, Автономна Республіка Крим, 97
Криски, с. Понорницького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 104, 346, 522
Кричев, м. Кричевського р-ну Могильовської обл., Республіка Білорусь, 397
Кролевець, м. Кролевецького р-ну Сумської обл., 462
Кронштадт, м., РФ, 303
Кропивне, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 179, 391, 392, 524
Кроти, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 328, 481

Кругле, с. Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 436

Круглодугівка, с. Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 469

Кружлева Вишня, с. кол., Краківської губ., Польща, 330

Крупичполе, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 97, 122, 128, 131, 135, 475

Крути, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 108, 179, 180, 184, 210, 223, 354, 375, 467, 468, 559

Крутоярівка, с. Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 30

Кувечичі, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 167, 168, 172, 248, 312, 482

Кудрівка, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 107, 324, 325, 472, 533

Куйбишев, м. (нині м. Самара), РФ, 545

Куйбишевська (нині Самарська) обл., РФ, 539

Кукарі, с. Любецького (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 406

Кукарка, слобода Вятської губ. (нині м. Советськ Кіровської обл., РФ), 77

Куковичі, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 397

Кукшин, с. Мринського (нині Ніжинського) р-ну Чернігівської обл., 179, 185, 208, 357, 508, 516, 524

Кулажинці, с. Новобасанського (нині Броварського) р-ну Київської обл., 558

Куликівка, с. Тупичівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 210, 519

Куликівка, смт Куликівського р-ну Чернігівської обл., 245, 325, 363, 392, 422, 433, 494, 533

Куликівський р-н Чернігівської обл., 42, 193, 219, 220, 229, 235, 240, 242, 262

Кумфоти, х. кол. Віленської губ., Польща, 499

Кунашівка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 184, 223

Курилівка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 179, 185

Курінь, с. Конотопського повіту (нині Бахмацького р-ну) Чернігівської обл., 324, 325, 339, 345, 389, 390, 393, 422, 435, 456, 478, 536, 561

Курман-Кемельчі, с. (нині смт Красногвардійське) Красногвардійського р-ну, Автономна Республіка Крим, 354

Курська обл., РФ, 88

Кусії, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 253

Кустанайська обл., Республіка Казахстан, 488

Кутірі, с. Хойнінського р-ну, Республіка Грузія, 441

Кучинівка, с. Сновського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 144, 145, 154, 171, 196, 219, 238, 270, 322, 454, 495, 501, 554, 555

Л

Лабань, м. Вінницької обл., 460

Лави, с. Менського (нині Сосницького) р-ну Чернігівської обл., 40, 135, 376, 379, 390, 392, 404

Лаврове, с. Недригайлівського р-ну Сумської обл., 349

Ладан, смт Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 130, 350, 352, 385, 386, 506, 508, 509

Ладинка, с. Олишівського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 403, 405, 535, 545

Лазарівка, с. (приєднано до м. Шостка) Сумської обл., 487

Латвія, Латвійська РСР, Латвійська Республіка, 26, 130

Лашів, с. кол., Польща, 402

Левоньки, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 323, 324

Лесяки, с. Варвинського р-ну Чернігівської обл., 369, 370

Лемешівка, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 350

Лендин, х. (нині с. Вольниця) Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 341, 343

Ленінград, м. (нині м. Санкт-Петербург), РФ, 12, 253, 312, 351, 369, 400, 454, 485, 505, 521

Ленінградська обл., РФ, 350

Ленінівка, с. Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 109, 135, 241, 256, 257, 332, 356, 533

Леніновський р-н, (в тексті Ленінський р-н) кол., 193

Леонівка, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 141, 520, 558, 564

Леонідівка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 178, 180, 184, 185, 191, 197, 217

Ливен, м. Орловської губ. (нині м. Лівни Орловської обл., РФ), 336

Линовиця, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 139, 407, 462

Липівка, с. Городнянського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 382, 544

Липів Ріг, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 184, 549, 552, 553

Липове, с. Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 130, 479

Липовець, м. Вінницької обл., 413

Лиски, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 498

Листвен, с. Тупичівського р-ну (можливо с. Великий Листвен Городнянського р-ну) Чернігівської обл., 108

Литва, Литовська Республіка, 542

Лихачів, с. Мринського (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 438, 469, 473, 495

Ліван, Ліванська Республіка, 152

Ліспая, м., Республіка Латвія, 525

Ліски, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 483

Лісковиця, мікрорайон м. Чернігів, 152, 307, 446

Лісконоги, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 339, 379

Лісовичі, с. Таращанського р-ну Київської обл., 406

Лісові Сорочинці, с. Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 342, 383, 384

Лісові Хутори, с. (приєднано до м. Носівка) Носівського р-ну Чернігівської обл., 408

Літки, с. Броварського р-ну Київської обл., 322, 399

Ловинь, с. Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 364, 415

Локнисте, с. Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 107, 108, 377, 529, 532

Локоть, с. Орловської губ. (нині Брянської обл., РФ), 364

Лопатні, с. Любецького (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 418

Лосинівка, смт Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 179, 191, 208, 217, 223

Лосинівський р-н, кол., 110

Лошакова Гута, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 394

Лубни, м. Полтавської обл., 86, 88, 359

Луганськ, м., 88

Лукашівка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 108, 115, 196, 248, 359, 424, 425

Лукнове, с. Бахмацького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 116, 138

Лустівка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 191

Лутава, с. Остерського р-ну (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 500, 501

Луцьк, м., 26

Львів, м., 27, 143, 200

Любарці, с. Бориспільського р-ну Київської обл., 378

Люберці, м. Люберецького р-ну Московської обл., РФ, 320

Любеч, смт Любецького (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 219, 303, 438, 492, 516, 517

Любецький р-н, кол., 41

Любищинці, с. Івацевичського р-ну Берестейської обл., Республіка Білорусь, 364

Люблін, м., Республіка Польща, 326

Любомль, м. Володимир-Волинського повіту Волинської губ. (нині Любомльського р-ну Волинської обл.), 499, 450

Люботин, м. Харківського р-ну Харківської обл., 348

Ляди, с. Дубровинського р-ну Вітебської обл., Республіка Білорусь, 360

Ляхове, с. кол. Волинської губ. Польща, 453

Ляшківці, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 380, 470

Львів, м., 26, 141, 200

Львівська обл., 200

Льгів, с. Козлянського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 432

М

Магадан, м., РФ, 460, 492, 499

Макарівка, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 452, 453

Макарівська Буда, смт Макарівського р-ну Київської обл., 428

Макишин, с. Тупичівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 323, 446

Макіївка, с. Бобровицького (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 139

Макіївка, с. Лосинівського (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 331, 503, 511, 518

Маков'є, с. Клинцовського р-ну Брянської обл., РФ, 394

Макове, с. Глухівського повіту Чернігівської губ. (нині Шосткинського р-ну Сумської обл.), 330

Макошине, смт Менського р-ну Чернігівської обл., 139, 257, 433, 434

Макровичі, с. Терехівського (нині Гомельського р-ну) Гомельської обл., Республіка Білорусь, 344

Максаки, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 240

Мала Дівиця, смт Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 415, 525

Мала Кошелівка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180, 181, 185

Малий Вердер, с. (нині с. Зеленівка) Дмит-

рівського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 361, 439, 471, 563

Малий Дирчин, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 447

Малий Злійв, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 371, 372, 416

Малинівка, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 545

Малійки, ст. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 398

Малі Осняки, с. кол. Пакульської вол. Чернігівського повіту, 368, 435, 529

Мамаївка, с. (нині с. Удайці) Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 386, 472

Манжосівка, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 504

Маньки, с. Любецького (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 128, 229, 404

Маріїнськ, м. Кемеровської обл., РФ, 372, 472, 532

Марківці, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 43, 230, 412, 413, 464, 465

Марковичі, с. Терехівського (нині Гомельського) р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, 344

Марочкине, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 33, 122, 126, 135

Маргинівка, с. Борзнянського повіту (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 97, 469, 470, 487, 488

Мартинівка, с. Кізізького р-ну Челябінської обл., РФ, 533

Масани, с. (приєднано до м. Чернігів), 140, 322

Матвіївка, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 330

Махачкала, м., Республіка Дагестан, РФ, 412

Маціївка, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 498

Мацько-Іванівське, с. кол. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 482

Машеве, с. Новгород-Сіверського (нині Семенівського) р-ну Чернігівської обл., 446, 528

Мекшунівка, с. Любецького (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 536

Мельбурн, м., Австралія, 200

Мена, м. Менського р-ну Чернігівської обл., 125, 135, 160, 241, 242, 245, 253, 257, 268, 314, 343, 366, 377, 403, 432, 433, 514, 542, 547

Менська округа, кол., 214

Менський р-н Чернігівської обл., 134, 139, 154, 172, 175, 193, 219, 220, 229, 236, 237, 241-243

Миколаїв, с. Бобровицького р-ну Чернігів-

ської обл., 536, 544

Миколаївка, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 447, 465

Миколаївка, с. Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 558

Миколаївка, с. Новобасанського (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 348, 534, 535

Миколаївка, с. Прилуцького повіту (нині Прилуцького р-ну) Чернігівської обл., 496

Миколаївка, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 520

Мирне, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 195

Миси, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 378

Митава, м. (нині м. Єлгава), Латвійська Республіка, 456

Митченки, с. Батуринського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 334, 342, 343, 346, 426, 481, 537

Михайлівка, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 492

Михайлівка, с. Сновського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 341, 342, 343

Михайло-Коцюбинське, смт Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 44, 114, 553

Михайло-Коцюбинський р-н кол., 45, 116

Михальчина-Слобода, с. Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну Чернігівської обл., 338, 492

Мільки, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 350, 414, 471

Мінськ, м., Республіка Білорусь, 476, 547

Млинок, с. Щорського р-ну Чернігівської обл., 507

Могильне, с. Гайворонського р-ну Одеської (нині Кіровоградської) обл., 328

Могильов, м., Республіка Білорусь, 130

Мокляки, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 487, 488

Мокрі Велички, с. Любецького (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 372, 400, 401

Молдавія, АМРСР, Молдавська Автономна Радянська Соціалістична Республіка, Республіка Молдова, 26, 130

Молотов, м. (нині м. Перм Пермського краю), РФ, 521

Молочки, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 348, 350

Монастирище, м. Монастирищенського р-ну Харківської (нині Черкаської) обл., 523

Монастирище, с. Ічнянського р-ну Чернігів-

ської обл., 409, 468, 494, 564

Монголія, 78

Морівськ, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 139, 144, 154, 327, 426, 427, 466

Москаленки, с. Чернобаївського р-ну Черкаської обл., 503

Москалі, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 324, 371

Москва, м., РФ, 10, 12, 21, 25-27, 68, 77, 86, 92, 100, 111, 136, 152, 168, 194, 199, 201, 252, 286, 304, 305, 312, 320, 351, 373, 399, 400, 434, 435, 450, 454, 485, 505

Московська обл., РФ, 350

Мости, м. Мостовського р-ну Гродненської обл., Республіка Білорусь, 523

Мости, с. Батуриного (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 407

Мохнатин, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 115, 340, 438

Мохнівка, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 558

Мошни, с. Черкаського р-ну Черкаської обл., 562

Мошенка, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 259, 323, 436, 506, 507, 529

Мрин, с. Носівського р-ну Чернігівської обл., 181-183, 285-287, 440, 469, 529, 539

Муравейник, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 540

Муровані Курилівці, с. Мурованокуріловецького р-ну Вінницької обл., 511

Мутин, с. Кролевецького р-ну Сумської обл., 15, 502

Мутичів, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 347

Н

Нагасва бухта Охотського моря, Магаданська обл., РФ, 429

Надболтов'я, с. кол. Дрисельського повіту Вітебської губ., 538

Нальчик, м., Кабардино-Балкарія, РФ, 130

Напорівка, с. (приєднано до с. Лукашівка) Олишівського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 476, 477

Невкля, с. Тупичівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 438, 484

Неглюбка, с. Ветковського р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, 505

Неданчичі, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 365, 378

Незаможне, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 139, 144

Нехаївка, с. Сосницького повіту (нині Коропського р-ну Чернігівської обл.), 246, 247, 360, 361, 412, 413, 423, 491, 501-503, 521

Нехтинці, с. кол., Республіка Польща, 491

Нивки, с. Овруцького р-ну Житомирської обл., 371

Нижньобаранівка, с. Біловодського р-ну Луганської обл., 545

Низківка, с. Сновського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 145, 154, 171, 440, 466, 508, 546

Нинів, х. (нині с. Скороходове) Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 479

Ніжин, м. Чернігівської обл., 6, 18, 21, 22, 42, 43, 59, 75, 78, 106, 110, 111, 114, 122, 125, 127, 131, 134, 135, 139, 146, 160, 161, 166, 193, 214, 215, 220, 222, 229, 232, 235, 239, 245, 246, 268, 270, 282, 285, 314, 315, 318, 326, 327, 329, 330, 336-338, 341, 345, 347, 348, 357, 365, 366, 369, 373-376, 378, 379, 381, 385, 387, 390, 397, 406, 410, 411, 415, 416, 418-420, 422-424, 434, 436, 442, 447, 448, 451, 457, 459, 462-464, 471, 477, 486, 495, 497, 499, 500, 501, 503, 511, 512, 519, 523, 524, 528, 532, 538, 539, 541, 549, 553, 557, 560, 563, 564

Ніжинська округа, кол., 19, 21, 451, 454, 472, 535

Ніжинський повіт, кол., 61, 281, 285, 286, 288

Ніжинський р-н Чернігівської обл., 43, 78, 106, 109, 110, 118, 121, 122, 125, 127, 129, 131, 134, 139, 145, 154, 155, 160, 164, 171, 175, 218, 221, 232, 243

Ніжинщина, регіон, 14

Нікітіно, с. Івановської обл., РФ, 366

Німеччина, **Німецька Демократична Республіка**, **Федеративна Республіка Німеччина**, 202

Нова Басань, с. Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., 230, 326, 418, 451, 452, 468, 481, 502

Нова Зеландія, 199, 201

Нова Кам'янка, с. Великоолександрівського р-ну Миколаївської (нині Херсонської) обл., 412

Новгород-Сіверська округа, кол., 22

Новгород-Сіверський повіт, кол., 62, 63, 64

Новгород-Сіверський р-н Чернігівської обл., 131, 132, 134, 172, 173, 215, 216

Новгород-Сіверський, м. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 22, 38, 42, 70, 137, 171, 214, 229, 276, 347, 364, 366, 367, 384, 446, 455, 456, 505, 519, 526, 543, 545, 558

Новий Биків, с. Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., 230, 393, 504, 521

Новий Білоус, с. Чернігівського р-ну Черні-

гівської обл., 265, 430, 445, 562

Новий Ургенч, м., Республіка Узбекистан, 505

Новики, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 432, 433

Нові Боровичі, с. Сновського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 144, 145, 154, 171, 193, 405, 454, 517

Нові Млини, с. Батуринаського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 351, 396, 454, 458, 562

Нові Юрковичі, с. Климовського р-ну Брянської обл., РФ, 387, 388

Нові Яриловичі, с. Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 383

Новоолександрівка, смт Краснодарського р-ну Луганської обл., 430

Новобасанський р-н, кол., 44, 110

Новогеоргіївськ, м. Херсонської губ. (нині с. Світловодськ Кіровоградської обл.), 479

Новогригорівка, с. кол. Гродненської губ, Польща, 347

Новозиков, м. Брянської обл., РФ, 431

Ново-Олександрія, м. Люблінської губ. (нині м. Пулави Люблінське воєводство, Республіка Польща), 501

Ново-Олексіївка, с. Маріупольської округи Донецької губ. (нині Волноваського р-ну Донецької обл.), 81

Новоселиця, с. Лосинівського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., 427

Новосибірськ, м., РФ, 459, 532

Новосибірська обл., 105

Новосілки, с. Володимир-Волинського р-ну Волинської обл., 539

Ново-Троїцьке, с. (нині с. Новотроїцьке) Лебединського (нині Балаклійського) р-ну Харківської обл., 425, 426

Новоукраїнське, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 447

Новоукраїнський р-н Одеської (нині Кіровоградської) обл., 336

Ногінськ, м. Ногінського р-ну Московської обл., РФ, 482

Носелівка, с. Бахмацького (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 154, 447, 490, 491

Носівка, м. Бобровицького (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 106, 122, 128, 131, 135, 139, 190, 195, 219, 234, 268, 312, 326, 327, 330, 337, 356, 363, 373, 385, 388, 389, 391, 392, 406, 408, 409, 418, 423, 433, 439, 456, 468, 469, 482, 507, 518, 519, 547, 548, 552, 558

Носівка, с. (приєднано до м. Щорс) Щорського р-ну Чернігівської обл., 145, 164, 210, 215,

238, 245, 390, 392, 509, 556

Носівський р-н Чернігівської обл., 43, 78, 220

Ньюкасл, м., Австралія, 200, 201

О

Обмачів, с. Батуринаського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 426

Оболоння, с. Коропського р-ну Чернігівської обл., 193, 415, 440

Оболоння, с. кол. Менського р-ну Чернігівської обл., 139, 154

Обухове, с. Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 493

Одеса, м., 26, 62, 71, 314, 505, 511, 560

Одеська губ., кол., 93

Одинці, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 490

Озеряни, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 220, 230, 231, 325, 357, 358, 414

Озеряни, с. Варвинського р-ну Чернігівської обл., 421, 423, 440, 548

Окунинів, с. кол. Остерського р-ну Чернігівської обл., 373, 374, 379, 380

Олександрівка, с. (приєднано до м. Чернігів), 497

Олександрівка, с. Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 164, 555

Олександрівка, с. Моршанського р-ну Тамбовської обл., РФ, 381

Олександрівка, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 455

Олександрівка, с. Щорського (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 145, 154, 155, 351, 381, 475, 520

Олександрівка, смт Олександрівського р-ну Кіровоградської обл., 550

Олександрівськ, м. Катеринославської губ. (нині м. Запоріжжя), 511

Олексинці, с. Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 412

Олексіївка, с. (приєднано до м. Корюківка) Корюківського р-ну Чернігівської обл., 415

Олексіївка, с. Березово-Рудського (нині Гребінківського) р-ну Полтавської обл., 346

Олексіївка, с. Первомайського р-ну Харківської обл., 333

Оленівка, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 319, 397, 515, 526

Оленівка, смт Волноваського р-ну Донецької обл., 457

Олика, смт Ківерцівського р-ну Волинської

обл., 377

Олишівка, смт Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 140, 144, 163, 334, 389, 419, 452, 453, 457, 466

Ольгопіль, с. Чечельницького р-ну Вінницької обл., 329

Ольшана, с. Іваницького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 401

Омбиш, с. Комарівського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 97, 131, 384, 385, 386, 419, 491

Омбиш, с. Ніжинського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 122, 127, 135

Опеньки, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 32, 122, 135

Опша, с. кол. Люблінської губ., Польща, 69

Оржиця, с. (нині смт Оржиця) Оржицького р-ну Полтавської обл., 388

Орликівка, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 141

Орлівка, с. Холменського (нині Новгород-Сіверського) р-ну Чернігівської обл., 43, 114, 238, 255, 343, 399, 401, 490

Орлівка, с. Чернігівського (нині Куликівського) р-ну Чернігівської обл., 104, 163, 466

Орлівка, с. Чернігівської обл., 419

Осинівка, с. Ішимського (нині Сорочинського) р-ну Тюменської обл., РФ, 343

Осіч, с. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 457

Основинці, с. Краснокутського р-ну Харківської обл., 467

Осовець, с. Новобасанського (нині Бобрівського) р-ну Чернігівської обл., 541

Осово, с. Солігорського р-ну Мінської обл., Республіка Білорусь, 486

Остапівка, с. Варвинського р-ну Чернігівської обл., 321, 393

Остер, м. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 38, 137, 166, 182, 186, 209, 210, 214-216, 245, 268, 322, 328, 329, 359, 360, 377, 379, 397, 424, 437, 438, 447, 449, 466, 482, 483, 496, 502, 524

Остерський повіт, кол., 15

Остерський р-н, кол., 42, 44, 113, 114, 118, 121, 127

Острів, с. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 408, 504

Осьмаки, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 146, 192, 238, 547

Охрамівичі, с. Сосницького (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 140, 144, 154

Охрамівичі, с. Щорського (нині Корюків-

ського) р-ну Чернігівської обл., 171, 390, 393, 517, 552

Охтирський р-н Сумської обл., 422

П

Павлиш, смт Онуфрієвського р-ну Кіровоградської обл., 481

Павлівка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 136, 316

Пакуль, с. Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 411, 413, 414, 561

Палестина, обл. на Близькому Сході, 14, 62, 63, 331, 525

Панталія, с. Дубенського р-ну Рівненської обл., 382

Парафіївка, смт Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 351, 482, 484, 516

Пархимів, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 137, 397, 433, 559

Пашківка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 33, 43, 127, 131, 135, 178-180, 185, 197, 219

Пекарів, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 486

Пекурівка, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 443, 478

Перга, с. Олевського р-ну Житомирської обл., 506

Перебудова, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 217

Переволочна, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 268, 417, 471

Перекоп, с. Харківської округи (нині Волковського р-ну Харківської обл.), 81

Перекопівка, с. Роменського повіту (нині Роменського р-ну Сумської обл.), 432, 433, 456

Перелюб, с. Холминського (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 494

Перепис, с. Добрянського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 528, 529, 531

Перепис, с. Щорського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 140

Переходівка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 192

Переяслав-Хмельницький, м. Київської обл., 468

Переяслівка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 154, 179, 180, 318

Персія, Ісламська Республіка Іран, 85

Перше Травня, с. Малодівицького (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 327

- Петрівка**, с. Бахмацького (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 116, 528, 558, 559
- Петрівка**, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 230, 417
- Петрівка**, с. Городнянського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 108, 145, 174, 517
- Петрівка**, Плисецького (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 96, 97
- Петрівське**, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 316
- Петрівський**, х. кол. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 115
- Петроград, Петербург**, м. (нині м. Санкт-Петербург), РФ, 77, 274, 281, 282, 284, 304, 321
- Петрушин**, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 238, 351, 469
- Петруші**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 345, 527
- Печенюги**, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 345
- Печі**, с. Комарівського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 374, 387, 491
- Пилипча**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 162, 488, 489
- Пирогівці**, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 541
- Пирятинський р-н Полтавської обл.**, 365
- Писарівщина**, с. кол. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 317
- Північний край, регіон**, РФ, 301, 312-314, 319, 321-325, 328-331, 333, 334, 336, 338-344, 346-349, 352, 354, 356, 360, 361, 363, 364, 366, 370, 371, 373, 375-378, 380, 383-390, 393, 398, 399, 401-408, 410, 412-415, 417, 418, 420-423, 425-428, 430-436, 437-442, 444-451, 455, 457-470, 472-479, 481, 483, 484, 486, 488, 490-493, 500-504, 508, 509, 513-519, 522, 523, 525-527, 529-531, 533-536, 540, 542-544, 546, 548, 549, 551-555, 557, 558, 561-564
- Північно-Казахстанська обл.**, Республіка Казахстан, 339, 387, 389, 394, 395, 406, 413, 488, 495, 514, 531, 557
- Підволочиськ**, м., Польща (нині смт Підволочиськ Тернопільської обл.), 471
- Підлісне**, с. (в тексті с. Подлесковое – рос.) Козелецького р-ну Чернігівської обл., 233
- Підріжжя**, с. Ковельського р-ну Волинської обл., 420
- Пізнопали**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 366, 367
- Піски**, с. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 262, 535
- Піски**, с. Новобасанського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., 383, 549
- Піщанка**, с. Городнянського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 461
- Плехтіївка**, с. Городнянського повіту Чернігівської губ. (нині Ріпкинського р-ну Чернігівської обл.), 303, 304
- Плешнево**, с., Польща (нині с. Плешевичі Мостинського р-ну Львівської обл.), 326
- Плиски**, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 96, 97, 98, 341, 524
- Плисківський р-н**, (в тексті Плисецький р-н) кол., 96, 98
- Плоске**, с. Носівського р-ну Чернігівської обл., 358, 442, 473
- Пльохів**, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 444
- Поблин**, с. Глуського р-ну Могильовської обл., Республіка Білорусь, 448
- Поволжя**, регіон, РФ, 13, 59
- Погорільці**, с. Холминського (нині Семєнівського) р-ну Чернігівської обл., 420, 483
- Погребець**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180, 191
- Погреби**, с. Остерського повіту (нині Броварського р-ну) Київської обл., 409, 443
- Погреби**, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 485
- Погребище**, с. Бердичівського повіту Київської губ. (нині м. Погребище Погребищенського р-ну Вінницької обл.), 564
- Погребці**, с. кол. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 135
- Подобрянкa**, с. Гомельського р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, 344
- Подин**, с. Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 332, 348, 367, 449, 450, 470, 482, 505
- Подише**, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 416 - 418
- Поділ**, с. Варвинського (нині Срібнянського) р-ну Чернігівської обл., 367, 457, 471
- Поділля**, регіон, 72, 86, 89
- Подільська губ.**, кол., 93
- Покошичі**, с. Понорницького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 438
- Поліське**, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 325
- Політрудня**, с. Тупичівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 322, 350
- Полова**, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 152, 230, 337
- Полтава**, м., 155, 156, 371
- Полтавська губ.**, кол., 20

- Полтавська обл.**, 35, 88, 105, 262, 377
- Польща, Республіка Польща**, 68, 90, 323, 333, 364, 372, 423, 427, 434, 471, 476, 489, 501, 506, 519, 522, 539, 541, 542, 553
- Полюшкіне**, с. Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну Чернігівської обл., 540
- Помокли**, с. Переяславського (нині Переяслів-Хмельницького) р-ну Київської обл., 336
- Понорницька вол.**, кол., 16
- Понорницький р-н**, кол., 114, 118, 121
- Попівка**, с. Конотопського р-ну Сумської обл., 369
- Попівка**, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 425, 534
- Постовбиця**, с. (нині с. Вербичі) Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 476
- Почаїв**, смт Кременецького р-ну Тернопільської обл., 480
- Почекіна Станція**, с. (нині с. Велика Дорога) Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 546
- Правобережна Україна**, Правобережжя, - регіон, 85, 89, 278
- Прага**, м., Чеська Республіка, 187
- Приамурська обл.**, РФ, 459
- Прибалтика**, регіон, 26
- Прибінь**, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 462
- Прилуки**, м. Чернігівської обл., 36, 38, 42, 43, 65, 106, 107, 110, 112, 113, 122, 125, 128, 131, 134, 135, 159, 166, 193, 196, 203, 205, 210, 214, 215, 219, 220, 233, 235, 237, 239, 242, 243, 246, 270, 285, 312, 326, 327, 331, 335, 337, 350, 351, 358, 370, 371, 373, 378, 380, 381, 386, 394, 402, 407, 412, 416, 421, 423, 440, 442, 451, 461, 462, 465, 472, 481, 489, 496, 498, 506, 510, 525, 527, 532, 537, 541, 546, 549, 550, 553, 558, 563
- Прилуцька округа**, кол., 214, 535
- Прилуцький повіт**, кол., 64, 65
- Прилуцький р-н Чернігівської обл.**, 44, 109, 110, 123, 125, 129, 130, 131, 132, 134, 139, 154, 159, 176, 193, 221, 229, 236, 237, 242, 493
- Прилуччина**, регіон, 64
- Прихідьки**, с. Пирятинського р-ну Полтавської обл., 319
- Прокоп'євськ**, м. Прокоп'євського р-ну Кемеровської обл., РФ, 330
- Прокопівка**, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 486, 487
- Пролетарське**, с. Бахмацького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 138, 144, 154, 193, 330
- Пролетарське**, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 419
- Прохори**, с. Комарівського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 564
- Пустотине**, с. Лосинівського (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 347
- Путівськ**, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 564
- Пуховка**, с. Остерського повіту (нині Броварського р-ну Київської обл.), 13
- Пучківка**, с. (можливо с. Лучківка) Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 364
- Пушкарі**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 349
- Пушкіне**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 452
- Пхалтуба**, м. (можливо м. Цхалтубо), Грузія, 130
- П'ятихатки**, с. П'ятихатського р-ну Дніпропетровської обл., 335
- Р**
- Радвине**, с. Сновського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 423, 432
- Радзивилишки**, м. (нині м. Радвилишкіс) Радвилишського р-ну, Республіка Литва, 537
- Радичів**, с. Новгород-Сіверського (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 135, 246
- Радомка**, с. Холминського (нині Семенівського) р-ну Чернігівської обл., 43, 135, 403, 404, 405, 409
- Радуль**, смт Городнянського повіту (нині Ріпкинського р-ну Чернігівської обл.), 102, 139, 175, 548
- Радянська Слобода**, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 514
- Радьківка**, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 181, 231, 232, 489
- Райгородок**, с. Бахмацького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 154, 172
- Рашкова Слобода**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 493-495
- Редьківка**, с. Любецького (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 490, 495, 496, 539
- Речиця**, м. Речицького р-ну Гомельської обл., Республіка Білорусь, 415
- Рибинськ**, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 405
- Рибінськ**, м. Ярославської обл., РФ, 319
- Риботин**, с. Коропського р-ну Чернігівської обл., 246, 247
- Рига**, м., Латвійська Республіка, 360, 368

Рикове, с. (нині с. Кірове) Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 420

Рівне, м., 44, 549

Рівненська обл., 35, 44

Рівчак-Степанівка, с. Лосинівського (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 405

Ріпки, смт Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 348, 350, 355, 440, 496, 525, 539

Ріпкинський р-н Чернігівської обл., 41, 131, 134, 139, 155, 172, 176, 221, 235, 237, 242

Рогізки, с. Сновського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 144, 154, 171, 555

Рогоші, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 210

Рожнівка, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 385, 400, 454, 457

Розльоти, с. Понорницького (нині Коропського) р-ну Чернігівської обл., 474

Роїще, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 33, 122, 131, 135, 249, 266, 267, 362, 481, 485

Роїшенська Слобода, с. (нині с. Роїще) Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 11

Романівське, с. Пологівського р-ну Запорізької обл., 356

Романовська Буда, с. (нині с. Червона Буда) Корюківського р-ну Чернігівської обл., 535

Роменська округа, кол., 472

Ромни, м. Сумської обл., 343

Російська імперія, кол., 303

Рославльський р-н Смоленської обл., РФ, 501

Ростов-на-Дону, м. Ростовської обл., РФ, 26, 312, 351, 399, 400, 454

РРФСР, РСФРР, Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка, Росія, Російська Республіка, Російська Федерація, 26, 56, 63, 90, 112, 200, 202

Рубанка, с. Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 39, 391, 400, 564

Рубцовськ, м. Алтайського краю, РФ, 371

Рудівка, с. Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 324, 328, 515

Рудка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 334, 335, 518

Рудня, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 474

Рудківка, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 230, 330, 433, 437, 502, 527

Румунія, 182

Рундівзія, с. (нині с. Круглолугівка) Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 321, 428, 429, 430, 469

Русиняк, с. кол. Ленінградської обл., РФ, 534

Рябухи, с. Дмитрівського (нині Талалаївського) р-ну Чернігівської обл., 494

Рябці, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 292

Ряшки, с. Іваницького (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 354, 364, 382, 536

С

Савин, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 391, 501

Савинці, с. Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 346, 469

Сайкудук, аул Тайпакського (нині Ақжайкського) р-ну Західно-Казахстанської обл., Республіка Казахстан, 361

Салтикова Дівця, с. Куликівського р-ну Чернігівської обл., 313

Сальне, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 208

Самойловка, смт Балашівського повіту Саратовської губ. (нині Самойловського р-ну Саратовської обл., РФ), 385

Самотуги, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 335

Сандармох, урочище у Медвежегорському р-ну, Республіка Карелія, РФ, 71

Сапонівка, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 328, 528

Сатанівка, с. Сатанівського (нині Городецького) р-ну Вінницької (нині Хмельницької) обл., 456

Сасинівка, с. Пирятинського р-ну Полтавської обл., 498

Сваричівка, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 419

Свердловська обл., РФ, 356, 391, 521, 536, 552

Свидовень, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 362, 365

Свинопухи, с. (нині с. Вишневе) Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 463

Свинь, с. (нині с. Улянівка) Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 305, 307

Світличне, с. Варвинського р-ну Чернігівської обл., 319

Североморськ, м. Мурманської обл., РФ, 437

Седнів, смт Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 262, 263, 265, 323, 385

Селедчики, с. кол. Заславського повіту, Польща, 552

Селці, с. Новогрудського повіту Мінської губ. (нині Новогрудського р-ну Гродненської

- обл., Республіка Білорусь), 348
- Селище**, с. Носівського р-ну Чернігівської обл., 350, 393, 413
- Селянська Слобода**, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 535
- Седльце**, м. Седлецького повіту Мазовецького воєводства, Республіка Польща, 509
- Семаки**, с. Любецького (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 541
- Семенівка**, м. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 141, 338, 355, 491, 511, 528
- Семенівка**, с. (приєднано до м. Семенівка) Семенівського р-ну Чернігівської обл., 346, 398
- Семенівка**, с. Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 257, 430, 431
- Семенівський р-н Чернігівської обл.**, 113, 125, 127, 131, 132, 134, 139-141, 175, 237
- Семиполки**, с. Броварського р-ну Київської обл., 483
- Сенюки**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 371
- Сеньківка**, с. Бориспільського р-ну Київської обл., 499
- Сеньківка**, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 259, 334, 466
- Сергіївка**, с. Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 358, 488, 489, 562
- Середівка**, с. Згурівського р-ну Харківської обл., 461, 496
- Середня Азія**, регіон, РФ, 331, 525
- Сибереж**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 320, 396
- Сибір**, регіон, РФ, 93, 459, 461, 543, 557
- Сивки**, с. кол. Михайло-Коцюбинського р-ну Чернігівської обл., 493, 506, 521
- Сиволож**, с. Комарівського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 432, 435
- Сивухи**, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 387
- Сидорівка**, с. Ніжинського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 162
- Сильченкове**, с. Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 220, 318, 359
- Сингапур**, м., Республіка Сингапур, 201
- Синдаревське**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 178, 184, 185, 217
- Синявка**, с. Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 108, 242, 336, 402, 432, 508, 517, 528
- Сираї**, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 328, 330
- Сімаківка**, с. Ємільчинського р-ну Житомирської обл., 563
- Сквира**, м. Сквирського р-ну Київської обл., 427
- Скельове**, с. (с. Нижнє Лозове) Артемівського р-ну Донецької обл., 319
- Скорінець**, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 248, 266
- Скороходове**, с. Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 382
- Скритчі**, с. кол. Холмської губ., 395
- Скугарі**, с. Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 442, 515
- Слабин**, с. Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 470, 507, 508, 523
- Слобідка**, с. Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 229, 238, 527
- Слободище**, с. Бердичівського р-ну Житомирської обл., 314
- Слободський**, х. кол. Олишівського р-ну Чернігівської обл., 376
- Слонім**, м. Слоніміського р-ну Гродненської обл., Республіка Білорусь, 319
- Смичин**, с. Тупичівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 110
- Смичин**, с. Щорського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 135, 186-190, 219, 222, 233
- Сміла**, м. Черкаської обл., 479
- Смоленськ**, м., РФ, 318
- Смоленська губ.**, кол., РФ, 414
- Смолин**, с. Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 404, 445
- Смолянка**, с. Олишівського (нині Куликівського) р-ну Чернігівської обл., 192, 193, 325, 332, 389, 522, 523
- Смолянка**, с. Чернігівського (нині Куликівського) р-ну Чернігівської обл., 163, 167, 229, 394
- Смош**, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 154, 442
- Смяч**, с. Городнянського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 145, 380, 512, 555, 556
- Смяч**, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 485, 539, 540, 561
- Снагость**, с. Кореневського р-ну Курської обл., РФ, 374
- Сновськ**, м. Чернігівської губ. (нині м. Щорс Щорського р-ну Чернігівської обл.), 86, 336, 370, 454, 520, 537
- Сновська округа**, кол., 74, 76
- Сокиринці**, с. Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 326, 350, 356, 357, 359, 394, 395, 536

- Соколівка**, с. Ярмолинецького р-ну Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) обл., 453
- Солікамськ**, м. Солікамського р-ну Пермської обл., РФ, 465, 480
- Сорокошичі**, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 135, 412
- Сосниця**, смт Сосницького р-ну Чернігівської обл., 333, 334, 392, 414, 445, 517, 547, 552, 561
- Сосницький р-н Чернігівської обл.**, 44, 219, 229, 242
- Соснівка**, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 547
- Софіївка**, с. Корюківського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 114, 135, 174
- Спаське**, с. Крелевецького повіту (нині Сосницького р-ну Чернігівської обл.), 346
- Спиридонова Буда**, с. Злинковського р-ну Брянської обл., РФ, 496
- Срібне**, смт Срібнянського р-ну Чернігівської обл., 338, 461, 471
- Срібнянський р-н Чернігівської обл.**, 221
- СРСР, Союз Радянських Соціалістичних Республік, Радянський Союз, Радянська Республіка**, 10, 18, 20, 21, 23-26, 28, 37, 44, 55, 106, 161, 187, 198, 200-202, 525
- Ставицьке**, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 447
- Ставок**, с. Носівського р-ну Чернігівської обл., 326
- Ставрополь**, м. Ставропольського краю, РФ, 26
- Сталінівка**, с. Полтавського р-ну Полтавської обл. (нині с. Яворівка Драбівського р-ну Черкаської обл.), 356
- Сталіне**, м. (нині м. Донецьк), 342, 485
- Сталіногорськ**, м. (нині м. Новомосковськ) Тульської обл., РФ, 440
- Стара Басань**, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 549
- Стара Гутка**, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 404
- Стара Рудня**, с. Щорського р-ну Чернігівської обл., 489
- Стара Тернавіщина**, с. (нині с. Рудівка) Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 324
- Старий Глибів**, с. кол. Остерського р-ну Чернігівської обл., 380
- Старий Мізунь**, с. Долинського р-ну Івано-Франківської обл., 512
- Старий Тараж**, с. Кременецького р-ну Тернопільської обл., 528
- Старикове**, с. Глухівського р-ну Сумської обл., 557
- Старі Боровичі**, с. Сновського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 374, 523
- Старі Турдакі**, с. Кочкурівського р-ну, Республіка Мордовія, РФ, 498
- Старі Яриловичі**, с. Добрянського (нині Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 556, 557
- Старобільська округа**, кол., 466, 535
- Старогорівка**, с. (приєднано до м. Остер) Козелецького р-ну Чернігівської обл., 433
- Стародуб**, м. Стародубського р-ну Брянської обл., РФ, 21, 524
- Старосілля**, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 312, 313
- Старостуденівка**, с. Сердобського р-ну Пензенської обл., РФ, 136
- Степ**, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 425
- Степанівка**, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 162, 192, 210, 460, 529, 530
- Степанівка**, с. Ніжинського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 485, 507, 534
- Степові Хутори**, с. Бобровицького (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 327, 329, 373, 406, 519, 526
- Стодоли**, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 192
- Стольне**, с. Березнянського (нині Менського) р-ну Чернігівської обл., 256, 390, 394, 395, 406, 422, 430, 431, 470, 482, 484, 564
- Стрільники**, с. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 116, 195, 447
- Строївка**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 164
- Студинка**, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 557
- Субото-Кочманівщина**, х. (нині с. Часниківка) Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 451
- Сузунський р-н Новосибірської обл.**, РФ, 364, 498
- Сукачі**, с. кол. Остерського р-ну Чернігівської обл., 327
- Суличівка**, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 175, 349, 538
- Суми**, м., 155, 320, 355, 486
- Сумська обл.**, 88, 145, 238
- Суходовка**, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 383
- Сядрине**, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 335

Сядричі, с. (нині с. Деснянка) Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 507

Т

Тавріз (Тебріз), м., Ісламська Республіка Іран, 85

Таганрог, м. Ростовської обл., РФ, 26

Таганча, с. Канівського р-ну Черкаської обл., 351

Талалаївка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180, 181, 184, 363, 493, 506

Талалаївка, смт Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 208, 223, 238

Талалаївський р-н Чернігівської обл., 220, 229, 236, 237, 243, 382

Тараса Шевченка, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 452

Тарасів, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 455

Татарщина, с. Бондарського р-ну Тамбовської обл., РФ, 453

Татарівка, с. Лосинівського (нині Бобровицького) р-ну Чернігівської обл., 363

Теремне, с. Острозького р-ну Рівненської обл., 457

Терехівка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 343

Терешиха, с. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 487

Терешківка, с. Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну Чернігівської обл., 505

Терешківка, с. Сумського р-ну Сумської обл., 370

Тернавщина, с. (нині с. Нова Тернавщина) Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 135

Тертишники, с. Носівського р-ну Чернігівської обл., 333, 439, 507

Тимки, х. (приєднано до с. Нова Басань) Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 357

Тимоновичі, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 410

Тимошівка, с. Кам'янського р-ну Черкаської обл., 521

Тиниця, с. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 400, 481, 485, 509

Титівка, с. (в тексті с. Тихівка) Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180, 185

Тихоновичі, с. Корюківського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 342, 408, 412

Тінафу, с. кол., Китайська Народна Республіка, 475

Товкачівка, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 456

Товстоліс, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 115

Толмань, с. Уржумського повіту В'ятської губ. (нині с. Масканур Республіка Марій Ел, РФ,) 523

Томашів, м. Люблінської губ. (нині Томашівського повіту Люблінського воєводства, Республіка Польща), 486

Тополі, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 556

Топчійвка, с. Олишівського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 248, 399, 400, 402

Торчин, с. Коростишівського р-ну Житомирської обл., 344

Травневе, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 381

Требухів, с. Остерського повіту (нині Броварського р-ну Київської обл.), 342, 415

Тростянка, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 319, 546

Трощин, с. Канівського р-ну Черкаської обл., 343

Туманська Гута, с. Остерського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 452

Тупичів, с. Тупичівського (нині Городнянського) р-ну Чернігівської обл., 253, 366, 380, 407, 415, 463, 478, 482, 484, 522

Турівка, с. Згурівського р-ну Київської обл., 347

Турівка, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 254, 331

Туркенівка, с. (нині с. Южне) Дмитрівського (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 419

Турковський р-н Саратовської обл., РФ, 381

Тур'я, с. Сновського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 349, 441, 515, 546

Тучане, с. Хрубешовського повіту Люблінської губ. (нині с. Тучапи Грубешівського повіту Люблінського воєводства, Республіка Польща), 445

Тютюнниця, с. Щорського (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 144, 154, 171, 353

Тютковичі, с. кол., Республіка Польща, 366

Тьоткіне, с. Глушковського р-ну Курської обл., РФ, 451

У

Убіжичі, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 408, 514

Углова Рудня, с. Любещького (нині

- Ріпкинського) р-ну Чернігівської обл., 454
Удайці, с. Прилуцького р-ну Чернігівської обл., 506
Удівка, с. (приєднано до с. Семенівка) Менського р-ну Чернігівської обл., 256
Україна, УСРР, УРСР, Радянська Україна, 5, 10, 13, 19-21, 25-29, 37, 44, 59, 68, 71, 80, 81, 86-92, 112, 113, 130, 146, 155, 161, 200, 233, 271, 276, 277, 279, 304, 312, 350, 351, 399, 400, 454, 485
Українська Народна Республіка, УНР, кол., 89
Уланове, с. Глухівського р-ну Сумської обл., 356
Улан-Уде, м. Бурят-Монгольської АРСР (нині Республіка Бурятія, РФ), 324, 477
Улянівка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 168, 170, 265, 267, 307
Умань, м. Черкаської обл., 344
Унучки, с. (в тексті с. Внучки) Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 114
Урал, регіон, РФ, 329, 349, 474
Уральська обл., кол., 329
Усть-Майський р-н, Якутська АРСР (нині Республіка Саха, РФ), 463
Ухта, м., Комі АРСР, РФ, 318
Ушмар, с. Спаського р-ну Рязанської обл., РФ, 383
Ушня, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 104, 386, 514
Ушмир, с. Коростеньського р-ну Житомирської обл., 463
Ф
Фаївка, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 546
Фастівці, с. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 97, 98, 116, 400, 465
Феськівка, с. Менського р-ну Чернігівської обл., 397, 411, 432, 480, 483, 484, 514
Фінляндія, Фінляндська Республіка, 317
Флоренція, м., Італія, 339
Фоміни, с. кол. Могильовської губ., 418
Форостовичі, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 498
Фрезенталь, с. Новоузенського повіту Самарської губ. (нині с. Новолиповка Советського р-ну Саратовської обл., РФ), 68
Х
Халимонове, с. Бахмацького р-ну Чернігівської обл., 344, 425, 445
Халявин, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 291, 293, 375, 470
Халявин, урочище Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 291-294
Хановей, ст., Комі АРСР, РФ, 318
Харків, м., 20, 72, 73, 79, 80, 87, 94, 96, 100, 270, 301, 348, 356, 449, 450, 479, 495, 505
Харківська губ., кол., 20, 93
Харківська обл., 88
Хатилова Гута, с. Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 506
Херсон, м., 312, 489
Херсонська губ., кол., 21
Херсонщина, регіон, 71
Хибалівка, с. Куликівського р-ну Чернігівської обл., 370
Химо-Рябушине, с. (нині с. Перебудова) Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 375, 378, 391, 392, 441, 467
Хлоп'яники, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 131, 135
Хмельницька обл., 256
Холменський р-н, кол., 44, 113
Холми, смт Понорницького (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 122, 558
Холми, смт Холменського (нині Корюківського) р-ну Чернігівської обл., 130, 373, 403, 427
Холопково, с. (нині с. Перемога) Глухівського повіту Чернігівської губ. (нині Глухівського р-ну Сумської обл.), 387
Хомине, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 180
Хомівці, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 437
Хоп, с. Сонцевського р-ну Курської обл., РФ, 497
Хоробичі, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 253, 270
Хороше Озеро, с. Комарівського (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 346, 377, 492, 530
Хотинівка, с. кол. Щорського р-ну Чернігівської обл., 145
Хотинівка, с. Мринського (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 473, 495
Хотіївка, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 354
Хотіївка, с. Семенівського р-ну Чернігівської обл., 34, 143, 176, 219, 233, 328, 361
Хотуничі, с. Городнянського (нині Щорського) р-ну Чернігівської обл., 222, 319, 320, 371
Хрещате, с. Олишівського (нині Козеле-

цького) р-ну Чернігівської обл., 388, 393, 396, 403
Хрипівка, с. Городянського р-ну Чернігівської обл., 271, 369, 424, 443, 459, 520
Хрінівка, с. Щорського р-ну Чернігівської обл., 144, 154, 171, 513, 519

Ц

Церковище, с. (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 534, 535, 544, 545

Церковище, с. (нині с. Підлісне) Олишівського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 437, 523

Цикова, с. Чемеровецького р-ну Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) обл., 337

Ч

Чайкине, с. Грем'яцького (нині Новгород-Сіверського) р-ну Чернігівської обл., 510

Чаплівка, с. Шосткинського р-ну Сумської обл., 561

Чарська, ст. Семипалатинської обл., Казахська РСР (нині Республіка Казахстан), 471

Чемер, с. Олишівського (нині Козелецького) р-ну Чернігівської обл., 238, 316-318, 329, 333, 415, 448, 474, 547, 558

Чепелів, с. Щорського р-ну Чернігівської обл., 107, 112, 140, 154, 171, 441

Чепівка, с. (нині с. Новоукраїнське) Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 499, 500

Червень, м. Мінської обл., Республіка Білорусь, 537

Червона Буда, с. Корюківського р-ну Чернігівської обл., 362

Червоне, с. Яготинського р-ну Полтавської (нині Київської) обл., 557

Червоний Колодязь, с. Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну Чернігівської обл., 393

Червоний Хутір, с. кол. Менського р-ну Чернігівської обл., 432

Червоні Партизани, с. (в тексті Красные Партизаны – рос.) Ніжинського (нині Носівського) р-ну Чернігівської обл., 146, 192, 252, 293, 314, 326, 337, 410, 411, 423, 468, 473, 531

Черешьке, с. Городнянського р-ну Чернігівської обл., 122, 126, 135, 270, 253, 271

Черкаська округа, кол., 454

Черниш, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 329, 339, 340

Чернівці, м. 112

Чернігів, м., ст., 11, 12, 16, 18, 21-23, 33, 38, 42-44, 54, 56, 60, 63, 70, 89, 106, 110-112, 114, 115, 120, 122, 123, 125, 127-131, 134-137, 139, 145, 146, 150, 155, 156, 159, 161, 163, 165, 166, 174, 176, 181-183, 186-190, 193, 194, 196, 202-207, 209, 211-215, 219, 222, 226, 229, 232, 233, 236, 238-240, 242, 245, 246, 268-270, 275, 284-288, 291-293, 305-307, 312-318, 320, 321, 323, 324, 326-330, 332, 334-341, 344, 345, 347-349, 351-357, 359, 360, 363-366, 370-372, 374, 376-382, 385, 387-389, 392-394, 396-406, 409, 410, 412-416, 418-420, 422-426, 428-434, 436-442, 444-446, 448, 450-453, 456, 458-463, 464, 467, 468, 470-472, 474-483, 485-492, 494-501, 503, 504, 506-510, 512, 513, 515-517, 519-520, 522-525, 527-530, 532, 534, 535, 537-551, 553, 555-557, 559, 560, 562-564

Чернігово-Сверщина, регіон, 11, 23

Чернігівська губ., кол., 11, 20, 91, 93, 285-287,

Чернігівська обл., 5, 6, 29-39, 41, 104, 106, 112-114, 127, 130, 134, 136-138, 140, 144, 145-147, 153, 159, 162, 187, 202, 204, 205, 242, 267, 526

Чернігівська округа, кол., 20, 22, 214, 451, 454, 456, 472

Чернігівський р-н, 43, 131, 132, 134, 140, 145, 154, 160, 165, 167, 168, 170, 171, 182, 220, 221, 229, 236, 242, 245, 265, 266

Чернігівщина, регіон, 4, 6, 10, 11, 13, 18-24, 30, 31, 34, 37, 41-45, 76, 124, 275, 276, 281, 288, 294, 303, 306

Чернігівський повіт, кол., 11, 56

Черняхівка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 179, 184, 208

Чертово, с. кол. Проскуровської округи, 542

Черче, с. Чемеровецького р-ну Кам'янець-Подільської (нині Хмельницької) обл., 512

Чехія, 492

Чехословаччина, ЧРСР, кол., 181, 182, 187

Чорне море, 91

Чорнобиль, м. Іванківського р-ну Київської обл., 266, 365

Чорногічі, с. Сосницького р-ну Чернігівської обл., 33, 268, 270, 353, 354

Чорторійка, с. (нині с. Малинівка) Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 115

Ш

Шабалинів, с. Коропського р-ну Чернігівської обл., 320, 439, 440, 475, 476

Шама, с. Козелецького р-ну Чернігівської обл., 509

Шаньдунь, провінція, Китайська Народна Республіка, 475

Шаповалівка, с. Бахмацького (нині Борзнянського) р-ну Чернігівської обл., 33, 116, 150,

337, 465

Шатура, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 144, 146, 154, 172, 179, 180, 181, 223, 229, 238

Шевченка, х. (нині с. Шевченка) Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 394, 409, 499

Шейдівка, х. (приєднано до с. Рудня) Кожуївського р-ну Чернігівської обл., 411

Шепетівка, м. Хмельницької обл., 489

Шептаки, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 510

Шибене, с. Бородянського р-ну Київської обл., 427

Шибиринівка, с. Козлянського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 372

Шиловичі, с. Ічнянського р-ну Чернігівської обл., 229

Шняківка, с. Лосинівського (нині Ніжинського) р-ну Чернігівської обл., 332, 356, 361

Шонберг, м., Німеччина, 376

Шостка, м. Сумської обл., 275, 344, 487

Шауляй, м. Шауляйського повіту, Республіка Литва, 513

Щ

Щаснівка, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 139, 144, 549

Щербаківка, с. Пирятинського р-ну Полтавської обл., 395

Щигри, м. Курської обл., РФ, 527

Щорс, м. Щорського р-ну Чернігівської обл., 42, 125, 128, 132, 135, 145, 146, 252, 323, 336, 371, 390, 422, 434, 459, 461, 490, 509, 513, 514, 519, 521, 541

Щорська округа, кол., 181

Щорський р-н Чернігівської обл., 113, 114, 118, 121, 125, 131, 132, 140, 145, 154, 155, 171, 237, 242, 243

Щурівка, с. Іваницького (нині Ічнянського) р-ну Чернігівської обл., 441, 478

Щуча Гребля, с. Дмитрівського (нині Бахмацького) р-ну Чернігівської обл., 551

Ю

Югославія, кол., 182

Юр'івка, с. Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 231, 248, 322, 398

Юстинград, м. кол., Київської обл., 321

Юськова Гребля, с. (приєднано до м. Остер) Козелецького р-ну Чернігівської обл., 416

Юхівка, с. кол. Новгород-Сіверського

р-ну Чернігівської обл., 135

Юхнове, с. Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл., 564

Я

Яблунівка, с. Яблунівського (нині Прилуцького) р-ну Чернігівської обл., 407, 434, 479, 503

Яблунівський р-н, кол., 110

Ябука, с. кол., Югославія, 471

Яворів, м. Яворівського р-ну Львівської обл., 504

Ядлівка, с. (нині с. Перемога) Бариського р-ну Київської обл., 353

Ядути, с. Борзнянського р-ну Чернігівської обл., 281, 283, 375, 376, 532, 552

Язиково, с. Сармановського р-ну, Республіка Татарстан, РФ, 513

Якубівка, с. Михайло-Коцюбинського (нині Чернігівського) р-ну Чернігівської обл., 508

Ямище, с. Ріпкинського р-ну Чернігівської обл., 414

Ямпіль, смт Ямпільського р-ну Сумської обл., 517

Янжулівка, с. (нині с. Жовтневе) Семенівського р-ну Чернігівської обл., 328

Янівка, с. (нині с. Іванівка) Чернігівського р-ну Чернігівської обл., 340, 358, 420

Ярославка, с. Бобровицького р-ну Чернігівської обл., 139, 144, 330, 355, 399, 400, 401, 402, 461, 464

Ярошівка, с. (нині с. Українське) Талалаївського р-ну Чернігівської обл., 521, 522

Яскишер, м., Угорщина, 401

Яхнівка, с. Ніжинського р-ну Чернігівської обл., 292, 493

Яхрома, ст. Московської обл., РФ, 484

Упорядники: **Т.В. Донченко,**
Т.А. Афанасьєва,
І.К. Чаус

СПИСОК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

А	— армія	ВС	— Верховний Суд
абатр	— артилерійська батарея	ВТ	— військовий трибунал
абр	— артилерійська бригада	ВТЗ	— виправно-трудоий заклад
авіаб	— авіаційний батальйон	ВТТ	— виправно-трудоий табір
авіабр	— авіаційна бригада	ВУАН	— Всеукраїнська академія наук
Авт.	— автор	ВУЦВК	— Всеукраїнський Центральний виконавчий комітет
автб	— автомобільний батальйон	ВУВЦУ, ВЦУ	— Всеукраїнське вище церковне управління, Вище церковне управління
автр	— автомобільна рота		
АГЧ	— адміністративно-господарча частина	га	— гектар
ад	— артилерійська дивізія	габр	— гаубична артилерійська бригада
аддд	— авіаційна дивізія далекої дії	гап	— гаубичний артилерійський полк
азенсп	— армійський зенітно-стрілецький полк	гв.	— гвардійський
азсп	— армійський запасний стрілецький полк	ГЕУ	— Головне економічне управління
АН	— Академія наук	г-н	— громадянин
ап	— артилерійський полк	Губполіт-освіта	— Губернський відділ політичної освіти
АПК	— агропромисловий комплекс	ГУКР «СМЕРШ»	— Головне управління контррозвідки «СМЕРШ»
асп	— артилерійський стрілецький полк	д	— дивізія
б	— батальйон	ДКО	— Державний комітет оборони
бао	— батальйон аеродромного обслуговування	дн	— дивізіон
батр	— батарея	дн.	— дні
батрпго	— батарея протитанкової оборони	ДПУ	— Демократична партія України
будб	— будівельний батальйон	екз.	— екземпляр
БУПР	— будинок примусових робіт	екзлбр	— експлуатаційно-залізнична бригада
БЧА	— будинок Червоної армії	екзлп	— експлуатаційний залізничний полк
в.ч.	— військова частина	ЕКУ	— економічне управління
ВБЗ	— військово-будівельний загін	ЕШ	— евакуаційний шпиталь
ВВ	— внутрішні війська	СХБ	— Євангельські християни-баптисти
виконком	— виконавчий комітет	ЖЕК	— житлово-експлуатаційна контора
ВК ВС СРСР	— Військова колегія Верховного Суду Союзу Радянських Соціалістичних Республік	завком	— заводський комітет
ВКП(б)	— Всесоюзна Комуністична партія (більшовиків)	зап	— запасний артилерійський полк
ВМП	— вища міра покарання	зенад	— зенітно-артилерійська дивізія
ВНЗ	— вищий навчальний заклад	зенадн	— зенітний артилерійський дивізіон
ВО	— військовий округ	зенап	— зенітно-артилерійський полк
ВП	— військова прокуратура	зенб	— зенітний батальйон
ВПС	— військово-повітряні сили	ззлп	— запасний залізничний полк
ВР	— Верховна Рада	злбр	— залізнична бригада
ВР АСД	— Всесоюзна Рада Адвентистів сьомого дня	злп	— залізничний полк
ВР СХБ	— Всесоюзна Рада Євангельських християн-баптистів	зсб	— запасний стрілецький батальйон
		зсбр	— запасна стрілецька бригада
		зд	— запасна стрілецька дивізія
		зсп	— запасний стрілецький полк
		ім.	— імені

ін.	— інші		справ
ІНО	— Інститут народної освіти	НКО	— Народний комісаріат оборони
ІПХ	— Істинно-православні християни	НКФ	— Народний комісаріат фінансів
ІПЦ	— Істинно-православна церква	НКЮ	— Народний комісаріат юстиції
кв.	— квартал	НРУ	— Народний Рух України
КВО	— Київський військовий округ	н. ст.	— новий стиль
кг	— кілограм	оаб	— окремих артилерійський батальйон
кд	— кавалерійська дивізія	оатбр	— окрема автотранспортна бригада
КДБ	— Комітет державної безпеки	оавтрб	— окремих автотранспортний батальйон
КК	— Кримінальний кодекс	оаз	— окремих авіаційний загін
кк	— кавалерійський корпус	оаклб	— окремих артилерійський кулеметний батальйон
кн.	— князь	оатр	— окрема автотранспортна рота
КНС	— комітет незаможних селян	об	— окремих батальйон
КОВО	— Київський особливий військовий округ	обзв	— окремих батальйон зв'язку
колгосп	— колективне господарство	обл.	— область
коп.	— копія	облвиконком	— обласний виконавчий комітет
кп	— кавалерійський полк	облліт	— обласне управління у справах літератури та видавництва
КП(б)У	— Комуністична партія (більшовиків) України	облпромрада	— обласна рада промислової кооперації
КПК	— Кримінально-процесуальний кодекс	облпрофрада	— обласна рада професійних спілок
КПРС	— Комуністична партія Радянського Союзу	облрепертком	— обласний репертуарний комітет
КПУ	— Комуністична партія України	обудб	— окремих будівельний батальйон
к. р.	— контрреволюційні	обудр	— окрема будівельна рота
крайком	— крайовий комітет	обхз	— окремих батальйон хімічного захисту
крб.	— карбованець	ОВ	— особливий відділ
кулвзвод	— кулеметний взвод	ОВК,	— обласний виконавчий комітет
кулр	— кулеметна рота	облвиконком	
ЛКСМУ,	— Ленінська Комуністична спілка	овогр	— окрема вогнетна рота
КСМ	— молоді України	ОдВО	— Одеський військовий округ
м.	— місто	оескзв	— окремих ескадрон зв'язку
МВО	— Московський військовий округ	озбр	— окрема запасна бригада
МВС	— Міністерство внутрішніх справ	озенадн	— окремих зенітний артилерійський дивізіон
МЗС	— Міністерство закордонних справ	озенр	— окрема зенітна рота
мехп	— механізований полк	озлб	— окремих залізничний батальйон
МК, міськком	— міський комітет	оінжб	— окремих інженерний батальйон
мл.	— молодший	оінжбр	— окрема інженерна бригада
млн.	— мільйон	оінжсапбр	— окрема інженерно-саперна бригада
мп	— моторизований полк	ОК, обком	— обласний комітет
МСБ,	— медико-санітарний батальйон	окае	— окрема корпусна авіаційна ескадрилья
медсанбат		Окрарх	— окружна архітектура
мсб	— мотострілецький батальйон	Окрвиконком	— окружний виконавчий комітет
МСД, мсд	— мотострілецька дивізія	октр	— окрема кабельно-тичина рота
МТМ	— машинно-тракторна майстерня	олб	— окремих лижний батальйон
МТС	— машинно-тракторна станція		
НАН України	— Національна академія наук України		
Наркомат	— Народний комісаріат		
нацкомпартія	— національна Комуністична партія		
НКВС	— Народний комісаріат внутрішніх		

Довідкові матеріали

олбр	— окрема лижна бригада	РСЧА	— Робітничо-Селянська Червона Армія
омостбуд	— окремий мостобудівельний батальйон	РЦ ЄХБ	— Рада Церков Євангельських християн-баптистів
ООН	— Організація Об'єднаних Націй	с.	— село
опз	— окремий полк зв'язку	сапб	— саперний батальйон
оптдн	— окремий протитанковий дивізіон	сапбр	— саперна бригада
орз	— окремий розвідувальний загін	св.	— святий
осапб	— окремий саперний батальйон	сб	— стрілецький батальйон
осб	— окремий стрілецький батальйон	СВУ	— Спілка визволення України
осбр	— окрема стрілецька бригада	сд	— стрілецька дивізія
осп	— окремий стрілецький полк	СЕЗ	— санітарно-епідеміологічний загін
оср	— окрема стрілецька рота	сзп	— стрілецький запасний полк
ОУН	— Організація українських націоналістів	ск	— стрілецький корпус
оучтп	— окремий учбовий танковий полк	смт	— селище міського типу
пахз	— польовий автохлібзавод	СНУМ	— Спілка незалежної української молоді
п.	— пункт	сп	— стрілецький полк
п/п	— польова пошта	ср	— стрілецька рота
пва	— полк важкої артилерії	ст.	— старший
пдбр	— повітрянодесантна бригада	ст.	— стаття
пдк	— повітрянодесантний корпус	ст.	— століття
пз	— полк зв'язку	ст.ст.	— статті
ПЗФ	— Південно-Західний фронт	ст.ст.	— старий стиль
ПК КПК	— партійна колегія Комісії партійного контролю	Т.	— том
ПММ	— паливно-мастильні матеріали	т. зв.	— так званого
ППО	— протиповітряна оборона	тбатр	— танкова батарея
прим.	— примітка	тбр	— танкова бригада
ПТР	— подвижна танкова рота	«ТВМ»	— «Товариство вільних митців»
р.	— рік	тд	— танкова дивізія
РА	— резервна армія	тис.	— тисяча
райкомунгосп	— районне комунальне господарство	тк	— танковий корпус
райцентр	— районний центр	тов.	— товариш
райфінвідділ	— районний фінансовий відділ	тп	— танковий полк
рб	— розвідувальний батальйон	тт.	— товариші
РВК,	— районний виконавчий комітет	УА	— Українська армія
райвиконком		УАПЦ	— Українська Автокефальна Православна Церква
РГК	— Резерв головного командування	УВПБ	— Управління військово-польового будівництва
Реввійськрада	— Революційна військова рада	УГГ	— Українська Гельсінська група
ремр	— ремонтна рота	УГС	— Українська Гельсінська спілка
РК, райком	— районний комітет	УдА	— ударна армія
РКП(б)	— Російська Комуністична партія (більшовиків)	УМВС	— Управління Міністерства внутрішніх справ
РМ	— Рада Міністрів	УОБ	— Управління оборонного будівництва
р. н.	— рік народження	УПА	— Українська повстанська армія
РНК, Раднарком	— Рада Народних Комісарів	УРА	— Українська радянська армія
Робфак	— робітничий факультет	УРП	— Українська республіканська партія
РПО	— Рада праці та оборони	учап	— учбовий артилерійський полк
РПЦ	— Російська православна церква		
рр.	— роки		

Реабілітовані історією. Чернігівська область

учб	— учбовий батальйон	ГлавПУР	— Главное политическое управление (Советской Армии и Военно-Морского Флота)
ФЗН	— школа фабрично-заводського навчання	ГО	— городской отдел
фтрбр	— фронтова трофейна бригада	ГОВД	— городской отдел внутренних дел
ХВО	— Харківський військовий округ	ГОКО, ГКО	— Государственный Комитет Обороны
ХСВ	— Християне Євангельської віри	Горкомхоз	— городское коммунальное хозяйство
ц	— центнер	горПО	— городское потребительское общество
ЦК	— Центральний Комітет	горсовет	— городской совет
ЦСУ	— Центральне статистичне управління	Госбанк	— Государственный банк
ч.	— частина	ГПУ	— Государственное политическое управление
ЧАЕС	— Чорнобильська атомна електростанція	ГСВ, ГСВГ	— Группа Советских войск в Гер мании
ЧО	— Чернігівська область	ГСШ	— городская средняя школа
чол.	— чоловік	губком	— губернский комитет
ЧСД	— Червонопрапорна стрілецька дивізія	губнаробраз	— губернский отдел народного образования
ЧФ	— Чорноморський флот	губЧК	— губернская чрезвычайная комиссия
	***	ГУГБ НКВД	— Главное управление государственной безопасности НКВД
АМН	— Академия медицинских наук	ГУЛАГ	— Главное управление лагерей
АРЕ	— Арабская Республика Египет	ГЭС	— гидроэлектростанция
АСД	— Адвентисты седьмого дня	ДОСААФ	— Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту
АТП	— автотранспортное предприятие	ДСК	— домостроительный комбинат
БСМ	— бригада содействия милиции	ДТО	— дорожно-транспортный отдел
б/п	— беспартийний	ДЭС	— дизельная электростанция
ВВ	— взрывчатые вещества	ЕХБ	— Евангельские христиане-баптисты
ВВС	— военно-воздушные силы	ЖЭУ	— жилищно-эксплуатационное управление
ВЛКСМ	— Всесоюзный Ленинский Коммунистический союз молодежи	ЗАГС	— отделы записи актов гражданского состояния
ВОХР	— военизированная охрана	ЗАЗ	— завод автозапчастей
вр.	— временный	ЗИС	— завод им. Сталина
врид.	— временно исполняющий должность	ЗИЛ	— завод им. Ленина
ВС ЕХБ	— Всесоюзный совет Евангельских христиан-баптистов	ЗИМ	— завод им. Молотова
ВУЦИК	— Всеукраинский Центральный исполнительный комитет	индпошив	— индивидуальный пошив
ВЦСПС	— Всесоюзный центральный совет профессиональных союзов	ИПХ	— Истинно-Православные христиане
ВЧК, ЧК	— Всероссийская чрезвычайная комиссия	ИПЦ	— Истинно-Православная церковь
ВЮЗИ	— Всесоюзный юридический заочный институт	исполком	— исполнительный комитет
г.	— год	ИТК	— исправительно-трудовая колония
г., гор.	— город	ИТЛ	— исправительно-трудовой лагерь
ГИК	— Государственная инвестиционная компания	ИТР	— инженерно-технические работ ники
ГК, горком	— городской комитет	ИТР	— исправительно-трудовые работы
Главлит	— Главное управление по делам литературы и издательств	КГБ	— Комитет государственной безопасности
		КЭЧ	— квартирно-эксплуатационная часть
		кол.	— количество
		колхоз	— коллективное хозяйство
		Кооптранс	— кооперативный транспорт

Довідкові матеріали

КПЗ	— камера предварительного заключения	ОСМТ	— Особый строительно-монтажный трест
КПИ	— Киевский политехнический институт	ОСМЧ	— Особая строительно-монтажная часть
КПК	— Коммунистическая партия Китая	ОУР	— отдел уголовного розыска
КПСС	— Коммунистическая партия Советского Союза	п.	— пуд
КПЧ	— Коммунистическая партия Чехословакии	п., пос.	— поселок
КРС	— крупный рогатый скот	ПВС	— Президиум Верховного Совета
КСК	— камвольно-суконный комбинат	пгт	— поселок городского типа
КСМ	— Коммунистический союз молодежи	ПДТК	— Постоянно действующая техническая комиссия (по защите государственной тайны)
леспромхоз	— лесопромышленное хозяйство	ПЗ	— предварительное заседание
МВД	— Министерство внутренних дел	ПКТ	— помещение камерного типа
МГБ	— Министерство государственной безопасности	ПМК	— передвижная механизированная колонна
МЮ	— Министерство юстиции	ПОШ	— первичная обработка шерсти
НКВД	— Народный комиссариат внутренних дел	ПП ОГПУ	— полномочное представительство ОГПУ
НКВод	— Народный комиссариат водного транспорта	пр.	— прочие
НКГБ	— Народный комиссариат государственной безопасности	п/я	— почтовый ящик
НКО	— Народный комиссариат обороны	райисполком	— районный исполнительный комитет
НКПрос	— Народный комиссариат просвещения	райЗО	— районный земельный отдел
ОББ	— отдел по борьбе с бандитизмом	РИК	— районный исполнительный комитет
облземотдел	— областной земельный отдел	РККА	— Рабоче-Крестьянская Красная Армия
облЗО	— областной отдел здравоохранения	РК милиция	— рабоче-крестьянская милиция
облисполком	— областной исполнительный комитет	РМЗ	— ремонтно-механический завод
облОНО	— областной отдел народного образования	РО, райотдел	— районный отдел
облпотребсоюз	— областной потребительский союз	РОВД	— районный отдел внутренних дел
облУНХУ	— областное управление народнохозяйственного учета	РОМ	— районный отдел милиции
облФО	— областной финансовый отдел	РОНО	— районный отдел народного образования
ОВБ	— отдел внутренней безопасности	РПК	— районный партийный комитет
ОГПУ	— Объединенное государственное политическое управление	РПС,	— районный потребительский райпотребсоюз союз
ОИТК	— отдел исправительно-трудовых колоний	РСУ	— ремонтно-строительное управление
ОКР «СМЕРШ»	— отдел контрразведки «СМЕРШ»	руб.	— рубль
ОЛП	— отдельный лагерный пункт	РФО	— районный финансовый отдел
ООП	— отряд охраны порядка	с. г.	— сего года
ООП	— Организация освобождения Па лестины	С-Д-ки	— социал-демократы
ОРПО	— отдел руководящих партийных органов	С-Р-ы	— социал-революционеры
ОРС	— отдел рабочего снабжения	сельсовет, с/с	— сельский совет
		сельхозартель	— сельскохозяйственная артель
		следдела	— следственные дела
		СМ	— Совет Министров
		СМУ	— строительно-монтажное управление
		СНК,	— Совет Народных Комиссаров
		Совнарком	
		совхоз	— советское хозяйство

стройконтора	— строительная контора	ШИЗО	— штрафной изолятор
СЦ ЕХБ	— Совет Церквей Евангельских христиан-баптистов	ШМАС	— школа младших авиационных специалистов
т.	— товарищ	шт.	— штука
ТЭЦ	— теплоэлектроцентраль	штатпроп	— штатный пропагандист
тов.	— товарищ		
тыс.	— тысяча		
УВД	— Управление внутренних дел		
УВТ	— Управление военных трибуналов		
УГБ	— Управление государственной безопасности		
УИТЛК	— Управление исправительно-трудовых лагерей и колоний		
УК	— Уголовный кодекс		
УКГБ	— Управление Комитета государственной безопасности		
ул.	— улица		
УМ НКВД	— Управление милиции НКВД		
УМ УМВД	— Управление милиции УМВД		
УМВД	— Управление Министерства внутренних дел		
УМГБ	— Управление Министерства государственной безопасности		
УНКВД	— Управление Народного комиссариата внутренних дел		
УНКГБ	— Управление Народного комитета государственной безопасности		
упарком	— уездный партийный комитет		
УПК	— Уголовно-процессуальный кодекс		
УРКМ	— Управление рабоче-крестьянской милиции		
УХС	— Украинский Хельсинкский союз		
ф.	— фунт		
ФЗО	— школа фабрично-заводского обучения		
финотдел	— финансовый отдел		
финхозотдел	— финансово-хозяйственный отдел		
ХЕВ	— Христиане евангельской веры		
ЦИК	— Центральный Исполнительный Комитет		
чел.	— человек		
ЧК	— чрезвычайная комиссия		
ЧОН	— часть особого назначения		
ЧП	— чрезвычайное происшествие		
ЧРПЗ, РПЗ	— Черниговский радиоприборный завод		
ЧСУ	— Черниговское строительное управление		

Упорядники: **Т.В. Донченко,**
Т.А. Афанасьєва,
І.К. Чаус

ЗМІСТ

Від обласної редколегії.....	5
О. Тарасенко, М. Ковальов. Церква і влада Чернігівщині за радянського часу.....	9
РОЗДІЛ I. Мовою документів.....	53
РОЗДІЛ II. Нариси про репресованих.....	273
Т. Демченко. Трагічна доля борця за Українську Автокефальну Православну Церкву.....	274
О. Рахно. Трагічна доля Павла Коробки	281
С. Сергєєва. Халявинське урочище - місце поховання жертв репресій	291
Г Чаус. Заарештований за те, що живе.....	299
В. Шумило. Ігумен Аліпій і відродження традицій ісирхату на Чернігівщині.....	303
РОЗДІЛ III. Біографічні дані про громадян, що зазнали політичних репресій.....	311
Довідкові матеріали.....	565
Географічний покажчик.....	566
Список основних скорочень.....	593

Наукове видання
РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ
У двадцяти семи томах
ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ
Книга третя

О.В. Лисенко
(директор, відповідальна за випуск)

Т.В. Донченко
(заступник директора)

Т.А. Афанасьєва

О.В. Самойленко

О.М. Сидоренко

О.В. Смольська

І.М. Цимбаленко

І.К. Чаус

І.М. Чикало

Технічний редактор **О.М. Єрмоленко**
Комп'ютерна верстка **О.М. Єрмоленко**
Коректори **Т.В. Донченко, І.К. Чаус**

Підписано до друку 17.11.2011.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman Cyr.
Ум. друк. арк. 37,5. Ум. фарб.-відб. 37,5. Обл.-вид. арк. 48,61.
Зам. 0103. Тираж 800 прим.

Видавець ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року
Тел.: (0462)972-661, 972-664

Віддруковано в ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф»
14027 м. Чернігів, вул. Станіславського, 40